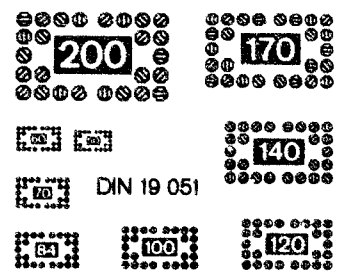

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1763

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

N O V A
ACTA
ERUDITORUM
A N N O
MDCCLXIII.

publicata.

Cum Regis Pol. atque Electoris Saxoniae Privilegio.

LIPSIAE

Prostant apud IO. FRID. GLEDITSCHII et
LANCKISII heredes.

Venduntur etiam Romae apud PAGLIARINOS: Venetiis apud IO. BAPT
ALBRIZZIIUM: Bononiae apud LAELIUM della VOLPE: Parisiis apud
BRIASSONUM: Ultraieſſi apud IO. BROEDELLETUM: Lugduni Bata-
vorum apud SAM. et IOH. LUCHTMANSIOS: et Amſtelodami in
SCHREUDERI et MORTIERII iunior. officinis.

M D C C L X I V.

LECTORI.

S.

Tarde ad Te venit Actorum Eruditorum Volumen, quod anno LXIII. prodire oportebat; sed non excusamus hanc tarditatem, propterea quod quas olim remoras accusabamus, eae nos tenuerunt adhuc omnes. Tamen ita res nostras instituemus deinceps, ut non nostram magis tarditatem, quam duritiam suam accusare debeant bonorum Librorum auctores, qui inde a morte Menkenii, quasi ex condito, nihil ad nos, et si rogati saepius, mittunt. Nos istam doctorum Virorum erga Actorum Eruditorum Collectores tenacitatem, parum abest quin contemptum interpretemur; quem profecto n-
vata

vata integro paene Seculo, commedo litterarum, opera, meruisse censeari non potest. Est igitur, ut libri multi, pleni bonae frugis, et quos penitus nosci omnino rei publicae litterariae intererat, aut plane ad nos non veniant, etiamsi nostro aere redimere velimus; aut multorum demum annorum spatio elapso, cum fere exciderunt e memoria hominum. Quae cum ita sunt, uti sunt omnino, rogamus viros litterarum amantes, ut sint memores nostri, ut sustentent bona de nobis existimatione studia nostra, atque ita sibi persuadeant, nos, quo tramite coepimus bonarum litterarum augmenta et decora posteritati commendare, in eo hoc alacrius progressivos, quo plures et amicos et fautores Lectores habuerimus. Vale.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Januarii Anno MDCCCLXIII.

DESCRIPTION DES PIERRES GRAVEES DU
feu Baron de STOSCH, etc.

i. e.

*GEMMAE SCALPTAE BARONIS STOSCHII,
descriptae, et dicatae Eminentissimo Cardinali ALE-
XANDRO ALBANI, opera et studio Abbatis
WINKELMANNI, qui est Eminentiæ
huic a Bibliotheca.*

Florentiæ, apud Andream Borelucii MDCCCLX. Alphab. 3.
plagg. 6. excepta aliquot plagularum præfatione,
et tabb. nonnullis æneis, in 4.

Qui in quocunque disciplinarum genere excellere, et
supra mediocritatem sese extollere cupiunt, eos
omnia sibi comparare ea, ac diligenter cognoscere
oportet, quibus ad interiorum litterarum scientiam perve-
nire datur. Magnus ille Scaliger, cum ad Historiam,
omnibus fere divinarum humanarumque artium præfidiis
ornatus accederet, quot ille præiudicatas opiniones, quot
opinorum monstra deturbavit. Est omnium intelligen-
tium consensu, in accurata numorum et sigillorum veterum
cognitione, magna ad Scriptores veteres rite interpretan-
dos facultas; omnesque ii præclarum explicandis iis ope-
ram

ram collocarunt, qui his opibus instructi, interpretes orientur: in quorum numero facile Graevium atque Spanhemium ponas, quorum postremus Commentariis suis ad Callimachum egregie docuit, quantum in re numaria, ad veteres latelligendos, praesidi sit, quantum suppetiarum.

Exortus est nostris temporibus *Stofchius*, Vir clarissimus atque doctissimus, in Germania natus, eruditus in Italia, et ad miraculum ex cultus antiquitatis omnis scientia. Hic igitur *Stofchius*, dum viveret, omnem operam laboremque per quadraginta annos integros in eo posuit, ut gemmas haec idque omnes, in quibus sapiens illa vetustas elegantiae suae vestigia impresserat, colligeret; in eoque quadraginta praene annorum studio eventus ita Summi Viri optatis respondit, ut eius in hoc genere divitibus nullius copiae sint aequiparandae. Tantum enim gemmarum apparatus coegit, ut, si his, qui ante eum in re tali elaborarunt, tam amplae contigissent divitiae, multa credamus accuratius disceptatos fuisse. *Chrysius*, ornamentum quondam litterarum quae ab humanitate appellantur, et rei antiquariae intelligentissimus, Collega olim nostrae comitatissimus, in *Dactylotheca* sua multa quidem egregie disputavit; quid autem praestitutum fuisse putes, si, quemadmodum *Stofchius*, fortunae benignitate, et aliorum liberalitate, homo litterarum adiutus fuisset? Quae penitus erant oclusa abditaque virorum principum *Dactylothecae*, ea *Stofchio* patuerunt omnia; et sane ad tam vastum tanque continuum aedificium, quale est illud *Stofchianum*, construendum, multa atque abundante materiae opus erat. Videbimus deinceps, *Stofchium*, ad modum sapientis Architecti, in hac re ita esse versatum, ut pauci ei aequiparandi, antefereendus nemo sit.

Capita, ut hoc primo loco asseramus, quae ad Mythologiam Aegyptiorum pertinent, quam et rebus, quae raritate commendantur, et eruditione relecta sunt? *Tablonekius*, vir in hoc litterarum genere versatissimus, nihil est comparatus ad *Stofchium*, si divitias numerumque confide-

res.

res. Tanta in hoc libro doctis hominibus inessis proposita est, ut publice profiteamur, librum omnium puncta latum esse. Hunc igitur laborem, qui executionis singulis pagellis subeundus erat, libentes recepimus, quia persuasum nobis erat, librum eorum studii, qui in hoc litterarum genere aliquantum profecerunt, mirifice profuturum, et eos etiam, qui ab his litteris alieni sunt, suavitatis, utilitatis, scribendique generis elegantia invitaturum esse. Atque haec omnia sciunt *Winkelmanno* se debere, cuius laudes atque celebritatem, nemo illorum omnium, qui antiquitatis scientia clarissimi sunt, quocumque terrarum in angulo, affectus est.

Est hoc in omni disciplinarum genere summum, quod certe experientia et aliquo usu cognovimus, ut quaeratur, cur, et quomodo aliquid sit. His quasi terminis universa eruditio circumscripta est. In capite, verbi causa, quod est de gemmis Etruscis, et Ciracis, multae sunt copiosae disputationes, in quibus quaeritur, num sculptura sit operis Etrusci, nec no? Haec quaestio ita componitur, ut causae semper subiiciantur, et lector quasi in viam ducatur, ut intelligat, quomodo sit in iudicando progrediendum, et quorsum mens intendenda sit: vide *Praefat.* pag. IX, et XIV. Multum, ut ingenue fateamur, lectio libri nobis profuit ad iudicium acuendum, commemorandis causis et criteriis, quomodo opus Aegyptiacum a Ciracico differat, et cur ita differat. Constitutis his praecipuis, multa *la Pluche*, *Tablonski*, alique attulerunt veterum monumenta, quae male explicata sunt.

Semper hoc in multis libellis recentioribus intelleximus, (in quo hos omnes aequos rerum aestimatores consentientes habituros esse credimus) eorum auctores, ubi laudant loca veterum, ea vel ex inepta interpretatione vernacula, aut ad summum Franco Gallica, laudare: sed multum abest, ut ille liber his vulgaribus libellis sit annu-merandus, ut potius nobis persuasissimum sit, auctorem veteres cum iudicio critico legisse. Quod ut omnino compara-

tione, ita maxime ex iis apparet, quae ad eos illustrandos afferre solet. Locus de *Aegide* Iovis, pag. 40. ubi docet non scutum Iovis esse, lectione dignus est. Quid sit *Trochus* veterum, omnium haud dubie optime explicavit. Sect. XII. pag. 150. de discrimine inter *Peplum* et *Stolam*, de quo inter eos, qui de Re Vestiarum Veterum scripserunt, vehementer disputatum est, ita definit, ut doceat, Peplum iam Homeri temporibus amictum virginum Graecarum fuisse, siquidem eas *ἄκροι νηίδας* appellat. conf. Sect. II. num. 39. pag. 11. et pag. 171. Multae gemmae sigillaque rariora afferuntur, quae in nulla unquam collectione apparuerunt, et propter insignem raritatem et antiquitatem cognoscenda sunt. Regum esse dixeris, sumptibus comparandis talibus sufficere, et incredibilis diligentiae totaemque gemmas colligere. Opus enim totam Mythologiam Aegyptiorum, Etruscorum, Graecorum, Romanorumque, eorum caerimonias, ritus, res memorabiles gestas, et signa summorum virorum complectitur. Ut series Historiae atque Mythologiae constaret, Pasta vitreae antiquae, aliaeque recentiores, ad fidem veterum expressae, in subsidium advocandae fuerunt. Illae quidem Pasta, facpius, propter insignem raritatem, ut signa scalpta magni faciendae sunt; et sunt in collectione quaedam, quae nusquam inveniuntur: v. c. *Jupiter*, *Nereus*, *Bacchus*, aliae. Sed dicemus aliquid de gemmis, quae novitatis nomine se commendant. Inter deos Aegyptiorum, *Harpocrates*, calo capite apparet: *Iovis Mysarii* signum, quod quale sit antea non constabat, Pasta antiqua expressum exhibet. Qualis sit *Cupido* *καρδύχος*, nemo facile dixerit; eius signum Stobaeanae sculpturae exhibent. Inter antiquissimos lapides referendus est is, qui quinque Heroes Thebanos, cum ipsorum nominibus Etrusco scriptis, refert. Porro lapis signatus antiquissimi operis, litteris Etruscis ornatus, in quo Tydei, qui est inter illos quinque Heroes, signum, cum nomine, Etrusco scriptum est.

Signa lapidum non aerae exscripta sunt, quod tamen necessarium videbatur; sed huic rei ab auctore ita provisum est, ut quae affert signa, ea cum aliis quae iam expressa sunt comparet. Semper laudat antiquissima vetustatis monumenta, quae aut Romae, aut aliis in locis extant, et ita minore sumtu lectoris intelligentiam adiuvat. In numis Graecis exprimendis semper auctoritatem *Colsii* atque *Begeri* sequitur, quia in istorum operibus numorum signa omnium diligentissime expressa sunt. In explicandis signis numorum gemmarumque, multos constat, praedudicata aliqua opinione captos, turpissime saepius lapsos esse; et interdum vehementer cavendum est, ne iudicium praecipitur, quia tempus Graecis multarum symbolicarum imaginum significationes abstulerat. Ipse *Paulinas*, diligens antiquitatum Graecarum investigator, ingenue fatetur, se nescire, cur *Theognetus* manu malum granatum et nucem pineam teneret. Hanc etiam prudentiam cum summa modestia acque humanitate coniunctam in auctore mireris, ita ut non trahere, sed persuadere, non cogere, sed in contentiam suam allicere lectores, argumentis atque illustrationibus quasi in oculos incurrentibus, videatur. Sunt hinc inde verborum Graecorum explicationes quaedam, longius nostra opinione repetitae; sed de his, ut de aliis rebus, deinceps videbimus. Libor omnis octo Classibus absolvitur, quarum priores tres Mythologiam Sacram et Historicam complectuntur. Dicemus de singulis. Exhibet igitur

Prima Classis

Lapides Aegyptios, aut ad cultum deorum Aegyptiorum pertinentes, cum quibusdam sigillis sculptis veterum Perfarum.

Scellio I.

Hieroglyphica.

Num. 1. Lapis Nephreticus. Fragmentum. Distinctus est interis Hieroglyphicis, in quibus extat oculi orbita, quae saepius in Obeliscis conspicitur. Oculus symbolum

Osiridis fuit, et providentiam expressit. — Aegypti valvas templorum, oculis summo opere perfectis ornare solebant, propterea quod deum omnia videre constaret. Deus totus visus, ait Plinius.

Num. 2. Lapis Lazuli figura Scarabaei, oculus cum superciliis, et infra oculum ala *avis Numidicae* dictae, suspensa cum manu conspicitur, quae ex orbita oculi eminet. Clemens Alexandrinus docet, alam velocitatem et celeres ingenii motus indicare; manus autem hoc loco actionem mentis, quam Philosophi Perceptionem vocant, exprimit.

Num. 7. Cornalinus ustus, figura Scarabaei. Apparent litterae Hieroglyphi caecum Sphynge barbata. Talis Sphynx conspicitur in tabula Iliaca, et in Kircheri Oedipo. Poeta Philemon, qui apud *Athenaeum* Dipnos. XIV. pag. 39. de Sphynge mafoula loquitur, de illa barbata fortasse cogitavit. Litterae hieroglyphicae, quae in hac gemma, et in quinque aliis, quae deinceps commemorantur, apparent, nupiam conspicuntur.

Num. 34. Pasta vitrea. Sphynx velata, recubans ore mustelae, caudam mordens, delphine in superiore parte expresso. Sphynx fore semper Nili symbolum fuit, et inde fit probabile, mustelam magnum illum animalculorum numerum exprimere, quae in limo illius fluvii nascebantur, quarum quaedam, auctoritate veterum, perfectioni vicinae, velut seminatae apparebant.

Seclio II.

Isis et Osiris.

Num. 39. Pasta antiqua: templum Isidis cum clypeo Iuius deae in fronte. Apparet in frontispicio Globus, et alae cum duobus serpentibus prominentibus. Aelianus *Hist. Anim. X.* 23. ait, Aegyptios porticum frontispicia plumis ornasse; locus fortasse de his alis intelligendus est.

Num. 61. Chalcedonius: Isis stans, circumdata circulo, radiis solis distincto, qui ad utrasque eius manus descendit. In latere leguntur litterae hieroglyphicae, quae per medianam

diam gemmam eunt. Circulus haud dubie plenilunium, et Ili Lunam refert. Caeterum, circulus aliquis etiam limbum existimare possit. Sculptura ipsa non est inferior imperio Imperatorum Romanorum, quia in clypeo Claudii eiusmodi circulus conspicitur.

Num. 67. Cornalina. Isis sedens, ulnis filium Horum tenens. In lapide hoc imprimis notandum est, Isidem gestum habere ingerentis digitum in os Hori, cum in aliis gemmis lactentis speciem exhibeat.

Num. 78. Pasta antiqua. Vas cum planta, cuius caulis ab utraque parte tribus ramis ornatus est. Haec planta imaginem magni illius Candelabri in templo Hierosolymitano refert. Planta Loti fere speciem habet, et fortasse Candelabrum Hierosolymitanum exemplum est talis Candelabri; quia candelabra, quae Aegyptii diis ponebant, vel sex aut pluribus scapis ornata erant. Haec quidem non dixerimus. Ea opinio, Deum exempla cultus, quem Israelitis praescripserat, ab Aegyptiis sumisse, fuit quidem ornata a *Murhamo* et *Spencer*, sed explosa a *Pfaffio*. Nam profecto in omnibus rebus, argumenta quae a similitudine rerum ducuntur, non magni sunt ponderis.

Sectio III.

Harpocrates.

Num. 81. Agath-Onygius. Clypeus Harpocratis, reticula circumdati: *Persea* quem dicunt, in capite et in pectore globum gerit, equo bini serpentes extant. Caput rasum habet, parva capillorum particula pone aurem dextram et circo excepta, qui per humeros descendit. Hoc propterea tenendum est, quia iste deus nusquam rasus conspicitur. Sacerdotes quidem Aegyptiorum, capite, totoque corpore rasi fuerunt; sed nemo unquam talem Harpocratem vidit. Macrobius ait, Aegyptios solum capite a sinistra parte raso pinxisse; quod egregie cum gemma hac quadrat. Locus iste Macrobij *Lubovskium* fugiebat.

Sectio

Sessio IV.

Anubis et Canopus.

Num. 106. Cornalinus. Anubis Caduceum sinistra, et palmam dextra tenens. In nullo antiquo monumento Aegyptiaco Anubis cum Caduceo conspicitur.

Num. 112. Chalcedonius. Anubis rectus dextra fulmen brans, et sinistra sceptrum tenens. Fulmen est operis Graeci, et ei a Romanis datum est. Nam Aegyptii semper coelo sereno gaudent, neque fulmina vident, neque tonitrua audiunt.

Num. 127. Sigillum e lapide Chalcedonio. Sacerdos Persa mactans ad aram victam, quae cervae figuram habet, et in ipsa ara hasta proiecta conspicitur. Non contenderim, Persas hastis divinum cultum, ut antiquissimos Graecos, Seythas, et Germanos tribuisse: cultum fortasse exprimit, quo in mactandis hostiis sacerdotes utebantur. Hoc autem affirmarim, hastam et ipsum sigillum esse antiquissimum, et Persicum; quia signa Persarum nunquam nuda, sed semper vestita conspiciuntur: nam nuditas apud eos mali ominis habebatur.

Classis Secunda

Complectitur Mythologiam Sacram, aut Historiam deorum Graecorum, Etruscorum, Romanorum, cultum et caerimonias sacras.

Sessio I.

Saturnus.

Num. 3. Pasta vitrea. Terna Saturni capita velata, cum falce. Constat apud omnes, in sacris Saturni capite nudo usos esse, quod quidem velum illud, quod in vertice eius capitis nutat, indigitare videtur. Quia dies festi, quibus Romani Saturnum colerent, laeti et hilares erant, sacra ei capite nudo faciebant. Ceterum, neque Iupiter, neque alii dii, ita ut Saturnus, velati conspiciuntur.

Sessio

Seſſio II.

Cybele, Provinciae, Urbes.

Num. 17. Cornalinus. Leo, et sub eo pileus Phrygius, supra eum par Crotalorum.

Num. 18. Agath-Onygius. Sacerdos Cybeles aut *Atis* ipse ex adverso statuae huius deae sub figura termini. Falcem manu tenet, quod eum exsectum esse notat. Quamvis enim sacerdotes Cybeles sibimet ipsis virilitatem lapide Samio exsecarent; hoc loco tamen aliquo instrumento opus erat, ad iudicandam mutilationem illam. Ceterum, in aliis etiam monumentis Sacerdotes Cybeles falcibus armati apparent.

Num. 24. Pasta vitrea. Urbs Antiochia sedens, pedibus calcans fluvium Orontem, qui cubantis speciem habet. A dextra parte ornata est figura quaedam, a sinistra comitante fortuna cum cornu copiae

Seſſio III.

Jupiter, et Attributa eius vulgaria.

§. I. *Attributa eius.*

Num. 39. Pasta antiqua, duplicata sculptura. In altero latere Iovem sedentem, et fulmen dextra, sinistra sceptrum tenentem, cum aquila ad pedes eius, videre est: alterum latus leonem radiis distinctum, faucibus fulmen portantem, exhibet.

Num. 42. Cornalinus. Binae Iovis sedentis imagines, capite medio adumbrato: In margine scriptae sunt litterae MVH. Sunt fortasse Ioves, qui in Arcadia, diversis parentibus, Aethere nimirum et Coele, nati perhibentur.

§. II. *Jupiter Axur.*

Num. 48. Pasta vitrea, cum nomine Sculptoris NEICOY. Iupiter imberbis rectus cum aquila, qui eam contuetur: fulmen dextra tenet, et brachium Aegide, hoc est pella caprae Amalthaeae, admodum cesti involutum est. Inde intelligitur, Iovis Aegidem non scutum, sed pellem esse.

Haec opinio pasta hac mire iuvatur, propterea quod solum inversum praeter Aegidem expressum habet.

§. IV. *Iupiter Serapis.*

Num. 55. Sardonyx bicolor. Serapis caput radiis distinctum, cum cornubus Iovis Ammonis.

Num. 59. Pasta vitrea. Caput Serapis pedi subiectum. Omnes istae sculpturae sunt recentiores, neque antiqui operis Aegyptiaci, quia, auctore Macrobio, cultus huius dei, cuius signum, qui erant origine Aegyptii, in templis suis nunquam dedicarunt, a Ptolemaeis inductus est.

Num. 64. Lapis Lazuli. Iupiter Serapis throno sedens in Cymba papyracea, in cuius prora et puppi Isidis clypeus conspicitur. Ab altera parte throni nisus, et ab altera Harpocrates, in margine haec litterae leguntur: ΑΔΔΔ ΒΑΙΜ. In averfa lapidis parte titulus apparet.

§. V. *Iupiter Ammon.*

Num. 73. Pasta vitrea. Caput Iovis Ammonis ad modum Dianae capitis lunula ornatum. Quamvis Dactylitheca magnam habeat signorum in gemmis copiam; tamen haec est unica gemma, in qua Iupiter ita expressus conspicitur.

§. VI. *Iupiter Apomyos s. Muscarius.*

Num. 77. Pasta antiqua. Iovis caput sub specie Muscae. Ala utraque barbam dei, corpus vultum efficit, et supra frontem caput muscae binis oculis suis conspicitur.

§. VII. *Iupiter cum Attributis peculiaribus.*

Num. 79. Pasta vitrea. Figura barbata, tunica talari amicta, modum in capite, sinistra cornu copiae, dextra pateram cum papilione tenens. Est Iovis signum, quem *Exsuperantissimum*, ficto vocabulo, ad exprimendam vim, Graeci *παραπύρατον* appellabant. Papilio animae Symbolum fuit. Lectoribus explicationem relinquimus.

Num. 87. Chalcedonius. Iupiter rectus manu dextra testudinem, et sinistra sceptrum tenens, aquila ad pedes sedente.

dente. Testudo Peloponnesi signum fuit, et ubi istum Iovem fortasse peculiaribus sacris coluerunt.

§. IX. *Bellum Iovis, deorumque, cum Titanibus.*

Num. 122. Sardius. Fragmentum. Minerva et Hercules contra Titanes pugnantes. In Scuto deae equus expressus est, quem Pegasum existimamus, qui aliquoties in eius Galea conspicitur. Sculptor de industria Medusae caput omisit, ne Anachronismum committeret.

§. X. *Iuno.*

Num. 128. Pasta antiqua. Caput Iunonis ad modum Vestae velatum. Talis Iuno Romae caelata cum velo existit. Velum vulgo aerem significare contendunt.

Num. 133. Iaspis ruber. Iupiter et Iuno recti. Iuno velo stellis obfuso circumfusa est. Stella Iunonis et Venereis *Φωφόρος* dicta est.

Amores Iovis.

1. *Semele.*

Num. 135. Pasta antiqua. Iupiter divino suo splendore et maiestate omni indutus, fulmine armatus, et alis passis instructus. Semelen, quae est ad pedes eius, amplexibus suis tenet. Pastam, propter Iovis figuram Etruscam crediderim, quamvis Semeles species ita expressa sit, ut Graeca haberi queat. Ceterum raritate se singulari commendat, vel si argumentum, vel si artem consideres.

2. *Europe.*

Num. 158. Cornalinus. Fragmentum. Iupiter in taurum mutatus, Europam rapiens. Opus est summo artificio elaboratum. Vestis Europes expressa est ita, ut eam Theocritus descripsit:

Καλλιόθη δὲ ὤμοισι πέπλος βαθὴς Ἑυρωπαϊῆς
Ἴσιον δὲα τευχὸς ἐλαφρίζεσκε δὲ κουρήν.

3. *Io.*

Num. 161. Pasta vitrea. Mercurius caput Argus abscondens.

scindens. Io in vaccam mutata sub arbore, in cuius rami
Pavo sedet.

Sectio IV.

Minerva.

Num. 197. Sarda. Minerva salutaris gradiens praeu-
te serpente. Hoc singulare in sigillo animadvertimus, eam
quodam quasi Parazonio cinctam esse, cuius vinculum Scuto,
quod humeris haeret, tectum est. Ceterum Bellona et
Minerva facile confundi possunt; et nisi huic nostrae serpens
additus esset, eam ipse Bellonam crederem.

Sectio V.

Ceres.

Num. 223. Iaspis viridis. Clypeus Cereris, quae aut
modium, aut cistam mysticam in capite gerit. Clypeus in
templo duplicibus columnis suspensus est, et in utraque
templi parte spica expressa.

Num. 231. Amethystus. Ceres equum Arionem, quem
Neptuno peperit, freno tenet; sub equo serpens sculptus
est. Haec fabula Cereri nomen Erinnyos dedit, et sub hoc
nomine culta fuit.

Num. 237. Pasta antiqua. Ceres cum cornu copiae et
spicis, sedens in curru cui Elephanti duo iuncti sunt, in
quorum dorso minusculae quaedam figurae conspiciuntur.
Nemo unquam auctoritate veterum monumentorum doce-
re potuit, alios deos, praeter Bacchum, curru Elephante
iuncto vehi; quare equidem non abnuerim, Cererem hoc
loco esse uxorem cuiusdam Imperatoris, in numerum deo-
rum relatam.

Sectio VI.

Diana.

Num. 285. Pasta antiqua. Caput Dianae, cum arcu et
pharetra in humeris, et in capite caput cervi. Cervus in-
terdum solus Dianae est symbolum. Habet capillos in ver-
tice capitis in nodum (gr. κόρυμβος) tortos, quae virginum
erat

erat consuetudo. Victoria et Diana solae, ita compositis capillis, propter perpetuam virginitatem, usae sunt.

Sectio VII.

Pluto.

Num. 356. Cornalinus. Mulier, stola induta, currens passis capillis, et manu sica armata; Furiam crediderim: non negarim, figuram etiam quadrare in Hecaten, sed ea semper cum diademate, nunquam vero passis capillis exprimitur.

Sectio VIII.

Mercurius.

Num. 365. Cornalinus rutilus et candidus. Caput Mercurii cum Petaso. Sculptura est diligenter perfecta, et istud caput est inter pulcherrima Antiquitatis, quae ad nostra tempora venerunt.

Num. 393. Cornalinus. Mercurius sedens inter arietem et Scorpionem. Scorpionem Macrobius existimat vim Solis exprimere, et Mercurium esse quasi deum Solis: si hoc sumimus, patet, Scorpionem ei eandem ob causam adiunctum esse.

Num. 405. Cornalinus. Mercurius galeatus, dextra caduceum, et sinistra cornu copiae tenens, dextro pede nititur globo: ante *Harpa*, et post eum Scutum conspicitur. Mercurii signum cum cornu copiae rarius occurrit; sed antiquitas omnibus diis cornua copiae dare solebat.

Num. 406. Cornalinus, figura Scarabaei. Mercurius pedibus alatis, dextra gladium incurvum ad modum falculae gerens, brachio sinistro argenti fascem tenere videtur. Eadem manu tenet Argus caput amputatum, de quo, ut et de ense sanguis stillat. In margine leguntur hae litterae Etruscae **CHQEN**. Qui litteras Etruscas ministra Hebr. lingua explicare volunt, legunt **רר** (nam sic, loco **רר**, quod haud dubie est sphaema typographicum, scribendum est.) votum.

Num. 413. Cornalinus, expressus ad Scarabaeum. Sculptura est operis Etrusci. Mercurius manu dextra Caduceum,

ceum, sinistra animam Proserpinae portat: in dextro humero testudinem et Petasum, qui formam testudinis habet, gerit.

Attributa Mercurii.

Num. 424. Cornalinus. Pes alatus et clava. Mili videntur significare vota Mercurio et Iovi communia.

Sectio IX.

Neptunus.

Num. 477. Pasta vitrea. Deus Portunus; grandibus alis, velo, et levi stola instructus, quae per dorsum inter brachia defluit, ut eum nantem adiuvet: ita expressus est, ut nixus Delphine, aqua, leviter eam radens, incedere videatur.

Num. 479. Pasta antiqua. Opus Etruscum. Scylla duplex. Caput et pectus femineum habet, reliquo corpore in piscem abeunte, cum capite canino, quod e lumbis eminet. Haec Scylla omnibus illecebris ad illiciendos praeternavigantes instructa est, et, iudice Masseo, omnes Scyllae operis Etrusci eleganter et delicate expressae sunt.

Sectio X.

Venus.

Num. 576. *Heliotropium.* Venus Phoenicia, *Astarte* cognominata, in capite *Persea* gerens. Praecedit eam Amor, arcu inteso, alio Cupidine sequente. Haec Venus diversimode exprimitur, sed rarissime ita, ut *Persea* in capite habeat.

Num. 579. Cornalinus. Venus popularis, quae capro, quem demulcet, vehitur. Graeci eam *Προφύλαξ* appellant.

Vulcanus.

Num. 597. Sardius. Opus Etruscum. Vulcanus sedens, qui scutum conflat, quod fore ad similitudinem eorum, quae in numis Thebanis conspiciuntur, accedit. Iuvenis est et imberbis, quia Etrusci Vulcanum ita effigero solebant.

Num.

Num. 627. Sardius. Vulcanus arma Aeneae cudit, Veneris precibus commotus, quae iuxta eum stat, cum Cupidine in basi, qui ignem inflat. Contra Vulcanum exaratus conspicitur Iupiter cum Aquila adversa, arae rotundae insidens. Pater deum caput manu sustinet, quasi volvens aliquid diligenter animo. Pone eum Iuno, et ad latus Apollo, lyro nixus apparet, post Apollinem Mercurius averlus, Caduceum tenens, sculptus est. Ab altera parte Venus recta, Minerva et Iunus altercantes conspiciuntur. Haec gemma, tum propter operis excellentem elegantiam, tum propter magnitudinem et pulcritudinem, notanda est.

Sectio XI.

Cupido.

Num. 730. Sardius. Cupido, victor Herculis, clavam et spoliū leonis iactat: dextra manu claves ferre videtur. Claves antiquitas diversis diis tribuit. Minerae et Hecate triformis, semper iis utuntur. Orpheus, vel potius auctor carminum, quae sub eius nomine circumferuntur, Cupidinem ita describit:

Κληιδας ἔχερτα, ἀίδεος, Ουρανῶν
Πυκκ, κθερός.

Num. 753. Pasta antiqua. Amor erectus, Delphine tanquam navi veclus, utraque manu velum vento colligendo tenet. Sigillum est instar Commentarii graeci vocabuli ἰωνοπλοεῖν, in amoris pelago navigare, quod legitur in quodam epigrammate Graeco. Ovidius fortasse de ea re cogitabat, in illo:

*Si quis amat, quod amare iuvat, feliciter ardens
Gaudeat, et vento naviget ille juv.*

Sectio XII.

Psyche.

Num. 888. Cornubius. Cupido Psychem mutatam in papilionem cremat. Fuit hoc symbolum immortalitatis animae, quam, ut ignem, coelestem existimant.

Num.

Num. 907. Carchædonius. Papilio flori insidens. Si florem rosam esse aliquis contenderit, symbolum est summae pulchritudinis hominis, in flore ætatis mortui. Rosarum pulchritudo symbolum mortis viteque brevissimæ fuit.

Sessio XIII.

Mars.

Num. 943. Pasta vitrea. Opus Etruscum. Miles armatus erectus, clypeum brachio dextro, hastam manu dextra gerit, gladio in dextro latere hærente. Videndum, an Etrusci gladios ita cinxerint. Iosephus, vel alius scriptor tradit, equites Romanos in obsidione Hierosolymitana gladios dextro latere geississe.

Num. 973. Iaspis canus. Miles in equum ascendens, niscus pede fibula, quæ in hastæ inferiore parte infixæ est. Veteres constat stapis non usos esse. Ceterum hæc gemma explicat difficilem locum Xenoph. de Equitatu Cap. VII.

Arma Martis.

*Num. 1015. Sardinus. Galea. Veteres Scalptores optimi nunquam galeas, quæ ad maxillas usque pertinerent, expresserunt, quamvis ex Homero intelligamus, Heroes, qui ad Troiam pugnarant, ita armatos fuisse. Partes galeæ, quæ maxillas a vi defendunt *μαξίλα* appellabantur, quod vocabulum a *Lexicographis* non notatum est.*

Num. 1061. Cornalinus. Gallus lituo canens, ad militum vigilantiam exprimendam.

Num. 1093. Pasta antiqua. Fragmentum. Victoria, Minerva, Mars et Imperator triumphans in curru, de quo Victoria, lyram et plectrum tenens, descendit. Minerva, quæ in curru expressa est, coronam capiti triumphantis suspensam tenet, et Mars pedes, scutum brachiis tenens, cum Victoria magno gradu retrocedit; quod docet, gloriam triumphantis summam esse. Victoria cum lyra rarius in gemmis conspicitur.

Sessio

Sectio XIV.

Apollo.

Num. 1128. Sardiur. Apollo pedester, lyram eius parva quadam figura sustinente, quae fructus aut tale quid in capite gerit. Non constat inter eruditos, quid ista figura portet. Ego crediderim esse Themidem, quae in patina Ambrosiam habet: Homero enim auctore, Apollini Nectar et Ambrosiam ministrat Themis.

Marsyas.

Num. 1138. Cornalinur. Marsyas incurvus adversa fronte, utrisque manibus tibiam tenens, in quibus extremis fasciola conspicitur, quam ego veterum *φορβειας* existimavi.

Duodecim Signa Zodiaci.

Num. 1236. Pasta antiqua. Lupa inter duodecim signa Zodiaci, laelatus Romulum et Remum. Explicatio mihi quidem a cognomine Apollinis *Λαοχαρής* repetenda videtur. *Λαοχαρής* proprie *lucem primam, crepusculum* significat, unde etiam *lupum*. *Λαοχαρής* est cursus solis anniversarius, et apud Poetas pro anno dicitur. Igitur *Λαοχαρής* est de luce natus. Lupus porro Apollini sacer erat, et Delphis in templo huius Deo eius imago posita fuerat.

Musa.

Num. 1253. Pasta vitrea. Exemplar eius est in Dactyliothecca Imperatoris, Florentiae. Melpomene Musa Tragoediae. Tenet manu aliquid, quod ori admovet, et quod crediderim laurum esse, quia existimant laurum excitare Enthusiasimum poeticum, unde etiam Poetae *δαφνοφάχοι* appellantur.

Aesculapius.

Num. 1432. Cornalinus. Figura insidens trunco arboris, dextra serpentem, sinistra baculum tenens. Indicari arbitror portenta et prodigia, quae flexibus serpentum exprimi putabant. Neque Hebraei ab hoc superstitionis genere

nere omnino alieni fuisse videntur. **שׂוֹמֵר** est augur, a verbo **שׂוּר**, unde etiam **שׂוֹר** derivatur. Vocabulum Gr. *δρακὼς* est Synon. *τὸ ὄφις*. vide quae auctor pluribus disputat. Ceterum haec sententia altius repetita videtur. Suidae testimonium, quo auctor nititur, non magnum est ponderis. Si sculptura esset recentioris aetatis, existimarem significari *incantatorem*, qui cantu serpentes necit. **שׂוֹמֵר** Hebr. sunt augures et serpentes. Eius rei vestigia in Plal. extant. Vocabulum *δρακὼς* esse synonymum *τὸ ὄφις* non est mirandum, quia Gr. dracones etiam eo nomine appellarunt.

Sectio XVI.

Hercules.

Num. 1720. Pasa antiqua. Hercules spolio leonis indutus, altero pede sublidens, alterum protendens, telo aves Stymphalides petit. Arcus non formam circuli habet, sed pluribus incrementis distinctus est.

Num. 1764. Cornalinus. Hercules stans, spolio leonis indutus, clavam dextro brachio ferens, Apollini, qui laurum sinistra tenet, manus iungens: uterque manu spicam tenet, et ad pedes Apollinis lyra eius conspicitur. Est fortasse signum ætatis animorum coniunctionis, quod *confarreatio* signum fuit vinculi conjugalis. Explicationem lectoribus nobis acutioribus relinquimus, nisi signum in gemma artificis; Romani esse sumamus.

Classis Tertia.

Complectens Mythologiam historicam, tempora fabulosa, et obsidionem Troiae.

Sectio I.

Num. 52. Topasius. Mulier, laxo velo in capite, ad litus maris expressa est, cuius undae Terminus Priapi legunt, lauro coronatum hominis caput in mare abiecit. Est haud dubie caput Orphei, quem mulieres Thraciae, propter sui sexus contemptum, dilacerarunt.

Num. 89. Pasa antiqua. Clypeus Amazonis adumbratus,

tus, cuius sinus aduersus apparet. Capillos ad modum Amazonum in capite nodo collectos habet. In sigillo sinistra mamma omnia, dextra expressa est. Ceterum in aliis gemmis, et in opere caelato, Amazones utrisque manibus inveniuntur.

Sectio II.

Expeditio septem Heroum contra Thebanos.

Num. 172. Cornalinus, sculptus ad exemplar Scarabaei. Quinque Heroes, cum nominibus Etruscae scriptis. Gemma est antiquissimum monumentum, ut omnino elegantiae, ita maxime elegantiae sculpturae Etruscae. Magnam illa gemma differendi facultatem praebet, multaque ad Antiquitates pertinentia eius ope illustrari possunt.

Num. 174. Cornalinus, Thecus, de septem Heroibus, vulneratus, spiculum pedi infixum extrahit, cum nomine Etruscae scripto.

Sectio III.

Bellum contra Troianos.

Num. 231. Sarda. Senex barba promissa, hasta gladio et clypeo armatus, qui cum iuene eodem modo armato colloquitur. Est forte Nestor, qui Patroelo persuadet, ut redeat in bellum contra Troianos.

Num. 265. Iaspis ruber. Hector de curru ab Achille deturbatus, coram Andromache uxore et rege Priamo, qui de mucis certamen contactur. Andromache palmas in coelum tollit, et Priamus manum Hectori porrigere videtur. Genius Troiae, sub specie Cybeles, in inferiore parte expressus est, caput manu sustinens, infantem urbis ruinam deplorans.

Num. 297. Pasta antiqua. Miles nudus, galea caput, clypeo brachium dextrum tectus, dextro genu in ara mihoxo, gladium lateri intentat. Gronovius signum Aiacis esse existimat.

*Sessio IV.**Reditus Ulyssis.*

Num. 357. Cornalinus. Ulysses malo alligatus ad audiendos Sirenium concentus, et ad effugiendas earum insidias. Fuere tres sorores, *Leucofia*, *Ligia*, et *Parthenope*. Latera navis circumnatant, et prima tibus binis, altera lyra, tertia voce, carminis verba praeit.

Num. 362. Pasta antiqua. Ulysses cicatrice, qua pes notatus fuit, agnitus ab Euryclea nutrice, qui ei pedes lavat, Ulysses manu ei signum dat, ne rem enunciet.

*Quarta Classis.**Historia Antiqua.**Sessio I.**Historia Persarum et Graecorum.*

Num. 47. Pasta vitrea. Caput Sapphus. Sequitur A. in hac re auctoritatem Agostini, quamvis caput Sapphus, quod in numis Lesbii expressum credunt, non sit cincinnis reticula collectis ad modum Cir. ornatum. *Κυρροφάλακ* Cir. hoc enim maiorum genus appellaverunt.

Num. 50. Agath Onychius. Caput Aeschyli calvum, corona paupinea cinctum. Hae enim fuerunt optumae eius Tragoediae, quas inter pocula scripsit.

Num. 51. Pasta antiqua. Aeschylus casu testudinis elisus, admoventis plantam ori patetam. De genere mortis inter antiquos non constat. Hoc certum est, neminem dixisse, hanc mortem ei inter pocula obvenisse. Sculptor fortasse et necem, et potandi cupiditatem exprimere voluit.

*Sessio II.**Historia Romana.*

Num. 168. Agath Onychius. Quintius Cincinnatus, pedibus arma induens. Vitam quam rure transigebat, et Senatum eum agrum suum arantem invenisse, expressum videmus spica aristae.

Num.

Num. 171. Pasta antiqua. Quintus Ogulnius, legatus Romanorum Epidaurum missus, ad arcessendum deum Aesculapium, qui legatis se sub specie serpentis obtulit. Iuxta serpentein femina, superiore corporis parte nuda, recubans super urna conspicitur. Coronidem esse existimamus, matrem Aesculapii, ab Apolline interfectam. Supra eam corvus expressus est.

Num. 189. Pasta vitrea. Figura genibus inflexis, quae Heroi lapidum strui insidenti aliquid, quod quale sit non intelligi potest, porrigit. Post figuram est miles pedibus, cuius auriculam Heros tenere videtur. Pertinet fortasse ad veterum Romanorum consuetudinem, qui auriculam eius tenebant, quem testem alicuius rei esse vellent. Graeci appellant *ἑριφάκων τῶν ἄρων*. vid. Lipsi. ad *Tucid.* Ann. I. p. 9.

Num. 237. Corralinus. Femina stolata, sub arbore sedens, ramum dextra tenens, caput ad modum hominis diligenter meditantis sinistra sustinet. Contra eam terminus Priapi in Aediculo duabus basibus seu aris deinceps positus conspicitur. In averfa lapidis parte septem Priapi in orbem, in cuius centro limax apparet, ducti, cum septem litteris diverse positus conspiciuntur, quae verbum *Invidiā* efficiunt. Pertinet fortasse ad locum *Juven.* Sat. VI, v. 129.

Et lassata viris necdum satiata recessit.

Nam limax est symbolum libidinis.

Classis Quinta.

Ludos, Convivia, Vasa, et Annulos symbolicas complectitur.

Ludi.

Num. 1. Sarda. Iuvenis circulum, quem *τροχῶν* appellabant, agitans.

Num. 5. *Hyacinthus.* Vas, iuxta quod Trochus tribus annulis distinctus, qui in orbem circumeunt: in parte averfa palma expressa est. Quinque sunt in hac collectione sculpturae, quae omnium optime docent, qualis veterum Trochus fuerit. *Trochus* fuit circulus aeneus, lusus puerorum.

Trochi figuram, quam lapides isti exhibent, ad signorum fere dimidiam partem, et interdum ad pectus usque accendere videmus. Ceterum, non solum annulis intortilibus, qui, dum trochus agebatur, strepitum et tintinnitum excitabant:

Garrulus in laxo cur annulus orbe vagatur,

Cedat, et argutis obvia turba trochis. Mart. Ep. XIV. 169.

sed etiam crepitaculis et tintinnabulis instructus erat. Qui agere volebat *trochum*, instrumento peculiari, quod *Clavem* appellabant, utebatur, quo annuli et tintinnabula incitabantur:

Increpat et verfi clavis adunca trochi. Prop. III. 12.

Num. 13. Cornalinus. Infantes duo luctantes, in terram prostrati, quorum alter alterum obtorto collo suffocare velle videtur. *Paedotriba* cum baculo iuxta expressus est, eosque baculo, ad dirimendam luctam, ferire videtur.

Num. 20. Agath-Onychius. Mensa, in qua Discus cernitur, praesente figura, quae brachia librare videtur: hoc appellabant *iactare brachia*, eratque species τὸ σικμαχῆν.

— — — *alternaque iactat*

Brachia protendens, et verberat ictibus auras. Virg. Aen. VIII. 374.

Sectio II.

Convivia.

Num. 83. Cornalinus. Convivium tribus accumbentibus constans, cum figura alata, quae eis ministrat. Convivae sunt feminae duae cum viro, quae, ut vir, ad infimum usque pectus nude sunt, et iacent in tribus lectis ad mensam vasis onustam. Sibi invicem vinum infundunt. Figura alata fructus in patina affert, et genius domesticus esse videtur. Nam veteres genios conviviis suis et computationibus interesse putabant.

Sectio III.

Vasa.

Num. 94. Carchedonius. Vas media parte concavum, cum

cum pede et duabus minutis ansis. Est forte *Cotbon*, genus lagenae, quo milites graeci utebantur. Plinius de vase viatoris loquitur; sed hoc ligneum fuit.

Num. 117. Amethystus. Ampulla pulchra, cuius colli pars inferior piri similitudinem habet, et perfectissime convenit cum descriptione Pliniana. Ampullae *Samiae* et *Campaniae* celeberrimae fuerunt.

Num. 137. Amethystus. Species vasis, quod vulgo veteres calices appellare solebant. In universon duabus ansis grandibus erant instructi.

Num. 174. Cornalinus. Vas Murrhinum anatum, Delphine inter duas aristas illud sustinente. In margine Vasis avis expressa est. Vas Murrhinum A. appellat, quod omnia in illud signa conveniunt, quae Plinius de Vasis Murrhinis afferre solet. Vasa autem veterum Murrhina respondisse nostris Porcellanis propterea non credimus, quia Plinius ea semper in numerum lapideorum refert. Lectu digna sunt, quae Auctor ad hunc locum disputat; sed ea lectoribus legenda relinquimus, quia qui nobis praescripti sunt fines, latius nos vagari non sinunt. Quae autem auctoritate Plinii disputantur, ea verbis Propertii, qui *ea foci Parthorum cocta esse* ait, repugnant. At vero Plinius, ait aliquis tam curiosus rerum investigator, ea non ignorare poterat? Quid igitur Propertio, elegantissimo, et harum rerum intelligentissimo fiet? Nobis sic videtur, Plinium dicere ea effodi, quia materia, ut in nostris Vasis Porcellanis, fodiebatur; Propertium autem recte ea coqui contendere, quia effossa ista materia fornacibus coquebatur.

Sectio IV.

Annuli Symbolici, et alia Symbola.

Num. 212. Cornalinus. Annulus Symbolicus, in quo Aquila rostro coronam, et unguibus binas spicas, totidemque papaveris capita tenet. In margine annuli duo cornua abundantiae conspiciuntur.

Num. 230. Agatho Onychius. Vir et femina stantes, iunctis

iunctis dextris manibus; femina tres spicas sinistra tenet. Hi duo lapides haud dubie *Confarreationem* Romanorum expriment, per quam uxor conveniebat in manum mariti. *Farreum*, auctore Festo, fuit *genus libi ex farre factum*.

Classis Sexta.

Navis, et Res navalis Veterum.

Num. 3. Cornalinus. Scapha sub specie Delphinis. Extremæ eius fauces rostrum navis, sinciput proram, corpus carinam, et cauda puppim cum tribus remigibus et gubernaculo constituunt. In prora est lepus, proiecto ad currendum corpore, et inter remiges vertagus effuse currens. In cauda Delphinis aliud animal quadrupes, sedens in pedibus posterioribus, expressum est. Lapis haud dubie est Symbolum inventæ navigationis.

Classis Septima.

Animalia.

Num. 56. Cornalinus. Porcus, sub quo cernitur clava Herculis, ante eum Gallus rostro spicam tenens, et post eum Caduceus expressus est. Explicatio gemmæ incerta est.

Insecta.

Num. 144. Pasta antiqua, ad modum Sardaë. Locustæ duæ, quarum altera tibia canit, altera tympanum pulsat. Inter eas arbor in vase quodam apparet.

Num. 147. Pasta antiqua. Locusta in curru, cui duæ vulpes iunctæ sunt.

Classis Octava.

Abraxas, Sigilla cum Characteribus Orientalibus, et Sculpturis recentioribus.

Sectio III.

Sigilla scalpia recentiora.

Num. 89. Cornalinus. Signum Caii Marii, cuius exemplar vetus, Cornalino inscriptum, est in Dactylitheca Arundeliana, expressum a Constantio Bosli.

Num.

Num. 106. Sarda. Signum L. Sullae expressum a Borghigiano Florentino.

Haec fere sunt, quae ex istis divitiis annotanda putavimus. Fortasse multa omisimus, quae afferre debebamus; sed difficile est eligere in magna et pulchra propositarum rerum copia: nam non inopia, sed copia laboravimus. Subnexus est libro; quasi Coronidis loco, Catalogus *Mapparum Geographicarum*, et *Delineationum*, quas Stofchius in Batavia, adjuvante *Fagello*, collegit, in quibus multa sunt rara et cognitione omnino digna. Ille enim *Fagellus*, qui pollebat in Batavia auctoritate, Stofchio mappas geographicas terrae *Batavorum* et coloniarum exterarum, cum *Chartis Japoniae* et *Chinensium Imperii* subministravit. Reliquas Chartas ipse Stofchius in itineribus suis collegit; alio vero etiam ab iis ei missae sunt, qui Dactylithecam eius viderant. Atlas ipse *Blaviano* tanquam fundamento nititur, quae semper *Chartas universales* diversorum Auctorum, servato auctorum quibus exscriptae sunt *serio*, praecedunt. Tum vero has excipiunt Mappae Provinciarum Generales et Particulares Urbium territorii, quibus subtextae sunt Delineationes urbium, Monasteriorum celebrium, Castellorum, et Villarum notatu dignissimarum, quibus omnibus adduntur Delineationes proeliorum, et oppugnationum, rerum et actionum solennium descriptiones et caerimoniae singulares.

Geschichte der adelichen Geschlechter in der freyen Reichsstadt Augsburg.

h. e.

HISTORIA PATRICIORUM S. R. I. LIBERAE
Civ. Augustanae, Auctore PAULO DE
STETTEN, iun.

Augustae Vindelicorum 1762. impensis Haidii:
Alphab. 2. plagg. 10. in 4.

D

Quam.

Quamvis iam dudum doctissimi viri, *Strube, Scheid, Kopp, Riccius, Plennoies, Eßor, Glasfy, Cramer*, alii, in origine Nobilitatis Germanicae, et superioris, et inferioris, eruenda, in differentia, fati, iuribus, atque praerogativis illustrandis, multam operam atque industriam collocaverunt: tamen hoc ipsum de Nobilitate Germanica argumentum non ita pertractatum atque absolutum adhuc est, ut nihil plane dubitationis superesse videatur. Multo vero maioribus dubitationibus origo Patriciorum in Germania subiecta est, et huius praesantissimi argumenti pertractatio, (ita ut iura, praerogativas, et differentiam eorum a reliqua Nobilitate clare ac distincte intelligas,) a nonnullis iam quidem data opera exposita, v. g. a *Philippo Jacobo Hallero ab Halberstein*, in dissertatione de *Patriciis urbium Germanicarum*, Regiomonti A. MDCLXXXIV. habita: maiori illustratione atque explicatione omnino indiget. Cum igitur Vir generosissimus, Patricius Augustanus, Dominus *de Stetten*, in enarranda historia Patriciorum civitatis Augustae Vindelicorum praecipue occupatus, hoc ipsum argumentum recte pertractare non potuerit, nisi in universum quaedam diceret de ortu et progressu Patriciorum in Germania: videamus, an argumento gravissimo, et ex cuius diligenter et recte instituta explicatione ipsa veluti quaedam utilitas in universam Iurisprudentiam publicam Germaniae redundatura sit, satisfecerit.

In universum in illustratione huius argumenti ita versatus est Auctor doctissimus, ut librum in XX. Segmenta divideret, et Segmento I. indicato communi Patriciorum ortu, in reliquis deinceps historiam Patriciorum liberae civitatis Augustae Vindelicorum enarraret. Huic ipsi enarrationi ut maiorem conciliaret fidem, Diplomata XCIV, quae in tabulario publico (Archivum vocant) civitatis Aug. Vindel. asservantur, ac benevole cum Auctore communicata sunt, adiecit. Horum Diplomatum indicem confecit Auctor, et addidit libro, igitur commemoratione eorum
tempus

tempus perdere ac operam nolumus: hoc vero monere necesse est, illa omnia Diplomata pertinere vel ad iura Patriciorum civitatis Aug. Vindel. augenda, stabilienda, minuenda; vel ad rempublicam ipsam civitatis; vel denique ad rem domesticam et privatam Patriciorum conditionem. Inter haec Diplomata eminent, et notatione atque commemoratione digna esse videntur: Diploma X, quod continet praecipuas condiciones pacis a. MCCLXX inter Ludovicum Ducem Bavariae, Episcopum Augustensem, Hartmannum Marchionem Burgaviensem, et civitatem Augustam Vindelicorum sancitae: porro Diploma XIII, in quo praecipuae quaedam leges enarrantur, ex quibus forma antiquissima reipublicae civitatis A. V. et iura civium illustrantur: deinde Diploma LXIII, quod est mandatum Friderici III. Imperatoris anni MCCCCLXVI. Principibus I. R. G. datum, ut civitati succurreret auxilio contra *Jacobum de Argon*, et alios, qui securi civitatis turbaverant: denique Diploma LXXVII, hoc est, litterae Reverales Georgii a *Stetten* anni MDXXIV. cum reciperetur in societatem Foederis Suevici. Ex his, quae in universum et breviter de consilio Auctoris, et oeconomia operis diximus, facili negotio lectores colligere poterunt, primum segmentum, quod publicam Iurisprudentiam Germaniae illustrat, et Historiae medii aevi aliqua parte lucem affundit, imprimis diligenter excutiendum esse: in argumentis reliquorum segmentorum deinde indicandis, nulla copiosa oratione, cum in historia singulari enarranda versentur, uti, ipsius rei pertractatae natura postulabit. Segmentum primum igitur, quod §§. XXIII. continet, originem, conditionem, iura Patriciorum antiquissimis temporibus, exponit, pariterque docet, iisdem praerogativis usos fuisse patricos, quae nobilibus agrariis concessae fuerant.

Constat inter omnes (§. I.), antiquissimam florentissimamque civitatem Augustam Vindelicorum, a quibusdam viris, qui ius hereditarium honorum in republica publicorum obtinuerunt, et inde ad posteros transtulerunt, admi-

nistratam fuisse. Illi viri, ut maiori praerogativa prae caeteris civibus uterentur, primum nominati sunt familiae (Geschlechter), deinde, ob similitudinem, ut Auctor sibi persuadet, quae illis intercederet cum patriciis Romanorum tempore liberae reipublicae, nomen patriciorum acceperunt. Haec tamen denominatio a patriciis Romanorum deducta, et iam ab aliis indicata, tam tenui similitudine, et levi coniectura nititur, ut eam iam satis reiectam fuisse existimemus. In §. II. deinde conditio civitatis Augustae Vindelicorum, cum colonia Romanorum eilet, enarratur; quae repetere nolumus, cum ea, quae iam ab aliis satis dicta sunt, ab Auctore commemorata fuerint. Coniectura vero, quam protulit, de republica a civibus ipsis administrata, profecto non indigemus; imprimis cum huic coniecturae confirmandae et aliis opus esse videatur.

Divitio porro (§. III.) apud Francos in nobiles, ingenuos, et servos, ostenditur, atque illorum differentia indicatur. Inde (§. IV.) A. ait: In hos ordines divisi erant Franci, cum Sueviam occuparent, et facile colligi potest, eandem divisionem inter cives Sueviae obtinuisse. Cum igitur, pergit, urbs A. V. iterum condita, et munimentis cincta fuerit; (hoc vero tempore nullam urbem a servis inhabitatam esse constat): sequitur omnino, primos incolas urbis A. V. fuisse ingenuos iisdemque iuribus usos fuisse, quae illis concessa fuerant ingenuis, qui agros inhabitarent, neque domicilium in urbem transferre vellent. His loco fundamenti rei demonstrandae veluti positus, A. conditionem ingenuorum civitatis A. V. (§. V.) exponit. Mutationes paulo post enarrat, quas ex sua sententia post tempora Imperatorum Carolingicorum illi ingenui experti sunt. Videamus illas, et ipsa verba Auctoris commemoremus, ut ab omni studio partium alieni, nihil veritati detrahere videamur. En verba Auctoris: *Post tempora Carolingica nominabantur ingenui milites, propterea quod in exercitu Germanorum tantummodo ingenui militarent, qui fortitudine in bellis demonstrata, ad summas dignitates et honores pervenirent. His fortissimis militibus*

bus loco stipendii beneficia concedebantur ab Imperatoribus. Miramur profecto, generosissimum Auctorem ignorare, iam tempore Imperatorum Carolingicorum ingenuos in Capitularibus regum Francorum nominari milites; porro ignorare, quod iam eo tempore omnis penes ingenuos militia fuerit: denique inter omnes conflat, iam Carolingico aevo his militibus data fuisse beneficia. Ait porro: hi milites vel *agrarii* erant, qui incolerent villas, vel *Burgenses*, qui habitarent in urbibus. Sub Henrico I. deinceps agrarii in urbes immigraverunt, et ita Patricios exortos fuisse plurimi sibi persuadent. In partes vero huius sententiae discedere dubitat Auctor, et haec tantummodo ad originem Patriciorum in Saxonia repetendam pertinere, ostendit; contra vero Augustam Vndelicorum ante tempora Henrici I. iam dudum inhabitatam ab ingenuis fuisse, ex iis quae paulo ante dicta atque explicata fuerint, satis superque constare arbitratur. Optarem profecto, ut haec Auctoris de origine Patriciorum in reliqua Germania sententia, copiosiori oratione illustrata, idoneis scriptorum coaevorum testimoniis, et aliis gravioribus argumentis confirmata, atque ab omnibus dubitationibus vindicata fuisset. At enim vero, cum ea, quae §. IV. ab Auctore de prima habitatione civitatis A. V. commemorata sunt, nullis testimoniis scriptorum, sed coniecturis nitantur; huic sententiae A. subscribere iure ac merito dubitamus. His expositis ostenditur, hos incolas urbis fuisse milites Burgenses, et deinceps nomen civium atque familiarum accepisse. Inter hos cives alii in bello militabant, alii ministeria praestabant principibus, et episcopis, atque ministeriales nominati sunt. Circa annum MLXX. nomina quaedam Patriciorum civitatis A. V. occurrunt, quae ab Auctore indicata sunt. Saeculo vero decimo tertio, cum libertis ius militandi concederetur, milites agrarii, imprimis ii qui cingulo militari essent donati, equites nominati sunt, et ita etiam cives, hunc honorem adeptos, appellatos fuisse constat.

Inde successu temporis, imprimis crescente multitudine civium, qui ex libertis orti essent, (dicuntur Phalburgeri,) Burgenfes nomen patriciorum et familiarum acciperunt. Patricii igitur, sive familiae (§. VI.) sicuti omnis Germaniae inferior nobilitas, originem suam ab ingenuis repetunt. Hi soli cives nominati sunt, et easdem praerogativas ac iura sunt consequuti, quae militibus agrariis concessa fuerant: deinde vero tempore Ortonum Imperatorum I. R. G. ipsam civitatem ab iis fuisse administratam, extra omnem dubitationem positum est. Hanc A. sententiam, ut ab omnibus impugnationibus vindicaret, Diplomate Imperatoris Ludovici Bavari, sive IV, civibus urbis A. V. a. MCCCXVI. dato, confirmavit, et summa capita illius enarravit, pariterque uberiores explicationem ex historia Diplomatum civitatis A. V. *Herwardi* inedita addidit. Summa huius privilegii haec est: *ut cives Augustenses, qui discreti probantur, et idonei, tanquam alii fideles et ministeriales regni in quovis consistorio Iurisdictionis temporalis valeant sententias sive ius dicere, cum aliis nobilibus et vassallis, contradictione quorundam non obstante.* Ex his verbis *Herwardus* imprimis demonstravit Patriciorum originem civitatis A. V. ab ingenuis esse deducendam. Quamvis vero ob vocem generalem *civium*, in hoc Diplomate occurrentem, dubitatio quaedam exoritur; tamen ea ipsa ab *Herwardo* ita debilitatur, et infirmatur, ut doceat, et variis exemplis illustrat, sub voce civium, ex horum temporum conditione, nullos alios, nisi primarios cives, vel familias intelligi posse. Posteaquam (§. VIII.) ex eo privilegio, atque explicatione *Herwardi* A. ostendit, patricos ex ingenuis fuisse ortos, colligit porro, hoc etiam ex eo optime demonstrari posse, siquidem milites agrarii, sive nobiles inferiores, atque patricii, iisdem iuribus ac praerogativis usi fuerint.

Ita Patricii (§. IX.) civitatis A. V. ius militiae habuerunt. Etenim non solum civitatem contra omnes hostium impetus acriter defenderunt, sed etiam, ut ex monumentis historicarum satis constat, in exercitu Imperatorum fortiter
 contra

contra hostes pugnauerunt, quid? illi patricii, qui villas possiderent, sicuti reliqua nobilitas inferior, adversus eos, a quibus satis graviter se fuisse offensos sibi persuaderent, iure manuario usi sunt. Dignitatem porro equestrem (§. X.) adepti sunt. Ita a. MCCCH. multi patricii civitatis A. V. ab Imperatore Adolpho cingulo militari sunt donati. Ad Torneamenta admissi sunt, (§. XI.) Feuda consequi poterant (§. XII.), denique iure insignium (§. XIII.), sepulchrorum, (§. XIV.) et sigillorum (§. XV.) usi sunt. Haec omnia nonnullis exemplis ex Historia civitatis A. V. petitis egregie ab Auctore explicantur. Quamquam vero (§. XVI.) Patricii in titulis, atque externa significatione honorum, Particulam *De* non adhibuerunt: tamen eorum nobilitatem indubitam et salvam esse recte colligit Auctor. Beneficia sacra patriciis collata sunt (§. XVII.) atque eos in ordine equestres receptos fuisse sic demonstratum est, ut nihil plane dubitationis superesse videatur. Ius sententias ferendi, sive iudicandi (§. XVIII.) ex privilegio Ludovici Bavari iam a nobis indicato, eis concessum fuit, et interdum arbitri litis electi sunt. De ministeriis eorum, Episcopis atque principibus exhibitis, quaedam ab A. (§. XIX.) enarrantur, et §. XX. ostenditur, hos patricios in testimonium rei peractae saepe numero vocatos fuisse. In fidem rerum peragendarum obfide (§. XXI.) dati sunt.

Quod ad coniugia Patriciorum attinet, et illos, ut reliquam nobilitatem, ingenuas duxisse §. XXII. demonstratur. His omnibus expositis, ex universa hac rerum narratione luculenter A. patere (§. XXIII.) arbitratur, Patricios ad classem ingenuorum esse referendos. Sectio II. continet §§. V. et in ea antiquissima historia patriciorum civitatis A. V. usque ad annum MCCCLXVIII. commemoratur. Hanc narrationem, maxima ex parte, non idoneis testimoniis Scriptorum aut Diplomatum, sed potius coniecturis niti, A (§. I.) ingenue fatetur. Summam vero §§. II. III. IV. V. ita ut veritatem a veri similitudine bene distinguamus, Lectoribus indicabimus. Ex Codice legum civitatis A. V. patet, post
tem-

tempora, ut dicunt doctores, Interregni in Germania, duodecim viros civitatem administravisse, sive Senatum constituisse. Hi ex genere militari erant, neque apud alios munere ministerialium fungi poterant. Senatus qualibet hebdomade, die Martis et die Saturni, habitus fuit. Ex hoc Senatu Quatuorviri, die Lunae et Veneris, deliberabant, quaeenam res ad Senatum referendae essent, et his nomen Directorii impositum fuit. Pceteris temporibus, nimirum anno MCCCXL. hic numerus Senatorum auctus fuit, ita ut deinde XXIV. viri Senatorum dignitate fungerentur.

In Sectione tertia societates familiarum (*Geschlechter Gesellschaften*) constitutae, ob tribus a. MCCCCLXVIII. exortas, explicantur. Continet illa Sectio §§. V. Summa huius explicationis haec est: a. MCCCCLXVIII. tribus (§. I.) seditionem commoverant, Senatusque earum querelis satisfacere cogebatur. Cum vero deinceps (§. II.) multi patricii in tribus reciparentur, factum est, ut illi qui antiquos mores retinerent, hancque receptionem reiicerent, in quasdam societates familiarum coirent. Illae familiae postea (§. III.) conventus suos in Curia ex antiqua consuetudine agebant: cum vero illi, qui in tribubus essent, vario consilio illis conventibus interesse tentarant, constitutione promulgata, familiae his praesentiam interdixerunt. Quamvis vero (§. IV.) ita iura sua conservassent patricii, tamen multi harum rerum pertaesi, civitatem A. V. reliquerunt, et in aliis terris, imprimis Bavarica, sedem ac domicilium collocaverunt. In §. V. denique huius Sectionis consilium suum, historiae familiarum explicandae, lectoribus indicat Auctor. Sectione IV. igitur, quae §§. XXIII. absolvitur, historia explicatur nonnullarum familiarum, quae ante mutationem in civitate factam vel extinctae sunt, vel hac oblata occasione e civitate discesserunt, vel in tribus cooptatae sunt. In Sectione V. §§. LI. historia earum familiarum, quae receptis tribubus, tamen iura sua et praerogativas conservaverunt, describitur. Sectio sexta, quae §§. XIV. exhibet, enarrat facta familiarum, cum omnis administratio reipublicae in potestate

testate tribuum sita atque posita esset. Sectio VII. §§. III. auctum a. MDXXXVIII. numerum familiarum exponit. Sectio VIII. §§. XXXVIII. Historiam familiarum continet, quae a. MDXXXVIII. receptae fuerunt. Eminent inter reliquas historia familiae *Peutingerianae*, et *Fuggerianae*. Sectio nona, quae §§. IX. absolvitur, describit mutationes reipublicae civitatis A. V. tempore belli Schmalcaldici. Sectio X. fata familiarum post mutatam reipublicae formam, usque ad annum MDCXXVIII. illustrat, simulque incrementa illarum, cooptatis in societatem tribus familiis, explicat. Continet illa Sectio §§. VIII. Sectione undecima, societatem familiarum ab Imperatore Ferdinando II. novis familiis auctam fuisse, §§. III. ostenditur. Harum familiarum historia Sectione duodecima §§. IX. enarratur. Sectio decima tertia fata familiarum ab a. MDCXXIX. usque ad finem anni MDCXXXII. explicat. Exhibet illa §§. III. Harum familiarum Historiam A. Sectione decima quarta §§. XIV. luculentiori oratione descripsit. Sectione vero decima quinta familiarum fata ab anno MDCXXXV. usque ad finem anni MDCXLVIII. enarrantur. Illarum familiarum historia, quae anno MDCXLI. receptae fuerunt, Sectione XVI. §§. IV. commemoratur. Sectione XVII. §§. VIII. fata familiarum ab anno MDCXLIX. - MDCCL. exponuntur, simulque historia trium familiarum, hoc tempore receptarum, familiae *Koch*, de *Rauner*, et de *Hoestlin*, explicatur. Sectione decima octava Historia familiarum ab anno MDCCL. - MDCCLXVII. continuatur, simulque de receptis hoc tempore familiis de *Schurbein*, de *Schanternell*, et de *Goldbach*, §§. V. sermo instituitur. Sectio XIX. §§. VII. enarrat Rescripta Imperatoris Caroli VI, quibus serio civitati interdicebatur, ne respublica impotenter a familiis nimis arcta cognatione coniunctis administraretur, quoniam summa et salus reipublicae facile ita ad paucorum dominatum trahi posset. Defensionem familiarum, senatusque, exitum item huius rei, diligenter commemoravit Auctor. Sectio ultima (XX.) denique, §§. XI. continet imprimis tria capita: primum nonnulla iura et privilegia,

quae familiis post annum MDCCXXX. ab Imperatore Carolo VI. concessa fuerunt, explicat, secundum explicationem Bullae Benedicti XIV. pontificis summi, exhibet; denique ultimum continet Historiam familiarum de *Münch*, de *Seyda*, de *Pflammern*, de *Rufni*, de *Scheidlin*, de *Kuen*.

Hanc omnem argumentorum tractationem, historiamque rerum gestarum, diligenter cum legerimus, familiis civitatis A. V. de hoc libro ex animo gratulamur. Etenim doctè, et accurate omnia, quae ad historiam et fata earum pertinent, ab Auctore generosissimo exposita fuisse, aequi et idonei huius doctrinae iudices certe existimabunt: ita studium historiae patriae, ab Auctore diligenter excoltae, indicat ille liber, ut inter praecipuos ex hoc genere librorum iure ac merito referri debeat. Profecto vero optavimus, (quare enim non dicendum sit quid sentiamus, cum neque gratia, mentem nostram, neque invidia occupaverit,) optavimus igitur, ut etiam pulcherrimis scriptorum auctoritatibus, quibus explicata fuit ab Auctore civitatis patriae historia, non vero coniecturis, illustrata fuisse communis origo Patriciorum in Germania,

Quomodoque ea se res habet, laudi cedit generosissimo Auctori, quod in re tali, quae lectionem multam atque assiduitatem postulat, impendere otium voluerit, et Patriae suae historiam, illustrata Patriciorum dignitate, origine, et fati, nova luce donare.

D. Joh. Georg Schelhorn's Ergänzlichkeit aus der Kirchen-Historie und Litteratur, 2c.

i. e.

IO. GEORG. SCHELHORNII, D. THEOLOGII Memmingensis, *Amoenitates Historiae litterariae et ecclesiasticae. VOL. I. PARS III. et IV.*

Vlrae, ex Libraria Bartholomaeorum, 1762.

Alph. 1. plugg. 2. in 8.

Perginus

Pergimus in exponenda summa Amoenitatum Schelhornianarum, quas super merito suo laudavimus, et Partis quidem tertiae itemque quartae primi Voluminis; quae non minore atque quae illae priores, et varietatis et doctrinae lumine illustrantur.

Et caput quidem, quod ordine sequitur, XXXVIII, agit de vita Antonii Brucioli, Itali docti. Vir ille, de quo pauca reperiuntur consignata, erat ortus Florentia, ante finem, ut videtur, saeculi decimi quinti. Doctore usus est imprimis Franciseo Cattani da Diacceto; factus postmodum membrum Academiae Platonicae Florentinae. Julio deinde Mediceo, Cardinali, tandemque Papa Clementis VII. nomine, patriae tyrannidem invadente, nosse una cum aliis, Ludov. praesertim Alamanno, eius a pueris amicissimo, in comurationis suspicionem adductus, fugam capessere coactus est a. 1522; unde Venetias primum, deinde in Galliam fecellit. Ibi Maximiliani Sforzae, ducis Milanensis, sibi gratiam conciliavit, a quo et in Germaniam delegatus est A. 1527. concesso Clemente VII. in patriam rediit; praevalente autem iterum factione Medicea a. 1529. in carcerem est coniectus, ex quo tandem, propter cleri invidiam, magna cum difficultate liberatus, rursus tamen in exilium missus est. Videtur inde abiisse Venetias, ibidemque operam suam Gabr. Giolito, in corrigendis libris impressis, praestitisse. Qua in miseria ab Alph. Davalos March. del Vado, incluto belli duce, magnopere sublevatus est. Mortuus teste non potest ante annum 1556. et quoad vixit, evangelicae veritatis factorem ac testem eum non exiguum fuisse, e dictis et scriptis eius lucide apparet. XXXIX. De eiusdem Anton. Brucioli scriptis, imprimis versionibus S. Scripturae, vel per partes, vel integrae, in linguam Italianam; et eiusdem Commentationibus in eandem. XL. In bias Melanchthonis epistolas non improbabili coniectura, quae cum altera quondam Michae. Braccholum, altera Braccetum memorat: quorum illum Mich. Brucioli, Antonii fratrem, neque alium hunc, esse Auctorem
E 2 opina-

opinatur. XLI. De Ulrico Grünsledero, de Vohendraz, martyre Hussita, a. 1420. Ratisbonae crudeliter combusto, exactiora quaedam, fideque maxime digna testimonia. XLII. Sixti IV. Pap. Rom. bulla in favorem Philippi de Letra, Praeceptoris domus S. Antonii Cremiaci; de anno 1475. XLIII. Exemplum litterarum venialium Iulii II. Pap. Rom. pro iis, qui aliquid contulerint ad restitutionem Ecclesiae Cathedralis Constantiensis, anno 1511. igni vastatae; ex origin. XLIV. Hug. Grotii binae e Gallia ad Guil. Schickhardum, Theologum Tubing. humanissimae epistolae, adhuc ineditae; ex origin. XLV. Excerpta quaedam e litteris Io. Ern. a Glauburg, de vero situ montis Tauni a Tacito commemorati; quem ille Taunum contendit esse montem hodie dictum *Feldberg*, in Veteravia situm, distantemque duobus milliariis ab Homburgo oppido. XLVI. Io. Schilteri epistola ad Io. Georg. Graevium; e MSto. XLVII. Binae Io. Mabillonii ad D. Io. Schilterum epistolae. XLVIII. D. Speneri ad Frider. Langium, Medic. Doct. Wofelensem, epistola pro Raunero commendatitia; e MSto. XLIX. Auctoris epistola ad Ios. Scheitberger, metallicum Salisburgensem exsulantem, scriptis editis insignem; huiusque ad eam responsio. L. D. Io. Phil. Freuneri epistola ad D. Tauberum, Senat. August. laudans librum Io. Iac. Mülleri de unione mystica; ex orig. LI. Quaedam de bibliotheca Vaticana; speciatim de forma aedificii quo illa continetur, huiusque ornamentis, per Ang. Mar. Quirinum Cardin. aere expressis. Unde hic memorantur Pontifices, praecipui bibliothecae amplificatores, itemque Cardinales Bibliothecarii. In illis sunt Sixtus V. Paulus V. Gregorius XV. Urbanus VIII. qui Palatinam bibliothecam Romam advexit; Alexander VII. Alexander VIII. qui 1900. Codices ex bibliotheca Christianae Suec. Reg. selectos Vaticanae addixit, Clemens XI. Clemens XII. Multum etiam per Quirini Cardin. Bibliothecarii munificentiam cepit incrementi. LII. Litterae

terae Clementis XII. Pap. Rom. quibus Cardinali Quirino munus demandatur Bibliothecarii Vaticani. LIII. Dominici Passionei, postmodum Cardinalis, ad Zachar. Conr. ab Uffenbach, Scabinum Francofurtensem, epistola responsoria. LIV. Consultum de Augustae Vindel. aditu Iesuitarum, a Senatu Augustano omni ratione impediendo. LV. Melch. Goldasti ad Io. Kraftium epistola; e vet. MSto. LVI. Io. Petr. Spethii, post apostatae, Ode in laudem Servatoris, ex genere Sapphico. LVII. Mariani Sertorii (i. e. Ant. Reiseri) ad Gottlob. Spitzelium epistola, Pofonio missa, de rebus cum Evangelicis in Hungaria actis; ex origin. LVIII. D. Frid. Staphyli, (qui a Protestantium partibus postmodum ad Pontificios transit,) excusatio et supplicatio ad Imperatorem Ferdinandum, circa decretam legationem sui ad Concilium Tridentinum. Item petitio subsidii ad emtionem alicuius villulae: ex ipsius manuscripto exemplo impressa. LIX. De volumine, quod Auctor possidet, e scriptis Iordani Bruni Nolani: *Spaccio della bestia trionfante*, et: *la Cena de le Ceneri*; per negligentiam bibliopoei vitiose compacto, ideoque mutilo; cuius ille vehementer integrationem exoptat. PARS IV. haec habet: LX. De Iohannis Sylvani Athesini vita, fatis, et inconstantia, praefertim in religione profitenda. LXI. Martini V. Pap. Rom. litterae veniales pro iis, qui essent profecturi in bellum contra Hussitas, aut negotium illud promoturi. LXII. Duae Mart. Lutheri ad Hieron. Wellerum epistolae; e vet. MSto. LXIII. Binae Philipp. Melanchthonis epistolae. LXIV. De scripto contra polygamiam rarissimo, cui titulus est: *Dialogus, das ist, ein freuntlich Gespräch zweyer Personen, davon, ob es Göttlichem, Natürlichem, Keiserlichem, und Geistlichem Rechte gemesse oder entgegen sei, mehr dann ein Weib zugleich zu haben. Und wo nemant zu diser Zeit solches fürnehme, ob er als ein unchrist zu verwerffen und zu vertammen sei oder nit. durch Hulderichum Neobullum. 1541.* LXV.

Senatus Augustani epistola ad Wolffg. Musculum, una cum huius responsione; e vet. MSto. LXVI. Expositio continuata de Ant. Brucioli scriptis, et theologicis et philosophicis. Ad illa pertinent conversiones librorum Sacri Codicis in linguam Italicam, cum commentationibus; in his autem sunt dialogi philosophici, versiones italicae Operum Ciceronis, et Aristotelis; alia. LXVII. Io. Georg. Hermanni, Sacerd. Memming. relatio de eisdem Brucioli libro cationum sacrarum, adhuc inedito, cui titulus est: Dell' Amore divino e Cristiano, opera manuscritta in versi Toscani. Est ille argumenti praestantissimi, maximeque divini, cuius specimen sit cantio sequens:

Nessun' potrebbe, Signor mio, sapere,

Quanto benigno sia,

Se la tua bontà pia

Nol' facesti conoscere vedere.

Tu, vero fonte d' ogni eterno bene,

L' alma, la mente, e' l' cuor illuminasti,

E al cielo indirizasti

Dicendomi: confida,

Ch' io t' ho levato dalle infernal pene,

Et voglio esser tua guida,

Perche l' anima mia per la tua posi,

Per cavarti di luoghi tenebrofi.

Et così se mie orme seguirai

Ti condurrano al glorioso regno,

Essendoti sostegno,

Per

*Per tutto'l tuo camino,
Tanto ch' al padre eterno in ciel farrai,
Che d'ogni ben divino
Herede ti fara per sempre meco,
Fuggendo il mondo e'l male, che porta seco,*

*Hor per queste dolcissime parole
Qual core è quel ch' ardendo non si aprissi?
Et se stesso offeristi
Come hostia in sacrificio
Per esser grato à sì divina prole
Di tanto beneficio
Di levarlo dal mondo e dal peccato
Et farlo al padre suo eterno grato.*

*Dunque priego, signore,
Signor benigno et pio,
Vero huomo et vero iddio,
Ch' in te sempre mi tenga acceso il cuore.*

LXVIII. De Andr. Fricio Modrevio, Polono nobili, viroque docto, quaedam additamenta ad locum Baylii: Modrevius. LXIX. De bibliotheca Emanuel. Martini, Ecclesiae Alonensis Decani, ab inquisitoribus Hispanis asperrime tractata. LXX. Pii V. Pap. Rom. Breve ad Io. Iacobum, Archiepiscopum Salisburgensem, de concubinato cleri abolendo. LXXI. Gregorii XIII. de eadem re ad Ferdinandum, Archiducem Austriae; e vet. MSto. LXXII. Litterae Ferdinandi, Archiducis Austriae,

striae, ad Archiepiscopum Salisburgensem, de eliminan-
dis concubinis clericorum; e vet. MSto. LXXIII. Alberti Bavariae Ducis litterae ad Archiepiscopum Salis-
burgensem, de concubinato clericorum; e vet. MSto.
LXXIV. Recessus Salisburgensis in dieta congregationis,
occasione concubinatus, cleri ibidem habitae d. XIV. Ianuar.
anno 1576. e vet. MSto. LXXV. Tres Steph. Baluzii ad Ioan. Schilterum honorificentissimae epistolae;
ex origin. LXXVI. Aliae quatuor Baluzii ad Schilte-
rum epistolae; ex origin. LXXVII. Tria mandata
electoralia ad Theologos Wittenbergenfes,
circa controversias Soci-
nianas.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Februarii Anno MDCCLXIII.

CONCILIA GERMANIAE, QUAE CL. IO. FRIDER. SCHANNAT magna ex parte primum collegit, dein P. IOSEPHUS HARTZHEIM S. I. plurimum auxit, continuavit, notis, digressionibus criticis, Charta et Praefatione chorographicis illustravit. TOMUS IV. de A. MCCXC. ad MCCCC.

Coloniae Augustae Agrippinae MDCCLXI.
Alph. 4. duern. in fol.

Cui Operi immortuus est Hartzheimus V. Cl. eius nunc Tomum IV. proponimus. Neque hoc Volumine defecit Editor a more eo, quem tenuit in reliquis, ut a nobis animadversum est: igitur nonnisi Indicem chronologicum describimus Conciliorum Germaniae, et Epistolarum ad Concilia pertinentium, quae hic exhibentur; item Supplementi Conciliorum, quae Tomo II. et III. suis annis inferenda sunt. Prolegomena sunt 1) Catalogus Papatum: 2) Series Regum Romanorum, inde ab Adolfo Nallovio usque ad mortem Wenceslai. Quae suppleatur Concilia, haec sunt: Anno 916. Altheimense Concilio duo Canones adduntur: 952. Augustanae I. Synodi additamentum: 1035. Triburiensi II. Synodo addendus Canon. 1074. *Alloganti-*
nus

nus XLI. Conventus, quomodo inuenta terra Rulensheim sit innovanda. 1085. *Moguntini* XLII. Concilii sub Wezelone Archiep. Mogunt. Traditio facta de bonis apud villam Lorcha. 1090. *Moguntinum* XLIII. Concilium sub Reinhardo Archiep. Fundatio Monasterii Cambergensis. 1105. *Synodi V. Quinteleburgensis* mentio. 1107. *Magdeburgense* XI. Concilium Hallae in Quadragesima. Mentio sola. 1120. *Halberstadenfis* V. Concilii varians lectio, sub Reinhardo Ep. 1121. *Halberstadenfis* VI. Synodi, sub Reinhardo Episc. varia lectio. 1121. *Erfordiae* VI. Concil. Moguntinae Provinciae, inter Praepositum et Canonicos S. Severi lis composita. 1127. *Moguntinus* XLIV. Conventus Dioecesanus, sub Adelberto, lege Synodali desinente, S. Disibodo de locis, ubi creverint fruges, dandam esse decimam. 1132. *In Theodoni Villa* VII. Conventus Episcoporum, de pace inter Ducem Lotharingae et Ecclesiam S. Deodati restaurata. 1132. *Treverensis* XVII. XXIX. Conventus, Testimoniales de Duce Lotharingiae absoluto sub Alberone Archiep. Treverico. 1141. *Halberstadenfis* VII. Synodi sub Rudolpho Episc. ex Originali inspecto editio. 1152. *Treverense* XXX. Concilium Provinciale sub Hellino Archiep. 1160. *Hamburgense* I. Statutum sub Hartwico Bremeni Archiep. de Bremeni Synodo, a Transalbanis Episcopis, Lubeceni, Raczburgeni, Swerineni, annuatim visenda Hamburgi. 1179. *Lateranensi* III. Generali XI. Concilio addenda actio: de Bertholdo Bremeni electo a Papa et per Concilium reiecto a Consecratione. 1215. *Rigense* I. Concilium, divisio tripartita proventuum Estoniae. 1224. *Rigense* II. Concilium sub Alberto Episc. Renovat Statuta Innocentii III. de anno 1215. 1227. *Moguntina* XLIV. Synodus sub Sifrido Archiep. De bonis Advocatorum. 1230. *Mindenfis* Ecclesiae Statuta II. ab Ottone Cardinali Visitatore edita. 1236. *Hildeshaimense* XII. Concilium, sub Gerardo, de donatione militis de Gandersheim facta S. Godehardo. 1239. *In Heiligenstat vel Northusen*, Moguntinae Provinciae, XLV. Compolitio Sifridi Archiep. Mogunt. et Ottonis Ducis Brunsvi-

Brunsvicensis. 1243. *Moguntino Concilio XXXVIII.* addenda Praefatio. 1259. *Moguntini XLVI.* Provincialis Concilii Statuta VII. 1261. *Moguntini XLVII.* Concilii. Excommunicatio Sophiae Brabantinae et filii eius Henrici. 1266. *Bremense III.* Concilium, sub Widone, Legato S. Sedis Apostolicae. 1275. ad *Patavienſe VII.* Concilium a. h. Invitatoria. 1279. *Mindenſe II.* Concilium, sub Volquino Episc. 1287. *Herbipolenſis XI.* Concilii clausula, Tomo IV. inferenda. Hactenus Supplenda et inferenda Tomis II. et III.

Tomus IV. propria Concilia haec sunt: 1291. *Concilium Saltzburghi XVI.* sub Conrado Archiep. §. 1. Deliberatio Patrum de suppetiis terrae sanctae ferendis: de tribus Ordinibus Hospitaliariorum, Templariorum, et Teutonicorum, in unum Ordinem redigendis. §. 2. Epistola Patrum Concilii ad Papam lamentatoria, de urbe Accon capta a Turcis: de contractibus matrimonii et sponsalibus clandestinis impediendis, puniendis. §. 3. Contra Clericos, qui procuraciones saeculares admittunt. §. 4. Contra Sectam vagorum Scholarium. §. 5. Contra Maynardum Comitem Tyrolis et Socios, Brixinensis Ecclesiae bona iuvadentes. 1291. *Ioannis Episcopi Traiectini Epistola Synodica VIII.* §. 1. 2. 3. 4. Excommunicantur perturbatores, complices, occupantes bona Ecclesiastica. §. 5. Dammati concubinarij. §. 6. Denuntiandae vacaturae. §. 7. Institutio Beneficiatorum Episcopo reservatur. §. 8. Praeceptum, singularum Ecclesiarum matricula Episcopo intra mensem exhibenda. §. 9. Decimarum cognitio et iurisdictio Episcopi est. §. 10. Revocatio omnium commissionum cuius concessarum. 1292. *Ashaffenburgense II.* Concilium, Capitula XXV. Sub Gerardo Moguntino Metropolita, Moguntinum XLVIII. 1292. *Bremensis Ecclesiae Concilium Provinciale IV.* sub Gyselberto de Bruueckhorst, Archiepisc. XXVI. 1293. *Wancfordienſis Synodi XII.* mentio ex Lersnero. 1293. *Ultradunum IX.* Concilium, sub Ioanne Episc. Capite XXXI. penultimo enumerantur casus Episcopales reservati. 1293. *Patavienſe*

ad *S. Hippolytum* VIII. Statuta tria. 1294. *Salzburgenſe* XVII. Concilium. Epitome ex Chronographo Mellicenſi. 1294. *Moguntini Conc.* XLVIII. ſub Gerardo Archiep. Statutum unum et alterum. 1294. *Patavienſe ad S. Hippolytum* in Aſtria IX. Concilium. § 1. De forma pileorum a Clericis geſtandorum. § 2. De ſigillis anticipandis, ſi in Dominicam inciduat. 1294. *Ultraieſinum* Concilium X. Mitigatio ſtatutorum antiquorum. Quatuordecim nova promulgantur ſub Ioanne Epifcopo. 1296. *Moguntini Concilii* XLIX. ſub Gerardo Archiep. Statuta XVI. 1296. *Halberſtadenſe Concilium* XX. ſub Volrado Epifc. De dote uxori non conſtituenda ex haereditariis, citra conſenſum haeredum. 1297. *Ultraieſini* XI. Concilii ſub Epifc. Bertholdo Synodica Epitola, de Clericis defectum natalium legitimorum habentibus, et plura uno beneficia poſſidentibus, Statuta tria. 1298. *Herbipolenſe* Concilium XII. ſub Maogoldo Epifc. Statuta XXI. et plura. 1299. *Mundenſe* II. Concilium ſub Ludolpho Epifc. contra captores Eccleſiae bonorum, cuius Statuta Wieboldus Metropolitae Coloniae Anno 1299 18. Nov. confirmat. 1300. *Argentinenſe* III. Concilium ſub Friderico Epifc. contra concubinatum. 1300. *Salzburgenſis* XIX. Concilii Provincialis ſub Conrado Epifc. Legatio ad Papam, ad obtinendam interpretationem decretalis: Super Cathedram: ob concordiam Regularium et Saecularium. 1300. *Coloniense* XXXIV. Concilium ſub Wieboldo Archiep. Capitula XXII. 1300. *Mindenſis* IV. Cathedralis Capituli ſtatutum, de diſtributione a Praepoſito facienda. 1300. *Moguntinum* I. Concilium ſub Gerardo II. Capitula VII. 1300. *Monafterienſe* IV. Concilium. Mentio facta inter annos 1276. et 1300.

Sequitur *Digreſſio ad Saeculum XIII.* a pag. 44. ad 66. §. I. De ſcientia et legibus editis a Friderico II. pro Eccleſia contra haereticos. De connexionione errorum huius Saeculi, tum inter ſe, tum cum praecedentibus. §. II. De Canonibus Germanicis Saeculo XIII. §. III. Quos errores ex hoc Saeculo adoptaverint et reſuſcitaverint Calvinus et Luth-

Lutherus. §. IV. De Haereticis, speciatim Albigensibus, Waldensibus. §. V. Quibus mediis Ecclesia sit usa contra hos haereticos. §. VI. Parallelum Saeculi XIII. cum Saeculo IV. et varia media adhibita pro sanandis haereticis. §. VII. De Albigensibus speciatim. §. VIII. De usu gladii contra haereticos. §. IX. De haeresi Stedingorum, et mediis contra eos adhibitis. §. X. De haereticis in Dioecesi Treverica et Moguntina. §. XI. De origine Inquisitionis et Inquisitorum. §. XII. De variis speciebus Inquisitorum. §. XIII. De haeresi Flagellantium. §. XIV. De Fratricellis, Beghinis, Beghinagis. §. XV. De primo abusu Scripturae S. in linguam vulgatam versa. §. XVI. De Canonibus poenitentialibus Saeculo hoc commutatis. §. XVII. De vero sensu Canonis XXI. Omnis utriusque Sexus, Lateranensis Concilii.

Saeculum XIV. 1301. *Cameracensis* III. IV. V. VI. VII. Concilia fuere celebrata annis 1300 1307. 1308. 1309. 1310. cum haec non annis distincta, sed in unum collecta ediderit *Martenius*, ideo huic anno assignamus. 1301. *Moguntiae* LI. Concilium sub Gerardo Archiep. Statuta septem. 1301. *Cameracense* VIII. Concilium. 1301. *Wormatiae* XXIV. Concil. Bullae Bonifacianae executio urgetur. 1302. *Mindensis* V. Synodi sub Ludolpho Episc. Statutum. Excommunicantur negligenter in solvendo censu. 1303. *Cameracense* IX. Concilium. 1305. *Vratislaviense* IV. Concilium sub Henrico Archiepisc. Statuta VI. 1306. *Monasteriense* V. Concilium sub Otrone Episc. contra Clericos rebelles. 1306. *Coloniense XXXV.* Concilium sub Henrico Archiep. Statuta XV. 1307. *Coloniae XXXVI.* Concilium sub Henrico Archiep. Statuta XVIII. 1308. *Mindense VI.* Concilium sub Godefrido Episc. Renovatio Statutorum in praeteritis Synodis. 1310. *Cameraci X.* Concilium sub Petro Episc. Statuta XV. 1310. *Coloniense Concilium Provinciale XXXVII.* sub Henrico Archiep. Statuta XXIX. 1310. *Treverense* Concilium Provinciale XXXI. sub Balduino Archiep. Capitula CLVI. 1310. *Salisburgense* Con-

Concilium Provinciale XX. sub Conrado Archiep. Determinatio decimae solvendae Summo Pontifici proximo biennio, cum variantibus *P. Meichelbeck.* Declaratio Statutorum, eodem anno et Concilio edita. 1310. *Ultraiecinum XII.* Concilium sub Guidone de Hannonia Episc. Statuta XL. 1310: *Monasteriense VI.* Concilium sub Ludovico Episc. Unum statutum servavit *Schatenius.* 1310. *Moguntinum* Concilium Provinciale LII, sub Petro Archiep. constat Libris IV. distinctis in Capitula CLXVI. iuxta Codicem MS. Bibliothecae Iuliae. §. 2. Templariorum causa ventilata in eodem Concilio. 1312. *Viennense* in Gallia Concilium Generale XV: Kal. Octobris inchoatur. Ad illud omnes Archiepp. et Epp. Germaniae invitantur a Clemente V. anno IV. et V. Pontificatus, Encyclicis scriptis. Ido invitatur speciatim Coloniae Archiep. ad examen causae Templariorum. Commisarii pro Germania invitantur specialibus litteris a Papa. Hinc damnantur Beguini et Begardi in Alemannia vagantes: Capit. ad nostrum de Haereticis L. V. Plura alia ibidem actitata. Haec tria solum ad Germanicas Ecclesias spectant e Viennensi Concilio. 1311. *Cameraci XI.* Concilii Statuta. Cameracensis Episc. Monitiones. 1311. *Mindensis VII.* sub Godofrido Episc. Statutum. De Praebendis dandis suo tempore Canonicis a Praeposito, sub iactura officii: 1311. *Argentinese IX.* Concil. sub Ioanne Ochsensteinio. 1312. *Cameraci XII.* Concilii Statuta. 1313. *Hildeshimensis* Episc. Statuta, Facultas donandi Ecclesiis. 1313: *Mindensis VIII.* Concilii Statuta sub Godofrido Episc. De residentia Beneficiorum, ac illegitimis non admittendis; prohibitio Altaris portatilis. 1313. *Mindensis IX.* sub Godofrido Episc. Statutum: de vita Clericorum: de non alienandis bonis Ecclesiae. 1313. *Cameracense XII.* Concil. De reverentia Ecclesiarum, iurisdictione, et libertate eorum. Additiones ad Statuta Synodalia Cameracensia anni 1311. 1313. *Magdeburgense XII.* Concil. Provinciale sub Borchardo II. Archiep. Statuta IX. 1314. *Herbipolense XIII.* Concilium sub Andrea Episc. Statuta XXI. 1315.
Came-

Cameracense XIII. Concil. 1316. *Cameracense XIV.* Concilium. 1316. *Monasteriense VII.* Concil. sub Ludovico Episc. 1316. *Wormatiense XLIII.* sub Emerico Episc. 1316. *Moguntinum LIII.* sub Petro Archiep. Constitutiones pro Regularibus. 1317. *Moguntiae LIV.* Provincialis Concilii mentio. 1317. *Mindense X.* Statutum de pane prae-bendali. 1317. *Cameracense XV.* Concilium sub Petro Episc. varia Statuta. 1318. *Moguntinum LV.* Concilium sub Petro Archiep. Statuta X. 1318. *Monasteriense VIII.* sub Ludovico Episc. 1318. *Traiectense ad Rhenum XIII.* Concilium sub Friderico Episc. Statuta IX. 1319. *Olomucense I.* Concilium sub Comrado Episc. Canones XXVII. 1319. *Lubrecense I.* Concilium sub Henrico Episc. Statuta XXII. 1320. *Magdeburgicae Hellae XIII.* Concilium. 1320. *Leodiense XXXVIII.* Concilium sub Adolpho Episc. 1321. *Coloniense XXXVIII.* Concilium sub Henrico II. Archiep. Canones VI. 1322. *Moguntini LVI.* Synodica *Erfordiae* scripta, de Bulla Ioannis XXII. ex Avenione Kal. Augusti, contra errores fratris Ioannis de Polliaco. 1322. *Pomesanense* in Prussia I. Concil. 1322. *Magdeburgense XIV.* Concil. sub Borchardo Archiep. 1322. *Coloniense IXI.* Concilium Provinciale sub Henrico II. Archiep. Dioecesana Statuta Engelberti sunt Provincialia Statuta. 1323. *Norimbergae* in Conventu Appellatio Ludovici IV. Regis Roman. ad Concil. futurum. 1324. *Paderbornense XIII.* Concilium sub Bernardo Episc. De ordine divini officii. 1324. *Cameracense XV.* sub Henrico II. Statuta Petri Episc. confirmantur. 1324. *Coloniense XXI.* Singulare Statutum Henrici II. Moderatio statutorum. 1324. *Halberstadis IX.* Concilium. 1327. *Coloniae XII.* Concilium sub Henrico II. Archiep. Statuta tria. 1327. *Constantiense* in Allatia I. Concilium Indictio. 1327. *Moguntini XLVII.* Concilium mentio. 1328. *Bremense III.* Concilium mentio sub Burchardo Episc. 1328. *Coloniense XLII.* Concil. sub Henrico Archiep. Moderatio statutorum Provincialium. 1328. *Aschaffenburgense III.* Concilium Capitula II. 1328. *Halberstadis X.* Concilium variis lectio.

lectio. 1330. *Herbipolense* XIV. Concil. sub Wolframo Episc. Capitula VII. 1330. *Lubecense* II. Concilium sub Henrico Episc. statutum. 1330. *Coloniae* XLIII. Concil. sub Henrico Archiep. Statuta XVI. 1331. *Tratiscianae* V. Concil. sub Nankero Episc. Alterum eodem anno. 1331. *Paderborn.* XIV. Synodus sub Bernardo Episc. 1331. *Wormatiensis* XI. IV. Synodus sub Gerlaco Episc. 1332. *Verdenje* I. Concil. de quantitate maioris et minoris Decimae. 1333. *Coloniense* XLIV. Concil. autumnale sub Walramo Archiep. Statuta V. 1335. *Coloniense* XLV. verum, XLVI. autumnale Concilium. Statuta IV. 1336. *Tridentina I.* Synodus sub Henrico II. Statuta XVIII. 1336. *Coloniae* XLVII. verum, XLVIII. autumnale Concilium sub Walramo Archiep. 1337. *Treuerense* XXXIII. Concil. sub Balduino Archiep. Renovatio Statutorum veterum. 1338. *Coloniae* XLVIII. XLIX. Autumnales Synodi sub Walramo Archiep. 1338. *Frankfurti* XIII. Convent. Electores mittunt Legatos ad Papam et ei se submitunt. 1338. *Spirensibus in Comitiis I.* Ludovici Regis Professio catholicae Fidei, et Responso ad obiecta suae personae. 1338. *Spurae II. Conventus Electorum,* Ludovici imp. obsequia Papae offerentium. 1338. *Notificatio ex Rhense;* Constitutio Electorum Imperii Rom. de suo et electi Regis Romanorum iure. 1338. *Frankfurtensi in Conventu* Declaratio Imperatoris et Electorum Imperii, de iure electi Regis immediato a solo Deo descendente. VIII. Aug. 1338. *Electorum et Principum Imperii Epistola* ad Benedictum XII. Pp. pro revocandis Sententiis a Joanne XXI. latis. 1339. *Coloniae I.* Synodus sub Walramo Archiep. Statuta IV. 1339. *Treuerense* XXXVI. Concil. Statuta VI. 1340. *Saltzburgi* XXI. Concil. contra Radulphum Presbyterum sacrilegum. 1342. *Lubecense II.* Concilium sub Joanne IV. Episc. 1342. *Olomucense II.* Concil. sub Joanne Episc. Capitula XXII. 1342. *Pragensem Ecclesiam Clemens VI. P. P. Metropoli Moguntinae subtrahit,* et eximit. 1343. *Trarctini* XIII. sub Joanne Archiep. Synodica Epistola I. 1344. *Leodiensis* XIX. Concil. Ecclesiae correctiones, et additiones ad Statuta Curiae Leodiensis. 1344. *Trarctini XIV.* Concil. sub Joanne Episc.

Episc. Canones IV. ex eadem Epistola Canonica. 1344. *Magdeburgi XV.* Concil. Provinciale sub Ottone Archiep. 1344. *Coloniae LI.* Autumnalis Synodus sub Walramo Archiepisc. Statutum I. 1344. *Avenione* Clementis VI. Pp. Declaratoria et ampliatoria Archiepiscopa us Pragensis. 1344. *Treveri XXXVII.* Concil. Mauritianum. Statutum de feriis vindemialium quantitate. 1345. *Traiectini XV.* Concilii Canonica Epistola III. 1346. *Traiectini XVI.* Concilii Epistola IV. Synodalis. 1346. *Coloniensis LII.* Autumnalis Concilii Statutum. 1347. *Ultraiectioni XVII.* Concil. Epistola V. Synodica. 1348. *Coloniensis LIII.* Autumnale Concil. sub Walramo Archiep. 1348. *Traiectini XLIII.* Concil. sub Ioanne Arkelio Epistola VI. Synodica. 1349. *Treverensi XXXIX.* Concil. Statuta VI. 1349. *Avenione* Clementis VI. Pp. Epistola ad Moguntinum Archiep. contra Flagellatores haeretico. 1350. *Naumburgense I.* Concil. sub Ioanne Episc. 1350. *Moguntino* Archiep. Gerlaco scriptae litterae a Carolo IV. Imp. de Cleri moribus in Synodo corrigendis. 1350. *Bremensi II.* Synodus sub Godofrido Archiep. de Oeconomis Ecclesiarum. 1351. *Coloniensis LIV.* Concil. vernum sub Wilhelmo Archiep. 1351. *Traiectense XIX.* Concilium sub Ioanne de Arkel. Epistola Synodica VIIma. 1351. *Traiectinum XX.* Synodica octava, nona. 1352. *Coloniensis LV.* Vernum. XVI. Autumnale Concilium sub Wilhelmo Archiep. 1353. *Coloniae LVII.* LVIII. Concil. Vernum et Autumnale sub Wilhelmo Archiep. 1353. *Traiectensis XXI.* Concilii sub Ioanne Arkelio Episc. Epistola IX. X. XI. XII. XIII. XIV. 1354. *Coloniensis LX.* Concil. Vernum sub Wilhelmo Archiep. Statuta IV. 1354. *Moguntini LVIII.* Concilii sub Gerlaco Archiep. declarante statuta Conciliorum sub Petro Moguntino Archiep. antecessore. 1354. *Eichstettensis I.* Synodus sub Bertholdo Episc. Eiusdem Bertholdi Statutum de Festo Insignorum Christi. 1355. *Ultraiectionum XXII.* Concilium sub Ioanne Episc. Statuta II. Eiusdem Epistola Synodalis XVI. de immunitate Ecclesiastica. 1355. *Pragensis I.* Provinciale

Concilium sub Ernesto Archiep. Capp. LXVIII. II. Statutum Synodale, constans IX. Canonibus. 1356. *Spirensis III.* Concilium sub Gerardo Episc. Damnatur Bertholdus haereticus Beguardus. 1356. *Lubeccensis III.* Concilium sub Bertramo Episc. contra luxum vestium et IV. Compaternitates Ecclesiasticorum, eodem anno. 1356. *Coloniensis LX.* Verum Concil. sub Wilhelmo Archiep. 1357. *Coloniensis LXI.* Verum; LXII. Autumnale Concilium sub Wilhelmo Archiep. Statuta XIV. 1358. *Caminensis I.* Concilii mentio. 1358. *Spirensis IV.* Concilii mentio. 1360. *Coloniensis LXIII.* Autumnale Concilium sub Wilhelmo Archiep. Bulla Innocentii VI. promulgata. 1362. *Coloniensis LXIV.* Concilium Autumnale sub Wilhelmo Archiep. 1362. *Magdeburgensis XVI.* Concil. sub Theodorico Archiep. 1364. *Aichstetensis II.* Concilium sub Bertholdo Episc. Capitula LL. 1370. *Coloniae LXV.* Concilium Autumnale. 1370. *Magdeburgi XVII.* Concil. sub Alberto Archiep. Capitula XXXIV. 1370. *Francfordiae XIV.* Concilium. 1370. *Monasteriense VIII.* Concil. sub Florentio Episc. Statutum alterum et tertium. 1371. *Coloniae LXVI.* Concilium sub Friderico III. Archiep. Capitula XX. 1372. *Coloniae LXVII.* Concilium sub Friderico III. Archiep. Capitula XI. 1373. *Romae Urbani IV. Pp.* Epistola ad Archiepisc. Coloniensem: contra Antipapam Clementem nuntiatoria damnatoria. 1373. *Herbipolense XV.* Concilium sub Alberto Episc. Statuta III. 1375. *Coloniensis LXVIII.* Concilium sub Friderico Archiep. 1377. *Augustani II.* Concilii mentio. 1380. *Brandenburgensis I.* Concilii mentio. 1380. *Saltzburgi XXII.* Concil. Provinciale sub Piligrino Archiep. 1380. *Aquisgrani XXX.* Conventus Imperatoris et Principum, acceptantium Urbanum VI. Pp. 1380. *Olomucensis III.* Concilii sub Ioanne Episc. Epistola Synodica. 1381. *Pragae III.* Concilium Provinciale sub Ioanne Archiep. Statuta VII. 1383. *Cammeraci XVI.* Concilium. 1384. *Wormatiae XXV.* Synodus sub Eecardo Episc. 1384. *Pragensis IV.* Concilii ad h. a. mentio. 1386. *Salisburgi XXIII.* Concilium sub Piligrino

grino Archiep. Statuta XVII. 1387. *Moguntini LIX.* Concilii mentio sub Conrado II. Archiep. 1390. *Coloniae LXIX.* Concilium. Visitatio Ecclesiae, et subiuncta decreta Synodalia XVII. 1392. *Pragensis V.* Synodus sub Archiepisc. 1392. *Ultraieffina XXI.* Synodus sub Florentio Episcopo: de Pseudo-Episcopis. 1393. *Monasteriense IX.* Concilium sub Ottone Episc. 1393. *Monasterii X.* eodem anno ibid. 1396. *Halberstadenfis X.* Synodi mentio. 1398. *Monasteriense XI.* Concilium sub Ottone Episc. 1400. *Coloniense LXX.* Concilium, Capitula XXXV.

Finem imponit Operi *Digressio ad Saeculum XIV.* in qua sunt: §. I. De Canonistis Germanis huius Saeculi. §. II. De Fratricellis et erroribus circa paupertatem Christi, et S. Francisci Regulae. §. III. De Beghinis et Beguardis, utrorumque origins, differentia, haeresi, vel innocentia, Bullae Clementis V. §. IV. De Pseudo-Episcopis Livoniae. §. V. De Secta Flagellatorum. Bulla Clementis VI. contra eosdem. §. VI. De Haeresi Lollardorum. §. VII. De erroribus Echardi. Bulla Ioannis XXII. contra eundem. §. VIII. De festo die instituto Lanceae et clavorum Christi. §. IX. De duabus Bullis Clementis Pp. revocandis. §. X. De duplici gladio a magnis Canonistis ante Bonifacium VIII. adhibito. §. XI. Wenceslaum quindecennem non fuisse electum Regem Romanorum conditionibus a Papa praescriptis, ostendit Cl. Pagi contra Spondanum.

VINDICIAE LIBERTATIS CIVITATUM
Imperii circa Receptionem Cancellariae Equestris, eiusque Confectaria. Opus in partes Historicam, Politicam, et Polemicam distributum: iubente Senatu civitatis Heilbronnensis, ante biennium fere conscriptum, et probatum: nunc autem, premente casu, auctoritate publica formis excusum.

Stuttgartiae cura Ioh. Benedicti Mezleri. 1. Alph. plagg. 17. in 8.

G 4

Inter

Inter illustres, et saepe acriterque agitatae Iuris Publici Imperii Rom. Germanici controversias, ea etiam praecipuum locum obtinere videtur, quae cum in universum iura ac praerogativas Nobilitatis Germanicae immediatae exponit atque illustrat; tum imprimis haec iura, et has praerogativas, ex nonnullorum sententia amplificare, ex aliorum consilio minuere solet. Eminent vero veluti inter has dubias huius splendoris ordinis equestris praerogativas, iurisdictione ordinaria in suos officiales, sive ministros, (nam ratione officii res extra dubitationem posita est,) quam sibi soli vindicavit, sive ut dicunt privative, immediata nobilitas Germanicae, repugnantibus, et sibi eam iurisdictionem asserentibus Dominis vel possessoribus territorii. Variis temporibus de hac iurisdictione ordinaria, valde dubia, lites sunt exortae; nuper vero haec lis, sopita paulisper, occasione aliqua oblata, iterum in civitate Heilbronnensi excitata, et diversa plane ratione, cum dissertatione in Academia Göttingensi habita, tum responso Facultatis iuridicae Göttingensis, denique sententia viri perillustri, Friderici Caroli Moseri, diiudicata fuit. Defenderat *Feltmannus*, iam pie defunctus, in dissertatione: *de privilegiata iurisdictione splendido nobilitatis immediatae corpori in eius officiales, salvo alias cuiuscunque iure territoriali, privative competente*, Göttingae 1758, iura nobilitatis immediatae Germanicae, et eam iurisdictionem ordinariam dubiam ac incertam in officiales, omnino ad ordinem equestrem, nullo modo ad liberas imperii civitates pertinere, variis argumentis, et copiosa oratione ostenderat. Cum vero deinceps ipsa Facultas iuridica Academiae Göttingensis de hac ipsa causa gravissimi momenti interrogaretur, eandem sententiam, responso ea de re dato, proposuit ac declaravit, quam *Feltmannus* in commemorata dissertatione tueri et obtinere omni modo elaboraverat. Longe ab hac sententia discessit Vir perillustri, Carolus Fridericus Moserus, et iura civitatum imperii stabilienda, hancque ipsam iurisdictionem ordinariam, de cuius iactura saepe numero conquestae sunt, iis vindicandam,

dam, contraria vero ex parte ordini equestri in suos ministros denegandam esse, responso, quod ab eo postulabatur, ostendit ac demonstravit. In hac sententia viri perillustri uberius explicanda, et in stabiliendis luculentiori oratione iuribus civitatum imperii, versatus est consultissimus et excellentissimus Auctor huius libri, *Orthius*, civitatis Heilbronnensis Consul, (quo modo nobis narratum fuit,) qui hanc operam non ex studio inanis gloriae sibi comparandae, sed amore in rempublicam suscepit. Diligenter vero et accurate illius libro perlecto, profecto dubius haereas, utrum magis prudentiam Viri in republica gerenda, et iuris publici cognitionem, an elegantiam dicendi, pulchritudinemque orationis admirari debeas. Age vero indicemus argumenta libri Lectoribus, ita vero, ut iis in causa, cuius defensio, sive impugatio, gratiam pariter ac odium nobis conciliaret, liberum iudicandi relinquamus arbitrium.

In tres partes, quemadmodum iam diximus, universa huius argumenti tractatio divisa est, in partem Historicam, Politicam, atque Polemicam; deinde vero illi tractationi, ad magis confirmandam defensionem causae, adiecta sunt, cum litterae reverales, sicuti dicunt, ordinis equestris loci in Suevia Chreichovici, de anno MDCXX, tum septem Decreta, sive ut dicunt conclusa iudicii aulici de annis MDCCXLVII, et MDCCXLVIII, in quibus iurisdictio ordinaria in officiales ordinis equestris, Sequatui et civitati Heilbronnensi vindicatur. Consideremus vero primum partem Historicam, quae in IV. Segmenta tributa est. Primum Segmentum continet §§. XXX.

In universum Paragraphis XI. de origine officialium ordinis equestris, et Directorii, sermo instituitur. Ordo equestris, ait consultissimus A. (§. 2.) primum in pagos et provincias descriptus, proximus abhinc Saeculis in formulam arctissimae societatis coit. Quamquam vero ille (§. 3. 4. 5.) excepta sola causa Feudi, nullum superiorem nisi Caesarem agnoscat, et post constituta imperii tribunalia, lites eius vel ad Caesaris comitatum, vel ad augustam Came-

ram deferri necesse sit; tamen non speciem solidi status imitatur. His explicatis, §. 6. et 7. deinceps ostenditur, quomodo immediata nobilitas Germaniae, initio, nihil circa res agendas habuerit statarium; tandem vero cursu rerum, et propter eventorum momenta, perpetuum ac stabile pago praesidium constituerit, et illi eruditos rerum expediendarum administratos cum amanuensibus adiunxerit. Hunc igitur senatum, qui praefecturam pagi gereret, Directorii nomen processione temporis accepisse (§. 8.) demonstratur. Illi, qui huic senatui (§. 9.) ab actis essent, nominabantur ministri ac officiales, atque diutius eorum familia intra syndicum et aliquot scribas stetit. Quamvis vero deinceps (§. 10. et 11.) materia formandi regiminis generalis omnium provinciarum, sive circulorum, felici destituta fuerit exitu; tamen nihilominus cuiusque provinciae pagi sibi peculiare directorium generale praefecerunt, cuius norma in systemate constitutionum equestrium accurate definita est. His in universum commemoratis, tractatio argumenti (§. 12.) ad pagum Ottenwaldicum sese deflectit, et singularia ac praecipua illius, quoad Directorium, breviter enarrantur. Ita (§. 13.) observat Vir excell. in iuris iurandi formulâ, quod praestant ministri, nullum homagii, nullum neque postulatae, neque agnitae iurisdictionis vestigium reperiri; et inde ex eo consentaneum esse colligit, ministrum, sive officialem, nullo alio, quam officii vinculo, equestri ordini irretiri. Huius rei veritatem exemplo confirmat, (§. 14.) et ait: quod si aliquis minister, in vico ad sui pagi, vel alius nobilem pertinente, domicilium fixerit, officii causa Directorium, iurisdictione vero ordinaria nobilem istum respectura sit. His omnibus veluti in transitu notatis, progressus horum Directoriorum (§. 15. et 16.) ostenditur, adeo ut in iustarum curiarum amplitudinem exereverint, et deinde (§. 17.) brevi quidem, sed gravi, et forsitan nimis libertatem dicendi indicante oratione, demonstratur: ordinem equestrem illustriorem hodie, quam unquam antea, in imperio tueri locum. Hanc, ut putat, praevindicatam opinionem

nionem, omnis libertatis dicendi atris oforibus eripere conatur A. (§. 18. et 19.). Dolet deinde ingenue (§. 20.) nimiam, quam sibi vindicavit, potentiam illud Directorium, adeo ut et ipsum nova plane ac singulari via ad immediatam grassari haud obscuris indiciis manifestum sit. Conqueritur porro (§§. 21. 22. 23. 24. 25.) de nonnullorum horum officialium, sive ministrorum, animi impotentia, odio, et virulentia in magistratus; indicat, multa ab eo tempore, quo haec controversia mota fuit, Senatum civitatis Heilbronensis ab iis perpeffum fuisse; vivis veluti coloribus depingit factum eorum; celebrat admirabilem patientiam civitatis Heilbronensis; et denique *Feltmannum* graviter vituperat. Inde vero (§. 26.) multis laudibus extollit illustrissimi Praefidis pagi Ottenwaldici magnificum exemplum, qui non solum ministris omne alienarum litium contra magistratum patrocinium interdixit; sed etiam ne ipsum in equestribus causis, aut mordacibus dictariis, aut malignis opprobriis profcinderent, summo opere prohibuit. Quamvis vero illi in maiorem (§. 27.) semper exardescerent iram, et in his contentionibus palaestram veluti posuisse viderentur; tamen (§. 28.) semper civitatis Heilbronensis Senatus tot inulta ludibria, tot alia perpeffu aspera, patientissime tulit. Denique (§. 29.) acerba profecto oratione gravissimus ille libertatis patriae vindex, *Feltmannum* denuo, et responsum Facultatis Iuridicae Göttingensis, profequitur, et ultima huius Segmenti §. 30. ad originem controversiae explicandam sese parat. Segmentum II. continet §. 21.

Anno MDCXX. (§. 1.) pagi Chreichgovici primores viri, tabulario publico, et acriario equestri tutiorem aliquanto, quam in castris suis, quaerentes receptum, comiter petiere, ut in conductitia quadam urbis Heilbronensis domo, sub tutela publica, eadem asservare, nec non equestres conventus ibi loci agere permetteretur. Senatus (§. 2.) sub certis conditionibus huic petitioni annuit. Itaque primo loco (§. 3.) decennalem terminum statui placuit, deinde

inde litteris praecipientibus (reversalibus) ultro promisit nobilitas, nullum ex ordine suo, vel ex ministris, locum unquam iniuriae daturum esse, et si ab uno horum, vel pluribus, intra muros civitatis, et in territorio (in der Stadt Rindmauer und Gemarckung,) secus quidquam admissum fuerit, Senatus in eisdem iure suo, (Regalien, Jurisdiction, und Obrigkeit,) uti, salvum integrumque relinqui. Commemorantur (§. 4.) quaedam exempla de annis MDCLXXVIII. et MDCC. quibus Senatus iurisdictione sua in hos ministros usus est; (§. 5.) mox controversia quaedam ob haereditatem Syndici ordinis equestris, inter Senatum et nobilitatem exorta, et ad supremum imperii tribunal delata, enarratur. Anno MDCCXXI. (§. 6.) pagi Ottenwaldici Nobilitas, sub iisdem conditionibus, et legibus, quibus de Chreischgovica sancitum erat, suam Cancellariam cum ministerio in urbem transfudit. Omnia (§. 7.) at A. interim per quatuordecim annos tranquilla et in tuto visa sunt; donec a Syndico nobilitatis Chreischovicae, de industria, nihil tale cogitante Senatu, controversia mota, et tempestas excitata fuit. Is nimirum anno post trigesimum septimo (§. 8.) cum caupone et macellario egerat, ut cuiusdam aedificii, commentitia cautione comparati, dominium, nova, eademque furtiva venditione, in eum transferrent. Sic aliud (§. 9.) publicis litteris consignatum, aliud per adulterinam Sygrapham transactum erat. Paulo post (§. 10.) in hoc aedificio exstruitur atrium concameratum, huicque imponendis conclavibus manus admoveatur; quid? caementarius fundamento operis memoriale aliquid inferere iussus, imperata exsequitur. Hinc Senatus (§. 11.) calliditate hac intellecta, fundamentum aperiri, et vas vitreum inde extractum in curiam portari iubet. In eo (§. 12.) reperta est scheda latine conscripta, in qua rei gestae et dedicationis summa posteris commendata continebatur. In hac inscriptione enarranda, simulque vero in graviter notandis ministris, qui sibi in ea summas dignitates, et superiorum titulos vindicaverant, versantur argumenta §§. 13. 14. et 15.

et 15. Quo modo Senatus infidiosum contractum examinaverit, antiquaverit, facinus multa vindicaverit, et novum opus fieri severe prohibuerit, indicatum §. 16. Quamquam vero Senatus eodem modo in equestrem Syndicum, violati territorii reum (§. 17.) animadvertere potuisset, tamen tantum litteris d. 21. Junii 1738. nobilitati hanc rem exposuit, causaeque residuum in ipsius arbitratum coniecit. Paulo post (§. 18.) respondit Nobilitas, et summam harum litterarum refert A. ex quibus hoc patet: Nobilitatem ne quidem excusatione dignatam fuisse factum, potius ex nonnullis allatis exemplis iustitiam rei demonstrare voluisse. Moderata ad has litteras (§. 19.) a Senatu fuit rescriptum; et harum litterarum argumenta ab Auctore expountur.

Neutiquam vero, (§. 20.) licet Senatus gravissimis argumentis, et refutatis exemplis, ab omni impugnatione liberasset hanc iurisdictionem, mutata fuit sententia Nobilitatis, sed ut A. ait, parce ac frigide responsum fuit. Interim amica iterum demonstratione Senatus usus est, cuius praecipua capita in §. 21. ultima huius Segmenti referuntur. In hac controversia uberiori oratione enarranda, et examinanda, versatur Segmentum tertium Partis historicae, quod §§. 53. absolvitur. Ad amicam (§. 1.) demonstrationem Senatus §. 21. Segmenti I. indicatam, non respondit Nobilitas, ita ut integro postea septennio controversia non continuata, sed pax restituta esse videretur. Interim Senatus, non solum equestri aerarum praefecto, ut aedes illas inhabitaret, haud difficulter concessit, sed etiam memoratis civibus, promisso prius obsequio, multae semissem indulgit. Ad hanc formulam agendi Senatus, defendendam, imprimis vero ad liberandam ab omni adfectatae oppositionis accusatione, ratione promissi obsequii, argumenta §§. 2. 3. 4. sese referunt. At enim vero (§. 5.) facinoris Auctor, qui spe rem calliditate conficiendi iamiam exciderat, universam causam ad apertam et publicam dimicationem deduxit. Illud vero (§. 6.) ei ultro anno 1745. contigit, ut occasione aliqua oblata, Senatui utramque nobilitatem, mutuis

operis inter se colligatam, immitteret. Illo anno (§. 7.) mense Novembri Syndicus nobilitatis Ottenwaldicae viam invenit, qua ordinaria Senatus in equestres ministros iurisdicatio turbata, recens ista lis confata, postea veluti per manus tradita, (licet extincto dudum auctore,) continuata fuit. Virtutes et vitia huius Syndici, et reliqua animi indoles, in tabula veluti exprimuntur §. 8. Enarratur vero illa nova controversia, (§. 9.) cuius summa haec est: Exegerat domo sua Syndicus iuvenem pauperulum, vicinae ditionis Württembergicae, pretium pro venditis piscibus depositentem. Hic homo agendi nescius, cum rem ad Praefectum detulisset, confestim cum litteris subsidiariis ad Senatum remissus est, quibus ille inspectis collegio illi, quod de contractibus et iniuriis realibus iudicat, in mandatis dedit, ut cognitionem huius causae susciperet, attamen ut imperatam in eo casu a legibus severitatem decentissimae comitatus mixtura temperaret. Dicitur igitur reo (§. 10.) dies, qua se iudicio listeret: hic nullum civitati in se ius esse renunciarum iussit, statimque et scripto, et voce, ad S. C. Maiestatem provocavit. Interea (§. 11.) iudex causarum personalium iterum atque iterum obsequium urget, reus vero pagi Praesidio auctor fuit, ut istam provocationem in se transferret, qua per notarium et testes iisdem diebus praetori urbano significata, contumacem se porro gerere, et imperium detrectare perseveravit. Nolvit Senatus (§. 12.) vel auctoritatem suam diutius offerre contumeliae, vel iure suo in refractarium uti: igitur (§. 13.) consultum habuit de iudicii persecutione Caesareae Maiestatis voluntatem experiri. Hunc in finem C. M. mense Augusto, anni MDCCXLVI. exhibitus est supplex libellus, (§. 14.) in quo Senatus humillime petiit, ut iustissimis C. M. vindiciis vexantium comprimeretur iniquitas. Eodem vero tempore, (§. 15.) quo ad C. M. provocatum velle a Praesidio Ottenwaldico denunciatum fuerat, parte alia supervenere a Chreihovico pago litterae. Harum litterarum argumentum satis copiosum indicatur a §. 16. usque ad §. 25. ex quo in
 univ-

universum hoc breviter monemus: eo pertinuisse, ut controversia de emta domo, iam a nobis commemorata, multa exemplorum enarratione defenderetur, atque iustitia causae demonstraretur. Auctor harum litterarum, ut audax, callidus, et manifestas contradictiones proficiens, accusatur §. 26. Inde vero responsio, et defensio Senatus Heilbronensis, quibus ille tum temporis iurisdictionem suam contra has litteras defendit, a §. 27. usque ad §. 53. commemoratur. Haec defensio ita comparata est, ut primum causa rei iterum explicetur, et hoc facinus non contra notissima solum iura, sed imprimis etiam contra Heilbronensis civitatis Iustit. P. VII. Tit. 3. commissum fuisse doceatur; deinde vero etiam ad singulas rationes, in litteris propositas respondeatur, atque earum speciosa gravitas debilitetur, ac infirmetur. Segmentum IV. §. 49. absolvitur.

Posteaquam (§. 1.) A. lectoribus huius copiosae explicationis, Parti Historicae insertae, rationem reddidit, pergit §. 2. Datis illi Synedrio hisce litteris, compertum interea fuit, equestris aerarii praefectum, cui illas aedes inhabitare a Senatu concessum fuerat, clanculum rursus res novas moliri, nec mandatis haecenus obtemperatum esse; appellatis ideo civibus, ut multae periculo domum legitime elocatum esse exhibita formula demonstrarent, sin recusarent ille, ipsi hospitium renuncient, et de eventu indicium sine mora profiteantur. Cum igitur (§. 3.) hi in eo essent, ut iusta conficerent, supervenerunt a Praesidio litterae, in quibus usufructus, et ex eo possessio, confingere-tur. Inde (§. 4.) a Senatu fit Decretum, quo equestris aerarii praefectus, de conducendis aedibus intra octiduum cum possessoribus civibus iusto contrahere, et id legitime docere; ni paruisset, domo intra eundem terminum decedere, nec asperioribus remediis locum facere iubebatur. Interiectis aliquot diebus, (§. 5.) nomine illustris praesidii, per notarium et testes, tradita scheda, et voce atque scripto appellatio nunciata fuit. Inde Senatus supplicationis libellum ad Augustissimum Imperatorem detulit, cuius argumen-

tum breviter (§. 6.) enarratur. Paulo ante (§. 7.) quam ad supremum C. M. et Imperii Senatum haec quaerimonia deferebatur, iam exhibitus fuerat partis adversae libellus appellationis, cuius summa indicatur §. 8. Tandem anno MDCCXLVIII. a supremo C. M. et Imperii Senatu (§. 9.) de hac controversia sententia lata fuit. Illud vero Decretum, sive Conclusum, in latinam linguam translatum, ex cuius argumento penes Senatum victoria stetit, insertum est §. 10. Quo modo etiam in controversia Syndici nobilitatis Ottenwaldicae, antea commemorata, Rescripto Caesareo d. 31. Iulii anni MDCCXLVII. iustitia Senatus Heilbronnen-
 sis cognita et comprobata fuerit, ostendit A. §. 11. et summam illius, qua Syndicus in praesenti causa magistratus decreto parere, et coram ipso litem contestari iussus fuerit, §. 12. refert. Hoc clarissimum rescriptum (§. 13.) ita interpretati sunt ministri, ut semper ad praesentem contentionem reditus daretur. Etenim primo dicebant, non definiendi, verum providendi modo pronunciatum: secundo magistratui potestatem in ius vocandi Syndicum equestrem minime factam, potius nobilitati tributum ut compellat, hanc itaque rogandam: tertio in praesenti solum causa hoc constitutum esse. Omnes illae rationes refutantur §. 14. Merito igitur Senatus (§. 15.) decretoriae huic functioni acceptam fert iurisdictionis ordinariae in ministros equestres solidationem; licet ei multam sine postea partis adversae inobedientia detractum fuerit. Etenim (§. 16.) Syndicus Ottenwaldicus, posthac in iudicium adductus, decreto nihilo plus obtemperavit. Accessit insuper illud, quod eiusdem pagi ministri, pensionis annuae clientelaris solutione denegata, questores huius urbis ad aerarium remitterent. Constitutum vero a supremo Imperatoris et Imperii Senatu fuit: debere nobilitatem curare, ut sine longiori cunctatione a morosis residuum expediatur, quod alioquin impetrans magistratus reprehendi nequeat, si quibus pollet exloquendi modis, ipse deinceps usus sit. Ita (§. 17.) Senatui potestas morosis solutionem exprimendi perspicue adiudicata est;
 tamen

tamen, deperita saltem ob imminentem executionem pecunia illa, de caetero iudicem adeo destituit Syndicus ille Ottenwaldicus, ut ne quidem secutis postea tribus sententiis, a supremo tribunali ad parendum latis, vel ipse dicto audiens fuerit, vel nobilitas eius imperata fecerit. Quapropter Senatus iudici, sententiae contra refractarium in contumaciam ferendae, potestatem fecit; qua tandem, cum iam instaret executio, actori per couponem istum conciliatorem de pretio piscium reliquoque expenso satisfactum est; quod Senatus non solum fieri permisit, sed etiam multam pecuniariam in modestam reprehensionem transformavit. Ita etiam (§. 18) Nobilitas Creichovica, a Rescripto Caesareo adeo diversum tenuit, ut ad transactionem denuo provocaret: qua a Senatu repudiata, maluit eadem huc usque stataria locatione carere, quam eo modo nancisci, quem cognita causa supremum tribunal praesiniverat. Interim Senatus (§. 19.) iurisdictionis ordinariae in ministros equestres tuitionem strenue servare, et in facinorosos secundum ius et iustitiam animadvertere, non destitit; cuius rei nonnulla exempla indicantur. Non pauca vero (§. 20.), licet ad Senatum relata, ne semper asperioribus remediis res gerenda esset, humanissima dissimulatione praetermissa sunt. Liquido vero deinde constitit, (§. 21.) nihil aliud quam tutam improbitatem eos quaesivisse, tolerante Senatu in vulnera et caedes procul dubio exituram. Ita, quamvis (§. 22.) non cognita solum, sed etiam terminata causa esset, tamen Nobilitas Ottenwaldica, trito ex industria tempore, IV. die demum Maji anno MDCCLII. in supremo Iudicio Aulico sic dictas exceptiones sub obreptionis exhibuit, atque in his ad revocationem superioris Edicti d. 31. Sept. 1749. flagrantissime egit. Dicit porro Auctor: si etiam aliquid dubitationis circa hoc Rescriptum superesset, id omne tamen per sententiam anni 1748. in Creichovicos latam plene atque perfecte discussum fuisse. Clarissima etenim eius sententiae verba sunt: *Quemlibet ministrum equestrem solum in rebus officii, neutiquam vero ultra, nobilitatis iurisdictioni subici.*

Auctorem harum exceptionum (§. 23.) vehementer, et ferocissimum vituperare videtur A. Poterat quidem (§. 24.) hos conatus securo despiciere Senatus; tamen peculiari supplicatione C. M. veneratus est, uti res iam iudicata, iuribus suis civitati frui liceat. Haud tamen (§. 25.) valere hae preces, quamquam iustissimae. Apparuit vero, neutiquam ab Augusto Caesaris et Imperii Senatu hoc agi, ut iura civitatis minuerentur; potius utilitatis publicae cogitatio Imperatorem in eiusmodi compositionis argumentum converterat. Aulam huic rei dederant ministri, qui commoda, quae ex eorum inquinatu redundarent in civitatem Heilbronnensem, valde deprædicaverant, pariterque magistratum, cui posthabita civitatis salute, iniquus tantum potentatus curae cordique esset, valde traduxerant. Cum porro (§. 26.) huius artificii vim, sparsis appolite de discessu minus, haud leviter extulissent, fevere d. 28. Septemb. e. a. magistratui primum, deinde nobilitati imperatum est, ut intra duos menses mandatum ad transigendum, denominato simul procuratore, utrinque produceretur. Solius deinde (§. 27.) obsequii gloria relicta Senatui; et cum tandem die condita sermo ea de re conferretur, civitasque Heilbronnensis conditiones quasdam a nobilitate proponendas praestolaretur; tamen (§. 28.) nihilominus nobilitati in mentem venit, ut certa quadam definita norma pax coirot. Itaque negotium illud exitu quoque curvit. Interim (§. 29.) anno MDCCCLIV. a tribus ordinibus civitatis deliberatum fuit, num consultum esse videatur, C. M. dubitationem eximere, quam adversarii, inani sua praedicatione emolumentorum, ei iniecerant. Omnibus sententis (§. 30.) comprobatum, et peculiari scripto significatum fuit, hunc inquinatum nullo modo augendas civium felicitati inservire, potius aerario, ob anniversarias lites, gravissimum huc usque fuisse. Haec ipsa res (§. 31.) in parte Politica uberius ab A. demonstratur. Compositionis vero (§. 32.) illius negotio confidentius adhuc abstinerunt Nobiles, iactantes aulam se lucratos, quod causae, nobilitatis suspensi iudicii (Litispendentiam

dentiam vocant) speciem reddidissent. Interea Senatus (§. 33.) anno MDCCLV. indulgit, ut aedificium quoddam huius urbis amplissimum, perpetua quasi locatione, adiecta solum in quosque viginti annos renovationis lege, ad usum Cancellariae, ministrorumque Nobilitatis Ottenwaldicae, transfret, atque ab ipsa multiplicaretur. At enim vero, (§. 34.) triste haec civitas experimentum fecit, difficulter iis amorem extorqueri, quibus semel decretum est odisse. Nempe his successibus, post breves inducias, a. 1757. intervenit tristissimum tempus, quod Senatui summa formidine perculit. Decesserat eo tempore ex vita (§. 35.) Tabularii Equestris custos, extra urbem in matrimonio collocata quae filia eius et haeres dicebatur. Senatus igitur haereditatis iudex, vi et auctoritate Territorii, misit delegatos, qui defuncti res mobiles consueto more obsignarent; reddito tamen antea certiore praesidio Ottenwaldico, committere rogato, ut, si quid rei equestris haereditati forsitan immixtum sit, segregari illud iubere velit. Responsum fuit, (§. 36.) imperante nobilitate iamiam obsignatum esse; Senatus tamen (§. 37.) mitiorem viam non deseruit. Iussis quippe exequi obsignationem delegatis, porro edixit, caverent vehementer, ne vel equestrium, vel ad officium pertinentium rerum, quidquam attrectarent. Hi igitur (§. 38.) hoc servato moderamine, civitatis signum apposuerunt: cum vero in incepto pergere vellent, non solum Syndicus nobilitatis medium se opposuit, sed etiam superveniens Synedrus, singulas ceras sua manu disturbavit, et cistas conclavi, in quo bibliotheca equestris publica asservatur, importari iussit. Postero die (§. 39.), delegatis, ut officium peragerent, adhibita militari manu, adhibitoque cum testibus tabellione publico, iniunctum est. Itaque cum rerum asportarum spontanea restitutio denegaretur, conclavi illo per serarium fabrum aperto, protestante Syndico nobilitatis, res ad priorem locum reportatae, et de novo obsignatae sunt; reliquae vero, quia commode concludi non poterant, post confectam a notario descriptionem,

fanulae

famulae fidei curaque sunt permiffae. Denique ad tuendum civitatis figillum, custodia militaris fuit relicta. Interea (§. 40.) defuncti gener advenerat, feque haereditati immiscuerat, et secundum legem de manifestando iurare tenebatur. Hoc cum ob interdictum Synedri recusaret, in custodia esse iuffus, paulo post tamen, ne exequiae impedirentur, ea liberatus fuit. Restabat, ut in defuncti dormitorio, quo, secundum iuratum ancillae indicium, reconditae res haereditariae, quo tamen nisi per bibliothecam aditus non dabatur, obfignarentur. Miffus igitur ad Synedrum est, qui eum Senatus nomine rogaret, ut illud dormitorium recluderetur. Cum vero ille nihil pacati responderet (§. 41.), res haereditariae propriae defuncti confarcinatae, et sigillo obfignatae, in curiam transportatae sunt. Deinde etiam fabri opera dormitorium apertum fuit, sed praeter nonnullas leviores res, manifesto rerum interim amotarum indicio, nihil repertum est, illae vero etiam in curiam transportatae sunt. His ita peractis, (§. 42.) Senatus consultum habuit, rei ad veritatem expressam effigiem d. 19. Decembr. e. a. C. M. proponere. Sed ab Imperatore (§. 43.) latum fuit interdictum, summae severitatis, quo Senatus, denunciata in eventum poena, ex privilegio Caesareae nobilitati concessis, omnia ab equestri ministro morte acta rescindere, asportata restituere, et imposterum his conatibus abstinere, duorum mensium spatio ad humillime docendum obsequium praefuuto, serio iubebatur. Causam, quae commovit Imperatorem ad tam severum Edictum, profert A. (§. 44.) et eam esse docet, quod Senatus anno 1749. Syndico mortuo, sibi neque ius haereditatem obfignandi, neque inventarium conficiendi, vindicaverit. Hanc rationem ita infirmare conatur, ut dicat, ex iure Civitatis Heilbronnensis, atque Franconiae, (unde hi coniuges huc advenissent,) viduam bonorum omnium usumfructum, et legitimam liberorum tutelam, quamdiu non secundas celebravit nuptias, obtinere. Ita etiam Senatus (§. 45.) Imperatori a. 1758. rem peculiari imploratione, exceptionibus

sub.

sub obreptionis appositis, exposuit. Repudiata (§. 46.) haec imploratio, et sententia ad parendum mense Februarii a. 1758. a Senatu supremo Imperatoris atque Imperii lata fuit. Inde recognitionis Actorum, Constitutionibus Imperii concessum beneficium, Senatus amplexus fuit, eoque consilio in iudicio supremo d. 12. Iunii e. a. per procuratorem supplicationem exhibuit. Ita controversia comparata fuit, (§. 47.) cum Feltmannus suam opinionem de illa exponeret, et defenderet, cuius manes iterum vehementer persequitur consultissimus A. Denique (§. 48.) ait: superest meliora sperandi copia, postquam humillime petita causae recognitio d. 5. Decembr. e. a. decreta, et sportulae ad semissem redactae sunt. Exclamat igitur A. §. 49: *In vestigio adhuc pugnat Senatus, et imposterum ita pugnabit, ut si sit altior consilii ruina, ignaviae vel negligentiae suspicionem necessitatis imperio purgare, et vel sic saltem sine dedecore cadere queat!* Quo copiosiori oratione in argumentis Partis Historicae enarrandis, quae et gravia sunt, et rem in universum docte illustrant, usi sumus; eo magis in reliquis partibus huius libri praestantissimi indicandis, brevitati, et quidem ita interservire poterimus, ut lectorum cupiditati satisfaciamus, neque tamen multa iam dicta repetendo iis nauseam excitemus.

Pars Politica igitur absolvitur Segmentis VI. Segmentum I. continet §§. 24. Dolet et conqueritur excellentissimus A. a §. 1. usque ad finem §. 15. perversam rationem eorum in excolendo et tractando Iure publico I. R. G. qui novas et inusitatas sententias proferunt, qui singulari plane ratione leges Imperii, Consuetudines, Privilegia denique Caesarea, et ita quidem explicant, ut summa inde damna in universos Imperii Status redundare debeant. Nos, quamquam omnibus doctoribus iuris publici adesse, eorumque causam defendere, iure et merito dubitamus; tamen, nostra tempora cum iis comparando, quibus *Ioh. Petrus de Ludewig* dominabatur, qui leges potius promulgare, quam docere videbatur; porro, inquirendo in ipsa fata et progressum doctrinarum, quarum diligens cultura maiorem utilitatem

litatem et veritatem addit Iuri publico I. R. G. magis profecto nostris temporibus gratulari, quam de oppresso et perverse tractato studio Iuris publici conqueri, consultum habemus. Inde nobis nimis dura, neque a studio partium aliena esse videtur ea sententia, quam A. §. 16. contra Academiam Goettingensem nimis graviter pronunciat, cum ait: *Aspice itaque dicere, si sic pergant ICI Goettingenses, ut se ipsam Germania dediscat opus fore: num praeterea, si ad summum Regio Electorale Reginen ob eam rem querela deferatur, prospere cessurum sit ea agentibus, quae ad destructionem Academiae tendunt, mitto quaerere.* Dubitamus reliqua verba V. doct. addere, ne iram atque odium magis augere, quam minuere videamur; licet nobis persuadeamus, Academiam Goettingensem, ob gloriam exquisitae doctrinae historiarum, et Iuris publici, quam eius doctores adhuc feliciter obtinuerunt, hanc iratam forsitan Auctoris mentem aequo animo ferre posse. In §. 17. usque ad finem §. 21. ostendit A. nullam utilitatem, sed summa potius damna ex hac proposita Nobilitatis defensione, redundare in ordinem Equestrem. A §. 22. denique usque ad finem huius Segmenti ostenditur, haec et talia neque conscientia universi ordinis equestris, neque consentientibus aut rem approbantibus omnibus ministris, fieri atque moveri. In Segmento II. huius partis Politicae, quod eodem numero §§. ut primum constat, origo horum ministrorum, eorum nimia potentia, fastus, denique superbia, luculenta et eleganti oratione enarrantur. Segmentum III. attentione lectorum diligenti imprimis dignum esse videtur. Continet vero illud §§. 30. Primum ibi a §. 1—15. docet, ministros hanc iurisdictionem ordinariam in se transferre, et illam veterem, secundum privilegia a nobilitate in officiales ratione officii exercendam, dissolvere velle. Deinde a §. 16—23. rem ita exemplo illustrat: si civitati iurisdictione ordinaria in ministros nobilitatis denegetur, sequi ex eo, nobiles hanc iurisdictionem ordinariam in ministros, in suis pagis habitantes, nullo etiam modo exercere posse. Colligit inde,

quantis

quantis commodis, iuribus, et emolumentis priventur singuli nobiles, dummodo levissima quaedam commoda concilientur universo ordini equestri. Describit inde et deplorat, a §. 24. usque ad ultimam huius Segmenti, tumultus, ex erepta civitatibus imperialibus iurisdictione ordinaria, certissime exorturos. Tam gravi autem et eleganti oratione eam rem ante oculos posuit, ut ea, instar torrentis, facile in suas partes et sententiam rapiat lectorum animos. In Segmento IV. quod §§. 18. habet, ad arcem causae sese convertit, ita ut demonstrat, ex hoc inclinatu nobilitatis nullam utilitatem civitatem Heilbronensem sperare posse. Proposuit vero in hoc Segmento tantum universales quasdam regulas, quibus definitur, qua ratione civitas e praesentia peregrinorum veram utilitatem capere possit. Has generales deinceps regulas, in Segmento V. quod §§. 22. exhibet, transfert ad civitatem Heilbronensem, atque ostendit, peregrinorum quidem fortunae augendae, atque amplificandae; nullo modo vero civium, inservire hanc Ordinis Equestris in urbe praesentiam. In Segmento VI. quod §§. 24. continet, primum a §. 1. usque ad initium §. 6. refert, omnia officia humanitatis a Senatu Heilbronensi Nobilitati exhibita atque demonstrata fuisse; simulque dolet, ex tot beneficiis nullam Senatui collegisse gratiam, neque in his omnibus praesidii quidquam illi reliquum mansisse. Denique in reliqua parte §. 6. usque ad finem §. 24. docet, quam perniciosam Icti Goettingenses proposuerint doctrinam; primum cum liberis Imperii Civitatibus Territorii claustrum adimerent; deinde cum ministris nobilitatis iura Legatorum affingere auderent.

Partis Polemicae, ultimae huius libri, oeconomiam, breviter indicabimus lectoribus, propterea quod ita pertractata atque elaborata est, ut luculentam Auctoris orationem in capita quaedam redigere nullo modo possimus. Etenim primum capita dissertationis Feltmannianae exhibuit, deinde haec singula capita refutare conatus est. Continet vero Feltmanni dissertatio capita tria. Primum absolvit §. 10. alterum porro §. 9.

tertium denique §. 20. Ita vero hanc refutationem instituit V. Cl. primum ut quamque §. dissertationis lectorum oculis subiiciat, deinde statim ad eam respondeat, et argumenta Felmanni debilitare, refellere, falsamque argumentandi rationem ostendere conetur. Coronidis loco in Appendice, cuius iam alio loco mentionem fecimus, exstant Auctoris Animadversiones, Germanorum lingua conscriptae, quibus Responsum Facultatis Iuridicae Goettingensis confutatur.

Ita rem suam magno studio confecit celeberrimus Auctor; lectores profecto illi, cum ob gravitatem rei, tum ob tractationem difficilissimi argumenti, distincte, eleganter, diligenter atque docte expositi, gratiam multam referent, et forsitan optimum atque uberrimum diligentiae in hoc libro conscribendo collocatae fructum, victoriam illi et civitati, cuius felicitatem diutissime stabiliat, augeat, confirmet, exoptabunt. Nos diligenter perlectis, et Auctoris, et aliorum de hac re sententiis, ab omni studio partium alieni, utrisque, et Civitati, et Ordini Equestri felicitatem adpreciamur, hoc est, benevolam et amicam reconciliationem!

Beiträge zu einem richtigen System der hebräischen Philologie.

h. e.

*ADPARATUS AD SYSTEMA PHILOLOGIAE
Hebraicae, ex mente illustris Michaelis congestus a
FRIDER. EBERHARDO BOYSEN, Celsiss. Ab-
batissae Quedlinburgensi a Consil. eccles. et
Gymnasii Inspectore.*

Chemnicii apud heredes Io. Dav. Stoeffel, Alph. 1.
plagg. 6. 1762. in 8.

Saepe viros in litteris summos conquestos legimus,
litteras Hebraicas, in flore Lat. Graecarumque, incultas
et neglectas iacere, neminemque esse, qui, quam superio-
ribus

ribus Saeculis *Casauboni*, *Scaligeri*, *Heinsii*, *Graevii*, *Burmanni* etc. lucem scriptoribus Graecis latinisque, diligentissime omnia excutiendo, attulerant, eadem accurata *ἄγλας* Hebraicas litteras illustrare conaretur. Sed illuxit tandem illa dies, et depulsa barbarie, quae Lexica et interpretandi rationem obsederat, vidimus *Michaelis*, *Simones*, *Boyfos*, *Fischeros*, nobilitatem illam amissam Hebraicis artibus restitutos esse: cuius quidem rei nobis doctissimus elegantissimusque *Boysen*, in Commentationibus suis Philologicis egregium specimen exhibuit, cuius descriptionem lectoribus nostris non ingratis, et fortasse etiam non inutilem futuram existimamus. Praemissa est libro dedicatio ad Regem Danorum, et Praefatio quae in commemoratione causarum versatur, cur Auctor quas habuerat ad Hebraicam linguam observationes, non in Lexicon conicere, sed potius ad modum Speciminis proponere voluerit: nimirum ut posteritas invitata fortasse altius inquirendi, haberet quasi viam qua sit procedendum, et Lexici numeris suis absoluti conficiendi materiam; quae de causa primam harum Commentationum partem tres aliae excipient, quarum priores duae in eodem argumento versabuntur, tertia autem fundamenta linguae Hebraicae et Accentuationis complectetur, cum dissertationibus quibusdam, et *Κεῖρα* in *Houbigantii Biblia*, quae quasi complementi loco collectionem variarum lectionum adiunctam habeat. Age igitur librum ipsum in censum vocemus! Tantam autem messem propositam nobis videmus, ut idem nobis, quod Ciceroni in defensione cuiusdam causae, accidisse intelligamus, qui ait se non tam inopia, quam argumentorum copia laborasse. Hoc autem praevis lectores monemus, Auctorem ven. in definiendis verborum significationibus, semper auctoritatem Arabum sequi, et imprimis, ut fecerunt multi recentiores Critici, Etymologiae confidere: quod cum a multis in quibusdam vocabulis iure reprehensum nobis videatur, suo loco monere, et nostrum patet quidem Viri Eruditissimi iudicium ad-

dere sustinebimus. עָבַב ab Arabum عَابَ *Herba crevit, adolevit, descendere*, et ita optime verba Ezech. III, 15. תָּל אָבִיב explicari posse existimat. Scilicet תָּל ortum est ex Arabico تَالٌ *vertigines habere, vacillare*, et אָבִיב ex עָבַב quod in quinta Coniugatione vim summae admirationis exprimit. *Caeterum cum Interpretes Alex. habeant μαρτύριος, non tam vim verbi Arabici, quam sensum verborum exprimere voluisse videntur.* אָבַר porro linguae Arabicae ope explicat, quae habet verbum اَبَرٌ *carnosum, pingue esse*: Hebraicum אָבַר Ala non ab hoc verbo, sed ab alio אָבַר hirtum, villosum esse, descendit: unde אָבַרְרָה est ala plumosa, quare verba Iob. 39, 13. אִם אָבַרְרָה תְּסִידָה וְלָצֶה ita interpretatur: num habet alas plumotas, ut ad modum ciconiae evolare possit? *Sed veremur ne hic vir doctus nubes captet, et emphases confectetur.* Melliora sunt et veriora, quae habet de verbo אָהַב. verba Ps. 116, 1. אֶהְבֶּתִי כִּי יִשְׁמַע אֶהְבֶּתִי יְהוָה difficultatem habent, quare אֶהְבֶּתִי ex lingua Arabica explicatur, ita ut sit *paratus sum* (scil. ad preces). Caeterum, quae contra Simonem V. C. in voce מְאֵוִי disputantur et Ps. 140, 9. non desiderium, sed obiectum desiderii notare, nota sunt, neque afferi debebant, quia مَأْوٍ, δικαιούσιν, צִדְקָה saepius ita sumuntur: quod quemque σοφία orationis docere debet. אָחַר Arabico اَحْتَرٌ *continuare, pergere* explicatur, ita ut verba Genes. 11, 1. דְּבָרִים אָחֲרַיִם sint *sermo perpetuus*. Hebr. אָחַר de omni necessitudine dicitur, quia ex opinione auctoris originem debet Arabum اَحْتَرٌ coniunctum esse cum aliquo. Verbi אָבַר novae quaedam significationes ex Arabum اَبَرٌ demonstrantur; ex hac ratione Ps. 73, 15. est *indicare, declarare*, et Proverb. 23, 28. amore alicuius teneri. In voce אָבַר aliam significationem sese attulisse Auctor dicit, idque tum auctoritate linguae Arabicae, tum contextis demonstrare conatur. *Sed contextus ibi aperte repugnat; imo אָבַר sunt hostes, ut docuit Cel. Tellerus in Animadv. ad Cram. Psal. p. 45. Caeterum si cum laudato loco habeant si καταφρόνειας אָבַר legisse videntur. Ad explicationem autem loci 11, 6. auctoritate linguae Arabicae pugnare*

pugnare supervacaneum erat, cum in illo loco Jonathan habeat **וַיִּבְרַח** *proceras.* Longus est Ven. Auctor in definienda significatione verbi **וַיִּבְרַח** in primis Ef. 60, 1. sed putamus tamen multa pro defensione veterum interpretum afferri posse, quae autem a nobis censum libri agentibus praetermittenda sunt. **וַיִּבְרַח** porro ab obsoleto **וַיִּבְרַח**, altum esse, descendere docetur, adeoque vi Etymologiae notare animal excelsi corporis; unde **וַיִּבְרַח** loca montana, aut colles in quibus Iudaei diis alienis sacrificarunt, in Scriptura Sacra commemorantur, et **וַיִּבְרַח** altare quod *oi* Jerem. VII, 31, scite **βωμόν** exprimunt. Quae de vocabulo **βωμόν** subiiciuntur, longe nimis repetita videntur. Equidem libentius, si notatio confabunda est, a **βωμόν** deduxerim, quia constat, tribunalia habuisse gradus; unde apud Suet. *Esseendere in tribunal.* Lectu digna sunt, quae de vocabulo **וַיִּבְרַח** afferuntur, illo scilicet notari spatium, rimam; miramurque, Auctorem Ven. non laudare Cel. Fischeri *Clav. reliq. Vers.* qui de hoc vocabulo egregie disseruit, et Aquilae interpretationem **ἐκποδών** docte defendit. **וַיִּבְרַח** significationem Arabum **وَبَرَحَ** prosternere, vulneribus conficere, habere, deinde promittere, polliceri significare Levit. V, 4. ostenditur. Sed interpretatio τῶν οἱ Prov. XII, 18. *οἱ λέγοντες τιτρώσκουσιν μαχαίραις* male reprehenditur, nam **μαχαίραις** est Dat. Instrumenti, et λέγοντες vim habet Gerundii in Do; imo *οἱ λέγοντες οἱ τῶν τιτρώσκουσιν ὡς μαχαίραις*, ut Auctor verba refingit, non graecum est. **וַיִּבְרַח** notat colligere, et expressum est ad rationem Arabici **وَبَرَحَ**, deinde notat imputare, vindictam sumere. **וַיִּבְרַח** habet quasdam significationes in nullo Lexico notatas: 1) Iniuriam inferre alicui Pl. 59, 4. 2) Vastare, Prosternere, 3) Hostem aggredi, 4) Perfidum esse, quam notionem haultam existimat ex Arabum **وَبَرَحَ** et **وَبَرَحَ**. **וַיִּבְרַח** notat. 1) Secare, Execrare, et hoc sensu est ipsum Arabicum **وَبَرَحَ**. 2) frangere, evellere, quod exprimit Arabum **وَبَرَحَ**. **וַיִּבְרַח** significat ad modum Arab. **وَبَرَحَ** suspenso pede incedere, manare, repere. Hoc sensu Cantic. VII, 9. de vino dicitur. **וַיִּבְרַח** semel in Scriptura Sacra legitur Ef. VI, 4. estque verbum apud Hebr. obsoletum,

tum, cuius memoriam Arabes nobis servarunt, qui habent כַּבֵּן ornare, figuris distinguere, unde כַּבֵּן דִּיאָבֵן l. l. Eirae sunt lapides quibus figurae et imagines inscriptae sunt. דָּבַר notat 1) rixari, reculare, repugnare, Ezech. XXXII, 3. Tob. XIX, 18. 2) Agnoscere, Job. XLII, 4. 3) Sequi, in alterius locum succedere, quia Arabum דָּבַר notat pone aliquem esse, sequi aliquem, Mich. VII, 4. 4) Perdere, iacturam facere, unde דָּבַר quare *oi ó* egregie reddant 2. Chron. XX, 10. *וְהָדָבַר* καὶ ἀπώλεσεν.

הִבֵּל in lingua Arabum notat: 1) foenerari, victum quaerere. Sic est Pf. LXII, 11, ubi *oi ó* bene μή ἵπποθεύετε, unde הִבֵּל est lucrum male quaesitum. 2) Inducere aliquem, vide Jer. XXIII, 16. et Job. XXVII, 12. הִדְרָה notat elidere, diruere, et imprimis הִדְרָה dictum pro הִדְרָה hanc significationem habet: unde verba 1. Sam. I, 18. וְכִפְרָה לַיהוָה לֵאמֹר יָדָה לִי הַיְהוָה וְכִפְרָה לַיהוָה עוֹד intelligi posse existimat, et laudat interpretationem τῶν ὁ, qui habent καὶ τὸ πρόσσωπον αὐτοῦ ἐν συνίπτεσεν αὐτῆς ἔτι. Alex. Interpretes quidem bene, quoad sensum, sed si graece loqui volebant, debebant dicere ἐκθύσησας. In verbis Hebr. mihi potius διτόνως optime scriptoribus usitata esse videtur, et tangere v. c. pro devorare, mutare apud Liv. mutantur corpora h. e. putrescunt, et apud Virg. fuimus Troas h. e. actum est de Troianis: Thucydides et alii qui eum imitantur Scriptores verbum μεταλάττειν late dicunt: vid. Abreschii Dilucid. Thucyd. Porro הִדְרָה in lingua Arabica dupliciter dicitur, notatque 1) intorreo, pessere, vide Pf. XIX, 23. כַּחֲלָכְתִּי 2) celare, abscondere, Job. XXII, 14.

זָכַר explicatur ingenio verbi Arabici זָכַר munusculo afficere, unde זָכַר munusculum: Lea cum sextum peperisset, dicit Genes. XXX, 20. זָכַר munusculo me affecit. זֶבֶח praeter significationem protubuli, hospitae, et cibi, 1 Regg. XXII, 38. de ornamentis dicitur, quem locum lektoribus nostris diligenter legendum commendamus. הִדְרָה verbum Arabum לֵאמֹר notat de via aberrare: quae significatio convenit loco Iud. V, 6. 2) Delerere locum Ies. LIII, 3. 3) Debilom, male affectum esse, Pf. XLIX,

XLIX, 9. 4) Pinguescere, 1 Sam. II, 5. **קָרַשׁ** notat Accedere Ef. XLII, 9. deinde nimbo cinctum esse, 2 Sam. XXI, 16. quae significatio omnes Lexicographos fugit. Ductae sunt istae significationes ab Arabico **قَرِه**, **قَرِيه**. Praeter notiones ab aliis notatas, significat vigere, viribus instructum esse, quam vim habet Arabum **قَرِي**, quare Genes. XIX, 10. **كَعَتْ قَرِيه** est Sara florente aetate: 2) pudore affici, Pf. XXII, 30. **قَرِيه** ad modum Arabum **قَرِي**, tribum, familiam significat 2 Sam. XXIII, 11. 13. Pf. LXXIX, 11. 3) turbam, multitudinem imprimis vehementem, et ardentem cupiditatem exprimit Iob. XXXIII, 20. deinde improbas ferarum, ut *cum Phaedro loquamur*, fauces, Iob. XXXIX, 39. significat.

טָוַל. Arabum **טוּל** notat non solum porrectum esse, sed etiam manere in statu, non deici de conditione, durare, continuare, Pf. XXXVII, 24. et Ion. I, 4. **טָוַל** **טָוַל** **טָוַל** praeter incipiendi et redintegrandi notionem, significat etiam properare, ad formam Arabum **تَوَّل** in Coniugat. secunda. vid. Hof. V, 11. Porro cum in Niphal sit debile esse, iudicium praecipitare, v. c. Ies. XIX, 13. Ier. L, 36. hanc significationem sumsit ab Arabum **تَوَّل** timidum esse, offendere in aliqua re. **יָדַע** multas habere significationes Auctor ait, nondum explicatas, quae ope linguarum cognatarum demonstrandae sint. Aethiopum **يَدَع** in Coniug. IV. notat praedicare, nuntiare, quam significationem **יָדַע** in Hiphil habet. Praeterea ad modum Arabum **يَدَع** et **يَضَع** significat prostrernere, Ezech. XIX, 13. aliquid reponere et condere Iob. V, 27. Porro abicere aliquid taedii causa Iob. IX, 21. Ira saevire Iud. VIII, 16. **יָכַל** multas habet significationes ab Arabibus petitas. Scilicet notat 1) Niti aliqua re Ezech. XLII, 5. 2) Confidere alicui Hof. XI, 4. 3) Iubere, Thren. IV, 14.

כָּחַל habet praeter notatas a Lexicographis notiones, significationem etiam timoris, quia Arabum **كَحَل** significat timore percussum esse. v. Pf. CIX, 16. **כָּחַל** est timidus, fracti animi. **כָּבַד** habet notionem Arabum **كَبَد**

et **בבת** quod in Coniug. I. III. V. significat in cacumine esse, unde Ies. I, 4. **עם כבד עין** est populus fuminae improbitatis, et ibid. XXXII. **סלע כבד** est saxum eminent. **לנט** naturam sumit Arabum **לנט** festinare, simulare te aliquid non videre. Unde 2 Sam. XIII, 5. **לנט לי לבער** **לנט** sensus est, simulate vos Absalomum non videre, quod etiam ut Historia docet, factum est, nisi a Joabo interfectus fuisset. **לבש** non solum vestes induere, sed etiam 1) Cunctari significat, Ezech. VII, 27. **לבש ילבש** ab Arab. **לבש**. 2) Miscere ab Arab. **לבס** quod in Coniug. II. hanc significationem habet. **ל** est aut Adi. aut Particp. Paul a radice **לנה** ex Arab. **לני** favere, et **ל** dictum est pro **לני** ad formam **קים לרץ** significat 1) corrumpere, Proverb. XIX, 28. **לרץ משמט** corrumpit ius: 2) Gustare, lambere, Prov. XX, 1. **לרץ היין**. 3) Recusare, quod facere debebas Pl. I, 1. **לצים** qui non tribuunt deo, quae ei tribuere debebant. Lectu digna est explicatio vocabuli **לחי** non maxillam, sed potius clavam, sultem notare, quia **לחי** Arab. est *ligna putare*. adeoque **לחי חמר** est baculus quo asini adiguntur. **לנט** significat Ezech. XXI, 18. caedere, abicere: 2) Patulum esse, pacere, Iob. VII, 5. 3) Nauseam concipere. 4) Insolenter, arroganter facere: *quae de vocabuli שבט significations adduntur, ea etiam a Clar. Tellerio Animadv. ad Cramerii Plal. Interpr. p. 27. observata vidimus, nobisque sane opportune locus Homeri II. β. v. 197. in mentem venit, ubi εκήπτρον hoc sensu dicitur:*

Τὸν εκήπτρον ἐλασσάσεν, ὁμοκλήσασκε τὸ μύθον.

קבל. Huius radix Arabica diversas habet significationes, quae vocabulo Hebraico conveniunt. 1) Abigere, eicere, Genes. XI, 7. 2) Opprimere, subito capere, in Coniug. VIII. Ier. IV, 21. 3) Prudentia, sapientia aliquem superare Mich. VIII, 6. **בן מנבל אב** quia filius se sapienterem patre esse existimat. 4) Tela conicere, tela aliquem vulnerare. 5) dirimere, Iob. XIV, 18. 6) Manubias militibus dare Ies. XXIV, 4. **קבק** vocabulum quo omnia Lexica

earent,

carent, legitur Ies. XIX, 3. ubi notat exire, ut Chaldaeo-Syriacum כָּבַק aut Arabicum كَبَك docet. כָּבַע Arabum notat prosperos eventus habere, unde כָּבַע secunda fortuna Ies. LIII, 6. כָּבַשׁ haec radix diversas ab Arabibus mutuatas significationes habet; verbum Arabum كَبَى notat 1) pugnare, unde כָּבַשׁ est adoriri aliquem, Ies. III, 5. 2) כָּבַשׁ apud Arabes est creditoris, qui creditam pecuniam exigit, Ies. LIII, 7. 3) כָּבַשׁ venari, confectari feras, Iob. III, 18. XXXIX, 17. unde כָּבַשׁ venator. כָּבַשׁ semel legitur Ies. IX, 4. כָּבַשׁ כָּבַשׁ et varie ab interpretibus tentatum est. Schulkenfius ope Arabici كَبَى, res suas curare interpretatur, sed significatio Arabum كَبَى mutare vestes, servare, melius huc quadrare videtur. כָּבַב 1 Sam. XXII, 17. notat caedere, et habet etiam significationem Arabum كَبَى convitiis profcindere, Psal. CVIII, 12. כָּבַב Arabum notat obesum esse, turgere pinguodine, lascivire: hanc significationem habet Ps. XVII, 10. 2) Arabum كَبَى in III. Coniug. notat repugnare, in omni alia ire, unde Hebr. כָּבַב sic dictum invenimus Ies. XXII, 22. 3) כָּבַב rimas resarcire vide Iob. XLI, 7. 4) כָּבַב Glaucoma obii-cere alicui. 5) Experiri. כָּבַב notat, ducta ex Arabum lingua significatione, 1) consuescere Deuter. XXII, 30. 2) Favere Iob. XXIX, 11. unde כָּבַב et כָּבַב violatio, a lege aberratio, ad modum Arabum كَبَى violare. כָּבַב significat venari, deinde commeatu instruere, quia Arabum كَبَى notat venari, praedam agere, superbire, et כָּבַב commeatu instruere, unde כָּבַב venatio, ferae, superbia.

כָּבַב. Arabum كَبَى exiguum esse, unde intelligitur Iob. XXVII, 15. שָׂרִידוֹ בְּמִוְתוֹ יִקְבְּרוּ. כָּבַב praeter sepulcri notionem, significat etiam nobilitatem et praestantiam Ies. XIV, 19. וְאַתָּה הַשְׁלַכְתָּ מִקְבָרְךָ קוֹם Arabum كَبَى significat in IV. Coniug. pergere Ies. XXIX, 15. 2) in II. Coniug. Emendare, castigando corrigere Iob. XIX, 18. 3) Valere, dignum pretio esse Genes. XXIII, 17. וַיָּקָם שָׂרָה et venit, constitit ager. כָּבַב notat ut Arabum كَبَى huc et illuc movere 2 Sam. XXII, 11. 2) Con-

fulere alicui: 1 Regg. XII, 16. 3) Loco suo movere Job. XL, 11. 12. לָשׁוּ Arabum لَسَّوْ notat consulere aliquem, petere ab aliquo aliquid unde לָשׁוּ. Sed לָשׁוּ descendit ab obsoleta radice לָשׁוּ quae haud dubie significationem Arabum لَسَّوْ aut لَسَّوْ in IV. Coniug. excitare pulverem habuit. לָשׁוּ quae significet indicat Arabum لَسَّوْ 1) abducere, abigere Pl. CIV, 11. 2) Interdicere, retinere Job. XXXIII, 15. 3) Aperire. Haec fere sunt, quae in isto egregio libello, pleno eruditionis orientalis, notanda existimavimus. Multa, certum est, egregie in eo disputata esse, et si Etymologis confidendum esset, diceremus nihil eo praestantius esse. Scimus certe auctoritate doctorum virorum, Gotium, qui saepius laudatur, non habere posse eam in constituenda verborum potestate vim, ut eius testimonium sit certissimum. Interdum etiam Auctorem Ven. in definienda verborum significatione v. c. p. 260. 274. 278. 249. plus ratiunculis quam usui loquendi tribuisse vidimus. Veruntamen haec levia sunt, si quis comparaverit, quam egregie multa loca Scripturae Sacrae explicata, atque nobilitati suae restituta sint. Qui enim huic se disciplinarum generi immiserit, in Oceano quodam nobis quasi versari videtur, in quo cum non satis constet, quomodo cursus tuto sit dirigendus, omnia praesens periculum minantur. Linguam Arabicam obstetriciam veluti operam linguae Hebraicae praestare, certissimum est, sed habere hanc operam suum modum; neque semper omnibus sanandis vulneribus adhiberi posse, constat, quod ubi non diligenter servatum fuerit, plus detrimenti quam utilitatis afferre videtur. Significationes etiam vocabulorum Arabicorum saepe praegnantiores invenimus, quod quamvis sciamus lat. hebr. graecaeque linguae, ut v. c. in illo Act. VI. τρωμα, et saepius apud Theophr. ut docuit Cel. Fischerus, non esse insolens, tamen hoc haud dubie certum est, istas significationes esse paullo rariores.

NOVA LITTERARIA.

CLARISSIMIS LITTERARUM CULTORIBUS
Leonardus Venturini, Typographus Lucensis S. P. D.

Neminem in Literaria Republica esse arbitror, qui veterum Inscriptionum utilitatem ac praestantiam non sentiat: atque ut Ciceronis verbis utar de Divinat. l. 40. *Quis autem est, quem non moveat clarissimis monumentis testata consignataque antiquitas?* Siquidem in more positum erat apud omnes Gentes foedera, leges, casus Principum, Imperatorumque res gestas, ut aeternitati mandarentur, in marmoribus, in tabulis aereis, in numismatibus gemmisque exarare. Unde alterum egregium Tullii dictum Phil. XIV. *Incisae literae divinae virtutis testes sempiternae.* Cui consonat Tertull. in Apologetico ad Ethnicos C. XLV. *Et titulos inciditis ad aeternitatem.* Hos enim titulos, post tot saeculorum lapsum autographos, in huiusmodi monumentis non librarium oscitantia vitiatos, accepimus, tantaeque sunt eruditionis, utilitatis, ac pretii, ut iis Historia cum sacra, tum profana, Geographia item, Theologia, caeteraeque disciplinae, magnum lucis incrementum acceptum referre debeant. Quapropter, cum earum novam syllogen elucubratam esse a D. Abb. *Sebastiano Donato*, Academiar. Lucens. Etruscae, Cortonensis, Columbariae Florentinae, Tholosanae in Gallia etc. Socio, compertum mihi fuerit, operae pretium duxi, hanc ad eorum utilitatem, qui in nobilioribus huius studii sese exercent, meis typis publica luce donare. Opus vero inscribitur:

AD NOVUM THESAURUM VETERUM INSCRIPTIONUM
CL. V. LUDOV. ANTONII MURATORII SUPPLEMENTUM.

Singula Volumina in fol. ut vocant, ordine, nec non accuratissimis indicibus, uti in Muratoriana editione, prodibunt; sed eorum postremum omnes Graecas epigraphas continebit.

Collectio autem eas tantum complectitur epigraphas Gentium ac Christianorum, quae post *Clar. Vjr. Jan. Gruterum,*

terum, *Th. Reinesium, Fabrettum, Gudium*, postremo *Muratorium* emerferant, vel ab eis fuerant praetermissae. Praeterea ex Muratorianis non paucas, nonnullas etiam aliorum Collectorum integras reddidit, castigavitque noster Auctor, atque adnotationibus interdum illustravit.

Collectionem praecedent in primo Vol. Cl. Viri *Scipionis Maffii March. Artis Criticae Lapidariae quae exstant* nondum edita, ex autographo non sine magno labore et studio ab Eruditiss. *Io. Franc. Seguierio* Nemaufensi fideliter scripta.

Erunt et in hoc Supplemento Graecum Marmor Sandvicense, Athenis repertum A. Aer. V. 1739. cum Latina versione, Marmor Atticum Riccardianum, aeneae Tabulae Heraclenfes, hodie in Regio Museo Herculanensi adservatae, altera aenea Ianuae in aula Magistratus Patrum Communis extans, Traiana Tabula ex aere insignis pro Alimentariis Reip. Velleiatium, Cenotaphia Pisana, sive Decreta funeralia ob mortem Caii et Lucii Caes. hucusque non sine mendis vulgata, vetera Monumenta ad Classem Ravennatem nuper eruta, Marmora Salonitana, Albana, Herculanensia, Pannormitana, Vetustum Kalendarium Neapolitanum in marmore, celeberrima Canusina Tabula aere incisa, cum doctissimo Commentario Cl. V. *Joh. Lamii* de literis optime meriti, ac in omni eruditionis genere versati.

Huius Novissimi Syntagmatis divitias augebunt omnes illae a *Muratorio* inscriptiones, atque ab aliis laudatis Collectoribus omiffae, vel aliter editae, et excerptae ex *Sponii Miscellaneis*, caeterisque eius Operibus, ex *Goriana* Collectione Inscriptionum Etruriae, ex Museo Veronensi, Taurinensi, et Vindobonensi, ex *Anticoriano* Florentino, *Guarnacciano* Volaterrano, *Tusculano* olim Eminentiss. Cardinalis *Dominici Passionei*, *Florentino* Lucensi, ex Coemeterio Pisano, ex *Thesauro* Inscript. Beneventanarum C. V. *Joh. de Vita*, ex *Nov. Actis* Erudit. Lips., ex Transactionibus Anglicanis, ex quamplurimis Ephemeridibus et Diariis Literariis Italicis, et exteris, ex *Shawii* opere, cui titulus: *Voyages dans plusieurs Provinces de la Barbarie, et du Levant* etc. ex Libro Bernae edito 1760. qui inscribitur: *Recueil des Antiquit. trouvées à Aven-*

Avenches, à Culm, et en d'autres Lieux de la Suisse, par Mr. Schmidt, atque non paucae e Schedis CC. VV. *Phil. de Stofch* Lib. Bai. Reverendiss. Abbatis D. Petri Aloysii Galletti Cassinensis, et D. Abbatis Petri Gnocchi, qui Brixiae, eiusque agri ex autographis, omnes veteres titulos accurate exscripsit.

Huc contulerunt suam symbolam Literatiss. et Clariss. Viri, *Samuel. Schmidt* P. B. *Sequierius*, *Antonius Roschmannus* I. C. Bibliothecae Caesareo-Reg. Pub. Praefectus, Tabularii Aulici Propraefect. et Ordd. Provinciae Historicus Oeniponti, D. *Gabriel Lancellottus* Castello Panormitanus, et Princeps Turrismutiae, *Erasmus Froelichius* S. I. *Carolus Schlaegerus* Ducis Saxo-Gothae Consiliarius, et Protobibliothecar. etc. D. *Joh. Strange* Nobilis Anglus, Dominus *Dorbessan* Praefectus Senatus Tolosani in Gallia, Dominus *Martinus de Saint Anand* Tolosanae Academiae Quaestor perpetuus, etc. Reverendiss. P. *Bonellius* Tridentinus, Reverendiss. P. Abb. D. *Mich. Ang. Monfacrati*, *Dominic. Ma. Manni*, et alii plures doctissimi homines Italiae, et extra, in Praefatione Opecis grati animi et honoris causa a Collectore nominandi.

Accedent itidem animadversiones in Nov. Thes. Muratorianum CC. VV. *Henr. Leichii* Lipsiensis, *Hagenbuchii* Tigurinensis, et *Christophori Saxii*, et alius (quae hucusque ineditae erant) Eruditissimi Viri.

Pro coronide tandem Siglarum Interpretatio, literarum ordine disposita, non raro in marmoribus, numismatibus, aliisque veteribus monumentis occurrentium, perutiliter apponitur, una cum Notarum Graecarum Indice Cl. V. *Eduardi Corsini*, Schol. Piar. Regul. Ex-Praep. Gen. et Publ. Profess. in Pisano Athenaeo.

Magno autem in pretio huiusmodi Supplementum habendum esse, testis est *Muratorius* ipse, immortalis memoriae Vir, qui summis votis exoptaverat, ut aliquando prodiret: *Postremo* (ait in Praef. Nov. Thesauri) *tandem loco monitum hoc volo, me non exiguo labore haecenus collegisse, quot*

quot

quot marmora potui. Alia tamen complura sunt, quae inquisitionem meam effugisse arbitror; neque enim Historiae librique omnes, in quibus eiusmodi merces consueverunt exponi, praesto mihi fuere; neque mihi licuit e patria efferre pedem, ut plura inde operi meo subsidia compararem. Verum si comes vita erit, nihil antiquius ducam, quam caetera expiscari marmora, tum hucusque edita, tum identidem ab Eruditis evulganda, atque additamentum, prout res feret, inde confectum parare praesto, ne quid defit amatoribus huiusce eruditionis. Consilium vero meum si mors intercipient, aliquis, ut spero, post me exurgat, qui laborem meum, et fortassis etiam felicioribus auspiciis, continuandum suscipiet.

Vos itaque rogo, praestantissimi Viri, ut suppelletillem huiusmodi quam possidetis, mihi vel Collectori, transmittere pro vestra humanitate ne gravemini; fidemque damus, vestro Nomini non invisuros, atque adeo tanti erga nos officii magnitudinem palam profitebimur. Spero fore, ut quamprimum inita mecum societate nomen vestrum conferatis.

Monendum superest, quamvis ab *Jacobo Iusti*, alio Typographo Lucensi, Sociis data fuerit fides, singulorum voluminum pretium non excelsurum XX. Iulios Romanos, solventibus antequam exierit mensis Maius Anno 1760. tamen, cum expensae auctae fuerint, aliquantulum auctum esse quoque pretium. Collecta enim sunt quamplurima alia monumenta, de quibus supra diximus, post editionem primi programmatis, et suscepta varia itinera a Collectore, ut non paucas epigraphes ex Marmoribus exscriberet. Quae cum ita sint, sociis non minoris Iulii Romanis XXV. stabit unumquodque Volumen, si nomen dederint hoc Anno 1763. et eos solvent cum primum acceperint, atque ita deinceps. Aliis vero non minoris XXXII. Iulii vendabitur. Valet. *Lucae 1763.*

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCLXIII.

Pars I.

Nachlese in den Reichs-Geschichten, bestehend in einer neuen Sammlung von ungedruckten Reichs-Tags- und insbesondere Reichs-Städtischen Collegial-Handlungen unter der Regierung Kaiser Friedrich des Dritten.

i. e.

GUSTAVI GEORGII KOENIG AB KOENIGS-
THAL, *Collectio Actorum Comitiorum sub Imperio
Friderici III. COLLECTIO I. et II.*

Francofurti ad Moen. 1759. Alph. 1. plagg. 17. in 4.

Inter illa facta, rerumque gestarum narrationem, in quibus explicandis Historia I. R. G. versatur, ea imprimis diligentiori consideratione digna esse videntur, quae naturam conditionemque Comitiorum, ab Imperatoribus Statibusque Germaniae celebratorum, illustrant. Etenim diligentior illa rerum in Comitiiis gestarum descriptio, formam antiquissimam et conditionem Imperii Germanici non solum docet, sed etiam ipsa iura, potestas, auctoritas, praerogativae denique, cum Imperatoris, tum Statuum Germaniae, saepe ex nulla re melius, quam ex recte instituta rerum in Comitiiis gestarum diiudicatione, explicantur.

L

tur.

tur. Quapropter egregie profecto de Historia I. R. G. illi viri, ut *Müllerus*, et Ill. Baro a *Senckenberg*, meriti sunt, qui constitutiones in Comitibus sancitas in lucem conspectumque protulerunt. Inter illos merito etiam referendum esse existimamus Virum excellentissimum de *Koenigsthal*, qui hac utilissima collectione, in qua multa antea non edita continentur, rebus sub Friderico III. Imperatore gestis, in nonnullis rebus novam veluti lucem addidit, et variarum rerum commemorationem ab oblivione feliciter vindicavit.

Age vero, indicemus lectoribus universam oeconomiam huius Collectionis, ut eo clarius utilitatem, ex hac edita Sylloge non solum in Historiam I. R. G., sed etiam in Jus publicum certissime redundaturam, perspiciant.

Collectio prima continet (Num. I.): *Relationem de expeditione Romana, benedictione nuptiali, et coronatione Friderici III. Imperatoris, Germanorum lingua conscriptam.* Habet hanc inscriptionem: **Kayser Friederichs Römerzug.** Ediderat quidem iam Müllerus in Theatro Comitiali, (*Reichs Tags-Theatro*) Parte prima p. 380—397. de hac ipsa expeditione narrationem; comparando vero eam cum hac nostra, a V. C. ex Manuscripto edita, luculenter patet, hanc longe accuratorem et copiosorem illa esse. Descripta ea expeditio fuit a legato aliquo civitatis liberae Imperii, qui ipsum Imperatorem comitabatur. Inde nonnullae res enarrantur, quae neque a *Müllero* l. c. neque ab *Aenea Sylvio* in *Historia rerum Friderici III. Imp.* neque a *Nicolao de Falckenstein* in *Historia desponsationis Friderici III. etc.* apud *Freherum Script. rer. Germ. Tom. II. p. 51 sq. edit. Struv.*, traditae sunt. Ita inter alia in hac relatione p. 5. plures nominantur, quos Imperator Pisam misit, ut Sponsam suam comitarentur; inter hos *Leopoldum Hallerum* relatum legitur. Porro p. 11. de osculo a Friderico III. Pontifici summo dato sermo instituitur, simulque narratur, regem *Ladislaum*, *Albertum* ducem, aliosque potentes principes pedem dextramque pontificis summi exosculatos fuisse. Deinde p. 17 sq. alii principes, comites, et reliqui domini no-

minuan-

minantur, qui ab Imperatore in ponte Tiberino cingulo militari donati fuerunt.

Denique pag. 23. accuratissimum indicem illorum, qui Imperatorem in hac expeditione Romana comitati fuerunt, animadvertimus. Num. II. exhibet binas orationes, quarum prima habita fuit ad *Alphonsum* Regem Lusitaniae, altera ad sororem illius *Eleonoram*, desponsandam Friderico III. Imperatori. Has orationes habuit M. *Jacobus Motzsius*, Legatus Imperatoris, cui, ut illud negotium perficeret, demandatum fuerat, et qui latino sermone eas conscripserat, et recitaverat. Latinas iam olim evulgavit *Freherus*, in collectione Scriptorum rerum Germanicarum Tom. II. p. 31 sq. editionis Struvianae; haec vero nostra in linguam Germanicam translatio eodem tempore elaborata esse videtur. Inde etiam haec in linguam Germanicam conversio nostra attentione imprimis eam ob causam digna esse videtur, quod miseram eloquentiam Germanicam illorum temporum mirifice illustrat. Ita vero ipse Auctor p. 26. ait: **daß er zwo Trächte bey Lichte sitzend daran geweben hab, um sie auf das geneuweste zu teutschen.** Profecto vero neque *Uhsianos* aut *Neukirchianos*, neque veros et elegantes Germaniae oratores, huic quidem Auctori multam gratiam relaturos esse, certissime nobis persuademus. In Num. III. extant *Acta Comitiorum Caesareorum, Ratisbonae anno MCCCCLIV. celebratorum.* Cum nempe anno MCCCCLIII. Turcae, expugnata Constantinopoli, secunda nimis uterentur fortuna, factum est, ut sequenti anno haec Comitia indicerentur. Illorum Comitiorum historiam iam quidem *Müllerus* in Theatro comitali c. II. §. 48 sq. p. 430. descripserat; ipsa vero Acta Comititalia, tantummodo in epistola *Aeneae Sylvii* ad amicum breviter indicata, in nulla collectione Recessuum Imperii commemorata, nunc tandem primum ab excellentissimo Auctore edita sunt. Ipse Imperator his Comitibus non intererat, sed tantum miserat legatos, Ita vero, et propter absentiam Imperatoris, haec Comitia, quoad summam rerum agendarum, felici destituta

fuerunt exitu. Videamus vero paulo diligentius summa capita horum Actorum Comitiorum. Pag. 33. Propositionem legatorum Imperatoris legimus, in qua primum Episcopus et reliquos Praelatos diligenter adhortantur, ut in mores vitamque suorum subditorum, tam laicorum, quam clericorum, inquirent, eosque emendent; deinde consilia quaedam, de exercitu viginti millium hominum contra Turcas conducendo, proponuntur; porro, ut ea res bene succedat, pacem publicam ad quinque annos esse faciendam, docetur; denique haec propositio legatorum sic peroratur, ut dicant, haec omnia, Ratisbonae proposita, demum in Comitibus, proxime Francofurti habendis, a Statibus Germaniae confirmanda esse. Ad hanc Legatorum propositionem, cum suo ipsius, tum reliquorum Principum nomine, respondit *Albertus* Marchio Brandenburgicus; summa eius sententiae, sive voti, p. 39. exponitur. Commendabat Imperio sanctionem pacis publicae; quod ad exercitum attineret, vix eum per annum sustentari posse iudicabat; deique diem Comitiorum Francofurtensium, usque ad Festum Michaelis differendum esse suadebat. Post *Albertum* p. 41, verba fecit, nomine Ducis Burgundiae, *Iohannes* Episcopus Zullensis, et omnia promisit diligentissime eum esse facturum, quae ullo modo ad salutem, quietem, et felicitatem Germaniae vel conservandam, vel stabilendam, pertinerent. Profecto omnia, quae in his, et Francofurtanis Comitibus facta confirmataque fuerunt, maxima ex parte amoris huius Ducis in patriam, consiliis eius, et fortitudini animi tribuenda sunt. Inde p. 45. Legatus summi Pontificis haec consilia summis laudibus, et gratissima animi significatione prosecutus est, cuius exemplum Legati Imperatoris p. 47. imitati sunt, et denique *Albertus* p. 47. habita etiam gratiarum actione, his Comitibus finem imposuit. Paulo post Num. IV. Acta comitialia Francofurtensia leguntur. Imperator, qui iterum his Comitibus non praeserat, eo miserat summum illa aetate oratorem, *Aeneam Sylvium*, cum *Antislite Curcensi*, ut et Marchionibus
 Bran-

Brandenburgico et Badensi. Aeneas Sylvius orationem luculentam in his Comitibus recitavit, quam, una cum epistolis ab exteris Principibus ob haec comitia conscriptis, Mullerus Theatro Comitiali c. l. c. IV. p. 473 sq. inseruit, atque ita ab oblivione vindicavit. Ipsum vero Decretum illorum comitorum, neque ab eo, neque ab alio Actorum Publicorum collectore, litteris mandatum fuerat. Igitur necesse est ut illud eo diligentius proponamus, et eo magis summam gratiam habeamus excellentissimo *Koenigsthalio*, qui primus illud in lucem protulit. Pagina 48. itaque summa huius Decreti comitalis, quo auxilium, ab Imperio Hungaris, contra Turcas mittendum, promittitur, existat; §. 4. et 5. vero Consilium proponitur de exercitu conscribendo; §. 6. et 7. porro de Comitibus in urbe Neostadio habendis, et de convocandis ad haec ipsa comitia civitatibus imperialibus, decernitur; postea §. 8. de convocando ad haec comitia Rege Ladislao, §. 9. Duce Burgundiae, §. 10. et 11. legato summi pontificis, exponitur; §. 12. et 13. de auxilio a Rege Galliarum aliisque Regibus petendo consilium capitur. His expositis §§. 13. et 14. pacem publicam intra belli tempus esse faciendam proponitur; deinde vero de privilegiis ab Imperatore iis concedendis, qui hanc expeditionem suscipient §. 16. denique §. 17. de Episcopis, ut diligenter populum ad bona opera intra belli tempus peragenda adhortentur, exponitur. Pagina 51. ipsam numerum exercitus legimus, sive ut dicunt Matriculam Imperii, et in universum hoc monemus, Civitatibus liberis Imperii fuisse impositum, ut duo millia equitum, et sex millia peditum conscriberent. Cum vero legatis illarum hoc nimis grave esse videretur, illi, antequam e comitibus Francofurtanis discederent, hoc constituerunt, nimirum, ut ob causam commemoratam, Civitates Imperii omnino interessent comitibus Neostadensibus. Praeterea vero referuntur Num. V. aliae sanctiones horum legatorum, illo ipso tempore factae: v. g. §. 3. et 4. de moneta, §. 5. de iudiciis provincialibus, denique §. 6. de dissidationibus.

nibus. Num. VI. Comitia Neostadensia de a. MCCCCLV. enarrantur. Varia quidem iam a Mullero in Theatro Comitiali, parte prima, de his ipsis Comitibus explicata atque illustrata sunt; ipsae tamen sanctiones, cum ob expeditionem in Turcas, tum ob pacem publicam, tantummodo breviter expositae fuerunt, nunc vero ab Auctore excellentissimo omnia, quae hie loci nunc reperiuntur, oblivioni erepta, primum cum lectoribus communicantur. Videamus igitur illa. Pag. 71. exhibentur binae commemorationes, Registraturas vulgo dicunt; quarum prima ea refert, quae in collegio Electorali facta sunt, altera pag. 88. Acta collegii Civitatum liberarum Imperii exponit. Pag. 75. contentio de praecedentia inter electorales legatos, et legatum Regis Arragoniae et Poloniae, exponitur. Pag. 78. XXXI. civitates imperiales nominantur, quae his comitiis per legatos suos interfuerunt. Pag. 90. et 91. adhortatio Imperatoris per Albertum Marchionem Brandeburgicum ad civitates imperiales, ne a comitiis discederent, facta, legitur. Num. VII. Acta Conventus Mantuani de anno MCCCCLIX. indicantur. Mullerus in Theatro Comitiali Sectione III. c. XIII. §. 47. p. 660. varia de hoc Conventu narravit atque exposuit; ipsa vero Acta huius Conventus nunc demum a Viro celeberrimo publicantur. Summa capita haec sunt: Pag. 119. Propositionem legatorum Imperatoris, et pag. 121. responsum legatorum Principum ad eam, legimus; deinde summa sententiae, ab Imperatoris et Principum legatis Pontifici summo Pio II. indicatae, p. 123. proponitur, denique p. 124. litterae pontificis summi, ad Consules et reliquum Senatum Norimbergensem, cum propter comitia Norimbergae hoc anno, tum propter comitia Viennae proximo anno habenda, conscriptae, enarrantur. Comitia Norimbergensia celebrabantur quidem; ita vero eorum Decretum comparatum erat, ut neque Imperatori, neque Pontifici summo illud probaretur. Haec omnia a Mullero l. c. c. XXIV. p. 748 sq. et c. XXVIII. p. 772 sq. diligenter illustrata sunt; Nihil fere aberat, quia etiam comitia Viennae

Viennae anno MCCCCLX. habita felici desituere exitu. Ea omnia in his Comitibus peracta, quae partim a Mullero in c. l. c. XXIX. et c. XXXI. partim ab Auctore novae collectionis Recessum imperii, Parte I. N. XLIX p. 190—198. commemorata sunt, non repetiit Auctor; contraria vero ex parte nonnulla antea non edita, ad haec comitia pertinentia, primus indicat atque in lucem profert. Primum, Protocolium Collegii Principum, deinde Gravamina civitatum imperii legimus. Rogant in his civitates Imperatorem, ut antiquam consuetudinem, ex qua legatis suis litteras credentiales, non singularia mandata, tradidissent, retinere possint. Multas orationes legatorum, responsionesque ad eas animadvertimus; denique p. 150. exstat luculenta et copiosa oratio a legato Pontificis summi ad reliquos Electorum et Principum oratores recitata. Ex diligenti huius orationis lectione hoc etiam patet, sententiam huius legati, quam illustr. liber Baro a Senckenberg *Selectis Juris et Historiarum* Tomo IV. p. 357 sq. inseruit, ex hac oratione esse desumptam.

Huic primae collectioni Index rerum memorabilium, et copiosus, et accuratus, adiectus est. Collectio secunda, quae seriem rerum ab anno MCCCCLXVI. usque ad annum MCCCCLXXIV. exponit, gravitate rerum atque varietate, primam Collectionem plane adaequat. Decretum comitiorum Norimbergensium anno MCCCCLXVI. propter irruptionem Turcarum habitum, a Mullero Theatri Comitialis, Parti II. Sectioni IV. Cap. XXXV. insertam legimus; novum vero Supplementum Num. IX. sub (a) p. 1. Auctor edidit; deinceps accuratissimum indicem, cum ipsorum Principum, qui his Comitibus intererant, tum legatorum, adiecit. Hunc Indicem longe accuratorem et copiosorem eo esse, qui in Mulleri c. l. p. 216. et 217. et in novissima Collectione Recessuum Imperii p. 215. et 216. exstat, comparando eum cum illis, bene intelleximus. Acta Comitialis Norimbergensia anni MCCCCLXVII. Mullerus c. l. Parte II. Sectione IV. C. XL. §. 2. p. 274. et Auctor novissimae

simae Collectionis Recessuum Imperii N. LIV. p. 216. litteris mandaverunt; haec ipsa tamen comitia ab Auctore excellentissimo mirifice illustrata sunt.

Etenim primum in Num. X. sub (a) p. 9. novam plane editionem sententiae, sive ut dicunt voti, cum Electorum, tum Principum, protulit, quae insigni copia rerum enarratarum editionem Mullerianam et Auctoris C. R. I. longissime superat. Ita etiam sub (b) p. 16. longè accuratorem Indicem militum viginti millium, qui Hungaris contra Turcas mitterentur, ut et indicem apparatus bellici sub (c) p. 20. edidit plenior, quam qui apud Mullerum c. l. p. 283 sq. et 286 sq. ut et apud Auctorem n. C. R. I. c. l. p. 219 sq. et 223. reperitur. Rerum antea plane ignotarum memoriam conservat N. XI. Etenim post pacem publicam sancitam, et ut ea hoc felicius obtineretur, imprimis vero ob turbas in Bohemia exortas anno MCCCCLXVII. formula foederis inter Imperatorem et nonnullos Principes ecclesiasticos atque saeculares, ut et nonnullas civitates liberas Imperii, sancienti, proposita fuit, (confer pag. 24 sq. sub a) quae tamen res, quo modo ex responsione p. 29. (sub b) colligi potest, felici destituta fuit exitu. Num. XII. exhibet fragmenta inedita constitutionum in comitiis Electoralibus Ratisbonensibus anno MCCCCLXIX. factarum. Ita p. 30. formula foederis inter Imperatorem, Dominos Bavariae, Saxoniae, Brandenburgiae, (vnd Herren von Baiern, Sachsen, Brandenburg) et Ducem Austriae Sigismundum inveniendi, legitur: sub (b) porro p. 32. enarratur consilia Procuratorum Imperatoris et Pontificis summi (der Bestlichen vnd Kayserlichen Anwalte), ad expeditionem contra Haereticos in Bohemia suscipiendam pertinentia; denique responsiones ad ea legatorum Electoralium, Principum, Civitatum Imperii, sub (c d e f g h) exhibentur. Comitia ob irruptionem Turcarum in Germaniam factam, Norimbergae anno MCCCCLXX. habita, vix per aliquot hebdomades continuata fuerunt, indeque rerum ibi gestarum memoriam diuturna oppressit obivio. Illa vero horum

horum Comitiorum Acta, quae Auctor N. XIII. edidit, ita comparata sunt, ut rerum ibi peractarum naturam et conditionem facile perspicere possimus. Primum sub (a) p. 53. exstant litterae Imperatoris, indictionem horum comitiorum spectantes; sub (b c d) p. 54 sq. vero deliberationes inter legatos Imperatoris, Principum, et civitatum liberarum Imperii institutae; sub (e) p. 60 sq. commemorantur ad ultimum omnes legati missi ad haec comitia. In Num. XIV. lectorum diligenti attentione digna esse videntur, partim sub (a) p. 65. Protocolla et Acta Comitiorum anno MCCCCLXXI. habitorum, imprimis sub (b) p. 69 sq. Protocolum Collegii Civitatum Imperii; partim quae sub (c) p. 69 sq. Consilia de expeditione contra haereticos in Bohemia suscipienda, proposita sunt.

Ita etiam Num. XV. nobis maximi momenti esse videtur. Exhibetur ibi sub (a) p. 153. Decretum Comitiorum Francofurti a Civitatibus Imperialibus tantummodo habitorum; porro sub (b c d e) p. 158 sq. omnia Acta haec Comitia illustrantia; denique sub (f g) p. 166 sq. enarrantur Gravamina Civitatum Imperii, quae tam communes suntus (Matriculam Imperii vocant), quam pacem publicam spectant. Absolvitur denique haec praestantissima Collectio N. XVI. Exhibentur in universum Acta Comitiorum Augustae Vindelicorum anno MCCCCLXIV. habitorum. Illa vero haec sunt: primum sub (a) p. 173 sq. legitur Rescriptum Imperatoris ad Ludovicum Ducem Bavariae, si cuius illi munus Commissarii, postulandi et conquirendi communis nummi causa, in Episcopatibus Passaviensi et Ratisbonensi, defertur, (zu Vollführung des Anschlags vom gemeinen Pfennig); ad ultimum exstant sub (b) p. 176 sq. Litterae, Generale dicunt, Marci Cardinalis, et Sedis Apostolicae per Germaniam Legati, ad Principes Germaniae eorumque subditos conscriptae, in quibus ad communes suntus faciendos (zu Vollziehung des Anschlags vom gemeinen Pfennig), diligentissime monentur.

Huic etiam Collectioni Indicem addidit Auctor. Super-
vacaneum profecto esset, et operam atque tempus jure
perdere videremur, si hanc praestantissimam, et novitate
varietateque rerum memorabilium vel maxime conspicuam
collectionem lectoribus operose commendarem. Etenim
diuturna, et eventu factorum summopere insignis Historia
Friderici II. Imperatoris, ea adeo illustratur, ut hac sola
summorum capitum indicatione, certissime omnes, quibus
curae cordique sunt studia Juris Publici et Historiarum, ad
lectionem praestantissimi libri excitatos credamus. Ita etiam,
sive in doctrina excellentissimi de *Koenigsthal*, sive in indu-
stria, sive in luculenta historiarum cognitione collaudanda
occuparemur, actum ageremus, cum eius in Jurispruden-
tiam universam, atque Historiam, insignia merita, iam du-
dum a peritissimis harum rerum iudicibus summis celebra-
ta fuerint laudibus.

*BINAE EX NONNULLIS RARIORES MOR-
borum historiae, quas ex Adversariis suis deprompsit,
iurisque publici, sortem suam experturas, fecit AN-
TONIUS LIZZARI, Ph. et Med. Doct.*

Venetus.

OBSERVATIO PRIMA:

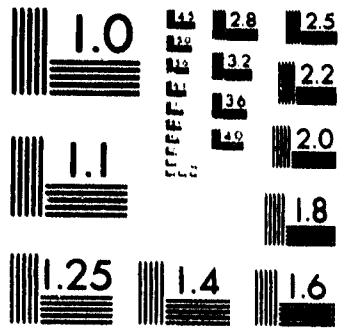
De hydropse peritonaei.

Fratrem Bonaventuram, Venerabilis Ordinis Praedicato-
rum antiquae Observantiae (1) Laicum, atque in Col-
legio Rosarii, quod quidem Venetiis extat, commoran-
tem; quadraginta annos natum; temperamento sanguineo-
bilioso praeditum; facie coloratiorem; gutta rosacea foeda-
tum; impetiginem vagam (2), humidam aequae ac pruri-
ginosam, diu multumque perpressum; novissime vero eva-
nescentem, animo hilarem, et ad cuncta paratum, in eun-
te Augusto mense febris acuta corripuit, ab aucto calore
exordium capiens, vehementissima cephalalgia, et lassitudi-
ne ulcerosa stipata. Protinus ac declinationem febris atti-
git.

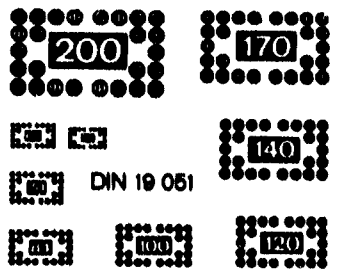
git, tunditur in brachio dextro vena, demitur sanguis ad uncias decem, inflammatorium corticem in insulae superficie, croceumque in sero colorem, exhibens. Post nyctemeri (3) spatium apyræxia potitur aeger, cephalalgia mitescit, lassitudo alleviatur. Postridie neque renovata, neque exacerbata febre, erysipelatis rudimenta tunc primum in facie apparent, quod mox quaquaversum effunditur. Phlegmonodes (4) erysipelas erat. Caput dumtaxat per quatrimum fatigans, tum febris, tum doloribus (5) finem imposuit. Exinde e capite egrediens, et collum, et humeros, et dorsum, et pectus, et ventrem adortum, umbilico tenus descendens, ibi, prius alvo turbata, gradum sistit. Recte Hipp. 6. Epid. sec. 2. *suppurationum umbilicus terminus* (6).

Ex vesiculis (*ampullas* vocat Hipp. l. 4. Epid. text. 56.) quae in obfessis ab erysipelate partibus (7) excitabantur, nonnullae in summa cute existentes ambustis non absimiles, diaphanae erant, limpidum croceumque serum fundentes, arescebant. Plurimae autem profundius demersae, et ad usque cellularem membranam pertingentes, abscessus naturae propius accedebant, ichoremque viscidiusculum corruptum inter et concoctum eructabant. Huiusmodi novissimae classis nullibi copiosiores, quam in abdomine, cernebantur, quo post brevem, imperfectam, atque superficiale suppurationem, intus adactae, prorsus evanescebant. Tunc venter extemplo turbabatur, febricula praesto erat, horror, ac sudor identidem, atque vicissim sese excipientes, aegrum corripiebant, cum animi deliquio, frequentique, et alterno, non autem perenni extimarum partium algore. Qui tragicus morbi lusus ad usque vigesimum diem protractus, in tumorem (8) abdominis mollem, atque indolentem, confestim desit, lympham in universo aqualiculo repente effusa, nulloque in desertis ab erysipelate sedibus vestigio relicto.

Tumor hic in dies eousque crevit, donec hydropem ascitem brevi aemularetur. At sitis aberat, urina prohi-

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1763

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

coloris satis superque fluebat, alvus compacta deiciebat, nulla tussis, neque difficilis respiratio, nullum inferiorum artuum oedema. De hydrope peritonaei nedum suspicari (9), sed signa certissima haberi coeptum est. Eapropter paracentesin in usum revocare, cunctamque aquae molem simul et semel *Meadiana* methodo educere, sancitum est. Expertissimo Chirurgo *Cristano Manfrè* demandatur officium, qui collato munere egregie functus, quinque supra viginti feri turbidi, subiugalis, atque olidi libras, cui a brevi quiete oleosum quid supereminebat, vigesimo septimo ab ingressu morbi die, unica vice extraxit, nulla animi defectione, nulla virium iactura debilitateve insequentibus. Quinimo si quae aderat febricula, evanuit, stomacho robur accessit, somnus rediit, ventrisque subsidente tumore, decubitus quaquaversum facilior. Hinc e cubili aeger exiit, ad munia solita redux, in renutritione aegre proficiens.

Per mensem, et ultra, valetudine secunda potius, labente proximo mense Septembri, in ephemeram notham, praegressis torminibus, incidit, spatioque febris emenso venter confestim intumuit. A quo, iterata paracentesi facta, triginta plus minus aquae librae priori similes, simul et semel, nullo vero symptomate insequente, educuntur. Exinde ab hac epocha semel, postea bis, demum tertio quaterque singulo mense paracenteseos opera renovantur, neque febre praecunte, neque torminibus antecedentibus, neque siti vexante, neque ullo inferiorum artuum praesente oedemate, neque ulla in lotio aut carentia, aut imminutione, aut in contentis exuberantia concomitante, sed abdominis intumescencia sensim sponteque periodice recurrente. Neque minor feri limpidi et inodori copia, quotiescumque paracentesis iterata fuerat, extrahitur. Demum ille, qui septem supra triginta sectiones passus, noningentis et octoginta lymphae libris eductis, ab orci faucibus pluries atque iterum emerfus, ultra novem mensium periodum haud aegre vitam traducere potuit, Maio mense sequentis anni, repente oborta vehementissima febre (10), quam

quam capitis erysipelas peysime est consecutum, intra quadriduum fato concessit, tragoediamque, similiter ac aperuit, clausit.

Quum secandi cadaveris desiderio flagrarem, statim ac ab humanissimis illius eximii Collegii Patribus voluntas nostra explorata fuit, libera facultas nobis tradita est. Idcirco *Petri Santorini Protomedici* meritissimi *Officii Salutis*, atque maximi illius, et per universam Europam famigeratissimi *Anatomici, Iohannis Domini filii*, industria non minus quam peritia usi sumus, adscito in operis societatem *Iosepho Meisni* Chirurgo. Utrasque, resecta calvaria, meninges lividas, cerebri corticem flavida lymphâ perfusum, offendimus. Abdomen, insalutato thorace, aperuimus, et primo peritoneum a musculis seiunctum, et veluti ad intestina propulsum, invenimus. Mox intestina cum peritoneo arte ipsis iuncto, fortiter versus vertebrae pressa, et in spatium adeo angustum redacta erant, ut penitus conquisita viderentur. Depositis insuper mollitie atque laevitate intestina rugosissima cornebantur, atque contracta, nec non coriacea induta duritie, ubi cultro resecarentur, crepitum, non secus ac unguis facere solent, edebant. Orientum exsuccum, diaphanum, et papyraceae consistentiae, modica, eaque crocea, rancidaque perfusum pinguedine, graveolebat, et putredine ferme corruptum videbatur. Mesenterium scirrhosum. Rēnes, ureteres, vesica, a quacunque lae organica immunes. Splen turgidulus. Hepar vero in sua facie hydatidibus, sparsisque hinc inde lividis maculis, obsidebatur. Felle vesicula collapsa, humore suo propemodum vacua. Quae cavitates inter haec spatia occurrebant, exiguae, atque olida lymphae copia replebantur.

ANNOTATIONES.

- (1) *Casum, in omnibus, et per omnia huc similem, neque ipse legi, neque inter legendum inveni, neque a quocunque alio, quod*

quod sciam, aut descriptum, aut tractatum auctivi. De privati hydropidus, a singulari cuiusdam liquidi, aut visceris vitio obortis, nonnulli inter practicos observatores verba fecere; Peritonasi vero hydropem ferme praeterierunt. Apud NICOLAVM TVIPIVM *Obs. Med.* l. 4. c. 43. et IOHVM MEKERANVM c. 49. binas praefatas hydropis speciei historine occurrunt, quae in essentia morbi, in locu affecto, in phaenomenis, in curationis modo, ac eventu, haudquamquam cum praesente conveniunt. Validissimum paracenteses praesidium indicatum utique, atque ad praxin nonnumquam deductum, sed memorata inethodo in usum revocatum nusquam legitur. Collector ipse historiarum, CORNELIVS STALPARTIVS VAN DER WIEL, qui *obs.* 28. p. 1. cent. 2. plurima super hoc morbo monumenta congerit, de huiusmodi auxilii praxi reticuit. Neque DOVBLIASIVS, cui germanissimam ideam de vera huiusmodi affectus sede atque ortu debemus, quicquam solidi de paracenteses vel instituendae, vel repetendae usui, in praxi reliquit, nisi secundos eventus de hoc remedio odoratus sit. Facile huius rei veritatem comperiet, quisquis aequo attentoque animo historiam perpenderit. Placuit in observationis fronte potius, quam in recessu specialem Institutii regulam pandere, qua carnes, carniisque iura, solis lacticiis, piscibus, oleosisque concessis, vetantur. Neque exigui in hisce momenti procatartica causa detegitur.

- (2) Asperior, rubicundior, maioresque pustulas exhibens impetigo, alterius sobolis erat, quae $\lambda\epsilon\iota\kappa\eta\nu$ graece appellatur, atque in hoc dumtaxat discrepans, quod ichore potius, quam squamulis redundaret. Haec intus adacta laticem serosum inficit, et altera ex remotis morbi causis extitit.
- (3) Quoniam legitimam simplicissimamque sphaeneram, quam curasse, quam novisse facilius est, quae prius nocere potest, quam sciri, quaeque biliosum hominem, negotiis deditum, et promptius et maiore cum periculo afficit, non cibi antecedit fastidium, non spontanea corporis lassitudo, sed neque gravior somnus, multave oscitatio, neque horror, verum repente tota simul accedit, nulloque graviore incommodo, ubi iam esse

- esse coepit, molesta est: item solvitur interdum sine sensu manifestas inanitionis, saepius per copiosos tum halitus, tum madores, aut certe per sudores, ut suaves, sic minima multos, nemini persuasum puto, hanc me ut ephemeram legitimam salutasse, licet illo horrore, utriusque erysipelati communi, carentem.
- (4) Erysipelas et Phlegmons magnam inter se cognationem habent; neque differunt nisi magnitudine molecularum obstruentium, atque scilicet profunditate. In Erysipelate serum sanguinis cum paucis rubro intermisso immensibile haeret. In Phlegmone pars rubra sanguinis in vasis distentis, et obstructis, accumulatur. Erysipelas integumenta corporis externa, vel et membranaceas partes externas obsidet. Phlegmone in membrana adiposa potissimum haeret. Cum autem exquisitum Erysipelas solius cutis affectus sit, in Phlegmonem degenerare potest dilatatis vasis, maiorem copiam rubri sanguinis admittentibus, maloque propagato ad membranam adiposam oritur morbus, qui inter Erysipelas et Phlegmonem ambigat, atque, composito ex utroque vocabulo, Erysipelas Phlegmonodes a Medicis appellatur.
- (5) Febris et doloribus finem utique attulit, nisi dolosa, non autem superveniens salutaris erit. Igitur imperfectus abscessus, qui citra coctionis notas, absque excretionibus morti gravitate dignis, in die non critico, illuxit. Quoniam metastasim et decubitum morbidas materias haud sustinuerit; secessum atque expulsionem a corpore non promoverat, reliquum erat, ut ex uno morbo in alium transitus fieret. Mutantur autem, Galieno teste, in abscessum et inflammationes quaedam, et Erysipelatosi Phlegmonodesque tumores non pauci.
- (6) Sub umbilico, asserente IACOTIO, inanitas quaedam, et frigidior locus, ubi non nisi hypochondriorum beneficio concilio peragitur. Ob eamque causam scribit HIPPOCRATES in Epidemias, suppurationum umbilicum terminum esse. Quo etiam loco signum addit, ex quo suppurationes ruptum se conicere oportent. Quibus enim, inquit, suppurationes erumpi debent, ventres turbantur.
- (7) Dicitum fuit superius, exquisitum Erysipelas solius cutis affectum

fectum esse, quod dum phlegmonosam naturam induit, membrana adiposae inhaeret. Hinc iure duplici inchoit abiectus videre conigit, quorum uterque singularem offensam respiceret.

(8) Quum erysipelatosa materia proximam affectus causam constituens calida extiterit, atque in omentum adipis metropolim praecipit irruerit, sacculus eius, quasi tot promptuariis repletis, et pinguedine fusa, biliosae feri maxima moles stataria infra inibi posuit. Quod ubi inter peritonaeum, tendinosaque musculorum transversorum, non vero inter duplicaturam, sive inter duas laminae lateris anterioris peritonaei effusum prorupit, hydropem, de quo dudum verba feci, produxit. Cuius rei luculentum exemplum serum prima vice eductum exhibuit.

(9) Rarissima certe, aeque ac digna quae literis mandaretur, hydropis peritonaei species, quoniam a nemine aut visa, aut ab alio accepta, neque ab ullo, ausim dicere, excogitata quidem. Equis unquam huiusmodi hydropis specialiter tractandum suscepit, non stientem, bene mingentem, nullibi nisi in alio praeternaturo, non excarnem, nunquam sulita rite et recte abeuntem? In hisce tribus, me iudice, raritas affectus consistit: nimirum non stiendo, atque mingendo, tantam aquae molem colligere; toties indolentem paracenteseos operam sustinere; tam alacriter, tam strenue, et sine virium iactura, simul ac simul integram feri in aquaeulo contenti, contra ac sensere priores medici, eductionem perferre. Putarim, exhausta in cellulari membrana pene universa pinguedine, externo humido, utut tenuissimo, moram faciente, depressa vasorum exhalantium facultate, atque attractione absorbentium, potuisse a venis bidulis, nunquam ab officio seruantibus, eam humiliti coeptam ad aere absorbere, quae alendo praesens hydropi sufficeret; non sicut ac in quibusdam diabetis speciebus usu venire videmus. Potuisse per tot mensum spatium vitam traducere, neque in gravissimam offensam a ius repetitis seu puncturis intulisse, ultro evincit, serosam proluviem, (ut cum CAROLO VISOME loquar,) inter musculos abdominis, at-

que peritoneum, non autem inter huius duplicaturam sedem posuisse. Demum lymphæ simul et semel per paracentesin pluries educta ostendit, quam lubrica ratione, inanique metu priores innixi, de operatione hac adeo expaverint, ut certum exitum, aut ob collapsum diaphragmatis, aut ob spirituum dispendium, aut ob aliud quid male somnium, ornati sint.

(10) Certe mors inde secuta, eiusque modus, tantum absit ut in paracentesin culpam detorqueri possent, quin imo ipsam suadere, quotiescunque similis morbus incidat, videantur. Neque tantum suadere, verum etiam audacter, memorato exemplo praesente, in usum traducere: sæpe enim, auctore CLENO, quos ratio non restituit, temeritas adiuvat.

OBSERVATIO ALTERA.

Nobilissima Matrona athleticæ corporis habitus, staturæ proceræ, coloris vergentis in pallidum (1), infocunda (2), podagram nodosam (3), nephritidem, biliösam colicam, icterumque sæpissime passâ, dum sextum supra sexagesimum annum ætate gravissimo paroxismo podagrico premeretur, in moerorem animi vehementissimum (4) incidit. Ignis eam illico præhendit, atque podagras ex regulari in anormalam (5) fit transitus. Pectus gravativo dolore dolet, spiritus offendens. Quum de vena secunda ageretur, urinae crocææ minguntur, colorque (6) ictericius in cute apparet. Mox febris desorbuit, thorax lavatur, podagra silet. Septimo dolores in ilia, inque sinistrum renem (7) procumbunt. Decimo quarto apyrexia, indolentia. Colorem ictericium carnes exuunt, crocæum urinae retinent, concouuntur tamen, ac turo-saturam hypostasin habent. Oleum amygdalinum, serum lactis alinum depuratum, nitrata, inscula plantis malvaceis aitorata, hucusque profuerunt.

Exacta trigesima die, pondus in sinistro hypochondrio percipitur, lion intumuit (8), erus stupet, vomituritio.

N

Inci-

Incidit suspicio de calculis. Anorexia, sitis. Pulsus in laevo carpo inordinatus (9) percipitur. Decubitus supra laevum affectum placidus, supra oppositum vero non item. Spongiis in decoctione ex caepis, seminibus, radicibus, herbis quoque, laxante et anodyna facultate praeditis, facta, intinctis, laevus fovetur, butyro recenti oleo amygdalino immixto exinde illinitur. Elapso octiduo inter cruciatur, dirosque spasmos, bini grandiores calculi una cum lotio excernuntur. A quorum exitu (10) urina clarescit, croceumque colorem sensim deponit. Potatur serum lactis alivini, sumitur decoctum theiforme millefolii, julepio terebynthiae edulcoratum, aegra caetera renuit.

Interea tumor in sinistro hypochondrio magis atque magis in dies augetur, donec sub larva scyrrhosi lienis (11) imponat. Quum vesica dolore, atque labore, lotio exunte, angetur, quumque de calculo eam obsidente suspicio incidisset (12), idcirco praestantissimum, et in arte sua celeberrimum *Calistanum Manfredi* super hac re consulere statuit. Hic ubi eam invisit, atque vesicam immisso cathetere exploravit, nullus dubitavit de calculo ibi latitante existentiam explodere. Abdomine vero pertractato, ac tumore, (de quo dudum sermonem habui,) in hypochondrio sinistro, deprehenso, statim pro ea humanitate, qua nos, nostraque semper prosecutus est, lienem scyrrhodes tumore obsideri admonuit, quod reprobavit eventus.

Nondum hebdomada finem attingit, cum urina oedematosa mingitur, atque subiugalis (13), paulatim residens, habensque hypostasim viscidam, cohaerentem, nariumque mucosam, aut ovi candido haud ab similem. Ex quo talis urina apparuit, laevus ren dolet, humero (14) pedineque in morbi consortium tractis. Aegra iterum vomiturit, nauseaeque super cuiuscumque generis cibos corripitur. Non in splene, sed in subiecto rene tragoedia absolvitur. Immensae molis abscessus detegitur, a podagra imbi concervata alimentum, atque incrementum sumens. Febris augetur (15) lenibus, usque protractis rigoribus vespere lyadeus, mane vero

vero sudoribus effusis mitescens. Lumbi dolent, atque pruriunt. Furtiva stis. Imperfecta diarrhoea biliosa, ac torminosa. Singultus. Ver erat, sanguinis profluvii, et abscessus in renibus ferax.

Culuscunque generis potum, praeter aquam limoniorum succo saccharoque conditam, aegra refugit, nulli remedium suppellectili addicta. Pisa recentia in pulmenti formam parata, fragaque sine modo ac mensura comedit. Rite in potus. Iam

Acer anhelantes incendit Syrius agros,

atque anni tempestas hydropotationi sacunda festinat. Vocatur prius in consilium eruditissimus ille Sanctus Stephani, Patris et Seculi decus. Deinde vocatur et polyhistor Co. Iacobus de Scopulo, morum suavitatis, animi candore, singulari in medendo peritia insignis, atque Patavini Lycæi fidus et ornamentum. Morbum in abscessu podagrico existere, sistendumque remem tenere, sancitum est. Suppurationem cœssime promovere, per commodiores expeditioresque vias pus educere, ulcus superfles detergere atque consolidare decrevimus. In hunc finem clysmata laxantia, ac oleosa, sicut ex decoctione vegetabilium emollientium, lini, menta ex butyro et adipis sulto, inter externa remedia selegimus. Hydromel; decoctum ex passulis exaciniatis, radicis glycyrrhizæ, similacæ asperæ; terebinthinam venetam cum assilla præparatis, gummi olei, atque croco orientali in massam pilularem redactam; iusculum ex sarzaparilla, chynna, carneque vitulina præparatum; circulatorum ex viperis; lac asinum aqua calcis secunda temperatum; balsamum Leucostellii, atque pereiræ bravæ; sed præsertim aqua thermoleæ Virginis, et Mandulæ, iuxta exigentiam, anni tempora, atque opportunitates, et seorsim intus sumenda præscripsimus. Diætam serio inculcavimus, cum Hippocrate auctore, *omne ulcus exspectari desideret; opus non aliunde, quam a fame expectandum.*

Aegra morbi diuturnitate pertæsa, ac paene confecta, præcepta medica spernit, in immodico fructuum esu tota

est. Nonnulla ex medicis praescriptis experitur, sed in minima dosi, temporis iniquo tractu, pessimoque accedente dietae regimine. Caetera praetermittit. Septimestre spatium elabitur, ex quo olida urina, pureque resperfa mingitur, tumorque in sinistro latere subsidet, nullum sui ipsius vestigium relinquens.

Iam desinente Septembri mense praesto erat autumnus, calculorum tempestas uberrima, cum novae morborum illudis tragoedia aperitur. Diris cruciatibus antegressis, maximo molis calculus (16) exit. Lotium non amplius subjugale, neque olidum est, prorsus hypostasi caret. At iecur (17) repente dolet, indurescit, exinde icterus flavus, foeces salivinae albicant, urina crocea. Eminent anorexia, potuque cupiditas. Lenis colica identidem repetit. Praeter fatus ex purissima calida hypochondrio dextro adhibitos, et clysteres ex oleo amygdalino, nil in usum, aegra imperrante, revocatur. Labente ab hac epocha mense secundo tumor in hepate emolitur, color ictericus elanguet, urinae et foeces naturalem colorem induunt. Macies permanet, sitis sedatur, sentinque redit ciborum appetentia. Cutis inopinato circumfunditur (18), asperatur, prurit. Ceruntur (19) exiguae pustulae limpidissimo sero turgidulae, scabiosis perquam similes. Pruritus eo molestiae pervenit, ut acuminatis ligneis spathis cutim assidue scalpere cogere- tur. Neque multo post universa sero epidermis laminatim decidit, non secus ac in anguibus evenit, dum vero exuvias deponunt.

Affluo curata cuticula Sole.

Fehricula praefatis symptomatis semper assidens, a sanato pruritu, certissimo abscessu, in quem icterus desit, absuit.

Dum nutritioni reparandae, et aegre restaurandae, omnis opera impendebatur, sillis cibis eupeptis in usum vocatis, et quibuslibet remediis proscriptis, febris accenditur, macies augetur. Tunditur utriusque manus vena (20), exinde pulsus apyrexia perfecta positur, nutritio instaurari incipit. Ab hisce autem quotidie salutaribus signis morborum

rum procella sedari, et secunda valetudo in foribus esse videbatur. Sed sperni, fallit eventus. Erimus a quocumque paralyticis indicio memoria laeditur. In enunciandis rerum nominibus aegra desolat, sed errata conscientiam retinet, neque cavere, quia relabatur, potest (21). Febris, quae per semestre spatium absuit, in aenam redit, non vehemens, neque periodica. Exardescit caput. Vigilia urget. Iterum foecatur in brachio vena, sedi admoventur hirudines. Epistrotica purgatio instituitur. Iuscula viperata adhibentur. Ab his remedia, licet perversa methodo, et praepostero dietae regimine administratis, dum triennium a morbi ingressu absolueretur, aegra ex toto convaluit, neque ultimum diem, nisi ab hac epocha exacto decennio, ac dysenteria cum febre acuta correpta, clausit.

ANNOTATIONES.

- (1) Colores in pallidum vergentes, cruriorum crassiorumque succorum indicia sunt. De his agit Hipp. l. 2. Epid. sect. 2. sub hisce verbis: curandum iram inferre, et revocandi coloris causa, et effusionis succorum. Impedit enim nimis humorum crassities, ne sanguis in exteriores corporis partes effundatur, flavidumque colorem illis inducat. Etiam a coloribus indicium sumere oportet ad curationes morborum rite instituendas, ut alibi Praeceptor docuit, videlicet in Epid. l. 2. sect. 1. et Epid. l. 4. text. 145.
- (2) Inter sterilitatis causas, ex parte mulieris, reponit Hipp. CRATER l. de steril. crassitiam uteri, atque humiditatem. Nunc aetherum concursus fecunditatem arcuit. Erat enim aegra ventricosa, atque uteri rheumatismo vix ex aethere egressa laboravit.
- (3) Ubi crassi et glutinosi humores exuperant, morhi (22. 23. 24. teste) exumpunt, qui in ea corporis parte sedem figunt, qua liquidorum motus summopere languet. Hoc in partibus in historia memoratis evenire, quotidiana experientia docemur.

- (4) *Tristitia et moeror stomachum potius, ciborum appetentiam deprimunt, et concupiscentiam vitant. Porum et calidum nephriticis, et humilis, et frigida, multitudine movens, acuta spiritibus dulcia. Exritiones, inoffendo sanguinem, volubens, teste SCHULZINGRO de hum. an. q. 12. Praecordia gravant, hinc illud VING. in Aeneid. l. 6. Frigidus Arcadibus colit in praecordia sanguis. Pitam brevem faciunt, ut in PROVERBIO. Moeror et tristitia minuunt dies, et ante tempus senectam adducet cogitatus; et rursus anitius gaudens longam iuventutem facit, spiritus tristia exsiccant ossa.*
- (5) *Podagra mollior naturae est, pura ab impuris scorumtis, atque a nobilibus ad ignobiliores partes, velut artus sunt, amandantis. Quoniam humores tristitia curant, et solida laxantur, nil mirum, si defolentibus naturae viribus, podagrae humor in artibus sustineri nequeat, sed in venas remaneat fatales fasis, huc illucque producat.*
- (6) *Neque urinae eriditas, neque cutis irritatus color sanguinis missionem arceat vim habuisse, nisi febris defervisset, et lavaretur in pectore dolor.*
- (7) *Si icterus verus legitimusque existeret, in dextrum hypochondrium potius dolor procubisset, quam in oppositum. Imperfectum, ac transitorium icterus, splenis mala se habente, subitibus rene, in praesi non solum videmus. Lien etenim effluvia praeparatoria bilis est.*
- (8) *Intumescit splenis aequivoce haec erat. Hinc indicari videtur eritis sublelli super, et nimis citum augmentum. Etiam anorexia haud familiare symptoma hinc est.*
- (9) *Hoc signum ex ARETANO petiitum est: Pulsus namque in acutis rerum passionibus initio rari sunt, et segnes; si malum plus urgent, parvi sunt, crebri, turbulenti, inordinati.*
- (10) *Haec est haud vulgaris observatio, qui facit, ut exsultus bilis calcule in rene sinistro, croceum urina colorem eruat.*
- (11) *Hinc molis, etisque duritiei ren sinister quotidie augetur, ut humanum caput mole, faciem consistit referri.*
- (12) Gra-

- (12) *Gravitate sensum, ad motum corporis inersentem, et quandam veluti titillationem circa pudorem et perineum, aegra percipiebat. Urinam cum affluente multitudine cupiditate reddebat. Nunquam sedit quodam quasi stillicidium. Lotium modo affatum sivebat, max interpretabatur, modo guttatim sivebatur. Interea transito laborabat alvus, et supina molus, quam in latera resinata, mingebat.*
- (13) *Subjugales urinae eas nuncupantur, quae claras minguntur, et postea turbantur; quas turbidas miltas, citius resedent, et clarescunt; atque demum quas miltas turbidas, perpetuo tales manent. Nulliferae caeteris deteriores, alteras calculosis simillares.*
- (14) *Vera symptomata calculi renem latus obstantis, et pathognomonica, uti dolor adusque medias costas perstringens, qui nullis perinde ac si morbi lateralis esset impetus, et calcus in dextro rene hesitantis.*
- (15) *A calculis et abscessibus dignoscendi sunt, lumbis ARDUAUM, si vesperi febres accesserint, et rigores, dolores circa lumbos, et pruritus. At si ruptus abscessus fuerit, grumi purulenti, carnisque formam representantes effluuntur. Quin etiam et alba stules excernitur.*
- (16) *Ex silentio minime praeteritum naturae miraculum? Quam raritatem repetitus paracetosus usus in precedenti observatione constituit, eandem in praesenti suggerunt vel calculi cistici, vel abscessus finatis, naturae potius, quam artis molimini deferendas. Nulli autem natura duraculis (quae cum calida et acida sicut, morbo a GALENO lib. 6. de feb. tuon. 2. II. carpuntur), sponte calculi deturbantur, atque cistici. Quinimo ipsi per se, et a nemine idelle, stagnantes in vasa materiam ad consolidationem perduntis, abscessum aperunt, et evacuant, usque roditum ad dextram ducunt, epistimio exemplis, praescepta quoque apud Hippocritum, quae est illud apud. 6. lib. 4. vicia renum, et omnes circa vesicam dolores, difficile sanantur in senioribus; et illud 1. 6. Epist. lib. 2. Renum morbos, et vesicae, non vidi curatos ultra quinquagesimum annum: sua scilicet habere. Quid enim profuisset*

set, detergentia et consolidantia abunde quarrent, cum domi praeusto foret atque pollens remedium? Purgat etenim, detergent, et exurit urina. Immo Lithotomi quidam, nec inapte, postquam detrahitur est lapis, detergentia et expurgantia medicamenta ulteri non indigent, quod urina illae profluens vicem illorum detergentia sua vi suppleat. Et dum in calculosis ea temperatururina, tantundem admittitur de dotibus eius, quas in extergendo habet. At quod fidem pens vincit non est, naturam absque remediis ope tantum de morbo reportasse triumphum; sed effluente pessimo diastae regimine nunquam potuisse ab opere deturbari, atque ex integro in hac parte vicisse, iuxta illud HIP. in 6. Epid. sect. 3. Omne suppurans est sine repidiva. Haec enim concoctio, et crisis simul, et abscessus.

(17) Novus morbus, neque ullam cum praecedente relationem habens. Nisi quod aegra relabi facillime in malum eius indolis poterat, quo antea saepissime cruciabat.

(18) Iuxta illud HIP. in 6. Epid. sect. 3. Omnia extenuatio prius laxat eutem, deinde circumdenditur. Resectio contraria facit, cutis corrugatio concidentis, extensio renutritas.

(19) Genuinus abscessus, non vero morbus. De genere acervatim fluentium, non autem semirepontium, ut Epid. 2. HIP. loquitur. Criticus, non autem symptomatice, quia superaddito morbo finem imponit.

(20) Exemplo ex HIP. Epid. 1. 5. petito, quod sic se habet. In Oenias vir morbo tenebatur, et tabescebat corpus, et consumebatur, et non accedebat ei alimentum a cibis cum comedisset, et subducebatur cibus pravus, et combustus. Hic pharmaca omnigena bibens nihil iuvabatur. Secta autem in utraque manu vena, ut quodam exanguis redderetur, deinde iuvatus est, et a febre liberatus.

(21) Imperfecta linguae paralysis, aut alicuius partis in cortice cerebri. Abusus tibi euehymi, facile nimis replantis venas, atque vesorum rigiditas, in causa esse poterant huius symptomatice. Oportet autem sanatio.

SAMUE-

SAMUELIS KLINGENSTIRNA, IN ACAD.
Upsal. Prof. Math. Reginum Principum Praeceptoris,
Acad. Scient. Stockholm. Socii, Tentamen de definiendis et
corrigenendis aberrationibus radiorum Luminis in lenti-
bus sphaericis refracti, et de perficiendo telesc-
pio dioptrico.

Dissertatio ab Imperiali Acad. Scientiarum Petropolitana
praemio affecta die 23. Sept. 1762.

Petropoli Typ. Academ. Scientiar. 1762. plagg. 13.
c. tab. aen. in 4.

Quoniam Saeculum nostrum magnae utilitatis inceptis
distinctum sit, tum in philosophia naturali, tum in
omnibus Matheseos partibus, adeo, ut singula eorum poste-
ris satis commendari nequeant; nemo tamen inficias ibit,
quin Theoria nova perficiendorum Telescopiorum dioptri-
corum, in quam Geometrarum facile princeps, Eulerus,
primus cogitando incidit, reliquis omnibus palmam prae-
reptura sit. Cum enim experientia sitis superque do-
cuerit, quantis inventa ab reperia horologiis oscillatoriis, ac
telescopiis dioptriciis, magnis sane atque omnino utilissimis,
Astronomia ac reliquae inde pendentes scientiae locupleta-
tae sint; certissima spes affulget, fore, ut perfectis tele-
scopiis dioptriciis, in his scientiis nova, et adhuc incognita,
indefessa observatorum diligentia in lucem protrahantur.
Perfectio vero instrumentorum opticorum, uti cuius harum
rerum perito constat, in eo potissimum consistit, ut obiecta,
quantum fieri potest, aucta repraesentent, et simul ea cum
claritate atque distinctitate, quae oculo iudice ad perfe-
ctam visionem requiruntur. Horum trium requisitorum
duo quidem priora satis sunt in potestate. Amplificatio ob-
tineri potest quaecunque, combinando lentes huius fini ido-
neas, et claritas simul habetur desiderata, augendo latitudi-
nes

nes vitrorum usque quo permittant magnitudines sphaerarum, ad quas efformantur, et si simul procurari posset perfectus radiorum cuiusvis penicilli oculo illabentis parallelismus, unde repraesentationis pendet distinctio, nihil profecto esset in artis Theoria, quod ad perfectionem instrumentorum optidorum desiderari posset amplius. Duae vero potissimum causae hunc parallelismum turbant. Una quidem superficierum sphaerarum, ad quas efformantur lentes, natura minus idonea radiis luminis regulariter refringendis; altera vero diversa radiorum, quam primus detexit Newtonus, refrangibilitas. Quarum primam, antequam altera cognita esset, nonnulli evitare conabantur suadendo ac praescribendo, ut loco formarum sphaerarum vitris figurae sectionum conicarum, quae omnes radios in unum punctum colligant post refractionem, inducerentur. Et cum artifices, ad figuram eiusmodi, vitra plane, ea perfectione, quam requirebant, formare non possent: Hugenius quidem in Dioptrica determinavit figuras lentium singularium, quae aberrationes minimas radiorum efficiant, et figuras lentium ocularium concavarum, quae, vitris obiectivis plano convexis iunctae, aberrationes radiorum ab eorum figura ortas corrigant; quo etiam referri potest duplicatio lentium ocularium convexarum, c. l. Prop. LI. descripta. Nemo tamen justam harum aberrationum Theoriam, vel modum illas corrigendi, adhuc tradidit ac demonstravit. Id potius quam certissimum est, ipsum Newtonum, Hugenium, reliquosque Dioptrices post viros hos summos promotores, cognita radiorum diversa refrangibilitate, de corrigendis Instrumentorum optidorum vitis desperasse, cum non tantum ipse Newtonus, sed post eum omnes communi consensu decernerent, hanc diversam radiorum refrangibilitatem plane nulla ratione tolli posse. Quare tanto maior Geometrae summi, Euleri, ingenii vis et acumen enitet, cum is primus abiecto illo communi praesudicio, ex theoria altius repetitis, non solum

solum Neutonianaē theoriae contradixit, sed et praecepta dedit construendi Tubos dioptricos, in quibus vitia non solum ex figura sphaerica, sed etiam diversa radiorum refrangibilitate orta, tollerentur. Iohannes Dollondus, peritissimus Instrumentorum opticorum artifex Londinensis, tanti Viri auctoritate motus, primum quidem id agitabat, ut Neutoni sententiam novis experimentis confirmaret, ut ex Diariis Academiae Scientiarum Borussicae constat: sed his institutis, tantum aberat ut ea iis confirmaretur, ut potius Euleri opposita extra omnem dubitationem poneretur. Variis itaque artificiis, ac prope herculeo labore, nova ex praeceptis Euleri Telescopia construxit, et quidem talia, quorum obiectiva ex lentibus constarent, quae aquam intus clauderent. Sed cum illa, quamvis longe ordinaria et vulgaris antecellerent, expectationi tamen minus respondere intellexisset: tandem multiplicibus et certis experimentis edoctus est, varia dari vitrorum genera, quae, licet aequali propemodum facultate polleant refringendi luminis radios mediocriter refrangibiles, sensibilibus tamen differant in refringendis reliquis; unde fiat, ut separatio vel dissipatio radiorum coloratorum maior contingat in uno vitri genere, quam in alio, positis licet aequalibus incidentiae obliquitatibus in utrumque. Hinc iudicavit, vitium Telescopiorum, ex diversa radiorum refrangibilitate in vitro obiectivo ortum, emendari posse, componendo obiectivum ex binis lentibus e vitris diversi generis fabricatis, et determinatam quandam rationem distantiarum focalium habentibus, quae efficiat, ut una alterius effectum in radiis dissipandis destruat, adeoque radii sine dissipatione ad focum tendant, ibique imaginem solito distinctiorem efforment. Et sic sublato imaginis vitio a dissipatione radiorum oriundo, simul et amplificationem opticam et aperturam vitri obiectivi augeri posse, facile perspexit; sed simul etiam animadvertit, alteram illam luminis aberrationem, a figura vitrorum sphaerica ortam, una cum

latitudine obiectivi vitri augeri, et in prioris locum succedere, ita ut hac ratione parum proficiatur, nisi quoque alteri huic malo remedium afferatur, quod remedium petendum, ait, a certis proportionibus inter diametrum sphaerarum, ad quas singulae facies binarum lentium obiectivarum sint efformandae. Quamquam itaque Dollondus, secundum haec principia plurima Telescopia diversarum longitudinum composuerit, quae solita eiusdem longitudinis plurimum antecellunt; eoque ipso facto demonstraverit, notas sibi esse illas facierum binarum lentium obiectivarum ad id necessarias proportiones, eas tamen nunquam cum publico communicavit, multo minus earum Theoriam cognitam dedit. Academia itaque Imperialis Petropolitana quaestionem enodandam in annum 1762. Geometris proposuit: quantum imperfectiones Tuborum opticorum et microscopiorum, ex diversa refrangibilitate radiorum, ac figura vitrorum sphaerica ortae, per combinationes plurium lentium corrigi ac imminui queant? simul exigens, ut theoria praxi aptetur, ac per experimenta comprobetur. Ex omnibus, quae ex occasione transmissae sunt, resolutionibus, hanc, quam proponimus, illustris Academia iudicavit dignam quae praemio asseretur. In ipso praestantissimo opere, ut brevem eius ideam adumbremus, ita versatur A, Cl. ut primum radiorum in sphaericam superficiem dati centri incidentium ac refractorum, cum axe sphaerae,posito ut cu satis parvo, universaliter determinet concursum, atque legem aberrationis definiat. Eaque definita docet, quando ea aberratio, a figura sphaerica orta, plane evanescat, et quomodo lens debeat esse comparata, ut haec aberratio sit maxima vel minima, ipsamque hanc aberrationem maximam ac minimam definiat, cum generali aberrationis formula comparat, ac post varias meditationes concludit, lentem vitream, sive concavam, sive convexam, simplicem, non esse idoneam ad radios luminis sine aberratione refringendos, nisi

habeat

habeat figuram menisci, existente radio faciei magis curvae ad radium faciei minus curvae in ratione non minori quam 11. ad 21. utrumque focorum conjugatorum semper cadere ad easdem lentis partes in casu aberrationis nullius, et distantiam foci lentis propioris non posse esse ad distantiam remotioris in minori ratione quam 93. ad 52. quam proximè; hancque de lentibus simplicibus theoriam ingeniosè Geometrica figura quasi totam oculis A. exhibet. Ad lentes compositas progrediendo, disquirit, si quotcumque sphaericae lentes, in linea recta, tanquam Axe communi dispositae, habeant focos, respectivè conjugatos, radiusque luminis in eas intrans ab omnibus refringatur, et post singulas refractiones occurrendo axi aberret, quanta futura sit harum aberrationum magnitudo? eaque universaliter determinata, datis positionibus, et focorum principalium distantis lentium quotcumque, invenire docet formas earum, quae efficiant, ut radii luminis, a dato incommuni earum axe puncto advenientes, post refractiones colligantur in ultimo foco, si fieri potest, sine aberratione. Hinc iam Telescopia, abstractione facta a reliquis boni Telescopii requisitis, ex duabus, ex tribus lentibus componere edocet, quae sint ab aberratione libera, et lentium figuras ad ea determinat.

Alteri iam parti operis suscepti se accingit §. 23. atque disquirit, quomodo alteri aberrationis speciei, quae ex radiorum diversè refrangibilitate oritur, quae obiecta trans lentes vitæ coloribus inficit, et eo ipso non minimam confusionis partem producit, Creditum hucusque communiter fuit, hoc vitium nulla arte emendari posse, dum Dollondus experimentis, ut iam notavimus, feliciter detegeret, varia vitrorum genera dari, quae, licet aequalibus fere refringendi viribus polleant, plurimum tamen differant facultate radios heterogeneos a se invicem separandi. Qua ex re discimus, rationes refractionum radiorum diversè generis nullatenus a se invicem dependere, ut adhuc fuit creditum;

adeoque frustra queri regulam, qua ex datis refractionibus radiorum diverſi generis in uno aliquo medio, inveniantur refractiones eorundem in alio, vel qua, ex data refractione unius alicuius radii, in quovis medio inveniantur refractiones reliquorum in eodem medio. Exinde derivandus eſt modus corrigendi aberrationes, ex ſeparatione radiorum homogeneorum erundas, componendo vitrum obiectivum ex duabus lentibus, una convexa, altera concava, quae ita ſint comparatae, ut una alterius effectum in radiis ſeparandis deſtruat, quemadmodum ipſe Dollondus in *Transactionibus Philoſophicis* expreſſe docet, atque in hoc libello uberius declaratur. Primum enim aſſumit Auctor Clar. lentem habentem radios facierum ſuumum datos, diſtantiam foci principalis radiorum mediocriter refrangibilium, et axem rectam lineam, conſtitutisque radiorum maxime refrangibilium ex aere in lentem, et radiorum maxime refrangibilium et radiorum minime refrangibilium rationibus, inquit in rationem inter diſſipationes conjugatas in lente una. Idem deinde examen inſtituit aſſumtis eiusmodi lentibus quotcunque, et accurata aequatione rationem diſſipationum conjugatarum exprimit pro quovis lentium numero. Determinata hoc modo univerſaliter ratione diſſipationum conjugatarum, datis iam poſitionibus, lentium binarum, trium, vel quotcunque, in communi axe, una cum ſingularum rationibus refractionum et diſſipationum, invenire docet relationem inter diſtantias focorum principalium, quae efficiat, ut radii heterogenei, a quovis puncto advenientes, vel paralleli, poſt refractionem in omnibus lentibus emergant ſine diſſipatione, a diverſa refrangibilitate radiorum oriunda. Aequatione expreſſionem diſſipationis datae, multitudini lentium convenientem, nihilo aequalem ponit; quo ipſo eruit aequationem deſiſcentem relationem diſtantiarum focalium, requiſitam ad id, ut diſſipatio radiorum, e lente ultima emergentium, evaneſcat. Mox aſſuntis

sumtis rationibus refractionis in vitro anglicano viridescente, *Crown glass* dicto, et in vitro albo quod *Flint glass* appellatur, tabularum et abacum adiicit, ad prompte distantias eiusmodi focales idoneas computandas; interspersaque bene multis, quae negotium eiusmodi arduum facilitare possunt, illustrationibus, docet vitrum obiectivum ex duabus lentibus, quarum prima ex *Crown glass*, altera ex *Flint glass*, et quae sunt secundum totas facies suas obversas contiguas, componere, quod sit, ab omni aberratione liberum. Cuiusmodi obiectivi duos casus deinceps proponit, formas eorum rationibus demonstrat, atque amplissimis calculis illustrat. Pari ratione vitrum obiectivum, aberrationis expert, ex tribus lentibus componere docet, quarum duae exteriores sunt ex anglicano vitro viridescente, intermedia ex albo. Eiusmodi obiectivorum vitrorum quatuor exhibet exempla, singulorumque formas non solum ex rationibus deducit, sed et accuratum et prolixum eorum computum subnectit. Tandem, cum hucusque Auctor Cl. tantum de eorum radiorum aberrationibus sollicitus fuerit, quae principalem penicillum constituunt, et unicum solum obiecti punctum in axe instrumenti suum repraesentant, transit ad penicillos obliquos, qui a punctis obiecti extra axem sitis ad oculum tendunt, in quibus alterius generis aberratio locum habet, cuius in perfecta visione impedienda non minimae sunt partes. In eius naturam ac indolem meditatione instituta, pari sollicitate remedia eam tollendi praescribit, atque, ut nihil intactum relinqueret, has elegantissimas ac plane novas theorias ad Instrumenta optica perficienda applicat. Consideratis deinceps Telescopiis a Dollondo, quae omnium sunt simplicissima, compositis, ac praemisissa brevi, sed accurata explanatione rationis, quae inter distantias focales et intervalla lentium intercedere debet, una cum ratione amplificationis et effectus quem praestant: definit iam distantias focales et intervalla lentium ocularium, quibus corrigantur aberrationes, e radio-

radiatorum ac penicillarum obliquorum refractionibus in his lentibus oriundas. Plura quidem adhuc, ac eiusdem ponderis momenta, ex praestaro hoc libello excerpere possumus, sed haec facile sufficient ad edocendos lectores, quam egregias, quam plane novas et inexpectatas maxime meditationes, praestiterit hoc opus continet, quae et Auctori gloriosae, et in hoc ipso Libro iam adeo fecundae sunt, ut certissima spes affulgeat, fore, ut illi ulterius excoltis, omnis Dioptrica novam sere formam, eamque multo augustiorem, induat.

D. CHRISTIANI WILHELMI KÜSTNERI
Chrestomathia Iuris Enniana, s. loci Ius Romanum illustrantes ex Ennio, cum notis adiectis.

Lipsiae 1762. 8. plagg. in 8vo.

Instituto eorum, qui, studiosae praesertim iuventutis causa, selectos ex optimis veterum scriptorum monumentis locos insigniores ediderunt, habet omnino, quo non solum defendi, sed etiam laudari recte possit. Ea enim re efficitur, ut, quae vel ob voluminum quantitatem, et artus eorum pretium, comparari a multis opera veterum integra, vel ob ingenti imbecillitatem, quae vtilia ac patera in illis sint, diludicari a tironibus ac perspicui nequeunt, in compendium redacta, pluribus annotescant, neque intellectu facillora reddantur. Ita etiam hoc nomine Cel. Küstneri labor, quem Chrestomathiae Iuris Ennianae conscribendae impendit, gratus esse et lucundus debet illi, qui Iurisprudentiam non a tenui ac lejuno compendioso, sed potius ex ipsis optimorum auctorum fontibus hauriendam censent esse. Eo enim

con-

consilio elegantissimum, quom indicavimus, libellum con-
 scripsit Kistnerus V. Cl. ut, quid per litteras, quae ab huma-
 nitate nominantur, adjuvari iurisprudencia possit, exemplo
 e fragmentis Ennii. potius demonstraret. Quae quidem res
 cum et iucunditatis multum, atque utilitatis habeat; di-
 gna omnino videtur haec Chrestomathia, quae paulo fufius
 haec loco recensetur. Praefixa est huic libello dedicatio ad
 patrem Auctoris D. Godofredum Wilhelmum Kistnerum,
 virum, et de republica literaria, et de civitate Lipsica meri-
 tissimum, super Consulem factis funclum, directa, quam mox
 praefatio factis proluxa sequitur, in qua ab A. in causas potis-
 simum inquiritur, cur hostis a multis iurium studiosis,
 auctorum uti dicuntur classicorum lectio negligatur, et
 deinde consilium scribendae huius Chrestomathiae uberius
 enarratur. Praeterea etiam ratio, cur ad ius illu-
 strandum fragmenta Enniana imprimis apta sint, ea esse
 praecipua dicitur, quod verbi illis antiquis et obsoletis,
 quibus Ennius usus est, probe perspiciat, et L. XII.
 Tabb. et recentiorum quoque legum scripta, atque
 adeo Leges Cod. Theod. et Iulian. misisce intelligi, atque
 antiquitates iuris quamplurimas explicari possint. Quod
 quidem ita se habere, et verba Enni ipsa hoc libello
 prolata, et eruditae A. in ea Annotationes confirmant; de
 quibus iam nonnullas, specimenis loco, commemorabimus,
 ut, quale secundum de illis iudicium sit, statim omnibus ap-
 pareret. Sic pag. 8. super discrimine auspicii atque augu-
 riis factis acute disputatur. Nimirum, in auspicio conside-
 rantur ovis esse, an sit secunda avis, et praepes; in au-
 gurio vero locum magis spectatum, an praepes. ut pul-
 chra avis regione constituta adpareat, pronuntietur, et
 quo inde stiletur, tum aves, tum loca frustra, dici prope
 praepetia. Sed cum differentia isthaec in scriptis vete-
 rum observata sit, valde quidem dubitamus. Pagina 8. quid
 sine regni stamma solumque apud Ennium, docto erukur. So-
 lum,

lum, ut recte monet Auctor, proprie terra dicitur, ut propterea etiam sola terrarum plerumque contingant Scamnum autem, Celsus teste, crudam solum et immatum ab agricolis vocatur. Cum igitur solum solum nomine veniat, solum solumque per se duobus terrarum sola se regni sola nuncupari existimat R. neque e Ictorum scholis addit, solum esse aream, vel sedificationem superponitur, et hoc solum sequi sedificationem esse partem aedium l. 21. D. de Sign. aff. l. 49. D. et l. 3. C. de rei vindic. Pagina 11. Verba Sini: *Ne per hunc quisquam faceret impune animatus hoc, nisi tu, de Romulo* Rumum, muros urbis transillitum, increpante explicat R. et quid de murorum sanctitate legibus sancitum sit, indicat. Primunt huius rei meminit Pomponius l. 18. D. de rer. divif. *Si quis aedificaverit muros, capite punitur, sicut si quis transierit stellas aedificatas, vel alia quaedam ratione.* Origo huius legis ex historia Romi petenda omnino esse videtur, quippe qui non, quod urbi nomen imponere et imperare contenderit, necatus esse, sed quod in Aetris contentum transillisset muros, quos Romulus constituerat, omnium fore poetarum et historicorum auctoritate traditur. Pagina 14. Col. Auct. per deos genitales Martem ad Venerem intelligi, e quibus originem suam deducebat Romulus, cum Hesfello affirmat; genitales autem appellari natales legibus comprobatur. Sic genitales civitates l. 20. C. Theodof. XVI. de deo paganis, solum genitales, cuius originalis est l. 2. C. Theod. V. 10. de inquilin. et colon. patria genitales l. 19. C. de oper. publ. nominantur. Pagina 17. Vocabulum corpus, pro cadavere positum, e legibus etiam comprobatur, ne praeter alias illa praecipue afferatur, quae huius rei maxime inservit l. 14. §. 4. D. de relig. *Si quis ad corpus aedificandum, vel etiam consolidandum factum sit impensus.* Sura, qui hoc loco legere voluit

consequendum, id est laudandum; sed, uti ab Auctore res-
ta perennatur, lectio prior, hinc opinio preferenda est
cum apud Paul. Sent. I. 21. 4. et Grut. Inscript. pag.
DCVII., corpore tantum ad tempus alicui loco commo-
dantur et deponuntur, donec in sepulorum inferri pos-
sint l. 4. D. de relig. Pagina 21. Inscriptio antiqua,
quae apud Gruter. pag. CXIV. h. extat, magis probabi-
litate, specie explicatur. Cum enim Guther. de officio
dom. Aug. III. 17. ibi *uestigal promercentium* et *agrorum pro-*
mercentium legat, atque hoc de uestigal armorum pro-
mercentium intelligendum censet, Cal. K. hoc potius de
frugum ministerum, vini, tritici, atque olei pendendo ex-
plicandum, et propterea uestigal foricarii et asarii, hoc
est, uestigal in foro promercentium, quod pro certa merce-
de conducebant foricarii, legendum esse non male opinatur.
Pagina 24. In verbis Ennii: *occasus huius res*, vocabulum
occasus, contra Hesselium, qui illud pro occasione dictum
censet; ab Auct. pro sole occidente positum, eam prae-
cipue ob causam defenditur, quod in hoc cum Pyrrho
certamine, cuius Ennius meminit, notum fuisse proe-
lium Eutropius Histor. Rom. II. c. 21. testatur. Pa-
gina 24. dicto Enni: *rem repetere*, pro condicere ac
vindicare, usurpata, e libris Iuris illustratur, in quibus
res pro lite ac causa inopannum occurrit, et repetere
rem idem significat quod petere, condicere. Sic v. g. in
l. 3. §. 5. D. de condic. etat. extat: *liber proba-*
tus an mihi condicere possit, queritur; et Iulianus lib. XI.
Digest. scribit: *competere manumisso repetitionem.* Pag. 28.
ad verba Enni: *pollentis agri*, super lectione aliqua l. 52.
§. D. pro Socio, eruditè et probabiliter disputatur. Cum
enim Celsus lib. VII. Digest. scribit: *Senior ipse se idolum et*
culpani praestare oportet, si in eorum societate artem ope-
ramus pollicitus est alter, veluti cum pecus in communis
pastendum, aut agrum pollitori damus in communis quaeren-
dis

in *Poëtica*, Clr. R. lectionem *poëticam*, quae videtur
 Paullianae Aetate, Hylarionis *poëticae*, non vulgatae, sed
poëticae, praefata esse existimat. Parum quidem
 placuit haec emendatio Col. Bynckerehoekio, qui *poëti-*
corum pro *agricola* haud legi putat, et relecta littera *p-*
oëtorum, qui odori ferit et vendit, potius emendat. Sed
 cum in *laudibus* lege requiratur, ut factus operari praes-
 stet in excolendo agro, et augendis fructibus, plus in-
 esse credit R. veli *poëtorum* quam *agricolae*, i. e. ut po-
 nat, excolat, et instruat agrum; ideoque nihil difficulta-
 tis invenit, cur, quod veli *poëtorum* et *poëticum* tribuitur,
poëtorum denegetur. Pagina 41. Vocabulum *penicula-*
mentum, quod Ioh. Scaliger per tractat vestium *laetitia*
 explicat, ab Auc. vetius vestimentum, et quidem *pe-*
nula, cuius diminutivum *penicula*; ac deinde *penicula-*
mentum apud Lucii Sat. XIX. audit, explicatur; quod
penula, quae vestis est ex crassiore lana confecta, in itinere
 rigoris et pluviae erecundas causa adhibita, auctore Vipstano
 l. 29. D. de aur. arg. legat. inter communia vestimen-
 ta, quibus promissus utatur mulier cum viro, refer-
 tur, et reliquam pedem pertegit. Pagina 58. ver-
 ba Ennii, *poëta inaurata*, Auc. occasionem praebere ex-
 plicandas l. 14. D. de contrah. emt. *si inauratum aliquid*
est, licet ego aurum putem, vultu venditio. Inauratum
 illud nimirum non per aes auro obductum, sed per
 aurichalcum ex aere et auro compositum, et omnibus
 metallis pretiosius, explicandum censet; sed potius vas
 aliquod ex aere Corinthio confectum esse existimat,
 quod, cum ipsi aurum argentumque inesset, et teste
 Plin. H. N. XXXIV. s. mixtura cum auri tum argenti
 praevaleret, et ars pretiosior esset, et ad infinitum
 operae pretia crederent, exquisito pretio, et auro pre-
 tiosius vendebatur; et quanquam magna ex parte ex aere
 constaret, inter aeneas tamen haec referebatur l. 100.
 §. 3.

§. 9. D. de legat. 1. 1. neque, cur aliter res pro suo vendi possit, ultra subesse ratio videtur. Pagina 60. existit observatio super vocabulo *animadvertere*; quod non solum regum, sed etiam praetorum et ius dicentium verbum erat, qui sese animadvertentes pollicebantur, l. 1. §. 1. D. de minor. et l. 28. D. de probat. quoniam vero eorum cognitio non solum in civilibus negotiis, sed etiam in delictis et questionibus versabatur, l. 19. §. 25. D. de iniur. etiam eorum animadversio locum habebat, quae si facta erat, et reus criminis obnoxius esset, sequebatur interdum poena capitalis, et ultimi supplicii, quod ipsum animadvertere dicitur l. 2. §. 30. D. de origin. iur. l. 12. D. de offic. praef. l. 4. §. ult. D. ad l. Corn. de Sicar. et animadvertorum corpora, l. 1. D. de cadav. punia, et etiam qui iudicium poenam subire debebant, proprio animadvertebantur l. 8. §. 11. D. de poen. Pagina 67. Cel. N. in dictione *Enni*: *etiam cultari legere mavult cultari*, cum analogia haud repugnet, et in ipsis legibus, quemadmodum l. 25. §. 1. D. de libert. leg. et l. 30. pr. D. de adim. legat. verbum *culvere* occurrit; neque alius commodus sensus *culveri* adfit, nisi paulo durior, quo evitare quid pro effugere dicimus. At nos hic recte habere lectionem vulgatam, atque huius novae praeferenda esse, propterea quod *Ennius*, ob repetitionem vocum, quam veterem esse *culvere* e vocabulo *culva* formatum illud *culvere*, eo lapsa adhibuit, quo per perire, aut vita eripi, optime explicari posse videtur, existimamus.

Atque haec sint observationes nonnullae, e quibus, vel opinamur, satis omnino apparet, nitida in illis reperiri, quae et ius Romanum raris illustrans, et ex ipsis Critice ac Grammaticae accuratioris principia petita sunt. Non dubitamus itaque eventurum, ut oppido magnam

178. NOVA ACTA ERUDITORUM.

quam, hae Chrestomathia, apud diligentes, perlectum iuris studiose, ita ut gratiam hae praeparas, etiam doctissimum huius libelli Auctorem rogamus, ut eas quoque, quae in Laecili Satyras, aliosque bonos Auctores veteres, medietur annotationes, ad hunc modum dare pergat.

NOVA LITTERARIA.

OMNIBUS,

QUI HAC AEMULAE IVRISPRUDENTIAM SVIS

MERITIS ORNANT,

VERIS

ILLVSTREBVS, AMPLISSIMIS, CELEBERRIMIS,

S. P. D.

IOHANNES FRIDERIC. IVGLERVS,

MAGNAE BRITANNIAE REGI A CONSILIIIS, ET

ACAD. EQVESTRIS LUNEBURG. INSPECTOR.

Absolutis haud ita pridem laboribus litterariis, ad alia iam fragili, dudum promissos. Strenue scilicet occupatus sum in componendis de omnium ICtorum vita, scriptisque, si his quidem incluserint, Commentariis. Quod ego negotium ita protraxo, uti anno 1741. Epistola quadam ad Augustin. Leyerum, typis impressa, significavi. Praecipuae insistenti laesae haec sunt:

1. Vitam cuiuslibet ICti accurate depingam, ingenium ipsius indolemque, quantum licebit, explorebo,

te, quas observavi, anecdotis, inseram. Si quis mecum sepe, carere mereatur, faciam id quidem digne veritate, nec conate semper modesta, iudicioque peritiorum munitus.

2) Ad scripta pergam, et, quo prodierunt, ordine, singule constituum, plagulis etiam eorundem, si ante oculos versentur, numeratis, quod commodum fore non paucis Lectorum existimo. Nec obliviscar editionum praestantiorum, et occasionis, quae hunc, vel illum, ingenii sortum produxit.

3) Pervolutabo respublice litterariae Annales, et, ne ignoret Lector, ubi de scriptis nonnullis dictum sit, copiosius ipsa diligenter loca memorabo.

4) Exponam breviter, quas unus alterve liber excitavit controversias.

5) Mentio abs me fiet methodi atque opinionum, quas aliquis vel elegit primum ac divulgavit, vel cum paucis communes habet.

6) Iustis denique laudibus eos prosequar, qui in Jurisprudenciae partibus, fere glorie, commodiorem posteris, videri solent.

In campo autem suo, Vestris, Viri celeberrimi, consiliis symbolisque, nonnulli; qua de causa Vos omnes, ad quos haec Libellus pervenient, ea, qua fas est, observantia rogo, ut, si conatum, quoecunque id modo fieri queat, et non solum ipsi vitae Vestrae, laudabiliter peractae, historiam, maxime si eadem vel nunquam, vel non adcurata satis, edita sit, una cum scripto

1720 NOV. ACT. ER. M. MART. A. MDCCLXXII. P. I.

Scripturae indices perfectio, continuatione necesse, sed
ea quaeque suppeditatis benevole, quae de fatis aliorum,
librisque quidam, in memoria haerent.

Grata semper mente agnoscam Vestram humanitatem, eo
certius ab me expectandam, quo ardentius Vos stu-
dio effusis soletis, quicquid ad litteras amplificandas
conducit.

Omnia vero, quae ad me transmitters volueritis, singulis
mundinis vel Lipsianis, vel Brunsvicensibus, Bibliopo-
la nostras, mercatoresve Lunenburgici, haud inviti reci-
pient, nisi alia factum beneficio sese obtulerit.

Valete, Viri eruditissimi, sequas Vestras perre feliciter
agite!

caro & munifico

scribitur

scribitur

scribitur

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Martii Anno MDCCLXIII.

Pars II.

LAMBERTI BOS, LINGV. GR. IN ACAD.
Franco. Prof. *Ellipses Graecae, sive de vocibus, quae
in Sermonibus graeco per ellipsin supprimuntur, cum do-
ctorum virorum CHRIST. SCHOETTGENII, IO. GE.
SAM. BERNHOLDII, IO. FRIDR. LEISNERI, Ob-
servationibus, quibus et suas adiecit M. NICOLAUS
SCHWEBELIUS, P. P. et G. N. R. Societatum Acade-
miae Imperialis Roboretanae et Electoralis Bava-
ricae Scientiarum Collega.*

Norimbergae typis et sumptibus Ad. Ionath. Felskeri.
1763. 8. mai. 2. Alph. 2. pl.

Admodum laudabili consilio collegerat Lambertus Bos
ellipses Graecae Linguae, quarum ignorantia tirones
saepissime morari videbatur, virosque doctos adeo interdum
ad falsas interpretationes deducere. Erat igitur eius-
modi libellus perquam utilis, qui admonitionem contineret,
qua vel lectio scriptorum redderetur facillima, vel cautior haec
ex parte interpretandi ratio commendaretur. Sed ultra
hoc consilium admonendi talis libellus vix pervenire posse
videtur, nec aliquid absoluti expectari: quod primum ob
innumera ellipsium genera; deinde in tanta exemplorum
cuius-

cuiusque generis multitudine infinitum foret. Sed quibus nimis exiguus visus est exemplorum a Bosio collectorum numerus, ii subinde plura adiunxerunt, quae omnia et in hac editione repetita sunt. Eodem modo Cl. *Schwebelius* permulta superioribus addenda putavit, quae inter legendum observasset. Cum autem ne sic quidem res absoluta sit, (quis enim dubitet, multa praeterita esse?) quamquam Viro doctissimo non propositum fuit opus absolvere, sed hanc ob causam quaeri poterat, an tironum usibus, et Virorum doctorum votis satis consuleretur, si, quem librum vellent esse admonitionis loco, cum subinde auctiorem fieri viderent, et ad magnam molem excrescere, quae facile a perlegendo deterreret, efficeretque praeterea, ut non nunquam inspiceretur, nec totus redderetur animo familiaris. In quo quam multa pereant, ab editoribus magno studio collecta, facile intelligi potest, cum nemo possit ubique divinare, ab hoc libro, hoc in loco, quem tractat, auxilium peti posse. Accedit et hoc, quod qui semel sunt admoniti, forte sponte sua videre discunt, si quid desit. Has obiectiones Cl. *Schwebelius* in praefatione aliqua ex parte removit, ac primo negavit, tirones aut suo ingenio omnia videre posse, aut, quae didicerint exemplo, ad singula loca suo iudicio transferre: non ergo frustra suscipi operam ab eo, qui augendis exemplis planius demonstraret, quid, et quomodo agendum esset. Quod quamquam recte dicitur, tamen, num in omnia eius additamenta conveniat, dubitari potest: quaedam enim, praesertim si quis latina exempla spectet, sunt eposita et aperta, ut in verbis ἄγγελος, θυγάτηρ, ἴδιος, πράγματα (p. 288.). ῥῆμα, τίμημα, in quibus neminem tironum, modo semel monitus sit, caecutire posse putamus. Deinde, quia est non numquam a viris doctissimis ellipsium ignorantia peccatum, vel hoc nomine non putavit augendi libri consilium abiiciendum esse, et adspargenda quaedam aut rariora, aut parum cognita: cuius generis plura exempla nos reperisse fatemur. Sed de tertio libri ratione, quatenus ingenio et doctrina Cl. *Schwebelii*

heli ornatus est, pluribus dicimus. Itaque ante omnia, superiorum editorum observationes auxit, addendis locis graecorum latinorumque scriptorum, praesertim his, in quibus formula plene dicitur; in quo lectio Herodoti et multum profuit, quem constat in illa simplicitate dicendi multa usurpasse plene, quae sunt a sequentibus Scriptoribus brevius dicta. Non possumus exemplorum delectu uti, ponemus ergo quaedam, in quae incidimus. Verbum ἀγλάματες dixerant omissum esse post διοπτρίς: sed docuit accuratius e Dion. Hal. (II. p. 130.), ὄπλιον intelligi, ubi de ancili sermo sit. Vere negavit, αἰτίαν omitti (Exod. VIII. 22.) in his: ἐφ' ἧς — — — ἐπ' αὐτῆς; sed esse hoc simile hebraico, quod occurrit innumeris locis, ut in Actis Apost. (XV. 17.). In qua forma etsi aliquam emphasim esse putat, aut rei certitudinem: tamen nos nullam intelligere possumus accessoriam notionem, quae a contextu pendeat, aut quam suadent addere sensus frigidus, ortus ex propria significatione. Nam si quis hebraica bene graeco aut latine exprimat, nec in verbis haereat, verus sensus carebit ellipsi. Locum enim Ciceronis (ad. D. XV. 2. *Parthas — eis esse facturus*) huc non pertinet. Verbum διδασκάλῳ monuit omissum esse, cum Philosophi κατ' ἐξοχὴν dixerunt ἡμῶντες. Conferri possunt ἀμύειν, λίγειν, χεῖρ' εἶναι, εἶναι, et alia. Sed praeterea per totum librum auxit numerum vocabulorum, quae omitti solent in libris graecis, a superioribus autem editoribus neglecta erant, ut αὐχὴν, κλάδος, κύκλος, ὠψ, τάλαντα, τραχηλός, ποταμός, γινώσκειν, διδάσκειν, ἤπειν, κομίζειν, et innumera alia. Horum pleraque quamquam ipse observavit, confirmat enim hic quoque liber, quod iam ex *Onofandri* editione pulcherrima et diligentissima viri docti intellexerunt, Cl. Schwebellum in Scriptoribus graecis in primis versatum esse, et exquisita graecarum literarum scientia instructum: tamen multa huius ex observationibus veterum et recentiorum Grammaticorum praestantissimorum, quorum collectionem, magno cum studio factam, lectores grata mente agnoscent.

Multa enim in his reperient, quae ad illustrationem singulorum locorum Novi Testamenti, Homeri, Hesiodi, Theocriti, et Apollonii Rhodii pertinent, nec a tironibus, qui interpretum et Scholiastarum enarrationibus destituuntur, indagari possunt, aut facile intelligi; quae quia in indice reperiri possunt, multa exempla non posuimus. Vide v. c. γάλα et θυγάς. Quaedam potuissent fortasse ad unum verbum referri, ne numerus nimis augetur, et pertinent ad verbum βίβω, quae sunt in εἰδός; ad βίβω, quae sunt in ζῆν; ad σκεπτόν, ὄψιν et φοβήσθαι, quae sunt in δίδων; ad ναῦς, quae sunt in λιμήν. Nunc nonnulla, quae addidit, separatim ponemus. Cum legitur ἐπιδρομή τοῦ χιόματι (Thuc. IV, 23.), omissum putat γονομένη (in γονομένης), et cum αὐτός opponitur servis, addi vult κύριος, quo modo etiam dicere possemus, intelligi *summuum omnium vel principem*, cum ἰσθῆ dicitur, qui est sine controversia summus. (Ovid. Met. II, 390. Horat. C. I. 12, 17.), aut πολίτας, cum αὐτοὶ opponuntur ubi (Hom. Od. 1. 39.), aut ceteros, qui παρῆν, cum opponitur ἡγεμόν (Ap. Rhod. 1. 706. αὐτοὶ, et 704. εἶς ἡγεμονεύει.) quamquam in his omnibus malumus dicere, verba, quae videntur omissa, magis interpretationem τοῦ αὐτός videri, quam ellipsin, nimis enim multae ellipses essent ponendae. Docet, omitti verbum ζῶντες post εἶς οὐκ εἶσ. Cum vero οὐκ εἶσ dicantur non solum qui mortui sunt, sed etiam quae nondum sunt creata (Xen. Mem. II, 2, 3. et aliquoties in N. T. ubi etiam occurrit οὐ φαίνεσθαι, οὐ βλέπεσθαι), videtur in his τὸ εἶσ potius significare, adesse, esse in rerum natura. Cum γηγενῶν dicuntur, intelligi putat nonnumquam γήγαυται, et πῖσιν, ubi in N. T. ἐπαγγελλέσθαι absolute ponitur, καρδίαν post δεικνύσθαι, omissio etiam καρδία, quod tamen sponte intelligitur translate dici, et ad animum referri; nec quisquam putet, si quem bestia memordisse dicatur, intelligi per ellipsin *quoad corpus*, alioquin omnia verba, quae de corpore proprie, de animo translate dicuntur, erunt per ellipsin interpretanda. Ἰλλήρης ἕστερ ἀνὴρ μεγάλως ἀρετῆς ἰσθῆ; πο-
λεμῶσ

λεμῶσα post verbum δυνάμεις addit, cum in re militari δυνάμεις λέγειν dicitur, quia Onofander addidit (c. 4.), δύνανται autem interpretatur vim, i. e. multitudinem. Intelligit etiam προσήλυτους, cum in N. T. φοβούμενοι τὸν Θεὸν commemorantur. Sed dubitamus, an unquam plene dicatur προσήλυτοι φοβούμενοι τὸν Θεόν: sed vel profelyti appellantur, vel (ἄνδρες) φοβούμενοι τὸν Θεόν, quae sunt synonyma, alterumque alterius interpretatio videtur. ὁμοίως vocabulum in numis omissum docet, cum genitivus populi solus ponitur, ut Ἀθηναίων, Μιλησίων, cet. Ad haec duo genera exemplorum omnia additamenta Cl. Schwebelii referri possunt: quae si non omnia diligentissime detecta sunt, tamen e contrario multa exquiritiora occurrunt, quae lectionem Scriptorum saepe lavare possunt; et si quae in re nos ab ipsius sententia discessimus, non debet in malam partem accipere, nec enim negamus nos errare potuisse, nec animo iniquo aut repugnandi cupido aliquid diximus. Cumulate satisfacit Vir Doctissimus studio literis interveniendi, et potuit profecto in tanta doctrina satisfacere.

Nam si hic liber augendus fuit, debuit a Viro graeco doctissimo fieri, quam laudem nomen putamus Clar. Schwebelio denegaturum esse.

**I. L. F. PÜTTMANNI, I. V. D. INTERPRE-
tationum et Observationum, quibus difficiliora quae-
dam Iuris Romani capita explicantur, illustrantur,
et ab emendationibus vindicantur.**

LIBER SINGULARIS.

Lipsiae apud Io. Christ. Langenhemium. 1763.

Cum ita comparata sit Iuris Romani compages, ut, quod de nave neque muliere dixit Plautus, nunquam sceleris ornatur, neque ulla eius ornanda fuerit sit, operam profecto haud ludunt, sed laudem merentur maximam, qui

in excolenda, indiesque magis exornanda Iuris doctrina Romani, viros ingenii periclitantur, omnique cura ac studio in id incumbunt, ut, quam Cuiacius, quiq; illum secuti sunt viri doctissimi, ex lateritia marmoream, imo auream reddiderunt, sine labe tandem Romana appareat iurisprudentia. Hanc sane viam, cum nostra, tum patrum memoria, iniverunt multi viri egregii, eaque ad maximam nominis gloriam pervenerunt. Quom enim latent summa, Noodtii, Bynckershookii, Wielingii, Voordae, Rückeri, aliorum, in Iuris Romani doctrinam merita, quae nulla umquam temporis iniuria obliorabit? Accidit autem haud raro, ut, quae in commodum artis huius cedere debebat, in eius perniciem potius vorterit criticorum atque interpretum diligentia, adeo, ut dubium et anceps Herm. Noordkerkio Obs. Cap. I. visum sit, num critica, quae in emendandis veterum libris versatur, quaque statim a renatis literis laboranti iurisprudentiae succurrere voluerunt viri optimi, arti legitimae magis profuerit, quam obsuerit, cumque damnis, quae dedit, an commoda compensari queant. Bene igitur habet, quod pruriginosis illis correctoribus se opposuerit Interpretationum et Observationum, quae nobis iam praesentibus sunt, Auctor doctissimus, recte monens, eo rem rediisse nimis criticorum aut diligentia, aut audacia, ut medicina saepe adversus ipsam medicinam hodie opus sit, neque tam cum librariorum lapsibus, quam cum criticorum emendationibus consistendum esse videatur. Non eget elegantissimus, et ab omnibus, qui gustum harum rerum habent, maxima cum voluptate susceptus hic liber, laudibus nostris, sed ipse sua se suis pulchritudine commendat. Nihil igitur superest, nisi ut, quid illo contineatur, lectoribus nostris indicemus breviter, simulque specimina quaedam interpretationum ingeniosissimarum adiciamus. Summa autem capitum, quemadmodum doctissimus Auctor ipse eam exposuit, haec est. Cap. I. Sine mutatione explicata I. §. 1. D. de adim. vel transfer. legat. Fabri Arnaldique crises reiectae.

Cap.

Cap. II. Modestinus in l. 45. D. ad Scetum. Trebell. Stans immerito suspectus. Cap. III. A verbis §. 18. l. de excusat: manus critica removetur. Cap. IV. Inscriptio l. 9. D. de iurisdicte a suspicione mendii liberata. Cap. V. l. 20. D. de damn. inf. sine correctione explicata. Cap. VI. Ne vis fiat l. 195. §. 2. D. de V. S. l. 63. §. 1. D. de condit. et demonstr. l. 11. §. 10. D. de don. int. V. et V. Ulpian. Fragm. Tit. 24. §. VI. l. 4. C. de crim. exp. her. interdictur. Cap. VII. Proba recta esse verba l. 33. §. 1. D. de donat. int. V. et V. l. 2. §. 8. D. Si quis caut. l. 2. D. famil. hercise. et l. 9. §. 1. D. de reb. cor. qui sub tut. Cap. VIII. Antianus defensus. Emendatio Heraldii atque Reinoldi in l. 84. D. de iure dot. explosa. Paulus a crisi Roeveri vindicatus. Nihil deesse in l. 25. D. pro socio. Cap. IX. Praetor caballorum praedo. Iuvenalis locus a Lipsii et Gronovii critici vindicatus. Cap. X. Agnatorum appellatione interdum suos etiam comprehendi, contra Arnaldium adseritur, simul excepta nonnullorum iuris capitum lectio a vi maiore defenditur. Cap. XI. Mendo vacare §. 2. l. de her. qual. et dist. Quid sit in arena honorari apud Ulpianum? in l. 1. §. 6. D. de postul. Nihil novandum in Nov. XXII. cap. 43. Cap. XII. Paulus in l. 1. §. 5. D. ad Leg. Falc. et Sentent. l. IV. T. 3. §. 4. secum ipso conciliatus. Schultingii sententia contra Roeverum Conradiumque defensa. Cap. XIII. Qui sint illi, qui ob loci religionem inde se movere non possunt, apud Ulpianum in l. 2. D. de in ius voc. Cap. XIV. Paulo in l. 12. §. 3. D. de administr. et peric. tutor. lux, eiusdemque auctoritas vindicata. Cap. XV. Nihil monstri continere, nec emendatione indigere verba §. fin. l. de Nupe. Cap. XVI. Nihil quidquam in l. 1. C. ne fil. pro patr. mutandum esse, contra Donellum atque Reinoldum ostenditur. Cap. XVII. Io. Guil. Hoffmanni emendationes quaedam explosae. Cap. XVIII. Sana esse verba Pauli in l. 30. D. pro Soc. et male a Tac. Voorda intrudi verbum *male*. Cap. XIX. Io. Guil. Hoffmanni explicatio l. 34. D. de LL. reprobatur, simulque cautiones quaedam, in legibus ope inscriptionum

ptionum interpretandis adhibendae, suppeditantur. Cap. XX. Lectio l. 6, C. de Pagan. a crisi B. H. Reinoldi defensa. Cap. XXI. Adversa fronte pugnare l. 68. §. 3. D. de leg. 1. et l. 65. §. 2. D. de leg. II. neque viam conciliationis a Io. Conr. Rückero tentatam pugnae componendae sufficere. Cap. XXII. Interpretatio l. ult. §. 2. de curat. fur. et prod. contra Iac. Voordam: Cap. XXIII. L. 21. §. 1. D. de furtis, et l. 3. pr. D. ad L. Fab. nulla emendatione egere, contra H. G. van Vryhoff, ostenditur. Cap. XXIV. Defensa recepta lectio l. 3. §. 2. D. de adqu. vel amitt. poss. et l. 17. pro D. de Usur. Corn. van Dynckershoek emendationes repudiatae. Cap. XXV. Disputatio cum H. G. van Vryhoff super Pauli L. V. Sont. T. 23. §. ult. Cap. XXVI. Ad l. 8. D. de adopt. et l. 5. §. 4. D. de his qui eff. vel dei, ab Abr. Wielingio parum recte explicata. Cap. XXVII. Legi 27. C. de Testam. lux. Ad revocandum testamentum sufficere septem testes, nec necessarium esse lapsum decennii, contra Heinemannum et Cannegieterum defenditur. Cap. XXVIII. *Et dicitur* in l. 1. §. 1. D. de bon. poss. sec. tab. observatum. Nova ratione declarantur verba postrema l. 52. §. 2. D. pro Soc. A. l. 32. §. 13. D. de recept. arb. manus critica removetur. Cap. XXIX. Reinoldi explicatio partis posterioris l. 27. C. de inoff. test. repudiata, receptaque verborum *maximis beneficiis* sententia defensa. Cap. XXX. Condiçioni ad supplementum legitimae haud quinquennio, sed triginta demum annis praescribi, contra Iac. Voordam ostenditur. Cap. XXXI. Querelam inofficiosi testamenti nec hodie semper moram esse ab intestato hereditatis petitionem, adversus Petrum de Toullieu defenditur. Cap. XXXII. Post l. ult. C. de Compensat. an admittatur compensatio speciei ad quantitatem, seu corporis cum pecunia? Scripturam l. ult. C. commodat. probam rectam videri. Cap. XXXIII. de luctu viduarum nonnulla. Aliter, ac a Hynckershoekio, Rückero, atque Reinoldo factum est, explicantur l. l. et l. II. §. 2. et 4. D. de his, qui not. inf. Cap. XXXIV. Cessare Falcidiam, si quis, ius ignorans, legata integra

integra solvit, neque conditione indebiti quadrantem repeti posse, contra Guil. Ranchinum evincitur. Cap. XXXV: Iustinianus in §. 4. l. de publ. iud. a culpa *divorce* de- fensus: l. 18. C. de transact. an interpolata? Cap. XXXVI. Nihil esse ab adultera Triboniani manu in l. 20. §. 6. D. de her. pet. et l. 13. pr. D. de iur. fisc. contra Heinzeium Dachiumque defenditur.

Neque vero, cum omnia capita bonae frugis plenissima sint, nullumque in iis reperitur, quod locum suum non tueatur optimo: opus est, ut, quid praeceteris sit commendabile, et speciminis loco memorari possit, seligamur. En enim, quam elegans statim ab initio est interpretatio *L. 31. §. 1. D. de adim. vel transf. leg.* Cap. I. proposita. *Matri suae, ait Scævola, heredi ex parte institutae, quatuor praedia legavit, et fidei eius commisit, ut ex his socio duo restitueret: deinde codicillis socio adomni fideicommissum. Quaestum est, an nihilominus ex praelegatione ad matrem pertinerent; Respondi, nihil proponi, cur ad matrem pertinerent. Emendant verba postrema Faber atque Greg. d'Arnaud: quorum ille legit nihil proponi, cur ad matrem non pertinerent, hic contra nihil proponi, quin ad matrem pertinerent, idque propterea, quod, licet sublatum sit fideicommissum, legatum tamen adhuc subsistat, et, nisi mater, a qua fidei commissum est, heredibus praefertur, contra Senatus voluntatem fiat, qui censuit, in fideicommissis postorem causam habere eam, cuius fides electa est. Solvit autem hunc nodum Auctor opo l. 17. D. de leg. II. ubi Marcellus: *Siquis Titio, inquit, decem legaverit, et rogaverit ut ea restituat Maevio: Maeviusque fuerit mortuus: Titii commodo cedat, non heredis; nisi duntaxat ut ministrum Titium elegit: ut igitur censent, Scævolae eiusmodi speciem propositam fuisse, ubi quia matri, heredi ex parte institutae, quatuor praedia legando, fideique eius committendo, ut ex his socio duo restitueret, quod ad haec duo praedia attinet, matrem duntaxat ut ministram elegerat, neque voluntatem suam, ne illa ex praelegatione apud matrem remanerent, haud obscure*
R decla.*

declaraverat. Atque profecto ita comparata est haec explicatio, ut nemo, nisi contradicendi libidine maxima tenentur, illi adfensum suum sit denegaturus.

Elegantissima porro, neque vulgaris sunt, quae Cap. II. de Stoica veterum Istorum Philosophia disputantur. Recte enim censet Auctor, caute admodum in hoc argumento versari nos oportere, nec omnia, quae Stoicis etiam quondam placuisse legimus, ideo statim Stoica inter *δὲγματα* referenda esse. Eleganter huc refert illud Senecae: *Huiusmodi voces non est quod huius vel illius esse iudices: publicae sunt*, idque exemplo Modestini in *l. q. D. ad Sertum Trebell.*, ab Henr. Henckmanno in suspicionem Philosophiae Stoicorum, mendacia nonnunquam commendantium, nullo suo merito adducti, illustrat.

Cap. IV. vindicatur lectio Florentina *l. j. D. de iurisd.* ubi memoratur Ulpiani liber secundus de Off. Quaest. et in quam enim suam exercuerunt multi, propterea quod cum in inscriptione *l. un. D. de Off. Quaest.* legatur *Ulpiani Liber Singulari de Off. Quaest.* cum in indice Florentino, inter τὰ μονοβιβλία Ulpiani, liber eius de Off. Quaest. referatur. Docet autem V. C. opus haec simul stare posse, neque ideo alterutram inscriptionem falsi postulandam esse: scripsisse autem Ulpianum de Officio Quaestoris non librum tantum singularem, sed libros etiam duos, illum citari in inscriptione *l. un. D. de off. Quaest.* et in indice Florentino, horum secundum in *l. j. D. de iurisd.* idque Ulpianum fecisse exemplo aliorum Istorum huius multorum, qui eandem materiam non libro tantum singulari, sed mox etiam latius pluribus libris pertractarint.

Cap. IX. disquiritur, cur Praetor apud Iuvenalem Sat. II. v. 193. caballorum praedo vocetur, simulque emendatio Cronovii, loco *praedo* legentis *praeda*, refellitur. Conclit autem Auctor ingeniosissimus, Poetae sermonem esse de censu aut transvectione equitum, notaque censoria, qua equitibus, quibus probri aliquid aut ignominiae inisset, interdum equus publicus adhibebatur. Namque coniecturam
tam

tam vero similem reddidit, ut, esset nobis olim aliud placuerit, non potuerimus tamen, quantumvis etiam vellentus, ipsi calculum nostrum denegare.

Per porro nobis placuit cap. XIX. in quo utilissimae quaedam cautiones, in legibus, opo inscriptionum interpretandis, adhibendae, suppeditantur: cap. item XXV. ubi contra H. Ci. van Vryhoff ostenditur, id, quod Paulus *L. V. Sent. T. 25. §. ult.* scribit: *Si ex eo medicamine, quod ad salutem hominis, vel ad remedium datum erat, homo perierit, si, qui dederit, a honestior fuerit, in insulam deportatur, humilior autem capite punitur, de omnibus medicis, ipsa de his tantum, qui magicum remedium dederint, intelligendum esse.*

Cap. XXVIII. cum multa lectu dignissima, tum novam continet interpretationem verborum postremorum *L. 52. §. 1. D. pro Soc. pretium enim operis artis est velamentum*, quae omnes fore interpretes cum maximo ostenderunt.

Ea autem simplicissima ratione ita explicat V. C. ac si Celsus scripsisset: *pretium enim* (scilicet rei, quam alter confert Socius) *operis artis velamentum* (sui pensatio) est: quam declarationem utique omnibus aliorum coniecturis et hirtolationibus praefereendam putamus.

Neque vero haec tantum nobis placuerunt, sed arriserunt et perplacuerunt omnia, placebunt etiam, ni fallimur, qui de his rebus iudicare possunt, facile omnibus. Non enim ad scribendum se dedit Auctor doctissimus, nisi omnibus his instructus subsidis, quae quidem ad leges Romanas recte atque ex arte interpretandas necessaria sunt; neque adeo fieri potest, quin, cum hanc viam, quae ad perfecti laudem *ICel* fore unica est, elegit tam sollicitus, locus ipsi inter *IClas* solidus et elegantioras, consensu posteriorum aequorumque lectorum omnium, concedatur.

KALENDARIA ECCLESIAE UNIVERSAE,
in quibus tum ex vetustis marmoribus, tum ex Codicibus,

bus, tabulis, parietinis, pictis, scriptis, sculptisve Sanctorum nomina, imagines, et festi per annum dies Ecclesiarum Orientis et Occidentis, praemissis uniuscuiusque Ecclesiae originibus, recensentur, describuntur, notisque illustrantur, studio et opera IOSEPHI SIMONII ASSEMANNI, Bibliothecae Vaticanae Praefecti, et Sacrosanctae Basilicae Principis Apostolorum de urbe Canonici. TOMUS TERTIUS. Kalendaria Ecclesiae Slavicae, sive Graeco-Moschae.

Romae. 1755. Sumtibus Fausti Amidei, Bibliopolae in Via Curfus. Alph. 2. plagg. 10. in 4.

Quem hic praeclari Libri consuemus agimus, eius oeconomiam primis duobus Tomis recensendis, iam declaravimus. *Tomus Tertius*, qui, nunc est in manibus, haec est ratio. *Prima Pars* exponit de Sanctis Cyrillo et Methodio, Slavorum Apostolis, deque Chazaris, Bulgaria, et Moravia, ad Christi fidem conversis.

Caput I. De Sanctis Cyrillo ac Methodio, Chazarorum, Bulgarorum, et Moravorum Apostolis. I. S. Cyrillus, qui et Constantinus Philosophus, reprehendit Photium, duas animas in quovis homine constituentem. II. Quo tempore S. Cyrillus id colloquium cum Photio habuerit: et quando in Chazariam missus sit, et a quo? et an in Rusiam? III. Nomen, patria, parentes S. Cyrilli seu Constantini Philosophi. IV. Acta S. S. Cyrilli ac Methodii, edita, et manu exarata. Utraque eorum vita ab Henschenio divulgata expenditur. Item quae de iis Andreas Dandulus et Stredowskius scribunt. V. S. Cyrilli ad Chazaros evangelica expeditio. An etiam Methodio fratre comite? Definitur eius expeditionis tempus et occasio. VI. Situs Chazariae. Sermo Chazarorum a Slavico diversus. VII. Bulgaria primum, deinde Moravia, Cyrillus ac Methodius evangelicam doctrinam tradunt. VIII. Mittitur Cyrillus cum

cum Methodio in Moraviam. Uterque Romam evocatur a S. Nicolao Papa, eoque mortuo, ab Hadriano II. honorifice excipiuntur. IX. Quomodo Bogoris, Bulgarorum Rex, ad Christi fidem conversus sit, nomenque Michaelis acceperit? ex Graecis Scriptoribus Porphyrogenito, Cedreno, Curopalata, et Zonara: et quo anno? ex Baronio, Henschenio, et aliis. X. Quid de eiusdem Bulgarorum Regis conversione alii Graeci Scriptores tradant? Leo nempe Grammaticus, Simeon Logotheta, Georgius Monachus, et Nicetas in Vita S. Ignatii. XI. Refertur Pagii sententia, qui asserit, Bulgaros anno 861. Christianam fidem accepisse. XII. Ostenditur, Bulgarorum Regem ad Christi fidem conversum fuisse aut anno 865. exeunte, aut ineunte 866. XIII. Triplex Bulgarorum ad Christi fidem conversio.

Capit II. Moraviae situs, et Moravorum initia, et prima eorum ad Christi fidem conversio sub Wrolpho Lauriacensi Archiep. Instituti eorundem ab eodem duo Episcopatus. Duces eorum, Moymarus et Privvina. Moymari successores Rastices et Sventoplucus, Privvina, Hezilo, et Braslavus. Historia conversionis Bajoariorum et Carantanorum. Confinii et Carinthiae Duces. S. Cyrilli dignitas, et dies emortualis. Bajoariorum Praefulum querelae adversus Moravos. Latino, non graeco ritu, Methodius Slavicam linguam in Sacris celebrandis apud Moravos induxit. I. Moraviae situs. II. Moravorum origines a Cureo et Dubravio traditae expenduntur. III. Prima Moravorum mentio circa annum 825. Wrolphus Archiepisc. Lauriacensis erigit in Moravia duo Episcopatus. Moymarus et Privvina, Moravorum Duces. Hunnorum Abrahamus Canzauchi, Liudevitus, et Tutundus: duo etiam Episcopatus in Avaria ab eodem Wrolpho instituti. Eugenii II. Papae Epistola. IV. Historia de conversione Bajoariorum et Carantanorum: ubi de Praefulibus Iuvavienfibus, et Slavo um, deque ducibus Moravorum Moymaro et Privvina. V. Animadversiones in Auctorem conversionis Bajoariorum et Caranta-

rantanorum, et in Hansizium ipsius illustratorem, qui Slavos Carantanos cum Slavis Winidis seu Transalbanis confundunt. VI. Slavorum Winidorum reges, a Carantanis ducibus diversi. VII. Hunnis eiectis Slavi Pannoniam inhabitant. VIII. Slavi Carinthiae Duces. Confinii Comites. Moravorum Duces. IX. Moymarus et Privvina, duces Moravorum. Moravi Latinis Iuvavienfibus fubiecti usque ad tempora Methodii. X. Auctor narrationis de Conversione Bajoariorum et Carantanorum anno 871. scribebat. XI. Quo sensu dicantur Hunni a Carolo Magno e Pannonia eiecti? nimirum fubiugati, non deleti. XII. Iuvavienfes Archiepiscopi, et Moravorum Episcopi, Hunnis Dux Tutundus, et Moraviae Moymarus. Duces Confinii et Carinthiae. XIII. Ratimarus Dalmatiae et Croatiae Rex. XIV. Tempora Regum Dalmatiae et Croatiae, quorum Catalogum Diocleates, Marulus, Orbinus, et Cangius texunt, non esse recte disposita. XV. Privvina, Hezilo, et Braslavus, Pannoniae inferioris inter Dravum et Savum, Moravorum Duces. XVI. Rastices, alias Ratislaus et Rastislavus, Moraviae Rex, post Moymarum, diversus a Svatoplucio, seu Sventibaldo, ipsius nempe nepote. Ad Christi fidem conversus (ut aiunt) a S. S. Cyrillo et Methodio. XVII. Tam Rastices Moraviae Rex, quam Viztrachus Bohemiae Dux, et Sclavitus eius filius, et Tabamuzil Abotritorum; Dalmatae quoque, Sorabi, Slavi, et Winidi, a Ludovico rege Germaniae deficiunt, et ab eodem fubiugantur. Rastices dolo Svatopluchi seu Sventibaldi nepotis, comprehensus, Ludovico traditus, et ab eodem excaecatus, atque in Monasterium anno 870. detrusus est. XVIII. Quid de Rastice seu Ratislai Moraviae Regis obitu sentiendum? Quid de eius pietate? XIX. An S. Cyrillus fuerit Episcopus? XX. De die emortuali S. Cyrilli. XXI. Quonam anno Moravi a S. S. Cyrillo et Methodio ad Christi fidem conversi? seu doctrinis evangelicis imbuti? Quando Methodius apud Moravos usum linguae Slavicae in sacris celebrandis invenit? XXII. Binae litterae: aliae Moguntini Archipraesulis, aliae

Salisburgensis suorumque Suffraganeorum, ad Ioan. IX. Papam, adversus Moravos eorumque Praefules. XXIII. Slaviam quidem linguam in Sacris celebrandis prae latina induxit Methodius; non tamen graecum ritum, aut Graecos Episcopos et Clericos. Ante Methodii tempora iam Moravos Christiana Sacra excepisse, constat tum ex Annalibus Francorum, tum ex Epistolis Bavariae Praefulum, tum demum ex vita S. S. Cyrilli et Methodii.

Caput III. De Moraviae Episcopis et Archiepiscopis. Refertur ac refellitur Catalogus Graecus Archiepiscoporum Moraviae et Bulgariae. Item Catalogus Episcoporum Olomucensium. I. S. S. Cyrillus et Methodius a Nicolao Pp. Romanam evocati, ad reddendam rationem praedicationis Evangelicae. Ab Hadriano Papa honorifice excepti. Ab eodem Methodius consecratus Episcopus, in Moraviam remittitur. III. Apud Io. VIII. Papam accusatur Methodius Episcopus Moravorum, quod aliter doceret, ac Romae professus fuerat. Romam anno 879. evocatur, vetaturque Slavicum sermonem in Sacris adhibere. Binnae hac de re Ioannis Epistolae. III. Pagii hallucinatio circa Weleradiensem Archiepiscopatum, a S. Cyrillo, ut putat, erectum. Ioannes Papa Sergium Slavum, a Georgio Pseudoepiscopo ordinatum Belogradensem Episcopum, deponit. IV. De Agathone Moravorum, Gabriele Achridae, et Simeone Debeli Episcopis, a Photio in sua Pseudosynodo anni 879. commemoratis. Deque Sylvestro, qui a Quieno dicitur Bulgaris per Hadrianum Papam consecratus Episcopus. V. Agathon, non Theophylactus, a S. Ignatio ad Bulgaros missus primus Episcopus. VI. Gregorius, non Gabriel, post Agathonem, Episcopus a Graecis summissus Bulgariam curabat. VII. Catalogus Archiepiscoporum Bulgariae, a Graeco Schismatico auctore concinnatus, apud Cangium et Quienum. VIII. Methodius in numero Archiepiscoporum Bulgariae perperam collocatur. Item Gorasus ab ipso Methodio ordinatus, non recte dicitur. IX. Post Agathonem, primus Bulgarorum Episcopus Graecus schismaticus

ticus Gorasus, qui et Georgius. Secundus Clemens: tum reliqui in Catalogo enumerati. Quandonam Autocephalia Episcopis Bulgarorum concessa? X. Quid de Gorasdo et Clemente, Bulgariae Episcopis, Auctor schismaticus in vita ipsius Clementis effutiat? XI. Svatoplucus Moraviae Rex a Methodio primum excommunicatus, deinde absolutus. Methodius a Io. VIII. Papa Archiepiscopus Moraviae creatur, eique Wichinus Episcopus subicitur: facultas insuper conceditur, Slavico sermone in sacris celebrandis utendi. Ioannis Papae hac de re litterae. XII. Ex Ioannis Papae Epistolis convincitur mendacii Auctor graecus Vitae Clementis, Episcopi Bulgariae, qui Methodium ad Graecorum Schisma pertrahere, et Latinos erroris arguere satagat. XIII. Bulgariae Reges a Graecis ad Roman. Ecclesiam confugiunt. Eorum series. De Clemente, Damiano, Davide, et aliis Bulgarorum Episcopis. XIV. Methodius in Moraviam reversus, quendam sibi adversantem offendit Episcopum an. 881. XV. Quisnam ille Episcopus, Methodii adversarius? et quam ob causam? XVI. Wichinus, Nitrensis Episcopus, Arnulphi Imperatoris et Regis Germaniae Cancellarius, et mox Patavienfis Episcopus ineunte an. 897. XVII. Wichingus anno 900. Pataviensem Ecclesiam deserere compulsus, ad Nitriensem rediit, aut alibi in Moravia fedidit. XVIII. Ioannes Moravorum Archiepiscopus post Methodium, eiusque Suffraganei, Benedictus, Daniel, et Wichingus. XIX. Exponitur Catalogus Olomucentium Antistitum: ubi enumerantur 1. Cyrillus. 2. Methodius. 3. Ioannes. 4. Silvester. 5. Ioannes alter, sub Severo Pragae Episcopo ordinatus. XX. Demonstratur, Moraviae Archiepiscopos fuisse 1. Cyrillum. 2. Ioannem. 3. Silvestrum: idque ab anno 880. usque ad annum 935.

Pars secunda agit de Slavis Borealibus, Moravis, Bohemis: deque Nortmannis, Hungaris, Patzinacis, Chazaris, Bulgaris, et Russis.

Caput

Caput I. Moravorum, Slavorum Borealium, et Nortmannorum res gestae ab anno Christi 876. usque ad annum 888. sub filiis Ludovici Germaniae Regis. I. Deiceto Ratislao Moraviae Rege, Svendibuldu eius nepos a Ludovico Germaniae Rege substituitur. Ludovico defuncto, filii eius Carolomannus, Ludovicus, et Carolus, paternum regnum inter se partiuntur. II. Methodius Moravensis seu Pannoniensis Antistes, apud Io. VIII. Papam delatus, quod errores doceret, et quod Slavica lingua in re divina uteretur, ita se Pontifici purgavit, ut is, approbata eius innocentia, usu quoque linguae Slavicae indulto, Archiepiscopum illum constituerit, Moravia et Pannonia a Sede Patavienfi exemptis. III. Io. VIII. Papae epistolae de Archiepiscopatu Methodii, deque indulto Slavicae linguae in re divina usu. IV. Refellitur eorum error, qui Slavicae linguae in rebus divinis usum, ab Hadriano Papa concessum, deinde a Io. VIII. primum vetitum, mox permissum scribunt. V. An septem Episcopi sub Archiepiscopo Moravienfi? VI. Slavi Linones et Sualii a Ludovico Germaniae Rege subacti. Caroli Calvi Imperatoris mors. Conventio inter Ludovicum Balbum, Caroli Calvi filium, et inter Ludovicum, Ludovici Senioris Germaniae Regis filium. VII. Nortmanni apud Carbonariam a Ludovico Rege caduntur. In Saxonia vero superiores existentes, occidunt duos Episcopos, XII. Comites, et XVIII. satellites regios, exceptis plurimis in captivitate abductis. VIII. Slavi Dalmatii, Bohemi, et Sorabi, in Thuringiam invadentes, a Poppone Comite prosteruntur. Carolomannus moritur. Ludovicus eius frater, Arnulfo, Carolomanni filio, Carinthiam concedit. IX. Carolus Ludovici frater, Imperator coronatur. Nortmanni, incenso Niumago Palatio, recedunt. Altera Nortmannorum grassatio, sub Regibus Godefrido et Sigfrido, qua Leodium, Traiectum, Colonia, Brunnas, aliaeque urbes incendio sunt vastatae. Vasa Metensis Episc. occisus. Ludovicus Germaniae Rex moritur. Carolus Imp. probrosam pacem cum Nortmannis facit; ea conditione, ut Godefrido

defridus Rex Christianorum se fieri polliceretur, eique Frisia provincia concederetur, et Gisa Lotharii filia in uxorem daretur. X. Nortmannorum incursiones in Regnum Lotharii. Eleemosynae ab Aelredo Rege in Indiam missae. XI. Exorti in Pannonia tumultus, ob praefecturam Limitis Arboni concessam. Sventibaldus Moraviae Rex Pannoniam triennio diripit. Caroli Regis interventu, pax inter Arnulfum Regem et Sventibaldum fit. Pannonia Transdanubiana Sventibaldo concessa. Braslavus inter Dravum et Savum Dux. XII. Henricus Comes, et Arno Episcopus, Nortmannos fugant. Gotefridus Nortmannorum Rex, infidelitatis correptus, occiditur. Gisa eius uxor ad Imp. transmittitur. Hugo, Gislæ frater, tanquam conspirationis Gotifredi fautor, excecatur. XIII. Nortmanni Parisios obsident. Henricus Comes in bello cadit. Carolus Imp. concessa Sigfrido Nortmannorum Regi pecunia, eum recedere facit. Reversus Sigfridus, in Frisia interficitur. Carolo e Regno deiecto, Arnulfus in Regni solio ponitur. XIV. Expenditur asserta ab Helmoldo annorum septuaginta Nortmannicae persecutionis Epochæ.

Caput II. Prima Hungarorum in Pannoniam irruptio. Hungari, Turci, Cabari, Chazari, Uzi, et Patzinacitæ, ex Constantino Porphyrogenito. Bellum Hungaricum cum Bulgaris, Thuroczii circa Hungaros allucinationes. I. Francicum Regnum in plura divisum, post obitum Caroli, filii Ludovici Senioris Germaniæ regis. Arnulfus Germaniæ Rex. II. Hungarorum primus in Pannoniam adventus. Scythiæ descriptio ex Annalista Metensi. III. Hungarorum prima sedes, et migrationes diversæ. IV. Constantini Porphyrogeniti Textus de Hungaris, aliisque populis, profertur et exponitur. Ac primum de Patzinacitæ, Chazaris, et Uzis. V. De Hungaris seu Turcis et Cabaris et Sabiris. VI. Hungari 899. in Pannoniam invadunt. VII. Quid Byzantini scriptores narrent, de pugna Græcorum cum Simeone Bulgarorum Rege, deque Ungaris semel iterumque adversus Bulgaros confligentibus. VIII. Relata primum a Græcis

ope

ope Hungarorum de Bulgaria victoria. Mox consilio Michaelis Bogoris olim Bulgarorum Regis, post triduanum ieiunium, resumptis armis, Bulgari Graecos profligant, et Hungaros imperatos invadunt caeduntque. LX. Fabulosa Thuroczii de Hungaris narrationes.

Caput III. Svatoplucus Moraviae Rex, Ducatu Bohemiae ab Arnulfo Germaniae Rege auetus, in eum rebellat. Ab eodem Arnulfo bello petitur, superatur, et anno 894. moritur, relicta filii, Regni Moraviae haeredibus, Moymire et Svatoplucio. I. Svatoplucus Moraviae Rex filium Arnulphi, ex sacro fonte levatum, Svatoplucum seu Zventibaldum appellat, et ab Arnulpho Ducatum Bohemiae accipit. II. Exponitur causa, cur Arnulphus Svatoplucio Moraviae Regi Ducatum Bohemiae tradiderit. Per eam occasionem Borivius, Bohemiae Dux, Christianam fidem amplectitur. III. Pax ab Arnulpho cum Moravia renovata. Primum bellum Nortmannicum ad Guliam Fl. Alterum ad Thiliam seu Clyas. IV. Arnulphus, Germaniae Rex, armis adversus Svatoplucum Moraviae Regem et Bohemiae Ducem sumtis, auxiliantibus sibi tum Hungaris, tum Braslavone Slavoniae Duce, tum etiam Simeone, Bulgarorum Rege, Moravia vastata, Svatoplucum in ordinem redigit; Bellum contra Slavos Obotritos gestum, in quo Arn Episcopus occumbit. Aetat Reginonis Abbatis Prumienfis, Ludovicus filius Arnulphi nascitur. Arnulphus in Italiam evocatur. V. Epocha belli Moravici. Fabulosa Thuroczii narratio de Hungaris in Moraviam intrantibus sub Svatoplucio. VI. Arnulphi Regis gesta in Italia et in Gallia. VII. Svatoplucus Moraviae Rex anno 894. moritur, relicto filii Moymire et Svatoplucio Regno. Hungari post eius mortem in Pannoniam invadunt. VIII. Fabulae Neoteri-corum scriptorum de obitu Svatopluci, Moraviae Regis, referuntur ac refelluntur.

Caput IV. Arnulfus Germaniae Rex a Formoso Papa coronatur Imperator. Pax a Graecis cum Hungaris inita. Bulgari Hungaros profligant. Pannonia Braslavoni Duci

tuenda committitur ab Arnulfo. Moravi et Sorabi legatos ad Arnulfum mittunt. Duces Bohemiae petunt opem ab Arnulfo adversus Moravos. Dissidio inter Moymirum et Svatoplucum Moraviae Principes orto, Moymirus Svatoplucum a Moravia pellit. Gesta Zventibaldi filii Arnulfi. Arnulfus Imp. moritur. I. Zventibaldus Arnulfi filius Regno Lotharii praeficitur. Arnulfus Imperator a Formoso Papa coronatur. II. Pacem Graeci cum Hungaris faciunt. Bulgari victoriam referunt. Pannonia Braslavoni Duci, tum adversus Hungaros, tum adversus Moravos, tuenda ab Arnulfo committitur. III. Moravorum et Sorabum legati pro pace custodienda Arnulfum accedunt. Duces Bohemorum suffragium Arnulfi petunt contra inimicos Moravos. IV. Dissidium ortum inter fratres Moymirum et Svatoplucum, Moraviae principes. Moymirus Moraviam retinet, pulso fratre, quem ex ergastulo Arnulfus Imp. eripit. Arbo Bajonariae Comes: Liutboldus Austriae. Braslavo Dux Slavoniae. V. Wichinus Pataviosensem Episcopatum arripit, a quo deicitur. VI. Zventibaldus, filii Arnulfi, gesta. Arnulfus Imperator moritur.

Caput V. Moravi pacem cum Ludovico Rege Arnulfi filio firmant. Antistitum Noricorum querelae de Archiepiscopo et Episcopis, a Io. IX. Papa in Patavienſi Dioecesi institutis. Quid Pontifices Benedictus VII. Leo VII. et Agapitus II. de Dioecesibus Pannoniae Orientalis et Occidentalis constituerint. Archiepiscopatus et Episcopatus Moravorum a Io. VIII. instituti. Hungarica irruptio in Italiam, Baioariam, Pannoniam, Moraviam, et Carinthiam. I. Baioarii et Bohemi in Moraviam invadunt. Moravi pacem cum Ludovico Rege firmant. Hungaricae cladis epocha, iuxta diversos Scriptores. II. Hungaricae cladis epocha, iuxta diversos Scriptores. III. Antistitum Noricorum querelae, quod Io. IX. Papa unum Archiepiscopum et duos Episcopos in Dioecesi Patavienſi ordinasset, et quod Wichingus Nitriensis Episcopus ad Pataviosensem Ecclesiam esset evectus. IV. Post Hungaricam incurſionem, Archiepiſco-

episcopus et Episcopi a Io. IX. in Moravia instituti, superstitiosae fuere. V. Hungaricae cladis Epochae diversimode a diversis traditur. VI. Pagii et Mutii verba de clade Hungarica. VII. Multiplex Hungarorum incurfio. VIII. Moraviae Archiepiscopatus et Episcopatus sub Ioann. VIII. et IX. IX. Benedictus VII. Leo VII. et Agapitus II. Orientalem Pannoniam Patavienfi, Occidentalem Salzburgensi assignant. X. Expenditur Antistitum Noricorum ad Io. IX. Papam epistola, qua contendunt, Moravensem Ecclesiam Patavienfi fuisse subiectam. XI. Dubravii circa Hungarorum irruptionem hallucinationes. XII. Thuroozii sphalmata circa Hungaricam historiam recensentur, ac refelluntur. XIII. Hanzlitzii narratio de Hungarorum irruptionibus probatur. XIV. Moraviae Regnum post cladem Hungaricam incolume.

Caput VI. Bulgarorum Reges, Simeon et Petrus: Germanorum Conradus et Henricus Auceps. Hungari factam cum Henrico ad novennium pacem rumpunt, et ab eodem profligantur. Idem Henricus Bohemos, Slavos, Abntritos, et Nortmannos subigit. I. Commissum ab Hungaria cum Graecis et Bulgaris praellum. II. Simeon Bulgarorum Rex Constantinopolim obsidet, et pace facta recedit. III. Commissa a Simeone Bulgarorum Rege cum Graecis ad Acheloum pugna. IV. Res Constantinopolitanae sub initia Imperatorum, Romani Senioris, et Constantini Porphyrogeniti. V. Aliud Bulgarorum sub Simeone adversus Graecos praellum: et pax domum sancita. VI. Simeonis infelix cum Chrobatis praellum. Ei mortuo succedit filius Petrus, Bulgarorum Rex, qui contractis cum Maria Christophori Caesaris filia nuptiis, foedus cum Romano Seniore et Constantino Porphyrogenito firmat. VII. Series Hungarici belli, et reliqua ad Simeonem et eius filios spectantia. VIII. Hungarorum irruptiones post Conradi Germaniae Regis obitum. Seditio in Bajoaria et Germania. IX. Henricus Auceps, Germaniae Rex pacem cum Hungaris ad novennium facit. Eos post novennium in ditionem Germanicam irruptentes profligat. X. Hen-

rici Aucupis praelia cum Hungaria, Bohemis, Dalmatis, Slavis, Abotritis, et Danis. XI. Bohemicum bellum sub Henrico Aucupe, Germaniae Rege. Bohemiae status post Borivoibm Ducem. XII. Bellum Henrici Aucupis cum Slavis Obotritis et Danis. Slavorum Horealium gentes diversas. XIII. Bohemi Sorabi, et ceteri Slavi ac Dani, ab Henrico devicti, ita ut tributum ei et Christianitatem promitterent. Wormone Danorum Rege extincto, Haroldus filius Christianam religionem in Regno suo praedicari permittit, eamque, opera Archiepiscopi Vnni una cum aliis amplectitur. Ex Helmoldo.

Caput VII. Ioannis et Michaelis conspiratio, a fratre eorum Petro, Bulgarorum Rege, compressa. Nicephorus Phocas Russos in Petrum concitat: Sphendosthabus, Russorum Dux, victis Bulgaris, Mysiam occupat. Ioannes Zimisces Imperator, Nicephoris Successor, Russis devictis, Mysiam recuperat, Bulgaros subiicit. Hos rebellantes Basilus Imp. domat, et Bulgariam Byzantino adicit Imperio. Chrobatos in fidem recipit. I. Petrus Bulgarorum Princeps foedus cum Nicophoro Phoca Imp. init. Conspirationem fratrum Ioannis et Michaelis comprimit. Filii eius, Borises, Romanus, ac Simeon. Regnum Bulgaricum invasum a Davide, Mose, Aarone, et Samuele. II. Nicephorus Phocas Russos in Petrum Bulgarorum Regem concitat, eo quod iussus Hungarorum incursiones cohibere renuisset. III. Ioannes Zimisces, Nicephoris Phocae successor, Sphendosthabum Russorum Ducem bello petivit, quod ereptam Bulgariam Mysiam sibi retinisset, non Graecis dedisset. IV. Russici belli continuatio. V. Russicum bellum a Io. Zimisce Imp. adversus Sphendosthabum susceptum, relataque ab eodem Zimisce de Russis victoria, ex historicis Byzantinis describitur. VI. Statuitur Epochae Russici belli. VII. Bulgarici tumultus post obitum Io. Zimisceae Imp. Basilus Porphyrogenitus Imp. Bulgariam devictis, Bulgariam Byzantino adicit Imperio. VIII. Bulgaricum bellum anno 976. inceptum, et anno 1019. terminatum. Scleri rebel-

Tab. I. ad Novitat. Evid. et. 1763. Misc. Mart. P. II. pag. 145 seq.

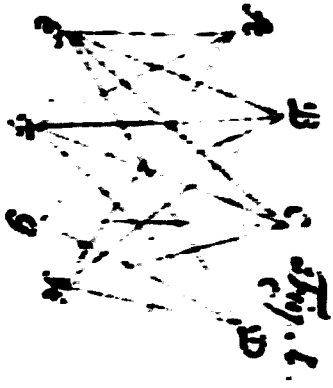
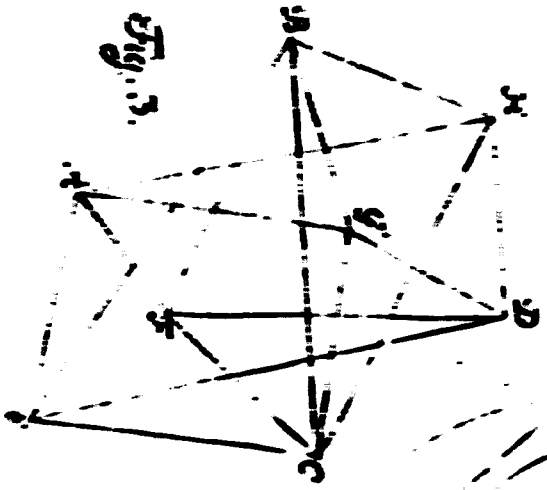
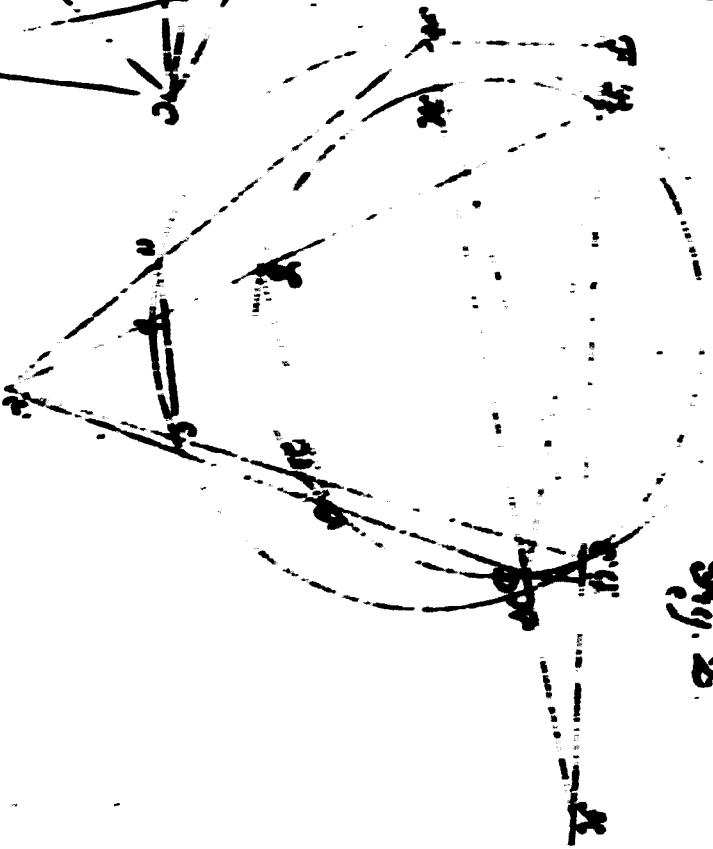

Fig. 2.

Leihent. Subleyma.
Wich. in. p. 145 seq.

rebellio: Vladimirus Russorum Dux suppetias Imp. Basilio adversus rebelles mittit. IX. Basilius Imp. adversus Samuelem Bulgarorum Regem expeditionem suscipit. Iberiam et Phoenicem peragratur. Principi Venetiarum nuptum tradit filiam Argyri, sororem Romani, qui post imperavit. X. Bulgarica trans Haemum loca a Basili Ducibus capta. Saraceni in Coelefyriam irumpentes compressi. XI. Castra Samuelis Bulgarorum Regis direpta. XII. Samuele mortuo, Bulgariis imperat Gabriel Romanus. XIII. Gabriele Romano occiso, Bulgarorum Rex fit Ioannes Bladisthlabus. XIV. Chazaria et Aspracania Basilio Imp. deduntur. Petainaci in auxilium Bulgarorum adfiscuntur. Russi pro Graecis militant. XV. Io. Bladisthlabus Rex Bulgarorum caeditur. Bulgari Basilio Imp. se suaque castra dedunt. David Bulgariae Archiep. et Maria Ioannis Regis vidua, cum filiis, aliisque Optimatibus, honorifice excipiuntur. Basilius triumphans Byzantium ingreditur. XVI. Subacta Bulgaria, etiam Chrobatorum Principes, fratres duo, Basilio Imperatori se dedunt.

I. H. LAMBERT DE ICHNOGRAPHICA
*campi vel regionis delineatione independenter ab
 omni basi perficienda, Schediasma.*

§. I.

Plurima in re ichnographica occurrunt Problemata, quae absque calculo literali omnem fere solutionem respiciunt, atque proin, nisi calculus iste in subsidium vocetur, omni usu carent. Constat vero ex ipsa huius Calculi historia, eum haecenus potissimum ad res mechanicas atque astronomicas fuisse applicatum, haud secus certe ac si praxi geometriae solis agrimenforibus esset relinquenda. At vero non desunt rationes, quae aliud suadent. Sive enim spectes problematum elegantiam; sive solutionis difficultatem, quae aliouin maximum esse solet geometriae incitamentum;

mentum; siue denique illum usum, qui vel in casibus desperatissimis, omnemque praxin tritam respicientibus, geometram non deserat: quidquid inquam horum spectes, fisset tibi geometriae praxis campum amplissimum, in quo vires ingenii exerceas. Huius rei in praesentiarum unicum dabo exemplum, ex quo haud difficulter patebit, plurima istius generis adhuc superesse, parum adhuc, vel plane non ventilata.

§. II. Quo vero problema longe universalissimum, cuius solutionem hic dare constitui, ita proponatur, ut eius difficultas, una cum maxima eaque universalissima utilitate in oculos incurrat, sequentem in modum istud proponere lubet. *Navis iuxta littora ita provehitur, ut ipsa littora, promontoria, aedes, turres, aliaque obiecta, navigantium oculis continuo obversentur: quaeritur, qua ratione Geometra in navi constitutus, soloque mensurae vel instrumenti goniometrici usu, obiecta ista observare debeat, ut non modo ipsa obiecta, verum et ipsius navis iter ichnographice delineari possit.* Per se iam patet, hoc problema, in delineandis regionibus atque provinciis simul adhiberi posse, atque amplissimum esse eius usum.

§. III. At vero adeo difficilis est huius problematis solutio, ut primo quidem intuitu videatur esse vel impossibile, vel indeterminatum. Ubivis enim in mari vel lacu eligas stationem, ex qua angulos metiri possis, quos obiecta in littore posita ibi efficiunt: atamen unica statio rem plane non absolvit, alteram vero stationem eligere etsi velis, signum tamen infigere, nisi aliam navem adhibeas, non datur, unde nec angulos istos metiri licet, quos in utraque statione obiecta cum linea stationis vel basi efficiunt. Quare cum quaevis statio ita sit spectanda, ut a reliquis plane sit independens: patet, augendum esse stationum numerum, quo in pluribus locis eorundem obiectorum angulos metiri queas. At vero haud ita facile praevideri potest, annon, etsi infinitae adhibeantur stationes, problema nihilo minus ita sit indeterminatum, ut spe tua exidas. Hoc certe fieri observavi, simulac obiecta sunt in eadem recta. Casum

sum enim hunc, utpote faciliorem, prius perlustravi, quia universalis problematis istius solutio diutissime me ita vexavit, ut omne oleum omnemque operam plane reputarem amissam. Re tamen iteratis vicibus tentata, inveni tandem, quatuor stationes sufficere, simulque requiri quatuor obiecta, quorum singula sint in quatuor istis stationibus visibilia, haud tamen in eadem recta sita.

§. IV. Sint ergo quatuor obiecta A, B, C, D, quatuorque stationes E, F, G, H, atque pro quavis statione dentur tres isti anguli, quos obiecta ibi efficiunt, qualesque v. gr. in prima statione E sunt anguli AEB, BEC, CED. Quæritur iam situs punctorum A, B, C, D, E, F, G, H. Solutio problematis erit sequens. TAB. I.
Fig. I.

§. V. Ne singulae quatuor stationes simul computum ingrediantur, sint quatuor obiecta A, B, C, D, statio quaelibet E. Recta EC statuatur seu basis, atque effertur per unitatem. Porro per terna puncta ABC, et BCD agantur duo circuli, atque ducantur rectae AC, BD, ac, ab, δβ, δγ. Quo facto per proprietatem circuli notissimam dabuntur quatuor analogiae sequentes. Fig. II.

$$\begin{aligned} Ea : ab &= EB : BA \\ Ea : ac &= EC : CA \\ Eδ : δγ &= EC : CD \\ Eδ : δβ &= EB : BD \end{aligned}$$

Unde dabitur

$$\begin{aligned} Ea &= \frac{ab \cdot EB}{AB} = \frac{ac \cdot EC}{AC} \\ Eδ &= \frac{δγ \cdot EC}{CD} = \frac{δβ \cdot EB}{BD} \end{aligned}$$

Hinc porro

$$\frac{EB}{CE} = \frac{ac \cdot AB}{ab \cdot AC} = \frac{δγ \cdot BD}{δβ \cdot CD}$$

T

§. VI.

§. VI. Vocentur iam anguli
 AEB = f ABF = ω DCG = φ
 BEC = g ACB = ν DBM = μ
 CED = h

eritque

$$\begin{aligned} AB : AC &= \sin \nu : \sin \omega \\ ac : ab &= \sin (\omega - f - g) : \sin (\nu - f) \\ BD : CD &= \sin \phi : \sin \mu \\ \delta \gamma : \delta \beta &= \sin (\mu - h) : \sin (\phi - h - g) \end{aligned}$$

Quibus valoribus in ultima aequatione §. V. substitutis prodit aequatio

$$\frac{\sin \nu \cdot \sin (\omega - f - g)}{\sin (\nu - f) \cdot \sin \omega} = \frac{\sin \phi \cdot \sin (\mu - h)}{\sin (\phi - h - g) \sin \mu}$$

quae per notationes functionum circularium resolutiones mutatur in sequentem

$$\frac{\cos (f - g) - \sin (f - g) \cot \omega}{\cos f - \sin f \cot \nu} = \frac{\cos h - \sin h \cot \mu}{\cos (h - g) - \sin (h + g) \cot \phi}$$

§. VII. Dicatur iam, demissis perpendicularibus
 BC = i AF = P DG = R
 FB = Q CG = S

atque patet fore

$$\begin{aligned} \cot \omega &= (Q : P) & \cot \phi &= (S : R) \\ \cot \nu &= (Q + 1) : P & \cot \mu &= (S + 1) : R. \end{aligned}$$

Quibus valoribus in ultima aequatione §. praecedentis substitutis erit

$$\frac{P \cdot \cos (f + g) - Q \sin (f + g) - R \cdot \cos h - (S + 1) \cdot \sin h}{P \cdot \cos f - (Q + 1) \sin f - R \cdot \cos (h + g) - S \cdot \sin (h + g)}$$

§. VIII. Haec aequatio resolvitur in sequentem

$$\begin{aligned} 0 &= +QS \cdot f(f+g) \cdot f(g+h) - QR f(f+g) \cos (g+h) - PS \cos (f+g) f(g+h) \\ &- QS \cdot ff \cdot fh & + QR \cdot ff \cdot \cos h & + PS \cdot \cos f \cdot fh \\ &- Q \cdot ff \cdot fh & - S \cdot ff \cdot fh & + P \cdot \cos f \cdot fh \\ & & - & ff \cdot fh \end{aligned}$$

+PR.

$$+PR \cdot \text{cof}(f+g) f(g+h)$$

$$-PR \cdot \text{cof} f \cdot fh$$

$$+ R fh \cdot \text{cof} h.$$

Quae haud difficulter contrahitur in sequentem

$$0 = (QS - PR) \text{sing.} f(f+g+h) - (PS + QR) fg \cdot \text{cof}(f+g+h)$$

$$+ R ff \cdot \text{cof} h + P \text{cof} f \cdot \text{fin} h - (Q+S+1) ff \cdot fh.$$

§. IX. Hanc aequationem cum quatuor ingrediantur incognitae P, Q, R, S, patet quatuor requiri stationes, quo determinari possint. Facilius vero absolvitur computus, si primo quaerantur valores

$$R : P$$

$$(Q+S+1) : P.$$

$$(PS+QR) : P.$$

$$(QS-PR) : P.$$

Quippe his inventis haud difficulter reperiuntur P, Q, R, S. Quod quomodo fieri possit, iam exemplo docebimus. Sint quatuor obiecta A, B, C, D, stationes vero E, F, G, H, quarum positionem data opera secus ac in secunda figura sumimus, quae late ligi possit, qua ratione anguli pro vario earum situ sint sumendi. Sit ergo pro statione

I ^{us}	II ^{us}
f = AEB = +22° 30'	AFB = +63° 48'
g = BEC = +60° 44'	BFC = +107° 38'
h = CED = -18° 40'	CFD = -42° 20'
<hr/>	
f+g+h = AED = +64° 34'	AFD = +129° 6'
III ^{us}	IV ^{us}
AGB = +66° 20'	AHB = +31° 30'
BGC = +205° 58'	BHC = +277° 52'
CGD = -70° 38'	CHD = -32° 56'
<hr/>	
A(G) = +201° 40'	A(H) = +275° 26'

Quoniam itaque (§ 8.)

$$Q+S+1 = P \frac{\text{cof} f \cdot fh}{ff \cdot fh} + R \frac{ff \cdot \text{cof} h}{ff \cdot fh} \cdot (PS+QR) \frac{fg \cdot \text{cof}(f+g+h)}{ff \cdot fh}$$

$$+ (QS-PR) \frac{fg \cdot f(f+g+h)}{ff \cdot fh} \quad \text{sub.}$$

148 NOVA ACTA ERUDITORUM

Substitutis valoribus habebitur pro singulis quatuor stationibus

$$Q+S+1=2,4142P-2,9600R+3,0587(PS+QR)-6,4320(QS-RP)$$

$$\dots = 0,4921 \dots - 1,0977 \dots - 0,9947 \dots - 1,2240 \dots$$

$$\dots = 0,4383 \dots - 0,3515 \dots + 0,4709 \dots - 0,1871 \dots$$

$$\dots = 1,6318 \dots - 1,5438 \dots - 0,3907 \dots - 3,4653 \dots$$

Quibus aequationibus a prima subtractis remanet

$$\ominus = 1,9221P - 1,8623R + 4,0534(PS+QR) - 5,2080(QS-RP)$$

$$\ominus = 1,9759 \dots - 2,6085 \dots + 2,5878 \dots - 6,2449 \dots$$

$$\ominus = 0,7824 \dots - 1,4162 \dots + 3,4494 \dots - 2,9667 \dots$$

Quodsi porro singuli coefficientes per ultimos dividantur, prodit

$$\ominus = 0,3691P - 0,3576R + 0,7783(PS+QR) - (QS-RP)$$

$$\ominus = 0,3164P - 0,4177 \dots + 0,4144 \dots - \dots$$

$$\ominus = 0,2637P - 0,4774 \dots + 1,1627 \dots - \dots$$

Subtrahatur utraque posterior a prima, remanet

$$\ominus = 0,0527P + 0,0601R + 0,3639(PS+QR)$$

$$\ominus = 0,1054 \dots + 0,1198 \dots - 0,3844 \dots$$

Unde divisione instituta fit

$$\ominus = 0,1448P + 0,1652R + (PS+QR)$$

$$\ominus = 0,2742 \dots + 0,3117 \dots - \dots$$

Quibus aequationibus additis prodit

$$\ominus = 0,4190P + 0,4769R.$$

Adeoquo gradatim regrediendo

$$1^\circ. R = -0,8786.P$$

$$2^\circ. PS+QR = -0,0003.P$$

$$3^\circ. QS-RP = +0,6831.P$$

$$4^\circ. Q+S+1 = +0,6202.P.$$

Hinc iam porro

$$5^\circ. S - 0,8786Q = -0,0003 \quad (N^\circ. 1, 2.)$$

$$6^\circ. S + Q = -1 + 0,6202P \quad (N^\circ. 4.)$$

$$7^\circ. 1,8780Q = -0,9997 + 0,6202P \quad (N^\circ. 5, 6.)$$

$$8^\circ. Q$$

$$\begin{array}{l}
 8^{\circ}. \quad Q = -0.5321 + 0.3301 P \quad (N^{\circ}. 7.) \\
 9^{\circ}. \quad S = -0.4679 + 0.2901 P \quad (N^{\circ}. 6. 8.) \\
 10^{\circ}. \quad QS = 0.2490 - 0.3088 P + 0.0957 PP. \quad (N^{\circ}. 8. 9.) \\
 11^{\circ}. \quad QS = +0.6831 P - 0.8786 PP. \quad (N^{\circ}. 1. 3.) \\
 12^{\circ}. \quad 0 = +0.2490 - 0.9919 P + 0.9743 PP \quad (N^{\circ}. 10. 11.) \\
 13^{\circ}. \quad P = 1.0181 P = -0.2555. \quad (N^{\circ}. 12.)
 \end{array}$$

Hinc tandem uterque valor ipsius P

$$P = +0.5690.$$

$$P = +0.4490.$$

Ex his valoribus primum retinebimus, quippe cui figura tertia respondet. Erit ergo hoc valore successive substituto

$$P = +0.5690.$$

$$R = -0.4998.$$

$$Q = -0.3543.$$

$$S = -0.3028.$$

Valores Q, S sunt negativi, quia perpendiculum ex obiectis A, D cadit intra loca vel obiecta B, C. Atque valor R negativus est, quia obiectum D est supra rectam BC.

§. X. Resumamus iam aequationes

$$R = -0.8786. P$$

$$PS + QR = -0.0003. P$$

$$QS - PP = +0.6831. P$$

$$Q + S + 1 = +0.6203. P$$

Atque facile patet, quatuor hos coefficientes a stationibus E, F, G, H non pendere, verum eosdem prodire, quaecumque fuerint istae stationes. Etenim hae aequationes simpliciter definiunt sicut quatuor obiectorum A, B, C, D, ad rectam BC relatum.

§. XI. Quoniam vero his aequationibus resolutis duplex prodit valor literarum P, Q, R, S, patet, retenta recta BC, duplicem pro utroque obiecto A, D reperiri sicut, atque vi §. praecedentis, utrumque esse a stationibus independentem. Facile vero ostendi potest, utrumque sicut

Fig. II. utriusque obiecti A, D esse in eadem recta AD, et quidem in punctis istis A, M, D, N, ubi recta AD utrumque circumulum ABC, BCD fecat.

§. XII. Etenim primo notabimus, angulum AKB esse talem, ut sit

$$\text{tang. AKB} = \frac{AF - DG}{FG} = \frac{P - R}{Q + S + 1}$$

Qui valor vi §. X. est constans.

§. XIII. Porro est

$$(AF - DG) : AF = FG : FK$$

unde

$$FK = \frac{P(Q + S + 1)}{P - R}$$

Et hinc

$$BK = \frac{P(Q + S + 1)}{P - R} - Q = \frac{QR + PS + P}{P - R}$$

Qui valor vi §. X. itidem est constans. Unde patet, rectam AD pro utroque valore P, Q, R, S manere eandem.

§. XIV. Porro, quoniam R est in ratione constanti ipsius P (§. X.) patet debere esse

$$KN : KD = KM : KA$$

adeoque

$$KD \cdot KM = KA \cdot KN$$

§. XV. Porro est

$$\sin(\phi + \omega) = \frac{PS + QR}{AB}$$

$$\cos(\phi + \omega) = \frac{QS - PR}{AB}$$

unde

$$\text{tang}(\phi + \omega) = \frac{PS + QR}{QS - PR}$$

Quae quantitas cum itidem sit constans (§. X.), patet, sum-

nam angulorum $\phi + \omega$ esse constantem, sive eandem pro utroque literarum P, Q, R, S valore.

§. XVI. Quoniam vero arbitrarium est, utrum recta BC vel AD, vel AB, vel BD, vel AC, vel denique DC, pro basi calculi assumatur; facile patet, alios prodire valores literarum P, R, Q, S, simulac ex his lineis rectis aliam assumas, ad quam referantur. Hac vero ratione datis quatuor obiectis dabuntur insuper 12. alia puncta, quorum bina pro binis obiectis substitui possunt. Nisi ergo recte instituantur problematis solutio, nihil facilius est, quam ad aequationem octavi vel sedecimi gradus delabi, quae quidem singula ista 16. puncta exhibebit. Contra ea difficilius ea eligentur, quae in casu quodam proposito vere obtinent, quippe 12. excludi debent, cum tantum quatuor obiecta sint quaerenda, ea nempe, quae reapse observata sunt. Ea vero solutio, quam hic exhibuimus, res omnis ad aequationem quadraticam reducit, atque radix ea, quae in casu quovis proposito obtinet, haud difficile ab altera dignoscitur, quippe plerumque haec non angulos in calculo adhibitos, verum eorum complementa ad 180. gr. supponit. Potest quoque quintum quoddam obiectum in subsidium vocari.

§. XVII. Invento vero situ obiectorum A, B, C, D, determinandus insuper est situs stationum E, F, G, H. Problema hoc pro quavis statione peculiariter solvitur, atque trium obiectorum A, B, C situs sufficit. Quem in finem ponatur angulus ECA = γ . eritque

$$BE : BC = \sin(\gamma + r) : \sin g$$

$$BE : AB = \sin(\gamma + r + f + g - \omega) : \sin f.$$

adeoque

$$BE = \frac{BC \cdot \sin(\gamma + r)}{\sin g} = \frac{AB \cdot \sin(\gamma + r + f + g - \omega)}{\sin f}$$

Unde porro

$$\frac{BC : AB}{\sin g : \sin f} = \sin(\gamma + r + f + g - \omega) : \sin(\gamma + r)$$

Quare

Quare componendo

$$\left(\frac{BC}{\sin g} + \frac{AB}{\sin f}\right) : \left(\frac{BC}{\sin g} - \frac{AB}{\sin f}\right) = \frac{\sin(\psi + \nu + f + g - \omega) + \sin(\psi + \nu)}{\sin(\psi + \nu + f + g - \omega) - \sin(\psi + \nu)}$$

$$= \frac{\text{tang}(2\psi + 2\nu + f + g - \omega) : 2}{\text{tang}(f + g - \omega) : 2}$$

Hinc

$$\text{tang}\left(\frac{2\psi + 2\nu + f + g - \omega}{2}\right) = \frac{\text{tang}\left(\frac{f + g - \omega}{2}\right) \cdot \left(\frac{BC}{\sin g} + \frac{AB}{\sin f}\right)}{BC : \sin g - AB : \sin f}$$

Hoc ergo modo facile dabitur angulus ECA, quo dato reliqua haud difficulte innotescunt, ita ut his hic immorari diutius plane sit superfluum.

§. XVIII. Problema haecenus solutum cum sit universalissimum, haud inutile erit si casus quosdam speciales exponamus, qui sub eo continentur. Quomodo in finem resumemus aequationem §. VIII.

$$0 = (QS - PR) \sin f \cos(f + g + h) - (PS + QR) \sin g \cos(f + g + h) + R \sin f \cos h + P \cos f \sin h - (Q + S + 1) \sin f \sin h$$

§. XIX. Diximus iam supra, problematis solutionem evadere irritam, simulac singula quatuor obiecta sint in eadem recta. Hoc iam facile ostendetur. Etenim hoc casu est $P = R = 0$, unde erit

$$0 = QS \sin g \sin(f + g + h) - (Q + S + 1) \sin f \sin h$$

adeoque

$$\frac{Q \cdot S}{Q + S + 1} = \frac{\sin f \sin h}{\sin g \sin(f + g + h)} = \text{const.}$$

Unde nihil sequitur, nisi theorema mere trigonometricum, dari nempe inter angulos f, g, h , relationem quandam universalem, simulac loca A, B, C, D , sint in eadem recta.

§. XX. Ponamus obiectum D esse infinito remotum, aequatio generalis abit in sequentem

o =

$$0 = (Q \cot \phi - P)fg.f(f+g+h) - (P \cot \phi + Q)fg.\cos(f+g+h) + ff.\cos h - ff.fh.\cot \phi.$$

Quam aequationem cum tres incognitae Q, P, cot φ ingrediantur, patet, tres requiri stationes. Casus hic obtinet si loco obiecti S adhibeas solem, stellas, polum etc. atque ultimo hoc casu recta ED erit linea meridiana.

§ XXI. Quodsi rectae AB, DC ad BC sint normales, erit Q=S=0, adeoque aequatio generalis abibit in hanc $0 = -PR.fg.f(f+g+h) + Rff.\cos h + P\cos f.fh - ff.fh.$ Duobus itaque opus erit stationibus, atque unica opus erit, simul ac fuerit P=R. Quo casu quadrilaterum ABCD est rectangulum, cuiusmodi sunt aedes, horti, agri quamplurimi, quorum ergo situs et figura unica statione determinatur.

§ XXII. Quodsi tria obiecta sint in eadem recta, v. gr. B, C, D, erit R=0, adeoque

$$0 = QS.fg.f(f+h+g) - PS.fg.f(f+g+h) + P\cos f.fh - (Q+S+1)ff.fh.$$

Tribus ergo opus erit stationibus, quae ad duas reducuntur, simul ac recta AB sit ad BC normalis. Quo casu ob Q=R=0, erit

$$0 = -PS.fg.f(f+g+h) + P\cos f.fh - (S+1)ff.fh.$$

Casus hic datur ubi duae tantum vides aedium facie.

§ XXIII. Quodsi dentur anguli, sub quibus latera AB, CD, AD ad rectam BC inclinatur, ut sit $\angle AKB = \lambda$, erit

$$P = Q \cdot \tan \omega$$

$$R = S \cdot \tan \phi$$

$$Qt\omega - St\phi = (Q+S+1)t\lambda$$

unde

$$Q = \frac{S(t\phi + t\lambda) + t\lambda}{t\omega - t\lambda}$$

$$P = \frac{S(t\phi + t\lambda) + t\lambda}{R - t\lambda \cdot \cot \omega}$$

¶

Quare

Quare his valoribus substitutis, aequatio universalis 'abit' in quadraticam, quam nonnisi S ingreditur, ut adeo figura quadrilateri $ABCD$ hoc casu unica ratione determinetur.

§. XXIV. Quodsi recta AD ad BC sit normalis, erit $Q+S+1=0$, adeoque cum detur Q per S , erit

$$S = -\frac{(SS+SP+PR)fgf(g+h+f) - (PS+RS+R)fg \cdot \cos(f+g+h) + Rff \cdot \cos h + P \cdot \cos f \cdot \sin h}{\dots}$$

Ut adeo totus opus sit stationibus, quo figura et situs, obiectorum et stationum determinari possit.

§. XXV. Haecenus dicta speciminis loco hic proponere lubuit, a iam forsitan Geometris dacturus, problema haecenus solutum, varisque eius solutiones curatius perustrandi. Reliqua, quae sese mihi in rimanda geometriae praxi, obtulerunt problemata, una cum praesenti in systema redigere, atque germanica lingua orbi erudito offerre constitui, quod una cum aliis dissertationibus, ad amplificandum mathematicorum usum quicquam facientibus, proximis Nundinis Lipsiensibus in lucem prodibit publicam. Dignum interea videbatur hoc, quod hisce pagellis avolvi, problema, quod peculiariter proponeretur. Solutionem dedi mere algebraicam. Quodsi tamen ingenii vires quis exercere cupiat, id agat, ut elegantem et concinnam sistat huius problemati constructionem, atque videat, an ope intersectionis circuli et rectae, vel duorum circularum, eam absolvere possit?

Jobann David Michaelis, Fragen.

IOH. DAV. MICHAELIS, REGI MAGNAE BRITANNIAE et Elect. Hannov. a Consiliis Profess. Philos. et Directoris Soc. Scient. Quaestiones Societati doctorum Virorum in Arabiam iter parantium propositae.

Frankfurti ad Moenum, pag. 390. octonis.

Præter Praefationem a doctissimo Auctore libello praemissam, additur instructio Regis, sive potius descriptio pro-

provincias, quae proficiscentibus iussu regis mandata est, ut scirent quid cuique agendum, et in quas res mens attentioque dirigenda sit. Prima igitur quaestio pertinet ad mare rubrum, et ad יַם הַיָּבֵן Hebr. quod isti mari nomen dedisse videtur. Conquistores signa *Saph* et *Sari Nill* definitis, docere debent qui venerit, res natura adeo diversae, eodem nomine esse appellatas. Transitus Isealitarum per mare rubrum ratio definienda est, utrum secundum leges naturales, an potius per naturam illius maris, eius alveus ita sicari poterit, ut Isealitas vado illud transire poterint. Sequitur longa atque docta disputatio de lepra, qua Moses non solum homines, sed etiam vestes, domosque improborum, et temere contra legem a se latas facientium, corruptum iri iunatur. In meridionalibus quibusdam partibus Franco Galhae lepram hereditate propagari, docent *Medical observations by a Society of Physicians at London* tom. I. haec igitur, et quae Moses de eremodo isto morbo habet, a peregrinatoribus, comparatione in Arabia facta, accuratius confirmantur. Panis hordeaceus cum saepius in Scriptura S. commemoretur, neque nostrum hordeum eius naturae sit, ut libenter et commodè panis ex eo coctus comedatur: videtur alii in Palaestina eiusque vicinis regionibus hordeus ratio fuisse, ad quod confirmandum, ammadvortendum an Arabes vicinamque gentes etiamnum panis hordeaceo utantur, et cuius illi sit saporis. De olei vi sumendi ad loca Marci VI, 13. et Luc. V, 14. multae ad eorum explodendam vanitatem, qui unctionem ultimam excogitarunt, et qui imprimis a *Dallaco* libro peculiari male mulctati sunt, peregrinatoribus quaestiones proponuntur, quae ubi, ut probabile est, solutae fuerint, magna harum rerum studiosi voluptate afficientur. Magnam adhuc difficultatem interpretationi quorundam locorum V. et N. T. natura dicendarum attulit, cui nulla ratione mo-

deri possumus, nisi definiatur, quae figura et ratio sit istorum animalculorum. Diverſa cicadarum nomina, quae Michaelis V. I. affert (חרגל סלעם ארבה et הנב) docent non unius generis fuiſſe. Maxima autem difficultas huc redit, ut cum Lev. XI, 22. et Matth. III, 4. cicadae in eduliorum genere referantur, demonſtretur, cicadas Orientis edules fuiſſe: nam quas nos quidem novimus nimis ſunt macilentae, ita ut alimenti loco vix eſſe poſſint. Mirum igitur non eſt, ſi locus Matth. III, 4. a doctis viris diverſimode tentatus eſt, in quorum numero eſt imprimis Magnus Weſſelingius in Probab. 33. Heſychius habet hanc gloſſam ἀκρίων· ποῖον, in quo loco ποῖον eſt eximium, praeſtans. Sed Weſſelingius potius legendum exiſtimat ἀκρίς· πόα, putatque gloſſam ad illum locum Matth. pertinere: quae ſane ratio eſſet valde expedita, ſi contextus atque Syrus interpres addicerent. Graec. quidem atque Lat. duas tantummodo ſpecies habent iſtius animalculi *locuſta*, et *cicada*: Graeci ἀκρίδας et τίττωγας, quas vulgo μυρμικὰς appellitare ſolent. Sed haec duo vocabula, ut ſit in ſermone populari, promiſcuè dicuntur, et ſi loco Matth. I. ἀκρίδες non *cicadae*, ſed *locuſtae* reddideris, explicatio niſi bona, certe tolerabilis erit, quia locuſtae carnoſiores fuiſſe conſtat. Nam Ruſſellius quidem, cuius *Natural Hiſtory of Aleppo* laudatur, illud diſcrimen non obſervare videtur: v. Ludolph. Comment. Hiſt. Aethiop. et Stollbergii *Differtat. de habitu et cultu Ioh.* Quantam igitur Michaelis V. III. gratiam doctis viris inibit, ſi peregrinatores reduces non ſolum quae ſint cicadarum genera docere, ſed oſtendere etiam poterunt, eas eiſmodi in his regionibus eſſe naturae ut ſine ſanitatis detrimento edi poſſint. Subiicitur huic quaefſioni locus Coh. XII, 4. ubi quaeritur, an cicada ſymbolum ſenectutis decrepitae, hominiſque, ut cum Homero loquamur, ἰργήτας ἕδη, verſantis apud populos Orientis.

Orientis, fuerit; quia papilio apud Gr. symbolum huius rei animadvertitur. Sed quod quidem scimus, Gr. quidem animam, nunquam vero senectutem ita expresserunt: qua de re multa habet *Stofchus* in *Pierris Graevii* pag. 46. et 156. et meminimus, *Cel. Gesnerum* ad locum quendam *Luciani* explicandum egregiam dissertatiunculam scripsisse.

Manati et Hebr. מנאנא natura et interna structura peregrinantium diligentiae et assiduitati commendatur: magnitudinis in primis eius, et an ea quae alii de eius membris dixerunt vera sint, rationem habere debent. Quae de Syrenum cantu figuraque humana finxerunt Poetae, a Manati figura et natura derivanda esse, multi contendunt: quod si verum est, diligenter observandum erit, an Manatus vocem habeat. Quod si vero, quod est haud dubie certum, Hom. Poetarumque omnino Syrenas exprimere Manatum, largiamur; tamen propterea non necessarium est, ut Manatus vocem habeat, quia Syrenum voces potius ingenio Poetarum, quam naturae originem debere videntur; quod etiam Hom. et Cic. non uno loco subindicare nobis videntur. Quare, etiamsi Manatus nullam vocem peregrinantium testimonio emittere posse dicatur, hoc tamen nihil contra eos valebit, qui Manatum veterum Syrenas esse contendunt. Ceterum, cum doctissimus *Michaelis* pag. 116. quaerat, cur מנאנא Ies. XXXIV, 13. XLIII, 20. etc. et בכרות יענא Ies. XIII, 21. etc. vertant Σειρήνας, id fecisse nobis videntur more istis interpretibus consueto, cum ignotius saepissime per notius, et genera per species exprimere solent. Haud dubie l. existimant, Serpentes alatos intelligendos esse. Sed redeamus eo, unde aberravit oratio. Inprimis tenendum est, quae Ill. Auctor pag. 121. habet de natura vulpium, ad illustrandam Hist. illam *Simsonis*, quae multis stomachum movit. Quanta est in iusta S. S. intelligentia voluptas! Quam tenuis et abiecta est illa inter-

pretandi ratio, quae nescio quibus regulis, quas insolenter vocant hermenevtica, terminis inepti Systematis continetur, et in verba magistri iurare cogit! Quaestio LXXV. pertinet ad sanandi vim veneni serpentum. In qua re duo spectanda sunt: primo, an homo morfu serpentis a morbo gravi, qualis v. c. est Elephantiasis, liberatus sit; deinde vero, an illud venenum contra morsus alius serpentis vim medicam habeat. Quod propterea tenendum est, quia experientia docuit, in ipsis venenis magnam ad sanandum corpus vim inesse. Graecis quidem illud non ignotum fuisse nobis propterea videtur, quia *Φαρμακον* eis est venenum et medicamentum. Multa et incredibilia veteres de Regulo seu Basilisco finxerunt, neque probabile est talem serpentem unquam extitisse; operae igitur pretium iudicatur, quis sit iste veterum Basiliscus, inquirere. Fortasse *Cerastes*, aut *Cobra de Cabo* illis fabulis, quae de Regulo circumferuntur, originem dederunt, quia multa habent signa, quae in veterum Regulum convenire videntur. Quo nomine porro Arabes stellas appellent disquiritur. Stellarum Iobi *כִּימָה בְּסִיל עַשׂ* quae inter stellas septentrionales ab eo referuntur, nomina suntne hodie in lingua Arabum vestigia nec ne, ut eorum explicatio iusta, quae non Analogia, sed certis linguae regulis nitatur, afferri possit? Iam de vocabulo *קודר* utrum sit *Codrus*, an vero *abies*, et de natura et figura *אלגרומים* multa peregrinantibus proponuntur, quae magnam omnibus istarum rerum intelligentibus, huius itineris expectationem excitant. Lexica cum in definiendis et explicandis bestiarum, cuiuscunque sint generis, nominibus, valde sint incerta, illa nomina, diligentius excutienda peregrinatoribus commendantur: v. c. Deut. XIV, 5. *דִּישׁוֹן*, *זמר* et *זמר*. porro Syror. *فَرْس* quid sit desideratur. In versione Chald. et Syria saepius occurrit

rit חרקי et ⁷ *سيفك* inter serpentum nomina, et quodnam morbi genus Syri vocabulo *سلاجف* subiiciant, accuratius definiendum proponitur. Lectu digna sunt, quae de animantibus puris et impuris pag. 278. ex ratione Mosaica disputantur. Nam cum Moses Israelitis interdixerit vesci v. c. quibusdam avibus, quas constat ita esse comparatas, ut cum sint pessimi saporis, nemo iis vesci velit: supervacaneum et temerarium fuisset, lego cavere, ut Iudaei ab istis avibus abstinere, nisi tum, cum Moses legem scriberet, hoc cibi genere aliae gentes usue essent. Restat igitur, ut investigetur, utrum Arabes aquilis vescantur, et quomodo in eius carnibus ad esum parandis versentur. Moses porro in bestiarum ruminantium numero leporem ponit, cum tamen testimonio Physicorum et venatorum constet, leporem non ruminare, nisi forte Moses id propterea dixerit, quia lepus post pastum os ita movere solet, ut ruminare videatur. Peregrinatores igitur hoc studiose curare debent, ut indagent, an Arabes bestias in ruminantium numero collocent, quae os ita ut diximus post pastum movere solent. Succedit longa et erudita disputatio de lapidibus, quorum nomina deinceps ponuntur. Constat satis, lapidum nomina, quae v. c. Plin. Hist. Nat. habet, valde esse incerta; multum igitur proderit diligentia peregrinantium intelligentiae Scripturae S. Eadem etiam ratio est avium, quas Scriptura S. inter impuras refert, de quarum natura et figura si constaret, multorum locorum interpretatio expedior esset. Eas omnes doctissimus Auctor collegit, et diversas de singulis, peregrinantibus, quaestiones proposuit, in quibus illustre egregiae suae eruditionis argumentum dedit.

Scripte.

Scripserat Auctor libri eruditissimus ad multos doctos viros, ut eum in colligenda quasi materia, quae proficentium examini subiicienda esset, adiuverent; quod multi fecerunt, imprimis autem, quae Academia Inscriptionum Parisiensis ad eum scripsit, non praetermittenda h. l. videntur. Quaestiones istius Academiae sunt fere triplicis generis. Prima pars versatur in explicanda Historia et Epochâ regum Yemensium, ubi demonstratur, seriem Pocokianam horum regum esse valde vitiosam, et imperfectam. Altera et tertia Pars pertinet ad Geographiam, linguam, mores, imperium, et ritus istius populi, quae omnia egregie et erudite scripta sunt.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Aprilis Anno MDCCLXIII.

KALENDARIA ECCLESIAE UNIVERSAE, in quibus tum ex vetustis marmoribus, tum ex Codicibus, tabulis, parietinis, pictis, scriptis, sculptisve, Sanctorum nomina, imagines, et festi per annum dies Ecclesiarum Orientis et Occidentis, praemissis uniuscuiusque Ecclesiae originibus, recensentur, describuntur, notisque illustrantur, studio et opera IOSEPHI SIMONII ASSEMANNI, Bibliothecae Vaticanae Praefecti, et Sacrosanctae Basilicae Principis Apostolorum de urbe Canonici. TOMUS QUARTUS. Kalendaria Ecclesiae Slavicae, sive Graeco-Moschae.

Romae, 1755. Sumptibus Fausti Amidei, Bibliopolae in Via Curfus. Alph. 2. plagg. 12. in 4.

Pergit *Dottissimo Assmannus*, eo, quo coepit, ordine, exponere hoc Tomo Quarto de Kalendaris Ecclesiae Slavicae sive Graeco-Moschae. Nos eius contenta, quod Lib. in paucorum manibus est, hic exhibere pergemus.

Pars Prima continet Origines Ecclesiasticas Slavorum Russiae, Hungariae, Bohemiae, et Poloniae.

Caput I. Russorum res gestae ab anno Christi 774. ad annum 1043. Prima eorum ad Christi fidem conversio sub Basilio Macedone. Altera sub Constantino Porphyrogenito:

X

Tertia

Tertia sub Basilio Bulgaroſtono et Constantino. Regum Ruſſorum ſeries a Rurico uſque ad Vladimirus II. Monomachus. Turcorum ſive Hungarorum Reges, Arpades, Soltan, Toxus, Geyſa: nec non Bulczus, ſeu Bulogudes et Gylas. I. Primi Ruſſorum Reges ex Herberſteinio, Ruricus, Igor, Olga ſeu Helena, Svatoſlaus et Vladimirus. II. Quid Ignatius Kulczyński de iisdem Ruſſorum Regibus, Rurico, Igoro, Olga, et Svatoſlao? III. Ante Rurici tempora, Ruſſorum mentio ad annum 774. et 839. IV. Incerta eſſe ac prorsus fabuloſa, quaecunque de Ruſſorum geſtis ante octavum Saeculum narrantur. V. Ruſſica in Byzantinum agrum excuſſio anno circiter 859. Ex Byzantinis Scriptoribus. VI. Ruſſi ſub Basilio Macedone et fidem Chriſtianam et Episcopum accipiunt a S. Ignatio Patriarcha. VII. Animadverſiones in Pagium et Leunclavium circa Ruſſorum ad Chriſti fidem conversionem. VIII. Expediſio in agrum Byzantinum ab Igoro Ruſſorum Rege ſuſcepta. IX. Olga ſeu Helena Ruſſorum Regina, Igori coniux, quo anno Chriſtianam fidem ſit amplexa. Culcinii hallucinationes. X. Legatio ab Helena Conſtantinopolim miſſa. Rugi a Ruſſis diverſi. XI. Digreſſio de Turcorum ſeu Hungarorum Regibus, Arpade, Zoltano, Toxo, Geyſa: nec non Bulogude ſeu Bulczo et Gyla. XII. Expenditur Aventini narratio de primis Turcorum Hungariae Regibus. XIII. Diverſae Hungarorum in Bavariam et Saxoniam irruptiones ab anno 938. ad 949. XIV. Dani Slavique ab Ottone Germaniae Rege ſubiugati, fidem Chriſti amplectuntur. XV. Bellum Hungaricum anno 950. et 955. Gylas et Bulogudes Turcorum Principes baptizantur. Bulogudes a fide deficiens ab Ottone Rege caeditur. Eminentiffimi Baronii et Thuroczii hallucinationes. XVI. De Svatoſlao Igori ex Helena filio, Ruſſorum Rege. XVII. Svatoſlai filii Jaropolchus, Olgus, et Vladimirus. Vladimiri geſta ex Herberſteinio, eiusque vitia et liberi. XVIII. De Vladimiro Ruſſorum Rege, ex Culcino et Cromero. XIX. Chriſtiana fides ab Vladimiro ſuſcepta: ex Herberſteinio et Miechovio. XX.

XX. Vladimiri Elogium ex Libris Ecclesiasticis Rufforum. XXI. Vladimiri Constitutio. XXII. Expenditur Epochæ acceptæ ab Vladimiro Christianæ Religionis. XXIII. De Vladimiri fratribus, uxore Anna, eorumque obitu. XXIV. A Ruffis in Sanctorum catalogo adscripti Olga seu Helena et Vladimirus, eius ex filio nepos. Quid de Vladimiri vitis Ditmarus? XXV. Bellum inter Poloniæ Ducem Boleslaum et inter Iaroslauum Vladimiri Ruffiæ Regis filium exortum. Ex Guaguino, Miechovio, et Cromero. XXVI. Vladimirus vivens, Regnum Ruffiæ inter filios partitus, postquam cladem a Pieczynigis accepisset. Ex Miechovio. Filiorum Vladimiri nomina. Bellum inter ipsos invicem, nec non ab ipsis cum Poloniæ Duce Boleslao commissum. XXVII. Nomina filiorum Vladimiri ex Cromero, Ditmaro, Herbersteinio, Culcinio, et aliis. Svatopolchi et Iaroslai bella. XXVIII. Borisus dictus Romanus et Glebus alias David, germani fratres, Vladimiri filii, martyres. Eorum gesta et cultus apud Ruffos. A Svatopolcho fratre interfecti. XXIX. De Svatopolcho et Iaroslao, Vladimiri filiis. Bellum inter eos exortum, in quo Boleslaus Poloniæ Dux sese immiscuit. Svatopolcho pulso, Iaroslauus rerum potitur. XXX. Animadversiones ad ea, quæ de Svatopolcho et Iaroslao Ruffis, deque Boleslao Poloniæ Duce narrantur. Iaroslai et Mescislai mors ad ann. 1036. figitur: Vladimiri ad ann. 1015. Post Iaroslauum Ruffis imperat Veslaus. XXXI. Vladimiri et Iaroslai constitutiones a Basilio confirmatæ. Metropolitanæ Kioviensæ, post Michaelum et Leontium, Theopemptus et Hilarion: quorum ætas a Culcinio tradita emendatur. Ante Cerularianum Schisma constat vixisse Iaroslauum Ducem, et ante dictos Metropolitanæ. XXXII. Res Byzantiæ ab anno 1025. ad 1036. XXXIII. Stephanus Boisthlabus Serblorum Princeps ann. 1038. XXXIV. Petrus Deleanus, Byzantio in Bulgariam profugiens, Bulgarorum Rex proclamatur. XXXV. Alutianus, Aaronis Bulgarorum quondam Regis filius, ad Bulgares a Byzantio fugiens, Petro Deleano excæcato, in gratiam Imperatoris redit.

redit. XXXVI. Tempore Constantini Monomachi Imper. Serbicum bellum a Stephano Honthabo adversus Graecos susceptum. Stephani successor Michael in Serbliae Principatu pacem cum Imp. facit. XXXVII. Graecos inter et Russos pax firmata, Vladimiro et Iaroslao regnantibus. Vladimirus Monomachus post Ivaslaum Russorum Princeps, Constantinopolim anno 1043. obsidet. XXXVIII. Refertur ac refellitur asystata, quae a Culcino, Mieschovio, et Cromero, de Russorum Principum Epocha gestisque narrantur.

Caput II. Origines Ecclesiasticae Hungarorum post Arpadem et Soltanum, Toxo, Geyza, et S. Stephano regnantibus. I. Hungarorum res gestae, sub Toxo, Soltani filio, Arpads nepote, ab anno 934. ad 955. II. Geyza Hungarorum Rex, pater S. Stephani, in Christianos propensus. III. Prima Christianae fidei apud Hungaros semina sub Gyula et Geyza, tum opera Graecorum, tum studio Gerardi Lauriacensis Episcopi. IV. Quid in Hungarorum conversione praestiterint Wolfgangus Ratisbonensis et Piligrinus Patavienfis Antistites. V. Bruno Episcopus ab Ottono Imp. ad Hungaros legatus missus, a tribus aliis Brunonibus diversis, operam suam in Hungarorum conversione cum Piligrino Patavienfi Episcopo coniunxit. VI. Ad Christianam fidem in Hungariam inducendam etiam Geyzae Regis uxor operam suam impendit. Bolesneginae seu Sarcholtae nomen ei fuisse perhibetur, patremque habuisse dicitur Gyulam Transylvaniae Ducem, Filiam ipsius in uxorem accepit Boleslaus Poloniae Dux, Miesislai filius. VII. Piligrini Episcopi ad Benedictum VII. Pont. Epistola de propagatione apud Hungaros et Slavos Christiana fide. VIII. Benedicti VII. Papae ad Piligrinum responsiva Epistola: cuius Epocha ab Hansizio V. C. statuitur ad exeuntem ann. Chr. 974. vel ineuntem 975. IX. Hungarorum incursiones in Orientalem Franciam ab anno 975. usque ad ann. 985. X. Ermi. Baronius Geyzae Regis ac S. Stephani eius filii ad Christi fidem conversionem figit ad ann. Chr. 989. vel 990.

990. XI. Referuntur verba Chartuini Episcopi, de Geisae et Stephani baptismo a S. Adalberto suscepto. XII. Pagius baptismum S. Stephani ad ann. 996. refert. XIII. Ademar non a S. Adalberto, sed a S. Brunone baptizato ait Geisam et filium: et utriusque nomen Stephani impositum. XIV. Ad annum Chr. 984. baptismus Geisae et S. Stephani statuitur. XV. Dum Geisa in regno vixit, parum Christiana religio profecit. XVI. Post Geisae mortem Stephanus filius Rex Hungariae proclamatus, tam in Hungaria, quam in Transylvania Christianam religionem propagavit. XVII. Silvester II. Papa Regiam coronam S. Stephano Hungariae Principi mittit, et inhaerens ab ipso Episcopatus confirmat anno Chr. 1000. XVIII. An Regium Diadema nomenque Poloniae Duci ab Ottone III. Imperatore collatum? XIX. Expenduntur ea, quae Annalistas Poloni de Miecislao et Boleslao Ducibus narrant. XX. Chartuini, Annalistas Saxonici, et Diemari testimonia de Miecislao et Boleslao Poloniae Ducibus. XXI. De Gisla sive Gisela, S. Stephani Regis Hungariae uxore et Henrici Imp. sorore. Thuroczii, Ranzani, et Aventini errores notantur, tum quoad Gisela genus, tum quoad coronam Regiam S. Stephano concessam ab Henrico Imp. XXII. Gerardus Canadensis Episcopus Stephano ac Gisela Hungariae Regibus adiutricem manus in propaganda Christi fide adunxit.

Caput III. Originis Ecclesiasticae Bohemiae et Poloniae. I. Quo anno Ducatus Bohemiae ab Arnulfo Germaniae Rege fuit Svatopoleco Moravorum Regi concessus, id est Chr. 890. eodem anno vel sequenti, Borivovus Bohemiae Dux, una cum Ludmilla et Bohemia a S. Methodio Christianam fidem accepit. II. Dubravii narratio de baptismo Borivogi Bohemiae Ducis marginalibus observationibus notatur. III. Quid de eodem Borivovo Bohemiae Duce in Vita SS. Cyrilli ac Methodii et S. Ludmillae apud Hollanditas? Ante hunc Borivovum quinam Duces Bohemiae praesuerint. IV. De Borivovo Bohemiae Duce, eiusque uxore Ludmilla, et filiis Spitigneo ac Vratislao: nec non

Drahomira Vratislai coniuge, eorumque filiis, Venceslao et Boleslao. Ex Dubravio. V. Rerum Bohemicarum scriptores, Dubravius, Pontanus, Aeneas Silvius, Cosmas Pragensis, circa Borivoium et Svatoplucum, asystata nonnulla referunt. VI. Borivoii filii, Spitigneus, Vratislaus, et Boleslaus. Hic infans moritur. Vratislaus ex Drahomira filios suscipit Venceslaum et Boleslaum. S. Venceslai martyrium quo anno contigerit. Boleslaus ab Henrico Rege primum, deinde ab Ottone subiugatur. Sigeberti et Dubravii hallucinationes notantur: nec non in Vita S. Venceslai quaedam perperam dicta emendantur. VII. Boleslai Bohemiae Ducis filia Dambrovca in matrimonium Miecislao Poloniae Duci tradita, virum et Polonos anno Chr. 965. ad fidem Christianam amplexandam inducit. VIII. Archiepiscopatus et Episcopatus an sub Miecislao in Polonia instituti? et quinam? IX. Non ante annum 1000. Gnesnam Archiepiscopali honore auctam fuisse, ex fide dignis Scripturibus probatur. X. Cur a Romano Pontifice Io. XIII. concessi Episcopatus Miecislao Poloniae Duci ann. 965. et denegati Boleslao Bohemiae Duci? XI. Primus Bohemis Episcopus in urbe Praga a Io. XIII. Papa anno 968. datus Dismarus: Boleslao Pio Duce eiusque Sorore Mlada rogantibus. XII. Secundus Prago in Bohemia Episcopus S. Adalbertus anno 983. consecratus. XIII. S. Adalbertus, relicto Prageni Episcopatu, quid ab anno 990. ad 994. egerit? Romae scilicet in monasterio SS. Bonifacii et Alexii. A Io. XV. Papa iubetur in Bohemiam redire. XIV. Iterum Bohemia relicta Romam rediit S. Adalbertus. Quinque eius fratres a Bohemis trucidantur. Ipse vero in Bohemiam remissus, quum a Bohemis non exciperetur, ad Prussos abiit, ubi anno 997. martyrio coronatus est. XV. Epocharum gestarum S. Adalberti summatim traditur. XVI. Examinatur Dubravii de S. Adalberto narratio. XVII. Refellitur eorum error, qui S. Adalbertum in Poloniam sub Miecislao Duce abisse scribunt. XVIII. Alter eorum error, qui Stephanum Hungariae Regem, Miecislauum Poloniae Ducem,

et

et Benedictum VII. Papam Synchronos faciunt. XIX. Con-
 futantur II Scriptores, qui asserunt a S. Adalberto Gauden-
 tium fratrem sibi fuisse in Episcopatu Gnesnensi subroga-
 tum. XX. Thegdagus post S. Adalbertum Episcopus
 Pragensis, anno 990. consecratus. XXI. Ecardus, 1720,
 et Severus, Pragenses Antistites. XXII. Bohemiae Duces
 a Holeslao Pio usque ad Brecislaum, Udalrici filium. Ob
 directam Gnesnensem Ecclesiam, Dux Brecislaus et Seve-
 rus Pragae Episcopus a Benedicto IX. Papa in ius vocati:
 Quid responderint? Iniustae de Romana Curia quorundam
 scriptorum querelae. XXIII. Post Severum, sextum Pra-
 gae Episcopum, consecratur septimus Iaromirus, seu Giebe-
 hardus, alias Cierardus, Vratislavi Ducis Bohemiae frater
 anno 1068. XXIV. Olomuensis in Moravia Episcopatus
 restituitur. Quo anno? Series Episcoporum Moraviae post
 S. Methodium usque ad Io. qui sub Severo Pragensi Episco-
 po est consecratus. XXV. Iaromiri seu Cierardi Pragensis
 Episcopi controversia cum Ioanne Episcopo Olomuensi in
 Moravia: nec non cum Vratislao Bohemiae Duce. XXVI.
 Sancti Gregorii VII. Papae epistolae in causa Iaromiri Pra-
 gae Antistitis. XXVII. Alexander II. Papa litteras Vratislao
 Bohemiae Duci mittit. Privilegia ab eodem Pontifice Wis-
 segradensi Ecclesiae concessa. XXVIII. Causa dissidii inter
 Iaromirum Pragensem et Io. Olomuensem Episcopos, ex
 litteris S. Gregorii VII. Papae exponitur. XXIX. S. Gre-
 gorius VII. Papa Bohemis usum Slavicae linguae in rebus
 divinis non concedit. XXX. Refertur eorum sententia, qui
 asserunt, in Moguntina Schismaticorum Synodo anno 1086.
 Regiam coronam Vratislao Bohemiae Duci ab Henrico IV.
 Imp. fuisse concessam: Olomuensem quoque Ecclesiam
 Pragensi coniunctam. XXXI. Observationes in Mogunti-
 nam Schismaticorum Synodum. XXXII. Quid sentiendum
 de Regio nomine a Bohemiae et Poloniae Ducibus propria
 auctoritate usurpato? et primum agitur de Poloniae Duce,
 simulque ostenditur, quandonam et a quo Regia ei corona
 sit delata. XXXIII. A veritimitudine abhorrere videtur,
 Vratis-

Vratislaum Bohemiae Ducem in conventu Moguntino Regium nomen ab Henrico III. Imp. accepisse: Regem proinde a se ipso dictum fuisse probabilius est. XXXIV. Vladislavus primus Bohemiae Ducum, a Friderico Imp. Regiam coronam accepit. Quid sit Circulus Aureus? XXXV. Cosmas Pragae et Andreas Olomucii Antistites anno 1091. electi post obitum Jaromiri et Ioannir, et anno 1094. consecrati a Rothardo Episcopo Moguntino. XXXVI. Cosmas Pragensis Hermannus anno 1099. suffraganeus decessit anno 1122. XXXVII. Notantur quaedam Dubravii hallucinationes circa Duces et Episcopos Pragenfes. XXXVIII. Andreas Moravienfis Episcopo suffraganeus Petrus et Ioannes ab anno 1096. ad ann. 1126. XXXIX. De Cosma Pragensi Chronici Bohemorum auctore: qui a Pontano Bohemiae Piae auctore perperam confunditur cum Cosma octavo Pragae Episcopo.

Parti Secunda tradit Origines Ecclesiasticae Slavorum Dalmatiae et Illyrici.

Caput I. Illyricum et Dalmatia. Chrobatia et Serbia. Sorabia et Dalemencia. Chrobati sub Heraclio Imperi fidem Christi amplexi. Idem post Ludovici Pii mortem a Francis deficientes. I. Illyricum et Dalmatia quando pro synonymis haberi coepta. II. Illyrici fines. III. Illyricum antiquum et hodiernum. IV. Dalmatiae nomen. V. Dalmatiae fines. VI. Chrobatia et Serbia. VII. Sorabia et Sorabi non differunt a Serbia et Serbia. VIII. Duplex Chrobatia et duplex Serbia. IX. Serbi et Chrobati e magna Serbia et Chrobatia in Dalmatiam adventantes. X. Dalmatarum et Soraborum nomina ultra Danubium propagata. XI. Dalmatia et Dalemencia Germaniae a Dalmatia Illyrici diversa. XII. Primus Chrobatorum in Dalmatiam et Chrobatia Alba adventus sub Heraclio Imp. sub quo et Christianam religionem sine amplexi. Desectio autem Chrobatorum a Francis contigit post obitum Ludovici Pii Imp.

Caput II. Series Ducum Regumque Chrobatiae et Dalmatiae et Serbliae, ab anno 640. ad 1104. Dalmatiam mari-

maritimam quo anno Veneti obtinuerint? I. Primi Chrobatorum Duces sive Reges ab anno 640. usque ad annum 830. a Porgae patre usque ad Ladisclavum. II. Muysclavus, Misclavus et Mujus dictus, Croatiae Dux circa annum 836. Dioclorus Serblorum Narentanorum. III. Tirpimirus, Crasimerus, Mirosclavus, et Pribinna, Croatiae Duces. IV. Serblorum Principes a Chrobatis diversi. V. Serblorum Princeps sub Heraclio: filius eius, mox nepos; et post multos annos Boisesthlabus, Rhodosthlabus, Proso-gone, Blastemerus. Muntimerus, Stroemerus, Goinicus, Pribesthlabus, Branus, Stephanus, Muntimeri filii. Clonimerus Stroemeri filius. Paulus, Brani F. Zacharias. Tzesthlabus Clonimeri F. Ab anno scilicet 640. ad 910. VI. Alii a Serblorum Regibus Principes Zachlunorum, Narentanorum, Terbuniarum, et Slavorum Transalpinorum. VII. Sedesclavus Croatiae Principatum Narentanum adiungit. Ad ipsum Io. VIII. Pp. epistola data an. 879. VIII. Branimirus Croatiae Comes post Sedesclavum. Ad ipsum epistolae Io. VIII. Papae anno 879. et 880. Theodosius Slavorum Branimiro subiectorum Episcopus Nonensis. IX. Mucimirus Tirpimiri F. Croatiae Dux circa annum 892. Braslavus post Porinum et Imicum, Slavoniae, non Croatiae Princeps. X. Michael, Farlato Mirosthlavus Zachlunorum princeps, non Croatiae. XI. Tamislavus post Mucimirum Princeps Croatiae circa annum 910. Hungari in Pannoniam, Moraviam, Bohemiam, Carinthiam, et Sciriam invadunt. XII. Chrobati, Serbli, Hungari, Patavinatae, foedere cum Graecis firmato, in Bulgarios insurgunt anno 917. XIII. Dicoislavus Tamislavi Successor, primus Chrobatorum Rex appellatus, imperavit post annum 970. Martinus, Petrus, et Paulus, Archiepiscopi Salonitani. XIV. Tirpimirus huius nominis secundus ab anno 990. ad 997. Croatiae Rex: deinde Mucimirus et Surigua eius filii. Veneti istam Croatiae auferunt. XV. Mucimirus et Surigua Croatiae Reges: hic a fratre regno pulsus, ille a Venetis Dalmacia maritima exutus anno 998.

Principum Byzantinorum permisso. XVI. Veneti Dalmatiae maritimae civitates obtinent. XVII. Quandonam Principibus Venetiarum titulus Ducis Dalmatiae decretus? XVIII. Refelluntur ii, qui negant, aut se ignorare affirmant, ante annum Chr. 1084. Venetis obtigisse Dalmatiae Principatum. XIX. ostenditur, Venetos titulo Ducis Dalmatiae usos ante annum 1084. XX. Quae bella Veneti gesserint cum Chrobatibus et Hungaris pro retinenda vel recuperanda Dalmatia. XXI. Chrobatiae et Dalmatiae mediterraneae Reges post Mucimirum et Suriguam, Cresimirus maior, nec non Diriclavus, Cresimirus minor, Svetoslavus, et Goyslavus, eius filii ab anno circiter 1000. ad 1024. XXII. Stephanus Cresimiri secundum filius et Cresimirus tertius, Stephanus primus filius, Reges Chrobatiae et Dalmatiae, ab anno 1024. ad 1073. XXIII. Slavizus Rex Chrobatiae. XXIV. Svinimir, seu Demetrius, Rex Chrobatiae et Dalmatiae, ab anno 1075. ad 1087. XXV. Stephanus II. postremus Rex Chrobatiae et Dalmatiae. Hungari post eius obitum, Regnum Chrobatiae obtinent, circa annum 1104.

Caput III. Res gestae in Chrobatia et Dalmatia sub Regibus Cresimiro II, Stephano, Cresimiro III. Stephano II. et Regibus Hungariae Andrea, Salomone, Geyza et Ladislao. I. Cresimiro II. et Stephano eius filio in Chrobatia regnantibus, Andreas, Salomon, et Geyza Hungaris praefuere. II. Dabralius Archiepiscopus Salonitanus seu Spalatensis. Cur et quando a Spalatensis Ecclesiae iurisdictione exempti Episcopi Antibarenis, Catharensis, Olchinienis, et Svacensis, electo in Archiepiscopum Antistite Antibarenis seu Diocletano. III. Salonitano seu Spalatensi Metropolitano subiecti Episcopatus enumerantur. IV. Synodus Spalatensis in causa Dabralii Archiepiscopi. V. Lampadius, Ioannes et Laurentius, Archiepiscopi Spalatenses. VI. Duae in Regno Dalmatiae et Croatiae olim Metropoles, Salonitana et Antibarenis. Litterae Alexandri II. Papae ad Petrum Diocensem et Antibarensem Archiepisc. Quoniam Dioeceses sub Salonitano et quoniam sub Antibarenis

rensi Archiepiscopo. VII. Gesta Laurentii Salonitani Archiepisc. Adam Parisiensis. Io. Episcopus Tragurienfis. VIII. Demetrius Zuonimirus coronatus Rex Croatiae et Dalmatiae a Gebizone Legato S. Gregorii Papae VII. Idem Rex in Synodo Nonensi quasdam Ecclesias restituit Cathedrali Spalatensi. IX. Synodus Spalatensis sub Ioanne Salonitano Laurentii decessore, et Maynardo Sedis Apostolicae Legato: in qua interdictus Slavicae linguae in divinis celebrandis usus. Narratio de Wulfo Presbytero et Cedeo Pseudo-Episcopo: et quomodo in altera Spalatina Synodo sub Ioanne S. A. L. damnati sunt. X. Animadversiones in Archidiaconi narratiunculam de utraque Spalatensi Synodo in causa Slavorum. Et primum, de Maynardo S. A. Legato. XI. Slavicae litterae a Gothicis prorsus diversae. XII. Sanctus Methodius per summam iniuriam Arianismi accusatus. XIII. Quid sentiendum de Synodo illa Spalatensi? XIV. Quid Card. Bona sentiat de Slavicae linguae usu, deque illa Spalatensi Synodo? XV. Bohemis et Polonis, non Dalmatis et Illyriis, interdictus Slavo-Latinus ritus. XVI. Cardinalis Hosii sententia de usu linguae vernaculae. XVII. Etiam in aliquibus Poloniae locis usurpatus aliquandiu Slavicae linguae in divinis usus. XVIII. Cur Polonis et Bohemis denegatus in divinis celebrandis Slavicae linguae usus. XIX. De Normannis, et Roberto atque Rogerio eius filio. Deque Graecis et Venetis, nec non Bodino Russiae domino, et Colomano Hungariae Rege. XX. Alia Spalatensis Synodus anno 1075. celebrata sub Gerardo S. Gregorii VII. Papae Legato. XXI. Crescentius Spalatensis post Laurentium Archiepiscopus. Colomanus Hungariae Rex, Spalatum, Tragurium, et Iaderam suo subiecit dominio. XXII. Occupatas a Colomano Hungariae Rege urbes Dalmatiae Veneti recipiunt. XXIII. Chronologia occupatae ab Hungaris et receptae a Venetis Dalmatiae textitur. XXIV. Dalmatiae hodiernae partitio civilis et ecclesiastica ex cl. Farlato.

Caput IV. De Slavicae linguae litteralis, non vulgaris, permisso Dalmatis et Illyricis in divinis celebrandis usu: deque eorundem libris Ecclesiasticis Slavo-latinis. I. Dalmatae et Illyrii post Ioannis VIII. tempora Slavo-latinum ritum coluere, et adhuc colunt. II. Slavicae linguam Litteralem, non Illyricam Vulgarem, in rebus divinis adhibendam esse. III. Discrimen inter Slavicae linguam Litteralem et inter Vulgarem. Et quot sint linguae Vulgaris dialecti. IV. Constitutio Sanctiss. D. N. Benedicti XIV. Papae, ut omnes Ecclesiastici, qui ritum Slavo-latinum colunt, in Missis, et Divinis officiis, utantur solo idiomate Slavico Litterali. V. Cur litteralis lingua prae Vulgari in Sacris adhibenda. VI. Breviaria et Missalia manuscripta, Slavico sermone, ritu Latino. VII. Eadem Breviaria et Missalia typis impressa ab ann. 1528. ad ann. 1631. VIII. Breviarium Romanum Slavolatinum, recognitum a Raphaele Levacovich Achridano, et a Methodio Terlecki Episcopo Chelmeni et Belcensi probatum, typis S. Cong. de Propag. Fidei editum, praefixis Innocentii Papae X. Litteris Apostolicis anno 1648. IX. Iterum typis divulgatum Missale anno 1688. sub Innocentio XI typis Illyricis. Digressio de libris Sacris a Primo Trubero Croatico sive Slavice editis. X. Urbani VIII. Papae litterae de Missali Slavo Latino anno 1631. et iterum anno 1705 Romae typis impresso. XI. Neque ita a Vulgaribus Dalmatici sermonis vocabulis emendatum, neque Romano prorsus conforme illud Missale Slavo Latinum prodit. XII. Vir Cl. Matthaeus Caramanus Iadrensis Archiepiscopus emendandum Missale Slavonicum suscepit, et numeris omnibus absolutum edidit anno 1741. XIII. Approbatam a viris Slavicae linguae peritis, eius Missalis Slavo latini editionem SSmus D. N. Benedictus XIV. confirmat, editaque Constitutione praecipit, ut Vulgaris Illyrici seu Slavici sermonis usus in divinis officiis non usurpetur. XIV. Rituale Romanum a P. Cassio in Illyricam linguam conversum prodit Romae anno 1640. litteris latinis et sermone Illyrico. XV. Idem P. Cassius Epistolas

*folas et Evangelicas Lectiones, nec non Novum Testamen-
tum Illyrice convertit. XVI. Quid sentiendum de Libris
Ecclesiasticis in Slavicum Vulgarem sermonem conversis,
typisque impressis? XVII. Slavica Novi Testamenti editio
in Slavicum Vulgarem sermonem conversa, a doctis viris
improbata. XVIII. Inquiritur in Psalterium Slavicum tem-
pore Theodori ultimi Salonitani Archiep. exaratum: simul-
que ostenditur, illud non nisi sub Io. VIII. Papa conscriptum,
et ex versione Sacrarum Scripturarum a SS. Cyrillo ac Me-
thodio elaborata desumptum.*

**MONUMENTA INEDITA RERUM GERMANICA-
rum, praecipue Magdeburgicarum, et Halberstadien-
sum: Praefatione instruxit FRIDERICUS EVERHAR-
DUS BOYSEN. TOMUS I. Qui GEORGII TOR-
QUATI Annales continet, aliisque aere
scripturis.**

Lipsiae et Quedlimburgi, sumtu A. F. Biesterfeldii, 1761.
1. Alfab, plagg. 5. in 4.

Quo arctiori vinculo Historia catholica Germaniae, cum
illa, quae singularum Provinciarum re- gestus enar-
rat, coniuncta est: eo maiorem profecto gratiam debemus
editoribus monumentorum ad hanc partem Historiae per-
tinentium. Etenim ab illo tempore, quo a nonnullis viris
doctissimis Historiae Germaniae specialis feliciter instituta
fuit pertractatio: quo Collectiones scriptorum, monumen-
taque alia, singulorum populorum fata ac vicissitudines il-
lustrantes, ex tabulariis publicis in lucem prolata sunt: mi-
rum profecto est, quantam fidem multarum rerum enarra-
tioni addiderint, ipsam Historiam Germaniae universalem
magis frugiferam reddiderint, et denique iuri publico Ger-
maniae maiorem in nonnullis locis explicandis veritatem
perspicuitatemque conciliaverint. Quapropter Vir pluri-
mum Reverendus F.E. *Boysen*, ut iam dudum de litteratura
Y 3 orien-

orientali, ita etiam egregie de Historia Germaniae meritis est, cum *Torquatium* a viris doctis desideratum, nobis communicaverit. Post mortem Torquati (floruit vero Saeculo XVI.) emerat eius annales Vir quondam perillustis de *Moellendorf*, a cuius gente ad *Meibomios* deinceps pervenerunt. Hi tanto studio *Torquati* Historiam prosequuti sunt, ut *Andreas Schmidius* scriberet: *citius Herculi clavam, quam Meibomius Torquatium extorquas*. Ita illi etiam, cum horum amalium communicationem flagitaret Vir perillustis de *Plotio*, regi Borussiae a consiliis intimis, eam recu-
 saverunt. Post fata *Meibomiorum*, cum bibliotheca eorum anno MDCCXLIII. palam venderetur, vincendo reliquos, qui pretio certarent, *Torquatium* accepit *Smalianus*, civitatis Magdeb. Syndicus. Ab haeredibus *Smalianis* emit Vir quondam illustis hos annales, qui eos cum Editore celeb. benevole communicavit. Praeter illos *Torquatus* nihil plane conscripsit et litteris mandavit, atque *series et ordo Magdeburgensis ecclesiae Pontificum*, qui Tomo III. Scriptorum Saxoniorum *Menskenii* extat, erronea et falsa opinione ad *Torquatium* auctorem refertur. Indicemus vero lectoribus universam rationem conscripti operis, deinde vero de gravitate, et fide rerum explicatarum, ingenue sententiam lectoribus aperiamus. Annales *Torquati* sunt divisi in tres tomos, quorum primus exhibet tres libros. In primo libro enarratur situs terrae Magdeburgicae, et Halberstadiensis; fata incolarum; initia fundati episcopatus Halberstadiensis; atque historia rerum memorabilium, quae in terra Magdeburgensi et Halberstadiensi usque ad Ottonem I. acciderunt. Liber secundus exponit originem et incrementa Episcopatus Magdeburgici, a condita urbe Magdeburgo, usque ad annum MCCXXXIV: tertio denique libro historia usque ad mortem Alberti Brandenburgici, Archiepiscopi, Cardinalis, atque Electoris continuatur. Cum hac historia Episcopatum diligenter Antiquitates universae Germaniae *Torquatus* coniunxit: ita tamen ieiune, et contra ipsius Historiae fidem, ut hac noticia Germaniae facile
 carere

carere potuiffemus. Contraria vero ex parte, in confcribenda Historia Epifcopatum tabulariis publicis ufus eft, atque bibliothecam et ferinia Senatus civitatis Magdeburgenfis fedulo perveftigavit, adeoque dignus eft, iis, qui huic hiftoriae excolendae operam dant, aliqua ex parte commendari.

His in univerfum de confilio Auctoris, eiusque opera laudabili recte aestimanda, expofitis, examinemus fingulos libros et capita, videamusque quid nofta attentione imprimis dignum effe videatur. Liber primus peroratur Capp. XX. Caput I. explicat fitum Archiepifcopatus Magdeburgenfis, et Halberftadientis. Supervacaneum sane foret, summam huius capituli, cum fatis pervulgata continent, referre, ideoque tantummodo ultima verba commemoramus, cum ait: *ut fitus harum Dioceffium recte cognofcantur, Appiani annotationes adiungam, qui urbibus earum metropolitanis, et in medio, tanquam umbilicus pofitis, fua certa loca affignat. Affirmat enim Magdeburgum longitud. Gradus 29. M. 38. Latitudinis 52. 20. Halberftadium vero longitudinis 28. 3. latitud. 52. 11. continere. Cap. II. Divifio terrarum ad Epifcopatus Magdeburgenfem et Halberftadientem pertinentium uberius defcribitur. In univerfum monet, hos Epifcopatus longe aliter antiquitus, quam fua aetate, in certas regiones divifos fuiffe: quam tamen antiquiffimam divifionem fententia praeteriit. Aetate vero Torquati Epifcopatus Magdeburgenfis in quatuor regiones divifus fuit: in regionem *Salmgorum*, in regionem *Sylveftrem*, in terram *Hierichuntinam*, denique in terram *Futubocenfem*. Contraria vero ex parte terram Halberftadientem fecundum fluvios diftinctam fuiffe ait, hancque diftinctionem deinceps uberius illustrare promittit. Caput III. explicat primam Germanicarum gentium originem. Hanc vero ipfum gentium originem, cum fecundum ridiculam, et nofta aetate fatis explofam fententiam, a *Noah* eiusque filiis deduxerit, tempus chartaque perdere iure dubitamus. Ita etiam summam argumentorum Capitis IV. *de generali appellatione veterem Germano-**

manorum, et quo quisque loco considerint, non attingemus, cum inanes tantummodo pervulgatasque coniecturas contineant, quibus confirmandis et aliis opus esse videtur. Quantis vero tenebris difficultatibusque nostris etiam temporibus, (quibus tamen de excolenda Historia ingenio, opera, et industria a viris doctis veluti certatum fuerit,) origo gentium, imprimis vero unde quaelibet nomen acciperit, perspicua, et ab omnibus dubitationibus libera disputatio, exposita sit, quis est qui ignoret? Facile igitur Torquato sua iis de rebus somnia condonare et largiri poterimus: cum etiam post *Turquati* tempora, litteratura vel maxime florente, viri acutissimi ingenii, longe maiores somniis *Turquati* de origine et denominatione gentium hallucinationes, in lucem conspectumque protulerint, et adhuc proferant. Cap. V. deinde de *Celtis* sive *Gallis*, *Germanis transrhenanis*, et Capite VI, de *Germanorum Cis Rhenanorum nominibus* exponit. In his duobus capitibus multa fabulose, et contra veritatem historiae explicata legimus. Ita v. g. Cap. V. *Galatas*, Graeciae populum, cuius Livius meminit, et *Gallos*, unam eandemque gentem esse arbitratus, indeque mirum est quantum fabuletur: Cap. VI. vero praecipue in eo elaborat, ut unde nomen Germanis impositum fuerit demonstraret, adeoque multas coniecturas proferat, quae nobis nauseam, non attentionem, excitaverunt. Cap. VII. celebrat virtutem bellicam veterum Germanorum, et imprimis locus ille Taciti, *triumphati magis Germani, quam victi*, illustratur. Ita etiam sacis lubrico fundamento ea nituntur, quae de quinquaginta populis ad Suevos pertinentibus, tradidit, in quibus refutandis operam collocare supervacaneum profecto esset, cum sacis orbi *Syherus* alique, qui veterum populorum Germaniae notitiam conscripserunt, nobis fecerint. Cap. IX. de *Hermunduris Suevis primis incolis Episcopatus Magdeburgici* sermo instituitur. In eo inter alia notissimam illam fabulam, de legione fulminatrice p. 27. legimus: cuius precibus victoriam *Antoninum Philosophum* de Marcomannis et Quadis reportavisse

viffe vulgo referunt. Satis vero haec a veritate historica longe aliena narratio, ex male intellectis scriptorum locis exorta, nostra aetate imprimis a summo illo viro *Sigismundo Jacobo Baumgarten*, in dissertatione: *examen legionis fulminatricis contra Thomam Wollonum*, refutata fuit. Pergit Cap. X. ex auctoritate *Ptolemaei* in *Geographia*, et *Velleii Paterculi*, Longobardos Suevos, primos Episcopatum Magdeburgici et Halberstadiensis incolas constituere. Qui tamen loci adeo obscuri sunt, ut quid exinde colligas, vel maxime dubium ac incertum esse videatur. Porro p. 29. et 30. demonstrat, qua ex re Longobardis nomen impositum fuerit, coniecturasque profert, quarum uno alteram incertitudine, et plane ridicula interpretatione, superat. Quo tempore Longobardi ex his terris a Sclavis eiecti fuerint, Cap. XI. docetur: ita multa vero et in hoc capite contra veritatem Historiae occurrunt, ut tantummodo breviter nonnullis notatis, ad alia properare necesse sit. Primum pauca de notissima illa expeditione Longobardorum tempore Iustini II. Imperatoris in Italiam suscepta, ab aliis longe luculentius explicata, profert; deinde de Saxonibus, sociis Longobardorum, Italiam simul occupantibus, imprimis vero de nomine Westphalorum multa refert. Tradit vero, explicationem nominis *Westphalorum*, ab hac expeditione Saxonum Italica repetendam esse, cum proprio Saxones appellandi sint *Westgallen*, et tantummodo *Westphalen*, propter leniorem sonum, posterioris temporibus nuncupati fuerint. Haec falsa nominis explicatio ex *Trithemio* desumpta est: et quamvis *Hertius* in egregiis *commentationibus atque opusculis*, in *notitia veteris populorum Germaniae*, longe verosimiliorem de hac ipsa denominatione excogitaverit coniecturam, cum *Parte III. cap. 3. §. 12.* dixerit: hoc nomen Westphalorum, tempore transportationis Saxonum a Carolo Magno in Galliam factae, exortum fuisse: nos tamen hanc coniecturam plane reiicimus, cum partim ex *Annalibus*, partim ex aliorum scriptorum idoneorum testimoniis, imprimis vero ex *Capitulari Saxonum*, dato *Aquisgrani* anno *DCCXCVII.*

fatis constet, hanc denominationem iam antea inter Saxones obtinuisse. Cap. XII. de *Sennonibus* primis incolis harum Dioecesium, et Cap. XIII. de *Angrivariis* nonnulla illa cum fide enarrat, ut merito dubitemus refutatione errorum nimis gravium lectoribus doctis molestiam excitare. In universum Crantzius, (at quantum virum!) in *Historia Saxoniae antiqua* sequutus esse videtur. Igitur pag. 36. Cap. XIII. Angrivarii unde dicantur, miro plane explicat modo: porro, ex illius sententia, a Carolo Magno Wittichindus, dux Saxoniae, Westphaliae, et Angariae constituitur, ab eoque Duces hodierni Saxoniae originem suam repetunt. Quomodo inde mirum lectoribus videri poterit, si Capite XIV. de *Sclavis, vel Henetis*, pag. 37. explicationem vocis *Henetorum* ex hebraico sermone illustratam: ipsam migrationem gentis vero post finiti belli Troiani tempora fuisse indicatum legat. Cap. XV. multas gentes enumerat, ab Henetis exortas, (de distinctis nominibus, et locis Sclavonicarum gentium) sed quammultas dubitationes etiam contra fidem illarum rerum enarratarum excitare possumus. Cap. XVI. De *Saxonibus incolis harum Dioecesium praesentibus* exponit. Ea quae pag. 42. et 43. commemorat, tuto silentio praeterire poterimus: ea vero quae pag. 44. de antiquis sedibus Saxonum, de eorum expeditione in Angliam, de divisione Thuringiae antiquissima pag. 45. refert, ita comparata sunt, ut novitate rerum propositarum doctos historicorum aestimatores ad legendum profecto non alliciant. Cap. XVII. de *transmigratione Saxonum in haec loca*: Cap. XVIII. de *caussa belli Thuringici*, nonnulla, ex auctoritate et testimonio Crantzii enarrantur. Quo tempore, unde, et quibus occasionibus Saxones hanc terram acceperint, Cap. XIX. docetur: indicatis nonnullis fabulis, bellum illud Theodorici cum Hermensfrideo satis notum et pervulgatum commemorat. Catalogum postea Capite XX. bellorum aliquot inter Saxones et Francos gestorum exhibet, quo profecto non indigemus, cum haec ipsa bella longe luculentius et accuratius a scriptoribus horum temporum litteris mandata fuerint.

rint. *Primo Pars Liber II. peroratur Capitibus XV. Caput I. exponit de fertilitate et natura soli horum Episcopatum, imprimis vero Archiepiscopatus Magdaburgensis, et eiusdem prima regione dicta Salingorum, vulgo Saal-Kreiß. Primum (pag. 61.) oppida regionis Salingorum, castella, Monasteria, familias nobilium, (p. 62. et 63.) denique fluvios (pag. 64.) commemorat. Cap. II. secundam regionem Archiepiscopatus, dictam sylvestrem, vulgo (Das Holz Land oder der Holz-Kreiß,) describit. Dividitur haec regio (pag. 65.) in die hohe Wörde, et in die Holz-Wörde, naturam illius hoc capite; huius, sequenti enarravit. Oppida et castra, vel arcus (pag. 66.) indicavit, ut et familias nobilium: inde vero copiosa oratione (pag. 67. et 68.) hanc terram imprimis frumenti copia, hortorum amoenitate, ac herbarum salubritate, reliquis antecellere demonstravit. Cap. III. hanc terram dictam die Holz-Wörde, eodem ordine servato, quem in superioribus indicavimus, describit, et imprimis de copia ligni (pag. 70.) de fluvii (pag. 71.) atque de multitudinis piscium (pag. 72.) sermo instituitur. Capite IV. explicatur situs tertius regionis huius Episcopatus, quae nominatur terra Trans-Albina. Abundat illa regio (pag. 78.) sylvis venationibus aptis, pascuis viridantibus et Vinetis. Cap. V. nonnulla eadem ratione, ut in superioribus, de provincia Iuteroecensi, quae praecipue (pag. 79.) ob Lanum vinum, et Libanotidem, nobilissimam herbam, celebratur, referuntur. His absolutis, eadem plane ratione Historicus noster Cap. VI. Halberstadiensis Episcopatus qualitatem et fertilitatem laudavit. Haec terra (pag. 81.) frumentorum sive feracissima, plana, nullis conflictis sylvis, atque amoenitate hortorum, lapidicinisque salis (pag. 82.) memorabilis. Cap. VII. de terra inter Rodam amnem circa montem Sackel sita: Cap. VIII. de terra inter Rodam et Holtmann amnes: Cap. IX. de terra inter Holtmann, Rodam, et Oeream sive Otracum fluvios, et limitem borealem. Prima regio (pag. 84.) abundat piscibus, secunda agros habet fertiles omnis generis frumentis,*

(pag. 85.) alioquin lapidicinas, hortos, et vineta amoenissima, tertiu denique (pag. 85.) sylvas procerarum arborum. Cap. X. continet *admonitionem ad incolae harum terrarum felicissimarum.* Cap. XI. *de lingua Germanica in genere* quae iam proponuntur, ita vero, ut iterum narrationem inter fabulas referre possis. Lingua Germanica, ait inter alia (pag. 90.) ex Hebraica lingua constat, quia sumus posteri Noae, et graeca, quia Phoenices navigationem in Galliam susceperunt: *ohu iam satis est* — — Aventini auctoritatem diligenter in hoc capite sequutus esse videtur bonus Torquatus. Cap. XII de *peculiari Idiomate linguae in his Diocesisbus* nonnulla traduntur. Cap. XIII. *de variis notis, et characteribus litterarum, inscriptionibus, et monumentis veteribus.* Exhibet illud caput (p. 97.) Alphabetum Gothorum, ex libro I. cap. 36. Histor. gentium septo trionaliu Olai magni *V. silensii*; deinde (pag. 98.) Alphabetum Francorum, ex *Tritheimii* l. VI. Polygraphiae; porro, (pag. 99.) Alphabetum Othidi monachi, ex eodem libro *Tritheimii*; denique litteras cuiusdam Doctoris medicinae ad Archiepiscopum Magdeburgensem, (pag. 102 — 103.) Caput XIV. *notiones quasdam de hac lingua* suppeditat. Gratulatur sibi et reliquis viris doctis de inventa arte typographica (pag. 107.) et pag. 108 accusat negligentiam antiquorum temporum; cum neque annus, neque dies additus fuerit Diplomatibus. Cap. XV. *de habitu, institutis, et moribus veterum Germanorum et Saxonum.* Hoc caput inter omnia reliqua rerum enarratarum copia est uberrimum: at vero quantumvis visimus boni Torquati improbam diligentiam, cum intelligeremus, totum caput ex *Cornelio Taciti* libro *de situ et moribus Germaniae* ad verbum fuisse descriptum.

Liber III. Primae Partis absolvitur Capitibus XXVII.
 Cap. I. *Converso Saxonum a Carolo magno debellatorum.* Haec mutatae a Saxonibus religionis historia, inchoatur ab anno 775; sed nolumus attentione doctorum lectorum abuti; quis tam vulgatas res repetere sustineat? Cap. II.
 de

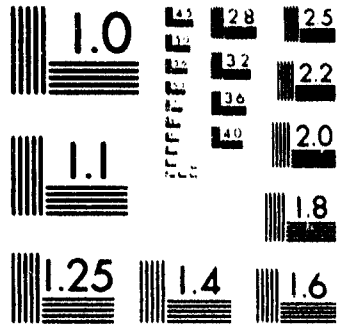
de *Crodone et Venero idolis* exponit. Crodonem a pag. 126-128. et p. 129. ac 130. Venerem describit, ita vero ut perlectis *Schedio de diis Germanorum, et Keyseri antiquitatibus Septentrionalibus et Celtis, Torquati* nugis non indigeamus. Cap. III. *firmatum pacem inter Selavos, et Saxones* commemorat, et de imperato verae religionis cultu per *Carolus magnum*, nonnulla tradit. *Vita Luidgeri* Episcopi Ostervicensis (p. 131.) ex Crantzio desumpta est. Cap. IV. *de oppido Osteruico*. Primum de nomine ipso oppidi multa disputat, (p. 132. et 133.) profert multorum fabulas, et addit iis suam coniecturam, deinceps (p. 134 — 138.) omnes partes huius urbis copiosa oratione describit. Cap. V. *de vetri Romanorum castro Mogdeburgk* coniecturis nititur, ab omni verosimilitudine longe alienis. Se vero plene ipsum superare videtur Torquatus Cap. VI. *de Etymologia urbis Mogdeburgensis*, nugarum, et ridiculorum opinionum plenissimo. Cap. VII. *Saxones seditiosos, sed ad obsequium a Carolo magno redactos fuisse*, docetur. Cap. VIII. *de lura Westphalica* exponit. Existimat Auctor (p. 150.) secundum communem opinionem, quam etiam nuper Vir clarissimus Friesleben iterum defendit in commentatione: *Versuchtes Bestätigung der alten Meynung, daß die heimlichen Gerichte in Westphalen von Carl dem Großen gestiftet worden*, originem ludici *Vahmci* in Westphalia Carolo magno esse tribuendam. Sed quam multa contra hanc sententiam dici possint, et quam incerta sit origo illius ludicii, inter omnes satis constat. Cap. IX. *explicat quaedam spectacula publice exhibitae in his regionibus, imprimis Pyramidem deieffam e columna*. Horum ludorum ex auctoritate Torquati iam mentionem fecit Meibomius, in commentatione de *Irmenfula Saxonica* cap. IX. et X. Vocantur nostra lingua *das Regelwerffen*, et origo horum ludorum non accurate potest deliniri. Celebrabantur vero Halbe Stadil quotannis, Dominica Laetare, a Canonicis, qui in loco plano pyramidem quandam columnae impositam aequalibus salsibus deicere contabunt. In memoriam religionis Christi-

nae hi ludi instituti fuerunt, et floruerunt Halberstadii usque ad *Johannis Alberti* Marchionis Brandenburgensis tempora. Cap. X. *de Dracone in Halberstadio*. Figura quaedam Draconi similis ab artifice facta, circa domos Canonicorum, ab aliquo gestata, vagabatur, ita antiquitus; deinceps vero in ipsa urbe hoc factum fuisse p. 154. legimus. Ille vero ritus in memoriam liberationis nostrae a diabolo institutus, sub *Sigismundo*, Marchione Brandenburgensi, ob abusum abrogatus fuit. Cap. XI. *de Combustione Cupparum in Magdeburgo*. Describit primum hunc ludum p. 154. et 155, cuius ratio breviter ita comparata fuit. Erigebantur in medio fori duae *cuppae*, ac stramine atque ligno replebantur, deinde a piscatoribus, pistoriis, aliisque opificibus, funes corticei in praesentem hominum turbam proiecebantur, quos cum plures simul arripiunt, nec alter alteri facile cedit, tandiu nudis pugnis sese invicem contundunt, donec unus eiusmodi funes aliquot obtineat, eoque medium sese constringat. Ad illum modum plurimis instructis, tandem e curia descendit magister fori, qui praecipuus est inter lictores, et longo ordine sese manibus in istos funes iniectis trahentes, gyratione quadam circa illas *cuppas* incensas circumducit. Deinceps p. 155. et 156. nonnulla narrat de Saxonia a Carolo magno in Provinciam reducta, et in VIII. Episcopatus divisa. Cap. XII. *de Aristocratica Republica ante tempora Caruli magni Imperatoris*. Primum p. 156. describit Dominatus intra Rhenum et Weseram, postea p. 157. intra Weseram et Albim, porro p. 158. in Hercynia Saxonica, denique eadem pagina in montibus Hassiacis. Cap. XIII. *de legibus, ad quas Saxones ante a Carolo magno usque ad hanc aetatem gubernantur*. De Corpore Iuris Saxonici in tres partes diviso, de Iure Provinciali, Iure municipali, et Iure Feudali sermonem instituit, et a nugatore illo ac historiarum plane rudi, Rebkovio, mire deceptus, Constantinum magnum et Carolum eodem cognomine, Auctores et Conditores Speculi Saxoni, Ottonem II, Iuris municipalis, Fridericum Barbarosum

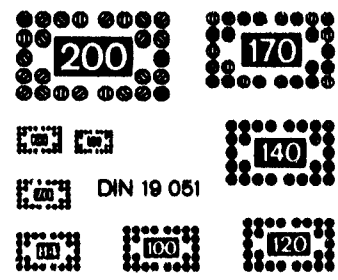
sam Iuris Feudalis Saxonici, auctores celebrat. Cap. XIV. quod continet *confutationem sententiae Alberti Crantsii, qui constitutas leges Iuris Saxonici negat per Carolum esse*, et fabulum, sive Caput XV. *de Statu Rolandina*, et Rolando ipso, tuto silentio praeterire possumus. Caput XVI. *de Halberstadio civitate* exponit. Ab urbe Osterveico Episcopatus, imperio Caroli, ait p. 165. Halberstadium fuisse translatum; deinde de situ ipsius urbis Halberstadii p. 166. et 167. de muris, ac partibus illius p. 168. de templis, monasteriis, ac sacellis p. 169. et 170. multa enarrat. Cap. XVII. *de doctrina et gubernatione Hiltegrini Episcopi*.

Primum de vita huius viri p. 171. de doctrina illius, de gubernatione Episcopatus, de fatis religionis in his terris p. 172—174. nonnulla commemorantur; indicat deinceps p. 175. libros quos conscripsit, unum *de vita, moribus, et officio hominum religiosorum*, etc. alterum *de moribus et disciplina Saecularium*. Cap. XVIII. *de Ludovico Pio Imperatore Romano*. Pietatem eius ex fundatione monasteriorum, aliisque eiusmodi rebus, demonstravit. Caput XIX. *de Thietrico Episcopo secundo Halberstadenfi*. Laudatur imprimis eius auctoritas (p. 181.), qua in Germania floruit. Cap. XX. de Haymone, Episcopo Halberstadenfi tertio. Instituit ille (p. 183.) secundo sui Episcopatus anno, monasterium ad Rodam fluvium, in memoriam et honorem S. *Wiperti*, Abbatis Hersfeldensis primi. Quod est primum monasterium in his duobus Episcopatibus, Magdeburgensi et Halberstadenfi. Bibliothecam porro (p. 184.) fundavit. Pag. 185—188. describit deinde, sed valde breviter, Historiam nonnullarum rerum memorabilium, quas Episcopo Haymone in his terris acciderunt. Cap. XXI. *de Hiltegrino iunioris, vel secundo eius nominis Episcopo, quarto Halberstadenfi*: magnificentissimum illo templum (p. 188.) ab antecessoribus suis construi coeptum, alicuius Episcoporum liberalitate, ad summum eduxit fastigium, quod a monasterio vocatur *Ein Münster*. Enarrat paulo post pag. 189—193. electiones Pontificum his temporibus factas.

Dant.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1763

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX.88.

Denique p. 193. et 194. satis ieiune nonnulla de quatuor purgationum generibus in iudiciis adhibitarum traduntur. Capite XXII. *Eginolphus Episcopus quintus Halberstadenfis* tamquam vir (p. 194.) felicissima dicendi ratione praeditus collaudatur. Cap. XXIII. *de Sigismundo Episcopo Halberstadenfi sexto.*

Erat ille vir varia doctrina conspicuus, adeo ut (pag. 197.) plerosque Germaniae Episcopos antecolleret. Liberat postea (p. 196.) hunc Episcopum a suspicione, ex qua dicitur, se, suamque familiam aluisse arte pictoria, atque scriptoria. Cap. XXIV. *de institutione Burggravionatus Magdeburgensis.* Temporibus ait p. 201. *Conradi I.* circa annum Christi 912. institutus esse videtur Burggravionatus Norimbergensis; hac stirpe Burggraviorum ad annum Christi 1274. deficiente, Imperator *Rudolphus I.* eum contulit fororio suo Comiti *Friderico de Zollern.* His explicatis pag. 202 — 206. nonnulla *de officio Burggraviorum et Pfaltzgraviorum* edisseruntur. Cap. XXV. *de Hungaris, et antiqua turri lateritia in monasterio Mariae Magdalenae ad Albim, in urbe Magdeburgk.* Describit expeditiones Hungarorum, in primis vero bellum illud notissimum cum *Henrico I.* et praelium prope Martisburgum.

Caput XXVI. *de Bernharo Episcopo VI. Halberstadenfi.* Sub eo pag. 211. Monasterium in Wester-Gröningen ad Bodam, cuius foundationis litteras p. 212. legimus, institutum fuit: p. 213 — 215. explicantur res gestae *Henrici I.* denique p. 215 — 218. de Oppidis *Gröningen*, et *Croppenfidde* in Episcopatu Halberstadenfi exponit. Caput XXVII. *de fundatione Monasterii Bergensis ad Albim.* Anno 936. (p. 219.) ait, *Otto I.* fundavit in honorem *S. Mauricii et Innocentii* martyrum monasterium in Magdeburgk, quod nunc extra urbem positum in loco editiori ad Albim in meridie monasterium Bergense dicitur. Profert deinceps litteras Fundationis, quas ex historia atque Geographia (p. 220 — 225.) illustravit.

Perlecta igitur diligenter his Torquati Annalibus, quid de eius fide, gravitate rerum propositarum, et denique consilio Editoris sentiamus, lectoribus breviter indicabimus. Edidit ante paucos annos Vir historiarum intelligentissimus, Semlerus, librum, si externam formam spectes, exiguum, si rerum explicatarum gravitatem, valde egregium: *Versuch, den Gebrauch der Quellen in der mittlern Geschichte zuverlässiger zu machen, Halle 1761.* In universum eo in libro recte observat, exemplisque illustrat, Scriptores Historiae mediae aevi, unum alterum saepe ad verbum descripsisse, accusatque inde iure Editores Collectionum scriptorum rerum Germanicarum, eorumque adeo levem curam, ut saepe perlecta uno alteroque Scriptore, reliquis omnibus non indigeamus. Vellemus igitur ut ceteri Editor, haec Semleri praecepta sequutus, fabulosa et sexcenties iam enarrata, Torquati, omisset, eaque tantum edidisset, quae nova aliqua ex parte videantur, et tum quatuor plagulis absoluti fortasse fuissent hi Torquati Annales. Hoc monere ideo necessarium duximus, quoniam ex praefatione satis copiosa, sed satis etiam coniecturarum plena, de origine gentium, intelleximus, Editorem plura monumenta historiarum, nondum edita, evulgaturum esse.

DE MUSAEO PHILIPPI FARSETII, PATRIC. Veneti, Epistola Natalis LASTESII (delle Laste), illustrissimi Pisani Bibliothecarii, ad clarissimam Cortonensem Academiam.

Quam hic integram damus, eruditissimi LASTESII, de PHILIPPI FARSETII Museo, Epistolam, eam credimus Lectoribus nostris gratissimam fore, quod non solum in paucorum manus venit, edita Venetiis; sed etiam, atque inprimis, propterea, quod non solum de ipso illo Farsetii, Viri illustris, instructissimo Museo, sed et de omni re antiquaria, tam eleganter, et tam sese differit, ut, qui de tali argumento,

A R

his

his annis, tam eloquenter, tamque latine scripserit, fateamur nos nosse neminem.

Cum primum de Museo *Philippi Perseii*, *Cortonesis* eruditissimi, ad vos est allatum, credo ego singulos et universos magnam animo voluptatem cepisse, quod Etrusca Academia vestris consiliis inspicata, non modo literatorum ingenia, sed etiam *Mecænatum* studia excitavit. Ac si *Honuphrii Baldelli* memoriam, doctissimi ac liberalissimi vestri e vis, pie sancteque colitis, qui Musæum omnigena antiquitatis copia refertum intruxerit, ac patriæ legaverit; non dubito, quin *Perseium*, pro ea, quam geritis in tota Italia, antiquorum operum atque artium cura et tutela, vestrorum annalium monumentis dignum iudicetis: Quid enim admirabilius, quam privatum Venetiis civem extitisse, qui potentissimi *Cialocum* Regis Ludovici XIV. imitator, ac prope æmulus, gypsa exempla in urbe Roma antiquis e statuis exprimenda suscepit? Quod cum sedulo curaret studio incensus incredibili earum artium, quæ imitatione constant, cum in prisca monumentis dum multumque versatus, absolutissima quæque designaret ad opus, fectores diligentissimos atque elegantissimos conquireret, cum adisset, præciperet, urgeret; facile potuit intelligi, quo esset animo atque ingenio, quantum opibus, auctoritate, gratia valeret. Ac Regi quidem Ludovico ita fingendarum imaginum facta copia, certis tamen ut statuis abstineret: cum *Perseio*, quod vix credibile videretur, actum liberalis a Pontifice, ut quis maxime vellet, sive e Capitolio, sive reliqua ex urbe, gypso induceret. Itaque singula quæque antiquæ artis miracula in Musæum feliciter illata. Neque vero moenibus Romanis se continuit, sed e Latio, ac vestra præsertim ex Etruria, præstantissimi cuiusque operis typos comparavit: ac si quid eius generis esset venale, coemit ingenti pecunia. Sed cum maius quiddam animo ageretur, ac recentiores artifices intelligeret cum Graecis ac Latinis de ingenii laude

cor-

certasse, simulacra iussit effingi e probatissimis illorum statuis, quibus nihil doesset, praeter antiquitatis auctoritatem. Hoc industria est consecutus; illud etiam fortuna, ut adumbratas statuarum formas ex argilla, quas summi sculptores reliquissent, studiose conquisitas colligeret. Anaglyptis quoque est usus, et excellentium pictorum tabulis propter artium cognationem; ac divina quaedam Urbinitis praesertim et Annibalis Caracci describenda curavit. Hunc tanquam thesaurum Venetias cum deportasset, suisque in aedibus proposuisset, ita percussit oculos animosque rei magnitudo, ut famam atque expectationem longe superarit. Nolo hic statuas singulas recensere, et quas cuiusque sit in maxima varietate praestantia explicare, ne sus Minervam, ut dicitur. Nam omnino totum hoc quantum sit, eruditissimi Viri, intelligitis. Neque vero novi quidquam, ut in re eiusmodi, quod vestri instituti est, artificum, aut eruditorum studiis afferrem. At de *Pirfetti* consilio, quod Roma in patriam reversus statim aperuit, tacere non possum. Neque enim haec ille, ut plerique, aut ad animi voluptatem, aut ad magnificentias ostentationem paravit; sed ut nostrorum hominum ingenia, ad optimas artes impense excolendas, quodam veluti ludo domi instituto excitaret. Quod quidem et vestrae Academiae consilium semper fuit, non modo ut lux monumentis caligine obruta, sed etiam praeclearis artibus de veteri dignitate deiectis splendor recederet; quorum alterum ad eruditionis copiam, alterum ad vitae elegantiam, ad urbium utilitatem ac decus pertineret. Equidem optimum civem Aemilio, Lucullo, Catulo, Antonio, Metello, Mummio, Agrippae denique ac Caesari, facile antepono, qui signa ac tabulas summorum artificum ex Graecia atque Asia Romam advexerunt, templa, forum, urbem ut ornarent, non ut artes ipsas foverent: quibus aliquanto serius Romani animum adiecerunt. Quare hoc Mecenato, atque his praesidis, quibus haecenus curimus, praeclearum

rum tandem aliquid ac singulare Venetorum ingenia mihi videntur polliceri. Tandem quidem vixerunt, neque etiamnum defloruere inter nos optimae artes: sed, si verum fateri volumus, illi ipsi principes, Titianus, Paullus, Bassanus, ita laudantur, ut ipsa tanti operis fundamenta non satis firma posuisse iudicentur. Nam delineandi rationem, (nisi forte Tintoretum excipias,) et symmetriae studium, sine quo nihil fuit unquam solidum, nihil numeris omnibus absolutum, levius aliquanto attigisse; sive festinatione quadam praeservidi ingenii, sive optimorum exemplarium inopia, sive quod, ut Eupompus censebat, naturam spectandam esse, non artificem, existimarent. Itaque colorum, umbrarum, luminum curiosos, cum oculos caperent, cum varietate et copia, saepe etiam magnificentiae quadam specie delectarent, de severa illa corporum adumbratione, tum de moribus, de affectibus, non magnopere laborasse. At illi tamen, etsi a perfectione summorum operum abesse visi sunt, artis dignitatem pro virili sustinuerunt, ac digni sunt habiti, quibus non raro Florentini, Bononienses, Romani, colorandi magistris uterentur. Quid nostra haec aetas? Nolo quidquam dicere invidia dignum. Sed tamen tantum absumus a nostris illis magistris, quantum eos vix crediderim a Graecis abfuisse. Ita enim sic singulis fere in artibus, ut cum a summo paulum discesseris, sensim vergas ad imum. Nam sive optimarum rerum satietate, ut in epulis; sive desperatione eius laudis, quam alii praeripuerint; sive etiam alienae imitationis contemptu, ingenique fiducia, subit novandi libido, gliscitque in dies, ac tandem impune grassatur, et depravata magistrorum ingenia discipulos alunt deteriores. Quem enim, ut nunc est, Titiani saltem discipulum agnoscas? An non plerique a Caravagio toti sunt, ac severum illud respuunt ab adolescentia duceadarum studium linearum? Alia quippe cura tenet audendi ornandique contentos laude imperitae mulatudinis. Quanquam mirari desino, aberrasse nostros a veterum

veterum ratione ac via, quam certis vestigiis nunquam tenuerint, cum vel Romae peritissimi omnium duces ac magistri, Raphael et Michael angelus, deserti aliquando fuerint, Graecorum opera paene ludibrio habita, ac monstra et portenta elegantissimas artes misere foedarint. Quae lues non ante depulsa, quam ingenia iuventutis ad veterum statuarum imitationem per Caraccios revocata. Sic et eloquentia, et poesis, et ceterae disciplinae, quae eadem veluti contagione morbi contabuerant, iisdem plane remediis convaluere; tandiu integra usurae valetudine, quoad a Graecis et Latinis non discedent. Igitur et priscum decus praeclearis artibus restitutum, et suus Romae honos habitus, cui se in disciplinam optimi quique tradiderunt. Haec Pullinum, Brunum, Cirolium, haec Quenoyum, Bononiam e remotissimis provinciis ad se invitavit. Ex Etruscis vero et Bononiensibus, post immortales viros, Urbinatem, Bonarotium, Caraccium, nemo fore pingendi caelandaque laude excelluit, quin ex eodem ludo prodierit. Ille ipse Coregius, magnifico ingenio, atque imitator naturae felicissimus, quanto fuisset praestantior futurus, si Romam vidisset? Sed illis defuit animus, illis facultas: quanquam ne inopia quidem deteruit Philippum Lappium et Donatum, Florentinos, qui praedio vendito Romam discedendi causa commigrarunt. Venetos Roma arcuit non tam fortasse ingenii fiducia, quam longinquitas regionis: praeter admodum paucos, Palmam iuniorum, ac patrum nostrorum memoria Bambinum praecipue et Nalotram, eius urbis non ignaros: sed ille tamen torrente veluti adreptus descendit a simplicitate naturae; hi vero conversis repente in umbrarum horrorem omnium studiis, relictis sunt in arena prope soli. Nunc certe Romae desiderium minuit *Marfilius*, qui praecleara quaeque monumenta eius generis ad vivum expressis proposuit: cui typi etiam, cui opifices, ad recudendas, si opus fuerit, imagines, praesto sunt: quo commodo et ad fortuneos casus subsidio carere

conatus fuit Ludovicus XIV. qui de gypseis formis asser-
vandis minime cogitavit. Ac ne nunc quidem cessat, ne-
que Roma solum, si quid antiqui operis effossum fuerit,
sed etiam ex Hispania formas arcessit. Nuper quis igno-
rat quid egerit, ut Veneris Mediceae imaginem referre in
gypsum liceret; quam sollertem artificem Florentiam mi-
serit, quantos unum in simulacrum sumtus fecerit? Mira-
tos credo Florentinos Veneto in cive suorum Principum
indolem, Laurentii, Cosmi, Francisci, Leopoldi; et nos
eniramur multo magis, qui has inter Musaei curas molimi-
na illa intuemur Salensis Villae, tamque novam, tam mul-
tiplicem, tam elegantem agriculturae speciem, ut hortos
Luculli, aut Pompeii, minime requiramus. Sed pares ni-
mirum sunt et opes et animus utriusque operis magnitu-
dini. Etili autem Gallorum ingenio plus aequo fortasse eu-
rosi Rex Ludovicus satisfacere non potuit, nisi adolescen-
te Romae instituendos curaret; nostri quidem homines, ut
spero, magnam *Parfatio* gratiam habebunt. Iam enim
vestigare ad eius aedes, capi pulchritudine et copia, ha-
rere, meditari, describere, detegere veterum artium ve-
stigia, aliam quandam rei totius imaginem animo sanctim
complecti. Quod si gustare haec coeperint adolescentes
artifices, si delinendi rationem non eralla, ut antea, Mi-
nerva, sed prope superstitiose persequantur, si de corpo-
rum habitu, et apta ac venusta singulorum membro-
rum conformatione fuerint in primis solliciti, equidem vi-
deo quo Veneti sculptores pictoresque, vetera exempla
persequi, sine progressuri. Quid artes illis affinet? quid
statuaria? quid toreutica? quantum dignitatis ac pretii in
posterum sunt habiturae? Omnino fundendi, caelandi, sin-
gendi que tota ratio, quam lato patet, diligentior et casti-
gator ubi sanam pariet. In auro, in argento, in aere,
aut ebore, aut ligno, temere nihil fiet. Illa ipsa leviora
opera a cera, a gypso, ex argilla, non rudis ingenia diu
exercebunt, neque Rhodiis et Samiis olim fortasse invidi-
bimus.

bimus. Hinc et nummis, in quibus affabre cussa quaedam imperii dignitas elucet, et pictis acu vestibus, et vitro figuris torno facile inductis, aut massa in eadem fideis, gratia maior accedet. Nostri etiam typographi suos libros, si sapient, elegantioribus tabulis commendabunt. Voleto quantum fructus in omnem partem, et ad rationem commerciorum, et ad urbis exultationem, et delinendi studio, atque e *Parfeti* Museo percepturi simus. Sicyone quidem, cum huiusmodi studiis, summisque opificum ingenii florere ex civitas, viliora quoque artificia magnam elegantiae laudem tulere. Quare non modo signa, tabulae, torcumta, sed calcei etiam Sicyoni celebrantur. Neque ego tantam artium excellentiam Graecorum duntaxat ingenio tribuo, sed optima institutione. Lex enim lata, ut ingenium quisque adumbrandarum imaginum praecipis imbueretur: cuius exercitationis fructus habitu quodam mentis, et acri ad quaevis perficienda iudicio in omnes vitae partes redundaret. Utinam Graecorum hunc morem Veneti imitentur, ac nobilissimum quemque adolescentem subeat ardor eius institutionis; neque alienum a se putet delinendi artem attingere, quam ubique viri principes, in Italia praesertim Medicei, adamant. Interim sculptores pictoresque, quibus praecipue consultum voluit *Mecenas* liberalissimus, praesent exemplo, aeque operi perficiendo studeant. Habent illi quidem aliud quoddam exercitationis genus non sane inutile, sed ad id, quod quaerimus, non satis opportunum. Nam qui nuda corpora sibi proponunt, ac veritatis speciem consuetari se putant imitatione naturae, exquisitam tenere symmetrica rationem nullo modo possunt. Nisi forte existimant naturam, quae egregia pulchritudinis species subleat, tradere etiam artem eandem assequendi imitatione. Quamquam quaedam perfecta exemplaria, quam uno in corpore singulorum membrorum veluti harmoniam, nihil ut ostendat, nihil ut addi posse videatur, natura suppeditat? Atqui in
hoc

hoc maxime Graeci elaborarunt, ut cum a natura minime discederent, naturam ipsam arte perficerent. Nihil illi mediocri ac vulgari unquam moliti sunt; sed, quod de Zeuxide et Polycleto accepimus, quidquid pulchrum et singulare dispersum esset ac distributum, in eximiam illam, quam habebant in animo, pulchritudinis speciem conferbant. Igitur diu observando meditandoque cum ad unguem castigata a natura passim hausissent proportionis compositionesque membrorum, in decorum praesertim atque heroicorum imaginibus eiusmodi ideas animo fixere, ut aliquid supra naturam conari viderentur. Hinc ille in Graecis statuis prope motus ac sensus, hinc illa elegantia ac venustas, sine qua frigens ars necesse est, neque tradi tamen arte potest. Si qua reliqua spes est tam egregiae laudis, in Graecorum imitatione tota est, cum quidem ad praecelsum ingenium summum studium accesserit, ac diuturna exercitatio: quod ille primus sculpsit Raphael intellexit, atque adeo perfecit. Quare Caravaggio tandem nostri homines, quemadmodum spero, valedicent, atque in Graecis imitandis imaginibus divinum pingendi artificem ducem sequentur. Hactenus vel temporum conditio veniae locum fecerit, vel exemplarium inopia; cum ne Musaeum quidem d. Marci, quod eruditissimus Zanotius illustravit, par videretur tanto operi. Nunc iam Roma atque Graecia versantur ante oculos. Ac primum trium opus artificum, Agesandri, Polidori, Athenodori, sese offert Laocoon; quem Parisiensis Academia Graecis omnibus statuis, quae quidem supersint, huc anteposuit: in quo et virilis corporis eximiam conformationem, et elegantissimas capitulum praesertim formas, et vivam horrore, cruciatus, acerbissimamque doloris imaginem, ut vel extremis in pedibus signa appareant, mirentur imitenturque. Hinc Gladiator aetate vixens, in ipso pugnae ardore, virilia membra, robur, ac toros, pro contentione qua exstantes, qua depressos, sentiantque atque animum una cum venusta totius habitudine

dine corporis ostentabit. Contra Gladiator alius lethali vulnere prostratus, ferox adhuc in dexterum se cubitum aegre extollens, telo e manibus elapso abiectus in clypeum ostendet quantum restet animae. At gemini Pancratiastae quale artis spectaculum praebuerint, sive manuum ac pedum verissimos atque elegantissimos nexu consideres, sive torosa membra, motum, vim, impetendiprehendendique ardorem, seu vincendi cupiditatem, spem, motum emicantem e vultu, tam egregia forma, tam apta compositione et distributione, ut quaecumque aspexeris oculos capiant. Non video quid fieri potuerit excellentius vel a Rhogino Pythagora, qui Myronem in Pancratiastis vicisse dicitur. Iam unus et alter Hercules, alter Glyconis opus, alter Apollonii, illo robore ac spiritu, illa elegantia ac maiestate certatum ducebunt, quid ars et ingenium peritissimi artificis possit ad ipsam naturam adtingere, ut nihil pulchrius, nihil admirabilius liceat excogitare. Quod si ab ea granditate ad simplicem naturae imitationem libeat descendere, quid simplicius, quid verius, quam hominis ferrum ad eam acuentis effigies? Quid duo Fauni, alter virili, ac vergente iam iam in senium aetate, alter tanto amorem discrimine elaboratus, ut neque priorem dixeris, neque adhuc tamen puberem? quorum ille symmetria, et admirabili totius corporis conformatione, agilique motu scintillam iam saltantis; hic membris ad aetatis inditum mirifice compositis, et stetit quodam summa cum venustate tibiam infantis te delectat. Iam vero Apollo, Melanxer, Antinous, Iuveniliu membrorum eiusmodi specimen proponunt, ut in singulis sculpturae partibus nihil diligendus, venustius, suavius videatur posse fieri. Quid de Venere dicam, quam Meduseam, quid de altera, quam *καλλιπύριον* appellant? Unde potius muliebilis formae exempla duxeris? Quid Venerem Phidias quaeris, quid Scopae, quid Agoracriti, quid illam Praxiteles a Niomede concupitam; cuius visendae causa conuersus Cnidum fieri solebat? In altera

nihil non divinum; in qua Cleomenes Atheniensis id genus pulchritudinis subiecit oculis, ut eam Venerem, quam Plato coelestem appellat, facile agnoscat. Altera e balneo vizdum egressa, membra detergens mollissimo linteo, cum ad Medicensē pulchritudinem proxime accedat, apparet etiam habitior aliquanto atque animosior. Nudi ea corporis exemplaria, quae omnes habeant numeros. Quod si cognoscenda fuerit in statu et vestium ratio, et sinuum ita fluentium, ut statum flexumque membrorum sponte sequantur; ponenda ante oculos Cleopatra extremo in spiritu veneni vi tanquam sopita? ponenda Niobe, quam vera dolentem, cum parvula filia, quae territa in matre defigit oculos, seque abdit in gremium, non modo capitis et brachiorum, sed etiam vestium dignitas ac venustas mirifice deceat. Neque negligendi Pactus et Arria in illo motu et conatu, dum ille dolore actus et desperatione concidentem in vulnus exanimem uxorem sustinens laeva, sibi nec ensam dextra adigit in pectus. Quid est, *Cortonesis*? Nonne videor nostris artificibus, ne in tanta varietate et copia vagentur forte diutius, ad ipsa statum artis fastigia viam ostendere? Quis malit superbo ingenio per avia et in via naturam persequi, atque adeo ad carbonem Cleantis, si diu placet, redire? Ac si Polycletus suum illum canonem toti Graeciae satis fore iudicavit; si Guido ad summam pingendi laudem vel una Niobe magistra usus fuisse dicitur; putatiano in hac tot Canonum praestantia Urbinatem nobis aliquem, aut Bonarrotium defuturum? Cum enim illi videndis, meditandis, describendis, diu assueverint mens, oculi, manus, quae sint optima formae via et ratione certa iudicabunt; habebuntque in oculis, quod Michael Angelus saepe monebat, corporum proportiones ac dimensiones, ut Dureri ope non magnopere indigeant. Hinc illa delineandi quidquid mente conceperint prompta et expedita ratio: qua careant necesse est, haereantque diu incerti, ne stilum saepe vertant in adumbrandis figuris, qui duendarum linearum his ele-

mentis

mentis non sint imbuti. At quam acri iudicio reliquas etiam status perpendent, artifices, tempora, characteres comparabunt! in quo non minus voluptatis inest, quam utilitatis. Nam et motus varii, et status, et aetatis cuiusque formae, et affectuum significationes occurrent; nihil ut desit ad rerum difficillimarum scientiam aequae imitationem. Cuiusque intelligent, Graecos sine maximis Optices et Anatomae praesidiis, in tam difficili provincia versari non potuisse, eius quoque cognitionis, quantum artis ratio postularit, cogitationem suscipiant. Quid quod in tam multiplici apparatu aletur etiam ad fecunditatem ingenium, ut pronatum sit, ut varium, ut experientum, ut ad viendam illam antiquae Graeciae indolem accedat? Et quoniam in huiusmodi artibus in primis videndum est, quo quomque maxime ipsa ferat natura; cum sibi quisque deliget et tot magistris, cuius potissimum volit esse similis. Nam pro suo quomque ingenio alios simplicia, alios grandia, quosdam suaviter et quidam lepos, quosdam grave nescio quid, aut severum et vehementer, delectat. Hinc Hercules illo truncus Bonarotii delicias, quod ad indolem, credo, magis faceret gravissimi artificis; ut vel senex et captus oculis ad eum se duci identidem vellet, easque divini operis reliquias saltem contrahendo incredibilem voluptatem hauriret. Quem quidem Bonarotium, si mollis quoddam sculpturae genus esset aggressus, aut in pingendi artificio totum se Raphaeli dedisset, non puto ad eam laudem fuisse parventurum; neque eius imitorem Tibaldum futurum aliquo in numero, si Parmenisi Veneros ingenio dissimili aemulari maluisset. Ac si quis simplicem imitationis viam ingredi voluerit, magnum hoc ipsum laudi selet futurum, cum intelliget Michaelam Angelum ita veteros imitatum, ut dubium de aetate operis aliquando iudicium reliquerit. Sin vero, quod magis ingenti est aequae elati, ex illis intellectionis angustis in apertum veluti campum animosus artifex profiliet, quam nova, quam pulchra afferet, quam admirabilia,

rabilia, ex omnibus tamen antiquae artis formis expressa. Sed haec aggredienti tam magna ac difficilia, et ad pictoris aut sculptoris laudem minime vulgarem contendenti, illud maximo documento fuerit, praestantissima quaeque eorum artificia ante oculos ponere, qui Romano e ludo prodierint, et quantum et unde profecerint intueri. Quis enim celeberrimam Christi Servatoris imaginem, cuius exemplum Roma ex aede Minervae ad nos est allatum, attentius considerat, quin Bonarotii granditatem admiretur, atque unam ex omnibus in intimos artis recessus penetrasse fateatur? Quid Bacchus Jacobi Sansovini? quem propter diuturnum Venetiis domicilium, nostrum prope appellaverim. An non artis peritia et gratia ad veterum laudem accessit? Ecce tibi summi delineandi artificis Ioannis Bononiae Mercurius; et Francisci Queini; D. Sufama ex aede Lauretana in urbe Roma; multorum opus amorum, in quo Uraniae Capitolinae imitationem deprehendas minime servilem. Neque vero minus ingenii atque elegantiae in pulcherrima d. Bibianae statua ostendit diligentissimus antiquorum imitator Berninus. Has atque alias recentiorum imagines qui sic admiratus, non dubito, quin in adumbratis quoque eorum formis ex argilla, (quam artem Praxiteles ceterarum matrem appellabat,) sit immoraturus, et invenienda sollicitiam, et primas operum lineas, et ponendarum figurarum rationem pervestigaturus. Huc accedent Raphaelis, Guidi, Iulii, Annibalis tabulae summa fide descriptae; magnum documentum, nihil magni posse effici sine delineandi artificio, et Graecorum operum studio: neque vero ingenium nostris hominibus, sed Romana praesidia et optimos duces defuisse. Nam si qui verentur, ne haec describendarum statuarum exercitatio id afferat incommodi, ut sicci dumtaxat sint, ut duri, ut superstitiosi; timeant, per melicet, hoc periculi tardiora ingenia, hoc est ad has artes minime nata; at qui ingenio valent, (valent autem nostri plurimum, absit verbo invidia,) non modo illam, quam quaerimus,

mus, symmetriam, sed spiritum ac felicem quandam audaciam, omnesque artis vices elegantissimis e formis arripient. Quanquam non modo non repugno, sed etiam vehementer hortor, ut cum ingenium manumque in statua diu subegerint, ad nuda etiam corpora industriam convertant, tanto utilius, quanto fuerint a primis recte institutae disciplinae elementis paratiores. Hinc enim fiet, ut perfectis imbuti Graecorum formis, quaedam pro re nata emendare possint ipsa in natura, et seligere optima, et addere non raro meliora. Sed tamen video, (ut hominum sunt mores et ingenia,) non multos fore ex veteranis, qui eiusmodi in re agant ex fide bona. Habet enim aliquid naturalis pudoris, quae imberbes didicerint, senes perdenda fateri, et tanquam a calce ad carceres revocari: praesertim cum neque laus desit, neque pretium quorundam tabulis. Non invidemus navis hominibus lucellum, ne gloriam quidem. At nec ipsi tyronibus optimum institutionis genus invident *Perseii* munificentia constitutum: non invident huic urbi eam laudem, ad quam demum aditus est patefactus: neque diutius patiantur Venetis pictoribus obrectari. Neque vero adolescentes artifices nefas putent movere se vestigio, atque a magistri latere discedere. Nam si Michael Angelus Ghirlandario, Raphael Perusino, Titianus ipse, Bellino fuissent contenti, quid tandem novi ac magni attulissent? Atque eorum quidem studiis vir patriae amantissimus ita consulat, ut quemadmodum probatissima exemplaria praesto esse voluit, ita neque desint magistri peritissimi, qui totius rationis ignavis facem praeserant, ac veluti manu ducant. Namque ea aetas plerumque indocilis, tum laboris non sane patiens: confidens praeterea ingenium, et praepropera ad colores et tabulas festinatio. Urget saepe laudis ambitio, non raro egestas. Igitur festinare ad opus, quidvis audere. Hic vero nihil festinandum; nec totae statuae horae momento, ut ita dicam, devorandas: at diu haerendum in n. umbris singulis, ac labore improbo descri-

bendae iterum ac saepius partes, oculi, frons, aures, manus, pedes, cetera. Hinc enim fiet, ut illas etiam in minimis argutias assequantur, e quibus membrorum gratia efflorescit. Num igitur tyrones, quorum fere praecipua ingenium, operam ludent? Honos alit artes, inquit Tullius: quid si quaestus multo magis? Magna quidem spes est, (namque ea fama percrebuit,) *Farfetium* adolescentibus, qui instituto certamine visi fuerint delineandi peritissimi, sua praemia quotannis propositurum; daturum iudices in eam rem, suumque beneficium perpetuum ut sit curaturum. Nihil enim splendidi ac munifici ditissimus idem ac sapientissimus civis a se alienum putat. Haec de *Philippi Farfetti* Musaeo atque consilio visum est ad vos scribere, *Cortoneses* eruditissimi. Nam pro vestro in antiqua monumenta studio rem tantam existimavi libenter cognituros, et hanc apud nos fortunam iis artibus, quarum vos tangit honos, gratulatos: praesertim cum Etruriae vestrae laus cum *Farfetti* nominis fama coniuncta esse videatur. Nam *Farfetia* Gens multo antiquissima inter Etruscos, cum Lunae primum, tum in agro Florentino, Luna diruta, Massae deinde ac Romae generis claritate, divitiarum copia, prudentiae laude atque doctrinae, Italorum Principum gratia floruisse, Patriciis Venetorum familiis iamdiu adscripta, morem avitum, ac singularem quendam amorem in bonas artes ac literas perpetuo retinuit: ut et *Iosephus*, et *Daniel*, ornatisimi fratres, *Philippi* consanguinei, politioribus literis apprime exculsi, *Iulii*, *Andreas*, *Cosini* ingenio, eruditioni, famae, respondeant. Quare Etruscae Academiae gloriari licuerit nobis non invitis, artes imitatrices antiquitatis ab Etruscis non minus, quam a Graecis, Romam invehctas; restitutas per Etruscos Romae atque Italiae; nunc demum Venetiis, per Mecenatem Etrusci generis, maximis praesidiis instructas atque ornatas fuisse. Valete, et rem antiquariam, ut facitis, strenue curate.

MONITUM DE ICONIBUS, ANIMALIA,

ex Museo Academiae Lugduno-Batavae desumpta, picta
experimentibus.

Ita nunc floret Historiae Naturalis studium, ut ubivis fere colligantur, et cum cura servantur, quae huic Scientiae illustrandae inserviunt, cum Animalia, tum Fossilia. Quae vero non facile comparari possunt, iconibus, aeri incisis, sive expressis; et haec avidè a rerum naturalium amantibus sunt exceptae ac coemptae. Unde forsitan evenit, ut earum numerus nimis fuerit auctus: confectae etenim sunt non paucae, quae corpora, quotidie obvia, exhibent; quod non improbo: nam licet exinde non perficiatur scientia, emolumentum tamen quoddam in artes liberales redundat. Verum caeteris paribus, magis utilitate sua erunt commendandae Tabulae, in quibus illa sola quae rara, et a paucis videnda, oculis subiceantur.

Tales in lucem edere constitui. A pluribus retro annis operam dedi, ut in gratiam nostrae Iuventutis Academicæ, quot possem ex illis quae Natura ubivis suppediant curiositate digna, colligerem. Nec in cassum laboravi. Faventibus enim illustribus nostrae Academiae Curatoribus, non secus ac Societatis Indiarum Orientalium Moderatoribus, qui benigne annuerunt, ut suis Navibus transferrentur quae a maxime remotis orbis regionibus ad me mittebantur: licuit sic mihi in Academiae Museum plura congerere, quae in Europa raro admodum, si unquam, videntur.

Inter haec seligam quae mihi attentione praecipue digna videbuntur, et quae vel nondum, vel imperfectè fuerunt

fuerunt descripta. Sedulam navabo operam ut accuratissime delineentur, a perito artifice aeri incidantur, atque ad vivum genuinis suis coloribus ornentur, si modo haud displiceat quae nunc prodit Tabula: in hac exhibetur *Hydrocorax Indicus*, cuius rostrum et caput haecenus tantum fuisse iconibus expressa.

In Iconibus conficiendis nullo me adstringam ordine. Indiscriminatim Aves, Quadrupeda, Pisces, Insecta, sub oculos sistent, si modo sint rara, et quid singularis exhibeant. Ipsorum Historiam Naturalem aliis conscribendam relinquens, sat habeo in ima Tabula characteres recensere, quorum ope unicuique illa referre licebit ad classes ad quas pertinere opinabitur, secundum systema quod ipsi maxime arridet. Hos characteres, ubi agetur de Quadrupedibus aut Avibus, mutuabor ex clarissimo *Brissonio*, qui horumque Animalium Synopsin methodicam, omnium accuratissimam, in lucem edidit. Idem Auctor mihi suppeditabit nomina generica Animalium, infra quae addentur nomina Latina et Gallica maxime vulgaria.

Si maiora sint Animalia, quam ut vera ipsorum magnitudo pictura exprimi queat, semper ipsis apponetur scella, quae inserviet exacte cognoscendis omnibus eorum dimensionibus. Lugd. Batavor.

GRONOVIVS.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendae Maij Anno MDCCLXIII.

ΟΝΟΣΑΝΔΡΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ, ΟΝΟΣΑΝ-
ΔΡΗ Strategicus, sive de imperatoris institutione liber,
ad Codd. MSS. fidem expressus, et ex antiquorum, ta-
cticorum potissimum, collatione, notis perpetuis criticis
emendatus, nec non figuris aeri incisus illustratus. Ac-
cedunt duo indices, unus verum, aliter verborum et lo-
cationum Graecarum, una cum versione Gallica Liberi
Baronis de Zurlauben, ad calcem libri adiecta, cura et
studio M. NICOLAI SCHWEBELII, Gymnas.
patrii Rectoris et Prof. Publ.

Norimbergae, 1762. fol. r. Alph. 17. pl. Versio
Gall. pl. 15.

Nec poenitentiam operam, nec in contempto scriptore
sumsit C. Schwelius, quem omnia scriptoris milita-
ris edendi praesidia, ad Grammaticam interpretationem ne-
cessaria, collegisse vidim. Nam sive ad antiquitates mi-
litares veniendum fuit, sive ad comparationem tacticorum
scriptorum, sic utrumque fecit, ut observationes eius vel
illustrationi, vel crisi prodesse. Tum vero codicibus
et editis libris, aut Virorum doctorum observationibus ad-
iutus, saepenumero emendatorem lectionem proposuit, at-
que etiam de usu linguae graecae multa intelligenter ad-
monuit, nec quaerendi labore, nec comparandi diligentia
Co: detor.

deteritus a lectore eorum, qui vel exemplis Onofandri fuissent, ut Thucydidem imitantes Xenophonis, vel eius genus dicendi praeclare illustrarent, ut Polybius et Dionysius Halicarnassensis, vel imitatione expressissent, ut Leonis, qui Onofandrum fere ad verbum secutus est, aliorumque. Igitur nemo facile detrahet studio, diligentiae, et doctrinae Editoris, aut Onofandri librum antea melius a quoquam tractatum dicet, aut in *Schwebelii* operam ingratus erit. Si non nunquam in rebus notioribus numerus observationum auctus est, si quaedam difficiliora praetermissa, id in hanc partem interpretari possumus, ut consilio factum credamus, magisque monendum, quam vituperandum. Sed ut ex ipso, et de singulis potius, quam universis, lectores judicare possent, redegitur *Schwebelianae* observationes in classes, quas sic persequemur, ut, quid effectum sit, facile appareat. Antea tamen de praesidiis dicemus, quorum aliquam descriptionem in praefationem retulit. Se ergo, ubi utilitate libri admonitus consilium ejus edendi cepisset, indagatis prioribus exemplis reperisse dixit, unum Rigaltium, cujus editionem in notis ubique vidimus primariis praesidiis annumeratam, codicibus usum esse, ceteras editiones ad hujus normam sine immutatione factas. Sed praeter varias lectiones a Rigaltio collectas, ipse codicem Bavaricum et Nagelianum tractavit, utrumque chartaceum et recentiore, illum e bibliotheca Electoris Bavarici, hunc Nagelii, utrumque item sic consentientem, ut ex eodem fonte ducti videntur: certe Bavaricus, id quod librarius notavit, e veteri libro Vaticano descriptus est. Ac nos quidem tractandis *Schwebelii* notis animadvertimus, partim ubique fuisse hos codices in varietate lectionum conjunctos, partim utiliter, et ad corrigendum, et ad illustrandum explendumque adhibitos, neque sine his tam multa loca conliti potuisse. Rursus praeter varias lectiones, e codice Florentino excerptas, accepit ab Oudendorpio e Leidensi bibliotheca manuscriptas emendationes et observationes Jos. Scaligeri et U. Vossii, quas multis locis auctoritate codicum

cum firmantur: ceterum, cum copiosiores essent, tantum suis locis indicatas sunt, non integrae insertae. Obiter admanuit, in Ambrosiana et Vaticana bibliotheca servari codices Onofandri, quorum lectiones tamen accipere non potuerit. Reliqua praefationis pars de utilitate Onofandri, et editionibus perfectis aut promissis exponit: etiam de vita scriptoris quaedam continet. Ut autem patria ignoratur, ita codices nomen *Ὀνοσάνδρου* et *Ὀνησάνδρου* variant: nec videntur *Τωντικὰ* Onofandri, quae Suidas communi nomine laudavit, ab hoc Strategico differre: ipsius aetas ad Claudii tempora non temere refertur: Strategicus, Vetrano inscriptus, anno seculi primi tertio quinquagesimo editus esse potuit: Onofander denique Platonicae rationis sectator dicitur, quod et in ultima totius libri observatione notatum est.

Iam, ut proposuimus, observationes in classes digere-mus, ac primo de locis correctis aut defensis dicemus. Cap. I. pag. 17. n. 24. edidit e codice Morelliano *ἴξασθαι* pro *ἴξασθαι*, quae forma inusitata est. Eodem capite p. 20. n. 27. servatum est, *καὶ τὰ νῦν, καὶ πρῶτον*, cum cod. Bav. et Nag. *καὶ τὰ πρῶτον* habeant. Exempla duo omissi articuli huius loco sunt dissimilia, cum nostro loco semel, ibi in utroque membro omissus sit, *καὶ νῦν, καὶ τότε*. Duplex *καὶ* esse hic pro *ἀν-ἀν*, non potuimus ex adiectis locis, in quibus vel *etiam* significat, vel post *omnes* et *autē* ponitur, intelligere. Ibidem n. 28. *χρησὶ* mutavit in *ἀχρησὶ*, ex cod. Mor. haud dubie recte, vel propter Leontis (c. 2. §. 22.) auctoritatem. Mox e tribus codicibus *τούτων* pro *τούτων* scripsit. Cap. 2. p. 22. n. 6. *ἐν δὲ τῷ κειμένῳ* recepit, pro *κειμένῳ*, nec male suspicatur *κειμένου*: et n. 8. *ἀσφαλτοῖς* e cod. Mor. pro *ἀσφάλειαις*. Cap. 3. p. 24. n. 2. partim codicum scripturam admissivam, partim coniecturam sicutus, sic edidit: *ὥστε δὴ. ἂ ἐνεθήσασθαι μὲν, μελετήσθαι*, cum hac interpretatione: *ut nimirum, quae solus animo con- speris, in hoc consilio (ducum) cum reliquis meditatur.* Cur ubi de permutatione *δὴ* et *δὴ* dixerit, non videmus, si au-
C c 2 tes

tea *ἀπε τε* lectum est: ceterum usus notioris verbi *μελαστήν*
 plura exempla posita sunt. Cap. 4. p. 27. n. 6. fuesu duo-
 rum codicum dedit: *τοῖς ἀξιωματίοις τῆς θιαντίας*; pro quo
 fuit, *τοῖς ἀξίους τοῖς θιαντίοις*. Verba insuper bene il-
 lustrantur. Cap. 6. p. 31. n. 1. addidit e cod. Mor. *καὶ*
πολεμίας, post *καὶ ἐν τῇ Φιλίᾳ*, quod additamentum fuisse
 necessarium, intelliget, qui reliqua legerit: quamquam non
 opus fuit exemplis docere, *Φιλίαν* seu *ἰδίαν* et *πολεμίαν*
 jungi aut opponi. *Μοκ θιζήτω* e multis codicibus, pro
ἐθιζέτω, quoniam ab *ἴνα* pendet. Ibidem *τὰς ἐξωφθῆς*
ἐπιβουλάς, conjectura probabili, mutavit in *ἐπιβουλάς*, cum
 hoc loco de impetu hostili agatur, horumque verborum
 confusionem exemplis notavit. Recte porro eodem capite
 p. 36. n. 20. *χολῆ* (pro *χολή*) *πρώτω* correctum est e
 cod. Hav. et Nak. quod vel consuetudo Graecae linguae
 fuisse. Iterum p. 38. n. 27. *τρεφῆν* scripsit e conjectura,
 quam aliorum scriptorum loca firmant, pro *τρυφῆν*, muta-
 tione in codicibus solemnī, cum nil maxī noceret exerciti-
 bus, quam *τρυφή*. Paulo post p. 39. n. 29. sine codicibus
 recepit eē in his, *ἀπ' οὐ λαμπρῶς*, quod iam Rigakius
 senserat, nam opponitur *γῆ δαψιλῆς καὶ εὐδαίμων*. Simul
 exemplis ostenditur, *οὐ* et *μη* saepe exidisse, et *λαμπρῶν*
 esse omnino *eximium* et *μακρῶν*: unus locus Alciphronis
 (1. 38.), *λαμπρῶν οὐσίας*, illustrat *λαμπρῶν γῆν*. Tan-
 dem id, quod Rigakius in margine cod. Mor. reperit,
λυπρῶς, verissimam pronuntiat, tenendumque adeo eodē
 cum illud *ἀπ' οὐ*, loco *ἀπ' οὐ*. Cap. 7. extremo p. 40. *οὐ*
γὰρ δὴ e codicibus duobus pro *δὴ* scriptum est, et *ἀποκα-*
πλήθαι pro *ἀποκλιῖσαι*. Quod autem post *οὐ* et *οὐδὲ* omis-
 sum putat *μόνον*, ejus verbi omissionem nimis operose de-
 monstravit, etiam Paulino loco (Philem. v. 11.), id veremur
 ut hic probaturus sit, cum locus sic accipiendus videtur:
Non enim utilis est τὸ ἀρᾶσαι, non autem necessarium (i. e. su-
pervacuum autem) τὸ φιλαλάσαι, hoc est, non creden-
dum est, illud esse utile, hoc non necessarium, plane ut
cap. 34. p. 105. εἰ μὴ νομίζομεν, (i. e. οὐ δὴ νομίζομεν) δε-
λεῖζεν

ἀναγκαστῶν εἶναι, οὐ συμφύρον δὲ ἀποδιδόναι, quod et sic potuisset dici: οὐ γὰρ δὴ δελεάζειν μὲν ἀναγκαστῶν, ἀποδιδόναι δὲ οὐ συμφύρον. Hinc in mentem nobis venit, etiam postea pro εἰ προσηγῶν legere οὐ προσηγῶν, hoc nota: οὐδὲ φθῆσαι μὲν ἰπῶγον, ἀποκλιῖσαι δὲ οὐ προσηγῶν, non illud necessarium est, hoc autem non curandum, sive, non putandum est, illud esse necessarium, hoc autem non curandum vel negligendum. Sunt enim membra duo similia:

οὐ φθῆσαι μὲν χρήσιμον, φυλάξασθαι δὲ ΟΥΚ ἀναγκαστῶν supervacuum.

οὐ φθῆσαι μὲν ἰπῶγον, ἀποκλιῖσαι δὲ ΟΥ προσηγῶν negligendum.

Et forte propter hanc concinnitatem melius fuerit ἀποκλιῖσαι, simile τῷ φυλάξασθαι. Denique post μὴ παθῶν necessario comina ponendum fuit. Si nos de hoc loco et longius, et liberius diximus, humanitas Cl. Schwabii, aequae lectorum aequitas, ei veniam dabit, qui interpretandi periculum facere sustinuit. Cap. 8. p. 41. n. 5. κατεπευγῶντων pro κατεπιόντων posuit, quod in cod. Bav. et Nagel. legitur: eodemque loco recte nobis visus est μονὴν defendisse contra νομὴν, et posterioribus codices habent, et Rigaltius praetulit: nam agitur de diuturna commoratione exercitus in uno loco, quod est ποιῶναι μονήν. Cap. 9. p. 42. n. 9. e tribus codd. restituit διαιρέσεις pro διηρήσεις: p. 43. τρετάπηδα σύστροφά τοῖς δεινοῖς mutavit sine libris ex Leone (7, 2.) in σύντροφά. Cap. 10. p. 47. n. 17. admonitum librorum varietate, iure mutavit corruptum et factum tentatum, ἀντὶ λητόν ἢ, in κῆν τι λητόν ἢ. Illud τὶ tamen nobis non satis placet. Sequenti pagina, librum Morellianum et Homerici loci (Il. ο, 341.) similitudinem secutus, edidit καὶ πνεύματι, καὶ ἄσματος, quod olim fuit σώματι, sed ideo ferri non debuit, quia hoc loco exempla τῶν δεινῶν ponuntur, non ea res, quae his miseris afficitur. Quomodo vero, etsi τὸ ἄσματος probatum, differet πνεῦμα, quod et ipsum est inter τὰ δεινὰ, et anhelitum indicat, ἢ ἀσματος.

te, quo anhelitum e cursu et labore expressum credimus? Utrum πνεῦμα erit ventus molestus? An nimium fuerit, si καύματι in ἄθματι depravatam dicamus, cum et Leo (7, 21. quem locum Schwobellus laudavit), θαλάπες et καύμα junxerit? Cap. 10. Sect. 4. p. 51. n. 5. καὶ ἴτταν δὲ Φυλάκων rursus e Morelli libro sic correxit: καίονταν δὲ οἱ Φύλακες πικρὰ, quo modo omnia sunt plana: ibidemque antiquum τοὺς μὲν ἴττας, pro quo cod. Mor. ἴντας habet, re, et Xenophontis locis tribus, Aeneas uno nixus, in προσίοντας mutavit. Cap. 22. p. 85. n. 9. o cod. Bav. et Nag. sic sanavit: οὐδὲ γὰρ Φουγασιν δῶν —, ut haec omnia cohaerent, δῶν pro ἄν accipiat, et Φουγασιν dativus plur. sit. Cap. 23. p. 86. servavit quidem καὶ γὰρ δὴ τὸ ψεῦδος ἀναγκαῖον εἶπεν, sed putavimus hoc loco scripturam cod. Bav. et Nag. indicandam, καὶ γὰρ δὴ ψεῦδος εἶπεν ἀναγκαῖον, quae et omissione articuli, et verborum ordine, forte pluribus probabitur. Ceterum nollemus hic exemplis demonstratum esse, ἀναγκαῖον omisso verbo εἶπεν poni. Cap. 24. p. 88. τὸ κινδυνεύον τὸ πλεονέκτων, pro τοῦ, edidit e Mor. cod. quod τὸ vel τοῦ forte proflus alicuiendum est. Mox cap. 25. p. 89. non solum auctoritate cod. Mor. τοῖς (pro τοῦ) μετ' αὐτοὺς scriptis; sed et reliquis p. 90. τοὺς πρώτους — σημαίνοντας, abesse posse iudicavit. Quod initio cap. 29. p. 93. huc usque lectum est, πάγος, id, ut aperte vitiosum, e cod. Bav. et Nag. in πάταγος, sive potius in πάταγος mutari debuit, quod a Schwobello factum est. Ibidem fecit ὑπὲρ (pro ὑπὸ) τῶν κεφαλῶν, e cod. Med. et paulo post, καὶ ταύτη μὲν εἰ γίνοντο, pro ἐγίνοντο, quod in quatuor codicibus fuit: tandem e Mor. libro ἴντας (pro ἐγγύς) τοῦ χάμακος. Non potest cap. 30. in vulgatum, εἶτα τοῦ ποτὸς, intelligi, nec Rigaltii emendatio, εἶτα πῦ τότε, Schwobello probatur: quare, secutus lectionem cod. Bav. et Nag. recepit, εἶτα περὶ τοῦ πάτος. Ceterum accusativum συλλογισόμενον absolutum putat, et post hunc ἀπὸ νοητοῦ intelligendum, συλλογιστόν εἶναι, aut simile quid, ut aeterna consent. Forte, si intelligamus συλλογιστοῦν δει, facilius

Vius ferri poterit accusativus. Potest quidem locus melius intelligi, quam antea; sed manet aliquid duri. Recte cap. 32. p. 99. n. 7. *ex ἐξηγημάτων, factum est ἐξηγημάτων.* Ibidem locus sic constituitur, maxime e cod. Mor. *παλά κρη πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς τύχης ἐπιγόντου κίνδυνον — παλαβαλλόμενοι*, cum hac interpretatione: *multa adversus urgens a fortuna immissum periculum — audent.* Sed ut in *παλά κρη* aliquid latet, pro quo Mor. cod. forte melius *παλάκις* habet, ita, si haec verba conferantur cum apodoti similitudinis, *χημῶν — περιπέσεις*, videntur non omnino sanata, praesertim cum codices variant inter *ἐπιγόντου, ἐπαίγοντου, ἐπαίγοντα.* Cap. 35. p. 108. n. 11. plura uno loco mutantur, *ἴνα, ἢ τῶν αὐτῶν — κρητήσεων*, pro *ἢ αὐτῶν — κρητήσων*, ubi *ἴνα εἰ* et *κρητήσεων* in Mor. cod. invenit, *αὐτῶν* e conjectura fecit. Cap. 37. p. 110. loco verbi *αὐτοπίον* e cod. Mor. *ὑποπίον* in textu posuit, et mox e cod. Hav. et Nag. *ἀπὸχθις*, sublato vulgato *ἀπὸχθις*. Cap. 39. in *καταλήψεις τῶν πολεμίων* locum non habet, etsi lectionem omnes codices defendunt. Ergo, cum de urbium expugnatione agatur, *ἐδιδε τῶν πόλεων*, confusionis quoque exempla addidit. Cap. 42. p. 119. *ἐρήμους καταλιπεῖν ἐπὶ πόλεις κρη πόλεις*, de his, qui ex muro fugiunt, vix recte dicitur, nisi pro *πόλεις* legatur *πύλαι*, quod e Mor. cod. recepit. Multa huius generis exempla congesimus, quibus multo plura addi posuissent, ea iteum loca, in quibus vel de literarum confusarum occasione agitur, vel correctiones aliorum scriptorum locis defenduntur, nisi jam effectum crederemus, quod nobis propositum fuit, ut Lectores de doctrina, studio, et meritis *Schwabii* iudicium honoris causa iudicare possent. Nondum antea sic emendatus fuit Onosander; cuius emendandi materia etsi suppetit, tamen nunc et aucta, et sic tractata est, ut ubique aliquid vitii tolleretur. Addeamus huius observationum classis, nos etiam locum expletum reparasse. In his cap. 11. p. 60. post *ἀπὸχθον τοῦ πολεμίου* inseruit, quae in cod. Mor. addita legitur, *ἀνατίσας ἄγει τὸν τραπὸν, ἐπεργόμενος*
διὰ

διὰ μάχης ἰλθῶν τοῖς πολεμίοις. Eidem codici debentur verba cap. 21. p. 78. adiecta: ταξάμενος, ἀποτίλαιται, (al. ἀπαθῶται, ut hoc in contextu edidit) ταύτην τῆν κύκλωσιν τῶν πολεμίων, ἢ παρῶσαν ἐκλεξάμενος, αὐτοῖς —

Secundae observationum classi destinavimus *conjecturas*, sed non in textum receptas. Cap. 4. p. 28. n. 12. gubernator dicitur instructis omnibus ἐπιτελεῖν τῆν τύχην, quod quid esse possit, accurate docuit: sed malit ἐπιτελεῖν, cuius multa exempla collegit. De re confecti potest cap. 32. p. 89. fin. ἀσπερ γῆς etc. Alia conjectura cap. 6. p. 34. n. 11. πάνυ suadet pro πάλιν, in his: εἴν μὴ — ἀφ᾽ ὧν πάνυ — νομίση. Cap. 9. p. 42. n. 4. dubitat, utrum sit τοῖς χειμαδίοις, an χειμασίαις legendum: ergo de utroque separatim dixit. Admodum verisimilis est suspicio, de cap. 10. sect. 10. p. 58. proposita, cum in loco de votis militum legendum censet, ὅ, τι τ' αἰχνοῦται, pro, ὅ, τι τεύχεται, quod nemo mites viderat. Nos praeterea credimus, illud τ' abjici posse, atque etiam observandum, τῆν ὑπὲρ πάντων κακότητα opponi τῷ, ὅ, τι αἰχνοῦται κατ' ἰδίαν ἵκασας, et recte τῆν κακότητα, toti exercitui ominatam, contrariam poni τῷ αἰχνοῦται singulorum, non item τῷ τεύχεται. Cap. 23. p. 87. jubetur imperator mortem hostilis ducis exercitui suo per fraudem sita voce nunciare, αἰε θάνατος κατ' αἰχνοῦται πολεμίοις κατὰ κῆρυ, ubi codices verbum θάνατος servant, quod Schwebelius rem magis et invidiam notare quidem posse docet: malit tamen αἰεθ' αἰμα προελεττο, quomodo Camerarius legisse videtur. Cap. 28. p. 92. τὰ δὲ ἄψευστα δόγματα dicuntur hostes perterritoscere: quo loco studiosissime docuit, si quis δόγματα suspicatur, lectionem fore Graecae consuetudini accommodatam, certe sibi probari. Cap. 34. p. 104. post αἰ ἀμείβεται excidisse καλῶς, ἀξίως, vel περὶ πύσης, recte admonitum est. Cap. 36. p. 109. n. 2. ἰφιδεῖνται κακῶν πύσης in κακῶν, cum ita semper Graeci loquantur: nobis etiam reliquis.

ἴθω—ἐλάττωσιν, finite verbo carere videntur, aut in participio ἐλάττωες corrupta.

Tertia Classis continet interpretationes et disputationes de verborum significationibus. Omnino verba rariora, fortasse Onofandro propria, exquisita, et in Lexicis vel praetermissa, vel nulla auctoritate munita, diligenter a *Scholiasta* indicata esse, Lectores facile reperient: tum optimorum scriptorum imitationem sic interdum demonstratam, ut Onofander quaedam ad verbum ex antiquis expressisse videatur, grata mente agnoscent: denique, cum Onofander saepenumero, in notis, Atticorum imitator dictus sit, totum hoc non nisi de magna parte formularum verborumque accipiendum iudicabunt: nam urbanitas Xenophontiae orationis non magnopere inest. Legitur cap. 1. p. 12. rariū verbum, κατὰ σκελετὸν, significatu ἡγύμνησι, *conglaciandi*, de quo bene dixit; ut ibidem p. 14. n. 13. e Polybio verbi παρὰ τὸν, pro αἰτίας, exempla saepe multa contulit. Qui sic p. 13. ἀπὸν ἐπὶ πᾶν τραγηδῶς, (sic enim e libro Morelli edere maluit, pro ἀγόντες reliquorum codicum,) pluribus exemplis et observationibus de verbo φωνῶν explicavit; in quo celeritatis notio est, sive corporis, sive animi, consentanea huic loco propter additam ἀκρότητα τῆς ψυχῆς, et τὸ ἐξὸς τοῦ τραγηδῶς. Pag. 19. n. 32. de ἀβολοτάτη secundum veteres Grammaticos sic loquitur, ut ἀκρότην interpretetur. Quomodo μεταβόλος et ἡμωρος, qui ibidem occurrunt, differant, nobis videtur optime expeditisse Hemsterhusius ad Aristoph. Plue. p. 446. 177. Rurhus pag. 20. n. 34. μεμνημένοι περὶ τοῦ ποιήσαντος τῶν χρημάτων, ut putat, esse possunt ἡγύμνητοι ἀκρότητα; idem verbi μεμνήν exemplum e scholiis ad Hom. II. β. 698. posuit; (quo loco tamē nostra editio μεμνημένους habet; et habere debet propter adiectum ἡγύμνητους, quod simile est τῷ μεμνήν, laboro, non τῷ μεμνήν seu μεμνήν, sed ad v. 840. μεμνημένων reperimus;) verum propter exemplorum paucitatem verius putavit μεμνημένους, pro μεμνήνως, Attica enallage, e codice Hav. et Nag. nisi laboro.

tes in conservandis opibus, quam significationem firmat e scholiis ad Il. ζ. 183. Od. σ. 297. Nondum intelligimus cap. 5. p. 30. de imperatore exercitum lufrante, πᾶσαν σύνεσιν ἀποδιοπομπήμενος. Etsi enim σύνεσιν conscientiam, et ἀποδιοπομπήδου porrigere, ut vult Schwabellius, aut latius ἀπερρυνερε, depelle, interpretamur: tamen simulac conjungimus notiones conscientiae et depellendi aut porri- ciendi, et quaerimus, quid conjunctim sit σύνεσιν ἀποδιο- πομπήδου, non satis certi sumus, quid indicetur, nisi omnino, quod ex indice apparet, purgandi vis insit. De verbo ἀποδιοπομπήδου separatim satis perspicue dixit. Interdum tamen, non quid verba per se indicent, scire inter- est, sed quid in hoc contextu et notionum conjunctione, quae saepe singulorum verborum vim paulo aliter definit. Cap. 17. p. 71. κύκλους τῶν λίνων ἀποτελεῖν τῆς σφενδόνης, poetice dictum putat pro σφενδονίζειν, si quidem notio- nis unius circumlocutio statim ad poeticum dicendi genus referri potest. Non enim, si quis pro rotare fundam, dicat habenas fundas in orbem agere, poetice locutus videtur. Ono- sander τὸν κύκλον τῶν λίνων τῆς σφενδόνης mox appellavit ῥόμβον. Cap. 38. p. 111. de urbibus, quae se dedunt, di- citur, εἴ τινες ἐπιτρέποιεν αὐταῖς (i. αὐταῖς) ἀρξάμεναι. Hoc ἀρξάμεναι explicavit ἐν ἀρχῇ, eruntque ergo civitates, quae se statim ab initio oppugnationis dedant. Si posset levi correptione ad imperatorem trahi, ab initio se gerat hu- maniter, ut mox, εἴ τις πινεὶς εὐθὺς προσφίεσται, nec hoc incommodum sensum efficeret.

Est et aliud genus observationum, quae non male col- lectionis comparaverimus, cum vel antiquitatum partem illustrent, vel exempla eorum, quae Onosander praecipit aut dissuadet, e Graecis et Romanis historicis collecta con- tineant; quae quamquam ab aliis pluribus explicata sunt, fortasse tamen nonnullis lectoribus, qui libris careant, sa- tis placebunt. Videant pag. 25. n. 1. de foecialibus, p. 26. n. 2. de justitia in bellis inferendis, pag. 42. n. 2. de hi- bernis, occasione condendarum urbium, pag. 70. n. 1. de mili-

militibus levis armaturae, pag. 74. n. 4. de phalange, pag. 89. n. 2. de tesseriis, pag. 92. n. 1. de splendore armorum, pag. 103. n. 12. de donis militaribus.

In quibusdam visis sumus nimium observationum studium deprehendere, quod numerum auxit, et fortasse non ubique expectatas aut necessarias animadversiones peperit. Nam sive pag. 3. numos spectemus, ideo expressos, ut nomen Augusti familiae Caesarum commune fuisse appareret, (quo loco obiter monuit, si *Αὐγούστου* et *Σεβαστοῦ* differant, sibi videri prius ad auguratum pertinere); sive p. 36. formam ignis nocturni, e Lipsio repetitam; sive pag. 58. imaginem militis sacrificantis, e Begeri Thesauris, pag. 71. armorum militum, et pag. 83. militis verso equo animosi: ea profecto omnia ad Onofandrum illustrandum parum proderunt. Vel verbo confici potuit, cap. 1. p. 15. n. 17. *μάστον*, praesertim in tali contextu, esse hominem mediae s. militaris aetatis: ibid. pag. 18. n. 29. *αἰρεθήσεται* pro *αἰρεθήσεται* auctorem posuisse: cap. 6. p. 37. n. 25. infinitivum loco imperativi per ellipsin accipi: pag. 49. n. 1. diversa tempora misceri, cujus causa duodecim circiter loca congeffit: cap. 14. p. 65. n. 2. *οὐχ ἡμεῖς* esse *μάστον*: cap. 33. p. 101. *εὐχαρίσται* activo significato dici.

Uterque index, et rerum, et verborum Graecorum, diligenter factus est, imprimis verborum, qui passim admonitionibus et explicationibus utilior est redditus, ut vel hoc pereurriendo tota dictio Onofandri quodammodo cognosci possit.

Versio Gallica Baronis de Zurlauben, quae Parisiis 1757. prodit, et hic a *Schnebelio* repetita est, non eget hoc loco iudicio nostro. In ejus praefatione vidimus de versionibus, editionibus, aetate, oratione, et ingenio Onofandri, non parum accurate expositum esse.

OCELLUS LUCANUS EN GREC ET EN
Francois.

h. e.

*OCELLUS LUCANUS, GRAECE ET GAL-
lice, adjunctis dissertationibus, de praecipuis argu-
mentis Metaphysicis, Physicis, ac Moralis scientiae
veterum, per Dom. d'ARGENS.*

Berolini, 1762. pl. 21. in 8.

Pergit in proposito, Philosophiam illustrandi antiquam, et, quid veritati conveniat, quid eidem repugnet, declarandi, *Argentius*, iamque Ocellum Lucanum in manus sumit, dignum omnino sibi visum, quem ob mirabiles, et a sensu intelligentiaque aliorum hominum remotas, quas paradoxa appellabant veteres, sententias, ipse diligentius explicet. Multum omnino studii operaeque Auctor celeberrimus in hoc pertractando scriptore consumpsit, egregium sane in omnibus fere doctrinae partibus scientiam ostendit, copiosissimis eum dissertationibus exornavit, itaque se gessit, ut plurimum ei nisi nos debere fateremur, ingrati sane summo jure haberi possumus. Sed insunt tamen in his Commentariis varia, non omnibus forte probanda: in quibus breviter recensendis si paululum commoremur, et nostram ex animo sententiam dicamus, haud putamus Auct. Clariss. aegre laturum; cum eam, quam sibi sumpsit, libertatem, aliis aequè concessurum speremus, ac praeconium sibi tributum accepturum confidamus. In praefatione de vita Ocelli exponit, et tempus, quo vixerit, multis late- re obscuritatibus involutum declarat; forte tamen 80. aut 100. annos ante Soeratem vixisse arbitratur. Afferit literas Platonis, ad Archytam de libello Ocelli missas; sed dum *παράδειγμα μίθου* per *Histoire* vertit, mallems omnino narratiunculam ad posteros propagatam, incertumque rumorem explicare. Afferit tum testimonia veterum, et laudes Ocello tributas. Graeca etiam adjunxit, sed quaedam interdum in versione omittit, ut, in loco Luciani verba, *καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμιληταῖς*. Praemissis his ad verlio-

nem

nam libri accedit, nullamque accuratorem et exactiorem concinnari posse sibi persuadet. *Tunc cœus, qui saevit la Grec, verrons, qu'il est impossible d'en faire une qui soit plus fidèle.* Quod an praestiterit, deinde excutiemus. Transtulit quidem Comes Nogarella, Italus, Ocellum in linguam Latinam, ejusque versione usus est Vizanius, sed nimis obscura et imperfecta haec Nostro videtur versio, quod adeo verboso copiosoque in hoc opere versatus sit, ut dubium saepe confusumque relinquat lectorem. Instituti sui postea rationem declarat. Sentit eadem, quae Patres coetus sanctioris antiqui, et simpliciter; quod ratio multa infirmitate laboret, et veritates multae, non iudiciis hominum, sed fide sint percipiendae. *Je pense avec les plus illustres Pères de l'Eglise, qu'il est un nombre d'opinions, qu'il faut recevoir simplement par la foi, parceque les raisonnements des hommes ne sont pas capables de nous en démontrer la vérité, qui cependant n'en est pas moins sûre, puis qu'elle nous est révélée par les Ecritures.* Hinc sanctum Thomam ducem auctoremque fidelissimum maxima conscientia sequitur; et quanquam intelligat, rationem nonnullis opinionibus ab hoc proclivis refragari, tamen hujus viri vestigiis insistere nullo modo dubitat, quare religiosissimum profecto hominem declaravit. Postremo ea, quae de generatione hominis, parum certe honesta, nec ab omnibus legenda, attulit, excusare studet, non Monachis, non Benedictinis fororibus, non Abbatibus, non aliis devotioni deditis, sed Philosophis et doctis ea se tradere confessus.

Iam ad ipsum Librum accedamus, et primo de Versione, tum de Commentariis dicamus. Adest Graecus Textus, adjuncta est Versio Gallica, plurimis in locis accurata, ubique vero elegans, et ita comparata, ut omnino singularem Argentius inde gloriam reportet. Sed tamen nonnulla sunt, ubi bonum dormire Editorem existimamus; ejusque rei comprobandae gratia, ne nimis longi copiosique simus, caput modo primum perpendemus. Verba, *περὶ τῆς τῆ πατρὸς φύσεως*, vertit, *sur le monde:*

quod quidem universo contextui convenire putamus, melius tamen ad verbum sic exprimi potuisse censemus, *de natura mundi*. Vox *ἐκμαθῶν* transfertur *lui ont été suggérées*. Sed est *perdidit*; neque enim omne suggestum nobis perdiscitur, sed saepius negligitur rursus, atque ex animo dimittitur. Hoc *ἐκμαθῶν* summam diligentiam requirit maximumque laborem, quae vero duae res verbo illo Gallico nequaquam denotantur. Verba: *τὰ δὲ καὶ διὰ δόξης* (*ἐκμαθῶν*) *μετὰ λόγῳ τὸ δίκως ἀπὸ τῆς νοήσεως σοχασόμενος*, vertuntur, *quelques autres par l'opinion, et par le raisonnement, et quelques autres par les reflexions et par les conjectures, sur ce qui est le plus probable*. At verba *μετὰ λόγῳ*, cum illis *καὶ διὰ δόξης* minime cohaerent, sed cum participio *σοχασόμενος*; neque valent *par le raisonnement*, sed *duce ratione*. Praeterea, ubi vocos, *quelques autres*, in textu extant? Ad haec, *ἀπὸ τῆς νοήσεως* non indicant *par les reflexions*, nec *δίκως* est *sur ce qui est le plus probable*. Illud enim observationem rerum, in sensus incurrentium; hoc probabile ipsum declarat. Sensus igitur Ocelli hic est: *In alii enim opinionem secutus sum, ita, ut ex iis, quae videre in sentiremque (in mundo), ratione duce probabile colligerem*.

§. II. *ὄρχηρον* transfertur: *sumis au temps*. Secutus nimirum in hoc, sicut et in aliis, est Argentius interpretum latinum, qui reddidit, *tempori subditum*. Poterat melius exprimi, *in tempore*, quod, cum Ocellus aeternum statuit mundum, eundem in tempore esse negat, seu potius a tempore pendens, hoc est, ortum. Insuper nunc §. 2. longam paraphrasin textui, quae aeternitatem mundi clare luculentorque demonstrat; sed eam potius observationibus, quam ipsi versionem malleus insertam. Haud multo post vox *certainement* est immista, quae desideratur in Graeco. §. 3. *ἀρχὴν γενέσεως* vertit *au commencement de la production*; sed *γένεσις* est generatio. Non omnia autem producta vocari generata possunt, ut angelorum animarumque exempla cuilibet animi advertenti declarant. *ἄκμῃ* vertit *vigueur*; sed summum est atque praestantissimum, ita ut nihil plane rei ad ampli-

amplificandam ejus dignitatem addi possit: ut Cicero de Caesare dicebat, in te omnia sunt summa. Potest autem quis vigorem habere, neque tamen ideo summum rei cuiusdam gradum et fastigium consecutus dici. Minus etiam respondet sibi Auctor hac in voce, dum §. 4. eandem mox *la force*, mox *la plus grande force*, quae sane est convenientissima, interpretatur. §. 4. verba: *ἅπασα Φύσις, ἢ ἔχουσα διέξοδον, ἔχει τρεῖς*, sic transferuntur: *Toute nature a une progression de trois termes*. Sed ita potius reddi debebant: omnis natura, quae progreditur (incrementa capit), tres habet terminos. §. 5. statim initio voces *ἔξ αὐτῆ* omissae sunt in versione Gallica, et *γενόμενον* explicat *engendré*: cum aliud sit *γεννώμενον*, aliud *γενόμενον*. Neque enim omnia generata sunt, ut coeli, stellae, prima animalia; sed *ἐκείνα*. Quod ipse etiam Auctor Clar. postea perspexit, dum *γενόμενον* convertit, per, *que devient*. Eodem §. verba, *κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως διατελεῖ* Gallice sic sonant: *il persévère toujours dans le même état*. Sensus est: semper idem, (quoad naturam et substantiam,) et eodem modo (quoad accidentia), perseverat. §. 6. Voces, *ἀξιόμοι γίνεσθαι καὶ χροῶν περίοδοι*, ab Interprete tacentur. §. 7. *διὰ τὴν καὶ τῆς προσηγορίας ἔτυχα ταύτης, ἐκ τῶν ἀπάντων δὴ κοσμηθεῖς*: *c'est à cause de cette universalité, qu'il a obtenu le nom qu'on lui a donné. Il est orné de toutes les perfections*. Sed nullas Ocellus hic memorat perfectiones, verum substantias, seu *αὐτὰ* intelligit, ex quibus compositus mundus. Qui vero omnes perfectiones sunt substantias? Videtur tamen Auctor postea melius perspexisse, quod *τὴν τῶν ὅλων Φύσιν* exprimit per *toutes les substances*. Ibidem: *σὺν τῆτῳ τὸ πᾶν, ἀνεῖται*, deficit *tout*. Porro: *σὺν τῆτῳ πάντα ἔχειν*, il comprend tous les Êtres *différents*. Postrema vox propter necessitatem adjecta est. §. 8. in fine, amplificat Argentius sensum Ocelli, his adjunctis: *Et sa nature est indépendante de celle de tous les Êtres particuliers*. §. 9. Verba, *par une simple comparaison*, desideraveris in Graeco. Eodem loco vitium in Graecum textum irrepit.

et pro αὐτῷ θεῖον ἐστὶ, scribendum est: αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ θεῖον ἐστὶ. Vertitur ibidem πῦρ Soleil, cuius rei non perspicimus rationem, cum de quolibet igne, non de sole modo Philosophus disputet, ejusque effecta declaret. Eadem ἡ αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ γλυκὺ ἐστὶ, versa sunt, doit être doux lui même. Qui ἐξ αὐτοῦ praetermittitur? §. 9. in verbis, de la perfection de toutes les choses, posteriora rursus ab Argentio proficiuntur. Sequentia, αὐτὸς ὁραὶ ἐξ αὐτοῦ αἰδώς ἐστὶ, καὶ αὐτοτελής, ex parte in versione transposita sunt, et ἐξ αὐτοῦ ad sequentia, παραίτιον γινόμενος, relata, partim haud accurate translata, cum vocem αὐτοτελής alto silentio in versione praetermissum videamus. §. 10. initio statim haud expressum est vocabulum ἔλως, imperio omnino virtutis. Ibidem verba, ἢ γὰρ ἔσται τὸ πάντων φθορὰ, εἰάν τις τὸ ὄν διαλύται, haud digna visa sunt Argentio, quae in Gallicam converteret linguam. §. 11. καὶ κατὰ τοῦτο καὶ σώζεται καὶ συνήματα, καὶ βίον ἔχει, καὶ ψυχὴν, versa sunt: elles ont par lui leur existence. Sed quae multa hic desunt, gravissime a Philosopho pronuntiatum, sed ab interprete incuriosius neglecta. §. 12. πρὸς αἴγασα ἐπὶ πᾶν τὸ θνητὸν, la ramenant à la mortalité, melius fortasse, injungens omnibus mortalibus, scilicet creaturis. §. 14. vox ἐστίς abundat. Ibidem τὸ περιέχον vertitur, qui contient tous les Corps, haud male, ex doctrina et ingenio Ocelli, qui nullum statuebat spiritus, sed tamen interpretis legibus haud convenienter. §. 15. Verba, ἢ ἕστι τῶν πραγμάτων ἀνέκβατος καὶ ἀμετάβλητος, transferuntur, l'Univers n'est ni passager, ni invariable. Sed aliud est universum, aliud substantiae rerum; nec ἀμετάβλητος est passager, sed quod augeri non potest, ut ex sequentibus apparet. Haellenus de Versione Capituli I. Nam omnia pertractare capita nobis molestum foret, nimisque operosum.

Jam his breviter observatis, ad observationes disputationesque doctissimas, ingenii Cl. Auctoris luculentissimas testes, trausimus. Orditur ab aeternitate mundi, ac Philo-
sopho-

sopherum de ea veterum sententias copiose recenset. Laudat tamen eorum opinionem, qui mundum omni destitutum initio censuerint, idque systema in primis naturae conveniens, neque tam multis impeditum difficultatibus, arbitretur. Argumentum autem quod adfert, neque novum, neque satis idoneum, sed infirmisimum merito habetur. Repetit enim a materia prima aeterna, quae in ipso Deo semper extiterit, atque ab aeterno vi agendi fuerit praedicta, ob eamque rem mundum ab aeterno produxerit. Sed quam multa hic ponuntur, non tam dubia, quam plane falsa? num materia exiit sine initio, imo num potuit esse? Quae vis agendi, quae rei inest, necessario se statim exercere actu debet, quamprimum existit vis illa? Addimus alterum argumentum: Si mundus est bonus, ac necessarius, nunquam sane Deus retardare potuit, quin efficeret illum atque produceret, sed nihil elegantius mundo, nihil magis necessarium. In qua argumentatione absolute necessarium et bonum confunditur cum eo, quod sub certis modo conditionibus utilitatem necessitatemque comprehendit, qualem mundus continet. Hic vero etsi Philosophorum tantum eas fuisse sententias adjicit; haud tamen dubitamus quin Argentius, rationem suam si ducem sequatur, eandem comprobet, quamquam codici sanctiori majorem esse fidem tribuendam declaret. Semel enim, iterumque, ac saepius ex hoc libro perspeximus, afferre eum argumenta, ex ratione ut ei videtur repetita, eademque, opinione sua, firmissima: sed aliud rationem, aliud revelationem statuere sibi persuadet; quod qua ratione affirmari, quoque modo utrumque hoc donum Dei sapientissimi repugnare sibi possit, nos quidem ignorare ultro fatemur. Persuadet sibi deinde, omnes fere coetus Christiani Patres, usque ad Augustinum, Deo corpusculum quoddam tribuisse; idque ex notionis veteris *αιωμωτες* corroborare studet: quod argumentum nobis nimis leve, et propter explicationem vocis Graecae haud irridiculum videtur. Latitur idem vehementer, si veteres Christianos nullam plane simplicis hujus substantiae,

quae in Deo est, cognitionem habuisse opinatur, quod vox incorporalis et *ἀσώματος* tribus amplius Seculis fuerit remota, et ipsi veteres Christiani absurdum censuerint, posse aliquid existere, quod non sit e partibus conflatum. Ut sacros libros, ad quos tamen provocat A. taceamus, clarissime temerariam hanc sententiam revincentes: optaremus sane, evolisset Patrum optimorum scripta, longe sanctiora atque saniora proponentium. Ex quibus unicum modo Ammonium, Philosophum Christianum, circa A. C. 220. florentem, memoramus, qui disertis verbis dicit: *ὅταν ἴπεν πνεῦμα ὁ Θεός, ἄδὲν ἄλλο δηλῶ, ἢ τὸ ἀσώματον.* vid. Catena Patr. Graecor. in Ioann. IV, 24. p. 131. Jam de ordine mundi, eodem semper, de proportionis motuum coelestium, terrae et planetarum, disserit, qui tamen, etsi suo quodque ordine, variatur omnino ac mutatur, eaque re ipsam mundi aeternitatem refellit. Convertit se hinc ad animam, cuius immortalitatem negat ex ratione perspicui posse, quanquam omnino, cum sanctiores eam Litteras confirmant, affirmanda esse videatur: sed quae adfert, ita profecto sunt comparata, ut facile solvi posse censeamus. Nondum satis cognita est nobis animae natura. Bene. Igitur nec negandum est temere, eandem esse spiritum, omnibus partibus destitutum. Anima necessario est in loco, ideoque extensa. Ergo et Deus, qui est ubique locorum, corpore pariter erit praeditus? Et cogitationes, quae insunt in anima, longitudinem, latitudinem, profunditatemque habebunt, quia a causa composita proficiunt? Sed satis haec sententiae a Leibnitio, Wolffo, Reinbeckio, aliisque confutatae sunt, ut nocturnas mitteremus Athenas, sive potius lumen soli accenderemus, si pluribus ea de re exponere velimus. Nolle-mus autem, tantopere Argentius in Theologos invehens esset, ut philosophica eorum argumenta, pro stabilenda animae simplicitate allata, inanes nugas verborum, *un vain ramas de paroles* appellaret, propterea quod, cum non omnes animae proprietates norint, tamen eam substantiam simplicem audeant appellare. Sed num is omnes animi vires cognitas

cognitas habere debet atque exploratas, ei qui simplicitatem tribuit? Perinde ac si omnes rei cujusdam virtutes perspicere oporteat, si miraculum vere contigisse adfirmare velim. Satis est animam cogitare, satis est corpus cogitandi facultate non posse non carere. Et quae de anima agente in corpus A. adfert, ea nondum ita sunt ad liquidum perducta, ut necessario influxum concedere cogamur, cum Harmonia praestabilita maiori fortasse veri specie se commendat, ut nonnulli arbitratur. Sed demus influxum: quae, quosumvis ratione, ideas abstractae in animam Auct. nostri, si composita est, operantur? Nullas igitur ille profus, nisi ad individua spectantes, habebit, et tamen Philosophi nomen tuobitur? Fabula autem in medium allata, quo modo tam gravem et commendatione dignam doctrinam illustrare possit, nos quidem latet: id tamen affirmamus, contrariam potius exinde sententiam defendi posse. Dum rusticus ille lupum conspiceret, animal certe esse cognoscebat, etsi, in quam classem bestiarum referret, plane ignoraret. Dum igitur certo sciret esse ratione destitutum, hominem non esse, extra omnem dubitationis aleam erat positum. Anima quid sit, nescimus, fatemur. Sed dum animam cogitare novimus, illud simul novimus, non esse corpus, quia nullum unquam corpus animae expertis cogitavit. Exponit dein A. de immortalitate animae, et argumenta, quibus Philosophi eam studuerint stabilire, commiseratione digna ludicant. Sed cum haec doctrina simplicitate naturae nitatur, quid miramur, Auctorem ingeniosum ita sentire. Sola igitur revelationi huius rei notitiam deberi praedicat, et simul universis ac singulis rogat lectores, ne ea quae afferat ipse, sibi suaeque fidei, sed tantum infirmitati rationis, (quod sensu certo minime inficiamur,) tribuat, caecae nimirum istius rationis, nisi sanctiores litterae accedunt. Recte vero, sapienterque, in rebus ad salutem sempiternam spectantibus, non in rebus mere naturalibus, ita ut velut arundo moveamur perpetuo, nec Pyrrhonicorum more ultrocitraque vagemur. Haud enim prodest alterum erueri oculum,

lum, quo acrius altero videas. Tum actionem, passionem, reactionem, naturam elementorum attingit, reprehendens Vizzanum, et Auctores Diarii Trevolienſis, et Eccleſiaſticar. Epistolar. omnia, ut ſibi videntur, cognitione complexos. Conversus tum rursus ad aeternitatem mundi, gravi oratione, virum ſingulari ſanctitate doctrinaque inſignem, (quam Thomam Aquin. eſſe opinamur,) laudat, qui aeternitatem mundi, Deumque cauſam ipſius primam, haud ſibi repugnare exiſtimaverit. It in eandem ſententiam Argentius, horribili illo, et contra omnes impetus invictiſſimo nimirum argumento permotus. Cauſa mundi efficiens cum Deus ſit, iſque aeternus exiſtat, effici, ut ipſe quoque mundus ſit aeternus. Praeclare. Argentius, Vir doctiſſimus, cauſa hujus quem reeſonſum libelli, ante triginta et plures annos extitit, ergo et hic idem liber, effectus ab eo, per hoc temporis ſpatium extitit, eſi demum anno 1762. in lucem fuerit emiſſus. Quam optaremus, Auctor tenuiſſima et leviſſima evolviſſet compendia philoſophica, ex liſque, quantum interſit inter effectum contingentem et abſolute neceſſarium, perſpexiſſet. Si mundus effectus Dei eſſet abſolute neceſſarius, non modo aeternus, ſed ipſe Deus eſſet: quo quid abſurdius eſſe poteſt? At, inquit, voluntas Dei mundum creandi fuit aeterna, et efficaciſſima ſemper, nonne igitur ab aeterno produxerit univerſum? Valde hoc argumento triumphat nollet, ſed ante victoriam. Et habuit ab aeterno Deus ſibi propoſitum mundum condere, ſed neutiquam in aeterno, verum initio temporis, quocum ipſe mundus primordia caperet. Quam enim luſulenter ſibi repugnat, aeternitatem ſucceſſionemque cuiſdam rei tribuere ſolent, cum ab aeternitate ſucceſſio omnis abſit. Imo ſi conditus eſt mundus, quocumque id fuerit, habuit certe initium. Sed quod initium habet, num id aeternum eſſe poteſt? Neque vero haec, tironibus philoſophiae, prima modo principia tenentibus, cognita, repeteremus, niſi Auctorem Clar. argumenta haec a ſe ſciam pro certisſimis habere, eorumque ipſam rationem ducem ſtatueret, videre-

mus. Sed ecce respondet ad hos scrupulos adversariorum, strenuus heros, nec ipsa tamen, sed doctissimus Thomas de Aquino. Is enim, qui Deum mundo priorem credunt, quod causa sit prior effecta, concedit illis, quae per motum agant, et denegat illis, quae agant in instanti. Quod si accidat postremum, non posteriorem esse effectum causa, ut neque Sol prior est luce in terram nostram immissa. Sed quis umquam astrerem peritus hoc dabit Thomae, ut eodem momento, quo Sol oritur, terram dicat illustratam? Praeterea hic est effectus absolute necessarius. Sol enim sine radiis, in alium locum coniectis, esse non potest: et mundus effectus Dei contingens recte iudicatur. Sed in-
 flet quis, aeterno nihil posse adjici, sed tempori, quo mundus coeperit, multa posse addi? Quid hic sapiens? Tempus durationis mundi, si a priori aeternitate consideretur, vere esse infinitum: *Nihil prohibet, infinito ex ea parte additionem fieri, qua est finitum.* Eleganter. Infinitum est simul finitum, quod nullum habet initium, habet tamen successionem et finem. Qui haec concoquere possit, vere in habeat stomachum filiae diuicem. Sed mittamus aliquando philosophiam, et ad philologica veniamus. Dissert de daemonibus p. 97. sq. et laudat Huetium, qui eodem subtiliori corpore vestitos declarat, quod Deus omnium tenuissimo corpore sit instructus, angeli crassiore, homines crassissimo. Miramur hic vehementer Auctorem, omninoque Deum compositum et mutabilem statuere necessario debere consensimus, quod in aeterno ne cogitari quidem potest. Tum de lapsu Angelorum, de concubitu eorum cum filiabus hominum, multa disputat; sed paulo post deceptos in opinione sua Patres ostendit. Cui igitur fides habenda erit? Quanta similitudo inter daemones gentium, et genios coelestes intercedat, copiose ingeniosque A. exponit; ubi simul Augustinus, tam carus Argentio, tanque dilectus, erroris eujusdem postulat, quod aeternitatem poenarum apud inferos statutarum affirmavit, quam opinionem summae omnino rationi adversari Philosophus uolter censet; nisi.

cum sanctiores eam literae corroborarent, omnino ideo concedendam arbitretur. Vides hic rursus, ex mente Auctoris Scripturam S. multa continere, quae rationi sanae repugnent. Et num homo ea, quae veritatum nexui obnituntur, suscipere, illaque suam praebere assensum cogetur? minime vero. Apparet, quo tandem auctoritas codicis sanctioris evadat. Sed redeamus ad causam. Dum igitur, ad infringendam illam poenarum infernarum aeternitatem, partim ad infinitam Dei potestatem, quae vel contraria possit efficere, partim ad misericordiam ejus confugit, nihil sane boni affert, sed talia, quae centies jam imo millies a bonis philosophis nostris, ac Theologis, refutata, in optimis eorum Voluminibus leguntur. De loco tum, quo daemones mali commorentur, qui ante conflagrationem mundi extra inferos ipsis assignantur; de genio tutelari, quem affirmat; de comitibus plorum moribundorum, iisdem genio, agit: atque ut nonnulli certe Protestantes huic opinioni non repugnent, atque ut ab erroribus rectam in viam se duci patiantur, vehementer optat. Quod quidem praesidium Angelorum, pils in extremo vitae momento destinatum, an ab viris religioni Evangelicae addictis temere negetur, magnopere dubitamus; simul tamen sincerum Auctoris animum, grati lubentesque agnoscimus. Transit dein ad Physica, et de terrae marisque mutationibus, de excidiis urbium, exponit. Placuit hic nobis insignem in modum, quod de vastationem Troiae, haud in fabulis numerat; et sine dubio plures jam ante Homerum poetas idem cecinisse sibi persuadet. Qua tamen in re cum adhuc paulisper dubius videatur, auctores ei sumus, ut Fabricii Bibliothecae Graeco, ejusque Libr. I. evolvat, ubi complures Trojani belli ante Homerum scriptores cognoscat. Attingit tum causas, quibus eveniat, ut nonnullae artes ad summum surgant fastigium, aliae deliciantur repente ac concidant. Pertrahat generationem hominis p. 142. sq. et invehitur in vitam coelibem, universae regioni maximum detrimentum inferentem; ideoque ducenta millia Monachorum et Sacerdotum

cerdotum in Gallia indignatur florere, inuilem plane ad agriculturam, arma, commercia, et ad artes sellularias; optæque, ut quarta modo eorum pars ad defendendas Galliarum provincias adhibeatur, tum multo beatiorum Galliam futuram. Hinc Patres antiquioris ætatis male eum habent, tanti tamque indefessi castitatis ac onelibatus defensores et commendatores: Lycurgus autem multo præclarior se illi probat, quod singularem Legem Lacædaemone de propaganda subota promulgaverit. Transiundo quasi Iesuitas laudat, et Molinistis ac Iansenistis longissime anteponeit; nisi quod illi tamen pontificis Romani augere potestatem, regum contra minuere studeant. Præter opinionem ad eruditionem Gallorum delabitur, et Parisiis maxime habitantes eruditos tam male Græcos, ut Demosthenem, Platonem, Pindarum, Thuocydidem, imitari docet, ut quam longissime sint ab illis remoti, neque illas eorum Venæres assequantur. Habes confidentem Gallum. Ostendit tum, seros homines atque agrestes sæpius superare doctos atque eruditos, ideoque posteriores reprehendit. Ad controversias descendit inter Lockium et Leibnizium, inter Rousseau et Voltaire agitata, et de literariis publicis diaris iudicium fert haud sane iucundum. Porro, quantum luxus et superstitio incommodi regionibus adferat, multis ex antiqua historia petitis exemplis eleganter demonstrat. Reversus ad matamonia, quomodo ea a principibus, administris, aliis, contrahi debeant, quibuscumque potissimum iniri, quid de Eunuchorum conjugibus statuendum sit, et talia, exponit, tandemque de præstantia et ratione instituendas juventutis disserit. Dum autem Epicurum et Epicureos confundit, omnino putamus sefellisse Cl. Auctorem, parique modo a vero nonnihil aberrasse, dum Instinum M. aliosque patres, vel illos hecotos prædicasse sibi persuadet, qui providentiam negant. Etenim *μὴ εἶναι λόγον θεῶν* Instino non est philosophiæ morali profana indulgere, sed cultam rationi haud repugnantem Deo præstare, qualem Paulus requirit, *λογικὴν λατρείαν* appellans. Ceterum Epicuri sensu doctrinamque as-

fert,

fact, nequaquam contemnenda. Attingit notum factis la
 Metrio, sibi quae minime cum ipso convenire declarat;
 tantoque magis Hallerum, Gellertum, Rabacum, Tra-
 lesium, Ernestium, Gottschedum, Eulerum, Sulzerum, Me-
 rianum, Marggrafium, Heinius, Pfaffum, Formeium,
 Hermannum, Sackium, aliosque Germanos omnes magno-
 pere extollit. Confert se postea ad sceleratam Ponti-
 ficum plurimorum vitam, et varia notata digna promit.
 Ad concubitum reversus, de moderatione ac temperantia
 in eodem observanda agit, et tempus ipsum, quo volupta-
 ei studendum sit, ex Hippocrate factis lepide describit; per-
 inde et de gradibus continentiae tali societate conjungen-
 dis differit. Quod cum nonnulli legibus naturalibus et
 ideis in factis repugnare putent, occasionem inde arripit,
 pertractandi hoc argumentum; animam tamen confidentiam
 omnes notiones innatas pernegat, eoque procedit, ut vel
 ipsam Dei notionem insitam a natura humanis mentibus
 inficietur, perinde ac si nunquam eo audaciae ferociaeque
 progredierentur mortales, ut extinguerent eandem, omni-
 que data opera evellerent, vel, id si minus accidat, certe
 negligentia sua pigritiaque debilitari frangique paterentur.
 Quae enim ex Lockio A. protulit, integras reperiri nationes,
 omni summi Numinis cognitione destitutas, tantum abest
 ut Historiae respondeant, ut potius exactis novissimisque
 regionum illarum recensitionibus maxime repugnent. Ne-
 que vero, ut censet A. Clar. ex eo multitudo deorum flu-
 xit, quod omnes gentes, si Dei notio quaedam esset insita,
 plures olim deos coluerunt. Etenim, si accurate loqui
 velis, nequaquam omnes nationes huic superstitioni indul-
 serunt, quippe a qua abhorruerunt semper Iudaei, veri illi,
 nec fucatae fidei. Potius hoc ipsa vox *Deus*, homines
 natura ad Deum quendam colendum inclinare, factis compro-
 bat, etsi in ipso, quem venerarentur, deo, a veritate aber-
 rasse confiteamur. Satis est perspexisse gentes, cultu quo-
 dam afficiendum esse summum Numen; eaque est notio in-
 sita; sed ad falsos deos colendos eandem esse delapsos, pra-
 vitarum

vitatem naturae corruptionemque declarat. Habent eam igitur ideam omnes homines actu primo, etsi non semper secundo, quod non exercent istam facultatem animis impressam, cognoscendi Deum, etsi possent omnino, imo vero deberent. Utinam vero S. Thomas et Gassendus ideas recepissent innatas, quam facile A. Clariss. ad eorum se opinionem accommodasset. Sed satis, ohe, de hoc libro, in quo permulta haud certa, plura erudita, plurima ingeniosa deprehendimus, ita ut, si proprias ejusdem sententias praetermittamus, haud contemnendum eundem censeamus. Illud autem mirati sumus, Coniugem ejus doctissimam, olim Cochois dictam, in libello quodam longe alia sentire, et aeternitatem mundi, materialitatem animae, aliasque errores, tam solide, tamque graviter refutasse, ut quid Argentius de his sentiat scire pervelimus.

SYLLOGE COMMENTATIONUM ET OBSERVATIONUM Philologico-Exegeticarum et Criticarum: Fasciculus Prior, Auctore A. F. RUCKERSFELDER, SS. Th. D. ejusd. et Philologicae Orientalis P. P. in Athenaeo Davenriensi, Soc. Reg. Scient. Goetting. Commerc. Litterar. immo.

Daventriae 1762. Alphab. I. plagg. 13. in 8.

Haec *Sylloge* Observationum Philologico-exegeticarum *Ruckersfeldiana* triplicis est generis. Ab initio conspicitur *Commentatio*, quaedam *Cantica Sacra ex Genio Pindaricorum illustrans*, cujus, pro instituti nostri ratione, brevem descriptionem exhibebimus. Multa enim habet ista *Commentatio* utilis, et cognitione omnino digna. Poesia magnopere docetur praevalere intelligentiae Scripturae Sacrae, ut *Lowth* in *Praelectionibus*, et *Zwinglius* aliquo loco, praef

praeclare demonstrarunt. Auctor Ven. aliquando *Deboras carmen*, facta cum Pindari Odis comparatione, illustrare conatus est; quam rem cum videret multorum doctorum Virorum plausum tulisse, eadem ratione in hisce Observationibus quaedam S. S. carmina explicat. *Capite I.* ait, explicaturum carminis Pindarici genium, docere debere, quomodo a reliquis Poetis lyricis differat: quem diligenti observatione duplicis generis esse intelliget, vel *internum*, h. e. soli Pindaro proprium; vel *externum*, qui etiam aliis Odis conveniat. Quo loco Auct. bene monet, non Pindari nomine dignas esse Odas, quae interno illo charactere privatae, similitudinem tantummodo metri, aut rhythmus referant. Recte. Cum enim, ut fieri solet in hac imbecillitate humana, vocabula etiam mutationi sint obnoxia, factum est, ut nunc Odae Pindaricae aut Anacreonticae vernaculorum Poetarum non sint, quae vim sublimitatemque istorum Poetarum veterum, sed quae metrum referant. Primum illum Pindari characterem, iudice Auctore, omnium optime *Horatius*, Od. 2. lib. IV. expressit:

*Monte decurrens, velut amnis, imbrēs
Quem super notas alveas ripas,
Fervet, immensusque ruit, profundo
Pindarus ora.*

Recte Pindarus cum amne propterea comparatur, quod per tota carmina, objectum quod canit, ante oculos incessanter habeat, in eoque persequendo nullis difficultatibus impediatur. Haec quidem bene, sed non satis accurate disputantur. Pergit autem Auctor in demonstratione, et illum characterem, quem antea *Pindaro* proprium dixerat, contra quosdam doctos viros, qui eum etiam scriptis aliorum convenire existimaverunt, defendit his argumentis: 1) propter discrimen quod est inter Historicum et Poetam:
2) quia

2) quia in rebus et verbis Poetae major quam Historico datur libertas: 3) quia Pindarus non diversa subjecta, ut v. c. Horat. l. XII. od. 8. aut Davides Ps. XIX. persequitur, sed unam tantummodo singulis Odis exprimere solet, ex quo appareat, quam excellens in eo viro ingenium fuerit. In §. V. altera Characteris Pindari pars constituitur in sublimitate, quae sine tumore, sententiis acutis ornata, Pindarum a reliquis Poetis omnibus distinguit. Porro, celeres atque praecipites transitus ab uno objecto ad aliud, isti Poetae ita proprii esse videntur, ut eum ab omnibus aliis distinguant, quia lectores non ducit, sed rapit; et huic transiendi celeritati causae obscuritatis tribuendae sunt. *Cap. II. §. VII.* maximas ait A. alios Pindaro tribuere digressiones, alios vero in omnia alia ire; in quo tamen hi quidem vehementer peccent, propterea quod digressionibus neglectis istae Odae intelligi explicarique non possint. Quod ut clarius appareat, Auctor operosa analysi *Odes Olymp. III.* aliarumque docet. *Caput III. §. XIII.* in eo versatur, ut doceat, characterem Pindari externum in illo imprimis notissimo *Stesichori* ternario situm esse, qui omnes Odae in *Strophas, Antistrophas, et Epodos* dividit: quo loco merito causas Scholiastae Pindari, quas pro ista divisione affert, ridet. Veruntamen haec divisio lyricorum carminum non fuit arbitraria: nam Poetae debebant consulere primo auditoribus, qui Odae ita in partes resecta, tempus sensus inveniendi haberent; deinde vero etiam recitantium cura habenda erat, ne eos, si tot verba uno spiritu pronuntianda essent, vox deficeret. Quis autem non videt, haec argumenta valde lubrica atque fallacia esse? Ceterum late Auctor de hac re disputat, sed §. XIX. regulas quaedam constituit, quarum operae indigni possit, ubi haec divisio locum habere debeat, eamque ex mente Auctoris etiam ad Psalmos quosdam pertinere videbimus. Prima igitur regula est: Ternarius *Stesichori*, carminibus, quae sunt *Stesichori*, et cum Pindaro ali-

quid habent commune, tribuendus est: v. c. Pf. XXVII. In qua tamen re hoc diligenter tenendum, ne personarum permutatione commoveamur; deinde, ne in majores difficultates incidamus, ubi inducto ternario, unam alteramve tolli posse intellexerimus. Secunda regula huc redit: Si tot in carmine sunt difficultates, quae nulla ratione, nisi instituta hac divisione, explicari possint, recte haec medicina carmini adhiberi posse censenda est. Divisiones ipsae in istis locis collocandae sunt, ubi non tam membri, quam nexus ratio postulat, quia non probabile est, Poetam rudem atque imperfectam Poesin Hebr. potius, quam nexum secutum esse. Haec sunt ipsius Auctoris verba. At vero nos, qui haec legimus, atque scribimus, persuadere nobis non possumus, ut existimemus, adeo rudem atque imperfectam Hebraeorum Poesin fuisse. Ars poetica, ut sciunt artis periti, atque ars Musica, arctissimo vinculo tenentur: vix probabile est, frigente arte Musica, Poesin elegantem esse posse. *Cap. IV.* persequitur A. institutum iter, ita, ut doceat, multos doctos viros existimasse, antiquissima Hebraeorum carmina Choris distincta fuisse, quorum non obscura ubique vestigia expressa sunt. Nam cum Hebraei habeant carmina, quae laudes Dei, item victorum, celebrent, et propterea proxime ad illa Pindari accedant, probabile sit, ea etiam eodem modo distincta fuisse. Haec probabilitas juvatur praeterea Exod. XV, et ipsa facilitate, qua sensus, huius distinctionis interventu, inveniri potest: qua re permoti multi docti viri, existimarunt, Poesin primo a Iudaeis inventam, deinde ad Aegyptios, aliasque gentes venisse; unde non male collocata opera eorum censenda est, qui carmina Hebraeorum ad primas illas leges revocare conentur. His rebus impulsus Auctor, constituit Odae quaedam Davidis, ad hunc modum restituere, praemissa brevi confutatione libelli *Baaris* cujusdam. *Capite Quinto* igitur carmen *Deboras*, et Psalmus LXXX. ad leges supra scriptas, et

et ad genium Odarum Pindaricarum exiguntur: in quo examine, primo argumentum et occasio scribendi carminis proponitur, et facta analysis §. XXIII. pluribus defenditur; quae sane defensio ingeniosa atque subtilis est. *Capite Sexto* Psalmum illum LXIX. difficillimum esse ostenditur, atque interpretum variae opiniones commemorantur. Prima interpretatio est *Vatabli, Crotii, Clerici*, qui de exitu Israelitarum ex Aegypto, et victoria quadam Iudaeorum de hostibus, Psalmum explicant. Sed haec interpretatio facile auctoritate Pauli, Ephes. IV, 8. 9. 10. confutatur. Altera est *Molleri, Pittingau, Riveti*, qui ad Christum omnia in Psalmo hoc referenda esse contendunt. Vtraque interpretatio, iudice auctore doctissimo, magnas difficultates habet, eaque facillime, inducto ternario Stesichori, superari posse videntur; quod propterea fit probabile, quia Davides, cum hanc Oden scriberet, ad carmen Deborahae responsisse videtur: Haecenus de prima parte istarum Observationum, venimus ad alteram. Inscriptio haec est:

Descriptio Codicis M. S. Hebraei in Bibliotheca Publica Ill. Gymnasii Daventr. Prophetas continens, cum Indice omnium in eorum variarum Lectionum.

Est duplex Cod. MS. in Bibliotheca Publica Gymnasii Daventris, alter Pentateuchi Hebraeo-Chaldaici partem, et quinque *Megilloth*, alter vero Prophetas complectitur. Horum utrumque *Wolffius* vidit, *Uffenbacher* in *Itinerrario* eorum mentionem facit. Codex alter est membranaceus quadratus, forma quam in folio dicimus, superans solitam tabularum Geographicarum magnitudinem: complectitur folia LVII. in quibus leguntur Prophetas, inde a *Jes. XXXVII, 21.* usque ad *Zuch. Cap. I, 2.* Ordinem librorum habet eum, quem omnes fere eruditi antiquissimis Codd. tribuere solent. Incipit nempe a *Jesaja* et *Ezechiele*, et probabile est, *Jeremiam* primum obtinuisse locum: *Ezechie-*
lem

lom excipiunt Prophetae minores, eodem quo in impressis ordine. Non idem de textu istius Codicis, quod de punctis, accentibus, aliisque additamentis statuendum est, quia haec omnia a recentiori manu addita sunt, quae etiam varias emendationes et correctiones adjecit; quod Venerandus Auctor ita probat: 1) quia atramentum, quo ipse Codex scriptus est nigerrimum est, illud autem, quo puncta et reliqua additamenta picta sunt, est paullo pallidius, ita ut vix puncta legi possint, et in quibusdam locis temporis antiquitate fere absumta sint; 2) librarius, qui Cod. descripsit, nitidissimo litterarum ductu usus est, quae autem a punctorum auctore addita sunt, ad illam elegantiam non accedunt. 3) Scriptor textus diversam a Masorethis sequitur lectionem, puncta autem addentis manus, puncta aut ad Masoretharum leges reflexit, aut, ubi hoc fieri non poterat, vocem integram sine punctis reliquit, allita margini recepta Masoretharum lectione. Quod ad vocales attinet, litteris *Hegadkephat*, quoties non sunt dagessatae, lineola *Rapha* superscripta est; ה Mappikatum a quiescenti per punctum subiectum discernitur; Cholem in יורה fere semper deficit. In quibusdam locis lectio marginalis in ipso textu legitur. Varias autem Cod. lectiones haec sunt; in quo tamen Auctor monet, se in eorum numerum etiam lapsus librarii retulisse, quod facere debebat, ut eo magis lectores de pretio Cod. judicare possent. *Jes. XXXVII, 32.* est יורה ציון *deest* יורה in impressis et v. 38. מסר הין ut una vox scribitur porro *deest* למכר et particula כא eodem versu abest, sed utraque ad marginem notata fuisse videtur, licet legi non amplius possit v. 19. הין *deest*. Sed ad marginem scripta est vox. *Cap. XXXIX, 3.* רחוק sine ו v. 6. כשא כל recentior manus interferi vult, et hunc in finem superscripto אה v. 8. כרתו in Pausa. *Cap. XL, 6.* כל omnino sine punctis, ac si punctans, eam vocem legi non-
lisset. v. 12. כרתו legitur pro כרר recentior tamen
manus

manus illam vocem obelo notavit, et ad marginem hanc apposuit. Videtur librarii lapsus fuisse. V. 21. חלל sine ן quater. v. 23. ושמכי a recentiori manu ן additum est. v. 29. רבב deest tota vox, sed in margine legitur. Cap. XLIV, 16. ן עלהצי punctator praefigi vult ן v. 16. יסנה sine ן quod punctans superscripsit. Cap. XLIX, 12. ואלה ad יבא ואלה praefigitur ן suppressa particula הנח et mutato verbo ex plurali in singul. Sed Auctor punctorum ad receptam lectionem mutavit. Cap. I, 3. נחתי לטכים sine ullo accentu. E vaticinis Ezechielis haec notanda existimavimus. Cap. II, 9. אלי deest. Cap. VII, 21. חארץ deest quod punctans adscripsit. Cap. X, 1. אלהים Aleph pro Ajin. Sed punctans correxit. Cap. XII, 4. בכלי Praef. ב pro כ vers. 18. omissa est vox לחטך et ב praef. ut legatur רעש חמכל; sed hac voce non punctata pro more, lectio recepta in margine habetur. vers. 23. סידכם affix. masc. pro femin. ut etiam in sequenti voce, sed correxit Auctor punctorum. Cap. XVI, 5. Cod. habuit חשלכחי sed punctans delevit ח. Cap. XVII, 9. הצלה punctans praefigi vult ח interrogativum: v. 21. vocem רוח deest, sed recentior manus margini adscripsit. Cap. XX, 2. חחוקמי punctans legi vult חל et hinc vocem חח non punctavit, illam ad marginem apposuit. Cap. XXII, 3. רפיד in plural. sed punctans ן transiit. Cap. XL, 14. ריעש punctans legi vult ריעש. Cap. XLVII, 22. pro שבטי legit Codex בני quod ad marginem notatur. In Hosea haec invenimus. Cap. I, 9. ליהם viciose tertia pro secunda persona, sed punctans mutavit. Cap. XII, 2. עם deest, sed in margine legitur. vers. 10. עד abest, sed notavit punctorum Auctor. Cap. XIII, 2. ססכה deest vox, sed in margine servata. Lectiones ceterorum librorum non annotandas existimavimus, quia pleraeque erant lapsus librariorum; quare ad tertiam partem Opusculi festinamus, quae inscribitur:

Speci-

Specimen Striaturarum Criticarum in Viri doctissimi Benj. Kennicoti Dissertationem Priorem de statu textus, Hebraici impressi.

Houbigant promiserat Editionem V. T. e Codice ante Christum natum scripto, sed cum in ea re, iudicio omnium doctorum virorum, nil praestiterit, jure Kennicoti industria ejus temeritati et negligentiae praeferenda est. Venerandus igitur Auctor legendo libro Kennicoti varias observationes, pertinentes ad loca S. S. in quae Kennicotus critica exercuerat, notaverat, speque Kennicotum non aegre laturum, quo facilius in hoc genere summorum virorum lapsus sit, eas typis exprimendas curavit. Kennicotus igitur comparato 2 Sam. V, 1-10. et XXII. idem 1 Chron. XI. conjicit vocem נבנמ 2 Sam. V, 1. pro qua est 1 Chron. XI, 1. נבנמ corruptam esse, unde ad hanc conjecturam referendum docetur, apud Hebr. Suffixa saepius redundare, v. c. Exod. II, 6. Genes. XLIV, 16. Ezech. V, 8. Collato porro 2 Sam. V. cum 1 Chron. XI, 2. suspecta Kennicoto est particula נב ter repetita l. l. Chron. cum in libris Sam. bis tantum legatur. Ita igitur argumentatur: istam repetitionem ternariam non esse necessariam, quia neque Alex. Interpretes expresserint, neque sensus necessario postulet. Sed loco Jud. XII, 22. illam repetitionem ab ingenio linguae Hebraeae non esse alienam ostenditur. Duplicem Kennicotus in verbis שמ, סוציא תפכי (statue corruptionem). Prima pertinet ad litteram מ quam in fine verborum superfluum esse, et ex sequente vocabulo ortam, contendit: porro radicale נ in fine secundi participii elapsum arbitrat, ad quae ita Vir doctus respondet: מ paragogeum praet. 2. pers. masc. addi potest, auctore Schultey. Grammat. Hebr. et מ articuli adesse et abesse poterat: quod ad נ attinet, notandum est, ultimam quiescentem נ saepius excidere; vid. I. D. Michaelis Grammat. Hebr. p. 164. Lato Kennicotus disputat ad 1 Chron. XI, 8. ubi

ubi pro שר, שר, et pro ידיה legendum ידיה existimat. At vero Venerandus Auctor ita contra: פן nunquam nominativo, qui a verbo Subst. regitur, addi potest. Historia porro haec emendatio non juvatur, quae Joabum nonquam שר העיר, sed שר צכא appellat. Ex hoc igitur Specimine facile credimus quemcumque intellecturum, quam olea is sit, quamque varia in Venerando Auct. eruditio. Multa egregie contra erisim Kemnicoti disputat, adeoque librum diligenter legendum existimamus.

ACTA PACIS OLIVENSIS INEDITA, TOMUS I.
in quo IOACHIMI PASTORI ab HIRTENBERG Au-
toris pacis, Diarium Pacificationis, & Bibliotheca Za-
lusciana nunc primum prolata, Oliva Pacis, continen-
tur. Recensuit, illustravit, Tabulas publicas et obser-
vationes adiecit, IOANNES GOTTLIEB BOLLMICUS,
Historiogr. regius, Historiar. Profess. Publ.
Ordinar.

Wratislaviae apud Kornium et Gampertum, 1763.
 Alph. 4. in 4.

Lactissimum hoc tempus, ob restitutam patriae tranquil-
 litatem, (quam tot annis, tam anxio, totque votis a
 Deo Optimo Maximo expectivimus, et sine qua, qui li-
 teris operamur, parum proficimus,) longe pulcher-
 rimo munere illustravit IOANNES GOTTLIEB BOLLMI-
 CUS, Vir Amplissimus, Collega noster conjunctissimus,
 amissis in lucem his praeclaris Commentariis pacificatio-
 nis Olivensis. Renovata enim memoria rerum circa
 hanc gestarum, ingentem utilitatem historiae cultioris Eu-
 ropae quam praestet, ipsum etiam omnem peropportu-
 Cig no

ne accidit, quod Paci Augustae, et Fortunae Reduci Optimi Principis, hoc monumentum dedicatum est. Quae enim vota publicae, pro salute et incoluntate Regis Potentissimi atque Clementissimi, omnes boni nuncupaveramus, ea privata hac Bohemii pietate, cum viridissima hac Oliva occurrentis, tanquam scitae et faustae imaginis, exemplo exprimitur. Inscriptum vero simul opus est Republicae Polonae, cuius iura et res praecellens gestae ex eo mirifice illustrentur. Titulus autem hic I. haec continet, quae ordine memorabimus. Initium facit Bohemii prooemium, disertum et perpoliticum, ad *Jos. Andream Zalusium*, Episcopum Kioviensem, Illustrissimum Sarmatiae Maeconatem, qui fide erga patriam et Regem tantum eminet, quantum studii et literarum amore excellit. Huic meritis gratias persolvit, quod ejus benignitati potiora huius Operis monumenta in acceptis refert. Sed debitas etiam laudes tribuatur aliis, quorum opera et subsidia tanto adparatus instruere sollicitissimo editori licuit. Nam quam *Bohemiis* nostris a fratre suo, *Joanne Christophoro Bohmio*, Viro doctissimo et humanissimo, dilectisset; *Ioach. Pastorii* diarium pacificationis Olyvantis inter thesauros literarios *Zalusei* adseruari, summoque desiderio illud in lucem producendi Illustrissimo possessori exposuisset, is non haec modo preces percontignus admisit, sed paullo post beneficium etiam duplicavit, submisso alio codice a bibliotheca, eadem dignis chartis refertissima, codice Polonico, quem *Zalusianum* idem *Bohemiis* vocant, summi pretii, et praecipuae auctoritatis atque fidei. Auctoris quidem nomen non erat indicatum, sed *Bohemiis*, sagaci et felicissima conjectura, cum *Christophoro Pacio*, supremo Lithuaniae Cancellario, vindicavit. Continet autem narrationem exactam eoque, quae a IV. Id. Octobr. MDCLIX. ad XII. Kalend.

Mm.

Mai. anni huiusmodi acta sunt. Quae quidem cum Pastori narratis satis dilucida convenerant, omittenda *Boehmii* recte censuit; sed tabulas publicas, quas frustra antehac per serinia et bibliothecarum summorum vicorum inquisiverat, plerasque, ex illo, luci exposuit. Celebrat etiam grata merito editor, Illustrissimi Bornsdorffii, Comitis in Danis Consistoriani, humanitatem, ad quam opo Io. Frid. Barisiani, M. S. Danici ad Tingitanos, aditus ipsi paratu, quam fuisse, commendatione ejus, a Rege Danico Optimo, saeculi apud suos auri parato, (verba sunt *Boehmii*), impetravit chartas publicas haud paucas, et ipsum Legati Danici diarium. Josephi Barri, Cancellarii Academiae Paderbornensis, operam praedicit, qui ipsi litterarum Antonii Lambertini, praedicatoris Gali, nonnullas particulas, quae quidem investigari poterat, transmisit. Illustrissimi Comitis Ekebladii, Regni Sueciae Cancellarii, beneficio, cura autem et studio Amplissimi Stiermanni, Equitis Stellae Polaris, Ephemerida Suevicam sibi recepit, profertur; ut etiam viri magno benignitatem laudat, a quo Felkershamii, Cancellarii Ducis Caroliniae, et ad conventum Olivensem legati, commentariorum diurnos est nactus. Reliqua pars prooemii rationem instituti reddendam exhibet, de qua ipsa commodius nunc secundum formam Operis exponemus. Prima exhibetur Aurora pacis, seu Pastori Oratio, in Athenaeo Brandenburgico, ante conventum Olivensem habita; sequitur ejusdem diarium, quod ex bibliotheca Zalufiana profari dicimus; et subsequitur Oliva pacis, seu Oratio Pastori, rursus ad septentrionis partem. Magnum nomen eloquentiae in oratione utraque mirandum est; et in dicto fides, candor, et gravitas scriptoris merito collaudantur. Nam solum quidem recensionibus in-

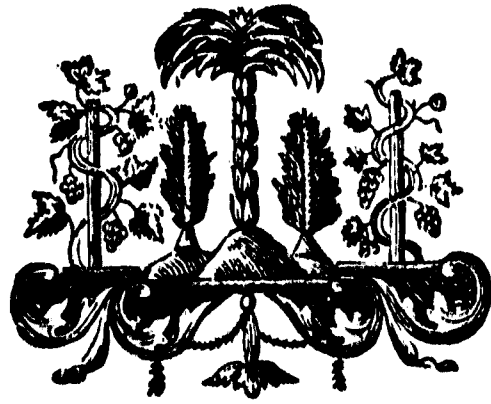
stituta et vocabulis, perspicuitatis et moris aularum
 publici causa, accommodare coactus vir latini sermo-
 nis peritissimus, rerum pondere verborum peregrinita-
 tem bene compensat. Summam autem curam doctis-
 simus editor adnotationibus adjectis impendit, quae ob-
 scura aut dubia ex optimis auctoribus et documentis de-
 clararet, ut nescimus adeo, copiamne diffusae lectio-
 nis, an iudicium acro magis admiremur. Specimini
 sufficiant pulcherrima observata de Thorunni deditione;
 de insignibus gentis Walsuae; de epistolis Palloriniae,
 ad Adrianum van der Linda; de victoria Danorum et
 foederatorum in Fionia; de Bolelao Chrobaceo; de
 primum tentatis, inter Io. Casimirum et Carolum Gu-
 stavum, pacis consiliis; de disceptatione, ob mentio-
 nem *belli fectorum*; de titulis et insignibus regni Sue-
 ciae, a Io. Casimiro omittis, post Oxenstiernae con-
 tentionem; de Britanorum, Gallorum, Helgarumque
 studiis et decretis, in pactione Pyrenae, ut per septen-
 trionem pax conciliaretur; de iis, quae Succi, tam-
 quam Oldeslavino et Wilmariis iam promissa, postula-
 rant; de pactis Hildgolfianis; de Polonorum recusa-
 tione externorum religionis arbitrorum; de dissidentium
 in religione, quos dicunt, rebus; de Czarnecio, du-
 ce fortissimo; de Helgarum emulatione, adversus Prin-
 cipum Electorum eminentiam; de contentione ob Li-
 voniam; de controversiis, circa alienorum regnum
 titulos usurpato; de cessione Livoniae; de Polono-
 rum consultationibus, cum Legato pacificatore, a codi-
 ce Zalusciano; de causa Burggraviorum a Dohna; de
 Koosigemarekii captivitate; de causa Radzivilianae; de
 Poloni, rationem Daniae habere recusantibus; de sta-
 tu rerum, circa obitum Regis Succi; de quaestione,
 utrum morte Principis mandantis, mandatum, ministro
 datum, expiret; de limitibus Curoniae et Livoniae;

de postulo satisfactionis Suecicae; de religione per Livoniam *diversis* disceptatione; de Caesarianorum expeditione Pomeranica; de Sigismundo L. B. Cildens- sternio; de rationibus spontium, super conservatio- ne pacis; de Ruthvia et Lauenburgo; de juranda pu- blicarum nationum fide; de mutuis Austriae et Polo- niae foederibus; de Suecorum expostulationibus, quasi Imperator legibus pacis Westphalicis haud steterit; de titulo SERENISSIMI controverso; de Hieron. Rad- zivio; de foedere Rhenano; de solemniori pacis Olivensis promulgatione, et celebratione; et quae alia non his minus memorabilia, concerna, erudita, quam- vis breviter interdum, locis prope innumeris, adjecta sunt. In universum, ex hac varietate rerum observata- rum Lectores nostri intelligent, quam late usus praestan- tissimi Operis pateat, ut nec ad solam rerum septen- trionalium historiam faciat. Inde subiciuntur Pato- rianis lucubrationibus Acta Publica numero LXXVII, de quorum pretio dicere nihil attinet, quam nemo paullo humanior ignoret, quantum adcurata rerum notitia, et formandi iudicio, ex conferant. Magna pars hic primum in lucem profertur, et e thesauris, praesertim Zaluscianis, ad XLVII, pauciora ex libris editis, reli- qua ex optimis tabularis, Polonica, (Acta Metricae Can- cellariae majoris vocant,) et Danica, depromuntur. Sed vel maximum docus huic volumini conciliant elegan- tissimae observationes *Bohmii* nostri, singularem in li- brum redactas; cujus tamen prior solum pars, a pri- ma ad XIII, hoc Tomo comprehendit potuit, decem re- liquarum ad sequentium volumen postremum reservata. Initium facit elogium Joachimi Pastorii, secundum, ar- gutum, atque floridum. Quae de viri litteratissimi operibus historicis nondum pubhatis legimus, exvalde ma- gno desiderio nos adfecerunt, optamusque; ut, abo-

lita tandem lapsu aevi invidia, Illustrissimi Zelusci erga litteras beneficiis adnumerari editio possit. Altera de causis belli, a Carolo Gustavo, Rege Sueciae, adversus Iohannem Casimirum, Regem Poloniae, gesti, insignem rerum Europaearum peritiam in *Bohemia* prodit. Postquam enim de causis, tam obtentui sumtis, quam ex conditione temporum et adfectibus ortis, conjectando exposuit, et, sententis aliorum ad examen revocatis, ipse rationes prudenter subduxit, plus momenti ad has Boreae procellas in animo vasto Caroli Gustavi, quam ex ulla alia invitante occasione fuisse, recte quidem statuere multis videbitur, si praesertim vera narravit Terlonus, saepius ex ipso audire falsus: *Septentrione sese subacto Italiam terra marique petiturum, et, alterius Alarici instar, Romam rursus Gothis subiecturum.* Tertia, superiori haud dissimilis, inscribitur: de arcanis pacis Olivensis. Contaminari Auctoris cogitata, aut carptim referre quum minime debeat; tum nihil apertius idoneis auctoritatibus doceri putamus, quam Reginae Polonicae artibus et festinationi tribuendum esse, si tali in articulo rerum Suecicarum plus obtineri haud potuit. Quarta, de praecipuis pacis Olivensis scriptoribus, egregias notationes praestantissimorum operum Terloni, Leonis ab Aitzema, Pufendorffii, aliorumque habet, et ad minutas etiam commentationes, quae usum praestant, respicit. Quinta, quae praescribitur: Recensio Actorum pacis Olivensis, ingentis diligentiae specimen praebet. Sexta, cui titulus: Gallus sequester pacis, egregias memorias ardui operis, e praestantissimis scriptoribus, eleganti selectu, repetit. Septima, de monasterio Olivensi, inter reliquas utiles notitias, meritissimas laudes Praefulis Alexandri Kesovii, cujus prudentia et virtus in hac pacificatione maxime eluxerant, complectitur. Omnium praestantissima, nostro quidem iudicio, est octava, in qua elogia Legatorum elegantissime et acutissime composita leguntur. Nona, de legatione

gatione Danica aliquot monumenta nondum publicata exhibet, et rebus memoratu dignissimis abundat. Decima, de legatione Belgica, huic plane similis, multa etiam singularia raris ex auctoribus continet. In undecima, de legatione et causa Neoburgica, quum ipsum negotium luculentissime exponitur, tum IV. instrumenta publica, tria e codice Zalusciano, unum e tabulario Polonico, (Actis Metricis,) inseruntur, quibus egregia lux controversis Iuliacensibus adfunditur. In duodecima, de Etceterationibus, cui verbo scite et polite veniam *Boehmii* praefatur, inter Sueciae et Poloniae Reges quondam controversis, doctrinae copiam et floridam eruditionem; iure miramur, qui hunc locum curiosa arte excoluit, et controversiarum illustrium ingenia eximio exemplo expressit. In decima tertia, de Hieron. Pinocio, et legatione eius, ad Belgas et Britannos, tam ubertatem optimaе frugis, quam reconditas memorias, et subtilem rerum antehac vix cogitarum explicationem,prehendimus. Et hic quidem, ob Voluminis molem, finire primum hunc Tomum *Boehmio* placuit. Reliquas XIV. praemissa, de antiquo iure Imperii Rom. Germ. in Livoniam, XV. de contentione Sueciae et Poloniae super Livonia, ante pacificationem Olivensem; XVI. de contentione eadem in ipsa pacificatione; XVII. de contentione propter sacra Livoniae, in conventu Stundorfiano; XVIII. de Sigism. Guldensternio, Castellano Gedanensi; XIX. de S. Brigittae bonis, et patronatus iure, in pacif. Oliv. controversis; XX. de vestigalibus Pomeranicis inter Suecos et Electorem Brandenburgicum disceptatis; XXI. de pacis Olivensis et Westphalicae comparatione; XXII. de subscriptione pacis Olivensis; XXIII. de rebus miscellis, Tomus alter, quem avidissime expectamus, complectetur. Titulum interea eius subiicimus, ipsum, ubi prodierit, quod propediem fore speramus, opportune indicaturi: „Acta Pacis Olivensis“

„*sis inedita Tomus II. in quo Pacificationis Olivenfis Dia-*
ria, Suecicum, Danicum, Curonicum, e tabulariis et scri-
ptis nunc primum prolata, continentur. Recensuit et il-
lustravit Ioannes Gottlob Boehmius, Historiogr. Regius,
Hist. Prof. Ord. in Acad. Lipsica.“ Felicitati ergo soller-
tissimi et politissimi editoris nobiscum lectores nostri gra-
tulabuntur, quod non tantam modo copiam additorum
monumentorum eruse, sed superbum hoc quasi historiae
Europaeae theatrum tam magnifico adparatu instruere,
ipsi contigerit, et nostro saeculo exemplum dederit, quan-
tum ex actis mundi prioris, in usum et reipublicae, et litte-
rarum, trahere liceat, quoties decora ingenia tam nobilis
ardor agit, ut argutulis Milesiis et scenicis nugis
res serias praeferrant.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Junii Anno MDCCLXIII.

Pars I.

NOVI COMMENTARII ACADEMIAE SCI-
entiarum Imperialis Petropolitanae TOMVS VIII.
pro annis MDCCXI. et MDCCLXII.

Petropoli, typis Academiae Scientiarum, 1763. Alph. 3.
plagg. 9. in 4. cum tabb. aen. XIV.

Dici non potest, qua contentione, illustris Academia Pe-
tropolitana de republica litteraria bene mereri pergat,
edendis Commentariorum Voluminibus, quibus tot insunt
perfectae doctrinae, et ad extendendam seu Mathemati-
cae, seu Physicae scientiae, seu aliarum disciplinarum co-
gnitionem, imprimis idoneae commentationes, dudum do-
ctis hominibus omnibus exoptatissimae. Nos in indicandis
Tomi eius, qui nunc est in manibus nostris, divitiis, sum-
ma capita cujusque dissertationis, ad ordinem classium,
Lectoribus nostris proponemus; excitaturi ea re gustum,
ipsi Operi legendo.

Sunt igitur primum MATHEMATICA. In his L
De integratione aequationum differentialium dissertatio LEON-
ARDI EULERI. Saeculum mox erit e' opum, ex quo
idea Differentialium et Integralium felicissima successu in
Analysin est introducta; unde etiam haec scientia tanta subito
Hh co-

cepit incrementa, ut, quicquid antea fuerat exploratum, vix comparationem sustinent. Quaptamvis autem hoc novum calculi genus summorum ingeniorum studio et indefesso labore adhuc est excultum, minime tamen id exhaustum est reputandum; et quo ulterius in hac scientia progredi licet, eo ampliores campos etiam nunc prorsus incultos detegunt Geometrae, qui vires humanas longe superare videatur. Cum igitur labores in hoc studio impensi jam tantum utilitatis attulerint, eo magis hinc animi Geometrarum incedi debent, ad immanissimum hunc campum diligenter omnique cura perferendum. Quorum quidem studia antiqui tantum elementis sunt adstricta, vel qui a Mathematici disciplinae prorsus abhorrent, eos idea Infiniti, cui sublimiores istae investigationes sunt superstructae, non mediocriter offendere solet, et voce perperam intellecta, plerumque sibi persuadent, subtiliorem hanc Analyseos partem tantum in vanis circa infinite magna et infinite parva speculationibus consumi, neque inde quicquam utilitatis ad vera cogitationis nostrae objecta, quippe quae omnia sint finita, expectari posse. Quae opinio, etsi utilissimis inventis, quae sublimiori Analyti accepta referre debemus, jam funditus est eversa, haud tamen abs re erit perveras illas Infinitideas, quibus ea immititur, remove et emendare. Cum igitur unive sa Mathesis in omni generis quantitatibus contemplatione et comparatione versetur, nemo ignorat, plerasque quantitates, quas in mundo deprehendimus, continuo variari et perpetuis mutationibus esse obnoxias. Caelum inspicenti mox patet, solem, lunam, et stellas, situm suum, ut ne mutare, sola illa stella, si quae forte in ipso mundi polo fixa apparet, excepta. Si tum autem per quantitates cognoscimus, dum locum cuiusque Stellae, si ve respectu nostri Horizontis per Altitudinem et Azimuthum, si ve respectu Aequatoris per Ascensionem rectam et Declinationem, si ve denique respectu Eclipticae per Longitudinem et Latitudinem definimus; unde perspicuum est totam Astronomiam cognitione quantitatum contineri, quarum

rum aliae continuas mutationes patiantur, modo majores, modo minores, aliae vero perpetuo eodem manuant, voluti Latitudo, cujusque stellae fixae, etiamsi nunc quidem hic levis variatio sit observata. Harum ergo quantitatum, quas natura nobis offert, divisio in variables et constantes, satis est manifesta, simulque intelligitur, difficillimam nostrae cognitionis partem in accurata quantitatum variabilium investigatione esse constitutam. Scilicet, cum demum perfectam cognitionem motuum caelestium, veluti Planetarum, seu Cometae, sumus adepti, cum pro quovis tempore ejus locum in caelo, hoc est, ejus Longitudinem et Latitudinem assignare valuerimus. Ponamus, lunae motum hac ratione nobis esse exploratum, quo melius cogitationes nostras figere quaeamus; quicquid enim de hoc casu dixerimus, id facile ad omnis generis quantitates variables transferetur. Cum igitur ad quodvis tempus, quod pariter quantitate metimur, Lunae tum Longitudo quam Latitudo assignari queat, utraque haec quantitas per tempus determinatur, seu si tempus a certa epocha elapsum denotetur littera t , tum Longitudo quam Latitudo lunae exprimitur certa quadam formula per tempus t , uteunque definita, cuius valorem pro quovis tempore t assignare liceat. Hujusmodi formula generalis, cujus valor determinatus pro quolibet tempore determinato exhiberi potest, vocatur in Analyti Functionio quantitatis t , sic quo nostro casu et Longitudo et Latitudo lunae erit certa quaedam Functionio temporis t , cujus natura, hoc est ratio compositionis, si nobis esset perspecta, motus lunae perfectam habere omnis cognitionem, quae ideo tota in ratione illorum functionum sita est censenda. Cum igitur inde constet, quantam mutationem lunae Longitudo et Latitudo quovis tempore subeat; variatio etiam minimo tempore facta, quae utique et ipsa erit minima, defini, ejusque relatio ad ipsum tempus minimum assignari poterit; quae cognitio maxime est momenti, cum inde mutatio momentanea innoscat, ad illam hic impedit, quo minus tempusculum illud evanescat, seu infinito parvum, accipiatur. Atque hic est sensus infimo parvo.

parvorum, in Analyfi receptorum; ubi probe notari convenit, non tam ipſorum parvitatem, quam rationem mutuaſ, quae utique eſt finita, conſiderari: et quemadmodum huiusmodi infinite parva Differentialia vocantur, ita Calculus, in eorum relatione ſcrutanda occupatus, Differentialis appellatur; neque hic quicquam de infinite parvis eſt metuendum, cum omnis calculus in eorum relatione, quae eſt finita, abſolvatur. Factenus quidem aſſumſimus, indolem earum formularum, ſeu Functionum, quae Longitudinem Lunae et Latitudinem per tempus expriment, eſſe cognitam: verum, ſi viciffim ipſa mutatio momentanea daretur, quippe quam ex viribus Lunam ſollicitantibus colligere licet, tum quaefitio ad naturam illarum Functionum inveſtigandam reducitur, cui et tota Lunae theoria eſt ſubſtrahenda. Hic igitur ex mutatione momentanea, ſeu, ut Geometrae loquuntur, ex data relatione Differentialium, indoles ac natura ipſarum Functionum determinari debet, in quo Calculus Integralis continetur. Quemadmodum itaque Calculus Differentialis docet Functionum Differentialia, ſeu potius eorum rationem inveſtigare, ita viciffim Calculus Integralis ex data Differentialium ratione indolem Functionum eruendi methodum tradit. Utriuſque ergo vim ita commodiffime deſcribere licet, ut ſi v fuerit Functio quaeſcunque quantitatis t , ac ponatur Differentialium ratio $\frac{dv}{dt} = p$, Calculus Differentialis methodum exhibeat, ex indole Functionis v hanc Differentialium rationem p definiendi; contra autem Calculi Integralis munus ſit, ex data hac ratione p , ſeu ejus relatione ad ipſas quantitates t et v indolem Functionis v eruere. Scilicet, ſi inter has quantitates p , t , et v , aequatio quaeſcunque proponatur, totum negotium eo redit, ut inde natura Functionis v ſeu quomodo ea per t determinetur, concludatur. Quia vero ex illa aequatione data quantitatem $p = \frac{dv}{dt}$ per t et v deſignare licet, hinc ejuſmodi aequatio $M dt + N dv = 0$ neſcitur, Differentialis appellata, in qua literae M et N ut-

cunq;

cunq̄ue per t et v determinatae sunt intelligendae, et jam quaeritur, cujusmodi functio quantitas v sit ipsius t , seu, quod eodem redit, aequatio relationem inter t et v exprimens requiritur, unde pro quovis valore ipsius t valor ipsius v assignari queat. Haec igitur questionem, in latissimo sensu acceptam, Cel. Eulerus in hac dissertatione contempletur; et postquam animadvertit, eam tantum paucissimis casibus adhuc resolvi posse, atque in hunc finem methodos maxime diversas a Geometris allubari solere, methodum multo simpliciorum magisque naturalem proponit, omnes illos casus expediendi, quae simul viam ad plurimos alios casus patefacere videretur. Quantum hic sit praestitum, ex ipso Auctoris scripto est judicandum: hic tantum notare juvabit, aequationem hanc M. d. r. N. d. v. 2. 1. 0, etiam in latissimo sensu acceptam, exiguum tantum particulam univocae Analyseos infinitorum continere, quia tantum Differentialia primi ordinis complectitur. Quod si enim v fuerit functio quaecunq̄ue ipsius t , et Differentialium ratio ponatur $\frac{dv}{dt} = p$, etiam haec quantitas p est variabilis, ex cuius variatione iterum similiter statui potest $\frac{dp}{dt} = q$, quae quantitas q Differentialia secundi ordinis involvere dicitur: quae cum pariter a t pendeat, ponaturque $\frac{dq}{dt} = r$, haec litera Differentialia tertii ordinis implicare consuetur, et ita porro. Quibus positis, Calculus Integralis ita describi potest, quod sit methodus, ex data relatione Differentialium cujusque ordinis indolem Functionis v investigandi, ex qua illa Differentialia nascantur, seu, quod eodem redit, ex data aequatione quaecunq̄ue inter quantitates t, v, p, q, r , etc. quomodo dum quantitas v per t determinetur, investigari oportet. Ab hoc autem perfectionis gradu omnia adhuc inventa Analyseos artificia multo magis sunt remota, et quae adhuc ignorantur, immensum superant exiguum illam particulam, quam etiamnum evolvere licuit. Verum ne sic quidem tota via Analyseos infinitorum exhauritur, quia ejusmodi cau-

tum functiones hic sunt propositae, quae per unam variabilem determinantur, veluti longitudo vel latitudo Lunae spectari poterat, tanquam Functio solius illius quantitatis, qua tempus exprimitur. Dantur autem utique casus, quibus ejusmodi Functiones quaeruntur, quae simul per binas, vel ternas, vel adeo plures variables determinantur. Hujusmodi exemplum se offert, quando motus fluvii definiri debet, ubi aquae celeritatem pro omnibus punctis, quae in fluvio concipere licet, determinari oportet. Cuiuslibet autem puncti situs per ternas coordinatas x , y , et z definitur, et celeritas in quolibet puncto tanquam Functio ternarum illarum variarum x , y , et z , erit consideranda; quodsi ergo relatio inter harum et ipsius functionis quaestio differentia intercedens proponatur, quam forte ex principis motus colligere licet, quaestio huc redit, ut ejusmodi Functio v ternarum variarum x , y , et z , definitur, cujus Differentiale $d v$ ad harum Differentia $d x$, $d y$, $d z$, datam teneat relationem; seu si ponatur $d v = p dx + q dy + r dz$, ex data relatione inter quantitates v , x , y , z , p , q , r , aequatione quacunque expressa, quaeritur, quomodo Functio v per variables x , y , et z , exprimat. Tum vero, cum etiam p , q , r , futurae sint functiones coordinatarum x , y , et z , earum quoque Differentia, quae secundi ordinis sunt censenda, in computum ingredi possunt; unde hanc quaestionem, ut latissime pateat, etiam ad relationem Differentiarum secundi altiorumque ordinum extendi conveniet. Quod si motus fluminis etiam cum tempore varietur, tum ad ejus cognitionem, celeritatem non solum pro quolibet puncto, quod jam ternis coordinatis definitur, sed etiam ad quodvis tempus assignari debet, ex quo celeritas quaestio, tanquam Functio quatuor variarum, trium scilicet coordinatarum et temporis, erit spectanda. Quocirca Calculus Integralis generalissime ita defini poterit, ut dicatur esse methodus talem Functionem quocunque variarum investigandi, cujus Differentia ejusque ordinis propositam teneant relationem. Quidquid autem adhuc in hoc genere est

est praestitum, ad unicum fere casum pertinet, quo functio unius variabilis ex data Differentialium relatione quaeritur; et parum admodum, quod quidem ad functiones plurium variabilium pertineat, in medium a Geometris est allatum. In quo cum quasi Calculi Integralis pars altera sit constituenda, fateri cogimur, eam etiam nunc fere totam incertam jacere. Interim tamen certum est, universam Theoriam motus fluidorum huic Analyseos parti maximam partem iniuncti, in eaque vix quidquam solidi ante expectari posse, quam fines Analyseos etiam in hoc genere haud medioeriter fuerint prolati. Fortiori certa incertamento Geometris haud erit opus, ut omnes vires ad hoc quasi novum Analyseos genus excolendum intendant.

II. *Solutio Problematis de investigatione trium numerorum, quorum tam summa, quam productum, nec non summa productorum ex binis, sint numeri quadrati: Auctore LEONARDO EULERO.* Etsi hujus generis problemata plerisque Geometris nimis sterilia videntur, quam ut in eis solvendis operam suam collocare aequum judicent; negari tamen nequit, quin inde insignia incrementa Analysis acceperit. Ac certe in genere affirmare licet, quo magis cujusquam problematis solutio fuerit abscondita, methodisque adhuc cogitis frustra tentata, eo magis solutiam, si tandem successerit, pretium esse constituendam. Ad hoc autem genus omnino referendum videtur problema hoc protractatum, cujus difficultatem non solum plures conatus viri, utique ad solutionem pervenire haec, suscipiendi, sed etiam magnitudo numerorum satisfactorum manifeste declarat. Quam quidem solutionem Cel. Auctor tanquam simplicissimam offert, ea maximis numeris continetur; verum hic non parum intererit observare, ex ipsa Auctoris solutione multo minorum numeros, quaestioni satisfaciunt, satis expedito elici posse. Pateat enim terminis quaesitis numeris nx , ny , nz , ut tres sequentes numeros

I. $n(x+y+z)$; II. $nn(xy+yz+yz)$; III. n^3xyz
quadratos officii oporteat; prima et tertia conditio impletur
sumendo

sumendo $z = \frac{vv(x+y)}{xy-vv}$ et $n = m^2xy(x+y)(xy-vv)$.

Ut autem secunda impleatur, statuit Auctor:

$xy - vv = uu$; $x = tv$, ut sit $y = \frac{vv+uu}{tv}$ et $z = \frac{vv}{uu}$
 $(x+y)$ tum vero deducitur ad hanc aequationem:

$$\frac{vv}{uu} = \frac{tt+1-ss}{2s(tt+1)-3tt-2}$$

cui facillime satisficit sumendo $s = 1$; siquidem hinc sequitur

$\frac{vv}{uu} = \frac{tt-1}{2s(tt+1)-3tt-2}$. Capi ergo convenit $t = \frac{pp+5qq}{4pq}$; unde fit:

$\frac{v}{u} = \frac{5qq-pp}{4pq}$ ubi numeros p et q pro libitu assumere li-

cet, ita ut hinc innumerabiles solutiones obtineantur: inter
 quas simplicissima videtur, quae oritur sumendo $t = 1$ unde
 fit $v = 1$ et $u = 1$, porro $x = 1$, $y = 1$ et $z = 1$. Jam ob
 $x+y+z = 3$, capiatur $n = 6, 34$ ex prima conditione,
 sicque tres numeri satisficientes minimi erunt:

I. $9, 34 = 306$; II. $8, 34 = 272$; III. $17, 34 = 578$,
 quorum summa est $1156 = 34^2$.

Summa productorum ex binis $= 8 \cdot 9, 34^2 + 9 \cdot 17, 34^2 + 8 \cdot$
 $17, 34^2 = 19^2 \cdot 34^2$

productum omnium $= 8 \cdot 9 \cdot 17 \cdot 34^3 = 8^2 \cdot 3^2 \cdot 17^2$.

Hinc pronuciari posse videtur, minimos numeros integros
 problemati satisficientes esse $272; 306; 578$; fractos au-
 tem hos $\frac{1}{2}; \frac{1}{3}; \frac{1}{6}$. Ceterum hic notasse juvabit, si tres
 numeri integri x, y, z , desiderantur, ut tantum haec for-
 mula $xy + xz + yz$ fiat numerus quadratus, eos in genere
 ita exhiberi posse, ut sit:

$$x+y = (a-b)^2 + (d-e)^2$$

$$y+z = (b-c)^2 + (e-f)^2$$

$$z+x = (c-a)^2 + (f-d)^2$$

unde fit $x+y+z = aa+bb+cc - ab-bc-ca + dd+ee+ff$
 $-de-ef-df$, ipsique numeri ita se habebunt:

x =

$$\begin{aligned} x &::: (a-b)(a-c) + (d-a)(d-f) \\ y &::: (b-c)(b-a) + (e-f)(e-d) \\ z &::: (c-a)(c-b) + (f-d)(f-e) \end{aligned}$$

unde fit:

$$\sqrt{(xy + yz + xz) = a(a-f) + b(b-d) + c(c-e)} \quad \text{Vel}$$

simplicius haec solutio ita enunciari potest, ut fit:

$$x = lm + pq; \quad y = mn + qr; \quad z = nl + rp, \quad \text{suntis his}$$

senis numeris l, m, n, et p, q, r, ita ut fit:

$$l + m + n = 0 \quad \text{et} \quad p + q + r = 0, \quad \text{tum vero erit:}$$

$$\sqrt{(xy + yz + xz) = lq - mp = mr - nq = np - lr.}$$

III. *Theorema arithmetica nova methodo demonstrata.*

Auctore L. KON. KUIKRO. Singulari omnino Auctor hie utitur methodo, ad plures insignes numerorum proprietates demonstrandas, quarum quidem nonnullas jam alio modo demonstratas dedit, reliquas vero novae sunt habendas, atque ad alias majori adhuc attentione dignas viam munire videntur. Ipsa quidem methodus ita dilucide est exposita, ut nihil ad ampliore[m] ejus illustrationem afferri possit; at vero praecipuae veritates, quas Auctor feliciter investigavit, hic recensuisse juvabit. Postquam is jam gemina methodo eximium illud Theorema, quod forma $a^p - 1 = 1$ semper sit divisibile per numerum p , siquidem is sit primus, neque numerus a per eum dividi possit, demonstrasset; hic non solum tertiam demonstrationem ex aliis principiis petitam adjicit, verum etiam idem Theorema, quod ad numeros tantum primos erat adstrictum, ad omnes plane numeros extendit. Proposito scilicet quocumque numero N , definit inde numerum n , ut forma $a^n - 1$ per illum numerum N certe divisionem admittat; ubi quidem numerus a pro lubitu assumi potest, sed tamen ita comparatus esse debet, ut cum numero N nullum habeat divisorem communem, seu ut numeri N et a sint inter se primi; quae quidem conditio semper est subintelligenda, etiamsi verbis non exprimat. Demonstrat igitur Auctor, exponentem n semper ita pendere a numero proposito N , ut aequalis sit multitudini numerorum ipso N minorum, qui simul ad eum sint

sint primi, id quod exemplo magis perspicuum reddetur. Sit igitur numerus propositus $N = 10$; numeri autem eo minores, ad eumque primi, sunt 1, 3, 7, 9, ideoque quatuor, unde fit $n = 4$. Sumto jam pro a numero quocumque ad 10 primo, seu qui neque per 2, neque per 5 dividatur, ac certo pronunciare licet, hanc formam $a^4 - 1$ esse per 10 divisibilem, hoc est, omnium hujusmodi numerorum biquadrata unitate minuta divisionem per 10 admittunt. Veluti si $a = 3$, fit $a^4 - 1 = 80$; si $a = 7$, fit $a^4 - 1 = 2400$ et ita porro. Quæritur autem hic ante omnia, quomodo pro quovis numero N multitudo numerorum ipso minorum, ad eumque primorum, cui numerus n æqualis est sumendus, commode defini possit? ubi quidem perspicuum est, si N fuerit numerus primus, fore $n = N - 1$, propterea, quod omnes numeri ipso minores, quorum multitudo utique est $N - 1$, simul ad eum sunt primi. Sed si numerus N non est primus, ejus ratio compositionis ex primis est spectanda; ubi cum existentibus p, q, r, s numeris primis, omnes numeri ad hanc formam $p^a q^b r^c s^d$ etc. revocari possint, ab Auctore est demonstratum:

$$\text{Si sit } N = p^a, \text{ fore } n = p^a - 1 (p - 1) = N \cdot \frac{p - 1}{p}$$

$$\text{Si } N = p^a q^b, \text{ fore } n = p^a - 1 (p - 1) \cdot q^b - 1 (q - 1) = N \cdot \frac{p - 1}{p} \cdot \frac{q - 1}{q}$$

$$\text{Si } N = p^a q^b r^c, \text{ fore } n = p^a - 1 (p - 1) \cdot q^b - 1 (q - 1) \cdot r^c - 1 (r - 1) \\ \text{seu } n = N \cdot \frac{p - 1}{p} \cdot \frac{q - 1}{q} \cdot \frac{r - 1}{r}$$

Itaque porro, ita ut pro dato numero N numerus n inventiri possit ex solis numeris primis in eum ingredientibus, nullo ad eorum potestates habito respectu, quod in dissertatione non est animadvertum. Ita si $N = 120$, qui numerus ex primis 2, 3, 5 componitur, unde fit $n = 120 \cdot \frac{1}{2} \cdot \frac{2}{3} \cdot \frac{2}{5} = 32$; atque forma $a^{32} - 1$ certe erit divisibilis per 120, dum a nullum horum numerorum 2, 3, 5 complectatur. Verum hic insuper observare licet, plerumque minorem potesta-

potestatem eadem proprietate praeditam esse. Rationem enim harum demonstrationum perpendenti mox patebit, si fuerit $N = p^{\alpha} q^{\beta} r^{\gamma}$, formam $a^n - 1$ per hunc numerum fore divisibilem, non solum cum n fuerit productum ex his tribus numeris:

$$p^{\alpha} - 1 (p - 1); q^{\beta} - 1 (q - 1); r^{\gamma} - 1 (r - 1)$$

sed sufficere, si pro n minimus communis dividorum horum numerorum accipitur; quae observatio haud inolegens in dissertatione est praetermissa. Ita si sit $N = 120 = 2^3 \cdot 3 \cdot 5$, tunc numeri pro exponente n inveniendi sunt 4; 2; 4, quorum minimus communis dividorum est 4; sicque pronuntiare licet, hanc formam $a^4 - 1$ semper esse per 120 divisibilem, dummodo a ad 120 fuerit primus.

Similimodo si $N = 63 = 3^2 \cdot 7$, hi duo factores dant numeros 6 et 6, quorum minimus communis dividorum cum sit 6, hanc formam $a^6 - 1$ quae per 63 divisibilis, si modo a neque ternarium, neque septenarium contineat. Sit $N = 32760 = 2^4 \cdot 3^2 \cdot 5 \cdot 7 \cdot 13$, qui factores inter se primi praebent hos numeros: 4; 6; 4; 6; 12, quorum communis dividorum est 12, ex quo hanc formam $a^{12} - 1$ semper per 32760 divisibilem admittit, modo a nullum horum numerorum primorum, 2, 3, 5, 7, 13 involvat: veluti si $a = 11$, est

$$a^{12} - 1 = 3138428376720 = 32760 \cdot 95800622$$

ubi notari convenit, esse:

$$95800622 = 2 \cdot 37 \cdot 61 \cdot 19 \cdot 1117$$

Saepe numero autem evenire potest, ut pro finito numero n etiam minor potestas satisfaciat; sed talis diminutio ab indole numeri n pendet, neque in genere minor potestas, quam hic est assignata, theoremati tribui potest.

IV. *Supplementum quorundam theorematum arithmetico-rum, quae in nonnullis demonstrationibus supponuntur*, Auctore LEON. EULERO. Versantur haec theoremata circa numeros, qui sunt aggregata ex quadrato et triplo alterius quadrati formata, ideoque hae formula generali $pp + 3qq$ continentur. Scilicet, si duae series constituantur, quarum altera consistet ex numeris quadraticis, altera ex hisdem triplicatis, vel

I. 1, 4, 9, 16, 25, 36, 49, 64, 81

II. 3, 12, 27, 48, 75, 108, 147, 192, 243

atque singuli prioris seriei singulis posterioris seriei addantur, oriuntur ii numeri, quorum indoles hic consideratur, et qui secundum ordinem magnitudinis dispositi sunt ad

centum usque

4, 7, 12, 13, 16, 19, 21, 28, 31, 36, 37, 39, 43, 48, 49, 52, 57, 61, 63, 64, 67, 73, 76, 79, 84, 91, 93, 97, 100.

Hinc si primo excerpantur numeri qui sunt primi

7, 13, 19, 31, 37, 43, 61, 67, 73, 79, 97 hi omnes unitate minuti per 6 divisibiles deprehenduntur, seu in formula $6n+1$ continentur; cujus quidem ratio facile perspicietur, cum ex forma $pp+3qq$ alii numeri primi oriri nequeant, nisi qui per 3 divisi unitatem relinquunt. Sed ejus inversum, quod vicissim omnes numeri primi istius formae $6n+1$ simul in illo numerorum genere occurrant, veritas est multo magis ardua, cujus demonstratio maximas ambages postulat. Demonstrari scilicet oportet, semper dari numeros p et q , ut sit $6n+1 = pp+3qq$, si quidem numerus $6n+1$ fuerit primus, ubi imprimis notari convenit, nisi $6n+1$ sit primus: hanc proprietatem saepius fallere, uti fit in numeris 55, 85, qui, etsi multipulum senarii unitate superant, tamen neququam in forma $pp+3qq$ continentur. At si hujusmodi numerus $6n+1$ fuerit primus, quantumvis sit magnus, veluti 20161, certo pronunciare licet, dari quadrata pp et qq , ut sit $20161 = pp+3qq$, reperitur autem $p=31$ et $q=80$, neque plus uno modo hoc fieri potest. En ergo summam Theorematum hic singulari prorsus modo demonstratorum, quod omnis numerus primus formae $6n+1$ semper in hac forma $pp+3qq$, idque unico tantum modo, contineatur; ex quo sequitur, si quispiam numerus formae $6n+1$ vel prorsus non in forma $pp+3qq$ contineatur, vel plus uno modo, tum eum certe non fore primum. Fundamentum autem harum demonstrationum in hac propositione est situm, quod si numerus formae $pp+3qq$ non fuerit primus, eum non alios admittere divisores, nisi

nisi qui ipsi in eadem forma $pp+3qq$ contineantur. His autem principiis Auctor jam olim erat usus, cum demonstrasset, non dari duos cubos, quorum summa vel differentia sit cubus; tum vero etiam nuper, cum nova plane methodo problema de tribus cubis inveniendis, quorum summa sit cubus, solvisset: quamobrem, ut hic nihil amplius desiderari posset, omnino necesse erat theoremata ista rigidis demonstrationibus confirmari. Ceterum, ingenue fatetur Auctor, has demonstrationes ex principiis nimis alienis esse petitas, fontesque magis proprios dari eo deducentes, ex quibus *Fermatius* hausisse videtur, cum inde se demonstrasse asseveret, hanc aequationem generalem $a^n+b^n=c^n$ numquam locum habere posse, statim atque exponens n binarium superet, cum tamen *Eulerus* hanc impossibilitatem tantum pro casibus $n=3$ et $n=4$ demonstrare valeat; ex quo eo magis dolendum est, Fermatiana inventa temporum injuria periisse.

V. *Consideratio formularum, quarum integratio per arcus sectionum conicarum absolvi possit*, Auctore LEON. EULERO. Quando integrationes algebraice perficere non licet, valores integralium per quadraturas linearum curvarum vulgo exhiberi solent, dum scilicet linea curva assignatur, cujus area eundem valorem exprimat, vel saltem ejusmodi quantitatem, ex qua is determinari possit. Inter hujusmodi quantitates, quae, dum limites Algebrae communis quali transcendunt, Transcendentes appellantur, frequentissime occurrunt, quae a quadratura circuli et hyperbolae pendent, quorum omnes formulas integrales, nullam irrationalitatem involventes, reduci posse constat: atque haec binae transcendentium species jam ita usu in Analyfin sunt receptae, ut propemodum instar algebraicarum tractentur. Quae nimirum a quadratura circuli pendent, eas nunc quidem per calculum angulorum felicissime expediuntur; quemadmodum esse, quae a quadratura hyperbolae pendent, logarithmis comprehendi solent, quorum calculus nunc fere inter elementa refertur. Quodsi vero quadraturis magis

complicatis opus est, evolutio multo majoribus difficultatibus est obnoxia. Etsi enim descriptio linearum curvarum conceditur; tamen in praxi nimis est molestum, areas iis inclusas satis exacte dimetiri. Quam ob causam jam pridem Geometrae in hoc elaboraverunt, ut loco quadraturarum potius rectificationes curvarum in hunc usum traducerent; quia statim ac linea curva accurate fuerit descripta, longitudinem cujusque arcus, sine ullo apparatu, ope sibi dimetiri licet; in quo negotio olim *Hermannus* immortalam gloriam est assecutus, dum problema ab aliis pro desperato habitum, summa sagacitate resolvit, et pro cujuscunque curvae quadratura lineas curvas adeo algebraicas invenire docuit, quarum rectificatione idem praestari queat. Cum igitur nullum sit dubium, quin hujusmodi constructiones eo sint elegantiores, quo facilius curvae, quarum rectificatio adhibetur, describi queant: in hoc negotio sectionibus conicis, Ellipsi scilicet et Hyperbolae, merito primae partes suae tribuendae. Et cum plerumque difficillimum sit, indolem illarum formularum integralium perspicere, quarum valores per arcus, sive ellipticos, sive hyperbolicos, exprimere liceat: Auctor hic singulari methodo praecipuas formulas integrales investigat, quae hoc modo constructionem admittunt. *Col. Aembertus* quidem hoc idem argumentum jam pridem in Actis Acad. Reg. Prussicae pertractavit; *Euleri* tamen methodus plane nova, qua arcus sectionum conicarum aliarum curvarum inter se comparare docuit, in hac investigatione eximiam praestitit utilitatem, ut hoc negotium multo uberius conficisse videatur. Plurimae autem transformationes, quibus Auctor in hac ardua evolutione utitur, in Analyti haud spernendam utilitatem habere possunt. Interim laudi ac dignitati hujusmodi investigationum nihil detrahetur, si observaverimus, nunc quidem, in calculi applicatione ad praxin, neque curvarum quadraturam, neque rectificationem, magnopere desiderari, cum omnia multo facilius et accuratius per methodos appropinquandi expediri queant.

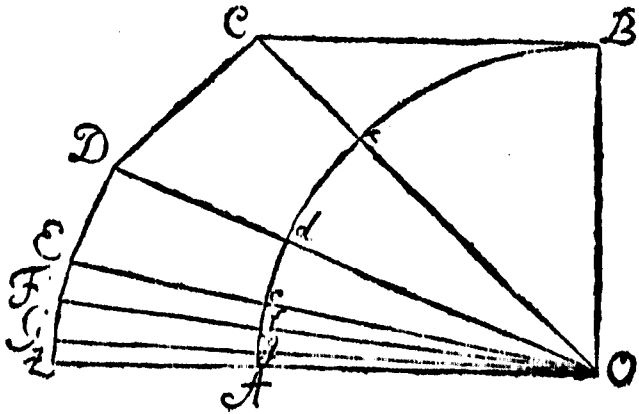
VI. *Constructio aequationis differentio-differentialis, etc.*
 Auctore LEON. EULERO. Forma aequationis, quam Auctor hic construendam suscepit, ita est comparata, ut laetissime pateat, ac per universam Analyfin amplissimum habeat usum; cum in ea omnia, quae olim de illa celeberrima aequatione Riccatiana sunt investigata, contineantur. Si hoc negotium per methodos usitatas tentetur, summae difficultates obstant, quo minus ad finem perducere queat: novam igitur Auctor, ac prius singularem methodum exponit, huiusmodi aequationes tractandi, cujus quidem jam pridem nonnulla egregia specimina edidit; neque ullum est dubium, quin ista methodus, si diligentius excolatur, insignia incrementa Analyfi sit allatura. Casu autem evenit, ut haec tractatio non penitus ad finem sit perducta, sive quaedam capita perierint, sive ab Auctore sint neglecta. Quae autem hic proferuntur, omnino sufficiunt ad vim novae huius methodi perspicendam, atque adeo, quae desunt, ab attento lectore, harum rerum studioso, non difficulter restituentur. Quia etiam si ex hac parte attentio excitetur, nullum est dubium, quin Analyfis inde multo maiora incrementa sit consecutura.

VII. *Annotationes in locum quendam Cartesii, ad circuli quadraturam spectantem, Auctore LEON. EULERO.* Peripheriam circuli ad diametrum esse incommensurabilem, seu nullam dari mensuram, qua tam diametrum, quam peripheriam, ita metiri liceat, ut nihil relinquatur, jam ab antiquissimis Geometris est observatum; etsi hoc etiam nunc aliter demonstrari non potest, nisi quod omnes conatus, huiusmodi mensuram inventiendi, fuerint irriti. Nullos scilicet ejusmodi binos numeros exhibere licet, qui inter se eandem praecise rationem teneant, quae inter diametrum ac peripheriam intercedit, ex quo in praxi tales numeri usurpari solent, qui tantum proxime ad istam rationem accedant, cuiusmodi sunt Archimedi 7 ad 22, et Metiani 113 ad 355: tum vero ab aliis ista vera ratio multo accuratius numeris expressa, ut etiam in maximorum circulorum computo error omnino

omnino sit contemnendus. Incommensurabilitas autem in se spectata non obstat, quo minus ratio diametri ad peripheriam geometricè assignari posset, cum quadrati diagonalis ad latus quoque sit incommensurabilis, atque in genere omnes quantitates irrationales, quae ab extractione radicum oriuntur, geometricè construi possint. Verum peripheria circuli ad genus Irrationalium longe sublimius referenda videtur, ad quod demum radice extractione infinitis repetita pertingere liceat; unde etiam geometricè plus praestari non potest, quam ut vera peripheriae ad diametrum ratio continuo propius exprimatur. Atque hoc modo constructio Cartesiana, quam Cel. Auctor hic perpendit, est comparata, ut continua rectorum certa lege decrescentium appositione, linea tandem eliciatur recta peripheriae circuli aequalis; haecque constructio ita ingeniose excogitata est, ut facillima operatione citissime ad veritatem convergat; in quo eximium monumentum summae inventoris sagacitatis mirari debemus. *Eulerus* autem, dum hoc inventum oblivioni subtrahit, plures egregias formulas et series, ad circuli mensuram pertinentes, profert, quibus huiusmodi approximationes geometricae multiplicari magisque perfici queant. Veluti cum demonstravisset, denotante q longitudinem quadrantis circuli, cuius radius = 1, esse

$$q = \sec. \frac{1}{2} q. \sec. \frac{1}{4} q. \sec. \frac{1}{8} q. \sec. \frac{1}{16} q. \sec. \frac{1}{32} q. \text{ etc.}$$

Hinc sequens constructio satis concinna et elegans concluditur.

Constituto Quadrante AOB radio OB iungatur normalis BC rectae OC angulum AOB bifecanti occurrens in C. Tum huic OC in C normaliter iungatur CD occurrens rectae OD angulum AOC bifecanti in D. Simili modo huic OD normaliter iungatur recta DE occurrens rectae OE angulum AOD bifecanti in E; hincque OE denovo normaliter recta EF occurrens rectae DF angulum AOE bifecanti in F; atque ita porro. Hoc modo tandem pervenietur usque ad radius OA productum, in cuius puncto Z constructio ultimo cadat; quo facto erit recta OZ longitudini quadrantis Bcd efg A praecise aequalis. Plurimas autem alias huiusmodi constructiones ex formulis Auctoris facile derivare licet. Notasse hic iuvabit, puncta B, C, D, E, F reperiri in tali linea curva, cuius natura, posito angulo quocunque AOD = ϕ et recta OD = v , ita exprimitur, ut sit $v = \frac{q \sin \phi}{\phi}$. Hinc enim sumta quacunq; ratione inter angulum ϕ et angulum rectum, cuius mensura est arcus q , ut sit $\phi = \frac{m}{n} q$, erit $v = \frac{n}{m} \sin \frac{m}{n} q$ ideoque recta v geometrico assignari potest. Cum autem angulo ϕ continuo imminuendo ad angulum evanescentem fuerit perventum, ubi fit

Kk sin

$\frac{\sin \phi}{\phi} = 1$, tum recta v manifesto sit Quadranti q aequalis: similes autem formulas alias quocumque pro lubitu fingere licet.

VIII. *Demonstratio generalis Theorematis Newtoniani de Binomio ad potentiam indefinitam elevando.* Auctore R. V. R. AEPINO. Ut veritates mathematicae, quarum certitudo in aliis disciplinis tanquam exemplum imitandum proponi solet, extra omnem dubitationis aleam collocentur, non sufficit, eas eiusmodi demonstrationibus muniri, quibus animi ad discendum parati atque ingenio satis perspicaci praediti acquiescant, sed etiam omnino est necessarium, ut omnes obiectiones solide refellantur, atque adeo cavillationes Sophistarum explodantur. Ad hoc genus imprimis est referenda demonstratio Euclidea de aequalitate angulorum alternorum in lineis parallelis, quae haud levibus dubis est obnoxia, ut etiam summi Geometrae in ea firmiter stabilienda studium atque operam collocaverint; in quo autem non parum est dolendum, quod istae emendationes nimis sint prolixae et arduae, quam ut elementis inseri queant. In Analyti etiam pura eiusmodi occurrunt demonstrationes, quas cavillandi studium non mediocriter labefactum est animus, cum circa quantitates plurimae veritates tanquam generales admitti soleant, etiam si demonstratio tantum ad numeros integros sit accommodata. Huiusmodi obiectiones imprimis expertum est Theorema Newtonianum, quo potestas binomii $(x + y)^m$ generaliter in hanc seriem evolvi statuitur:

$$x^m + \frac{m}{1} x^{m-1} y + \frac{m \cdot m-1}{2} x^{m-2} y^2 + \frac{m \cdot m-1 \cdot m-2}{3} x^{m-3} y^3 + \text{etc.}$$

cum tamen ista resolutio non nisi pro iis casibus, quibus exponens m est numerus integer, sit demonstrata. Tantum autem abest, ut pro reliquis casibus, quibus m est vel numerus fractus, vel irrationalis, vel transcendens, vel adeo imaginarius, de eius veritate dubitatur, ut potius huic Theoremati, in latissimo sensu accepto, universa Analysis infinito-

nitorum sit superstructa. Hinc ii, qui ejus veritatem in genere, Analyti infinitorum in subsidium vocata, demonstrare sunt conati, manifesto vitiosissimum circulum in ratiocinando commiserunt. Non itaque inutiliter collocavit laborem Auctor, cum demonstrationem fundamentalis hujus totius Analyseos principii, idque per sola Algebrae communis elementa, condero aggressus est. Singularem autem omnino artificio, postquam formulam $(x+1)^m$ huic seriei $Ax^m + Bx^{m-1} + Cx^{m-2} + Dx^{m-3} + Ex^{m-4} + \text{etc.}$ aequalem finxit, ostendit primo quidem semper esse $A \equiv 1$, tum vero a quantitate B reliquis CDE etc. ita pendere, ut sit:

$$C \equiv B \frac{B-1}{2}; \quad D \equiv C \frac{B-2}{3}; \quad E \equiv D \frac{B-3}{4}; \quad \text{etc.}$$

verum mirifico profus casu hic usu venit, ut ipsa quantitas B hinc non determinetur. Altera igitur hujus demonstrationis pars in hoc versatur, ut aliunde A ostendat, semper esse $B \equiv m$, quod quidem tanto rigore praestat, ut nulli plane dubio locus relinquatur.

IX. *De functionum Algebraicarum integralium factoribus trinomialibus realibus commentatio.* Auctore F. V. T. ARPINO. Spectat haec commentatio ad Theoriam aequationum algebraicarum cujuscunque ordinis, scilicet

$x^n + Ax^{n-1} + Bx^{n-2} + Cx^{n-3} + \text{etc.} + Mx + N = 0$ quam constat, semper resolvi posse in totidem factores simplices formae $x+p$, quot maximus exponent n continent unitates. Saepenumero autem evenit, ut isti factores simplices evadant imaginarii, ac tum demonstratum est, numerum hujusmodi factorum imaginariorum semper esse parem. Quod autem praeterea in Analyti assumi solet, tales factores imaginarios ita esse comparatos, ut cuique suus conveniat socius, qui per eum multiplicatus productum producat reale; id quidem tantum pro aliquibus casibus firmiter est demonstratum, generalem vero demonstrationem adhuc desiderari, omnes, qui hanc Theoriam accuratius sunt scrutati, confitentur. Quotcunque scilicet aequatio habuerit factores imaginarios, quorum unus sit $x+p$, ideoque p quantitas imaginaria, demonstrari debet, inter reliquos semper dari

num illius quasi socium $x+q$, ita ut productum $(x+p)(x+q) = xx + (p+q)x + pq$ evadat reale; ad quod quidem requiri perspicuum est, ut binarum quantitatum imaginariarum p et q tam summa, quam productum, abeat in quantitatem realem. Hujus itaque Theorematis demonstrationem condere aggressus est Auctor, in quo quidem negotio ita procedit, ut si supponatur, (cujus perfectam demonstrationem, ex *Analysi* infinitorum petitam, sibi vindicet *Alembertus*.) omnes quantitates imaginarias ad formam $A+B\sqrt{-1}$ reducibiles esse, postea singulari quodam artificio propositionis antea indicatae probationem inde deducat, quae quidem demonstratio ita comparata est, ut per se attentionem mereri videatur, et si concedatur, sub assumpta ab Auctore hypothese, dari solitas faciliores aliquas ad demonstrationem hanc absolvendam vias.

X. *Solutio Problematis cujusdam ad maxima minima pertinentis.* Auctore *STEFAN. RUMOWSKI.* Problema hoc, cujus solutionem Cl. Auctor feliciter perfecit, omni Geometricarum attentione dignum est judicandum. Et si enim ad famosam illam de *Isoperimetricis* quaestione pertinet, circa quam, opera ac studio *Cl. Euleri*, nihil amplius reperitur quod desiderari queat: tamen ejus solutio in se spectata non solum est pulcherrima, sed etiam tantas implicatas difficultates, ad quas superanda insignia *Analysicos* artificia requiruntur. Cl. quidem Auctor idonea *Variabilium* electione solutionem ita instruxit, ut commode prima Integratio succederet, et altera quasi sponte separationem *Variabilium* largiretur. In solutione autem, quam ab *Eulero* filio sibi missam communicat, prima integratio multo majorem solertiam requirit, et haud contentanda calculi artificia complectitur. Ceterum ipsa quaestio, qua pro data con altitudine inter omnes bases, quae cono aequalem soliditatem conciliant, ea quaeritur, unde cono superficies minima oriatur? neutiquam inutilis est putanda, cum talis minimi cognitio saepius ingentem lucem foenerari queat. Quod magis perspicuum redditur, si quaestio eodem alio verbis ita enuncietur.

ratur, ut inter omnes conos, tam eiusdem altitudinis, quam eiusdem superficiei, is definiatur, qui maxime sit capax? Solutio autem huius problematis tandem ad eiusmodi aequationem perducitur, quae innumerae lineae curvae in se complectitur, inter quas circulus etiam tanquam species occurrit. Ingrediuntur enim in aequationem finalem tres novae constantes arbitrarie; unde pro eorum diversa determinatione infinitae curvae diversae obtinentur. Quae infinita multitudo, quomodo cum problematis natura consistere possit, haud facile apparet, ampliorique explicatione indiget. Namque si basis circularis satisfacit, ita ut conus ei superstructus minorem habeat superficiem, quam si alia quaecunque figura eiusdem capacitatis basi tribueretur; omnino mirum videtur, quid reliquae lineae curvae in solutione neque contentae sibi velint, et quomodo ad problemam solvendum accommodari debeant? Ad hoc intelligendum, indoles huiusmodi quaestionum accuratius est perpendenda. Primo igitur, antequam tota conici superficies undecunque terminata consideretur, solutio ad quomvis arcum indefinitum baseos ita pertinere est censenda, ut inter omnes curvas eodem terminis comprehensas, quae simul idem spatium includant, ea definiatur, ex qua minima superficies conici gignatur. Haec ergo tres res tanquam datae sunt spectandae, bina scilicet puncta, per quae curva transire debet, et area quam ista curva includit. Quam ob rem solutionem completam ita comparatam esse oportet, ut curva quaesita per data duo puncta deficiat posse, simulque eius area inter haec puncta contenta datam quantitatem nuncietur. His ergo conditionibus ut satisfieri possit, omnino necesse est, ut aequatio finalis tres quantitates ab arbitrio nostro pendentes involvat. Quo observato iam perspicuum est, quid aequatio illa maxime generalis inventa sibi velit, et quomodo ad usum sit traducenda? Quolibet enim casu oblato duo puncta, per quae curva est transiendum, tanquam data proponi sunt intelligenda, una cum area inter ea comprehensa, tum vero aequationis ternae constantes arbitrarie

trariae ita deterrantur, ut linea curva per ista duo puncta transeat, et area inter ea comprehensa datam illum quantitatem obtineat: ex quo evidens est, in aequatione problema perfecte solvente, necessario tres constantes indefinitas inesse debere. Deinde etiam notari convenit, quomodo-cunque istas constantes pro libitu determinaverimus, ut curva determinata resultet, eam semper problemati ita satisfacere, ut sumtis in ea ad libitum binis punctis, inter omnes alias lineas, quae per eadem puncta ductae aequale spatium includant, quarum multitudo utique est infinita, ea, quae fuerit reperta, minimam generet superficiem conicam. Atque hoc modo utique evenire potest, ut curva satisfaciens maxime a circulo discrepat. Statim enim utque binis puncta data non aeque fuerint a centro basis remota, areaque inter ea comprehensa ab area sectoris circularis diversa, neutiquam fieri potest, ut circulus quaestionem resolvat. Ex quo jam peripicue intelligitur, cur solutio istius problematis infinitam diversarum linearum curvarum multitudinem complectatur.

Secundo loco proponuntur *PHYSICO-MATHEMATICA*. In his sunt I. *Dissertationes de resistentia fluidorum*, Auct. LEONARDO EUKERO. Quantum resistentiam quaevis corpora in fluido, veluti aqua aut aere, mota patientur, et quantum inde eorum motus debilitetur? quaestio est in universa Physica maximi momenti, cum nullus motus in hoc mundo existat, qui ab huiusmodi perturbatione sit immunis. Ex quo jam dudum naturae scrutatores, atque imprimis Geometrae, summo studio fuerunt occupati, ut leges istius resistentiae, quam corpora in fluidis mota sustinent, investigarent, eoque veram quantitatem quovis casu assignarent. Primum quidem solam experientiam consulentes mox animadvertunt, quo fluidum fuerit densius, eo majorem esse resistentiam, idemque corpus simili motu in aqua latum, tanto majorem pati resistentiam quam in aere, quanto aqua aere densitate superet. Tum vero etiam facile observarunt, in eodem fluido resistentiam hoc esse majorem, quo motus fue-

rit

rit velocior. In primis autem senserunt, resistantiam plurimum a figura corporis pendere, effectumque fluidi eo esse minorem, quo obliquius in corporis superficiem allabatur. Quod discrimen praecipue in navigatione cernitur, dum alias naves, pro diversa figura, aliis multo aptiores deprehenduntur ad resistantiam superandam; ex quo nata est quaestio plurimum agitata, cujusmodi figuram navi tribui conveniat, ut minimam resistantiam patiatur. Quae phaenomena ut explicarent, atque accuratius explorarent Geometricae, ad motus principia confugerunt, indeque per calculum definire sunt conati, quantum quovis casu resistantia esse debeat, cum ratione celeritatis, qua corpus in fluido promoveatur, tum vero ratione ejus figurae; atque tandem universalem resistantiae theoriam ad duplicem regulam revocasse sunt arbitrati, quarum altera ad motum directum pertinet, quo superficies plana perpendiculariter in fluidum occurrit, et quae statuitur, resistantiam quadrato celeritatis esse proportionalem, et quovis casu aequivaleat ponderi cylindri fluidi, cujus basis aequiva sit superficiem motus, altitudo vero cum illa conveniat, ex qua grave caecando eam ipsam celeritatem acquirat, qua corpus adversus fluidum movetur. Altera regula ad motus obliquos spectat, quando motus directio ad superficiem est obliqua, et quae resistantiam quadrato sinus anguli obliquitatis proportionalis statuitur. Et c, quaecumque fuerit corporis figura, ejus superficies in innumerabiles particulas infinitas facta concipitur, et pro qualibet angulo obliquitatis, sub quo in fluidum incurrit, indeque quantitas resistantiae definitur; atque ex his omnibus resistantiis elementaribus tandem tota resistantia colligi solet, quatenus quidem calculum expeditio licet. Col. igitur hujus dissertationis Auctor in eo versatur, ut principia, unde haec regulae sunt deductae, accuratiori examini subiciat, quae cum hypothesei manifesto falso imitantur, quae, ad similitudinem collisionis corporum solidorum, particulas fluidi similiter corpus in eo motum percussore assumuntur, eas tanquam omni fundamentis destitutas rejicere non dubitat. Plerum-
 que

que quidem eas tam parum a veritate recedere fatetur, ut error enormis non sit metuendus; veluti evenit si corpus figura non nimis irregulari praeditum in fluido amplissimo moveatur, neque tamen celeritate adeo magna, ut pone corpus ob fluidum sequi non valens quasi vacuum relinquatur. Sin autem fluidum spatio satis angusto est inclusum, in quo corpus motum partem satis notabilem occupet, manifestum est, illas regulas immaniter fallere debere. Si enim corpus totam cavitatem, qua fluidum includitur, replet, procedere plane non possit, ac resistenciam quasi infinitam sentiret, nisi quatenus fluidum se comprimere pateretur. Deinde etiam regulae illae memoratae tantum partem corporis anticam respiciunt, in quam fluidum allidit; pars vero postica plane non in usum trahitur, cum tamen experientia teste, eius figura multum ad resistenciam sive augendam, sive minuendam, conferat. His igitur perperis Auctor luculenter ostendit, in resistenciam nullam plane collisionem similem ei, qua corpora solida in conflictu se mutuo percutiunt, admitti posse, quo ipso totum fundamentum illarum regularum corruit. Partes autem fluidi anteriores, jam ante quam corpus motu suo ad eas pertingit, ad motum concitantur, quo juxta corpus desluunt, spatium pone corpus relictum occupaturae, ita ut respectu corporis fluidum continuo circa id resluat, quamadmodum navigantes vident aquam continuo a proa ad puppim desluere. Hinc perspicuum est, corpus in fluido motum ab eo aliam vim non sustinere, praeter pressionem, quam fluidum praeterlabens in totam ejus superficiem circumquaque exerceat, et resistenciam nihil aliud esse, nisi effectum ex omnibus his pressionibus natum, motui corporis contrarium. In quo praeterea notandum est, si pressio aquae, juxta corpus praeterfluentis, haud differret ab ea, quam aqua quiescens in corpus exerceat, quoniam tum omnes pressionem se mutuo essent destructurae, nullum motus impedimentum, nullamque propterea resistenciam inde esse exorturam. Etenim ergo resistenciam existit, quatenus aqua circa corpus praeterfluentis

aliam

aliam in id exercet pressionem atque aqua stagnans; atque ex hoc fonte vera resistentiae origo est haurienda. Primo igitur motum aquae praeterfluentis, tum vero pressionem, qua inde corpus in singulis punctis sollicitatur, definiiri oportet, hincque demum ex omnibus pressionibus inter se collatis vera resistentiae quantitas assignari poterit. Haec autem investigatio maxime ardua est censenda, cum perfectam Theoriam motus ac pressionis fluidorum requirat: Etiam si enim idem Auctor principia hujus Theoriae perfecte evolisset, ex hisque omnia, quae tam ad motum, quam pressionem fluidorum pertinent, formulis analyticis effice complexus; tamen calculi ad eas expediendas necessari subsidia adhuc desiderantur, ut completam resistentiae Theoriam inde vix sperare liceat. Cum autem ex duplici investigatione continentur, altera ad motum fluidi iuxta corpus desluentis, altera vero ad eius pressionem in singulis spectante ejusmodi nexum Auctor ex Theoria agnovit, ut ex motu cognito pressio, ac vicissim, definiiri possit. Quod si ergo undecunque motus, quo fluidum iuxta corpus praeterfluit, fuerit cognitus, ex eo pressionem, quam corpus in singulis punctis sustinet, indeque porro resistentiam ipsam determinare docet, idque ope regulae satis simplicis, qua evictum est, quo celerius fluidum in quocunque corporis puncto praeterfluit, ibidem pressionem eo esse minorem, ita ut maxima pressio ibi in corpus exercatur, ubi fluidi motus fuerit lentissimus. Atque hinc iam intelligitur, partem corporis possibiles in determinatione resistentiae minime esse negligendam, ut sit in eius vulgari aestimatione. His expositis Auctor vicissim inquirat, quomodo cognita resistentia, seu pressione, qua corpus circumquaque urgetur, inde ipso fluidi motus iuxta corpus desluentis definiiri, simulque conditiones assignari queant, sub quibus talis motus locum habere possit, unde Theoria fluidorum haud spernenda incrementa capere videtur. Inprimis autem cum resistentia per vulgares regulas definita saepe numero vix sensibilibiter a veritate recedat, eos A. investigat casus, quibus haec determinatio cum veritate prorsus conveniat,

invenitque hoc fieri non posse, nisi corpus habeat figuram conoidis parabolici, simulque secundum directionem axis in fluido promoveatur; quia autem hoc conoides nusquam terminatur, sed in infinitum porrigitur, manifestum est, plane numquam vulgarem resistentiae determinationem veritati consentaneam esse posse.

II. *Principia Theoriae Machinarum*; Auctore, LEON. EVLERO. Hic non agitur de vulgari Machinarum doctrina, qua constructio earum et compositio ex machinis simplicibus tradi solet, et quae ex solis principiis Staticis naturae aequilibrum innixis petitur, ita ut ad ipsum modum, quo tamen totus effectus absolvitur, vix respiciatur. In hac igitur dissertatione ea potissimum, quae ad effectum machinarum determinandum spectant, exponuntur, in quo negotio commode usu venit, ut quomodocunque machina fuerit composita, nihil aliud inde in computum ingrediatur, praeter solam rationem quae inter celeritatem vis agentis et celeritatem oneris movendi intercedit, et ex machinae structura secundum praecepta in staticis tradita facile innotescit. Bina scilicet loca in qualibet machina sunt consideranda, in quorum altero vis movens, in altero vero vis oneris reluctans applicatur, motuque machinae impresso videndum est, quam rationem celeritates in his locis inter se sint habiturae. Iam cogita hac ratione certum est, ad onus movendum tantam requiri vim, quae ad onus teneat eandem rationem inversam. Hinc Auctor momentum vis agentis appellat productum, quod oritur, si haec vis per celeritatem, qua operatur, multiplicetur; et ut ista mensura sit determinata, celeritatem exprimit spatio uno minuto secundo confecto. Simili modo momentum oneris, seu vis reluctantis, vocat productum, quod oritur, si haec vis reluctans per suam celeritatem, seu spatium uno minuto secundo absolutum, multiplicetur. Perspicuum autem est, hoc momento oneris veram mensuram effectus, quam machina producit, contineri, cum sine dubio effectus tanto maior sit aestimandus, quo magis oneri renitatur, et quo celerius promoveatur;

at momentum hoc modo expressum simul effectum uno minuto secundo editum accurate metietur. Simili modo prius momentum vis agentis veram mensuram actionis largitur, quam certe distinctius mente concipere non licet. In omnibus nunc motibus machinarum ope effectis semper momentum vis agentis aequale est momento vis reluctantis, seu actio aequalis effectui, si quidem a frictione mentem abstrahamus, et motus machinae fuerit aequabilis. Verum frictionis ratio haud difficulter habetur, dum ob eam tantum oneris momentum augetur, ita ut tum hoc momentum ob frictionem auctum momento vis agentis aequale sit statuendum, unde pro data actione effectus machinae ob frictionem utique diminuitur. In machinarum ergo constructione imminutio frictionis utique maximi est momenti, at perfectio machinarum non tam a minuta frictione ipsa, quam ab imminutione eius momenti pendet, quod quomodo obtineri possit, ipsa frictione non minuta, ab Auctore docetur. Quod vero ad motum machinae uniformem attinet, pleraeque quidem, dum sunt in actione, aequaliter moventur; verum tamen in earum partibus saepe motus inaequalitas spectatur, dum verbi gratia pistilla alternatim attolluntur et detruduntur, unde actio machinae quoddam patitur detrimentum, quod Auctori ansam praebet, hanc machinarum conditionem accuratius investigandi. His autem praemissis tota machinarum perfectio eo revocatur, ut data vi agente machina ita instruat, ut inde maximus obtineatur effectus; quae quidem quaestio primo intuitu solutionis non capax videtur, cum semper effectus sit actioni huius vis aequalis, nisi totam perfectionem in sola momenti frictionis imminutione quaerere velimus. Verum Auctor hic imprimis ostendit, etiamsi vires ad machinam movendam adhibendae sint datae, tamen idcirco earum actionem neutiquam esse datam, sed prout tardius vel celerius operentur, eam modo maiorem, modo minorem existere posse; ex quo his viribus quovis casu ita uti convenit, ut earum actio fiat maxima, quia tum etiam effectus machinae maximus officietur. Hic igitur indoles

virium moventium potissimum est spectanda, vbi primo quidem, si viribus hominum vtamur, notari oportet, quantacunque vi homo, dum est in quiete, operari, hoc est trahere vel trudere valeat, tamen eius vim, quo celerius idem opus exequi debet, continuo diminui ac tandem profus evanescere. Ita si homo, dum quiescit, onus 100 librarum movere valeat, idem progrediens eo minus onus post se trahere valebit, quo celerius incedit, ac si maxima qua potest celeritate currit, ne minimum quidem onus protrahere poterit, cum omnes suas vires in proprium motum impendat. Ponamus eius vires consumi, dum singulis minutis secundis spatium 6. pedum percurrit; et cum priori casu, quo quiescit, vis exerta sit 100 libr. celeritas autem nulla, posteriori vero vis nulla, celeritas autem 6. pedum. utroque casu actio hominis, productum scilicet ex vi in celeritatem, est nulla. Dabitur ergo certus celeritatis gradus, quo si homo operetur, tametsi minorem vim quam 100 libr. exerat, actio tamen eius sit maxima, atque adeo machinae applicata maximum effectum producat. Ad hanc definiendam Auctor quidem ad hypothesein confugit, sed ratione non destitutam, atque experientia confirmatam. Sumit scilicet, si homo aliave potentia agens, in quiete exerere valeat vim $\equiv A$, at vero celeritate $\equiv f$ progrediens nihil amplius praestare possit; tum si idem homo celeritate $\equiv v$ incedat, exerere posse vim $\equiv (1 - \frac{v}{f})^2 A$; unde cum eius actio sit aestimanda $\equiv v(1 - \frac{v}{f})^2 A$, ea erit maxima, si fuerit $v \equiv \frac{1}{3}f$, et ipsa actio maxima sit $\equiv \frac{4}{27} Af$. Ita si pro homine sumatur $A \equiv 100$ libr. et celeritas extrema $f \equiv 6$ ped. homo efficacissime operabitur, si celeritate 2 ped. uno minuto secundo aget, tum autem vim exeret $\equiv \frac{1}{3} 100 \equiv 44\frac{1}{3}$ libr. et eius actio erit $\equiv 44\frac{1}{3} \cdot 2 \equiv 89$. Quoties ergo ad machinas movendas operis hominum uti velimus, efficiendum est, ut hominum motus sit 2 ped. singulis minutis secundis; scilicet si onus movendum cum frictione resistantiam faciat R. libr.

libr. id tanta celeritate u moveri poterit, ut sit $Ru = \frac{4}{9} Af$; ideoque $u = \frac{4}{9} \frac{Af}{R}$: vnde cum celeritas vis agentis sit $= \frac{1}{2} f$, machinam ita instrui conveniet, ut sit celeritas vis ad celeritatem oneris ut 1 ad $\frac{4}{9} \frac{A}{R}$. Idem tenendum est de viribus animalium cujusque generis, quae ad machinas movendas adhibentur; vbi inprimis notandum est, ea, quae maxime celeritatis sunt capacia, maximum effectum producere. Ita si equus in quiete tantum anniti queat, quantum tres homines, simul vero triplo maiorem celeritatem sustinere possit, eius actio efficacissima novies erit maior quam unius hominis unusque equus tantum praestare poterit, quam novem homines. Eadem regula quoque locum habet in vi fluminis, cuius actio ad rota circumagendas est maxima, si rota tanta velocitate versetur, ut celeritas aquae allabentis sit pars tertia. Haec igitur sunt vera principia, ex quibus omnis generis machinae ad summum perfectionis gradum vehi poterunt, ad quod vulgarem machinarum doctrinam parum conferre manifestum est.

III. *De motu et attritu lentium dum super catinis posuntur*, dissertatio LEON. EVLERI. Artifices olim in eiusmodi machinis excogitandis fuerunt occupati, quibus, sphaerica figura sphaerica, lentibus vitreis figuram vel parabolicam, vel ellipticam, vel hyperbolicam, aliamve quancunque inducere possent; nunc autem, etsi Dioptricae tam theoria, quam praxis, uberius est exulta, praecclare tamen nobiscum agi arbitramur, si modo lentes exactissime ad sphaericam figuram elaborari possent, hoc enim si praestare liceret, multo perfectioribus certe tam telescopiis, quam microscopiis, uteremur. Duae autem sunt res, quae huic praxi impedimento esse deprehenduntur: altera in ipsa vitri natura flexibili et elastica est sita, qua fit, ut vitrum etiam planum catino concavo fortiter appressum eius figurae apprime se applicet, inde vero remotum in pristinam figuram restituitur. Quamvis ergo lens exactissime catini figuram induisse videtur,

videatur, plerumque tamen eius figura deinceps multum diversa reperitur; quod vitium aliter evitare non licet, nisi ut vitrum, dum super catino atteritur, ipsi lenissimo apprimatur, quo quidem modo labore multo diuturniore opus est, quem artifices aegerrime suscipiunt. Alterum impedimentum in ipso catino reperitur, cuius figura, dum lens atteritur, non parum vitiatur, ut necesse sit saepius veram eius figuram restituere, antequam eandem fuerit adeptus; attritu enim mutuo non solum a vitro, sed etiam ab ipso catino, plurimae particulae abraduntur. Hoc vitium imprimis se exerit in operis initio, quo lentis figura etiamnum vehementer discrepat a catini figura, ideoque catinus in certis tantum locis atteritur: cui vitio quidem artifices remedium afferre student, dum lentem per totam catini superficiem circumducunt; casui autem hic nimis latus campus relinquitur, quam ut quicquam inde sperare liceat. Quando autem lens iam proxime catini figuram est adeptus, ita ut laevigatione tantum sit opus, minus illud incommodum metuum videtur, siquidem ubique tantundem a catino abraderetur. Hinc Auctor sedulo in attritum, quem catinus a lente patitur, inquit: ubi quidem mechanismum nunc fere ubique usu receptum contemplatur, quo lens operi sibi eius centro applicati ita catino in gyrum acto apprimi solet, ut interea libere circa stilum gyri possit. Hic igitur primo observat, motum gyrorum lentis semper aequalem esse motui gyrationis catini, ut utrinque eodem tempore totidem revolutiones peragantur; tum vero ostendit, lentem quidem per totam superficiem aequaliter atteri, attritumque eo esse maiorem, quo longius 1mo. lentis centrum a centro catini teneatur remotum, 2do. quo fortius lens ad catinum apprimatur, 3^{io}. quo minor fuerit lentis superficies, et 4to. quo celerius catinus in gyrum agatur; catinum vero demonstrat admodum inaequaliter abradi, siquidem lentis centrum immotum teneatur; unde, cum eius figura mox depravetur, idem vitium in lentem transferatur necesse est: remedium autem, quo vulgo artifices uti solent, dum centrum lentis

per

per totum catinum deducunt, nimis incertum iudicant, quia potius suadet, centrum lentis perpetuo in eadem a catini centro distantia detineri, atque ut catinus ubique aequaliter attritum patiatur, definit figuram frusti cuiusdam vitri, quod in alio loco catino certa vi impressum praecise tantum de catino abradat, ut tota abratio ubique aequalis reddatur. Purissimus hic videtur modus, figuram catini ab omni depravatione immunem conservandi atque artifices hunc modum facile ad praxin accommodabunt. Consultum quoque foret, lentem non vi manus namque inconstante ad catinum apprimi, sed certo quodam potere in moderando, ne prius incommodum supra memoratum locum habere possit; tum vero singulae artificii conatum lentis centrifugum coerceri conveniet, ut hoc pacto nihil plane fortunae et arbitrio artificis relinquatur. Frusti autem illius vitri per se otiosi figura facile determinatur, aequae ac vis, qua id ad catinum apprimi debet, ut desideratus effectus obtineatur. Ceterum hic novum documentum principii minimae actionis praeter omnem expectationem cernitur: dum enim Auctor motum lentis super catino definiit, eum ita comparatum esse invenit, ut inde attritus minimus exoriretur; ex quo huius principii usus amplissimus et fecundissimus, per universam naturam, eo clarius elucet.

IV. *De nova quadam vectis proprietate.* Dissertatio r. v. T. ARPENT. In hac dissertatione denuo insignis casus, quo principium minimae actionis eminet, profertur, atque adeo ex natura vectis petitus, cuius proprietates, nemine contradicente, veritatibus aeternis sunt annumerandae. Considerat scilicet Cl. Auctor, vectem aequalium brachiorum, quorum extremitates binae ad bina virium centra infinite remota singularem viribus quibuscumque sollicitentur, quaeritque situm, quo vectis sit in aequilibrio futurus. Ad hoc utramque vim resolvit in binas, quarum altera ad vectem sit normalis, altera vero in ipsam eius directionem incidens; atque

que demonstrat, æquilibrium in eo situ fore, vbi summa harum posteriorum virium in axis directionem cadentium futura sit maxima. Dolendum autem est, hanc elegantem proprietatem nimis angustis limitibus contineri, dum ea non amplius locum habet, statim ac brachia vectis inæqualis longitudinis assumuntur, seu centra illa virium non fuerint infinite remota; interim tamen non erit difficile hoc Theorema, adiciendis adhuc quibusdam conditionibus, non quidem sine elegantiae iactura latius extendere, quod autem eo minus necessarium videtur, cum iam firmis rationibus sit euictum, principium minimæ actionis per universam Staticam, quorum doctrina vectis est referenda, eminentissimo regnare.

V. *Descriptio instrumenti cuiusdam, Nautis Barometri ad insar inferuituri.* Auctore I. K. ЗЕМЛЕКО. Cum Barometra vulgaria in navibus ob continuos motus et succussiones nullum usum præstare queant, iam olim instrumentum peculiare ad usum marinum ab Hookio erat excogitatum. Nunc autem Cl. Auctor aliud instrumentum ex ipsa aëris indole petendum proponit. Cum enim quovis tempore exacta elasticitatis aëris mensura desideretur, cylindrum cauum aere omnino vacuum in hunc finem commendat. Quia enim aer extremus tota vi elastica sua in basin cylindri agit, easque, si essent mobiles, per cavitatem cylindri ad occursum usque detruderet; ne hoc eveniat, elastrum inter bases in ipso vacuo constituit, cuius vi eae dilatantur, ita ut tensio elastri quovis tempore cum pressione aeris in æquilibrio esse debeat. Aucta ergo aëris elasticitate, bases illae mobiles propius ad se invicem adiguntur; ea vero minuta ab elastro interno bases magis repelluntur, sicque ex earum intervallo semper veram aeris pressionem agnoscere licebit, si modus frictio hunc effectum non impediat.

VI) *Duarum Machinarum etc.* descriptio a I. K. ЗЕМЛЕКО. Cochlearum usus per universam Mechanicam ita est amplissimus, ut artifices in iis exacte elaborandis moribus omne studium et operam impendant. In quo negotio Cl. Auctor

Auctor felicissimo successu iam dudum fuit occupatus, atque hic ingeniosas inventiones cum doctis communicat, quas ex ipso eius scripto perspicere oportet.

VII. *Acus nauticae nova descriptio.* Auctore I. Z. T. E. I. N. E. R. O. Quemadmodum haec acus, exactissimo veram declinationem magneticam ostendens, suspendi atque ad usum accommodari debeat, Cl. Auctor hic perquam ingeniose docet; quod inventum eo magis est aestimandum, quo ampliore nunc quidem utilitatem a magnetis declinatione, in diversis telluris locis accurate observata, expectare licet. Famosissimum enim de invenienda longitudine maris problema commodius felicisque expediri nequit, quam si lex fuerit inventa, secundum quam declinatio magnetis in omnibus terrae locis ad quodvis tempus mutationibus est obnoxia. Omnino autem esset optandum, ut simul inclinationis ratio haberetur, cuius autem accurata observatio multo maiores ambages et apparatus postulat, quam ut a navigantibus commode inlitum possit.

VIII. *De aequilibrio virium corporibus applicatarum commentatio.* Auctore S. K. O. T. K. I. N. I. K. O. W. Quae de aequilibrio potentiarum in Statica tradi solent, huc propositioni fundamentali innituntur, quod potentia per diagonalem parallelogrammi expressa aequivalat binis potentis per eius latera expressis: haecque veritas vulgo ita demonstrari solet, ut motus saltem primo intuitu impressi ratio habeatur; quod autem minime congruum videtur, cum Staticae principia ante solide demonstrata esse oporteat, quam quicquam de motu explicari possit. In prius quidem Commentariorum Academiae Tomis egregia occurrit huius veritatis demonstratio, quae ab omni motus consideratione immunis negotium quidem plane conficit, sed tamen tantis ambagibus involvitur, ut ipsi inter prima elementa via locus con-

cedi queat. Interim tamen hinc isti propositioni palmaria tantum firmamentum comparatur, ut non solum ipsa, sed etiam omnia quae inde circa aequilibrium quocumque potentiarum proferuntur, veritatibus necessariis necesse debeat. Ea namque propositione stabilitur cuiusque potentiae resolutio in binas alias, quarum directiones cum ad libitum accipi queant, quovis casu omnes potentias, quocumque fuerint propositae, ad binas directiones fixas revocare licet. ex quarum momentis deinceps status aequilibrum facile determinatur. Col. *Kulrus* postea eandem hanc propositionem fundamentalem, ex principio maximorum et minimorum singulari modo demonstravit, dum assumit, trium potentiarum puncto applicatarum aequilibrium tum dari, cum omnes potentias unctum sumtas maximum effectum produxerint, seu singulae punctum, in quod agunt, secundum suam quaeque directionem maxime profecerint. Hoc igitur eodem principio, per omnes lectiones felicissimè, hic utitur Cl. Auctor, ad statum aequilibrum, quando plures tribus potentiae puncto sunt applicatae, definiendum; sumto scilicet in cuiusque potentiae directione puncto fixo, cum quaerit statum, ubi singulae potentiae, per distantiam quaeque istius puncti a puncto, in quod agunt, multiplicatae, minimum producant aggregatum. Potentis ergo, quocumque fuerint per litteras A, B, C, D etc. indicatis, et puncti, in quod agunt, distantis ab aliis punctis, in cuiusque directione assumtis, per litteras p, q, r, s etc. status aequilibrum datur, ubi quantitas $Ap + Bq + Cr + Dr + \text{etc.}$ fuerit minima, seu eius differentiale evanescentis, scilicet $A dp + B dq + C dr + D ds + \text{etc.} = 0$. Unde simul patet, perinde esse, ubicumque illa puncta in cuiusque directione accipiuntur. Tum vero angulis inter directiones potentiarum per litteras $\alpha, \beta, \gamma, \delta$ etc. singulatim notatis, anguloque quodam indefinito ϕ in calculum introducto, Cl. Auctor ex illo principio sequentem deducit aequationem §. 6.

A col.

$$\left. \begin{aligned} &A \cos. \phi + B \cos. \phi \cos. \alpha + C \cos. \phi \cos. (\alpha + \beta) \\ &+ D \cos. \phi \cos. (\alpha + \beta + \gamma) + \text{etc.} \\ &- B \sin. \phi \sin. \alpha - C \sin. \phi \sin. (\alpha + \beta) \\ &- D \sin. \phi \sin. (\alpha + \beta + \gamma) - \text{etc.} \end{aligned} \right\} = 0$$

quae in statu aequilibrii semper locum habere debet, quicunque valor angulo ϕ tribuitur. Variis igitur ipsi ϕ valoribus tribuendi, pro quolibet potentiarum numero plures insignes aequilibrii proprietates derivat, eximio usu non destituta. Si autem ipsi aequilibrii determinatio spectetur, duae nequationes, quorumque etiam potentiae proponantur, sufficient; siquidem binis angulorum $\alpha, \beta, \gamma, \delta$ etc. definitis, positio puncti O determinatur. Cum igitur superior aequatio evanescere debeat, quicunque valor angulo ϕ tribuitur, facile perspicitur, hoc eveni, si modo binis membra, quorum altero eodem angulo ϕ affectus, altero eodem sitis, seorsum nihilo aequantur, unde sequentes binae aequationes obtinentur:

$$\begin{aligned} &A + B \cos. \alpha + C \cos. (\alpha + \beta) + D \cos. (\alpha + \beta + \gamma) + \text{etc.} = 0 \\ \text{et} &B \sin. \alpha + C \sin. (\alpha + \beta) + D \sin. (\alpha + \beta + \gamma) + \text{etc.} = 0 \end{aligned}$$

quae non solum omnes formulas a Cl. Auctore allatas in se complectuntur, sed etiam aequo lato patent. Conveniunt autem eae quoque egregie cum regulis ex vulgari theoria petitis, quibus status aequilibrii defini solent. Si enim per punctum O recta in directionem potentiae A incidens ducta intelligatur, omnesque vires secundum binas directiones, quarum altera cum illa convenit, altera vero eidem est perpendicularis, resolvantur, tum omnium harum virium resolutionum eae, quae in dictam directionem cadunt, simul sumtae, se mutuo destruere debent, perinde ac eae, quae ad illam directionem sunt normales. Illud scilicet priori aequatione indicatur, hoc vero posteriori.

IX. *De commoda acus destinataria suspensione dissertatio*, Auctore S. КОТЛИНИКОВ. Ut acus magnetica filo, super cuius cuspidem libere gyretur, imponi queat, vulgo perforari et capitulo instrui solet; quoniam vero huiusmodi perforatione cursus materiae magneticæ non mediocriter interrumpitur, quo fit, ut plerumque acus plures duobus polos recipiat, eorum studium maxime est laudandum, qui sine ulla acus magneticæ læsione idoneam suspensionem excogitare conantur, quod quidem acum cum alio corpore, in quo suspensio fiat, firmiter connectendo, facile præstari posse videtur. Verum hic observandum est, punctum, circa quod acus mobilis reddatur, aliquantillum supra commune centrum gravitatis existere, simulque totum pondus minimum effici debere, ne frictione motus impediat. Cl. Auctor igitur in eo potissimum est occupatus, ut minimo adiuncto corpore peregrino his conditionibus satisfaciat.

Sequuntur PHYSICA. In his sunt I. *Plantarum rariorum descriptiones completæ*, Auctore IOH. CHR. HEBENSTREIT. Si non nova in regno naturæ reperire occasio detur, quod quidem in uno loco hæcæntibus rarius occurrit: cognita, ac nondum satis descripta, plenioris descriptione notiora reddere operæ pretium est. Hæc sibi provinciam excolendam sumit, dum in Academia Petropolitana commoraretur, Cl. Hebenstreitius, cuius studium in accurata et completa Plantarum hæc descriptionum, et iconibus ad vivas plantas illustratarum, primum est *Messerschmidia*, hoc nomine nuncupata in honorem viri de omni Historia naturali meritissimi, *Daniels Gottlieb Messerschmidii*, Medicinæ Doctoris, qui iussu Petri Magni per novem annos totamfere Sibiriam, ea cura, quæ intelligentissimum et solertissimum naturæ indagatorem decet, perlustravit, eamque ad fontes Arguæ fluvii circa lacum Dalai reperit, Messerschmidii sche-
dis

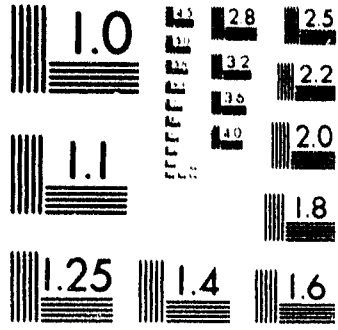
dis usus b. *Ammannus*, descriptionem huius plantae edidit, sub *Argusiae* nomine; monuit autem, se non refragaturum, si quis ab inventore *Messerschmidiam* vocare voluerit. Hoc fecit Ill. *Linnaeus*, at deinceps *Tournefortiae* generi adcoesuit. *Hebenstreitius* omnino sui generis plantam esse docet, quae filamentis, situ antherarum, stilo, fructu, a *Tournefortia* differat. Altera *Aschynomene*, vel *Hedyfarum Sloanii*, planta est, a Viro Illustri, *Hans Sloane*, in insula *Lamaica* primum reperta, cuius vegetationis historiam, et reliqua, *Hebenstreitius* accurate describit, et iconem suppeditat, ista, quam *Sloaneus* ad *liccam*, ut videtur, plantam fieri curaverat, meliorem. Tertia *Verbesinae* species, vel *Rudbeckia Zinnii*, vel *Zinnia Lamiae*, ex *Gallia* originem ducit, *Lipsiae* primum culta, et abinde *Goettingam*, *Upsalam*, *Petropolum* propagata. Secundum methodum plantarum *Cel. Ludovigi* ad genus *Verbesinae* referendam esse *Noster* existimat. Hoc autem characteres quoque ab Ill. *LINNAEO* in noua editione *Syst. Nat.* Tom. II. pag. 1377 suppeditatis, conferri merentur. Quarto loco *Brasiliae* species occurrit, *Sinis* indigena, et alia quoque nota, ac hoc pluribus descripta, una cum aliis observationibus, quas *Botanophilis* non ingratis futuram esse arbitramur.

II. De gradibus Frigoris ac Caloris summis, quos certa fluida ferre possunt, etc. Dissertatio I. A. KAYNER. Sunt phaenomena congelationis et ebullitionis diversorum corporum, haud exigui momenti, adeoque attentione et indagine dignissima. Non igitur mirandum est, viros summos indagare eiusmodi phaenomena studuisse, quos inter magnus *Newtonus* primus scalam graduum caloris et frigoris in Actis Societatis Regiae Londinensis mense April 1701 N. 270, publicavit: haec eiusmodi indagatio ad naturam corporum fluidorum et firmiterum detegendam, et ad diversos, in diversis corporibus, affectus caloris et ignis cognoscendum.

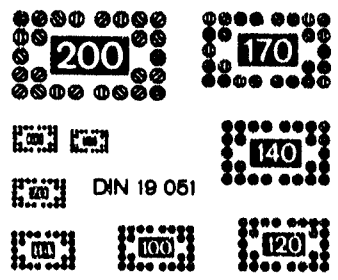
scendos, qui saepe sunt mirandi. Corpora modo apparent in forma fluidorum, modo in forma solidorum, qui duplex corporum status solius caloris et ignis est effectus; uti quoque forma vaporum, in quos resolvi saepius corpora solent, praecipue in eorum ebullitione, huc est referenda. Hinc sequitur, corpora fluida solo frigore in corpus firmum abeuntia, glaciem quandam, quae pro diversitate corporum diversa est, constituere, et statum fluiditatis a certo caloris gradu pendente nil nisi glaciem esse fusam, uti est aqua. Quum igitur fluiditas et firmitas constituant tantum diversum unius eiusdemque corporis statum, manifestum est, hunc duplicem statum ad essentialia corporis non esse referendum, sed ad extressentialia et accidentia, seu modos, dum eiusmodi commutatio status soli calori, nempe vel eius augmento, vel decremento, debeatur. Non enim existimandum est, calorem et frigus esse res sua natura diversas, licet diversis nominibus, iisque positivis, ad illa designanda uti consueverimus. Frigus enim sola privatio et diminutio caloris est, et quando in thermometris quibusdam terminus inter calorem dominantem et frigus incipiens ponitur, id mere est arbitrium. Nam gradus frigoris 200, scalae Delilanae, pro gradu caloris insigni haberi potest et debet, respectu gradus 600, qui circiter hydrargyrum congelare solet. Quodli igitur corpus firmum calore fundatur, idem corpus essentialiter maneat necesse est, eiusdem generis. Cera fusa manet cera, aurum, argentum, et omnia metalla fusa, manent metalla, et eiusdem generis, scilicet aurum, argentum etc. quo ipso patet, duritiem et firmitatem perpetuam pro caractere metallorum essentiali haberi non posse, alias metalla fusa, in statu scilicet fluiditatis, pro metallis non essent reputanda, quod est absolum. Quum hodie constet, hydrargyrum solo frigore abire in corpus primum, quae eiusdem huius dissertationis Auctoris Ch. Braudi inventio est, et calore rursus mutari in corpus fluidum, an dubitari potest, Mercuri-

Mercurium aequè ac reliqua metalla; aurum; argentum, plumbum, stannum etc. si in forma fluidorum apparent, dum fusa sunt pro metallo vero fuso reputanda esse? Differentia enim nulla alia est, nisi quod Mercurius multo minore caloris gradu funditur, quam reliqua metalla, et propter hunc minorem gradum, qui semper in Atmosphaera regnat, perpetuo quoque in nostro terrarum orbe fluidum seu fuscum maneat necesse est, et frigore naturali in metallum firmum et durum, ut reliqua, abire nequeat. Desinat igitur Mercurius locum inter sanna metalla occupare, evolvatur potius ad dignitatem perfectorum metallorum; quod omnino fieri debere hinc merita clarus est, nisi quis manifesto veritati demonstrata repugnare velit. Sunt igitur soli gradus caloris diversi, qui efficiunt, ut corpora modo sub specie fluidorum modo sub specie firmorum abireant. Et hos istos gradus caloris diversos Celeberr. Auctor in diversis corporibus, multis accuratissime, quantum fieri potuit, observatis, determinare studeat. Pluresque determinationes novae sunt; quae vero plane novae non sunt phaenomena, experimentis detecta, ita tamen sunt comparata, ut eorum partim confirmantur, partim vero emendentur. Hinc generatim dicta sufficienti ad specialia descendere non attinet, quae in Dissertatione ipsa Lector harum observationum cupidus evolvere non praesertim.

III. *Cautela circa observationes Meteorologicae adhibendae;*
 Auct. P. VAN MUSEBROEK. Sola observationes, et experimenta sola, verae firmisque esse bases Philosophiae naturalis, recte Cel. Auctor sub finem dissertationis monet, quoniam sine his verae theoriae condi nequit, sed loco verae et firmae scientiae naturae inanes speculationes, et hypotheses fictae, quas delectatio, proferuntur. Sequitur hinc, investigationes huius generis veritatum scrutatoribus naturae praecipue commendandas esse, ex quibus consuetaria ad
 verans

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1763

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

veram scientiam naturae condendam hauriri et deduci queant. Ad veritates huius generis pertinent quoque observationes Meteororum, quae tantum abest ut sint negligendae, aut superficialiter instituendae, ut potius omnem accuratationem mereantur et requirant, quoniam theoria Meteororum, quae tot et tantas generi humano promittit utilitates, quam longissime adhuc a sua perfectione abest. Uti igitur theoria astronomica, quae insigni perfectione hodie gaudet, non nisi post innumeras observationes multorum annorum condidi potuit; sic quoque Meteorologia non nisi post multorum annorum observationes ad perfectionem quandam poterit perducere. Sunt quidem observationes meteorologicae a multis hinc annis iam factae, sed paucae scopo indicato servire possunt, quia sunt pleraeque minus accuratae et perfectae. Operae igitur pretium est, defectus et imperfectiones observationum meteorologicarum vulgarium, quod Auctor in hac dissertatione fecit, indicare, et simul, quo modo accuratae et perfectae sint faciendae, ostendere. Et quem quis tutiorem viae ductorem desideraverit, quam eum, qui per totum fere vitae suae decursum eam calcavit? Cel. *Muschbroeckii* experientia, et solertia in observationibus et experimentis naturalibus instituendis, neminem latet. Hinc nihil dubium est, quin ipsius consilia utilitatem sint allatura. Hinc quoque Academia non supervacaneum censuit, eadem, etiam si plura alias quoque in universum nota continent, inserere Commentariis suis.

IV. *Halonum extraordinariorum descriptio*, Auctore J. V. T. AEPINO. Si ingeniose unquam in lucem producta est hypothesis, explicando phaenomeno cuidam naturali destinata, ea certe est, quam de Halonum atque Parheliorum causis proposuit magnus Christianus Hugoanus. Et si autem hypothesis ista miro modo phaenomenis consentiat, de veritate ipsius tamen dubitandi, immo penitus ipsam
reli-

reiciendi, causas satis praegnantas invenerunt recentiores Physici, quarum unicam hic adduxisse sufficiat. Constat ex observationibus, et ab ipso Hugenio ita statuitur, esse diametrum Halonis interioris fere semper 44 ad 45, atque si plures adsunt, secundae Halonis diametrum constantem duplum huius reperiri, et ad 90° ascendere: quae quidem observatio ita constans est, ut ad rarissima phaenomena pertineant Halones, quarum diametri antea assignatis notabiliter aut maiores aut minores reperiantur. Cum vero Vir summus phaenomena haec ex sphaerulis atque cylindris glacialibus, in aere volitantibus, opaco nucleo praeditis, derivet, pendere debent diametri Halonum, secundum ipsius hypothesein, a ratione quae inter diametros globuli glacialis et nuclei opaci intercedit, quam quidem rationem pro halonibus 45° ipse Hugenius, 1000 ad 480, ac pro halonibus 90°, 1000 ad 680 statuit. Ad haec itaque iam oritur quaestio, unde fiat, ut natura, in procedendis globulis glacialibus, modo allegatas corticis diaphani ad nucleum opacum proportiones praesens affectet, ac fere nunquam, et non innumeris, qui ad datae Halonis formationem concurrunt, globulos, via aliquem producat, in quo alia obtineat proportio. Effectus enim naturae determinati a vagis proiciendi causis nequeunt, sed determinatas depostulant. Quicquid autem de ortu et formatione globulorum glacialium imaginari velimus, nunquam atiquam tamen mente concipere poterimus causam, quae non ad producendas quasvis corticis et nuclei proportiones quasi indifferens esset, unde miraculi instar habendum foret, quod inter plures casus, quorum nullus praesens reliquis gaudet privilegio, unicus solus fere constanter accidere soleat. Prouti haec evidenter probant, theoriam atque explicationem Halonum et Parheliarum ad desideranda adhuc pertinere; sic praesens dissertatio evincit, phaenomenon ipsum ad hucusque diem Physicis non ita cognitum fuisse, ut omnes et praecipuas

ipsius circumstantias perspectas habuerint. Producitur namque novum genus Halonum, quod Philosophiae naturalis scrutatoribus huc usque ignotum fuit, etsi videatur in septentrionalibus terrae regionibus non ita infrequens esse, ut inter rariora numerandum sit. Vidit nempe Auctor, Haloni consuetae circulari 45° , iunctam Halonem ellipticam, cuius axis minor et verticalis diametrum Halonis circularis aequabat, axis vero maior, horizonti parallelus, sex circiter diametris solaribus axem minorem superabat. Solerter inquit Auctor, qui descriptum se legisse phaenomenon non recordabatur, an alicubi mentionem ipsius iunctam invenire posset, ac frustra; unde pro novo et incognito hactenus habendum esse statuit. Notissimum quidem est, hinc inde allegari apud Auctores Halones ellipticas; sed patet ex intuitu, sermonem nullibi esse nisi de Halonibus quae in se circulares quidem sunt, et actuali instituta dimensione tales reperiuntur, aut per fallaciam opticam, ellipticam seu ovalem potius figuram mentiantur. Eas vero Halones, quas Auctor hic producit, id peculiare habent, quod non solum ellipticas videantur, sed dimensione actu quoque tales inveniantur, et praeterea axis ipsarum maior horizonti parallelus sit, qui in prioris generis Halonibus nunquam non horizonti perpendiculariter insistere videtur. Etsi itaque Auctor nullum inveniret vestigium, descriptas esse alicubi Halones vere ellipticas, non difficile tamen ipsi fuit agnoscere, apparuisse idem hoc phaenomenon quibusdam observatoribus, aut ita incompletum, ut nullam sibi eius ideam exinde formare non potuerint. Quamvis tandem Auctor, in nuda phaenomeni maxime notabilis descriptione hic subsistat, neque ad eruendam causam ipsius ac similibus phaenomenorum animum advertat; iungit tamen cogitationes aliquas suas huc pertinentes, quaestionum sub forma, in quarum aliqua insinuat, mirabilis phaenomeni Halonum et Parholorum causam, sua ex mente, suo dubio in his quaerendam

rendam esse, quae summus Newtonus de proprietate luminis, quam accessuum facili transmissionis et reflexionis nomine insignivit, detexit; unde optandum est, ut aliquis Physicorum ad ulterius examinandam hanc doctrinam, quae nescimus quo fato, inde a Newtoni tempore fere neglecta ac inculta iacet, animum advertat.

V. *Piscium variorum e Museo Petropolitano exceptorum descriptiones*, Auctore I. T. KOELREUTER, Recto Cl. Auctor celebrat ingentem rerum naturalium thesaurum in Museo Petropolitano asservatum, et imprimis Collectionem piscium, quam immortalis memoriae Imperator *Petrus Magnus* a V. Cel. Alb. Seba haud parvo pretio comparavit. Ipse quidem Seba res Musei sui variores describere instituit, et elegantissimis iconibus illustratas duobus Tomis divulgavit; tertium tamen, qui pisces exhibere debebat, mors in lucem emittere prohibuit. Hinc operam pro amplificanda Historia naturali non inutiliter collocavit *Koelreuterus*, dum pisces variores, quorum vel nomina tantum, vel nimis breves et defectuosae descriptiones apud Auctores Ichthyologos extant, tam pleniore et accuratioris descriptione, quam iconibus suo ductu confectis, notiores reddere aggressus est. Sunt autem pisces a Koelreutero, dum in Academia Petropolitana commemoraretur, descripti, in universum tredecim. Ex his tres hoc loco comparent: *Gasteropelecus* Gronovii, sive Clupea (*Sternichia*) Launsci, *Trutta* dentata, *Pisibucca* Brasiliensis Maregrafii, et *Gobionis* species a nomine antea indicata. Reliqui sequentia Commentariorum volumina ornabunt. Rationem, qua Auctor in describendo, et omnes piscium partes mensurando procedit, laudare superfluum foret. Fatebuntur artis periti, nihil, quod notatu dignum sit, praetermillum esse, et si omnes Ichthyologi ea via incederent, fore, ut nihil in hac scientia dubium aut incertum remaneret. Monemus tantum, in nova Systematice

tis Naturae editione anni 1758. Ill. Linnaeum nomen vulgare Sternclae, et denominationem Casseropeleci Gronovii, non Clupeae pinnis flavis, ventralibus minutissimis, sed Clupeae pinnis ventralibus nullis, adscripsisse.

Ultimo loco sunt ASTRONOMICA. In his I. *Investigatio positionum insigniorum Russiae locorum*, Auctore A. N. GRISCHOW. Atlantiæ Russicæ An. 1745. ab Academia divulgatum multa emendatione indigere, nemini notius est, quam ipsi Academiae, quae ideoque statim post primum hoc testamen absolutum, de corrigendis eius erroribus, ac supplendis defectibus, serio cogitavit. Plurimum opus erat observationibus Astronomicis, ad positiones locorum accurate stabiliendas. Nonnullarum quoque provinciarum novae delineationes geodasticae desiderabantur, prioribus, quae extabant, praestantiores, sine quibus positiones locorum ex observationibus astronomicis acutae parca tantum lucem iteratis laboribus affunderent. Rem hanc, propter magnitudinem Imperii Russici, ultimis cogniti orbis limitibus terminatam, lente procedere, mirum nemini videbitur. Delineatae autem sunt, quantum ex novis cum Academia communicatis subsidiis fieri potuit, tabulae novae Geographicae complures, quae, postquam ultimam limam expertae fuerint, tollantur, non inanem fuisse eorum operam, qui huc usque in Atlantiæ Russicæ emendando versati sunt. Cura b. Grischovio hunc in finem demandata haec fuit, ut positiones locorum, de quibus observationes astronomicae habebantur, ex iisdem ac correspondentibus aliis investigaret; quod quanta accuratione ac sollicita praestiterit, lectores in ipso eius scripto non sine voluptate perspicient. Nos tantum Longitudines ac Latitudines locorum, ex eius investigatione determinatas, hic apponemus:

Nomi-

Nomina locorum.	Longitudo.	Latitudo.
Archangelopolis	56°. 21'. 15"	64°. 33'. 36"
Riga	41. 18. 45	56. 56. 24
Revalia	41. 57. 30	59. 26. 22
Dagher-Ort	39. 35. 0	58. 56. 0
Narva	---	59. 23. 27
Bereſow	---	64. 56. 14
Samuow-koi jam	---	60. 55. 30
Dumarskoi jam	---	59. 30. 34
Tobolsk	---	58. 6. 46
Novo Ufolie	74. 13. 0	59. 23. 54
Weretie	74. 15. 15	59. 22. 40
Sagatka	70. 43. 0	56. 43. 15
Sarapul	70. 13. 0	56. 26. 40
Uſt Yekoe	69. 13. 0	51. 51. 50
Swinji gori	67. 43. 0	55. 36. 0
Cafan	66. 28. 0	55. 45 vel 47
Nicheui Nowgorod'	---	56. 18. 0
Mofcua	55. 12. 45	55. 45. 46

Non possumus non monere: haberi quoque Latitudinem ur-
bis Tobolsk, opus V. Cl. *Chappe d'Autroche*, cum transitum
Veneris per discum solis a. 1761 ibidem observaret, ma-
gno rigore stabilitam, ex cuius observationibus etiam patet,
Latitudinem urbis Cafan aliqua correctione indigere. Ha-
bet namque Vir accuratissimus

pro Tobolsk 48°. 12'. 22" } vid. eius Mémoires du Passa-
pro Cafan 55. 43. 58 } ge de Vénus.

Quidam quidem verificationem, dum Cafani esset, non
instituit: instrumentum autem optimum, quo usus est, tan-
tu.

tis variationibus, ac istud Cel. Delisle, obnoxium esse non potuit; unde de Chappiana observatione intra minuti primi intervallum securi sumus, cum in Delisleam suspicio erroris aliquot minutorum cadat. Ceterum non ingratum erit lectoribus astronomicis, declinationes Stellarum Rigel, γ Draconis, stellae polaris, et Pollicii, ex propriis observationibus b. Grisehovi exacte admodum stabilitas, hic reperire.

II. Latitudinum Specularum astronomicarum Tych. Brahe etc. disquisitio, Auctore A. N. GRISEHOW. Inter observationes astronomicas Sase. XVI. institutas, maximam certe mereatur attentionem eas, quae summi nominis Astronomus Danus, Tycho de Brahe, Uranoburgi, aliisque in locis, magno numero instituit. Fisi enim organa, quae adhibuit Tycho, perfectione hodiernis aequari nullo modo queant, magna tamen Ill. Astronomi solertia, ipsaque vastitas harum observationum, summum illis pretium conciliant. Ut vero tantus observationum astronomicarum thesaurus, et nobis, et posteris in usum cedere queat, necessarium imprimis erat, ut situs Observatoriorum, ubi institutae sunt, quantum fieri potest, exacte determinaretur; quod iam ante Saeculum perspexit Academia Scientiarum Parisina, dum Cel. Astronomum Picardum in Insulam Huanam misit, ut in Uranoburgi arcis Latitudinem atque Longitudinem sollicite inquireret; at minus feliciter cassit hic labor, unde Cel. Grisehovo novas circa hanc rem disquisitiones instituendi campus relictus fuit. Praeedit in hoc negotio Cl. Vir ea ratione, ut ex propriis suis observatis declinationem α Leonis aut Reguli, atque stellae polaris, magno rigore determinat, tumque partim ex Picardi, partim ex ipsius Tychois observationibus, circa dicto modo stellis institutis, Latitudinem Uranoburgi, ex prioribus $55^{\circ} 54' 12'' 3''$, ex posterioribus $55^{\circ} 54' 17'' 4''$ cal-

euli ope eruat, ea quidem cum accuratone, ut de Latitudine celeberrimi huius Observatorii intra pauca secula certi esse queamus. Daniam relinquens Ill. Braheus, per aliquot tempus commoratus est in arce Wandsburgo, non procul a celeberrimo Germaniae emporio Hamburgo sita, quae nunc Wandsbeck dicitur, ibique observationes habuit, utiles futuras, modo de loci illius positione constat. Aggreditur itaque huius quoque loci Latitudinis determinationem Girschovius, pari felicitate, dum ipsam ex ipsius Tychoonis observationibus $53^{\circ} 35' 12\frac{1}{2}''$ deducit. Ausam hinc arripit Cl. Auctor corrigendi enormem quendam errorem, quem in collocatione urbis Hamburgi committere solent, non solum antiquo, Geographo atque Astronomo, dum Urbis huius Latitudinem $6^{\circ} 8'$ immo ad $20'$ vera maiorem exhibent. Invenit nempe ex mensurationibus in agro Hamburgensi institutis Girschovius, Wandsburgum, vel Wandsbeck, $1^{\circ} 4\frac{1}{2}''$ magis septentrionem versus situm esse, ac urbis Hamburgi medium, unde Elevatio poli Hamburgi tribuenda prodit $54^{\circ} 34' 8''$. Addidit his disquisitionibus Auctor proprias suas observationes, quas circa Latitudinem Observatoriorum Regiorum, Parisiensis et Berolinensis, summa solertia, et excellentissimo instrumento, Quadrante nempe tripodali, Parisiensi constructo, qui hodie in Observatorio Academiae Petropolitanae conservatur, instituit, ex quibus prior Latitudinem $48^{\circ} 50' 12\frac{1}{2}''$ aliquot nempe secundis maiorem ea, quam assumerent solent Astronomi Parisienses, posteriorem $52^{\circ} 31' 0''$ exacte invenit.

III. *Observationes Lunares correspondentes in Insula Oestha habitae a. 1752.* Auctore A. N. Gaischow. Haec sunt observationes ab Girschovio ex pacto cum Col. Abbate de la Caille, Aeniburgi in Insula Oestha, ad Parallaxin Lunae investigandas, institutae, de quibus in Summario
Tome

Tomi VI. horum Commentariorum p. 43. dictum est, Academiam operam daturam, ut quanto citius in publicam adspectant. Additae sunt observationes pro Refractione determinanda, nec non pro Longitudine et Latitudine Observatorii Arensburgensis, ex quibus prodit Longitudo Arensburgi ab Insula Ferro $39^{\circ} 56\frac{1}{2}'$, vel $39^{\circ} 57\frac{1}{2}'$. Assumpta differentia Meridianorum Pacificos inter atque Ferro insulam $19^{\circ} 45'$, ut in *Tabulis Astronomicis Particularibus* pro a. 1763. stabilita legitur.

Latitudo Arensburgi	- - - -	$58^{\circ} 15' 9\frac{1}{2}''$
Latitudo Petropoli in Observatorio		$59^{\circ} 56' 23\frac{1}{2}''$ vel $24\frac{1}{2}''$

Adplicatis correctionibus ex deviatione, praecessione, et aberratione, et adhibita refractionis tabula Cassiniana.

NOVA ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCLXIII.

Pars II.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΑΛΥΚΑΡΝΗΣΣΗΣ ΗΟΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΛΟΓΟΙ Θ' ΕΠΙΓΡΑΦΟΜΕΝΟΙ ΜΟΥΣΑΙ.

HERODOTI HALICARNASSEI HISTORIARUM
Libri VIII. Musarum Nominibus inscripti Gr. et Lat.
ex I. AUR. VALLAE interpretatione, cum Adnota-
tionibus THOMAE GALKI et IACOBI GRO-
NOVII. Editionem curavit, et suas, itemque I. V. D.
CASP. VALCKENARII notas adiecit PETRUS
WESSELIINGIUS. Accedunt, praeter Visam Ho-
meri, varia ex praeiis Scriptoribus de Persis, Aegyptiis,
Nilo, Indisque Excerpta, et praesertim ex Ctesia.

Amstelodami, sumibus Petri Schoutenii, A. C.
cl. 1000. x. 111. fol. mal. 12 Alph. 9 plagg.

Quum Herodotus, omnium intelligentium iudicio, ha-
bitus semper sit, atque etiam nunc habetur, omnino
historiae pater, quum in libris eius, non modo rerum va-
rii generis utilissimarum incredibilia copia inveniantur, sed
tanta quoque eloquentiae vis appareat, ut nemo facile sit
a sensu atque amore nativae pulchritudinis tam remotus et
alienus,

alienus, quem lectio eorum non summa delectet et quo pascas: sane vehementer optandum erat, ut existeret aliquando aliquis, qui scripta haec restitueret nitenti pristino, et cum Codicum honorum auctoritate et fide, tum reliqui apparatus critici auxilio, egeret, ac tolleret mendas et labes, quas vel librorum negligentia, vel aliorum inscitia et sedulitas inepta, integerrimo et vanitissimo Corpore intulisset. Quod beneficium etsi Herodoto contigit iusto ferius: poterat enim certe illud maiori iure postulare, et vero flagitare prius, quam multi alii linguae Graecae auctores, quorum libri et orationis elegantia, et rerum copia utili aeque varietate suavi, Musis Herodoti sunt longe inferiores: tamen non habere videmur, quod cunctationem hanc Grammaticorum aetatis nostrae magnopere accusamus, quum eventus satis doceat, eam fuisse Pabianae simillimam, hoc est, eam, quae libris Herodoti salutem propemodum omnem reddiderit. Nam perpaucis profecto Scriptoribus Graecia contigere adhuc Evergetas et Soteris tales, qualem contigisse nuper Herodoto scimus. Fuit enim in *Ἰστορίῳ τῷ μνηστικῷ*; scripsimus haec eo mortuo, non sine tristissimo iacturae sensu, quam fecisse, morte eius, litteras bonas videmus; non tantum linguae Graecae interioris admirabilis scientia, et historiae veteris cognitio maxime recondita, sed rarissima etiam sagacitas et solertia tradendi utiliter Codices manu scriptos, comparata annorum plurimorum usu, et prudens aeque diligens timiditas, quae quidem virtus plus prodest hoc in genere, quam crudelis nudo, quamvis ingeniosa, multorum hominum audacia, cuius generis semper solat esse turpis quaedam et miserabilis linguarum veterum inscitia; ita, ut si cauta haec et diligens timiditas, filia doctrinae magnae, ablit ab eo, qui susceperit partes servatoris Corporum auctorum utriusque linguae, maiora fore illis et graviora inferantur vulnera. Circulemur igitur Herodoto etiam hoc nomine, quod includit in manus medici docti non magis et periti, quam humani et diligentis. Sed ut lectores nostri cum de hac, tum de caeteris

caeteris, quae laudavimus, virtutibus magnis *Wesslingii* iudicare eo facilius, summaque eius in *Musa* Herodoteus merita admirari eo magis possint: placet exponere primo apparatus omnem, quo uti licuit Viri summo: deinde acti-
 gimus diligentiam eius in isto apparatu utendo praeselerant
 denique reliqua interprete diligentissimi bona et ornamenta
 persequemur.

Constitit autem, quaeque maxime fontes esse, e quibus a Criticis petantur remedia vulnerum efficacia et salutifera. Neque enim Codices tantum calamo scripti, librique editi e scriptis ducti, et Versiones Latinae ex eiusmodi Codicibus factae, consulti solent sed libri etiam eorum scriptorum veterum, qui vel laudant verba et locos aliorum, vel imitati horum orationem sunt, emendationes saepe, etiam coniecturas certas et veras suppeditant. Accedit interdum sensus ingenii, vel proprii, vel alieni: qui tamen quum decipiat saepe, etiam admodum et circumspecte adhaerendus videtur. His igitur adiumentis omnibus usus est in recensendis *Herodoti Musa Wesslingii*, ut ipse ostendit Praefationis, quam praemisit Operi, Senatui civitatis Traiectinae inscripto, Parte altera: nam prima Parte exponit de Vita Herodoti, rebusque praecipuis ad illam pertinentibus.

Atque primus quidem libros Herodoti novem, Latinae a se conversos, *Laur. Vallae* edidit Venetis A. MDCCCLXXIII. Sed Codex Graeco usus est non integro, sed mutilo. nam eharant ab eo capta primi libri, vel tota, vel magna tamen ex parte, haec: 93. 95. 96. 100. 103. 106. 131. 136. 138. 178 et 199: ita, ut Versio eorum Latina perperam a plerisque tribuatur *Vallae*, quum debeatur *Cuar. Herodotico*, ut ipse testatur in epistola ad *Joh. Gagnarium*, quae praefixa est Editioni Latinae Herodoti A. MDCCCLXXIII: non *Petro Phoenici*, qui tamen additiones suas ineptus Latinas, ut *Wesslingius* ait, in epistola, praemissa Versioni *Vallae* Latinae, quae Parisiis apud *Joh. Peruvium* A. MDCLXX. quateusis prodit. Nos vero *Phoenicem* in epistola illa gloriar

riari tantum reperimus a se quam plurima appendata esse in nominibus, cognominibus, rebus denique Geographicis, qua de re alii viderint. Sed quoniam *Wesselingius* ante, quam a *Marrmanno*, Viro Celeb. accepisset exemplum Venetum, ad ditamenta illa dubitasset a *Phoenicis* profecta an ab *Heribachio* essent: mirandum non est, eum ea de re, et in Dissertatione Herodotea, et in notis alicubi (ad 1, 54) ipsis, non sine dubitatione loquutum esse. Multo melius de libris Herodoti meritis est *Albi Manutius*, qui eos primus Graecos edidit Venetiis A. 1512: quod eius exemplum, in quo rara sunt neglecta Ionismi vestigia, *Joh. Hervagius* repetiit Basileae A. 1513: et 1517, auctore et suffore magno *Camerario*, qui Praefationem adiecit, qua et Vindiciae Herodoti continentur, et disputatio de figuris dialecti Ionicae doctissima. Sed merita tamen *Aldi* in Herodotum longe superavit *Herm. Stephanus*, qui non tantum A. 1515. Versionem latinam *Vallae* recognovit, praemissa elegante pro Herodoto ad Criminosos Apologia, sed etiam Graecum textum bis recensuit, primo A. 1515. iterum, adiuncta Versione *Vallae*, A. 1517. Qua quidem in recensione eum *Wesselingius* reperit modo coniecturas sequutum esse, modo Codices calamo scriptos. Exemplum editionis secundae Stephani recudi curavit *Francfurti* A. 1530. *Jungermannus*, qui non modo textum Graecum descripsit et divisit in Capita, Indicemque latinum ad hanc descriptionem instituit, sed etiam Narrationi de Vita Homeri adiunxit e libris Palatinis lectiones variantes, *Λέξιν* item τῶν Ἡεροδοτῶν *Λέξιν* a MS. *Melchioris Goldasti*, et *Ctesiae* Fragmenta. Hanc editionem excepit *Genevensis*, A. 1530. curata, quae et hinc exprimit *Francfurtensem*, tamen is, qui ei praefuit, inculcasse deprehenditur, modo *Stephani* coniecturas inanes, ut 7, 148. ἢ *καθηγορίας*, modo *Asmili Parti* emendationes vanas, ut 1, 74. *αἰμαδῶν*, quae temeritas eo magis vituperanda est, quoniam non modo non certiores fecerit ea de re lectores, sed etiam receperit emendationes a mente au-

torum

Horum alienas, ut VIII, 21. *ei παλλεσε*. quum tamen, de
 coniectura *Porti*, scribendum fuisset *ei παλλεσε*. Nihil
 la bene correxit idem ille editor Genevensis e Versione la-
 tina *Vallan*, ut VI, 83 *εχρησθη*. Majore fide Iungermannianum
 exemplum repetiit *Tho. Galeus* Londini A. 1610 c. lxxviii.,
 neque sine luculento auxilio. Nam addidit primo Chrono-
 logiam Herodoteam; deinde confecit Indices verborum
 Ionicorum: denique adiecit varietatem lectionis, cum e
 Codice manu scripto optimae notae *Sancroftii*, Archiepi-
 scopi Cantuariensis, tum e Codice Collegii Etonensis, et lo-
 cos Herodoti ab Athenaeo, Eustathio, Suida, et aliis lau-
 datos, cum horum libris contulit. Post Galeum *Jac. Gronovius*
 Musis Herodoti omnem se integritatem restituere
 posse speravit, ope membranarum Medicearum. Cui qui-
 dem spei Viri eruditissimi quanquam fides et bonitas Floren-
 tini Codicis satisfecit multis locis: tamen nimia eiusdem li-
 bri admiratio et fiducia fecit, ut offenderit non semel et la-
 psus sit magnus editor. Atque hoc exemplum Gronovia-
 num, quod A. 1613 c. xv. Lugduni Batavorum exiit, re-
 petierunt nuper (A. 1613 c. lxi.) sed omisso *Gronovii*
 animadversionibus, Glasgovienfes, Voluminibus novem mi-
 noribus. His igitur libris editis omnibus *Wesselingus* usus
 est: sed quum iam ante undecim annos consilium edendi
 Herodoti cepisset, inde ab eo tempore studiosissime hoc
 egit, ut nancisceretur etiam eiusmodi scriptorum librorum
 auxilia, quibus superiores editores caruissent. Neque for-
 tuna defuit. Viri summi hoc in genere conatis atque spei.
 Nam ex omnibus paene civitatibus humanis advolarunt, et-
 iam ultero, copiae tales. *Joh. quidem Capperonius* misit e
 Codicibus bibliothecae Parisiensis Regiae tribus excerpta, quae
Menotus et *Coincinius* commiserant marginibus exempli Grono-
 noviani: sed quum *Wesselingus* animadvertisset, multa ab
 humanissimo *Capperonio*, ut levis, praetermissa esse, et ne-
 glecta, opera *Ruhnquami*, Viri liberalissimi, effectum est;
 ut ipsum illud editionis Gronovianae exemplar mitteretur
 ad *Wesselingum*; quem tamen et sic videmus conqueri (p. 704)

de illorum excerptorum vitis et levitate, quod eo magis do-
 lendum est, quum sit primi maxime Codicis, *Rubricatus*
 auctore, ingens pretium, et, qua litterarum formas, qua
 membranarum elegantiam, singularis pulchritudo. Sed idem
Capperonius devinxit sibi *Wesselingium*, atque adeo Here-
 dotum ipsum, pluribus etiam et maioribus beneficiis. Nam
 misit ad Virum summum, praeter superiora illa Excerpta,
 lectiones Codicis, qui Saeculo XV. scriptus est, sed libros
 tantum priores duo complectitur, cum parte magna tertii.
 Est ille in bibliotheca Monasterii S. Remigii, et lectiones
 eius fere cum lectionibus eorum librorum conveniunt, quos
 Stephanus adhibuit (vid not. ad I, 61. 36). Etiam ex alio
 Codice, quo opes Bibliothecae Reginae nuper auctae sunt, et
 qui continet Fragmenta non pauca de novem Herodoti Mu-
 sis, scripturas diversas accepit *Wesselingius*, *Capperonii*
 liberalitate, non minus, quam *Ant. Hædæus* e Bibliotheca
 Sangermanensi, vulgatis longe utiliores; quas tamen
 prope omnes iam Suidas in Lexicon suum transtulit (v. not.
 ad I, 24). Neque vero Britannia Herodoti oblita est.
 Nam *Henricus Gally* communicavit eum eius Editore lectio-
 nes varias, non modo Sanctoastiani Codicis, iam a *Galeo*,
 sed paullo negligentius adhibiti, quas *Ant. Askew*, Vir
 Graecae litteraturae amantissimus, notarat ad margines ex-
 emplii Galeani; sed etiam Codicis chartacei, qui habet an-
 nos fere quingentos, manci quidem et imperfecti, caret
 enim prima parte Musae primae, sed optimi et utilissimi,
 cuius dominus est ipse ille Vir eruditissimus, qui Sanctoastia-
 num librum denuo contenderat, quod ipsum fecit etiam
 eum libris Oxoniensibus duobus, *I. A. Hædæus*, et sua
 haec Excerpta ad ornandas Musas liberalissime contulit. Vin-
 dobona per illustrem *Sveinicum*, ornamentum suum ma-
 ximum, dedit *Wesselingio* lectiones Codicis Bibliothecae
 Casaresae; et Italia per Eminentissimum *Passonem* misit
 Excerpta Codicum Vaticanorum duorum, neque bonorum,
 neque antiquorum, et eius, quem *Passonus* ipse acceperat
 e Bibliotheca Sfortiana, et qui a perito librario, in mem-
 brans,

branis, saeculo XII. descriptus erat. Ceterum usus et contentio horum Codicum diligens docuit *Wesselingium*, Codices Oxonienses, Vaticanos, Vindobonensem, et Sarcroftianum, consentire fere, imprimis duos posteriores, cum libris *Vallas*, neque libros *Puffini* et doctissimi *A. Kirii* multum discrepare a membranarum Florentinis; sed optimum tamen esse *Puffini* Codicem. Praeter libros hosce scriptos consuluit diligentissimus Herodoti Editor locos eius ab Dionysio Halicarnassensi, Strabone, Plutarcho, Pausania, Stobaeo, Eustathio, Suida, aliisque multis, laudatos et excerptos, quod quidem iam ante eum facere aggressus erat *Berglerus*: qui, etsi ad Alciphronem laudavit suos in Herodotum animadversiones non semel, tamen paucas admodum notulas in Musam primam scripserat in marginibus exempli Galeani, quod repetere volebat. Sed eo maior est notarum, coniecturarum, emendationum, *Pawii*, *J. Vossii*, *Reiskii*, *Abrschii*, imprimisque *Valckenarii*, copia, qua adiuta est diligentia summi Herodoti interpretis, qui nec ipse oblitus est e proprii ingenii thesauris ea depromere, quae ad libros historiae patris ornandos et illustrandos facerent. Sed satis dictum videtur de copiis et opibus *Wesselingii*.

Nunc, ut promissimus, ostendamus, quam docto illis, quam diligenter usus sit, cum in restituenda Graeco textui integritate, tum in explicandis et illustrandis verbis Historici. Atque lectiones quidem eorum, quos supra commemoravimus, librorum omnium subiecit contextus Graecis, easque in re non solum stupendam profusam industriam probavit et diligentiam, sed etiam magnam doctrinam, et ut omnino linguae Graecae scientiam singularem, ita intimam imprimis orationis Herodoteae familiaritatem, sic, ut et iudicium fere fecerit de gravitate levitateve earum, et eas, quae praestare visae essent vulgatis, harum loco receperit, imprimisque formas vocabulorum multorum tunicas, ab *Aldo* sapienter servatas, sed a *Stephano* fore perperam mutatas, revocavit. Cuius generis exempla haec sunt. I. 30 pro τῆτων μὲν e cod. Romo restituit τῆτων μὲν. I. 32 ἀπρηος e Vatic. pro ἀπρηος: et ἂν βασιλεύ e Stob. pro ἂν βασιλεύς. I. 86. εἰναυ e Me-l.

e Med. Ask. Vind. et aliis, pro παρασηται. I, 88. διαφο-
 ρίται e Med. Ask. Remig. Paris. duobus, pro διαφθερίται,
 quorum verborum mutationem meminimus esse, ut alibi,
 ita etiam in libris Palaephati c. 23. ubi διαφθέρων Aldus rediti-
 sime edidit, e quo alii διαφθέρων, alii διφθέρων, male fe-
 cerunt: ut apud Demosthenem de f. legat. p. 226. Tayl.
 pro διαφθερμένης *Wulfius* reponi iubebat διαφθιρομένης,
 ut etiam scriptum invenit *Taylorus* in tribus Codicibus. Sed
 redeamus ad Herodotum. I, 92. ἐπὶ κνάφω restitutum est
 e Lex. Herod. Hesych. Suid., pro ἐπὶ γνάφω. I, 123.
 ἀποτίλας e Cod. Paris. uno, pro ἀποτίλας. I, 192.
 ἀραιήτο e Paris. uno, pro ἀναιήτο. II, 32 verba περὶ τῆ
 Νείλῳ, quae erant in Cod. Med. et Ask., deleta sunt, ut
 glossema, auctoritate reliquorum Codicum: sed II, 40. ver-
 ba ἐπὶ πρηνήτυσσαι τῆ Ἰσι, quae a *Gronovio* eiecta erant,
 quae aberant a Cod. Medic. revocata sunt e caeteris libris: III, 62
 vulgo legebatur, νεώτερον κακὸν ἀναβλαστήσει, nunc fide Cod.
 Vindob. et librorum *Vallas* editum est νεώτερον ἀναβλαστήσει,
 induceto vocabulo κακόν. III, 74 ὑποδοκίμην e Cod. Vind. aliis-
 que, pro ὑπεσχομένη. III, 90. Μαριανδυνῶν e Cod. Passion.
 et aliis, pro Μαριανδηνῶν. IV, 72. ἐπὶ ξύλα δύο εἴσαντες
 e Cod. Pass. Ask. Val., pro ἐπὶ ξύλα δύο ἡμῶν εἴσαντες.
 VI, 8 εἰ Λίσβον νέμονται e Cod. Vindob. Sancerost. Val., pro
 ὅσοι τὴν Λολίδαν γῆν νέμονται. VI, 13 ἀρηνιμέναι ex eisdem
 Codicibus, pro ὑβουλόμηναι. VI, 100. Ἰπποβοτίαν e Cod.
 Pass. pro Ἰπποβοτήαν. VI, 116. αἰ ποδῶν εἶχον ex eodem li-
 bro, pro αἰ ποδῶν εἶχοντο. VIII, 106. τῆς οὐκίτας e Cod.
 Vindob. Pass. Ask. et aliis, pro τῆς παιδείας, quod fuerat
 in libris *Aldi*.

Formas verborum Ionicas restitutas videmus,
 ut locis multis aliis, ita etiam his: I, 1. τὸ καὶ Ἑλλη-
 νες, ut *Aldus* bene ediderat, pro τὸ καὶ Ε. I, 11. ἀπιθώμαξ
 ex Ald. multisque libris scriptis, pro ἀπιθώμαξ, quod
 erat in Cod. Medic.: I, 17 γυναικίς τε καὶ ἀνδρῶν e Sui-
 da, pro γυναικίς τε καὶ ἀνδρῶν. I, 21 χρεῖσθαι e Cod.
 Remig., pro χρεῖσθαι. I, 152. ἀπικίατο ex Ald. et Parisien-
 sibus duobus, pro ἀπικίοντο. II, 173. πληθῶρης ἀγορῆς e
 Cod.

Cod. Vindob. et Sacerost., pro πληθύνει ἀγορῆ. III. 9. *τατην* e Cod. Vindob., pro *τρατην*. Interdum ausus est Editor recipere coniecturas et emendationes Virorum doctorum manifesto et haud dubie certa, etiam abdicentibus libris antiquis: ut I, 47 edidit *ἑκατοσῆ ἡμέρη*, ut pro *ἑκατον τῆ ἡμέρη* legendum docuit *Herglerus* in Aëlis nostris (A. elolocxvi. p. 421.): VIII, 90. *Φοινίκων*, pro *Φοίνικες*, quae erat coniectura *Koenii*, sed quae iam in ora *Steph.* extat: VI, 28 *λαμάνθησε*, pro *δαιμανθήσε*, desinentia *Reiskii* et *Heringae*. Sed hoc in genere perquam cautus est et diligens, ita ut maluerit saepe librorum editorum lectiones aperte falsas intactas relinquere, quam alias, sine ulla controversia veras, recipere, ne cui forte nimis temerarius et audax videretur. Sic I, 2 retinuit *ὡς Ἑλληνας*, quum tamen *Aldus* iam ediderit *ὡς Φοίνικες*, quam lectionem, praeter rem ipsam, confirmat Codex, qui est Venetus in bibliotheca S. Marci (v. To. 1. p. 169.): I, 17 servavit *ἑσάναι*, quod membranae *Medicuae* et *Suidae* exhibent; sed potuisset recte proponere *ἑσάμεναι* ex *Ald.* et a quatuor libris scriptis, praesertim quum sit forma Ionica, ut I, 76 *ἀππόμεναι*. *Aldus* edidit pro *ἀππόμεναι*, I, 141 voritus est recipere *ἀρίων*, pro *ἀρίων*. IV, 150 non expulit *Εὐθυμίδης*, etsi intetur, veram scripturam esse *Εὐφρομίδης*. II, 174 iudicat nihil certius esse emendatione *Valckenarii*, pro *κατηλίσκοντο* corruptionis *αἰ* *ἡλίσκοντο*; sed nihil mutavit. Atque haec prudens et ingenua timiditas Viri summi, quam ipse sibi exprobrare alicubi (p. 189 450) ostenditur, et diligentia, fecit, ut perniciter a proprio ingenio coniecturas protulerit: ut I, 73 *δργὴν ἀκροσ*, pro *δργὴν κα ἀκροσ*. VII, 10 suspectum ei est *παρωστριψόμεν*, pro quo *παρωστρησόμεν*, aut *παρωστρίψωμεν*, aut *παρωστρίψωμεν*, reprehensendum censet, quod negem artifices periti mueno auri frictu praestantiam eius metalli internoscei discernique posse. Neque ulla de causa reiicit sera et repudiat coniecturas aliorum Virorum doctorum, quas affert in notis, ut *Herglerus* (v. 1, 1. 24). *Ραυι* (v. 9, 85). *Waltheri* (v. 1, 72). *Heilmann* (v. 1, 140), *Pierjoni* (v. 2, 2).
P P *Reiskii*

Risii (v. 1, s. 16. 30. 68. 77. 174. 2, 38. 79. 9. 70. 120. et alibi). sed sic eamem, ut facis appareat, cum magni facere ingenium et doctrinam cuiusque. Atque ex his exemplis poterit a lectoribus nostris facile intelligi, quomodo versatus sit *Wesselingius* in constituendo textu Graeco Herodoti.

Neque vero Critici tantum partes hanc et praecclare egit, sed etiam docti diligentisque interpretis laudem confectatus est. Nam illustravit explicavitque egregie res multas, ad historiam, geographiam, chronologiam veterem, pertinentes: cuius curas luculenta specimen reperient lectores in notis ad 1. 56. 74. 125. 130. 181. 2. 158. 159. et ad alios locos fere innumeris. Neque minorem diligentiam probavit in explananda verborum formularumque Graecarum vi et potestate, ita ut animadversiones eius legi posse videantur summam cum utilitate etiam ab iis, qui omnino lingua Graeca divitias cognoscere, eiusque naturam et indolem perspicere, velint. V. c. ad I, 61 monet, *περὶ δὲ δαῖται* apud Herodotum significare, ut 3. 40. *εὐερέντιον ὅς ἀεὶ ἔσται ἀνὴρ ἐπιεικής*, et *κρῖνον* animum testari: ad I, 72 agit de notione Herodotea vocabuli *αὐχὴν*, et ostendit, eo declarari *mentum angustum, et terrae etiam angustiorum tractum, cervicisque ad modum porrectum*. Sic VI, 36 Herodotus *Ἰθθακῶν*, ab urbe Cardia ad Paetiam protensum, vocat *αὐχὴν τῆς Χερσονήσου*, et Thermopylarum angustias, ubi paulo laxiores erant, *τὸ εὐχύτερον τῆς αὐχῆς*. Ad I, 73 disputatur de formula *ἀεὶν ἀίρον*, ob eam ex Appiano H. C. 1. p. 692 et p. 700, tum a Dione Cassio To. 1. p. 59 docetur, ea indicari *hominem qui sit animo iracundo, sive in iram irrior*. Quum Phoenicias ab Herodoto I, 146 dicantur *ἀπὸ δαῖται*, et Gronovius hoc vocabulum acciperet de Phoenicibus *immundis*, quum debuisset per *ἀπὸ δαῖται* intelligere a reliquis *divisae: divisae*: hunc enim errorem *H. Orbinus* ita castigat et convincit, ut ostendat, *ἀπὸ δαῖται* hoc partem a multitudine reliqua *avulsam*, quam in rem laudatur ab eo *Agathius* 2 p. 35. 3 p. 66. 5 p. 166: quo tamen

tamen loco vitioso legitur ἀποδραμον τῶν βαρβάρων. Theophylactus 8, 2. et Abydenus apud Euseb. P. E. 9, 41. Ἄγδαι non esse phuratas, verum spicula, cuspides sagittarum, ad I, 215. contra Suidam aliosque dicitur: et ad II, 63 moventur lactores Herodoti, ne κατωφρεῖς cum Ἰ. Voffio mutant in κατωφρεῖς, quum κατωφρεῖς, eadem notione, invenitur apud Dionys. Halic. To. 2. p. 187 et Polyb. 2, 68. Οικτραί non tantum sunt mancipia, sed, ut ad VIII, 4 recte praecipitur, omnino domestici, neque adeo uxor et liberi, quo sensu aliquoties legitur in illo ipso libro, c. 44. 142. 144, et c. 106. τὰς οικετίας Herod. tunc adeo ipso τὰ τέκνα καὶ γυναῖκα interpretatur. Neque audiendus est Arnaldus, qui negabat (Animadvorsl. c. 29) verbo ἡδιδαι usquam eorum quartum jungi; nam non modo apud Menandrum legitur. Excerpt. p. 135 est αἰ ἡδιδαι καὶ αὐτὸ τὴν αἰδιδαι, sed etiam apud Aristophanem Acharum, principio eor. reperitur eadem structura. Haec, neque alia huius generis plura, abunde declarant, quanto studio, quantum cura, versatus sit Wesselingus in indagandis, explicandis, vindicandis, vocabulorum Graecorum notionibus. Sed illa ipsa cura cum quali coegit praestare Herodoto aliud officium non contemnendum, ut Verlionem Vallas latinam, quam adunat Cirono textui, oberraret passim. Sic I, 4 verba τὰ δεικνύοντα ἴδιον βαρβάρων αἰκνύοντα οἱ ἠέροναι, Vallas male vertit, sibi necessitudine communetas putant: namque Cironovius, reprehensus Vallas, in sensu eorum investigando fuit sagacior, validior, sibi iunctas tenent. At αἰκνύοντα significat sibi vindicare, suum esse ferre, ut I, 94 τῶν γὰρ αὐτὴν ἰχθυέων ἢ αἰκνύοντα Ἄνδολ, h. e. horum sibi inventionem non vindicant Lydt. II, 116 pro δὲ δὲ μετῆς αὐτὸν Vallas habet, in quem eum transfudit, et Cironovius, Vallas corrector, in quem eum transfudit, uterque male. Immo rectiore deb. hant, quare eum missum fecit, sive neglexit, nam haec est vis formulae δὲ δὲ apud Herodotum, ut I, 115 ἄτος δὲ—λόγον εἶχε εὐδυνα, δὲ δὲ ἔλαβε τὴν δίκην, h. e. quiprovit v. p. ems dedit, III, 13. Vallam vim verborum, χεῖρ πρὸς ἑσθλα non alio iunctum esse,

esse, ex eo intelligitur, quia vertit, *aliquandiu resistens*. Sed *Stephanus* iam errorem praecclare correxerat. Nam *παρρησια*, ut apud alios Scriptores Graecos, ita etiam apud Herodotum, eleganter dicuntur *αἰετῶν* qui in *αἰετῶν* *νομήν*: ut VI, 99 *ἐνθάδε τῆς ἐπολιόρκειον ἐν δὲ καὶ οἱ Καρύτιοι παρρησιάν*. VI, 140 *ἰπολογοῦντο, ἐς δὲ καὶ ἔτοι παρρησιάν*: et V, 56 *παρρησιάν δὲ ἐπὶ μὲν τοῖσι τέκνοισι*. Neque IV, 205 *Καλλὴ* verum vidit, nam *Φαετῆμη* ἢ *Βαττω* non est *filia Hatti*, sed *uxor*: quod ex ipso Herodoto, IV, 162, cognosci poterat, ut mirandum sit eo magis, vitium illud a superioribus editoribus non animadvertum fuisse. I, 120 τὰ τῶν ἀνεργάτων ἐχόμενα sunt ipsa *inlūmia*. Nam apud Herodotum ἐχόμενον et ἐχόμενα cum casu secundo nominum eleganter sciunt periphrasin, ut I, 193 *καρκῶν ἐχόμενα*. III, 25 *στῆν ἐχόμενα*. V, 49 *ἴτε χρυσὸν ἐχόμενον ἐτε ἀργύρου*. VIII, 142 *ἀνεργάτων ἐχόμενα*. h. e. *παῖδες καὶ γυναῖκες*, ut explicat *Aristides* To. II. p. 217. Sed non raro ea in *Kallam* humanitate utitur *Wesslingius*, ut eius *Versionem* latinam vindicet, vel ab *captationibus* aliorum iniquis, vel ab *inertis* correctionibus. Sic I, 48. verba τῶν μὲν δὲ ἄδὲν προσίτα μιν, *Cronovius* vertit, *quorum quidem nullum admittebas eum*: quae verba latina non intelligi quidem possunt. Multo melius et varius *Kalla* vertit, *quorum quidem nullum probavit*, nam ita uti solent *Scriptores Graeci* probi verba *προσίδει* ut *Aristoph.* *Equit.* 254. *ἂν δὲ προσίταί μοι τῶν πραγμάτων*. Cuiusmodi *Wesslingius* de oratione Herodoti etiam sic praecclare meritus est, ut indicavit, sed pariter tamen, fontem, a quo sua hausit Herodotus: ut I, 155. in verbis *ἰμὴ κεφαλὴ ἀναμάξας* satis manifestum esse videtur, eum invidiam esse locum *Homeri Odyss.* τ', 91. — ἢ κεφαλὴ ἀναμάξας. Cont. a vero neque certum putari debet, a *Cronovio*, *Athanasium* p. 677 F., ubi locum ab *Imperatore Adriano* confectum *μὲν χρῆμα* vocat, expressisse locum Herodoti I, 36 *αὐτὸ χρῆμα μὲν*. Quod tamen nobis non videtur. Nam quum usus ille vocabuli *χρῆμα* non sit proprius Herodoto, sed

sed communis Xenophonti, qui cervum, quem Cyrus fixit, Cyrop. I, 4. 8. vocat καλόν τι χεῖμα καὶ μέγα, aliisque scriptoribus antiquis; quum Athenaeus non reperiat ubi orationem Herodoteam expressisse: vehementer incertum putamus, eum loco illo in mente habuisse verba Herodoti. Et omnino lex illa, qua iubent multi nostrae aetatis Critici, imprimis Batavi, locos scriptorum antiquorum corruptos emendari e locis scriptorum recentiorum, quos se contulisse constat ad imitationem antiquorum, multas videtur cautiones et quasi circumscriptiones habere: e quibus si excedas, vehementer veremur, ne libros veterum non tam emendas, quam misere corumpas. Sed de his circumscriptionibus ratio instituti nostri non sinit nunc pluribus exponere. Persequamur igitur reliquas editionis Herodoti elegantissimas notas.

Afferunt autem ei ornamenti plurimum animadvertiones *Valkenarii*, Viri graeco doctissimi, in omnes Musas, copiis et opibus litterarum Graecarum refertissimae. Quas quum pepererit auctoris et necessitas, quae intercessit eorum auctori cum *Wessingio*, qui dabitur eas quoque ponere in numero notarum *Wessingii* in Herodoti libros maximorum. Quae autem illae sere uberrimas *Wesselingii*, neque tantum res attingunt ab Herodoto traditas, et orationem eius vel illustrant, vel emendant, ubi multas *Crib. Koen* conjecturas inferi videmus (vid. p. 636. 639. 652.) sed pertinent saepe numero omnino ad linguam Graecam ingenium, et ad locos multos aliorum scriptorum, qui vel corriguntur, vel explicantur. Nos quidem inde exempli gratia, excerpimus nonnulla ita, ut lectoras nostri possint ipsi de divitiis et ratione harum notarum statueret. I. 59. in verbis καταφρονήσας τὴν τιγαυίδα, referendum constat Vir doctissimus καὶ φρονήσας τὴν τιγαυίδα, ut Aristoph. Vespr. 306 dixit φρονὴν τιγαυίδα. Nam ut non doceri posse ullas scriptoris auctoritate, καταφρονέειν idem valere, quod φρονέειν, vel ἄγαν φρονέειν, nulla ratione contentus habita. II, 138 legendum contendit ἦδεν δ' ἰδίδω

ἔδιν τῆν μαλλον, pro ἡδονῇ δ' ἰδίῳαι ἔδιν τῆν μαλλον, quod est in libris omnibus. Nam Herodotum dicit solere particulam μαλλον Comparativis eleganter addere. III, 66 pro βασιλίας ἀνεστῶτα corrigit βασιλίας ἀνεστῶτα, quod dictum sit, ut I, 120, quasi pro τῶν ἑθῶν ἀνεστῶτα, et III, 67 pro ἀνεστῶμενον δε τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνῶν reponi debere suspicatur, ἀνεστῶμενος δε τὴν ἀρχὴν, nam notionem illam verbi ἀναστῆναι Hebraicam, quae reperitur in libris divinis, in Mutis quidam Herodoti affirmat nupiam apparere. In loco difficultissimo III, 117 ἐν ἡγεσί δόντων Χερσίων ἱερατ' οὐνομὴν difficultatem facillime, et sine ullo negotio, tolli posse, modo legatur ἐν ἡγεσί δόντων Χερσίων, hoc sensu, *plaudite ista Chorsiorum quidem erat olim in finibus sita et ipsorum Chorsiorum, et Lycianorum, et Parthorum, et Sarangorum (sive Drangorum), et Thamanasorum: sed a quo tempore per Persas est imperium, nunc in distans regit est.* Atque eiusmodi coniecturae et emendationes leguntur ibi plures, quae placere posse videntur, maxime facilitate sua. Sed habentur etiam non paucae, quae non modo supervacaneae, sed vanae etiam et inaneae, arbitramur esse. I, 9 corrigit Dionysio Habernallen To. II p. 6 praesente, ἀγαγὼν γὰρ σε δε τὸ οἶκημα, ἐν τῷ ποιῶμεθα, ἐπιθετὸ τῆν θίξην τῆσιν, quomodo alii, etiam *Wesselingius*, addiderunt, ἐγὼ γὰρ -- τῆσιν. At emendatio ista non ostendit primo ob asperitatem et illucinationem numerorum: deinde ab Dionysio et aliis multa saepe constat vel mutata esse, vel addita, sine causa, in locis scriptorum, quos laudant, ut eius auctoritas nil valere hic possit contra fidem omnium aliorum librorum: denique, quod maximum est, notio Participii ἀγαγὼν latet iam in verbo τῆσιν, quod *Stephanus* perperam et male mutavit in θίξην. Eodem enim modo Theophrastus charc. VII, dixit τῆν ἀπὸ τῆν φάσσαντων δὲ πρὸς πρὸς πρὸς, καὶ ἀπὸ τῆν τῆσιν ἐν τῶν οἰκίαν h. e. *reduci in unum.* Neque I, 21 necesse erat, ut pro δε τὴν Μιλητων ἦν corrigereτetur δε τὴν Μίλητων ἦν, ut ipse *Wesselingius* animadvertit. Nam etsi tum, quum haec scripsimus, non succurrerat locus, ubi εἶναι pro παρῶν προ-

strum esset, praeter eum, quem *Wesselingius* attulit e VI, 106: tamen et γινώσκω scimus saepe idem significare, quod παρὰ γινώσκω, ut apud Theophrastum Charr. I, et apud Suetonium Aug. XVI. legi, *militibus in conspectum fuisse*, h. e. venisse, qui usus verbi substantivi, non dubitamus, quin e lingua Graeca venerit in Latinam. Atque huius generis coniecturas possemus plures commemorare, nisi sponte constaret, pernula, etiam doctissimos homines, hoc coniecturali in genere fugere, et maiores esse Graecae litteraturae copias, quam ut vel capacissima eas ingenta complecti, vel semper promere omnia in tempore possint. Sed notavit *Valkemarius* non raro, exemplo *Wesselingii* sui, et correxit vitia *Versionis* lacinae *Valla*. Quantum correctionum ratio cognosci, opinamur, poterit a nostris lectoribus ex his exemplis. I, 171 *μὴτε ἄρα τῶν Καλυδονίων* non est *ad munitos*, sed *ad fines usque, Calydonensium*: at *Valla* errorem *Cellarius*, aliique, ut sit, sequuntur. V, 20 verba ἀνὸς γυναικῶς τῷ λόγῳ, nullo modo verti possunt cum *Valla*, quos *feminas esse* arbitretur. Immo verti debet, *tanquam mulieres videlicet*, ut τῷ λόγῳ, quo Herodotus valde doletatur, significat *ut quid primo videatur aspectu*. Poterat historicus scribere, ἀνὸς γυναικῶν δὴ, ut sere Plutarchus To. II, p. 247 loquitur. V, 23 *καπίαι*, non sunt *capites*, verum *igna in remos*. Hesychius: *καπίαι, τὰ εἰς καπίαι δὲ δὲτα ἔδρα*: et Scholasticus MS. Aristidis To. II, p. 316, qui est *penes Hermannum minorem*, *καπίαι* interpretatur *τὰ ἔδρα τὰ πρὸς τὰς καπίαις ἐπιτηδεύειν*. Atque eiuſmodi interpretationibus vocabulorum formularumque Graecarum, rariorum maxime et reconditarum, abundant notas *Valkemarii*. Οἰκῆμα non tantum apud Herodotum II, 5 et 126 significat *supernas*, sed etiam apud alios, Atticos imprimis, ut apud Platonem Charmid. To. II, p. 163 B, et apud Isocum Orat. V, p. 58. ubi καθ' ἑσπερον δὲ οἰκῆματι, et ἀπὸ τῆς οἰκῆματος διδύματα, ab interprete perperam redduntur, *domi mansi*, et *edummo discessit*. Οἰκῆματα μίσηται sunt apud Athen. V, p. 220 D, et Et. 16, 24 οἰκῆμα πόντικόν in *Versione* *Alexandrina*.

drina. Quae, et alia hanc in rem, animadvertit Vir summus ad II, 5. Προσάγειθαι, ad II, 172 disputat, dici de principibus civitatis, qui populum atque alios variis artibus alligant, et ad studium sui perducunt. Μετίθαι, μεταλθάν, etiam μεθήκων, ad III, 19, tradit, significare *ira quid petunt*, ut apud Sophoclem Philoct. 349. Aristoph. Equit. 602: quod poetis et in veteri lingua pro ελθάν επί τῷ dictum sit ελθάν μετά τῷ. Νεώτερον saepissime, et apud poetas, et apud scriptores reliquos, per εὐφημισμὸν legitur de malo, simpliciter et sine nomine κακόν, quod librarii interdum et Grammatici inepti addidisse reperiuntur. Quae quidem observatio ad III, 62 confirmatur et illustratur multis scriptorum veterum exemplis. Particulam δὴ locum saepe aptissimum habere in Ironia, neque semper intellectam esse ab interpretibus, docetur ad V, 20. Ἐξήκειν et ἐξελθάν eleganter Herodoto dicitur *oraculum, et somnium*, quibus eventus respondet, ut I, 120. VI, 80 82, 108: quod Eurip. Cycl. 692 ἐπελάθειθαι dixit, et ipse Herodotus VI, 140 ἐπελάθειθαι. Haec atque alia notantur ad VI, 80. De usu particulae ἐπὶ, quae non raro de temporibus sic ponitur, ut idem sit quod ἐξ ἡ, vel ἀφ' ἡ, agitur ad VII, 8: de verbo ἐπιφύκειν copiosa disputatiuncula est ad VIII, 61: et ad IX, 11 exponitur multis de vocabulo περιόμος, et docetur, per περιόμος, in historia Graeca quum iunguntur, vel opponantur Spartiatis, intelligi Lacedaemonios, cuiuscunque fuerint urbis Laconicae cives, excepta Sparta, Spartiarum imperio parentes. Insertae praeterea leguntur passim particulae, cum a Scholiis ἀνωτέρως in Arisidam, quae, ut ante significavimus, *Burmansius minor* possidet, cuius magna hoc in genere liberalitas a *Valchenario* non minus, quam a *Wesslingio*, vehementer laudatur, ut p. 457, 452, 479, 482, 486, 523, 534, 563, 662: tum a Scholio manuscriptis in Homeri Iliada, quae descripsit *Valchenarius* e Codice *Ioh. Ias. Wesslingii*, ut p. 465, 542, 625. Sed occurrunt haec quoque in genere nonnulla, quae nobis videntur aut recte omitti potuisse, quum sint satis nota hodie, et
peti

peti debeant, vel e Lexicis, vel e libris Observationum linguae Graecae, aut certe brevius disputari debuisse, quum non magnopere pertineant ad intelligendos Herodoti locos, quo referenda arbitramur esse ea, quae praecipuntur de redundantia, si quidem appellari potest, particulae *μᾶλλον* Comparativis additae (p. 171), de formula *ἐγγὺν περὶ ἄλλου*, pro *ἐγγύθεν*, aliisque similibus (p. 206.), de verbo *πρῶτον*, quod saepe idem est quod *καὶ πρῶτον* et *δυστυχῶν* (p. 207), de usu particulae *ὅτι*, quae Casui quarto iuncta fere hanc vim habet, ut verti latine debeat *ad potendum*, aliisve verbis similibus (p. 296). Alia nondum ita expedita et confirmata videntur, ut nihil contra dici possit. Sic aliquoties (p. 169. 269. 735) conatus est docere *Valchenarius*, particulae *ὅτι* semper addi quarto Casui, quum pro ea poni possit particula *πρὸς*, nunquam idem esse quod *ὅτι*, namque huius rationis esse Thucydidem IV, 79 *ἀφίστησι δὲ Περδικίων καὶ ἐν τῇ Χαλκιδαικῇ*. At multi veterum loci afferri possunt, in quibus *ὅτι* apertum sit pro *ὅτι* positum esse, ita ut, quum nulla in libris antiquis scripturae diversitas inveniat, durum sit eiusmodi locos sponte et pro arbitrio corrigere, ut apud Xenophontem Memor. II, 7. 2. *πολλὸν Φυλόντων ὅτι τὸν Περικλῆα*. Sed plura reperire in his notis, quae examinent, et vel implectantur, vel reiiciant, futuri auctores Polytaeni, Aristidis, Isocraetis, Andocidis, Hyperidii, Philostratorum, Aeliani, Xenophontis, aliorumque. Nam horum omnium loci multi continentur a *Valchenario*. Nos afferemus inde quaedam, quae ad curam eius pertineant, qui Xenophontis libros, vel omnes, vel nonnullos edere volat. Vitam Agesilai abiudicat Xenophonti totam, videturque sibi deprehendere ibi notas multas, e quibus certissime existimari possit, auctorem libelli fuisse Sophistam, nescio quem (p. 266. et p. 704). Memor. II, 1. 20 verba, *καὶ ἐν ἄλλῃ δὲ εὐπωθεῖται. εἰ πορευθεὶς εἰς Μῆναι, μοι τὰ μάλιστα μῖσος. μή τι σελήνη ἔχηε*, iustificata sunt *Valchenario*, arbitraturque ea adiecta fuisse a recentiore quodam Grammatico (p. 157). Paulo post, in eodem li-

bello, c. III, 16 et pro λόγῳ ὑπερέχει censet. rescribi oportere λόγῳ ὑπερέχει, et verba καὶ αἰετὴ μολομένη τιμῆσαι eicienda putat, quam sint Graeculo ludimagistro, quam Socrate, digniora (p. 140). Sed de harum coniecturarum veritate viderint alii. Hoc quidem usu edocti scimus, restare in illis libellis Xephonteis non pauca, quae paullo maiorem curam et diligentiam desiderent: fatemurque libere, nos mirari satis non potuisse, Virum doctissimum, III, 3, 8, pro ἔτε ἰππίων ἰγυθῶν legendum coniecisse ἄλλ' ἰππίων ἀγυθῶν. Immo est vitium operarum, quae in editionibus Lipsiensibus omiserunt, deceptae exemplo Caseliano, quod sequutae sunt, verba ἔτε ἰππίων. nam in reliquis libris locus totus ita legitur, ἀνευ γὰρ δὴ τῆς ἔτε ἰππίων ἔτε ἰππίων. — Praestat sane excutere prius et inspicere libros antiquos, quam omnia hac cura et diligentia, statim confugere ad levitatem coniecturarum. Atque ex haecenus dictis lectores nostros speramus satis cognituros esse etiam *Falckenarii* meritorum in Herodoti Musas magnitudinem et praestantiam singularem.

Reliquum est, ut breviter indicemus caetera Opuscula, quae hoc Volumine continentur. Retinuit igitur *Wesselingius*, non sponte, sed rogatu et auctoritate aliorum, Ad ditamenta *Henr. Stephani* omnia, hoc est, libellum de Vita Homeri (p. 747—761), setum haud dubie spurium, additis et notis, et lectionibus variis, cum e Codice Palatino *Jungermanni*, et Amstelodamensi, tum e Codice Barocciano, quo usus est *Ioh. Reinoldius*, qui Opusculum illud Londini ante annos duodecim edidit: Excerpta e scriptoribus variis de Legibus Persarum et Aegyptiorum (p. 762—784): libellum de Incremento Nili (p. 785—802): Excerpta Ctesiae (p. 803—868). Sequuntur excerpta ex Camerarii et *Henr. Stephani*, Praefationibus: Chronologia Herodoti: Annotationes integrae *Thomas Galri*, et *Jac. Gronovii*, cuius exempli paginas notatae sunt in marginibus exempli *Wesselingiani*, adjecta etiam ejusdem Praefatione. Claudunt Opus Διζυόν τῶν Ἡεροδοτῶν Διζυόν e Codice Bibliothecae S. Ger-

S. Germani, cui additae sunt notae Editoris, cuiusque Specimen iam *Montefalconius* vulgaverat in Catalogo Biblioth. Coislin. p. 484 f.; et Indices cum rerum, tum verborum Graecorum, quae in notis illustrantur, et Auctorum utriusque linguae, qui in iisdem vel corriguntur, vel illustrantur: quorum Indicium auctor est *A. Klotzius*, doctus et solers Gymnasii Hagani praceptor.

Iam ut omnino litteris bonis, et praecipue Graecis, toto pectore gratulamur hoc Opus, quod immortale propriumque nominis Wesselingiani maxime monumentum futurum esse, non tam speramus, quam confidimus: ita vehementer socioque optamus, ut in Germania nostra exoriatur librarius liberalis, salutisque Litterarum amans, qui suis sumptibus, socio et adiutore Viro quodam docto, describat exemplum hoc Herodoti Wesselingianum, ita ut exhibeatur solus textus Graecus, addita tamen lectionis varietate, et adjuncto Indice verborum Graecorum utili, ut etiam pauperes minusque beati historiae veteris et Graecarum litterarum amici, comparare sibi facile et bene libros parentis historiae, eorumque lectione assidua et diligente animum pascere, ingeniumque alere ad omnem elegantiam, sine ullo impedimento possint.

AUGUSTINI MARIOTTI, Romani Presbyteri, S. T. D. de Nipho Neptuni argenteo inciso Commensarius, ad Illustriss. et Reverendiss. D. D. Abb. Joh. Carolus de Gensilibus, S. Caes. Maj. Consiliarium, et Electoralis Aulae Mogunt. Consiliar. Status intimum, plurimumque S. R. J. Principp. negotiis praeposum apud S. Sedem.

Romae 1762. ap. Benedict. Francossum et Cajetanum Paperium, plagg. 2. et dimid. in 8.

Damus hic totam doctissimi Viri dissertatiunculam, quae in paucorum manibus est, neque in nostras venisset, nisi amici veteris, illi *Schlusgeri*, beneficio. Dudum enim Itali

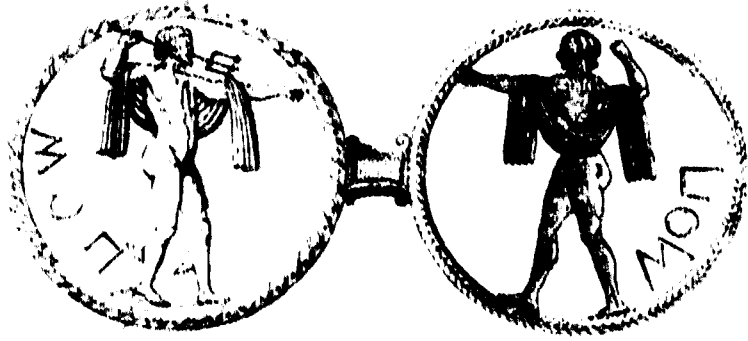
nihil ad nos mittunt librorum suorum, magno Actorum nostrorum incommodo, sed et literariae reipublicae, cui, recensendis libris bonae frugis libenter operam locamus. Dabit igitur veniam MARIOTTVS, V. Cl. si libellum hunc, ut etiam exteris innotescat, neque scriptus soli Italiae credatur, non per epitomen lectoribus nostris, sed integrum tradimus.

Tab. II. Numus hicce, ruderibus quibusdam in agro Romano effusus, superiore anno repertus est. Ut vero ad Urbem delatus, oculos quorundam, qui in re antiquaria sunt atque censentur eruditissimi, offendit, nullum, vel quod carie aliqua obesus, vel quod characteres negotium facessiverint, de se iudicium ab his habere potuit. At contigit, ut, quum de illo in amicorum frequentia disputaretur, Mariottus suam protulerit sententiam, quam scripto asseri nequaquam posse contendebat nonnemo. Hinc incessit illi, qui tamen severiores musas colit, nec se antiquariis accenset, cupido, rem et cognoscendi apprime, et pro modulo asserendi.

Isthaec scribendi occasio: sed iam Numum versemus. In antica parte est robustus vir, stans, ad humeros fere usque crinitus, barbatus, cui pallium, semicirculi figura, terga oposit, ac brachia utraque recurrens, tunc inde ex aequo diffluit; tridentem dextra elevat, et fere vibrat, non tamen jacit, si attento oculo cernas, ac sinistro brachio longe extenso, manum, imperantis ad instar, prorsus movet: ex quo facili negotio colligitur, expressum eo locò Neptunum esse, neque alium. Nam crinibus eum prolixis, ac tortis, (quos *Lucianus* in sacrificiis cyaneis nigros vocat,) barba etiam refertum, veteres Numi, ac signa omnia, exhibent. *De la Chaussée* Mus. Rom. Sect. 2. Tab. 7. edit. Rom. 1707. *Antonius de Cavalieriis* &c. Et iure meritoque, quum de se ipsis dii apud *Luclium*, teste *Lactantio*, de ver. sup. cap. 3.

Ut

Tab. II. ad Nov. Hel. Erid. H. 1763. Mens Jun. P. II. p. 308. seq

Vesperum in die

Ut nemo sit nostrum, quin Pater optimus Divum,
 Ut Neptun' Pater, Liber, Saturnu' Pater, Mars,
 Janu', Quirinu' Pater nomen dicatur ad unum.

ubi legit *Fr. Douza*, omnes dicatur ad unum. *Diserto Agellius*, lib. 5. cap. 12, Jovem Latini veteres a juvando appellaverunt, eundemque alio vocabulo juncto Patrem dixerunt. Nam quod est in elisis, aut inmutatis quibusdam literis Jupiter, id plenum, atque integrum est Jovis-pater. Sic et Neptunus-pater conjuncto dictus est, et Janus-pater, et Mars-pater: hoc enim est Marspiter, et Marspater etc. *Barbam* itaque quam Jovi, in quo coelum; Plutoni, in quo terram nobis *συμβολας* innoverunt veteres, eandem quoque Neptuno, in quo mare, dederint necesse est, aetatis ac dignitatis ratione habita, tanquam primoribus, ac aeternis elementis, quibus stat mundus, quem aeternum, *Aristoteles* praefertim, voluerunt.

Iam ad pallium; (*carbasus* potius dici debet.) *Carbasus*, inquit *Non. Marcellus*, de gen. vestim. C. 14. p. 790. n. 28. edit. *Gothofredi*, pallium, quo fluvii annuuntur vel opulentiae causa, aut lino tenui: *Virg.*

Eum tenuis *Claudio* velabat amictu
 Carbasus —

Hoc pallium eo modo sinuosum, ac utrinque diffusum, nil praese novi, si ex se spectes, terra poterit; nam pallium collo superinductum, si brachia eleventur, ut fit in *Numo*, sinuari, et hinc inde diffundere necesse est; nisi velimus ad geminum ambitum, quo mare terram universam alluere *Macrobius* dixit, Artificem respexisse. Nunc de Oceano, inquit, in *Somn. Scipion.* lib. 2. quod promissimus, astringimus, non uno, sed gemino eius ambitu terrae corpus omne circumflui. Cuius verus et primus motus est, qui ab indocto hominum generi nescitur. Is enim, quem solum Oceanum plures opinantur, de finibus ab illo originali refusus, secundum ex necessitate ambitum

tum facit. Ceterum ejus prior corona per zonam terrae calidam meat, superiora terrarum, et inferiora cingens, flexum circi æquinoctialis imitata. Ab oriente vero duos sinus refundit, unum ad extremitatem septentrionis, ad australis alterum. Rursusque ab occidente duo pariter effunduntur sinus, qui usque ad ambas, quas supra diximus, extremitates refusi, occurrunt ab oriente dimissis.* Qua idea retenta, dicere etiam oporteret, hemicycli illius figura, quam pallium induit, aquarum super terram alluvionem ab artifice fuisse expressam, quam non sphaeroidicam, aut alterius figurae, sed sphaericam veteres unanimi consensu afferuerunt. Immo, Oceanum Graeci et Latini ideo nominant, eo quod in circuli modum ambiat orbem, sive a coloritate etc. verba sunt Isidori. Vel ergo pallii figuram motus ipse corporis fecit, vel si data opera pallium adaptavit artifex, dicendum in ea significasse Neptunum; nam postremo et inde plures antiquorum dictum esse Neptunum pronunciarunt, quod terram operiat, et obnubat, tanquam velamento aliquo, aquis: ut Varro libro 4. de ling. lat. Neptunus, quod mare terras obnubit, et nubes coelum; a nupta, id est operatione, ut antiqui.

Videamus jam, an ex eo, quod robustum et stantem caelavit artifex, argumentum potè possit, esse Neptunum? Vis illa corporis universi iure datur Neptuno, utpote qui primus in mundo ferat cum reliquis elementis, quae veteribus *ἀρχαί* et *ἄρχαία* dicta sunt. Omne corpus, inquit Cicero, 2. de natura Deorum, aut aqua, aut ignis, aut aër, aut terra, aut quae ex his componuntur: hinc videmus, lunonem, sub qua aera expresserunt, corporis habitu angusto, validoque, ut Jovem etiam, Plutonemque, aslingi. Robur ergo illud Neptunum satis indicat, quod aquam, sicuti et cetera elementa numquam intermortura, sed perpetuo vivacia ac robusta fors consuerint. Audiatur Macrobius lib. 2. Cap. 12. Quod autem sit (Tullius) mundum quadam parte mortalem: ad communem opinionem respicit,

spicit, qua mori aliqua intra mundum videntur, ut animal exanimatum, vel ignis extinctus, vel siccatus humor. Haec enim omnino interiisse creduntur. Sed constat secundum verae rationis assertionem, quam et ipse non nescit, nec Virgilius ignorat, dicendo, nec morti esse locum: constat, inquam, nihil intra vivum mundum perire, sed eorum, quae interire videntur, solam mutari speciem, et illud in originem suam, atque in ipsa elementa remeare, quod tale, quale fuit, esse desierit.

Stantis figura quoque Neptunum plane confirmat. Hic vero loci opus est revocemus in memoriam *πολυωνυμίαν*, quod nominum multitudinis alia atque alia, prout effectuum, quos producere credebantur, serret varietas, ratione habita, insigniri solabantur Dii: sic Jovem, sic Apollinam, sic Mercurium, alioque modo hoc, modo alio, juxta effectus, nomine compellabant. Quod adeo pergratum sibi factum consueverunt Dii, ut Diana, verba sunt *Id. Seldeni* de Diis Syris, apud Callimachum, Jovem Patrem, ut perpetuum sibi virginis florem, et *πολυωνυμίαν* tueretur, omnia deprecaretur.

Δός μοι, inquit, παρθενίην αλάριον, ἄππω, Φυλαίσειν, καὶ πολυωνυμίην.

Onomastici hymnos, (quorum auctorem Orpheum credit imperitum vulgus,) qui luculentissimum huiusce rei specimen praebent, et de astrochitonis nominibus quadraginta plus minus carmina, ubi Bacchus *μῦθος*, ut ait Nonnus, *Φωτῆ* precatur, occupantibus monso: habentur in Dionysiacorum XI. Ab hoc ritu *Ἰλις μυθώνομος* dicta est, etc. et paullo superius: *πολυωνυμίαι* exoptatissima habita est numinibus gloria. Itaque, ne longe abeam, Neptunus ipse Conservatoris Augusti, in numo Galliani, Roducis; in numis Postumi, Vespasiani, et in Inscriptionibus *Huberti Ciolini* in Thesaur. antiqu. Servatoris, in centum Inscripse. *Jof. Koch. Vulpii*; ac Tutolaris, in pervotullo Kalend. mens. Febr.

Febr. inter Authores rei rusticae, edit. Populi Rom., et apud Gruter., titulo insignitur. Ἰππιος quoque dictus, ut fabula fert, ac notat *Junius Philargyrus* in Georg. Virgil. inter auctores rei rusticae in aedib. Pop. Rom. Neptunus etiam parens quorundam equorum fertur, ut Pegasi ex Medusa, et Arionis ex Cerere, cuius feminium Adrastus habuit.

At enim *Macrobius*, ut ad rem veniam, audiatur. Neco mirum inquit Saturni. libr. I. si gemini effectus variis nominibus celebrantur, cum alios quoque Deos ex contrario in eadem re duplici censi et potestate accipiamus, et nomine, ut Neptunum, quem alias *Ἰνδοίχθονος*, id est terram moventem, alias *ἀσφαλίωνος*, id est stabilientem vocant. Ἀσφαλίωνος igitur Neptunum expressum artifex, statem reddidit; nam, si teste Oppiano, terrae fundamenta inconcussa stabiliro dicitur, eum ratione illa elungi oportuit, qua firma haec terrae statio significaretur, quod pedo firmo stans optime innuit.

Sed quum imperantis instar brachium sinistrum longe protendat, corpusque impetu paulum actus ante ducat, oportet, ad staticas leges, ab eo parumper sinuari poplitum, calcaneumque dextrum elevari; digitis tamen, toni-pedeque humi stans, ut fundamenta terrae sint inconcussa. Hoc igitur loco dicere nequaquam possumus, *Ἰνδοίχθονος*, sive *Ἰνδοίχθονος*, neque rursus, quod pugnet; nam hoc ad-vertius Montefalconium inferius salum esse evincam: reli-quum ergo, ut motus ille dexteræ, motus tantummodo sit imperantis, et qui ventos fluctusve marinos compescat, qualis apud Virgilium I. Aenoid.

Eurum ad se, Zephyrumque vocat, dehinc talia satus:
Tanta ne vos generis tenuit fiducia vestri?
Jam coelum terramque, meo sine numine, venti,
Miscere, et tanta audetis tollere moles?
Quos ego. Sed motos praestat componere fluctus:

Post

Post mihi non simili poena commissa luctis,
 Maturate fugam, regiique haec dicite vestro,
 Non illi imperium pelagi, saevumque tridentem,
 Sed mihi sorte datum: tonet ille immania saxa,
 Vestras, Eure, domos: illa se iacet in aula
 Aeolus, et clauso ventorum carcere regnat.

Dicebam vero, Neptunum *θεοῦ* *Ποσειδῶνα* non exprimi: nam fuit haec veterum Graecorum sententia, quod terrae motum aquarum concussio ciceret: ita *Servius* in I. Aeneid. ad illud, Neptunus muros: ipsi enim, inquit, fundamenta sunt consecrata, cuius et moventur arbitrio, unde *θεοῦ* *Ποσειδῶνα*, *θεοῦ* *Ποσειδῶνα* dicitur, hoc est terram movens aequae concussione, sicut terrae motus continent opinionones: et *Isidorus* lib. 14. cuius (terrae) motum alii dicunt ventum. . . alii aquam dicunt generaliter in terris moveri, et eas simul concutere sicut vas, ut ait *Lucretius*; quanquam posteriora Romani non ita senserint. Quoniam, inquit *A. Gellius* Noct. Attic. esse causa videntur, quam ob rem terrae motus fiunt, non modo his communibus hominum sensibus opinionibusque compactum non est; sed ne inter physicas quidem philosophus satis constitit, ventorum ne vi accidant specus hiatusque terrae subsuntium, an aquarum subter in terrarum cavis undarum fluctibus, pulsibusque, ita ut videntur existimasse antiquissimi Graecorum, qui Neptunum *θεοῦ* *Ποσειδῶνα* *θεοῦ* *Ποσειδῶνα* appellaverunt: an cuius aliae rei causa, alteriusque dei vi, ac numine, nondum etiam, sicut diximus, pro certo creditum. Propterea veteres Romani, cum in omnibus aliis vitae officiis, tum in constituendis religiosis, atque in die immortalibus, animadvertendis castissimi, cautissimi, ubi terram movisse senserant, nunciatumve erat, ferias eius rei causa edicto imperabant. Sed dei nomen, ita uti solet, cui servari ferias oporteret, statuerit et edicere quiescebant, ne alium pro alio nominando, falsa religione populum alligerent. Eas ferias si quis pollueret, periculumque ob hanc rem remotum esset,

Rr

hostiam

hostiam sic deo, deae immolabant. Idque ita ex decoris Pontificum observatum esse *M. Varro* dicit: quoniam, et qua vi, et per quem deorum deorumve terra tremaret, incertum esset. Quod repetit *Alexander* ab *Alexand. Genial. diar. lib. 5.* ibique *Tiraguellus*.

Itaque, ut robur iis, quae superiore Sphaera dixi, adiciatur, Neptunus hoc loco *ἰννοσίχθων* haudquaquam exprimitur; nam, ut esset *ἰννοσίχθων*, oportuisset, tridentem non attollere, quo ieta terra intremoret: sic enim apud *Ovidium*, *Metamorphos. libr. I.*

Ipse tridente suo terram percussit, at illa
Intremuit. — — —

et 2 Aenoid.

Neptunus muros, magnoque amota tridente
Fundamenta quatit, totamque a sedibus urbem
Eruit —

De tridente denique verbis quid opus est? *Servius* in ea *Virgilio* I. *Aenoid.*, iam coelum, terramque: certe, inquit, illud est, quod tria haec numina, licet divisa imperia tenent, videntur tamen regni totius habere potestatem, sicut et ipsa elementa, quae retinunt, physica inter se quaedam ratione junguntur, quod et ipsorum Numinum sceptris significant. *Jupiter* enim trifido utitur fulmine, *Pluto* cerbero, *Neptunus* tridente.

Et haec quidem omnia, ut patet, falsipotentem et multipotentem *Jovis* fratrem, *Neracum* Neptunum, ut cum *Plauto* loquar, in hoc numo adstruunt: quare non video, occur ea de re fuerit dubitatum. Negotium ne facillimum characterum? scilicet, primo obtutu insipientibus ingerere speciem si possent; quod tamen ingerant, nihil est. Vel enim characteres illos, vel graecos omnes legimus; vel uti etiam alienis litteris admixtos: utrumque qui faciat,
Neptu-

Neptunum profecto legat, et ex characteribus, ut ex reliquis hucusque dictis, nummo addicat.

Itaque quum Latini Neptunum, Graeci *νεοειδης* vocent, quis jam eo numo salipotentem ab artifice expressum addubitet? prima ac tertia littera, in quibus difficultas esse potest, graeco haecule sunt, ac π , et σ sonant. Nam licet ea antiquissima Π forma sit; in vetustissimis tamen marmoribus, etiam haec postrema Π legitur; σ etiam graeca est, siquidem vel inclinatur hac ratione Λ ab artifice ob figuram numi circularem, quam scribendo insequitur, vel sero hoc modo Σ erecta sculpsit, ut in per-vetustis quibusdam numis atque marmoribus exhibetur; quod et Montefalconius in Palaeographia, et iuxta Epitome Hieronymus Cryptoferratus, docent. Et haec quidem, si litterae graecae sint universae; si vero permixtae fuerint alienis characteribus, adhuc in illis *νεοειδης* legamus necesse est, quum σ , in quo maior sita videtur difficultas, sic reddam, ut M graeca, cum Phoenicia littera S omnino conveniat, apud quos ita scribitur Λ . Constat autem tam apud Graecos, quam Romanos, characteres alienos, in numis quoque misceri, fuisse in more positum, ut etiam observat Spanhemius, de praest. et usu. num. Sive ergo graeca totam, sive alieno charactero etiam permixtam inscriptionem legamus, ea Neptunum utrimque exhibet.

Ad haec, Montefalconius, in antiquit. explic. numum profert, illi, qui praesens manibus est, simillimum, hisque characteribus caelatum qui in nostro visitur; nisi quod paulum in eo distat, quod characteres manus sinistrae recta subsunt, hoc modo, I. O W E I, et post σ , π insuper additur, et *νεοειδης*, sive ut ego, *νεοειδης* legit. Porro, in eo Neptunum et Montefalconius iura meritoque agnoscat; unum ab illius sententia distrahit, quod quum ille numum, in quo Neptunus pugnae est, exhibeat, contendat delinere, pugnae

pugnare etiam Neptunum in altoro quem dixi numo. Sed en eius verba: observatu dignus est numus sequens 6) Demetrii Poliorcetae contra Ptolemaeum pugnam et victoriam navalem praefereus, cuius apud Plutarchum descriptionem habes. In proa navis victoria stans tuba canit, in altera navi facie Neptunus, pugnantis more, brachium pallio involvens, tridentem vibrat, ut hostes profligat. Haecenus *Montesalcovius* recte; pergite vero: pari modo instructus ad pugnam cernitur in numo Posidoniorum, qui sibi Neptunum favere putabant, quod Neptuniorum nomine insignirentur. Nam quod Neptunus pugnet, satis demonstrat 1. motus corporis antedictus, 2. tridentem, quem prorsus dextera vibrat, et quod magis est, pallium, non ab humero hinc inde diffusum, aut corpus aliquo modo obtegens, quum nudum pateat totum, sed sinistro brachio, quod prope manum circumnit, superinductum, quae pugnantibus omnino convenit: hos enim expeditiones, quoad fieri potest, oportet esse ad pugnam. Male ergo Neptunum pugnare contendit *Montesalcovius*, quum neque corpus, antea ut Neptunus, ducat, neque tridentem dextra vibret, sed sinistra complectatur; neque, impediti loco quo manus sit, pallium, sive carbasum, brachio involvat; ut interim silantio praeterea posticam numi faciem, in qua antea proelium victoriae stans, ac tuba canens, negotio facili indicat. Stat igitur, Neptunum uti ventos fluctusque compescentem exhiberi, eo prorsus modo, quo insculptum ab artifice fuisse in nostro superius afferebam. At enim, quod caput in numo est, *Montesalcovius* ipse Neptunum numo adstruit, necumque una sentit. Et haec de antica numi facie.

Reliqua superest postica numi pars, in qua si non nihil difficultatis inesse dixeris, longe non abeam. Igitur illam inspiciamus. Figura, quae eo loci ostingitur, motu corporis, pallio, et inscriptione, alteri, quam explicavi, simillima prorsus est; cum stas, pallium seu carbasum
finis.

sinuatur, ac utrinque brachia recurrente diffluit, manumque alteram, ut tridentem elevet, attollit; alteram, protenso brachio, recta extendit. Characteres item idem sunt, ac MOY, ut in antica, legitur. Hæc vero ab illa differt: primo, quod in antica pectus sine carbato, qui terga operit, figura videntibus exhibet; in postica, absconso pectore, terga pallio sinuoso inducenda offert. Deinde, quamvis dextera sinistraque manus, eodem ex æquo ac in antica repræsententur modo, ita ut eandem de causa tridentem adesse omnino oporteret, tridens nihilominus non apparet. Tertio, quod barbatur antica exprimat, postica sine barba; denique characteres in antica, insipientibus numum, sinistrorsum, in postica dextrorsum sunt: utrinque vero a dextra, ut apud Hebræos fieri solet, legi incipiunt, quod et apud Græcos in more positum fuisse veteres inscriptiones, numique aliquot, immo et ille *Montefalconi*, et hæc *Waller* ostendunt. Et hæc sunt, quibus postica, sed forsitan leviter, ab antica differt.

Est autem aliquid, quod ex toto inter se differunt: nam anticae numi pars figura prominet, ut in numis ceteris, posticae vero hæc est imago cava, et intus cusa, sive, ut aiunt, incusa contra est. Quæ sane res, hæc nunc primo non observetur, difficultatem nihilominus insipientibus ingerit, causamque apud scriptores rei numariae, quorum nomenini idcirco hæret æquæ, diversam habet. Sed horum duo audiatur. *Hegervs*, in *Thesuro Electorum Brandenburgensium Select.* in *Metapontinorum* solici agricult: De capite havis, inquit, adhuc audire placet, neque enim quo sine in numi matris *Metapontinorum* occurrit, facile dixerit, ac cum incusum sit, neque rationes signaturæ assequor. Caput havis, respondit *Dubodrus*, ex agricultura interpretationem mutuatur, de qua supra. Ratio signaturæ obscura esse non potest. Cum figura matris argenteæ incusa sit, utique clarum est, eam in matrice, quam vocant, non caelantam, sed ex ea elevatam

tam fuisse, eo plane modo, quo hodiernum artis peritissimi numismatum et figuras et inscriptiones ex chalybe elevare, et elevatas in matrices incutere solent, ex quibus postea rursus elevatas in numismatibus prodeunt. At mihi, excepit *Archasophilus*, error signaturae hic videbatur inde ortus, si numisma quoddam percussum ex superiore matrice forte non eximeretur, unde postea necesse fuerit, figuras eius subtratae laminae eo modo imprimi, quo et in hoc Metapontinorum numismate cernimus. Res hoc credibilior est, quo rariora sunt eius exempla; cum plura procul dubio profuerent, si ex *ἄρχαιος* evenisset. Paucitas exemplorum, respondit *Dalodorus*, contra me nihil facit, cum ingenii politioris hic foetus esse possit, qui, ut a communi more interdum recedit, ita et raritate sibi pretium conciliare solet. Ceterum, nec numismatis percussi figurae elevatae eius duritiei sunt, ut denuo argenteam massam frangere, eique ita immitti possint, nec omnia exempla rationem admittunt. Si enim valeret, eadem figura, quae in averfa elevata cernitur, etiam in adversa incusa constanter deberet reddi; nam si residet in superiore matrice, necessario inferioris figuram denuo massae argenteae inprimit, quae et ab altera elevata redditur. Sed hoc in numismatibus perpetuum non est, uti ex proposito intelligas, in quo non eadem figura, *Spica* videlicet, sed diversa plane, *Caput bovis*, redditur. Hactenus *Begerus*. *Jubertius* vero, *Scient. delle Medagl.* Se ne trovano, inquit, fralle antiche consolari, ed alcune nelle imperiali di bronzo, e di argento. Noi le chiamiamo incuse, cioè non improntate. La conformità di queste medaglie potrebbe sorprendere un nuovo curioso, perchè in vece di un rovescio, non hanno se non l'istesse figure che hanno dalla parte della testa, battute come per fare un modello, o una forma. Confesso, che ho sempre avuta difficoltà nel comprendere, chi ciò sia seguito per difetto di avere applicato il secondo quadrato, o forma di acciaio, e volevo più tosto figurarmi altre ragioni, finché ho inteso da uno, che fra gli uomini di Francia intendeva meglio,

meglio, che cosa fosse il torchio di monetière, che ciò veniva dalla fretta del monetière medesimo, il quale prima di ritirare una medaglia, che aveva battuta, rimetteva un nuovo tondo, il quale trovando da una parte il quadrato, o la forma di acciaio, e dall'altra la medaglia precedente, improntava dalle due parti l'istessa testa, da una parte in rilievo, dall'altra in incavo, ma sempre più imperfettamente, essendo lo sforzo molto più debole dalla parte della medaglia.

At enim illi nulla sententia arridet, siquidem *Begerus*, ut a primo exordiar, vel sui conceptus ideas explicare nescit, vel a vero longissime distat; nam artis peritissimi, ut ipse contendit, non ex eo figuras et characteres, qui in numis prominent, efformant, quod numismatum et figuras et inscriptiones ex chalybe elevare, et elevatas in matrices incutere soleant, ex quibus postea rursus elevatas in numismatibus prodeunt: sed idcirco imagines et characteres prominentes ex toto videntur, quod in chalybe ipso cavum utrorumque exemplum caelo insculpat malleator. *Jobertii* quoque, sive *Aizotti* ratio, quamvis verosimilior, nuntat tamen: nam eluditur argumento *Dulodori*, quod ex *Begero* iam retuli, nec numismatis percussis figuræ eius duritiei sunt, ut denuo argenteam massam frangere, eique ita immitti possint. Si enim valeret, eadem figura, (quod tamen perpetuo non accidit, ut patet etiam in specie nostra), quæ in averfa elevata cernitur, etiam in adversa incusa reddi constanter deberet.

Alio itaque mentem cogitationemque factò opus est ut applicemus; imago etenim numi postica, licet sit eadem, si ea ex toto consideretur, ex æquo ac illa quæ in antica sculptar, discrepat nihilominus, (ut cetera recensita, quæ huc minime faciunt, modo prætermittam,) primum in eo, quod antica, ut superius dixi, pectus, sine carbaso, qui terga operit, videntibus exhibeat: contra postica pectus
omnino

omnino abscondat, et terga pallio sinuoso induta offerat: Secundo, quod in antica characteres incipiunt circa suram Neptuni littera Π, in postica autem, circa nates quidem, sed littera Π. Porro certum quam quod maxime est, quod si superior numi imago, modo quo contendit *Iobertius*, malleatoris celeritate reddi in infero argento debuisset, debuisset sane reddi anticae simillima; at enim antica pectus exhibet, postica vero terga, antica post humeros habet carbasum, qui parum hinc inde circa latera apparet, posticam pallii sinus totus, quantus est, amicit. Eadem de causa, quum inscriptio circa Neptuni nates in antica sinistrorsum videntibus habeat Σ, in postica eodem loco, licet videntibus dextrorsum ζ legi deberet; et nihilominus legitur Γ. Constat itaque, neque a *Begeri*, neque a *Iobertii* partibus, stare nos posse.

Dicet aliquis, quam ratione id ergo accidit? At enimvero, quis ego sum, ut rem explicatu difficillimam, quam Antiquarii ipsi ex tripode accepto, propinam? nulus certe, ac Davus quidem, non Oedipus. Dicam tamen, quod sentio; Lector, aptiora donec, aut veriora suppetent, si lubet, sequetur. Sicuti in superiore chalybe, quam exemplum, matrem, et patrio sermone stampa, forma, conio, iure merito dixeris, Neptuni imaginem totam cavam effinxit Artifex: unde in argenti percussione visa est inde prominens ex toto; ita, (quoniam contrariorum eadem est ratio,) in chalybe infera imago numi nostri postica ex toto prominens efformata ab illo est; quo factum, ut cavum quum esset superius exemplum, Neptunus prominens redderetur; cava autem figura numi postica, quod exemplum, aut mater prominens si subesset, signata appareret. nam quod malleator caelo, aut viriculo illam inculpate voluerit, nautiquam mihi arridet. Haecenus de materiali, ut scholae loquuntur, numi figura.

Restat

Restat adhuc, quod in numo praecipuum est, de imagine ipsa instituendus sermo. Etenim, quum eadem figuratione, si ea, quae adnotavi, excipiantur, posticam ex aequo ac autenticam numi faciem cuserit argenti flos; quaeri iure merito potest, ecur iterum eadem imagine signare numum ei libuerit? Quamvis enim eius generis numi novi non sint, ut de illo Neronis, in aversa et adversa parte ex aequo insculpto testatur Antonius Augustinus: hoc tamen rarissime accidit, et non sine causa factum esse dicendum.

Sed in specie nostra rem innuat Catullus ad Sirm. Pen.

Peninsularum, Sirmio, insularumque
 Ocella, quascunque in liquentibus stagnis
 Marique vulto fert uterque Neptunus,
 Quam te libenter, quamque lactus inviso, &c.

Explicat hoc ita Turnebus: Quum, inquit, de Sirmione Catullus scribit, quascunque etc. quaesitum est, quis sit uterque Neptunus? ac probabilis eorum videtur esse sententia, qui mare superum et inferum, quibus Italia cingitur, interpretantur. Verius tamen fortasse videri potest, quum significet Neptunus eam vim, quae humori praest, ut utrumque Neptunum intelligamus, et eum qui salis aquis imperat. Sic enim Sirmio, insulis, et peninsulae omnibus maris, et fluminum, et lacuum, anteponetur. Huic expositioni favent Catulli verba, qui et liquentium stagnorum et maris mentionem facit. Haec Adrianus Turnebus, cuius primae sententiae adhaeret M. Antonius Muretus. Uterque Neptunus, mare superum et inferum significat. Veteres ergo, qui erant, ut amicus meus olim cecinit,

E di filosofia ricolmi il petto,

Neptunum utrumque exprimere percipientes, gemina eius figura signarunt numum. Quod, si deesset in postica numi parte barba, et quod magis est, tridens; attamen

men ex eadem imaginis figuracione, et corporis brachiorumque motu, ut in antica, nemo ibit inficias, quod tridens etiam adesse debebat, ut mentis conceptus malleatoris artificisque effectui responderet: nam barba, vel quod imago ipsa in numo cava, vel carie aliqua obesa, pictoris oculos, qui numum penicillo reddidit, forsan effugit. Ceterum, quum videam post Neptuni furas utrasque, ealumque dextrum, in antica numi facie, aliquas argenti effusiones excursionsque, quas vulgo dicimus sgranatura, censerem, numum hunc, quantus est, ab argenti flatore primo cufum, non ut perfectus tunc prodiret, sed ut experimentum quoddam faceret, quo viso, perfectiorem inde redderet, absolutissimusque in conspectum lucemque hominum veniret. Haec, inquam, mihi causa, ut reor, quod tridens desideretur, utpote numo infecto, quamvis, ut dicebam, adesse omnino debeat.

Locum postremo, in quo cufus numus est, inscriptio ipsa facili negotio indicat. Nam, si illa *ποσειδωνος*, vel *ποσειδων* legatur, argumento est, a Posidonia cufum, qui nomine Neptuni insigniti erant, eiusque opidum illud, nisi malis urbs, sacrum. Est autem Posidonia opidum maritimum, in Lucania a Sybaritis conditum, quod postea nuncupatum est Paestum, ut auctor est Strabo, hodie Patti, sive Pesti.

Haec sunt, quae de numo incuso Neptuni, Mariottus prodidit. Nobis visus est, extemporanea scriptiuncula, quidquid de Neptuno memoria suggereret, negligentiori calamo credidisse, atque adeo decepisse Lectores, qui de numis incusis potius, quam de Neptuno, quem et pueri nostrates plus satis norunt, disquisitioniunculam expeditabant; cuius loca indigestum chaos rerum eo minime pertinentium reperisse, una nobiscum indignabantur. Si nos audit Presbyter Romanus, et cur num audiat existimationi eius providentes, numquam, tota vita sua, de rebus ad rem numariam aut antiquariam universam pertinentibus, quidquam scribet.

bit. Quam quisque artem didicit, hanc exerceat. Hoc sibi serio dictum putet.

CAROLI FERD. HOMMELII IURISPRUDENTIA
numismatibus illustrata, nec non sigillis, gemmis, aliisque
pieturis vetustis vario exornata. LIBRI DUO.

Lipsiae, apud Ioannem Wendlerum MDCCLXIII. plagg.
 18. multis cum figuris aere expressis, in 8.

Haud quidem defuerunt nostra aetate viri docti, qui la-
 gen, praesertim Romanas, et lapidibus, saxis, marmo-
 ribusque, satis feliciter explicarent, eaque re litterarum hu-
 maniorum dignitatem adferrent: nemo tamen adhuc existi-
 tit, qui in iurisprudencia ex numismatibus etiam illustranda
 operae pretium fecerit. Etli enim *Heineccius*, Vir laude
 nostra maior, verum Germaniae decus, in Praefatione ad
Grundriss Exercitationum Academicarum, de usu et praestan-
 tia numismatum in iurisprudencia nonnulla praeceperit: agi-
 tatum tamen ab eo consilium non solum intra propositi fines
 perstitit, sed idem etiam viris doctis haud satis arrisit, quod
 minutissima quaelibet colligere, et singula sero legum verba
 numis exornare voluerit. Quod adeo nemo adhuc prae-
 stare potuit, hoc felicissime successit *Hommelio*, dum haec
 scribimus Facultatis Iuridicae Ordinario illustri, Viro erudi-
 tissimo. Hic igitur, quod vel ex hoc Libello Lectores in-
 telligent, res sero dissociabiles miscere, id est, cum sum-
 ma rerum civilium forensiumque prudentia, exquisitissimam
 studiorum humanitatis cognitionem conjungere didicit. Is
 igitur indefessa industria, incredibilique labore undique col-
 latis, quae ipse egregia putaret, et quae sunt omni-
 no, omnesque vulgaribus, et tantum monumenta protu-
 lit.

lit, quae ceteris praestantiora esse, et sive ad iuvandam, sive ad ornandam iuris scientiam utilitates quasdam maiores dulcedinesque praebere posse viderentur. Non eget laudibus nostris summa Viri Illustris eruditio, nec facile illas pateret haud minor eius modestia. Quare rem ipsam aggressi, primum quidem, quid duobus his libris continetur, breviter indicabimus, deinde speciminis loco nonnullorum argumenta capitum paullo uberius recensebimus, quo factò facile erit lectoribus, vel sic ex ungue leonem cognoscere. Monumentum I. et II. Iustitiae templum eiusque sacerdotes. III. Poena adulterii, et iudicium Zalucii. IV. Legum Gallicarum codex. V. Ad titulum Decretalium de auctoritate et usu Pallii. VI et VII. Tribunal Praetoris Romani. VIII. Cameralis Iudicii a Maximiliano Primo instituti memoria in numo, qui vulgo Cameralis dicitur. IX. Aenigma Iuris pulcherrimum. X et XI. Lex non Remmia, sed Memmia, de Calumniatoribus. XII. XIII. XIV. Scipionis Nalicae, et Catonis Censorii, vultus aeternales. XV. Poena, quae corium et capillos alicit. XVI. XVII. XVIII. An Pedum episcopale augurum Lituus sit? XIX. Litigatores, sedente iudice, stantes. XX. Manumissio eorum Praetore per vindictam. XXI et XXII. Ministeria palatina ab officialibus in equo praestita. XXIII et XXIV. Lex Publicia de ius et sponsionibus. Ahae leges talariae. XXV. Duellum iudiciale viri et mulieris. XXVI. Fuga *Hugonis Grotii*. XXVII. XXVIII. et XXIX. Lex Iulia de maritandis ordinibus. XXX. *Ulpiani* adhuc superstes imago. XXXI. De Abigois. XXXII. XXXIII. XXXIV. XXXV. et XXXVI. Iterum de Archiepiscopali Pallio. XXXVII. Graduum computatio Germanica. XXXVIII. et XXXIX. Leges Tabellariae, Licinia et Cassia, atque obiter quaedam de Legge Licinia Sumtuaria. XL. XLI. XLII. Ad Capit. undecimum X. de rescripte. XLIII. Picturae ignominiosae, quae Imperium Ger-

man-

manicum Pontificis beneficium esse mentiebantur. XLIV. Ad L. l. §. 10. ff. de inspiciendo ventre, et custodiendo partu. XLV. Regnum Italiae sub Ottone Magno junctum Imperio Germanico. XLVI. Duellum judiciale bestias et hominis. XLVII. XLVIII. XLIX. Callida, sed malitiosa paëti interpretatio. L. De Aquila Imperii bicipite. LI. De Reliqu. a abolitis; item de Novis Tabulis. LII. Lex Didia de poenis militum. LIII. Consecramentalium jurandorum. LIV. *Numa Pompilius* Populo Romano leges proponit. LV. LVI. LVII. Trium liberorum honor. LVIII. LIX. LX. Summum Pontificis judicium cur Rota dicatur? LXI. De titulo Imperatoris: Semper Augustus. LXII. LXIII. LXIV. LXV. LXVI. LXVII. Insignia Romanorum loquentia. LXVIII. Hominum regi Crallio praestitum Saeculo XIV. LXIX. LXX. LXXI. et LXXII. *Servius Sulpicius*, *Alphenus Varus*, et *Sempronius Sophus*. LXXIII. Singularium certaminum furor lege coercitus. LXXIV. Vindicatio equi secundum veteres Germaniae mores. LXXV. LXXVI. LXXVII. *Sextus Aelius*, *Quintus Tubero*, et *Attejus Capito*. LXXVIII. Involitura primi Marchionis Brandenburgensis, Alberti. LXXIX. Involitura primi Electoris Brandenburgensis, Frederici I. LXXX. LXXXI. LXXXII. LXXXIII. LXXXIV. Feoda Comitum an vexillaria? LXXXV. et LXXXVI. Evagium Solidorum in Novella *Theodosii*. LXXXVII. Legitimatio per Pallium, et per Oblationem curiae caelestis, sive monasterio factam. LXXXVIII. LXXXIX. et XC. Aequitas a Iustitia distincta. XCI. XCII. XCIII. XCIV. XCV. et XCVI. Roma reges pronuntiat. XCVII. Colossi iurisdictionis in Germania iudicis, Gladius insignis Comitum. XCVIII. Traditio fundi symbolica per fureculum. XCIX. C. CI. et CII. De officio Consulum. CIII. CIV. et CV. Vaelligalia remissa, et de Curia Publica. CVI. Traditio symbolica per Chirothecam. CVII.

CVII. Feodum Ligium. CVIII. Lex Papia incerti argumenti, aut potius Papiria, de suffragiis. CIX. et CX. De ornamentis galearum scutorumque frondosis. CXI. Suum cuique. CXII. Ad titulum Codicis de precibus Imperatori offerendis. CXIII. Traditio aedium per ostium. CXIV. In orbe Romano qui sunt, ex constitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti sunt. CXV. CXVI. et CXVII. Leges Coelia et Cassia tabellariae: Tribunal: Libertas. CXVIII. CXIX. et CXX. *Publius Mutius Scavola, Cocceius Nerva pater et filius.* En tibi, Lector, hortum amoenissimum, unde flores quosdam adhuc recentes, certe qui nondum per plures manus circumlati sint, adeoque nec emarcuerunt, decerpere nobis liceat. Plano elegans est Auctoris undique doctissimi conjectura pagina 12. 54. et 96. de pedo episcopali et pallio archiepiscopali. Putat olim, ex eo tempore, quo Christus Petro dixerat, *pasce oves meas*, sacerdotes psecudum magistris quam simillimos fieri studuisse, eamque ob causam non pedo tantum, sed pallio etiam pastoritio sese ornasse. Pastores autem pallio olim indutos fuisse, gemmas, in hunc finem prolatas, pastoresque palliatos sistentas, abunde docent. Haud minus elegans est observatio pagina 37. de Logo, quam, cum Memmia dicenda sit, vulgo Romniam vocant. Auctorem legis facit Illustris *MEMMIUS C. Memmianus Gallus*, docetque, litteram fronti calumniatorum iustam haud fuisse R. sed duplex K. i. e. Kalumnias Kaus. Cur summum Pontificis iudicium Rota dicatur, disquiritur pag. 161. Malum autem rem verbis Illustris Auctoris, quam nostris enarrare. *Nihil, inquit, verius esse puto, quam Germanos veteres de re quasdam consultaturos, more etiam Judaeis in Synedrio usitato, et fere naturali, in circulum confedisso, qui nostra in lingua Rad dicitur: —*

Ut vero primum Gothi, postea Longobardi, suam linguam, suas consuetudines et iura, apportarunt in Italiam, imo vestium formas novas Romanis dederunt, nam ex Romana topata fecerunt bruceatam: ita plane mihi persuadere, hoc Italorum verbum, Rota, non quidem Teutonicum esse, cum littera o in verbo Rad non obveniat, sed littera a radicalis et plane necessaria sit; attamen per Salsicium factum esse, ut ad similitudinem nostrae linguae, Itali iudicum coronam Rotam dicerent. Ne quid autem dubii super sit, facit non pavimentum solum, ex Domitii Bormini Tribunali Rotae Romanae delinatum, sed faciunt etiam sigilla Iudicum Iulii tribunalis, coronam hominum exhibentia. Pagina 214. contra Christianum Gottlieb. Schwartzium docetur, legitimationem per pallium et voltam parentum, etiam minus frequens fuerit altera illa per pallium, seu cortinam aleris, tamen ideo inter aulicos tabulas haud referendam esse. Eleganter etiam dissentit Muller in o m m x i v x p. 230. de Colotis, iurisdictionis in Germania iudicibus. Non alius, inquit, Rotundus, nisi Colossus est. Cum autem inter signum atque signatum quaedam, ut plurimum, similitudo intercedere soleat, si ex me quaeras, quam ob causam statua gladio et clypeo armata iudicum banni regii sua iurisdictionis superioris habeatur? respondeo: non Imperatoris, sed Comitis, hanc formam videri, ut vel gladius significet, constans ac perpetua Comitum nota. Solus nampe quondam in Germania ius per Comites Advocatusque suus dicebat Imperator, quem glossa iuris municipalis Saxoniae fontem et originem dicit omnis in Germania iurisdictionis. Haec si vera sunt, ut sunt notissima, nonne credibile est, hoc signum clavis, si urbs Imperator iura Comitis, sua iurisdictionem superiorem concessisset, in foro suo collocasse, quasi ligneam Comitis imaginem, ut potestatis suae iurisdictionis adquisitionis documentum esset. Sed luculo, fac scimus, salivam

328 NOV. ACT. ER. M. IUNII A. MDCCLXIII. P. II.

salivam haec movebunt lectoribus nostris, ut ipsi lectio-
ne tam docti et elegantis libri sitim explere cupiant.
Nobis autem nihil superest, nisi ut praeter vitam et vi-
res otium apprecemur Illustri NOMMELIO, quae
libro etiam tertio et quarto, quos in praefatione pre-
mittere videtur, propediem haere republi-
canam litterariam possit.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendæ Julii Anno MDCCLXIII.

Neues Organon etc.

i. e.

NOVUM ORGANON, SIVE MEDITATIONES DE
inquirendo et consignando vero, eoque distinguendo ab erro-
neo et mere adparenti. Auctore J. H. LAMBERT.

Lipsiæ, apud J. Wendler, 1764. TOM. I. Alph. 1.
plagg. 14. TOM. II. Alph. 1. plagg. 4. in 8. maj.

Acta diem hoc Organon recensimus, propterea, quod
quæ nunc edimus Acta Anni LXIII. non debent offi-
cere libris novis, usque bonis, quos a doctis hominibus co-
gnosci interest: et publicæ literariæ. Profecto liber is, cu-
jus nunc argumentum fultus exponimus, in hunc casum ve-
nit. Fortius est, qui *Organon* nomen gerat. Primum con-
scripsit, qui per tot Saecula Philosophiæ non pater tan-
tum, sed princeps vocatus est, *Aristoteles*. Alterum illu-
stri et summo illi Angliæ Cancellario, *Verulamio Baconi*,
debemus, qui in edendo *Novo Organone* prima stravit ac soli-
diora illa fundamenta, quibus his temporibus scientiam pa-
tissimum naturalem videmus superstructam et auctam. Ter-
tium nunc, idemque novum, orbi erudito titule celeberr.
LAMBERTI, quem *Photometriae auctorem* nominasse fultu-
ciat, ut inde intelligat lector, an tali operi par sit con-
sensus, quale id esse debet, quod post duo illa tam
signa

in signis *Aristotelis* et *Baconis* specimina, *Organum* novi nomen mereatur. Multa certe magnaque promittere videtur, quicunque post *Baconem* titulum hunc libro suo praefigere non veretur, in lectorem quippe omnino et totum quantum est ius transfert, eximia atque praecleara omnia inde expectanda. At penes Lectorem esto iudicium, quem ne diutius in limine moreretur, praecipua operis capita, quantum ejus fieri potest, eo ordine, eoque luce exponimus, ut, ad expectationem respondeat opus, ipse pronuncians Lecter possit.

Hoc praecipuum requiritum vel ipsum *Organum* nomen involvit, ut *instrumentum* instar sit, quo amplificari Scientiae omnes atque firmissimis superstrui possint fundamentis. Merito itaque quaeritur, an hoc finibus obtinendis per omnia sufficerint *Aristotelis* et *Baconis* organa? Hanc quaestionem ita solutam sibi Auctor, ut in praefatione ea, quae vel ulterius perficienda, et vel maxime solidioribus superstruenda sunt principis, exponat. Quod si animi, inquit, vel levi attentione perlustres Philosophorum quorumvis Saeculorum et regionum Systemata, haud certe ea sic sibi constare eademque manere deprehendes, quantum hoc a tot tantisque inquirendae veritatis motivis expectare merito possis? Veritatem dum contueris, eam unam vides et immutabilem: Philosophiam contra, quibusvis temporibus et locis, ita vides veluti veritati oppositam, ut non modo alio continuo induta sistatur vestitu, verum contraria, immo contradicentia mixta principis. Sic certe in pluribus capitibus sibi invicem oppositos reperies *Aristotelem*, *Descartesum*, *Cartesium*, *Newtonum*, *Leibnitium*, *Hobbesum*, ceterosque philosophicorum Systematum Auctores; placitis vero *Idealistarum*, *Materialistarum*, *Scepticorum*, *Fatalistarum* etc. vix communi quodquam in illo deprehendes.

Haece utique et talia dum perpendis orbis eruditi phaenomena, haud angere concedes, historicam errorum potius, quam veritatum esse philosophiae historiam, atque organum *Aristotelis* et *Baconis*, ceteroquin quantumvis praestantibus, his evadendis difficultatibus adhaerendum saltem fuisse imperium.

Et

si rem omnem ad primaria sua capita reducere velis, quatuor sponte se tibi offerent quaestiones sequentes:

1mo. An *omnibus* careat humana ingenium, quibus tuto gressu in veritatis via incedere et progredi possit?

2da. An ita se ipsi subducatur *Veritas*, ut ab *erroneo* et *falso* eam dignoscere haud valeat?

3ta. An ipsa *lingua*, qua consignanda et retinenda est veritas, nimis eam amphiboliis vagisque nimium terminis dubiam reddat et obfuscat?

4ta. An idem a vero aberrat humanus intellectus, quod res obvias haud percipit quales sunt, verummodo quales esse videntur, atque an idem sic illusoria *adparentia* rerum, ut per eam ad verum sublationem pertingere non deat?

Hae quaestiones vite solvendis quatuor eas partes impedit Auctor, in quas totum opus dispasit, quasque nominibus ex graeca lingua mutatis, *Diagnostiam*, *Aetiologicaliam*, *Semioticam*, et *Phaenomenologiam* appellat. Prima eam docet, ut *regulas* et *leges*, qua loqui debet intellectus in *inquirenda veritate*, Altera *systema veritatis in se spectata*, tertia *signorum et symbolorum*; quarta demum *phaenomeni* vel *adparentiae* sistit *theoriam*. His generis aliter praemissis, ad specialiora, ea quo tibi hic exponenda, progredimur.

Diagnosticae capita, si quidem nomina vel titulos ipsa inscriptos spectas, parum novi promittere videntur; quippe ejusmodi sunt, quales in quibusvis operibus et compendis logicae reperias. Primum de *Idolis* et *Definitionibus*, 2um de *Divisionibus*, 3um de *Intellectu* et *Quaestionibus*, 4um de *Ratiociniis simplicibus*, 5um de *Ratiociniis compositis*, variisque *indirecto* ratiocinandi modis, 6um de *Demonstrationibus*, 7um de *Problematis*, 8um de *Experimentis*, 9um de *Cognitione scientificis* agit. At vero si hanc tibi summas operam, ut capita haec perlegas, ea non modo summa attentione perlegenda esse reperias, verum et his, quae nota et obviam sunt, nova haud paucis interspersa esse deprehendes, ut dubius haereas, cum quaerere velis, unde ista hauserit Auctor?

Hor? Neque ea, quae in singulis his capitibus tractantur, iacta, atque veluti instar rudis et indigestae molis proposita verum ita videlicet connexa, ut ubi vis ea, quae in quovis capite occurrunt, enumerata, riteque disposita sistantur. Exempla potissimum, quibus praxin regularum ipsaeque regulas illustravit Auctor, ita selecta atque ex ipsis scientiis desumpta sunt, ut quodvis exemplum nil offerat praeter quam quod ad illustrandam regulam quicquam facit; cunctaque ista exempla si colligantur, historiam fore elegantissimorum et ingeniosissimorum inventorum totam conficiunt. Ut adeo et hoc respectu Auctoris *Dianojologia* a reliquis Logicis immensum differat. Quod si enim ludibrio plerumque habita fuit *Logica*, ac ita decantata, quasi omni usu sit destituta; haud inficiandum sane est, exempla illa velut ex trivio desumpta, quae in plerisque operibus logicis occurrunt, ad augendum hunc contemptum non parum contulisse. Contra ea si eximia ista inventa, quae summis humani generis ingenii nomen immortale conciliarunt, illustrandis regulis logicis inservire videas, regulas istas succipere et inutiles habere vix poteris. Accedat, ut Auctor §. 454. observat, quod ipsi nempe inventores, dum inventa sua proponunt, modum viamque, qua ad ista pervenerint, terminis plerumque logicis exponunt, quippe terminis aliunde petitis de methodo differere non datur.

Quod de singulis hic diximus *Dianojologiae* capitibus, specialem eorum expositionem brevioram reddere potest. In primo quidem Capite problema de definitione ideae cuiusvis, cuius nomen datur, rite concinnanda, sic solutum sistit Auctor, ut 1° requirat casuum enumerationem, eamque completam, in quibus vel idea, vel nomen rei occurrit. 2° ex his casibus seligantur illi, qui reales sunt, quo de ipsius ideae realitate et veritate certus esse possit. 3° colligantur notae ideam constituentes, singulis his casibus communes, atque in ideam generalem contrahantur, cuius nomen detur. 4° idea sic definita eo fine ad examen revocetur, ut, an nimis sit universalis, vel an universalior reddi possit

possit et debeat, inde constat: quo casu priori adiecti res quae determinationes, posteriori rei adesse possint, quae nimis sunt speciales, vel a quodam nomine amphibola praeficiuntur. Regulas has suo ordine ita exponit et illustrat Auctor, ut casibus quibuscunque applicari tuto et facile queant, simulque comprehendat adfert, quibus saepius breviter vis ad propositam metam pertingere datur. His subiungit Problems, de definienda maxima universalitate, ad quam data idea, nominisve significatio, pro ipsa rei natura, linguaeque genio perducitur. Hactenus dicta casus illos spectant, quibus datur tum ipsa idea confusa adhucdum percepta, tum et eius nomen, quod usus loquendi ipsiusque linguae genio ei imponitur. His uberiori luce illustrat; observat Auctor, rarius obtinere huiusmodi casus, quibus exposita in definiendo *accepta* locum habeat; contra ea longe saepissime id evenire, ut notae quaedam, quibus debitis limitibus circumscribenda atque definienda est idea, negligantur, cum adeo difficilis sit casuum omnium enumeratio. Huic ergo defectui quomodo mideri possit, dilucide docet Auctor. Cumque porro in his omnibus nominis de notis rei intrinsicis sermo sit, ad eos deinceps progreditur, quibus res per notas externas, et iusque ad alias res habitus atque relationes, definienda venit, sive definitio ab usu et scopo rei, sive ab eiusdem genesi et causa petatur; sive constet relationibus aliis undecunque desumptis. Quibus casibus enumeratis modum tradit bondendae definitionis, tum nominalis, tum realis et geneticae; et quod caput rei est, ex ipsa harum definitionum indole criteria ista deducit, quibus dignoscatur, ubinam harum definitionum quaevis habeat locum, et extruendae theoriae rei praesertim inserviat. Singulae tamen hae definitiones cum rem ipsam, ipsiusque ideam et nomen, esse data praesupponant, merae definitiones sunt, aliasque ideas, easque novas, non suppeditant. Quare his tractatis ad eos casus perlustrandos sese convertit Auctor, quibus data quaedam idea, aliae, easque novas, inde peti possint. Huc facit idearum compositio, quae cum

singulis casibus non procedat, nisi omnino contradicibus conjungere velis, casus illi, quibus revera locum habet, exponuntur, atque methodi docentur, quibus arbitraria idearum compositio ad examen revocari possit, sive experientia duce, sive adjuvante theoria, rem perficere velis. His denique varias regulas generales, plurimisque casibus applicabiles, subjungit; quarum usus necessario ad ideas compositas, easque possibiles et veras, deducit.

Secundum caput eodem fere modo idearum divisionem atque potissimum usum exponit, quem diversae eiusdem ideae divisiones, si debite combinentur divisionum istarum membra, in condenda et amplificanda rei theoria suppeditant. Quaestio, unde sint plures istae eiusdem ideae divisiones, et quodnam cuius subiaceat divisionis fundamentum? ita solvitur, ut simul inde elucescat methodus, qua essentialis ideae cuiusvis divisio sit instituenda. Enumerantur porro variae divisionum species, earumque exhibentur criteria, variique usus, docetque Auctor, quid agendum sit, ubi membra divisionis, gradu, vel numero, vel qualitate differunt, vel res, cuius partes enumerandae veniunt, tota in oculos incurrit, vel definitis circumscriptur limitibus. Disertis porro verbis inculcat atque pulchre facit ideas, quas universales vocamus et abstractas, neque in individuis tam abstracte existere, neque in se tam abstractas esse, quam definitiones, praesertim nominales, eas sistunt; verum quamlibet ideam abstractam, seu Sceleton individuorum illorum esse spectandam, quibus ea inest. Quod quorsum tendat, quaerentione ad perficiendam cognitionem symbolicam applicari possit, tum in praesenti capite, tum passim per totum opus indicat, atque exemplis patefacit Auctor.

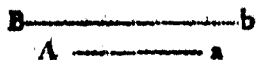
Utrunque Caput, primum et secundum, ideas in se tertium spectatas nobis offert. Instituenda iam erat idearum comparatio, quam Auctor in Capite tertio et quarto ita suscipit, ut tertium comparationem binarum, quartum vero caput ternarum idearum comparationem, variasque eius species, et varios usus, demonstret. Dabitur opera de idearum compa-

comparatione loquimur, in his Auctorem secuti, qui universaliori hac idea theoriarum propositionum et syllogismorum in Logicis operibus ubique obviam complectitur. Hanc vero procedendi rationem cur reliquis praefulserit Auctor, perlectis his capitibus manifestissime patet, id ideo ab ipso factum esse, quo completam et demonstratam casuum enumerationem dare posset. Sumit ergo primo duas ideas quas-cunque, atque enucleata propositionum indole et varietate ostendit, duas ideas quasvis tres supponere positiones, quarum alterutra necessario vera, reliquae duae necessario falsae sint, ut adeo cuivis positioni verae duae falsae opponantur, harumque numerus in universum sit illarum duplus. His uberius enucleatis, duas propositiones inter se confert, quarum utraque eisdem constat ideis, atque casus illos enumerat, quibus utraque simul vera esse potest. Casum vero eum, quo duae propositiones conferendae veniunt, quibus unica inest idea communis, Capite sequenti perlustrandum suscipit, utpote qui peculiarem mereatur theoriam. Hanc positionum theoriam, quam Aristoteli debemus, quaestionum theoriam, ab Aristotele ceterisque Logicis scriptoribus fere neglectam, subjungit, atque quaestionem quamvis, si ad simplicissimam reducat formam, duabus tantum constare ideis, harumque idearum alterutram necessario actionem quandam denotare, docet. Unde dari quaestionum vel problematum formulas universalissimas colligit, quarum quasdam exempli ergo adfert, reliquas vero Metaphysicis enumerandas proponit. Subjungit denique uberiorem et strictiorem nominum istorum theoriam, quae Mathematicis ab antiquissimis retro temporibus, in exponendis suis inuentis, solemnia fuerunt, atque simul ostendit, quam perperam nostris temporibus problema, theoremata, postulata, et axiomata confuderint Logici, dum singula ista positiones esse assertum iecerunt. Coronidem huic capiti imponit characteristica quaedam positionum designatio, et veluti geometrica constructio, cuius deinceps specimen quoddam exempli ergo adferemus.

Caput

Caput quartum, uti diximus, tres ideas, simulque duas positiones, in quibus illae occurrant, inter se confert. Theoria huius comparationis, quatenus veritas positionum seopus est primarius, illa ipsa est, quam theoriam Syllogismorum nominarunt Logici, quamque ex memorata positionum theoria et analysi primum deduxit *Aristoteles*. At insignis adest inter consuetam haecenus Syllogismorum doctrinam, et eam, qua Auctor utitur, differentia. Demonstrationem enim tradit mere symbolicam, et vere characteristicam, cuius specimen hic adponere jam ante promissimus.

1mo. Propositio *Omne A est B*, innuit, *omne A comprehensum sub idea universali B*. Quod verbotenus ita notat Auctor

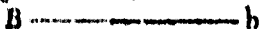

cuius enim ideae eo maiorem tribuit extensionem, quo universalior est, atque hanc ipsam ob causam plura individua sub se complectitur.

2do. Propositio: *Nullum A est B*, idem sonat ac *nullum A continetur sub idea B*. Quod itidem verbotenus hic notatur

3ta. Propositio: *Quoddam A est B*, sic notanda venit

ut, quod in hac propositione indeterminatum remanet, punctis indicetur.

4ta. Propositio: *Quoddam A non est B*, denique sic designatur

His praenotatis jam ex §. 202 exemplum adferemus. Sint duae propositiones:

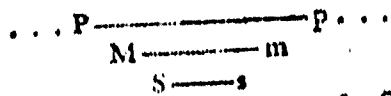
Omne M est P

Omne S est M

Haec sequenti ratione contrahentur.

§. 202

P

Unde praeter utramque positionem constructam, quatuor sequentes simul constructae sunt

- 1mo. Quaedam M sunt S.
- 2do. Quaedam P sunt M.
- 3do. Quaedam P sunt S.
- 4to. Omne S est P.

Ex his positionibus priores duae sunt constructarum conversae, reliquae duae vero sunt conclusiones ex positionibus constructis deductae.

Alterum, quod paucis adhuc indicabimus, Figurarum syllogisticarum differentiam specificam spectat. Primam figuram *rationibus*, secundam *diversitatibus*, tertiam *exemplis*, quartam denique *reciprocationibus* eruendis et exponendis inservire, propriamque velut dicendam esse adstruit Auctor, atque perperam singulas quatuor figuras ex decantatissimo illo *Dicto de omni et nullo* demonstrari contendit, quod non nisi prima directe et sua sponte inde fluat. Quam in finem cuiusvis Figurae proprium tribuit dictum, quae 1mo dictum de *omni et nullo*, 2do dictum de *diverso*, 3do dictum de *exemplo*, 4to dictum de *reciproco* vocat. His vero fusius hic exponendis non immorabimur, potius Lectorem ad ipsum Auctoris opus dimittamus.

Quintum caput ratiocinia composita, conditionata videlicet, disiunctiva, copulativa, et remota tradit, horumque theoriam et enumerationem completam ita sistit evolutam, ut simul ostendatur, qua ratione, quotve modis, ratiociniorum istorum conjunctio ambages et avias veluti in regno veritatis vias suppeditat, quibus eo perungere licet, qua via recta praecclusa deprehenditur. Ex pluribus formulis generalibus, quas sigillatim exponit et enumerat Auctor, speciminis loco unam, eamque ultimam, adferemus. Ita vero habet.

Uu

A est

A est et G, et H, atque si non est I, est K,
 G est vel L vel M.
 H est vel N vel P.
 I est vel Q vel R.
 Sed A nec est L nec N.
 Quare A est M et P.
 M vero non est Q.
 P non est R.
 Unde A nec est Q nec R.
 Quare A non est I.
 Ergo A est M, et P, et Q.
 Sed MPQ, si in unam ideam contrahatur, est B.
 Quare A est B.

Huiusmodi formulae utique, ut ait Auctor, instar com-
 puti idearum sunt spectandae atque casus, quibus medi-
 tanti occurrat, non rari, sed complicatiores sunt, maiorem-
 que attentionis gradum, multisque requirunt ingenii acumen.
 Quinque ista priora Capita ea tantum complectuntur,
 quae prima exque simpliciora attinent meditationis elementa.
 Quare ad ea jam progreditur Auctor, quae proxime ex ele-
 mentis illis componuntur, Demonstrationum nempe, Pro-
 blematum, et Experientiae theoriam traditurus. Primum
 quod sese hic facile offert Problema, quodque Logice,
 praecipue Scholasticae, solemne fuit, hoc est: Data propo-
 sitione invenire eius demonstrationem. Solutio ad inventio-
 nem medii termini reducitur, de qua integra volumina con-
 scripserunt Scholastici. Observat vero Auctor, exiguum esse
 huius methodi usum, quod de veritate propositionis cer-
 tus esse debeat, antequam eius demonstrationem condere ve-
 lis. Quod quidem fieri nequit, nisi vel experientia duce
 veritatem positionis cognoscas, vel eam legitima ratioemo-
 rum connexionem eruas. Posteriori hoc casu utique demon-
 strationem habes ante propositionem demonstrandam, quip-
 pe hanc ex illa deducis, atque utiunt, a priori ad eam de-
 tegendam deventis. Hic procedendi modus in Geometria est
 usitatissimus. Contra ea casus prior in physicis frequentior
 est.

est. Oritur itaque Auctor ab exponenda formali demonstrationum fabrica et structura, atque ostendit, demonstrationem quamvis, ex meris syllogismis simplicibus contextam, resolvi posse in Soritem, cuius singulae propositiones sint vel axiomata, vel positiones immediate ex ipsa rei natura promanantes. Hinc theoremati aliud subiungit, quo ostendit, posse eiusmodi Soritem in tot demonstrationes ab invicem diversas resolvi, quot combinationes admittunt termini media Soritem ingredientis, si termini sumantur bini, terni, quaterni, etc. Hinc corollarum deducit, quo evidens fit, qua ratione duae pluresve eiusdem positionis demonstrationes, quantumvis videantur diversae, nihilo minus ad eandem revocantur principia. His enucleatis observat porro, methodum demonstrandi syntheticam, quae a principiis ad consequentiam procedit, non conducere meditantem ad certum praefinitumque scopum. Sive enim propositionem quandam maiorem vel minorem syllogismi constituas, alteram adscita praemissa, utique consequens conclusionem, quae vero una cum mutatis praemissis mutatur, quamvis adeo praevidere non poteris, nisi ratiocinium ad finem perducas. Quare Auctor hanc sibi sumit operam, ut definiat, ubinam inchoare, quaque via incedere debeas, ut legitimo ratiociniorum nexu ad ipsam meditationis scopum finemque pertingas. Quae de re sex enumerat casus specialiores, quorum quisque, pro varietate datorum scopique natura, peculiarem sibi poscit procedendi viam. Singula vero ista, quae iam indicavimus, methodum demonstrandi directam tantum concernunt. Ad indirectas itaque progreditur Auctor, quae secundum phrasin Geometris adeo familiares, 1°. quod est absurdum, 2°. quod fieri nequit, 3°. quod est contra propositionem iam demonstratam, 4°. quod est contra hypothesein, dividit, atque methodum ostendit, qua quaevis harum demonstrationum in reliquis mutari possit, qualisque in his sicutus secundus syllogismorum figurae. Quibus peractis addit insuper methodum, demonstrationes directas mutandi in indirectas, et vicissim, patetque ex omnibus istis methodis di-

verarum verarum affinitas, quibus ad veritates easque novas deducimur. Eisdem huic fini quoque inservit utriusque demonstrationis, directae videlicet et indirectae, comparatio ea, qua Auctor ostendit, utramque Mathematicis sic usu venire, ut propositiones, quarum et conversae universaliter verae sunt, directe, ipsae vero earum conversae apagogice demonstrantur. Quoniam porro id genus propositionum eximum duplicemque in extruenda quadam theoria habet usum, Auctor eas exactius contemplatur, hocque de illis verum esse ostendit theorema, ut propositio, quae est conclusio syllogismi, universaliter convertibilis esse nequeat, nisi et utraque praemissa universaliter converti possit. Quo facto hanc inde infert consequentiam, ut assertum est, huiusmodi positiones, quas identicas vocat, in quavis scientia peculiarem constituere classem, atque in ea non posse locum habere, quin et inter ipsa prima scientiae principia positiones illius generis occurrant. Usus porro harum positionum in physicis eximum esse ait, cum, nisi eas in subsidium adferas, ex observatis rerum phaenomenis et effectibus ad principia et causas, scientificamque earum cognitionem, non detur aditus directus, atque in vicem theoriae rite demonstratae hypothese admittere plerumque arbitrarias nimis, et incremento rei physicae noxias, tenentur. His paractis docet Auctor, non posse ex propositione quacunque eius contradictoriam inferri, quod a quibusdam secus creditum est. Subiungit porro methodum, qua data parte reperiri possit totum, atque casus exponit, quibus adhiberi methodus haec potest, quippe quae ubique legem quandam supponit datam, qua partes partibus ipsique toti iunctae sint atque connexae. Denique solutionem problematis adfert in medium, quo datis quibusdam experimentis principia detegantur, quibus demonstrari queant, quibusque superfluae reddantur hypothese precario assumtae. Facile ex his patet, cuncta ea, quae iam breviter exposuimus, maxime esse determinata et specialia, atumque fore de his omnibus in operibus logicis reperiri silentium. Singulorum ve-

ro nexum, et totius capituli texturam, cum continua sit et firmissima, in eploto hic ob oculos ponere non licet.

Septimo Capite Quaestionum et problematum sistitur theoria. Omnis Quaestio, aliam, eamque maxime generaliore praesupponit, cum, antequam ad eam respondero volis, examinare debeas, an quaeri id possit quod quaeritur? Quod enim si fieri nequeat, reiicienda erit quaestio, et omnis responsio, quam dare possis, eo redit, absonam eam esse et impossibilem. Cum itaque quaelibet quaestio utatur conditione sine qua non, id agit Auctor, ut conditionum istarum indolem, variasque species, exponat. Quo facto quaestionem proponit hanc, quae in inquirenda et invenienda veritate facile primaria est: quae nempe ratione problema quodvis ex quavis scientia desumptum ad problema mere logicum reduci queat. Cunctas enim scientias cum Logica applicatam spectat, ipsi methodi applicatas hoc quidem sensu analogam. Hac quaestione subtilissime discussa, ad theoriam problematum procedit eorum, quae theoreticae appellantur, huicque theoriam Datorum et Quaestorum subiungit, Euclides hoc universaliorum, quo amplior campo Geometriae est campus cunctarum Scientiarum. In condenda vero hac Datorum et Quaestorum theoria hunc sibi Auctor praefigit scopum, in amplificanda scientifica rerum cognitione facile praemarium, ut opa minimi numeri datorum quovis casu reperiri reliqua omnia, independentem ab experientia, possint. Subiungit porro methodum, qua datum quodvis problema converti, universaliterque reddi queat. Quo facto ad theoriam problematum istorum progreditur, quae agenda quaedam proponunt, ideoque practica κατ' ἔξωθεν nominari merentur, atque exponit, quatenam in his problematis sint data et quaesita, et quatenam sint conditiones istae, quae praesupponunt, quaeque ratione actualis eorum solutio, postulatarum instar, requirat vires ingeni, corporis, ipsiusque naturae.

Octavum Caput theoriam sistit experientiae, quippe cui maximam debemus cognitionis nostrae partem. Tres

vero Auctor distinguit experientiae classes. Primam componit experientia communis: naturae quippe plerumque adeo clare loquitur, ut non possis eam non audire. Secundam classem observationes absolvunt: quippe dantur casus, quibus ad ea, quae natura loquitur, data velut opera, arrectisque auribus, est attendendum. Tertia Classis experimenta propria sic dicta complectitur, nosque ensus spectat, quibus interroganda est ipsa Natura, si id quod praecipit rescire aveas. Huic differentiae aliam subiungit, eam nempe, quae inter experientiam propriam et alienam intervenit, quaeque haud exigui ostenditur esse momenti. Huic porro additur eorum casuum expositio, quibus experientiae non nisi ansam et occasionem debemus, ita ut veritas, quam duce experientia discimus, postmodum a priori demonstrari possit, propriisque fulciri principiis. Addit porro Auctor differentiam, quae inter huiusmodi principia et hypotheseos physicas adest, atque hypotheseos cum regula arithmetica falsae positionis, Algebra, et arte decifatoria confert. Experientias, quas syntheticas vocat, ad 3 casus reducit. 1°. Observantur naturae phaenomena et effectus: 2°. Materia nova quibusvis examinibus iam notis subiicitur. 3°. Materiae notae novo examini subiiciuntur. Singulis his casibus novi quidem quid detegatur, contra ea praevideri nequit, an novum hoc sit id quod quaeratur. Quare analyticam experimentandi methodum huic syntheticae subiungit Auctor, quae vero iam theoriam quandam praesupponit, atque illis casibus applicatur, quibus vel datae causae effectus, vel dati effectus causa, vel relationes inter effectum et causam, vel denique, ubi plures causae adstant, id quaeritur, quod cuilibet earum debetur. Singularum istorum problematum requiruntur et solutiones ita proponuntur, ut ad praxim accommodari possint. Denique tres adhuc solvantur quaestiones sequentes: 1°. An nil indeterminatum observari possit? 2°. Qua ratione negativum quid ex experientia instituta deduci queat? 3°. Quoque modo universale quid

quid inde posse colligi? Cunctae enim experientiae sunt determinatae omnimode, individuales, et positivae.

Supererat ut cuncta ista, quae praecedentibus capitibus continentur, colligerentur, aeque velut in summam contraherentur, quo pateret, qua ratione ex singulis istis totius cuiusdam partibus, ipsum hoc totum constitui et componi posset. Hunc in finem Auctor nono Capite, quo ipso Dianciologiae Systemati coronidem imponit, sequens Problema solutum listit. Datis nempe materialibus, theoriae cuidam intervenientibus, vel cunctis, vel maxima eorum parte, hanc theoriam invenire, eiusque systema extruere. Quaecumque nos docet experientia, omnesque illae ideae et positiones, ad quas ea duco a primis infantiae annis paulatim pervenimus, singula ista nonnisi historicam cognitionis nostrae partem absolvunt, aeque alio ab invicem sunt sejuncta, ita ut omni fere nexu carere videantur, distinctis totius cuiusdam fragmentis similis. Quare quaerenda est vincula partium istarum dependentia; detegenda vincula, quibus connecti firmiter suoque ordine disponantur; haecque denique danda est opera, ut quaelibet cognitionis nostrae partes, quantum eius fieri potest, ab experientia evadant independentes, singularumque stabiliatur universalitas, quo ratiociniis intervenire possint, quibus experientiae reddantur superfluae. Haec enim ab Auctore recensentur cognitionis verae scientificae criteria, ipsaque antedicti problematis solutio ad hoc requisitum reducitur, ut ex minimo datorum numero, quovis casu, reliqua omnia, sola theoria adjuvante, innoscant. Idem enim hoc requisitum et ipsae Mathematicae normae instat est, ad quam singula Mathematicae criteria exigunt, atque datorum sufficientiam ad examen revocant. Problematis istius solutio utique haud brevis esse poterat, quippe non modo singula ea, quae solutionem ingrediuntur, singulaeque quae praescribit, operationes, enumerandae, sed et exponendae; verum et ipse systematis ordo atque nexus, eiusque structura et fabrica, universaque eius forma, veluti ob oculo esse ponenda, quo apertissime et per omnes partes pateat, et, quid id sit, quod scientifici Systematis, atque theoriae

nomina

nomen mereatur. Singula vero ista ob continuum ratiociniorum nexum prætereire silentio, atque ad ipsum opus Leborum dimittere cogimur.

Alethiologia, quam secundam Organi istius partem esse diximus, quatuor tantum Capitibus constat, quorum argumenta paucis perlustrabimus. Omnes Dialectologiae regulæ atque leges formam cognitionis potissimum spectant, ipsam materiam intactam relinquunt, eaque illarum est indoles, ut quocumque modo ex veritatibus veritates deduci posse ostendunt, eodem quoque modo ex erroribus errores promanare atque deduci queant. Quare de hoc iam imprimis sollicitus est Auctor, ut, ubinam detur verum ratiociniorum veritatumque initium, quaerat. Quærendæ erant illæ veritates, quæ iure meritoque primas vocari mereantur. Investiganda erant criteriâ, quibus veritatum systema a systemate errorum dignosci posset. Quæ de causa hoc primum agit Auctor, ut id quaerat, quod in ideis primum dici possit. Possibiles cum sint idæ, et veræ, simulac nil ipsis inest quod contradictorium sit, in eas idæ erant inquirendum, e quibus vel necessario exulet quidquid contradictorium esse posset. Quom in finem observat, idæam quamvis, quæ contradictorii quid includat, duabus minimum idæis constare necessario, adeoque quamvis idæam non compositam necessario, eamque ipsam ob causam contradictionem omnem excludere, adeoque, cum ob ipsam simplicitatem, per alias idæas notasque internas non possit esse cogitabili, per se eam cogitabilem esse debere. His sicut enucleatis, reliqua primi capituli parte eiusmodi idæas simplices vel non compositas quaerit, atque in easdem incidit, quas iam celebrat *Lackius*, in exordio de intellectu humano tractatu inveniat, alio licet sine, aliisque inquirendi rationibus: quales v. gr. sunt unitas, existentia, extensio, duratio, vis, successio, soliditas, mobilitas, ipsumque velle et consensum esse etc.

Uterius vero, quam fecerat *Lackius*, progreditur Auctor, sola hac idæarum anatomia haud contentus. Datæ illæ

omni

anim ideas simplicibus, hoc utique et supererat agendum et requirebatur, ut, qua ratione reliquae ex istis componi possent, investigaretur, ac quo talis proponeretur componendi modus, quo vel necessario vitari contradictio omnis posset. Data, quibus in solvendo hoc problemate opus erat, praeter ipsas ideas simplices, aderant alia nulla. Requirebantur postulata, quibus universales atque illimitatae suppeditarentur possibilitates, et axiomata, quibus limitationes ostenderentur. Ea vero cum sic postulatum et axiomatum natura, ut per se sint evidentia, ideas compositis ista constare nequaquam poterant, propterea quod ipsae hae ideas compositae huius axiomatis et postulatis debent iniri. Concluse hinc Auctor, simplicibus axiomata et postulata haec constare debere et ideas, et quo ideo aliunde peti non posse, nisi ex illis quae huius ideas simplicibus, quas capite praecedenti enumeraverat. Unde facto rei periculo, ex idea spatio, cuiusque ipsius dimensionum, illa deducit axiomata et postulata, quibus nunc inde ab Euclidis temporibus superstructa est Geometria. Similique modo ex idea temporis et durationis axiomata et postulata Chronometriae deducit. Idea unitatis Arithmeticae, virium, et mobilitatis ideas Phoronomiae et Dynamicae, hanc ideas Aethometricae, postulata suppeditat et axiomata geometricae utique praesimilia.

Tertio dein Capite ideas compositas, praecipue abstractas, contemplatur Auctor, quibus metaphysicas et ethicas positiones intuetur, atque simul ab ore suo ostendit, unde id sit, quod in his ideas nominumque significatu vagum et arbitrarium occurrit, et quales sint illae, quarum nomen vel necessario indistinctam retinet significationem, quam salva lingua, salvoque eius genio, figere non datur, quam pro contra ea ipsa lingua quovis casu ita figit, ut quovisque sic extendenda ipso phrasium sensu et nexu pateat.

Quartum denique Aethologiae caput veritatem erroris et falsi opponit, cuiusque naturam et indolem sic adhibet, ut patens, qua ratione veritas ista scepticismi coacta et impugnatione reddat veritas. Suae lucet exponitur harmonia

nia illa, quam, quacunq̄ue in regno veritatum te-
 vergas, totam quantam deprehendis, quaeque in quovis errorum
 systemate integra unaque esse nequit. „ Propositionem
 „ quamlibet necessario esse veram, simulac nil inde fluat,
 „ quod veritati cuiquam contradicat; nullam veritatem a
 „ ceteris omnino esse independentem; negata veritate, ne-
 „ gari necessario quasdam alias, impossibile tamen esse, ne-
 „ gare omnes; ita veritates infidere enti omni cogitanti, ut
 „ nisi veri quid cogitet, cogitet plane nihil, ipsumque er-
 „ rorem veritatis speciem mentiri debere, si quidem impo-
 „ nere solumque facere debeat; errorem non nisi in hoc con-
 „ sistere; quod errans plura cogitare se credat ac reuera et
 „ actu cogitat; eo reduci posse verum omne negantem, ut
 „ sibi met ipsi contradicat; haud ea ratione inter se conne-
 „ xas esse veritates, ut aliqua negata reliquae omnes simul
 „ negentur, verum tot semper manere salvas et inconcussas,
 „ ut errans erroris sui certus fieri queat; veritates adeoque
 „ sibi inuicem mutuo esse praesidio, et quamvis earum a
 „ ceteris vindicari; negantem veritatem quamcunque com-
 „ pletam eam haud cogitare; errorem nullum omnino pos-
 „ se reici, verumque in quovis errore remanens eousque
 „ sese extendere, quousque cogitabilis est error; hanc
 „ veritatis notam, qua complete cogitari potest, unitatem
 „ constituere absolutam, basinque esse obiectivae certitudi-
 „ nis; obtineri hanc certitudinem lacunas vitando et saltus;
 „ possibile, verumque omne, rationem possibilitatis et verita-
 „ tis in alio quopiam extra se habere, simulac nullum de-
 „ tur possibile vel verum, cuius possibilitas et veritas per
 „ se cognosci et cogitari possit; dari vero possibilitates veri-
 „ tatesque, si rationes a priori spectes, hoc quidem respe-
 „ ctu necessario primas etc. “ Theoremata haec, quate-
 nus id facere licuit, exempli ergo hic coaceruauimus. De-
 monstraciones, quibus ea muniuit Auctor, a geometrico ri-
 gore parum vel nihil recedunt.

Semiotica, quae tertia Organi pars est, generalem
 tradit signorum, specialem vero uberrimamque linguarum
 cum

cum actualium; tum et mere adhuc possibilem, theoriam: Quaevis lingua certum nobis offert verborum numerum, quibus vario modo combinandis totam fere vitam impendimus. Hic vero vocum numerus haud certe admodum ingens, suoque modo limitatissimus, vel ipsi nostrae cognitioni definitos quodammodo ponit terminos, ipsique peculiarem quandam induit formam, quae in ipsas veritates cognoscendas et perscrutandas notabiliter insunt. Quae actu dantur linguae nequaquam systema componunt ordinatum, omnibusque numeris absolutum; omni quippe scientificae cognitioni praeexistunt, suamque debent originem gentibus rudibus, atque primaeva illa generis humani ignorantia et obscuritate inuolutis. In omnilingua loquendi usus tyrannus habetur, cui et literati litterarumque expertes aequae obtemperare debent, quique innumeras in linguis progignit anomalias. Universalem quandam linguam, quae non nisi clauae indigeat, ut cuncta ea, quae proponuntur, intelligi queant, inuenire sategerunt primi ordinis eruditi, hucusque tamen expectationem sefellit euentus. Hac ergo ex parte chaos potius videtur esse linguae, quam regulare et ordinatum quoddam Systema. Quodsi tamen eas propius contuearis, haud pauca animadverteas, quae vere universalis et metaphysica sunt, ita ut dubitare vix possis, primas linguarum causas in ipsa hominis natura esse quaerendas, atque in eas inquirere operae pretium esse. Hac enim ratione detegere datur, quae necessario linguis insunt, quae ipsi debeantur naturae, quae mere sint arbitraria, et quae scientifica vocari mereantur, simulque discerni ab inuicem poterunt, quae metaphysica, quae characteristica; quaeque denique mere grammatica sint. Quae metaphysica sunt, ipsius rei natura; quae characteristica, natura signorum, ipsiusque significationis; quae denique mere sunt grammatica, solo loquendi usu nituntur. Singulae vero hae disquisitiones, prouti res tulerit, ad Philologiam, Criticam, Grammaticam, et Philosophiam sunt adplicandae. Ita vero totam Semioticam pertractat Auctor, ut singulos hos scopos sibi ob oculos ponat. Quare

his generaliter notatis, in exponendis singulorum capitum argumentis breuioribus esse licebit.

Primo capite generalis signorum, vel symbolicæ cognitionis, traditur theoria. Exposita primum absoluta ipsius loquelæ necessitate, generale eorum signorum criterium atque principium profert Auctor, quæ scientifica vocari omni rigore possunt. Ea nempe debet esse illorum indoles, ut ipsius signi theoria vicem tenere queat theoriæ ipsius rei, ita ut huic illa substitui possit, atque singulæ signi modificationes totidem ipsius rei modificationibus respondeant. Exposito hoc criterio, signorum iamiam notorum species ita perlustrat Auctor, ut quatenus huic fini inseruiant ostendat. Sic v. gr. signa chymica, astronomica, geographica, itemque Syllogismorum nomina, breuitati tantum et memoriæ consulunt. Musicorum signa, quantumvis commoda et concinna, harmoniam tamen sonorum, eorumque dissonantias, non indicant, nisi ex ipsis Musicæ principiis eas cognoscas. Choreographia, ventorumque nomina, magis sunt scientifica; maxime vero et absolute hac perfectione gaudent arbores quas genealogicas vocant, earumque gradus lineaeque ascendentes, descendentes, collaterales etc. itemque systema numericum, et ille, quo in algebra utimur, signandi modus. Problema enim quodcumque, simul ac ad æquationem algebraicam reductum est, hac resoluta, una eademque opera resolutum est. Characteristicam universalem in desideratis posuit *Leibnizius*, quæ Qualitatum calculum absolvat. Hanc Auctor ad sequentem reducit analogiam: uti Algebra se habet ad Regulam arithmeticam falsæ positionis, ita characteristicam et ars combinatoria universalis se habet ad modum, quo adhucdum hypotheses tractamus. Hanc porro Analogiam uberius explicat, eiusque vim ac momentum exponit.

Reliqua, quæ primum sequuntur, novem capita, linguarum theoriæ universalem absoluunt, siue iam existant, siue possibiles tantum sint. Omnes enim linguarum fines, omnesque usus perlustrat Auctor. Quæ de re capite secundo

do a primis orditur linguarum elementis, atque instituta horum analysi, 17 reperit vocales simplices, 13 vero simplices consonantes. Observat porro, datis pro his literis certoque accentuum numero totidem characteribus, quamvis linguam absque ulla difficultate sic scribi posse uti enunciat. Cumque 30 isti soni, vel literae simplices, in singulis linguis non reperiantur, ostendit Auctor, quatenam inde fluant specialia cuiusvis linguae symptomata. His denique subiungit computum ingentis istius syllabarum numeri, quae datis 30 istis literis componi possunt, quippe cunctae istae syllabae significatum admittunt.

Significationem hanc, eiusque multipliciter, tertio capite ad examen revocat Auctor, eamque ad quinque capita reducit. In quavis enim Syllaba significatum admittit 1mo quaevis littera, 2do literarum ordo, 3^{io} Accentus, 4to integra syllaba, 5to eius ad alias syllabas habitus atque relatio. Quibus expositis, actuales ad hoc examen revocantur linguae, ostenditque Auctor, quae ratione illae et hoc respectu maiores perfectionis gradus admittant, quaque ratione sic componi nova quaedam lingua possit, ut nomen rei detur simulac res ipsa ob oculos ponitur. Porro ipsam linguarum originem, primasque earum voces contemplatur Auctor, atque exponit, quomodo una cum primitivis integrae dentur derivatorum et compositorum classes, si debite ipsis iungantur syllabae vel particulae quaedam, quarum significatio mere est metaphysica.

Tria capita sequentia, 4um nempe, 5um, et 6um, specialiore verborum, nominum, atque inflexibilium orationis partium complectuntur theoriam, metaphysicam potissimum et characteristicam. Hic fere cuncta ea reperies enumerata, quae in desideratis sunt ponenda, si earum, quae actu sunt, linguas, ad unam eamque universalem normam exigere velis. Quisnam esse possit coniugationum, modorum, declinationum, generum, casuum etc. significatus; quatenam sit atque esse debeat inter diversas orationis partes relatio; quatenam ratione mutetur vocis cuiusvis sensus, cum ex una

orationis parte vel classe verborum in aliam migrat; quae nam ex cunctis his classibus verba prima esse debeant, etc. Singula haec, pluraque alia maxime specialia, tribus hisce capitibus discutuntur, hanc ipsam vero ob causam specialiori earum recensio non immoramur.

Septimum Caput Etymologiae exhibet theoriam, illamque potissimum eius partem, quae verborum origines spectat. Nimum prolixae evaderent linguae, si quaevis earum voces a ceteris essent independentes. Quo ergo concinniores reddantur, hoc potissimum requiritur, ut dato minimo vocum primitivarum vel radicum numero, reliquae omnes ita inde derivari queant, ut ipse derivandi modus mutatam significationem exhibeat. Hoc vero problemate prima pars characteristica theoriae linguarum absolvitur. At vero verborum derivatio et compositio non unicum est medium, quo novae radices superfluae reddantur. Sic enim unum idemque verbum significatum mutare potest, ut metaphoricus reddatur. En ergo alteram Etymologiae partem, eamque fere totam metaphysicam, quippe hoc nititur, quod in comparandis similibus tertium comparationis vocari consuevit. Quodsi vero linguas actuales spectes, tertia accedit, quae historica potius est, quippe cunctas istas complexa anomalias, quas usus loquendi introduxit.

Octavo capite Syntaxeos theoria occurrit. Verba rerum vices sustinerent, ipsiusque linguae theoriae theoriae rei posset substitui, si eas, quae actu dantur, linguae vero scientifica gauderent constructione. Ad hoc tamen examen eas praesenti capite revocat Auctor, atque sigillatim diiudicat, quatenus ad summum hunc perfectionis gradum actualium linguarum Syntaxis accedat; quinam sint defectus; et quatenam usui loquendi et incertis Auctorum cuiusvis linguae debeantur anomaliae.

Comparandae insuper erant linguae, quae actu dantur, eas potissimum, quae eruditae vocantur. Hanc comparisonem nono capite instituit Auctor, quo exponit, quid sibi velit ad, quod genius linguae nominatur, et quam ratio-

ne quaevis lingua inde a primis originibus ita a ceteris recedat, ut diversis illis cognitionis nostrae partibus consignandis diverso profus successu inserviat.

Decimo denique capite hypotheticum illud, quod linguis omnibus inest, indagatur. Verba sunt idearum rerumque signa mere arbitraria, et tacito quodam velut pacto primi linguarum auctores eo devenerunt, ut verborum significatum figerent. Pactum hoc subsistere pergit, etiamsi linguae ita paulatim mutantur, ut nonnisi effluxo quodam tempore mutationum summa animadvertatur. Cum ita loqui necesse sit, ut intelligi possis, ab usu loquendi multum recedere non licet; ut adeo, quantumvis arbitrarius sit verborum significatus, standum tamen esse videatur universali illo pacto, quo nititur verborum significatus. Quare id agit Auctor, ut examine, quousque seu arbitraria spectari possit verborum significatio. Cumque defini omnes voces, nisi continuo novas conficere velis, non possint, merito quaeritur, ubinam inchoandum sit, si integrum definitionum nominalium systema extruere velis. Questionem hanc ita solvit Auctor, ut cunctas linguae cuiusvis voces in quatuor classes distribuat. Quae in prima collocantur voces, definitione nominali non indigent, quippe eiusmodi res denotant, quae oculis obversantur. Rem enim ipsam cum vides, de nominis significato parum ambiges. Easdem has voces, at in metaphoras mutatas, in secundam classem transfert Auctor, atque definitionis loco meram tertii comparationis expositionem requirit, quo mutatum significatum intelligas. Tertiae classis voces illas complectitur, quae per voces utriusque praecedentis classis defini possunt ac debent. Hae vero eas distinguit nota, ut res denotent abstractas, sensibusque haud obversantes. Quarta Classis, voces tertiae, metaphoricis inductas vestitu, reliquasque omnes complectitur; quarum definitiones ingrediuntur voces ex tribus prioribus classibus desumendae.

Quarta denique pars Phaenomenologiam, sive theoriam phaenomeni vel adparentiae complectitur. Huius scientiae
pars

pars quaedam, eaque sola haecenus quidem exulta, Optica est, quippe quae docet, quatenam sint rerum visibilium adparentiae. Quare Auctor primo capite enumerationem reliquarum partium tradit. Prima eas spectat rerum adparentias, quae a sensibus proficiuntur. Altera illas complectitur adparentiarum illusiones, quae imaginationi debentur. Tertia denique eas, quae affectuum in sensus et imaginationem imperio nituntur. Hinc divisio adparentiae in sensibilem, psychologiceam, et moralem. Porro sensus cum vel sani sint, suoque rite fungantur officio, vel morbo affecti: inde altera adparentiae, in organicam et pathologicam, divisio, quam Auctor et ad ipsam Imaginationem extendit, quippe et haec plus minusve vel delirat quandoque, vel passionibus turbatur. His porro divisionibus alias subiungit, dum subiectivas adparentiae causas ab obiectivis et relativis distinguit. Varia autem harum divisionum membra dividenda, variis modis inter se combinari possunt, quippe simpliciores istae adparentiarum causae sepe nunquam non reperiuntur permixtae. Singulae tamen erant enumerandae, quae omni casu definiti queant, quidnam cuilibet debeatur. Memoratis his adparentiarum speciebus, duas adhuc addit Auctor. Alteram idealisticam vocat, quippe idealistae corpora omnia phaenomenon mere tale esse perhibent. Altera illa est, quae veri speciem mentitur, atque id complectitur, quod verosimile vel probabile vocatur. Adiungit denique practicae quandam Phaenomenologiae partem, quam Perspectivam transcendentem vocat, quippe docet, quomodo pingendae, et quocumque demum modo ob oculos ponendae sint rerum adparentiae, sive pictorum, sculptorum, mulicorum, poetarum, quorumvis denique artificum arte id fiat.

Singula ista primo capite generalius perlustrantur. Secundum vero Caput in specie adparentiam sensibus debitam, tertium psychologiceam, quartum moralem tractat. Quinto porro Capite uberius occurrit verosimilitudinis, probabilitatis, et certitudinis theoria et computus. Sexto denique trans-

condentalis illa Perspectiva traditur, variaeque eius partes enunciantur, atque Poetarum praecipue ars pictoria ad genera sua principia reducit. Nova fere hic esse omnia, vel ipsi capitum partiumque tituli docent. Unde ex quinto Capite quaedam speciminis ergo adferemus, quae certitudinem spectant. Huius variae species haec constituit Auctor, 1° Geometrica. Haec praeter ens cogitans aliud nihil supponit, atque proin in illis scientiis habet locum, quae verae sunt a priori, qualis est Arithmetica, Geometria, Logica etc. 2° Experientiae quae debetur certitudo, praeter ens cogitans, sensus quoque requirit, quibus res experientiae, atque in physicis illa habet locum. 3° Historica denique certitudo duo minimum supponit entia, quae cogitent et sentiant, quorum alterum ideo de veritate propositionis vel facti cuiusdam evadit certum, quod scit alterum de eadem hac veritate certum esse. Tribus his certitudinis speciebus quarta accedit, quam tumultuariam vocat Auctor, quippe nititur argumentis sufficientibus quidem, ac nullo ordine dispositis, ita ut etiam certus fias, tamen qua ratione certitudinem acquiris non percipias, cum logica forma, verusque ordo argumentis desit. Gradatim differunt haec certitudinis species. Priores posterioribus sunt anteponendae; posteriores vero facilius adquiruntur. Porro individua esse certitudinem rationis personae, temporis, loci, et ipsius obiecti, ostendit Auctor, atque ad eam alloquendam et retinendam requiri datum attentionis et memoriae gradum, quem unitatem, eamque non quidem infinitam, sed absolutam esse, atque non nisi fractionem admittere, docet A. et exemplis illustret. Hanc porro tradit probabilitatis genesis, ut ostendat, eam oriri ex confusionibus duntaxat propositionum, quarum altera definita, altera vero omnino indefinita est. His denique completum superest probabilitatis computum. Patet ex his omnibus, quam lectu dignus labor iste sit, et quae laudes Lambertus, Vir doctissimus, mereatur, quas etiam ab exteris tulisset, si librum latino potius, quam Germanico idiomate, quod magno suo male negligunt plerique, scripsisset.

FRIDERICI IYDOVICI ABRESCH, *Animad-
versionum ad Aeschylum LIBER TERTIUS. Ac-
cedit Dilucidationum Thucydidicarum Auctarium.*

Zwollae apud Simonem Clement. 1763.

Alph. 2. pl. 13. in 8.

Iam nota est Cl. Abreschii ratio o superioribus in Aeschylum Animadversionibus, quarum indicium etiam in his Actis a. 1750. p. 26. reperitur. Quod autem haec pars, quae *Eumenides et Supplices* tractat, serius secuta est, id hoc boni habuisse in praefatione monuit, ut auctor prodiret, imprimis iis in locis, de quibus dicendi occasionem Hagensis editio cum commentario Pauwii attulerat. Reperent Lectores innumera Aeschyli loca interpretatione illustrata, eriti et coniecturis adiuta, ubique magnam diligentiam, multum item studium in congerendis aliorum scriptorum locis, ad firmandas aut inveniendas explicationes, observationem veterum editionum accuratam, emendationes et illustrationes aliorum scriptorum per hanc occasionem propositas, quod imprimis in Aeliano de anim. factum vidimus, ut, si quis legere aut edere in posterum velit Aeschylum, magnum et insigne adiumentum ex his animadversionum libris potere possit. Agnoscat ergo, quisquis iis utetur, grata mente operam Abreschi, eam praesertim, quae in distichando loquendi usu insumta est. Nos vero non credimus, in tanta observationum multitudine solici delectu nos ubique usos esse, neque ergo iudicium nostrum hac ex parte reprehendi volumus, aut cuiquam persuadere, ut praecipua nobis excerpta putet: ipsum librum commendamus, qui commemorata a nobis bona certo auget. Multa sunt de litterarum singularum mutatione, syntaxi, et horum ordine, ad perspicuitatem accommodato, quae Lectoribus Aeschyli iucunda erunt, hic, ne nimis augetur observationum indicium, post omnia nullo modo potuerunt. Saepe plura coniunctim de pluribus locis animadverti sunt, alia pariter

alia

alia uberius, e quibus interdum unum huc retulimus. Tandem hanc legem nobis diximus, ut ea maxime, quae de Aeschulo dicta reperissemus, hic enarraremus, missis iis, quae aliorum scriptorum causa disputata essent.

Eumenides.

Ad v. 9. verbo *λίμνη* vindicatur significatio *maris*, ipsum verbum apud Ael. de an. 3, 50. mutatur in *ποιμνη*, η δὲ *ποιμνη* καὶ ὁ ἕρπυς. — Esse *οἰσόδους* nonnumquam *reditur*, *honoraria*, ad v. 30. ostenditur: et *μακρῶ* superlativis additum illustratur, V. 68. 69. iungit *καρὰ γράϊαι*, Scholiastae verba sic constituit, [*καρὰ γράϊαι, παλαιὰ παῖδες*] *πολιὰ γὰρ παῖδες δὲ διὰ τὸ γίον ἢ ἰπειδὴ ἀγαμοί.* — Tandem *μίγυθαι* negat hic de concubitu accipiendum, dicit tantum hoc, Eumenidibus nec cum deo, nec homino, nec fera intercedere commercium, quoniam in tartaro versentur, *Ποιμαίνειν* v. 91. est *curare*, quod loca adiecta firmant. (Nomen huc pertinet explicatio Homericus illius, *ποιμὴν λαῶν*, apud Xenoph. Mem. 3. 2.) Probat correctionem Stani. et Calaub. v. 103. *καρδίαι* pro *καρδίαν*, et cum *λαυπεύοντα* confort Aristoph. Plut. 653. Defendit Aeschulum, a Pauwio reprehensum, qui more tragicorum, sententis utentium, versus 104. 105. adhaeserit, etsi ad Eumenides non pertinent: inesse etiam hoc argumentum a minore: Si mens humana corpore sopito acius cernit, quanto magis de deabus hoc credere par est. *Ἀπρόσκοπον*, quod non praesentur, v. 105 ut singulare verbum notatur, ut et *ἀπρόσκοπον, μὴ προεῖν*, apud Hesychium, obiter quo alterum *ἀπρόσκοπον*, quod est *ἀσικανδάλισον*, illustratur. De v. 127. quaedam suspicietur. Primum si quis *οὐδ'*, quod alii in *οὐδ* mutarunt, defenderet, scribi debuisset *ἀπυρίσασα*, et comma post *στμῶ* poni, ne potuisse ab initio scriptum esse *πυρίσασα* *πυρίσασα*. Recepto autem *οὐδ'*, sic verba ordinet: *οὐδ' ἵπ', πν. αἴμ. τῷ αἴτ. sc. αἴματτῶν*, idoque confort v. 253. Ergo qualis vapor est, talem Erinys vult immitti ventum. Tum illustrat pauca τὸ *ἰπυρίσασα*, i. e. *ἰφορμύσασα*. Rursus dicit, qui sentus ostenditur, si *οὐδ'*

et ἀπὸ κρείσσεως legatū, quae nolumus omnia huc transferre. Mutandum putat v. 168. αἰεταίον in αἰεταίον vel αἰεταίον, quod et Scholiastes videtur legisse, cuius verba sic continuit: λέειπαι δ' αἰετῶν ὡς καὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἰπαιεταῖον ἔχειν αἰεταίων αἰετῶν, et de formula loquendi, αἰετῶν ὀφθαλμῶν, loquitur. Diviso τιμὴν v. 203. legit τὴν μὴν; ut sit idem, quod πῶς γὰρ οὐ, sic explicante Suida. Cumque rosetas *Junete*, quod versio habet, non sit in graeco ποιῶν πέμψαι, male πέμψαι, i. e. περὶ αἰετῶν, μετὰ τῶν, addita totius loci hac interpretatione: *Iussi deas ultrices patris placare: quidni? Vult, v. 211 — 213. esse αἰεταίον, a quo loco Apollo pergit. Eorum primum sic explicat: τί γὰρ γυναικῶν (πρὸς προσηγορίαν ὑμῶν ἐστὶ), ἦτ. αἰ. v. Desendit v. 227. a falsa latina interpretatione, et sic ipse vertit: *Tu meos honores verbi ne imminuas. Eodem modo v. 228. Ego vero tuos mihi tribui nolim honores; in quo τὸ ὡς vacare putat. Tandem v. 229. sic collaeret: *Quia citra meos honores tamen satis te esse magnam apud Iovem existimat. Legere fundet v. 240. ἀπερὶαν, et si vulgatum quoque defensionem admittit. Cum formula, Φυλάσσειν βερίτας, consistit praeter alia ut Φεουρεῖν et *custodire*, versum 80, et Virg. *Aen.* 2, 568. 574. quae loca similia videntur Terentiano *Eun.* 4, 7, 10. Eὐν est ἀναφαιητικόν, v. 244. non recte olim versum, *sit ita. Perimela exempla paradoxī, ut videtur, quae est v. 250 ἀπτερον πῶτημα, ad h. l. collecta sunt; quod nobis idcirco placeat, quia sic fons alienius formulae, imitatio, et varietas dicitur. V. 258. γ' οὖν scribendum, ex editionibus, et v. 260. forte ἢ αὐτοῦ χειρῶν inscribendum, ut hic sensus sit: *Hic rursus robur ac fiduciam habens in deo simulacro, quod amplexus tenet, manuum iudicio se flectere recusat. Explicatur ὅτι οὖν et κατὰ τὴν φη τὸ δύναι ποδῶν v. 294. illud est *insedere*, hoc *sedere* vel *stare in curru*, neque ita dicit indicari deo τὸ ἰεργὸν ἐν τῷ ἀετῶν. Et longa disputatione de v. 361. 369. proponimus ordinem verborum, quem institui posse putat: σπινδόμενα δὲ (ισμῶν) ἀφελὲν τῶν δὲ μηνῶν (τὴν ἀνδραπῶν) ἢ τινος δὲ (i. e. δη. nonna) θεῶν ἐπιμαρτυροῦν τέλος (sic omni ἀτέλεια dissolvit in ἢ τέλος, et adiri vult Diluc. Thuc. p. 28.)*****

28.) (τάς) ἐμαῖς λιταῖς, μηδ' ἔλθῃν εἰς ἀνάκριτον. Ζεὺς γάρ (ὅτι ὁ Ζεὺς) ἀπηξιώτατος αἰετὶ λέγει (τῆς αὐτοῦ λῆ, τὸ αἶματ. ἀξίωμ. ἴθνος τὸδε ἰ. ο. ἡμῶν τὴν ἀξιομίαν.). Necessariam indicat suspensionem Cantei, καὶ ἔν v. 409. mutantis in καὶνῆν, ut melius cohaereat oratio; illud autem καὶνῆν interpretatur παραδόν, ideoque θεοματῆν. Sed ὁμιλίαν χθονὸς quasi χθονίαν dicit esse. Φοβερῶν, δεινῶν, βαρῶν, ut v. 1031. 723. 714. laudatque in hanc rem Eustathium ad Odyss. d. p. 168. v. 33. Rursus imo probat variationem v. 447. ἐκ τῶν — μίαν, quae ipso sic explicat: *liberali te magna cura, quae, quantum ex postremis tui verbis colligo, te habet sollicitam.* Corruptum v. 484 verbum *δυσπῆματ'* post aliorum coniecturas credit, cum toto loco, sic sic uti potest: *πῆματι τε δυσπῆματ' (vel δυσσπῆματ') ἀμύχαν' ἴθμοι,* nam adverbio ἀμύχαν' non esse locum, ὡς post τοιαῦτα poni, et pro *δυσπ.* substantivum desiderari. Ergo ethici hunc ordinem: αἶματ. μὲν τὰ δὲ τὸ τε μὲν, καὶ τὸ πῆματ. τοιαῦτα ἴθι δι' ἰππεύματα, ὡς εἶναι αὐτὰ μοι ἀμύχανα. Eunt autem *δυσπετ. ἀμύχανα* διχρεῖν καὶ ἀπορεῖ δυσκολίαι. Constituit v. 520 verba paulo ulter, ut eduntur: *ἴθ' ὅπῃ — δαμασθ,* cum interrogandi nota. Si *δυσπῆματ' ceciderit domus, nec insperavit amplius facta hominum, estne eritve, quod quis unquam metuat amplius?* Futurum *δαμασθ* necessarium faciunt sensus et motum. Diligentior agit ad v. 603 de verbis *προσβαλῶν, προσπῆδῃ, προσπίπτειν,* quae (ut latina, *allata, illata, accideret ad aures*) de re quavis, sensus movente, usurpantur. Est ut v. 653 αἶω τε καὶ κάτω γρέθειν, quae occasione ostendit, quoniam multis verbis *εἶχετ τὰ αἶω τε κάτω* unxerint, ut *φασίαι, σπυδαίον, λίγρον,* etc. Indicabimus ultimo loco, quod de v. 712, 699, indicant. Primum hunc ordinem instituit: αἶω γὰρ ἐφ' ἡμῶν σὺ (σ. v. 401.) — τὸν βρετείων σπερμ. σωτρείων. (τίγγω γὰρ δικαίων). Τῶν δυσσεῖβ. ἀϊ ἐκφορ. πῆλαι, ὧν αἶν. τ. γίνου, facta parenthesis, quam indicavimus. Deinde τὸν δ' legit, non conjunctim τὰ δ'. Est ergo *ἐκφορῶν πῆλαι* idem, quod *ἐκφορῶν, ἐκφύρα, πῆλαι,* *periculi et funebri significatu,* ut *ἐκφύρα.*

Item τῶν ἀπένθητον γίνος ἐστὶ, ἐμοίους ὑδαίς ἄν περιθήσεται. Nempe πάλαι repetendum videtur. Obiter explicat Hieronymum, ἐκφορῶ, σπανίζω, (e corrosione Salmasii) quod est σπανίζω ποίω, σκαρπίζω.

Supplices.

V. 3. malit ἀποπρὸς τομίον. Interpretationi obscurae τῆ πεισσομεῶν in scholis succurrit, fundendo ὑπὲρ (pro ὑπὸ) τῶν λογῶν. Illustrat Φουγὴν ἀπὸ γῆς v. 78. similitudine latinae luxuria, *fugere a diis*, Arnob. 5. p. 178. *Apul. apol.* 2. a *magistris*, ib. p. 224. Legendum suspicatur v. 89. εἴθ' εἴη Διὸς, εἴ πᾶν ἀληθῆς, *utinam solius Iovis negotium esset! bene se totum haberet*, cum nihil adverteretur huic interpretationi. Ibidem Φλεγέθων, de re, quae clare cognoscitur, comparavit cum Soph. Oed. Tyr. 481. λάμπων Φάμα, *Tonat v. 104. vim armandi in verbo ἐξοπλίζων, vocatque: Jupiter nullam impune armat vim.* Emendat v. 113 *δοσπαρῶν βούλοισι*. Admonet de adiectivo εὐσίου v. 146. talia formari a futuris, ut ἐλάσιος, τμήσιος, Ael. de anim. 11. 7. ἐμήσιος, 12. 5. ὀρῶσιος. Quomodo Δύειν in activo est, *ferris impetu*, notandum est v. 294. passivum τεθιμῆτος, et ipse suspicatur τεθιμῆτος, quod etiam Aeliano de an. 14. 25. restitui vult. V. 290. quia Cyprus insula intelligi nequit, cepit de Cypro Lybiae. De reliquis sic iudicat, ut, servato *ἰπποβάμοσι*, laxatur *ἀστραβιζήσας*, servato autem *ἀστραβιζήσας*, scribatur *ἰπποβάμονας*, aut sublato post *ἀστραβ.* commata,positoque *ἀπογοιτονομήτους*. locus sic explicatur: *ἀπὸ τοῦ ἰνδοῦ νομαδῶν ἀπογοιτονομήτων εἰς (τοῖς) ἰπποβάμοσιν (ἐπὶ) καμήλοισιν ἀστραβιζήσας χεῖρας παρ' Αἰθίοψιν, εἴθ' εἰ commercium, ut aethio, Indis Nomadibus et Aethiopicis; ut adeo ex utraque gentis coniugio vos prognatas quispiam suspicari possit.* V. 319. et cum eo v. 19. sic explent: *quomodo ipse vocatur Iovis vitulus? intellecto ὄνομα post τῶν.* Non aptam facis exillimat v. 344. responsionem interrogationi: unde mavult *εἰ τοῖσι* pro *αἰτούσι*, quod nobis quidem non proflus necessarium visum est, qui talem esse responsionem putamus: *Noli dudere de-*

mus

nno potentibus Aegypti filii, quae responsio et modum *εὐσεβείας* declarat, et aliquid praecum adjunctum habet. *Ἀκέρτων* v. 375 interpretatur *οὐ κρίσιμον*, *κρίσει οὐχ ὀπευθάνον*. Versui 405. *εἴπω τι μὴ τοῖον τύχη*, adscripsit, pro *μη α ποθόν*. (Nempe hoc sequitur ex illa formula, de qua vid. Ernesti ad Callim. H. in Del. v. 27.) Cum v. 441. *ἰσφ.* comparat Horat. C. 1. 38. 10. Admonet v. 450. *πρὸς ἡγμήεν* esse latinum, *adhibendum*, *adstrictum*, *adaelum cuneis nauticis*. Versum 473. sic legi vult: *αἰν' τοῦπος, ἀλλ' ἀπλῶς φράσον*, (quamquam et vulgaris lectio stare potest.) ibique praemultis exemplis illam *ἀδύγματος* et *ἀπλόρητος* oppositionem defendit illustratque. non coniunctionem *Φαργου* et *σαφῆς* aliorumque, cum illo *ἀπλῶς*. Immunitatem vario et crebro usurpatum dicendi modum, *λίμην κικῶν*, de re vel loco, ubi quis a malis tutus esse cupit, ad v. 480 perlocutus est multis, quod genus observationum ad corporis diudicandam aegritudine prodest. V. 566. fundat *εὐκταμένη*, hoc sensu, *κρουμένη τῷ βίβλος, τῷ βῆν πτερ. ἰκνεταί εἰς ἄλλους*. Cum non apte dicitur v. 607. *ἰδίος φέρν, αὐτίματ' ἀδ' ὀφειδανκτὸν παραταί*, vel *βούλιος* cum Pauwio legit vult, quod verbum est Chorsph. 670., vel e sua coniectura *διδυλός*, ut v. 97. Ad v. 625. Scalligeri coniecturam, *πρὸ φερῶν* legitur pro *πρὸ φερῶν ἑ*, exemplis similibus in verbis divelle adis errorum illustravit. Probat etiam v. 626. *αελόν* pro *πάλιν*, sibi quo dicit Optat. *παραχρῆμα* pro *ισμῖν*, ponendum videtur. V. 722. *καὶ κλέους οἰκῶς* confortus cum Stat. Theb. 9. 412. *clavum audire negant proa*. Praeterea quod v. 813. pro *πρὸς ἑρῶν* inducere ex Roburto fundat *τίμαω*, ostendit, quomodo *τίμαω* a similitudine τοῦ *τίμαω* ἔδόν et *θαλλισσαν* ad alia translatus sit, ut *ψυδῆ* *τίμαω*, h. e. *διελεθῶν*, Vind. Ol. 12. 8. *τίλος μάχων* *τίμαω*, 13. 80. In locis difficultibus v. 833. *ἰσφ. 839—843* ordinandis verbis, et variis explenda sententia, officere voluit, ut sensus probabilis scilicet: volumus hic ita institutum ordinem repetere. Laudatis ad v. 892 aliorum lectionibus, quid latere sub *μαλδῶν*, quae ostendunt relinquit,

ac ipse quidem *αμαθύνει* aut *αμαλθύνει* suspicatus, negat tamen reliquis hoc convenire. Exemplis perspicuis ostenditur, *τόπον εὐφροναίν.* 979. *εστὲ εὐφραντικόν, ἤδυν.* De v. 1008. 1009. haec monentur, videri punctum inducendum, legendum porro *κηρύσσειν κύπρον, χαλῶρα καλύουσιν ὡς μένειν ἔρω, ἔρω* autem interpretandum, *απο, απριδθωρ*, sic effici hunc sensum: *ἔρω κύπρον κηρ. καρπ. σάζ. κρη καλ. μένειν (αὐτὰ) ὡς ἔλωρα.*

Austarium Dilucid. Thucyd.

L. 1. c. 68. f. *ἐπιχεῖν*. Docetur, *ἐπι* in compositis esse *πολλάκις*, quod quidam transferant ad *ep*, Iud. v. 3. ubi *ἐπαγωνίζεσθαι* significare possit, *perseverare in certamine*. Idem erit *ἀποχεῖν*, quod rursus exemplis explicatur, in quibus est Ael. de an. 8, 17, *ἀπολέλεκται*, pro *ἰκωὺς λέλεκται*. C. 70. *γνώσκει* est *cognoscere*, *ἐπιγνώσκει* *cognoscere ultra*, *cogitatis addere*. C. 87. *ἐπιψηφίζειν*. Augetur numerus exemplorum, in Dilucidationibus positorum, in quibus verbo est aggregata significatio. Nondum se constituere potuisse dicit, vtrum verbo *ἀναβιῶν* agendi notio detrahi possit, an apud Ael. de an. 2, 29. pro *ἀναβιώσιν* sit *ἀναβιώσει* ponendum, et apud Palaephatum c. 41. *ἀναβιώσαι*, ut *ἀναβιώναι* e lectione cod. Oxon. *ἀναβιώναι ποιῆσαι*, quod scholion esse videatur, in contextum venerit. Ibidem agitur de verbo *διαγνώμης*, quod *rei causaeque cognitionem* notat; nec, nisi de pluribus populis sermo sit, dici solet *ποιῆσαι διαγνώμης*, verum *διαγνώμην*. Frustra Thomas Mag. *διάγνωσιν* parum Atticum verbum dicit, quo Plato Legg. s. 684. E. usus est. Ad c. 93. explicatur locus e Xenoph. Anab. p. 136. ed. Hutch. *ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαυσεν* (Suidas in *ἐπιτήδ.* habet *ἐπαυσεν*) *ἐπ*, ubi *ἐπιτήδ.* vertit, *qui plurimum scirebat*, ut Clearchus, huic verbera intendens, significare voluisse videatur, quid esset alii, segnius agenti, expectandum. C. 120. *ἐν πόντῳ* est *ἐγγύς*, *prope*, ad *transitum*, unde defenditur Pausan. Boeot. p. 726. *ἀγάλματα ἐν τῷ ποταμῷ* Sic et *ἐπι* occurrit: in exemplis Ioan. 4. 6. ponitur. Explicata locis conferendis vi sententiae, *εἰδὼς τὰς*

τὸς αἰθράπας, sq. c. 140. agitur multis de ἀναπέθειν, impellere quocumque modo, utque adeo loco τὸ μεταπέθειν usurpato.

L. 2. c. 35. τῷ ὑπερβαίλοντι αὐτῶν φθοῖτες, ἤδη καὶ ἀπιστοῖσι, sic explicat, ut praeferat αὐτὸν, et comma post ἤδη ponat, hoc sensu: τῷ ὑπερβ. (πραγματι) αὐτὸν φθον. ἤδη, ἀπιστοῖσι (τοῖς λεγομένοις). Occasione c. 49. e quo, quae potuit, repetit Aelianus de an. 14, 20. defenditur hic scriptor quoad verbum ἀναπλεῖν, de vomitu sursum tendente. Sic enim verbum usurpatur de fluido sursum nitente, ut Ael. 2, 48. de aqua, 5, 52. de Nilo, unde 2, 54. de cibo etiam tenendum est τροφὴν ἀναπλεῖσαν ἐπεδίειν. C. 60. in his, τὰ ζύμπαντα τῆς ἐνὸς ἐν παλοῖτο, malit ἀπολοῖτο e codice, quia παλωῖται activo significatu a Graecis dictum esse dubitat, ne cum altero παλωῖται, versari, confunderetur; etsi in aliis verbis hoc fieri solet. Ad c. 72. monentur quaedam de copia Thucydidis ex unius notione variatione. C. 81. tropi in verbo ἀμβλῦς illustrantur, tum de etymo disputatur, quod cum Eustath. ad Od. α. p. 40. v. 38. duci quidem potest ab ἀναβαλεῖν, ratio autem secundum Cl. Abreschium est in τῷ ὑπτίῳ καὶ ἀνω βαλεῖται, κάμπτεται τὴν ἀκὴν καὶ αἰχμὴν, atque adeo διπλοῖται, quorsum et Valer. Fl. Arg. 3, 140. refert, duplicata securi disiecit ora, i. e. tam vehementer, ut securis duplicaretur et obtusa fieret. Hinc διπλοῖται apud Plutar. T. 2. p. 802. B. (διπλοῖται ἐν ἀδὴρῳ μαλασσεν καὶ καταλασεν) sunt squamae laxae et tenues, a malleoli impulsu, quae quia κοίλωμα relinquant, nec facile interdum deprehenduntur, διπλοῖται forte dicta est species virtutis externa, latente intus improbitate. Ceterum ferrum etiam dicitur ἀνακόπτεται, obtundi, Aristid. T. 3. p. 690.

L. 3. c. 82. legitur ἐπέπεσε πολεὰ καὶ χαλεπαί, ubi τὸ καὶ pro καὶ ταῦτα positum videri, dixerat in Dilucidat. Nunc addit, posse πολεὰ verti *gravia, difficilia*, ut alibi significet *vehementia, insignia*, cuius utriusque exempla posita sunt, in quibus est o Plat. Phaedr. 347. ἵππος πο-
Z z
λός,

λὺς, cuius versio, *equus multiplex*, recte obscuritatis accuratur. Ipse putat, esse σφραδὸν et ακατάχρησταν, quem antea dixerat Plato κελύσματι μόνον περὶ λόγου ἠισχυρίσθαι. Sed cum in omnibus exemplis maneat quodammodo notio multitudinis, altera, *infignis*, *vehemens*, *gravis*, adiunctum sit aut effectum, (non potest enim πολὺς per se significare nisi *multum*;) nescimus, quomodo in ἔπος πολὺς nimis durum sit, dicere *multum*, et intelligere *ferocem*: non tamen pugnabimus. Quae praeterea sunt ad hoc caput operosa disputata, ea nimis ampla, quam pro hoc excerpandi consilio, ideoque tantum indicanda putauimus.

L. 4. c. 27. explicat ἐπιτιμῶν significatu *interdicendi* positum, et exempla sacrorum librorum laudat. C. 30. προπέμφας ἀγγελον, ὡς ἦσαν, esse dictum pro indicatio, ὡς ἦσαν, firmatur. C. 74. ostenditur, nominibus addi saepenumero casum, qui a verbo, eius substantivi themate, pendere solet, ut σωτηρία εἰς οἰκίαν, πρόσβλεψις τῷ, θεῷ δόσις ἡμῖν, φθορὰ ὑδάσιν.

L. 5. c. 4 ἀπολιπόντες ἐκ τῶν Κυρακουσῶν. Hic multa sunt de breuiloquentia congesta. Merito laudamus, varietatem formulae, εὐκ ἔφη τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις ὁμολογῆν, ad c. 55. demonstratam, velut ἰσόρροπος ὁ λόγος τῶν ἔργων, τοὺς λόγους ποιῶν πράξεις, τὰ ἔργα συμφωνεῖ τοῖς λόγοις, ὁ βίος σύμφωνος τοῖς λόγοις πρὸς τὰ ἔργα, et alia. De κοινῶν ἰόντων c. 79 admonet, Valkenarium ad Eur. Phoen. p. 65. his in unum iungendis, κοινανέοντων, veram lectionem restituisse.

L. 6. c. 46. οἱ ἐκ τῶν τριηρῶν Ἀθηναῖοι occurrit. Notatis interpretum erroribus in hac et similibus formis, ut τὰ ἐξ Ἑλλήνων πάχηα, τὰ ἐξ ἀνθρώπων κακὰ, σφράγματα, πληγαί, sibi dicit videri sic aptissime exponi, v. c. οἱ ἐξ ἀνθ. πληγαί, ὅσας δυνατὸς τις ὑπ' ἀνθρώπων πάχεν, quo et de de ceteris potest coniectura fieri. Ad c. 53. admonet, ἐπὶ μνημονίαι περὶ τῶν μυστηρίων in alit iungi, quam ἀσιβῶντες π. τ. μυσ. tamen et postterius locum habere, et permulta contulit immutatae syntaxeos in περὶ cum secundo et quarto casu exempla. L. 7.

L. 7. c. 73. ostendit, συγγνώσκων esse γνώσκων σύνολον id. de quo sermo sit; nec ergo scholion, τὰ αὐτὰ γινώσκων, de quo in thesauro Stephanus disputat, presso verbum interpretatur, sed sensum. C. 78. haec leguntur, τινὲς καὶ ἐκ δευτέρων ἢ τοιοῦται ἐσώθησαν. Non vult penitus reiterare illud ἢ, ut pleonasticum, cum et huius exempla occurrant, et aliarum particularum cum suo casu, simili modo post comparativos pro genitivo usurpatarum, ut αἰτί, πλὴν, πρὸς, etc.

L. 8. c. 4. ξυσθλινθαι εἰς εὐτέλειαν. Et hoc verbum sic dici, et alia eodem modo, ut συνάγειν, συναθροίζειν, συλλέγειν, συναγείρειν, hisque oppositum εὐρύνειν, apte ad intelligendam graecae linguae copiam docetur. C. 73. suspicatur, verba ἐν νηὶ πλείοντες esse additamentum. Similis suspicio de Platonis et Aeliani locis significatur. C. 90. examinatur sententia H. Vossii ad Melam p. 510. qui verbum διακοδμήειν sic definierat, aedificationem separare et dividere, locumque intermedium vacuum relinquere, cuius explicationis partem ultimam malit *Abreschius* omitti, aut sic constitui, interjuncto muro, fossa. Laudantur duo Platonis loca in Tim. p. 543. A. in quorum altero synonymum est μεταρῶ τῆθῆσαι, in altero, ἐς τὸ μέσον τῆθῆσαι. Conferri vult Weisell. ad Diad. Sic. T. 1. p. 586.

Ex his credimus satis intelligi posse Auctarii pretium, in quo cum saepe impeditiora loca verbis ordinandis expedire tentaverit, tamen horum indicium brevitati servientes praeterimus, imprimis quod ipsas Dilucidationes ab omnibus legi fecimus.

KALENDARIA ECCLESIAE UNIVERSAE, IN QUIBUS tum ex vetustis marmoribus, tum ex Codicibus, tabulis, parietinis, pictis, scriptis, sculptisve; Sanctorum nomina, imagines, et festi per annum dies, Ecclesiarum Orientis et Occidentis, praemissis uniuscuiusque Ecclesiae originibus, recensentur, describuntur, notis-

que illustrantur. Studio et opera IOSEPHI SIMONII
 ASSEMANI, Bibliothecae Vaticanae Praefecti, et Sa-
 cro-sanctae Basilicae Principis Apostolorum de urbe Cano-
 nici. TOMUS V. Kalendaria Ecclesiae Slavicae, sive
 Graeco - Moschae: Alphab. 3. TOMUS VI.
 Alphab. 3. plagg. 6. in 4.

Romae, sumptibus Fausti Amidei, MDCCLV.

Constituerat *Assermanus* V. Cl. suis in ecclesiasticas Sclavo-
 rum Origines animadversionibus Tomo quarto finem
 imponere, ita ut initio huius Quinti Voluminis Graeco Mo-
 schas Capponianas Ephemerides illustrandas aggredieretur:
 sed vidit deinceps, multa superesse adhuc, eaque non levis
 momenti, de Slavis graecum ritum colentibus, ut Serbis,
 Bosnenfibus, Valachis, Bulgaris, dicenda. Igitur primam
 huius Tomi penultimi partem Slavicis istiusmodi rebus ex-
 ponendis addixit; parte altera, a pag. 208. ad finem, To-
 mo item sexto integro, Capponianas Tabulas illustraturus.
 Tuetur morem suum Auctor diligentissimus, atque, ut est
 infinitae lectionis, quidquid invitante materia interviturum
 operi existimat, non parca manu quidem, sed experte or-
 dinis methodo, adscribere pergit. Quibus rebus effecit,
 ut multa insint praeclara his Kalendaris, quae volupe erit
 Slavicarum antiquitatum scrutatoribus cognoscere; sed ta-
 men etiam multa, quae nemo mortalium, quia huic non per-
 tinent, hic quaesiverit. Adhaec visus nobis est *λεπτολόγος*
 saepenumero, de rebus nihili grandia proloqui, et subtili-
 liter disputare, quod fere evitare eum non posse existima-
 mus, qui de rebus talibus tot Volumina conscribere in ani-
 mum induxerit. In quo inest Viri doctissimi iustissima execratio.
 Sed, ago, proponamus Lectoribus nostris, utriusque To-
 mi, qui sunt ultimi operis totius, argumenta.

Est igitur *Tomi V. Pars Prima* de Originibus ecclesia-
 sticis *Serbiarum, Albanensium, Bosnenfium, Valachorum,*
Bulga-

Bulgarorum. Caput I. Serbliae et Albaniae descriptio, urbes, populi. 1. Serbliae, sive Serviae descriptio. 2. Albanenses a Schismate ad Ecclesiam Cathol. sub Innoc. IV. regressi. 3. Albania, alias Arbania, regio, eiusque urbes. Albanenses, alias Arbanenses et Arnanti, advenae in Epiro. 4. Antiqui recontesque Dalmatiae et Illyridis populi. 5. Chrobati et Serbli iuxta Porphyrogenitum plerumque Dalmatiae et Albaniae partem obtinebant, relictis Graeco Imperio nonnullis maritimis civitatibus atque insulis. 6. Praecipuae Albanensium urbes. 7. Serbliae fines et urbes.

Caput II. Serviae et Rasciae Reges ab an. circiter 1040 ad an. 1368. quo Neemanis posteritas defecit. Sanctus Sabus, Serviae Archiepiscopus, postea Monachus. Eius successores in Serviae Archiepiscopatu Pecensi, quem sibi titulum attribuant. Albaniae Principes, eorumque Archiepiscopus, dictus Montis nigri. 1. Series regum et principum Serviae, ex Cangio. 2. Servia ab an. 950 ad 1034. partim Bulgaris, partim Byzantino Imperio subdita. Stephanus Boisthlabus, a clientelari servitute, in plenam libertatem Serviam allerit. 3. Michael, post Stephanum patrem, Serviae princeps, Bodino filio Bulgarum concedit. 4. Sancti Gregorii VII. Papae Epistola ad Michaelum Serviae principem. 5. Bodinus, Michaelis filius, Serviae princeps, una cum filio Michaelis. 6. Rasciae Regni descriptio, eiusque antiqua nomenclatura. Stephanus Rasciae Serviaeque princeps. Liubimirus eius filius. Urosius filius Liubimiri. Dossa filius Urosii. Nomanus, Cresimirus, et Miroslavus, filii Dossae. Simeon, Stephanus nuncupatus, filius Nemaniae. Simeonis filii tres ex Geliza uxore. Vulkanus, alias Vulcanus, Dalmatiae et Diocliae princeps; Vencianus, seu Stephanus, Serviae Rasciaeque princeps; et Rascus, postea Sabus appellatus. 7. Vulkanus et Stephanus, fratres, filii Simeonis, Stephani nuncupati. Primus Dalmatiae et Diocliae Rex; alter magnus Serbliae Iupanus. 8. Innocentii III. Papae epistola VIII. ad Reges, Iupanum, uxores eorum, Archiepiscopum, Episcopos, aliosque per Dalmatiam et Diocliam. de

Legatione Ioannis Capellani, et Simonis Subdiaconi. 9. Vulcani, Dalmatiae et Diocliae Regis, epistola ad Innocent. III. de Synodo in Dalmatia celebrata, deque haereli Banculini Bosniae Bani. 10. Epistola Stephani, magni Iupani totius Serviae, ad Innocent. III. Papam de Legatorum susceptione. 11. Io. Diocliensis et Antibaresis Archiepiscopi epistola ad Innoc. III. de transmisso sibi Pallio, et quid Legatum Synodo egerint. 12. Acta Synodi Dalmatiae et Diocliae an. 1199. celebratae. 13. De cruxa Domnici, Suacensis Episcopi. 14. Vulcanus a Stephano fratre Regno exutus, ab Hungariae rege restituitur, postquam is Serviam suaditioni subegisset. 15. Stephanus, Vulcano fratre, sive mortuo, sive deiecto, Regnum occupat, et ab Honorio III. Papa coronam regiumque nomen impetrat. 16. Theodorus Serviae Episcopus. Pecium, seu Servia, Metropolis, etque subiectae Episcopales Sedes. 17. Sabas, Stephani Rasciae seu Serviae principis filius, monasticam vitam agit in monte Atho, in Monasterio Chilandarii, ubi et Pater Monachum induit, Serviae Archiepiscopus designatur. 18. S. Sabas, Vicarius Latini Patriarchae Constantinopolitani, Patriarcha Serviae et ipse dictus, Graecis, Latinis, Slavisque in Serviae Regno habitantibus, praerarat. Abdicato Episcopatu in montem Atho se confert, et in Milesevo coenobio moritur circa an. 1250. Eius reliquiae a Turcis exustae. Illus in Episcopatu successor nuncupat se Archiepiscopum Pekensem, et omnium Serblorum et Bulgarorum, atque totius Myrciae Patriarcham. 19. Stephanus Urosius, Sancti Sabae ex Stephano Rege nepos, Serviae Rex, cum Helena uxore. Eorum filii Stephanus Draguntinus, et Urosius Milutinus. Nicolai IV. Papae ad Urosium et Helenam Epistolae. 20. Stephani Urosii et Helenae, Serviae Regum, studia pro Bulgaris ad fidem catholicam revocandis, et pro haereticis in Bosnia profligandis. Nicolai IV. Papae ad illos epistolae, qui et eos in clientelam Sedis Apostolicae recipit, et Petrum in urbe Sava Episcopum, iisdem rogantibus, instituit. 21. Ad Helenam Reginam scribit Nicolaus IV, ut Step-

num Dragutinum et Urosium Milatinum, ipsius filios, ad catholicam fidem revocare student. Benedictus XI. de Schismate in Serviam illato, ad Martinum Archiepisc. Antiharensem, et ad Regem Serviae litteras mittit. 22. Sub Clemente V. Stephanus Urosius Praedicatorum petit, ut subditos catholica fide instruant, sibi quoque Vexillum deferant: sed irrito conatu. Servii tunc temporis Schismatici. 23. Albaniae principes, adversus Urosium, Serviae regem Schismaticum, Ioannes Papa XXII. exstimulat. Urosii mors, et Nopotes Vladislaus et Constantinus. 24. Stephanus Urosius, Urosii filius notus, Serviae Regnum occupat, et a Io. XXII. legatos postulat, qui fidei suae professionem excipiant, sibi quoque legitimationis diploma deferant. Urosius a Pontifice vocatur. 25. Stephanus Duscianus, Stephani Urosii filius, Urosius et ipse dictus, Imp. Romaniae Slavoniae et Albaniae se appellat: ad Innocent. VI. nuntios mittit: dubiae Rex fidei. 26. Indignum iussu Innocent. VI. Papae bellum in Serviam Schismaticam. Item in haereticos Bosniae ab Urbano V. exstimulatus Rex Hungariae. Bosniae Bani Thwartkus haereticus, Stephanum fratrem catholicum insectatur. 27. Urbani V. Papae litterae ad orthodoxos Albaniae principes. 28. Urosius, Stephani et Helenae Bulgariae filius, postremus Serviae Rex.

Capitulum III. Bosniae descriptio, eiusque Episcopi et Bani, seu Reges, ab anno circiter 1200. ad 1478. Haeretici Pataroni, seu Cathari et Manichaei, cura summorum Pontificum et Regum Hungariae, et Bosniae regno exterminati. Catharinae Reginae Bosniae, Romae sepultae, epitaphium. 1. Calmus Bani, Bosniae Dominus, Bosniae Episcopus, Pataroni fratres Bosniae haeresim eiurant: de quibus Io. Capellanus, nec non Rex Hungarius, scribunt ad Innocent. III. Papam. 2. Bernardus Spalatensis Archiepiscopus, Mattheum et Antodium pictores, in haeresim Pataronum lapsos, aliosque ab his corruptos, ad Ecclesiam catholicam revocat. 3. Honorii III. per legatum Aconicum, Subdiaconum et Capellanum, perque litteras, studia, ad exterminandos a Bos-

nia, Soy, et Woffora, haereticos Patarenos. 4. Gregorius IX. Papa non solum Iudaeos et Saracenos in Ungaria reprimendos curat, sed etiam Episcopum Bosniae, qui a recta via deflexerat, e gradu peli iubet, aliosque Antistites orthodoxos Bosniae praefici. Zibislavum, Culini successorem, laudibus exornat. 5. Idem Gregorius IX. Papa praecipit Episcopo Cumanorum, ut Vicarium sibi constituat Valachorum genti conformem, a quo sacramenta percipiant, ne illa sibi ab Episcopis Graeci ritus Schismaticis administrari cogantur. 6. Episcopum orthodoxum, in locum haeretici deinceps subrogatum, laudat Gregorius IX. Papa, una cum Zibislavo Bano Bosniae, propter eximium illorum in exterminandis haereticis Bosniensibus studium. Item Bela fratrem, Colomanum Regem, ad coepta adversus eosdem haereticos urgenda adhortatur, scriptis tum ad Colomanum et Praefules Carniolae, Istriae, Dalmatiae, Bosniae, Croatiae, Serviae, et aliarum finitimarum provinciarum; tum ad Zibislavum Bosniae Banum, eiusque matrem, litteris. 7. Colomanum Slavoniae et Galliciae seu Haliciae regem, qui et Russiae Rex dicitur, excitat Gregorius IX. ad extirpandos e Bosnia haereticos: iubetque a Cumanorum Antistite novum Bosniae Episcopum praefici, quem et dignitate Legati Apostolici exornat. 8. Ad extirpandos eosdem Patarenos, sive Catharos et Manichaeos, e Bosnia et Rama haereticos, operam quoque suam navant Summi Pontifices Innocentius IV. Nicolaus IV. et Ioannes XXII. Stephanus et Elisabetha Bosniae principes. 9. Benedictus XII. orthodoxos Bosniae Corbavinaeque principes adversus haereticos excitat. Series Bosniae Banorum post Culinum, usque ad annum 1368. 10. Sequitur series Bosniae principum ab an. 1368. ad an. 1478. quo Catharinae Reginae Bosniensis, in Ecclesia S. Mariae in Ara caeli sepultae, Epitaphium Slavonicum exponitur, et a mendis expurgatur. 11. Animadversiones in Cangium de Stephano, Thoma, eiusque filis et successoribus, Bosniae postremis Regibus, deque Catharina Romae sepulta.

Caput

Caput IV. De Valachis et Bulgaris. Bulgariae et Blachiae regnum restitutum. Series Regum ab anno circiter 1200 ad 1462. Ab Innocentio III. Papa coronam regiam, sceptrum, et vexillum Ioannes Bulgariae et Blachiae Rex accipit: Pallium vero et Patriarchalem dignitatem Archiepiscopus Trinovitanus. Series Acherdentium Archiepiscoporum. Codex Vaticanus Slavicus figuratus illustratur: 1. Bulgariae et Blachiae seu Valachiae regnum, circa annum Christi 1187. restituitur: 2. Blachorum et Blachias, seu Valachorum et Valachias nominis, originatio. Mysia et Myliolim dicti, et cum Bulgaria coniuncti. 3. Comania, et Comani, partem Valachiae incolentes. 4. Valachiae descriptio. 5. Valachiae principes Vayvodae dicti. 6. Blachorum seu Vlachorum nominis originatio iuxta nonnullos scriptores. 7. An Valachi genus ex Italia duxerint? 8. Vera Valachorum etymologia. 9. Primus Bulgarorum et Blachorum Rex Asanes: eius filii, Petrus, Ioannes, et Alexander, frater vero Ivancus seu Ioannes. 10. Ioannes, frater Asane caeso, regnum occupat. Petrus, Asanis filius, Ioanne patre interfecto, regnum sibi et Ioanni fratri vindicat. 11. Ioannes, alias Iohannicus et Caloioannes, post Asanem et Petrum fratres regnum Bulgariae et Blachiae adeptus, ut ad Romanae Ecclesiae obedientiam redeat, provocatur ab Innocentio Papa III. 12. Ioannis Bulgariae et Blachiae Regis epistola ad Innocent. III. 13. Basilii Bulgarorum Archiepiscopi epistola ad Papam Innocent. III. 14. Innocentii III. Papae litterae ad Ioannem Blachorum et Bulgarorum Dominum, et ad Archiepiscopum de Zagora, quibus Legatos mittit Ioannem Capellanum et Archipresbyterum Brundalinum. 15. Ioannes Bulgariae et Blachiae Rex significat Innocentio III. Papae, interpellatum se a Graecis, ut ab ipsis regiam coronam acciperet. 16. Legatus Innocentii III. Papae desert ad Basilium, Archiepiscopum Bulgariae, Pallium, Mitræ, et Annulum. Praeter ipsum Primatem seu Patriarcham Trinovitanum, instituuntur duo Metropolitae in Bulgaria. Ioan. Bulgariae et Blachiae Rex obedientiam

exhibet S. R. E. et Innocentio III. Papae, afferens, priores Bulgariae Reges et Episcopos coronam et Patriarchalem benedictionem a S. R. E. accepisse. 17. Literae Ioannis Bulgariae et Blachiae Regis ad Innocentium III. Papam, una cum suo nuncio Blasio, consecrato Episcopo, missae. 18. Basilius Bulgariae Archiepiscopus significat Papae Innocentio III. Pallium se accepisse: rogat, ut sibi facultatem concedat Sacri Christatis conficiendi. 19. Innocent. III. Papa per Leonem Cardin. S. A. L. declarat Ioannem Regem Bulgarorum et Blachorum, mittens ei sceptrum, coronam regiam, et vexillum, cruce et clavibus insignitum. 20. Idem Pontifex Trinovitani Archiepiscopum constituit Primatem seu Patriarcham totius Bulgariae et Blachiae, tribuens ei facultatem Archiepiscopos et Episcopos instituendi, Regem unguendi, et sacrum Christa conficiendi. 21. Idem oriam constituit, ut nullus deinceps Episcopus aut Presbyter sine unctioe initiaretur: utque iam initiati ungerentur secundum morem Latinorum, missis ad duos Archiepiscopos Pallis. 22. Quomodo Legatus Pontificius a Rege Hungarico primum sit decessus, et postea, urgente Innocentio Papa, dimissus. 23. Literae Ioannis Regis, et Basili Primatis Bulgariae et Blachiae, ad Innocent. III. Papam, quibus res a Pontificio Legato gestas ei significant. 24. Post coronationem Ioannis Regis Bulgariae et Blachiae, sequitur bellum Bulgaricum, ab ipso adversus Balduinum Imp. et Latinos, qui Constantinopolim an. 1204. Graecis occupant, susceptum. Et quomodo Balduinus a Bulgaris sit captus. 25. Innocentii III. Papae Epistolae ad Regem et Patriarcham Bulgarorum, pro liberando Balduino, et pace Latinis inter et Bulgaros concilianda. 26. Archiepiscoporum Achaiae series usque ad Demetrium, qui anno 1222. Theodorum Angelum Comnenum Thessalonicae Imp. coronavit. 27. Sexies anno 1204. Graecorum Constantinopolitano Imperio, quatuor Imperia erupere: Constantinopolitanum Latinorum, Trapezuntinum Davidum Comnenorum, Nicaenum Lascarorum, et Thessalonicense Angelorum.

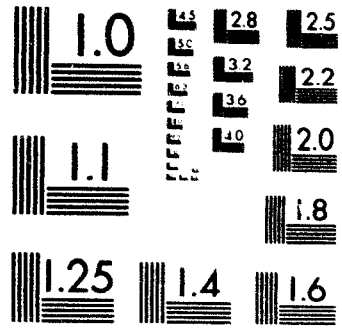
Ioan-

Ioannes Ducas, cognomento Batatzes, post Theodori Isaaciacis obitum, a Graeco Patriarcha coronatur Imperator Nicene: Theodorus Angelus Comnenus Thessalonicae a Demetrio Archiepisc. Achridae. 28. Achridensis Archiepiscopus, in coronando Imperatore Thessalonicensi, his Privilegiis utitur, quae a Rom. Pontifice concessa Trinovitano Prunati viderat. Graeci tam Achridensi, quam Trinovitano, ea Privilegia concedunt, ne videantur illa a Sede Apostolica accepisse. 29. Post Ioannis Bulgariae et Blachiae Regis obitum, Borilas, et Ioannes Asan, Regno potiuntur. 30. Ioannis Asanis filii, Calomanus et Michael, in Bulgaria regnant ab anno 1241. ad 1257. 31. Constantinus et Myrtzae de Regno Bulgariae contendunt. Ioannes Asan, Myrtzae filius post patrem regnat. Tachanas Constantinum interficit. 32. Georgius Tertius, Bulgariae Rex, a Nicolao IV. Papa, una cum Bulgariae Archiepiscopo, ad amplectendam S. R. E. fidem excitatur. 33. Georgii Tertii filius Suetislavus, Suetislavo Georgius Tertius secundus, in Regno Bulgariae succedunt. 34. Michael Strascimirus Rex Bulgariae. Eius filius Alexander Rex. 35. Alexandri Regis filii, Strascimirus, Afanos, et Michael. Bellum Nicopolitanum an. 1393. gestum. 36. Qui post Alexandrum Bulgariae Regem regnarunt, Myrtza, Draules, et alii, Daciam seu Valachiam tenere usque ad annum 1462. 37. Codex Vaticanus Slavicus, Constantini Manassis compendium eheonicum, a Graeco in Slavicam linguam conversum completens, Regi Bulgariae Ioanni Alexandro ab amanuensi nuncupatus, illustratur. Figurae in eo deperitae exponuntur: ex quibus ostenditur, Ioannem Alexandrum Regem tres filios habuisse, Ioannem scilicet Afanum, Ioannem Strascimirum, et Michaelam.

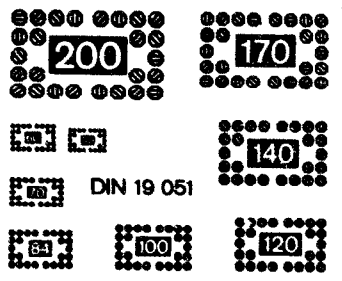
Parti secunda, de Tabulis Graeco-Moschis Capponianis.
Praefatio. Ephemeridum Ruthenicarum *Tabula prima.*
Mensis September. Mensis October. Mensis November.
Ephemeridum Ruthenicarum *Tabula secunda.* Mensis December.

TOMO SEXTO, qui est totius Operis ultimus, reliqua Ephemeridum Ruthenicarum continentur. Siftitigitur ad Tabulam secundam, quae Volumine quinto cooperat, Mensem Ianuarium et Februarium. His succedit *Tabula Tertia, Quarta, Quinta*, quae habet fossa per anni circulum mobilia, a Dominica quarta ante Ieiunium quadragesimale, usque ad Dominicam post Pentecosten. I. Triodidum et Pentecostarium deinceps exhibetur. II. Evangelia Eclogadia, sive Lectiones Evangelicae per anni circulum. III. Picturae Rufficae Capponianae, quae in Tabula Quinta exhibentur. Viginti septem picturae sunt, quas Auctor, Graeci ritus guarissimus, studiose exposuit.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS 1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1763

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Augusti Anno MDCCLXIII.

*TIMÉE DE LOCRES EN GREC ET EN
Français, avec des dissertations.*

i. e.

*TIMAEUS LOCRENSIS GRAECÆ ET GAL-
licæ, adiectis dissertationibus, de præcipuis quæstionibus
ex Metaphysica, Physica, Morali Veterum etc. per
MS. LE MARQUIS D' ARGENS.*

Berolini 1763. 1 Alph. 3 pl. in 8.

Imponit iam labori ac studio, Philosophiam rectam et ele-
gantem ex veteribus declarandi, finem Clarissimus Au-
ctor, extremam Timæo Locrensi admovens manum, quem
eadem, qua superiores libros, doctrina atque ingenii amoe-
nitate illustravit. Inscrisit librum Heroi, virtutis fortitudi-
nisque fama inclyto, Ferdinando, Friderici M. Fratri. In
præfatione persuadet sibi, pari hunc librum fide et accura-
tione, atque Ocellum, conversum fuisse; quod an ita se ha-
beat, et ex superiori nostra cognoscetur recensione, et ex
præsenti perspicietur, qua specimen modo versionis dabi-
mus, ut nuper. Vituperat latinam, sed eam, ut, con-
ferenda utraque inter se, intelleximus, sæpius solam,
omisso Graeco contextu, secutus est, itaque se non verba
singula, sed universum orationis ambitum respexisse, fate-
tur.

B b b

tur.

tur. Queritur de obscuritate Timaei passim, sed eam, ab ignorantia ipsarum rerum atque doctrinarum, qua nostra laboret aetas, proficisci putat. Differit de Platonis studio erga Timaeum, huncque illi cum Bruckero anteponit. Graecam linguam quod attinet, Dialectum Doricam multum difficultatis afferre censet, (credimus omnino, homini, non satis tincto literis Graecis,) neque tamen ideo facillimas notissimasque dialectos opus fuerat recensere, et *ἀριστε* pro *ἡμᾶς*, *ποιεῖν* pro *ποιεῖσι*, et alia, in Cap. V. De Timaei vita tunc quaedam exponit ex Bruckero. Ad extremum in Protestantibus invehitur; rationi nempe nimium tribuentes; ipse tamen sacris literis, complura supra, nihil contra rationem prodi, testatur, *et* si haud semper praeclarae huius sententiae fuisse memor videtur. Damnat fervorem diciturque nonnullorum Pontificiorum hominum, nimirum dementem magis quam sanam Inquisitionem, seque Romanum haud esse ostentat atque gloriatur. Reprehendit Bellarminum, qui caedem summorum Principum a civibus suis commissam vehementer laudet, talem ob causam Purpuram a Pontifice adeptum, eamque doctrinam infernalem appellat, aptissimam ad Universi huius ordinem evertendum. Defendit denique citata aliorum scriptorum testimonia, sine quibus, in probandis potissimum rebus gestis, nihil commode suscipi tractarique possit. Sed age videamus specimen quoddam Versionis huius, ideoque Cap. V. extremum omnium consideremus.

Verba: *ἐκαστὸν πλεῖον τῆς ἀποβροχίας ἐπάροδοιο, αὐξῆα λέγεται*, hunc sine dubio habet sensum: *Corpus, si plus irrigatur, quoniam effluit, vocatur incrementum*. Nunc audiamus Gallum: *Si le corps est plus que moins arrosé par la nourriture, l'effet produit par cet écoulement s'appelle accroissement*. Sed ubi voces, *par la nourriture*, in Graeco leguntur? Ac reliqua longissime a vero aberrant. Neque enim effluus, qui defluxum sequitur, vocatur incrementum, quod absurdum esset; sed id, quod ex irrigatione oritur maiori. §. 2. mendum sine dubio, sed non inter reliqua

qua observatum, λυόμενον pro λυομένων, occurrit. Voces, διόδες πνεύματι μηδ' αἰθέρα, redduntur: *le passage de l'Esprit est interrompu. Haud accurate. Potius dicendum erat, à l'haleine, vel à la respiration.* Ibidem: πάλαι καὶ ζῶας καὶ θανάτου αἰτίας. Laudaturus primo, quod καὶ ζῶας ηαίρες scripsit, ut Galeus p. 19. sed versionem minime laudamus: *Il y a beaucoup d'accidens, qui sont les causes de la vie, et de la mort.* Quis καὶ ζῶας causas vitae exponat, cum Hesychius explicet, καὶ ζῶας, θάνατος, φθέρων. Sic enim vertendum. *Sunt multae pestes vitae, mortisque causae.* Paragraphus tertia separata est a secunda; sed in eadem periodo connecti debebat, cum divelli plane non possit. Dum Timaeus scribit: *Εκ μελέων ἐξασπτόμενα, seu σαΨες, transfertur: les sucs, qui vont jusqu'à la moëlle, et qui s'y enflamment.* Posterius tolerari quidem posset, praestat tamen: qui ibi oriuntur, est enim ἀσπτόμαι, tango, connecto, sed prior phrasis prorsus est et supervacanea, et falsa. §. 4. πνεύμα vertitur *les Vents*, quod plane ridiculum. Est respiratio, non ventus, et in §. 12. recte hanc vocem respirationem Auctor transfudit. Ibidem: *ιδρίεται κακῶν τὰ σώματα, καὶ ἐς αὐτὰ τὰυτὰ ἀναλύονται, se logent à leur place, nuisent aux corps, et changent en mauvais ce qui étoit bon auparavant.* Postrema sunt superflua, et tota ἔξως sic interpretanda: *Nascunt corporibus, et haec ipsa corpora, (nam τὰυτὰ est Nominativus.) in eos ipsos (succos putres et noxios) resolvuntur.* §. 5. λύσσαι, ἀσφαδεις non sunt *les rages pi-quantés*, nam haec vim vocis graecae assequuntur minime, verum *rages fensées.* Verba, *selon leurs differents effets,* desiderantur in Graeco. *Ἐξασπόμενα ἀρχαί ἐκ σώματος, declarantur, qui dependent du corps. Melius, qui viennent du corps.* Sed cum omne, quod ab altero oritur, ab eodem pendeat, ferri potest. *Ἰμεραι ἔκλυται non sunt cupidités déreglées, sed potius effrénées.* §. VI. *ποιεῦντι μαρφάκι Φλεγμεινόντων σωμάτων μάλλον ἢ ὑγιαίνόντων, causent des tumeurs qui échauffent le corps, et le rendent mal sain. Praestat ita vertere: efficiunt speciem tumantium corporum magis, quam sanorum.*

fanorum. §. VII. Ἔθια, ἐν οἷς ἐντραφῶσι κατὰ πέλιν ἢ οἶκον, les coutumes dans lesquelles on a été nourri, soit dans les villes, soit dans les maisons particulières. Accuratius ita: *Consuetudines, quibus vel publica, vel privata disciplina sunt imbuti.* Ταῖς Θυραυλίαις sunt nostro le séjour que nous habitons, l'air que nous respirons. Θυραυλούντες proprie dicuntur ante fores, sub dio versantes, ut apud Lucianum de Merc. Conduct. πολλὴ διαδρομὴ, συνεχῆς Θυραυλίαι, et apud Flaccum, *Manet sub Iove frigido.* Haec enim vivendi ratio vegetum reddit robustumque corpus, nec facile effemiratum, maxime si cum iniqua sit tempestate coniuncta. Vertendum igitur: *Commoratio sub aperto coelo.* Sequens locus, impeditus valde et obscurus, sic se habet: καὶ ταῦτα μὲν αἰτίαι ἐκ τῶν γενετῶν καὶ σοφιστῶν ἐπάγεται μᾶλλον ἢ ἐξ αἰμάτων, ὅτι μὴ ἀργεία ἐστὶν, ἀφισσεμένον αἰμάτων τῶν ποτακόντων ἔργων. Et ces deux choses (la vertu et le vice) viennent plutôt de nos parens et des élémens, que de nous mêmes, à moins que l'on en excepte la paresse, lorsque nous nous éloignons des ouvrages, qui nous sont utiles et gracieux. Non negamus, perturbatam ac depravatam esse formam dicendi, eamque omnino restitui posse credimus, si pro ὅτι μὴ, legatur εἰ μὴ. Tunc omnia sunt clara. Haec pendent magis a parentibus, quam a nobis, nisi quando est signities et socordia, cum intermitimus actiones, quas expetere debebamus, (h. e. honestas.) Gallus hic verum vidit nisi in his: ταῦτα αἰτίαι, vertit ces deux choses, la vertu et le vice. Et μὴ ἀργεία recte transfert, à moins que l'on en excepte la paresse. §. IX. ἀρχαὶ καλῶς, non sunt les principes de la beauté, sed summa pulchritudo, ut apud Isocratem saepius ἀρχαὶ τῶν ἀρετῶν praecipuae virtutes. §. X. voces, condire par une égale règle l'Esprit et le corps, praeter necessitatem adiectae sunt. §. XI. verba, par les instructions, abesse possunt. Ibidem διὰ προτροπῶν ἐγείροισαι τῶν ὁρμῶν, reveillent l'inclination à la vertu. Accuratius: *His stimulis excitant cupiditatem singularem.* Voces, nous portent au bien par différents motifs, desiderantur in textu. §. XII. ἀλεπτικῶς (τέχνη) vertitur, l'Art de

de se froter le corps, cur non potius, l' Art d' oindre l. r.
 §. XIII. docet Timaeus, Musicam et Philosophiam cogere
 partem animi, rationis expertem, seu affectus, consilio ut
 obtemperent, eique parti mitem iram et cupiditatem pla-
 cidam parare. τῷ ἀλόγῳ θυμὸν μὲν πρᾶσον εἶμεν, ἐπιθυμίων
 δὲ ἐν ἀρεμῆσει. *Cette partie irraisonnable contribue elle même à
 rendre l' Esprit doux.* Sed Δύμῳ non est l' Esprit, nec ipsa
 haec pars animi id efficit, sed Musica in ipsa parte, seu pot-
 tius in affectibus. §. XV. αὐτὴ Φιλοσοφία πρᾶσιμῶτα non est
 hic antiquissima, très ancienne, sed praestantissima, ac singu-
 lari digna honore. Ibidem deficit vox νόον in Graeco, cu-
 ius omisio totum turbat sensum, neque id in erroribus com-
 memoratum fuit. ὁ δαίμων non est son bon genie, sed deus,
 quem haud inficiatur Timaeus, etli fatum intelligit. §. XVI.
 εἰ τις ἀλαργὸς καὶ ἀπειθής, si quelqu'un est vitieux et viole les
 règles de l' Etat. Hic certe Graecam linguam plane negle-
 xit Auctor. Igitur nemo est inobediens, nisi qui leges ci-
 viles violat, et nemo non vitiosus contumax? Neque ullus
 hic doctus vir, quid ἐπειθῶ sit, tenent, nisi Argentius ad-
 iecisset: présent de l' Imperatif du Medium. Voces, par l'
 appréhension des peines continuelles omitti potuissent. §. XVII.
 connexa est arctissima cum §. XVI. sed tamen ab Interpre-
 te contra ius et fas separata. τοὶ νοσῶντες non sunt remedia
 forts, sed quae corpus affligunt, ita tamen, ut ea re robur
 corporis reparetur, ideoque τοὶ ὑγιεινοτάτοις opponuntur.
 Migratio animarum non est la Transformation des Ames, ut
 vertit μετενδουμέναις ψυχαῖς, sed transmigration des Ames pote-
 rat vocari, rectius sane, cum animae maneat eadem, suam-
 que formam retineant, locum modo domiciliumquo mu-
 tent. Sed satis de his. Iam dissertationum potiora capita
 breviter indicabimus.

Incipit a sententia Patrum, qui Deum corpori esse con-
 iunctum crediderunt, qua de re Mosheimius ad Cudwor-
 thum copiose exposuit. Differit simul de facultate Dei co-
 gnoscendi, de praestantia summi Numinis, aliisque eius vir-
 tutibus excellis. Duo veterum principia, bonum et ma-
 lum,

lum attingit, eumque errorem in affectis Saturnini, Cerdonis, aliorumque, maxime Manichaeorum, revixisse probat, ipsumque docet Beaufobrium et Bailium longis post temporibus temere revocasse. Opposuisse quidem se Leibnitium, sed partim Philonis insitisse vestigiis in doctrina de mundo optimo, partim vehementer a vero aberrasse. Sed qua ratione tandem refutat noster hunc Philosophorum Coryphaeum? Dicit, nec probat, tantum abesse ut hic mundus sit optimus, ut potius omnium pessimus haberi debeat. Sed ecce vir acutissimus demonstrat ex mutationibus gravissimis et iniustissimis, quibus Galli fuerint ad mendicitatem redacti, vasa sacra ad redimendum regem vendere coacti, et indea Francisco I. usque ad Ludov. XIV. indignissima perpessi. (Quid autem Germani a Gallis passi sunt?) Num vero Gallorum calamitas universi huius est calamitas, summumque malum? Et si quoque aliis regionibus multa sunt incommoda importata, num igitur nullae res secundae hominibus contigerunt, nullumque beneficium a Deo ipsis tributum est atque concessum? Profecto hic tantae indulget audaciae Argentius, ut verba sequentia vix ei condonare possimus: *Je demande actuellement, si l'on avoit voulu faire le plus mauvais monde, entre tous les possibles, si l'on auroit pu en trouver un plus detestable; que celui qu'on dit être le meilleur.* Sed haec non digna sunt, quae refutantur, cum ipse Auctor in hoc mundo versetur, eumque nemini, sane mente praedito, placere possint. Labitur porro, dum malum negat ab homine proficisci posse, quis tunc condiderit homo aliquid effectivum, cum tamen Deus omnia realia creavit. Ergo liber Argentii est non ens, non enim a Deo conditus est, sed ab homine, qui nihil valet efficere. Et num quaeso peccatum est reale, quid et positivum, nonne privativum potius ac defectus, ex quo autem deinde mala omnino positiva oriuntur? Alia, quae adiungit ibi, ita sunt a Leibnitio reiecta, ut crambem centies coctam iterum apponi indigne feramus. Iam audiamus nostrum, longe doctius ex ratione differentem. Non possunt esse
duo

duo principia, sed unum tantum, maximo intellectu et bonitate summa instructum, ab eoque malum ortum ducere non potest. Sed bona verba quaeso. Ergo sapientissimum et benignissimum principium fecit omnium maxime detestabilem mundum, ut antea homo religiosus dicebat. Num haec inter se uniri et conciliari possunt? Profecto hic opus Delinatore. Sed dimittamus bonum hominem, qui ipse deinceps ad Leibnitii sententiam deficit, dum mala, quae nobis videantur, vera esse iustis probisque bona, confirmat. Quid autem aliud Leibnitius statuit, nisi hoc, imperfectionem partium, et damna, ad perfectionem salutemque universi spectare. Aequè rectè sentit noster, Adamum libero gaudere arbitrio debuisse, alias vile automaton existisse, gratia divina indignum. Sapientiam et bonitatem Dei eluxisse magis, permisso lapsu Adami, quam si violenter impedisset, donato nobis Servatore. Haec omnia praeclare cum Leibnitii opinione conspirant, derisa antea et pro nihilo reputata. Iam ad materiam accedit aeternam, quod miramur: de voce נֶחֱדָ copiose disserit; Leighium imprimis laudat, cum Gassietium memorare debuisset, negatque eam vocem indicare productionem ex nihilo, et potius conformationem materiae continere arbitratur, cui Moses Genes. I, 1. clarissimo repugnat, et Paulus Rom. IV, 17. Deum vocans καλῶτα τὸ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. Pluribus quidem hoc argumentum tractat, sed misisse falcem in messem alienam vehementer dolemus. Tum ad Vacuum se convertit, idque mox affirmat, mox negat. Sententias Philosophorum veterum, de mundi aeternitate, et de anima ipsius, recenset; numeros Pythagorae, traditiones ad illustrandum Codicem S. aptissimas, et solum, ut putat, controversias omnes tollendi remedium; porro auctoritatem Vulgatae, recenset; de indice fidei necessario Coetu nimirum et Conciliis Patribusque, de libris Moysis a diversis scriptoribus compositis, de introitu Christi in urbem Hierosolymorum, (quis haec in illustratore Timaei quaerat,) de obscuritatibus et repugnantibus divinorum

Librorum, ideoque de Iudice generali feligendo, exponit. Adhaec in Astronomiam veterum inquirat, et tria Systemata enarrat; sed dum Ptolemaico successisse Copernicanum arbitrat, magnopere fallit. Tandem ad Tychoonis Systema se convertit, horumque duorum omnino celeberrimorum Virorum vitam attingit, nihil autem certi definit, cuius sententiam potissimum sequi praestet. Tum de Triangulis multa affert, de anima eiusque sede et essentia, quam omnes nescire homines fatetur, nimirum quia ipse ignorat; mox ad virtutem Pontificis Romani, ab omni errore immunis, transit, eamque ridet; de Androgynis loquitur, Hermaphroditosque concedit et defendit, eosque quotidie conspici, quod miramur, declarat. De coniugio eorum leges citat, duas Adami uxores, Litith et Evam, ex Rabbinis, (quos unquam vidisse Argentium dubitamus) enarrat. Tum ad Temperamenta, quibus vel emendandis, vel depravandis interservire educationem recte docet, ad magistratus et iudicia, ad Musicam, ad picturam, ad Poësim, maxime ad Homerum, animum attendit, quem falso nullum sibi exemplar ad imitandum proposuisse sibi persuadet, eiusque Iliadem Biblia poetarum, pictorum, sculptorum, antiquariorum, literatorum, Philosophorum, quidni etiam interpretum, appellat. Voltairium ab iniquis aliorum iudiciis defendit, tum demum ad Virgilium transit, eumque promeritis laudibus extollit, primum huic, Voltairio alterum concedit; locum. Mentionem postea iniicit variorum in religione discriminum, magnos semper motus excitantium; sed dum Graecos bella religiosa ignorasse existimat; ipse in ignorantia summa Belli sacri celeberrimi versatur, ut alia taceamus. Memorat miracula fanatica, somnia Pontificiorum, credulitatem Patrum, fraudes ipsorum pias, Constantinum ut sceleratissimum principem describit, persecutiones Iuliani negat, eumque laudat, apparitiones Mariae b. Virginis explodit, tempora nostra haud maiori literarum doctrinarumque luce exsplendescere quam superiora credit, quod tantae sint in Gallia lites atque controversiae. Quam mi-
sera

seque argumentatio. Nihil Gellii universae precebit, doctrinae exemplum? Sed satis de libro, in quo multa erudite, confuse, accurate, negligenter, recte falsoque produuntur.

SAMUEL REX HUNGARIAE, QUI VULGO ABA audit, ex historico et simul nymario monumento, tam Nomi-
mini, quam Populo suo, res illius, Flammationibus et erroribus non paucis, quos Actis suis Sanctorum ad d. IV. Septembr. Scriptores Antverpienses jactantius affecerunt, de eadem falsis delectis, subsecivo studio GODO-
FREDI SCHWARZ, Theologiae Doctoris, et in Academia Hassae-Schamburgica Prof. Prim. etc.

Lengoviae typis Meyerianis MDCCLXI. pl. 8. in 4.

Praeter animum veritatis studiosum, liberum, ab omni timore, spe, adulatione, partium studio, longe alienum inter summas diu. cultates historiae conscribendae inprimis, referimus; primum, iustum ordinem in rebus gestis tradendis, ut historia inter disciplinas, e quibus peruersa nonnullorum ratione siecra esse videtur, locum iterum obtinere possit; deinceps accuratam quandam vim iudicandi, ut ex immensa illa multitudine rerum, optima quaeque seligamus, et ea quae attentione digna esse videntur, recte et sapienter ab his separemus, quae tantummodo ostentationis, non utilitatis gratia proferuntur; denique elegans, et ad res enarrandas accommodatum genus dicendi. Has virtutes tanto-
pere in Graecis Latinisque historicis admiramur: igitur, cum pauci e recentioribus hanc accuratam enarrandi vim consequuti sint, factum est, ut illi hos longe superasse iure ac merito videantur. Cavendum tamen etiam sedulo est, ne res gestas, tanquam parum utiles, vel omnino supervacanas consideremus, quae, etsi aliquando per se non adeo magni momenti sint, tamen graviori argumento rite illustrando ita inserviunt, ut iis omissis et neglectis, veritatem nullo modo investigare liceat. Possemus hoc multis exemplis declarare, sed non
C c c est

est opus in re clara. Erunt profecto, qui tali stultitia ducti, putent; qui hanc commentationem vindicantur, Samuelem, regem Hungarum; parum ad se pertinere, neque interesse magnopere historiae, an idem cum Aba sit? Sed hi, ex erudita commentatione intelligent, ita siquid difficilem, multisque tenebris et dubitationibus obnoxiam Periodum Historiae Hungaricae, optime explicatam et multarum rerum gestarum memoriam egregia veritati vindicatam fuisse, venerabili, et Historiarum ac rei numismaticae intelligentissimo Auctori summam profecto gratiam habituri sunt.

In universum vero nonnulla dicenda sunt de hoc ipso argumento, et de oeconomia totius commentationis. In corpore Scripturum, de rebus Hungaricis, edico a *Johanne Georgio Schwandtnero*, nominat quidam Anonymus in chronico, regem Hungariae Samuelem. Eius verba ita sese habent: — *ex quorum etiam progenie longo post tempore rex Samuel descendit, qui pro sua pietate Oba vocabatur.* Huius ipsius regis Samuelis numus argenteus ad celeberrimum *Gedanensem* Professorum, multis et magnis in rem litterariam meritis clarum, *Hanovium*, deferrebat, quem eleganti dissertatione illustravit, qua tamen celeberrimo, et Historiae Hungaricae intelligentissimo *Schwartzio* non fatiscit, qui refutata *Hanovii* de hoc numo sententia, veram protulit, et scriptorum fide dignissimorum testimoniis tam praestare confirmavit, ut historia huius regis, e tenebris protracta, nullis amplius dubitationibus obnoxia, sed veritati suae restituta esse videatur. Proposuerat igitur ad illustrandum hunc numum *Hanovius* Schedion: *Samuel Rex Pannoniae, speciminis dialectici loco, e numo argenteo exhibitus, Gedani MDCCXLIX.* Hanc dissertationem *Schwartzius* Vir Cl. praemisit, addita deinde de hoc ipso argumento sua, hoc est nova et vera, sententia. Continet dissertatio *Hanovii* §§. 36, quorum summa capita indicabimus lectoribus. §. II. itaque materia et habitus numi externus exponitur. Conflatus est ex argento, magnitudinis exiguae, formaeque circularis: diametro octo duntaxat lineas Parisi-

nas aequans. Inde §. III. impressa numo signa in parte antica enarrantur. Facie exhibet ille numus orucein quadratam, velut insigne religionis ipsius regis. Inter angulos, qui intercedunt, verba leguntur: *Rex Samuhel*: post §. IV. signa parti posticae impressa leguntur, quaeruntur crucem exhibent, inter angulos verba extant: *Panoneja*. Denique §. V. metalli valor examinatur, et §. VI. pondus definitur. Ex quibus patet, Bulgarum sesquiquartas argenteas (Kopeiki) aequiponderare Pannonico numo. Externa specie numi indicata, ad argumentum ipsum sese convertit *Hanovius*, et §. VII. quaerit: quis sit Rex Samuhel? quae Panoneja? respondet vero eadem §. esse illum regem Bulgarorum. Quam sententiam argumentis deinceps corroborare annititur. Itaque primum §. VIII. ait: *Ignorant annales, non tantum Pannonias, sed et vicinarum gentium, posse addere et omnium caeterarum gentium, eius aetatis, ubi eiusmodi pecunia usitata fuit, regem huius nominis, praeter unicum Bulgariae regem Samuelem*. Quo modo vero silentio Scriptorum *Hanovius* uti potuerit, plane non videmus; cum ipse aperte dicat: *PEZIVM, BELIVM, et DESERICIVM, non confutui*. Miramur profecto viuum alias acutissimum potuisse deinceps ita argumentari. *Observandum duo; ne quidem ullum regem antiquioris aevi, cuius numus dici queat, hoc cognomine, seu inusitati nomine appellatum apparere, aut a quoquam in medium adductum esse, quod ego quidem sciam*. Explori iam satis sunt illi Thracones, qui, quod ipsi dicant neminem impugnare, quod ignorant nullum alium scire posse arbitrantur. §. XII. Samuelis Bulgari genus, et monarchia, quam adeptus sit, demonstratur. Post fata Imperatoris ZIMISCAE, Bulgari defecerunt, et imperium quatuor fratribus, DAVIDI, MOBI, AARONI, et SAMVELI tradiderunt, cuius summa paulo post ad unum rediit SAMUELEM. Is constitutus fuit Monarcha universae Bulgariae, neque ea contentus, Thraciam quoque, Macedoniam, Thessalonicae propinqua, Thessaliam, Graeciam, et Peloponesum, suis vexavit incursionibus, multaque castella, inque his *Larissam*,

rissam, cepit. §. XIII. vero auspicia eius monarchiae in annum 976 referuntur, et §. XIV, ac XV. limites imperii Sarmatis, Bulgari, investigantur. Horum finium confluentium causa gentis Bulgaricae finitima §. XVI. usque ad §. XXII. indicantur. Ab Oriente Bulgari erant vicini Romani, (§. XVI.) ab ortu Turci, seu Hungari (§. XVII.) orientem vero versus trans Istrum (§. XIX.) Patzinacitas, in superiori denique plaga occidentali, versus septentrionem, adiacebant Bulgari *Chrobati*. Descriptis hoc modo vicinis Bulgariae terris, fines Bulgariae temporibus Samuelis (§. XXII.) constituuntur. Patuit tum temporis Bulgarorum ditio per Moesiam utramque, Dalmaticorum, et Haemi montis tractibus ferme inclusam, ulterius per Dalmatiam fere et Illyricum. Praeterea *Rassiam* quoque Bulgarorum principes, pariterque castella, *Adorabum*, *Belgradum*, et *Sirmium*, secundum §§. XXIV. et XXV. tenuerunt. Inde §. XXVI. ex nonnullis argumentis colligitur, Samuelem illarum terrarum regem fuisse. Sunt vero haec: a) quia *Samuelis non nisi princeps vel dux Bulgarorum audit*. Satis leve profecto argumentum. Quis enim historiarum peritus ignorat, vocem regis, reguli, ducis, principis, atque comitis, saeculis apud scriptores mediæ aevi confundi, qui proprietatem verborum, et mutationes in republica, parum curantes, non semper accurate haec nomina distinxerunt: b) quia ipse Imperator *Zimisce*, *victum Borisem* captumque regem Bulgarorum appellavit. c) Quia *Achride regem capta, fertur Basilias coronas invenisse*. d) *Bulgaria habuit suos Archiepiscopos, et Samuelis tempore David hac dignitate functus est*. Miramur, virum alias doctum, tantopere ingenio, et inanibus coniecturis indulgere potuisse. Accusat, deinceps §. XXVII. magistri rei monetariae negligentiam, qui in numo regem *Samuelem*, *banilla* voce Bulgariae, nominavit, et Pannoniam perperam in *Pandaciam* commutaverit. Refutantur inde *Ortelius*, *Celtinius*, alii, (§. XXVIII.) qui sub Pannonia Paeoniam, regionem Macedoniae, intellexerint; tum in universum nonnulla de finibus Pannoniae §. XXIX. et

XXX. differuntur. Ex quibus porro §. XXXI. colligitur, Samuelem tantummodo inferiorem Pannoniam tenuisse, illiusque regem nominatum fuisse. Quare autem (§. 32.) non potius titulo regis Bulgariae, quam Pannoniae usus fuerit Samuel, in eo causam latere sibi persuadet Hanovius, quoniam regnum Bulgariae, a Zimisca Imperatore fuerit abolitum. Insignia numi (§. XXXIII.) exhibent crucem, quae christianam regis et Hungarorum indicat religionem. Quo tempore autem ille cufus fuerit, §. XXXIV. et XXXV. demonstratur, patetque, eum annum MXIV. non supergredi; denique §. XXXVI. hunc numum esse obolum panonicum, illis temporibus usitatum, colligitur.

Ita causam numi sui egit Hanovius V. Cl. Videamus nunc, quae argumenta celeberrimus Schwartzius contra eum protulerit, et quibus rationibus et testimoniis rei satis obscurae veritatem vindicaverit, suamque de hoc ipso argumento sententiam ab omnibus liberaverit dubitationibus. Primum igitur (§. 4.) contra Hanovium, qui nullum Samuelem, praeterquam principem Bulgariae, in annalibus nominari persuadere lectoribus conatur, auctoritate Matthiae Belli, in praefatione Coll. Script. rer. Hung. Schwandtneri p. IX. §. XI. recte monet V. C. hunc ipsum Samuelem, et eum qui apud Hungaros ob pietatem suam ABA, OBA, OBO, et OVO salutatus fuerit, unum eundemque regem fuisse. Revocatur igitur (§. 5.) reliqua disputatio Hanoviana ad duo capita, et primum utrum Bulgariae terrae recte in numo per Panoniam exprimantur, dein an Samuel bene et recte rex Pannoniae salutetur, examinatur. Nititur Hanovius imprimis hoc argumento, (§. 6.) quod Graeci Chronographi nominaverint Samuelem totius Bulgariae monarcham: sed Cl. Schwartzius haec verba nihil aliud significare recte dicit, quam unum imperantem, abrogata prioris Aristocrata. Hoc ipsum luculenter ex Caroli du Fresne Illyrico probatur. Victoriae porro Samuelis in Macedonia (§. 7.) nihil plane ad regis Pannoniae axioma faciunt. Illud partim ex annalibus eorum temporum, partim ex amplitudine Pannoniae,

noniae, late ad occidentem procurrentis, evincitur. Inde (§. 8.) Hungarorum res cum Graecis, Bulgaris, Patzinaciticisque illo aevo gestae, breviter commemorantur; porro, quod potior Pannoniae pars saeculo X. in Hungarorum potestate fuerit, docetur; et denique (§. 9.) nihil quicquam de terris Pannonicis ad Simeonem Bulgarum pervenisse, demonstratur. His factis copiose dictis, et egregie ac docte expositis, de sedibus Patzinacitarum sermo instituitur (§. 10), et deinceps (§. 11. 12. 13.) contra *Iohannem Stillingium* e Soc. Iesu, qui in Actis Sanctorum vitam S. Stephani regis Hungariae descripsit, disputatur. Res in universum eo redit. Dissertationem Schwartzii ediderat, *de initiis religionis Christianae inter Hungaros ecclesiae orientali assertis*; quam dissertationem omni modo *Stillingius* in vita Regis Stephani infirmare, falsitatemque rerum explicatarum demonstrare conatus est. Contra talem sententiam *Stillingii* in his §§. egregie et docte pugnatur. Antiquae sedes Hungarorum (§. 14.) indagantur, ex quo patet, eos inter Wolgam et Tanaim primum confedisse. Haec non solum §. 14. docte illustrata sunt, sed etiam §. 15, in qua tamen simul bella, migrationes, et fata utriusque gentis, et Hungaricae, et Patzinaciticae, exponuntur.

§. 16. iterum ad Hanovium redit oratio Viri Clariss. eiusque sententia, secundum quam nimis prolata sunt fines Samuelis Bulgari, examinatur. Igitur ex Constantino Porphyrogeneta de administrando imperio c. XXXII, et ex Carolo du FRESNE in Illyrico p. 34. et p. 100. ostenditur, nec Serviam aliquid Pannoniae tum temporis complexam, nec victorias Bulgaricas Simeonis, Petri, et Samuelis, adeo magnificas fuisse, quin iterum dubia Martis alea debilitatae fuerint. Porro, Sirmienensis regio non Bulgariis, sed potius Romanis orientalibus cecidit; quemadmodum neque Rasciam, neque inelyta duo ad Danubium castella, possedit Samuel. Alterum probationis Hanovianae caput erat: Principem Bulgarorum merito salutari Pannoniae regem. Omnia hic protulit sine Scriptorum testimonio, §. 17. igitur neglectas auctoritates ur-

get. V. Cl. §. 18. denique sententiam viri doctissimi de numo regis Samuhelis, Pannoneia, legimus. Ait vero: Samuhel rex, cuius nomen et titulum discus numi anticus inscriptum habet, is ipse est, qui ab Anonymo, Belae regis Notario, *Oba* vocatur, ab aliis *Obo*, *Oyo*, *Aba*, ob pietatem, hoc est pater, nominatus fuit. Quamvis vero a nonnullis chronographis insolentiae, crudelitatis, et iniustitiae accusetur; fidem tamen Anonymi salvam esse recte iudicat V. C. quoniam manca huius regis historia, incidit in homines indoctos, mordaces, et rerum gestarum ignaros. Vox Pannonejae nullam plane habet difficultatem. Etenim in pluribus eius aevi numis, auspiciis regum Hungariae confatis, expressa legitur. Ita reperitur in numothecis Senatus Lipsiensis numus Petri regis, cuius in priore facie legitur: *Petrus Rex*: in posteriore autem *Pannoneja*. His argumentis additur §. 19. ultimum, exactissima nempe numi Hanoviani, cum regum Hungariae eius aevi numis, convenientia. Commemorantur duo numi, alter quorum ad regem Andre- am, alter ad Petrum pertinet. Ex his omnibus §. 20. colligitur, Samuelem in posterum hunc regem esse nominandum, qui antea ob pietatem *Aba* salutatus fuerit.

Haec summa capita doctissimae commentationis sunt. Dubitabunt vero lectores, utrum magis excellentem doctrinam Viri summe venerabilis, an mirificam et insignem humanitatem admirari debeant; propositumque illustre multis Theologis humanitatis exemplum esse videtur, quod, ut omnes acriter intueantur, litterarum causa vehementer optamus. Nuper aliam doctam Viri Celeb. commentationem vidimus: *Recensionem criticam Schweizeliani de numis Transilvanicis commentarii*, quam forsitan proxime lectoribus indicabimus.

*HISTOIRE INTERESSANTE OU RELATION
des Guerres du Nord et de Hongrie au
commencement de ce Siècle.*

*HISTORIA RERUM MEMORABILIUM IN EU-
ropa septentrionali ab anno MDCC. usque ad finem
anni MDCCX. gestarum: Partes II.*

Hamburgi MDCCLVI. PARS PRIMA conti-
net plagulas VIII, PARS SECUNDA pla-
gulas XIII. in 8vo.

Quamvis temporibus nostris, in universum in historia excolenda multum operae et industriae a Viris historicarum intelligentissimis collocatum fuerit; tamen historia recentior, etsi eius utilitas latissime patet, non aequè excolta est, sed derelicta pæne, et veluti posteris ad diligentius pertractandum tradita esse videtur. Quis vero illud miretur? cum invidiam, et alia etiam his multo maiora incommoda, laborem talem sequi, satis superque constet, cum Historiam recentiore non secundum rationes rerum factarum, et veras causas, atque leges veritatis, sed potius ita conscribere necesse sit, ut fere omnium studio partium, atque praëiudicatis opinionibus, arrideat. Eventus bellorum, cum illius ob successionem in terras Hispanicæ gesti, tum septentrionalis, quæ uniuersam Europam ineunte Saeculo XVIII. devastaverunt, ita profecto memorabiles, et tanti adeo momenti esse videntur, ut natura multorum publicorum negotiorum, quæ nostra aetate acciderunt, ex iis ipsis optime et explicetur, et illustretur. De bello illo Hispanico data opera quidem nuper expositum fuit; in Historia vero septentrionali, nisi fontes ipsos ad eas, pulcherrimos verbi gratia, et gravissimos commentarios

rios *Lambertii*, aliosque: ex historia, vel potius fabulosa narratione rerum a Carolo XII. gestarum, a *Voltaire* conscripta, nullam plane capies utilitatem. Quantopere itaque vellemus, ut nostri homines, nimis Gallicorum scriptorum pulchritudine et acumine sententiarum capti, potius vitam illam Russorum Imperatoris *Petri I.* a *Gordono*, perpetuo Imperatoris comite, in linguam Germanicam ex Anglicana transfulissent, quam illam *Voltaire*, ab omni veritate alienam, et plane fictam rerum gestarum commemorationem. Longe quidem fabulis istis *Voltaire* praeferenda esse videtur *Adlerfeldii* historia militaris Caroli XII. (*Adlerfeld* *histoire milit. de Charles*;) tamen haec ipsa historia, in rerum bellicarum magis enarratione, quam in arcanis causis publicorum negotiorum indagandis versatur. Avide igitur legimus librum, quem nunc lectoribus accurate indicabimus, (propterea quod intelleximus, eum parum cognitum esse nostris hominibus): neque spe nostra desituti fuimus, cum non in vulgus notas, sed plane arcanas multarum rerum contineat causas. Prima Pars conscripta est a Legato Galliarum regis, qui omnibus quas narrat rebus vel interfuit, vel saltem diligentissimam illarum cognitionem sibi comparavit. Pars secunda habet auctorem, sicuti in praefatione traditur, virum, qui adhuc nostra aetate publicis rei regundae negotiis admotus est, atque mirifice a pag. 1 - 14 causas belli illius Hungarici, a principe *Rákótzio* excitati, indagat et examinat, nobisque iam parte prima ea tradit de hoc Principe, quae digna attentione nostra esse videntur. Reliquam vero rerum gestarum enarrationem, a pag. 15. usque ad finem Partis secundae, deinceps sperare diiudicabimus. Examinemus itaque Partem primam, iudicato prius in universum descriptionis ordine. Ab omnibus regulis et praeceptis Historiae liber, Auctor, res memorabiles litteris tradidit, hoc est, nullum ordinem servavit, secundum quem facta enarrare, et causas rerum aperire, atque ex his rursus alios eventus colligere solemus. In universam potius huius Historiae se-

riem evagatus, magis non adeo cognita, et arcana, quam iusto ordine servato, iam satis pervulgata memoriae prodidit. Accuratam itaque oeconomiam operis ut frustra desiderabis, ita etiam nullam rem idoneis auctorum testimoniis confirmatam reperies; quod supervacaneum esse sibi Auctor persuasit, quoniam ea traderet, quae vel ipse vidisset, vel ab iis acceperit, qui ea, quae narrarent, ipsi gesserant. Saepenumero etiam Auctor noster magis personam Politici, quam Historici tuetur, hoc est, non narrat quae a Carolo XII. et aliis gesta sunt, sed potius quae ex regulis prudentiae civilis ab iis geri et suscipi debuissent. Age igitur videamus singula. Pag. 1 — 17. nonnulla sane memorabilia, cum de natura animi Caroli XII, tum de tenera eius aetate, imprimis de educatione tanti regis, enarrantur.

Ufus fuit Carolus (p. 10.) praeceptore parum idoneo, quodam *Frölig*. Etenim sibi persuadebat ille vir, omnia caeca quadam necessitate agi, et in universum hominibus liberam agendi, et ex multitudine consiliorum prudentissimum sibi eligendi, potestatem adimebat. Supervacaneum illud esse, dicebat (p. 11.) iste doctor prudentiae: omnia fortuna geri, neque homines rebus suis, consilio et prudentia ullo modo prospicere posse. Hac sapientia tenerum imbuerat regis animum, et illa tam altas egerat radices, ut Carolus deinceps, per reliquam vitam, plurima ex parte se suaeque omnia inconstanti potius rerum dominae, fortunae, quam sapienti rerum moderatrici prudentiae, permitteret. Inde multarum rerum ab isto rege susceptarum exitum, et memorabilem et laetum, et inusitatum et infelicem, interpretari ac diiudicare poteris. Quam multa ridicule de his ipsis causis exposuit *Voltaire*? Nonne plane singularis fortitudo huius regis, aliaque multa, praeter omnem opinionem et receptam agendi rationem, et feliciter et infeliciter ab illo confecta, his cognitis, optime et intelligi et explanari poterunt? Non ficta opus est rerum gestarum descriptione in hac historia; multa latent, quae facile colligere poteris ex hac sola magistri sapientia? Laudantur deinceps

deinceps virtutes Caroli XII., indicantur vero etiam libere et graviter simul vitia regis; et denique Auctor ait p. 18. *inter reliquas huius regis virtutes eminent audacia, fortitudo, et animi praesentia.* Cuius rei confirmandae causa expeditiones bellicae, usque ad fatalem illam periodum, qua Saxonia a Suecis occupata fuit, a pag. 18 — 37. magis indicantur, quam luculenter enarrantur. P. 37. A. narrat, quod Carolus XII. post pacem cum Augusto II. sancitam, subito fere solus, comitibus tantummodo quinque vel sex hominibus, ad regem invisendum Dresdam venerit; quod in Voltarii libro iam commemorato aequè legitur. P. 38 — 43. nonnulla de celebratissimo Comite de *Piper*, qui Carolo XII. erat a consiliis secretioribus, traduntur. Gratiarum regis sibi ille Comes (p. 39.) partim severitate disciplinae militaris restituta, partim oppressa nobilitate, conciliaverat: et quamvis fortuna ac splendore natalium plane esset destitutus, exactam tamen rerum Suecicarum cognitionem sibi comparaverat. Summis igitur dignitatibus auctus, gravissimorum negotiorum administrationi praefectus fuit, et sic ita sese gereret, ut merito in iustam avaritiae (pag. 40.) et aliorum vitiorum incurreret suspicionem. Ab hac parte avaritiae etiam innotuit exteris. Nam illo tempore, cum Galli, tum socii belli Hispanici, de corrumpendo illo Comite velut inter se concertarent, Sociis Imperatoris Iosephi, pluris licitantibus rege Galliarum, satisfecit. Et haec vera causa esse videtur reconciliationis Caroli XII. cum Iosepho Imperatore factae. Discessus deinceps regis Caroli e Saxonia, notissimumque illud praelium prope urbem *Pultavam*, p. 41 — 49. commemorantur. Inde naturam ingenii, mores, et reliquam vitam nonnullorum virorum, qui tum temporis summis muneribus, et militaribus, et civilibus fungebantur, A. descripsit.

Ita p. 48. de quodam Barone *Millero* legimus, qui Regem comitabatur, eique etiam a consiliis apud Turcas fuit, homine rerum Germanicarum peritissimo, ceteroquin tamen adeo arrogante, ut omnia a se perfici posse crederet.

deret. Porro p. 49. nonnulla de belli duce *Lagerkrön* enarrantur, homine ad mores indolemque animi Caroli regis plane a natura facti. P. 50 et 51. traduntur quaedam de Barone *Spare*, et *Poniatowski*, nobili Polono, qui nunc est, regis Poloniarum, patre. Ait de eo: *Carolus eum imprimis sua gratia dignabatur, propterea quod magnitudinis ingenii, in rebus agendis celeritate, et animi praesentia, longe inter alios emineret.* De Comite de *Steinbock* p. 53, de Comite *Güldenstern*, p. 54, et de Comite *Weling* p. 55. et 56. sermo instituitur. Comes de *Steinbock* imprimis ideo laudatur, quoniam eius provida cura factum sit, ut exercitus Caroli XII. semper abundaverit comitatu: de Comite *Weling* istud narrat, eum semper a Gallorum stetit partibus. Acriter vituperatur p. 56. Comes *Morn*, et de Duce bellico *Craffau* p. 57. hoc tradit, fortissimum quidem eum fuisse virum, sed ab omni honestatis sensu prorsus alienum.

His explicatis, opes regni Sueciae p. 58 — 64 indicantur. Eadem pagina 64, virtutes *Stanislai* summis laudibus extolluntur, et p. 65. *Potockii*, principis eorum qui tum eius partes sequebantur, avaritiam, et tenuem rerum publicarum cognitionem, maximopere vituperat. P. 68 — 145. eadem ratione de hostibus Caroli XII. verba facit. Itaque primum a. p. 68 - 100. (interpositis tamen nonnullis p. 86 - 89. de *Mazeppa* notissimo illo duce Cosaco,) animi indolem *Petri I.* Russorum Imperatoris, exponit. Cum vero haec ipsa descriptio nihil plane contineat, nisi quod ab aliis commemoratum iam legimus; nolumus, singula repetendo et indicando, indulgentia lectorum abuti. P. 100 — 103. de principe Alexandro *Mensikov* A. exponit. Ille princeps neque legere neque scribere didicerat, loquebatur vero Germanice, cuius linguae cognitionem sibi usu comparaverat; summorum et gravissimorum negotiorum administrationi ab Imperatore praeficiebatur; cura educandi haeredis imperii illi demandabatur, ita multas divitias, et ad ultimum etiam dignitatem Principis, ab Imperatore consecutus est. Saepenumero tamen violentiam animi *Petri I.* expertus

tus fuit; quam ille ita ferre solebat, ut statim Imperator ei reconciliatus, eum deus summa gratia complecteretur. Denique p. 103. eleganter, etsi non vere satis, de eo Principe dicit: *Vir summi ingenii videbatur ille Ruffic, nullo modo exteris.* P. 103. 135. de Augusto II. rege Poloniarum potentissimo et sapientissimo nimis libere, et ita etiam sententiam suam dixit, ut nonnunquam veritati detrudere multum videatur. De bonis corporis et animi p. 103. 109. enarratur. De natura et rerum habitu ante initium belli funestissimi septentrionalis a p. 109. 113. exponitur. P. 123. seqq. tradit A. nonnulla de nobili viro Livono *Patkul.* Loquitur porro de iis, qui Augusto vel a consiliis belli, vel reipublicae, fuerint.

Ita p. 132. de principe *Fürstenbergio*, de illustri *Pflugio* p. 133., et de comite *Flemmingo* p. 134. sermo instituitur. His expositis, ad regem Daniae sese convertit, et ad eos, penes quos summa rerum Danicarum eo tempore fuerat. Multa improbat, imprimis obsidionem *Toemningensem* (p. 135.): omnia vero haec silentio praeterire consultius ducimus. P. 145. deinceps *Hilboria* principis *Rákótsi* proponitur. De educatione illius p. 146. 148. traditur: laudat inde A. amorem Hungarorum libertatis retinendae et conservandae, quo amore illa gens et Polonica, omnes reliquas superet: vellemus addidisset genti Hungaricae, et Polonicae, Anglicanam. Fretus igitur hoc amore erga libertatem civium suorum princeps *Rákótsius*, petebat per quendam *Longueval* auxilium a rege Galliarum (p. 149.). Hic vero rem prodidit Imperatori (p. 150.) qui principem *Rákótsium*, in Hungaria captum, *Neostadium* in captivitate deduci fecit. P. 155. seqq. calliditatem, aliasque virtutes coniugis eius Principis indicat, simulque ostendit, eam multorum amicorum Imperatoris sibi conciliavisse gratiam, Calliditate hac, aliisque artibus, in partes suas traxerat praefectum militarem *Lehmannum*, cui custodia principis tradita fuerat. Hoc connivente princeps feliciter ex captivitate effugit. Sustentabatur inde a legatis regis Galliarum, quorum consiliis et promissionibus imprimis factum est, ut ad par-

tes regis Galliarum transfret, et Imperatoribus Leopoldo atque Iosepho I. funestissimum in Hungaria excitaret bellum. Ea omnia luculenter a p. 163. usque ad paginam 189. hoc est usque ad finem Partis primae, enarrantur. Haec summa capita Partis prioris, breviter, satis tamen, lectoribus indicavimus, propterea quod in universum nimis libertate scribendi usus est Auctor, dixitque ita, ut facile intelligas profecta esse ab homine rerum gestarum non solum intelligentissimo, sed etiam ab omni metu plane libero. Multa etiam memoriae prodidit, quae in dubitationem vocari iure ac merito poterunt. Ista vero lectores historiarum intelligentes facili negotio animadvertent: nam rudibus huius studii hunc librum non commendamus, propterea quod verendum est, ne arcanis causis perlectis, magis insaniant, quam ut iis sapienter utantur.

Pars secunda continet enarrationem rerum in Hungaria armis gestarum, ab anno MDCCV. usque ad mensem Martium anni MDCCVIII. Pag. 1. usque ad pag. 14. A. de causis tumultuum, sub Imperatore Leopoldo in Hungaria excitatorum exponit. His malis, ait, non captivitas, non cruenta mors, Comitum de *Serini*, de *Frangipani*, de *Nadasti*, non ereptio bonorum mederi potest; sed potius occurrendum est causis, ex quibus tanti mali origo proficiscitur. Has causas dein uberius demonstrat, et primam fuisse dicit absentiam Imperatoris; porro haereditatem regni a Leopoldo in Hungaria introductam; denique avaritiam et alia vitia eorum, quibus Hungaria administranda tradita erat, maximopere vituperat. Alias his commemoratis addidit causas, quarum fidem aliorum relinquimus iudicio. His ita enarratis, a p. 14. usque ad pag. 312. hoc est usque ad finem Partis secundae, praelia, obsidiones, levia certamina, diligentissime enarrantur, adeo ut nobis certissime persuadeamus, hanc particulam historiae non conscriptam fuisse a Viro historiarum perito, multo minus ab eo, qui in publicis regnorum negotiis versatus fuerit. Quo modo his immorari poterimus? cum iam sexcentis dicta sint. et in

Diaris

Diariis ac Novellis horum temporum legantur. Diligenter omnia examinavimus, omnibus satis nota et perspecta ex Theatro Europaeo, raris et inficetiarum plenissimo libro, atque ex eorum libris, qui vitam huius Principis data opera descripserunt. Hanc igitur particulam Historiae, ex nimia avaritia librarii forsitan exortam, nullo modo lectoribus commendamus: longe uberius accuratiusque ortum et progressum huius belli, causas porro Hungaricorum motuum, et in universum frugiferam horum tumultuum cognitionem repetent ex *Histoire des révolutions d' Hongrie, ou l'on donne une idée juste de son légitime Gouvernement, à la Haye 1739. 12. 6. Vol.* cuius auctor Hungarus esse videtur. Prima contra ea Pars, et secundae pag. 1—14 nobis abunde satisfecerunt, neminemque fore credimus, cui curae cordique est recentioris historiae cognitio, qui hoc eleganti, et ab omni adulatione longe alieno libro, carere velit.

FERDINANDI STOSCH, DOCT. THEOLOGI, ET
in Gymnasio reg. Ioachimico Berol. Prof. Ord. et Ephori,
Antiquitatum Thyatirenarum Libri II.

Zwollae, apud Simon. Clement 1763. Alph. 1.
 plagg. 12. in 8.

Eo libentius censum praeclari huius libri Stoschiani agimus, quo magis certum exploratumque est, nihil isto librorum genere utilius esse posse. Multum profuerunt, qui veterum imprimis Asiae civitatum Historiam scriberent; satisque constat, hanc bonarum artium partem nondum ita esse excultam, ut curiosis investigatoribus nihil relictum possit putari. Sed dicamus iam de opera *Stoschii* V. Cl. ut lectores nostri intelligant, quam doctrinae copiam, quem lectionis apparatus, et quam in investigandis iis, quae aliquantum obscura atque abscondita videntur, assiduitatis perti-

pertinaciam hoc libro prodiderit. Multa de situ et ratione Thyatirorum passim a doctis viris dicta et disputata sunt, sed nemo hunc in se laborem susceperat, ut omnia singulatim excutiendo, et minutissima quaeque persequendo, a primis initiis, et quasi ab infantia, istius urbis descriptionem, ad eius florem et sumnam senectutem deduceret. Hinc facile apparet, *Stoichium* multum de bonis artibus, et hominibus earum amantibus, meruisse. Ipsum opusculum in duas partes descriptum, multa cognitu digna habet, quae auctorem doctum, acerrimo iudicio praeditum, et in interioribus litteris graecis et latinis, ut domi suae, versatum, declarant. Primo Thyatiras ab insula eiusdem nominis distinguendas esse docet, praemissa disputatione de nomine urbis, et diversis eius appellationibus in unum collectis. Thyatiras a Seleuco Nicatore ita appellatas primo esse, propter conservatam *Θυατιρέα* h. e. filiam, auctore *Stephano* sit probabile. His inctis futuro aedificio fundamentis, A. progreditur ad eius abolitionem et exaedificationem, docendo, urbem in Asia Proconsulari sitam fuisse; per quam occasionem multa recte et subtiliter de situ et ingenio urbis disputantur. Inprimis vehementer delectati sumus excursu, quo *Col. Auctor* §. 14—18. de causis ordinis explicat, quo singulis urbibus septem, quae in Apocalypsi Ioh. commemorantur, litterae missae sint. Thyatiras autem quondam non ignobiles fuisse, testimonia veterum, in quibus maxime *Plinius H. Nat. V. 3.* eminent, declarant; in quo tamen loco, pace eruditionis V. d. *Myssam ultimam* esse putatus *ultimam partem Mysiae*; sic enim Poetis latinis v. c. ultima Hispania est ultima pars Hispaniae, remotissima. Urbis autem dignitas conicitur ex eo, quod in antiquissimis monumentis ei *Ἰαθυάτιρος*, *Ἰαθυάτιρος*, *Θυατιρέα* etc. eaque omnia tribuuntur, quae splendidissimis urbibus tantum convenire videntur. Iam disputatio ad fata urbis procedit. Alexandro Magno totam Asiam debellante, Thyatireni libertatem nacti sunt, quo beneficio utebantur donec Attali regis testamento in potestatem populi Romani venirent, qui eis laudata

iura

iura omnia integra reliquit. Hic fere status urbis fuit ad
 tempus Turcarum usque, qui cum pestis splendidissimarum
 urbium essent, Thyatiras cum aliis Asiae celeberrimis
 urbibus in summam perniciem deduxerunt, ita ut vix hodie
 eius vestigia conspiciantur. Ad incolas urbis quod attinet,
 in universum de eorum moribus, indole, lingua, origine,
 multa traduntur, quorum notatu dignissima huc transcribere-
 mus. Probabile est, urbem opulentissimam et florentissimam
 fuisse, quia Thyatirenorum vasa figulina, et res purpuraria,
 imprimis celebrantur; quas res haud dubie effecerunt, ut ma-
 gna peregrinantium multitudo cotidie eo commigraret. Ad
 hunc autem urbi splendorem fortius confirmandum, utitur
 Cel. Auctor loco Apoc. II, 26. 27. 28. in quo ipso expli-
 cando, exemplum bonae et numeris suis absolutae interpre-
 tationis lectoribus invenient; quam omnem huc transcribere-
 mus, si modus, et leges quae nobis praescriptae sunt permitte-
 rent; quare hoc lectoribus relinquimus, quos haec legisse
 non poenitebit. Peracta urbis descriptione, quae fere in
 laudibus eius et dignitate afferenda versabatur, sequitur ca-
 put de molitibus et impuritate Thyatirenorum. Pueri igitur
 Thyatireni, et Lydi in universum, imprimis Cyri iussu, ad
 servilia officia praestanda dati, et ad lenocinia exercenda con-
 demnati, omnium impunisissimi, et paene ad omnia scelera
 omnium maxime proiecti, quod veterum testimoniis, pro-
 verbis, etiam, v. c. *λυδιαγεν, λυδοπαδοι*; et loco Apocal. II,
 20. 21. 23. probatur. Probabile igitur videtur, istam im-
 puritatem etiam ad Thyatirenos, usitato illo scelerum con-
 tagio, mansisse, quod, ut Cel. Auctor docte demonstrat, l.
 I. Apocal. erudite explicat; in qua demonstratione docet,
πεπενην proprie intelligendam esse: Quae huic disputatio-
 ni adiacentur, ad Thyatirarum idolatriam pertinent. Iovem,
 Aesculapium, Mercurium, Minervam, Bacchum, Vulca-
 num etc. coluisse dicuntur; ad quod confirmandum, antiqua
 quaedam marmora afferuntur et explicantur, imprimis autem
 E o o disqui-

disquiratur, quis sit *Tyrinus* (*Tyrinus*) deus Thyatire-
 norum. Probabile videtur, esse nomen aut Graecum, aut
 Romanum, vel denique Macedonicum et Lydium. Si Ro-
 manum nomen est, Tyrinus est deus Termius; si Grae-
 cum, a vocabulo *τύρις* vel *τύρος* descendit, quod notat *circu-
 lus muri*, *turris*, aut *munitionem*; si autem Macedonicum,
 est nomen ducis Alexandri M. qui urbi praefuit. Col. Ann.
 Flor. tandem eo inclinatur, ut patet, esse nomen Lydium, et
 Tyrinum esse ipsum Aesculapium, ducto nomine ab Hae-
 taeorum *Τύρις*. Eadem difficultas est in vocabulo *Σαβ-
 βάρμορ* aut *σαββαρμόρ*, ut legitur in lapide aliquo sepulchrali.
 Sunt qui, moti loco Iosephi Antiquit. XVI, 10. ubi est *Σαβ-
 βάρμορ*, explicari volunt, de Syagogo, in quo eorum locus
 Philonis de Vita Contemplativa p. 894. Edit. Francof. iurare
 videtur; sed demonstratur, *Σαββαρμόρ* ibi esse suggestum, ex
 quo lex praesolebatur. Quam explicationem contextus con-
 firmat. Totam autem illam inscriptionem, non ad Iudae-
 um, sed ad hominem Chaldaeum pertinere, docetur, qui
 extra patriam deos patrios Thyatiris colere permissum fue-
 rit. De cultu porro Amazonum, Imperatorum Romanorum,
 Cybeles, Martis, Veneris, Priapi etc. multa, eaque
 cognitione digna, afferuntur, quibus omnibus tanquam in-
 strumentis ad explicandum locum Apoc. II. etc. utitur.
 Marmora antiqua testes sunt, Iudorum Thyatirenos, aemu-
 latione Romanorum Graecorumque, studiosissimos fuisse:
 uno verbo, clarum sit his testimoniis, quaecumque olim in
 Asia proconsulari certaminum floruerint, eadem etiam Thy-
 atiris floruisse, et per eam occasionem omne genus flagitii
 et nefariae libidinis, ut Graecos et Romanos, incolas illius
 urbis exercuisse; quare verba Apocal. II, 24. *ταύτα τα
 εσθλά*, non ut multi volunt ad Gnosticorum mysteria, sed
 ad sacra gentium, quorum pars Iudi erant maxima, perti-
 nent. Status porro Thyatirenorum qui fuerint, eorum-
 que magistratus, deinceps commemorantur. In Democra-
 tia

dis lapuim tres sacre ordines, *ἀρχιερω, βασιλικοι κληρικοι*, quos
 Thyatiris fuisse marmore antiquae auctoritate probatur, quia
 in eo *ἀρχιερω, κληρικοι, βασιλικοι*, *ἀρχιερω, κληρικοι, βασιλικοι* legun-
 tur. Commemorantur porro in Inscriptionibus *στρωγορ, αιδεζορ, et γραμματεσ*. Asiarum quidem erat iudis
 praesidere; qui cum Thyatiris magnificentissime institueren-
 tur, istos Asiarum in ibidem praesidisse probabile est. Ha-
 buerunt acrium duplex, alterum populi, alterum Senatus,
 eo patet e marmore apud Muratorum Tom. I. p. 316 ubi
 verba *αὐτῶν πάλιν* ad acrium populi, *τὸ ἐπὶ τῶν βασι-
 λικῶν* autem ad acrium acrius, hoc est Senatus, A. pertinere
 constat. Thyatiris autem bonas artes, imprimis studium Gram-
 maticae Latinae floruisse, declarant magna Grammaticorum
 nomina, Menodorus, Nicander, Heraclides etc. Eadem
 ratio rei militaris fuit, quae tota, imprimis cum Romani
 milites ibi in praesidiis essent, ad Romanorum rationem
 conformata fuit. Sequitur altera pars opusculi, quae pro-
 prio antiquitates ecclesiasticas complectitur. Sub initium
 refutatur h. qui negarunt, Iohanne tempore Ecclesiam
 Thyatirensis fuisse in qua re loco Epiphani Haerol. L. 1. §. 33
 abuti solet. Hoc igitur loco explicato et vindicato, docet
 exemplo Lydias Act. XVI, 14. 15. purpurariam floren-
 tis, eam aut omnium Thyatironorum primam Christianif-
 mum suscepisse, aut certe imprimis fundamenta Ecclesiae ibi
 fundatae fecisse. Ut autem omnes difficultates residuae tol-
 lerantur, adiuncta est disputatio, quae Lydiae nomen, non
 gentile, sed proprium fuisse, eamque non Philippis, sed Thya-
 tiris habitasse, probatur. Quoad originem istius Ecclesiae,
 paullo post dies festos Pentecostales condita videtur, et a
 Iohanne amplificata florentissima fuit. Ex ordine, quo se-
 ptem Ecclesiae in Apocalypsi laudantur, nihil pro tunc me-
 tropolitano effici potest, in eaque re Iohannes rationem
 situs maxime habuisse videtur, qui ad epistolas mittendas
 commodissimus esset. Habuit Ecclesia Thyatirena suos mi-
 nistros,

nistras, et imprimis Episcopum qui *ἀρχιεπίσκοπος* dicitur, quam vocabuli significationem Col. Auctor docte defendit, ductis argumentis e lingua Graeca, et ratione scribendi Scripturae S. Ceterum quis ille Episcopus Iohannis tempore fuerit, Carpas an Irenaeus, incertum est, eum autem, quicumque fuerit, pessimum fuisse, quae de eo praedicantur, declarant. Tempore scriptae Apocalypseos Ecclesia Thyatirena corruptissima fuit, ut docent quae Iohannes improbis istius Ecclesiae hominibus minatur, quod non mirandum, cum Iezabel, quam Iohannes commemorat, sit ipsius Episcopi uxor, per antonoma iam ita appellata. Ceterum, cum in Martyrologio Romano ad nonas Sextiles legimus Lydiam purpurariam martyrium suscepisse, haec haud est alia Lydia, nec diversa ab illa, cuius fides *1. Act.* laudatur. Tota fere Ecclesia Thyatirena, imperante Hadriano, dissipata atque deleta fuit, donec, auctore Epiphanio, annis centum et duodecim post denuo effloresceret; sed Seculo fere tertio tota excisa est. Nunc quidem urbis atque Ecclesiae ibidem status est miserabilis, neque melior facile, propter Turcarum crudelitatem, sperandas. Haec habuimus, quae ex hoc libello, sane eleganter atque erudite scripto, notaremus; cuius lectionem omnibus eo gratiorem atque suaviorem futuram esse speramus, quo maiora in eo iustae atque elegantis eruditionis specimina inuenient.

*IOANNIS IACOBI REISKE ANIMADVERSIONUM
ad Graecos Auctores Volumen quartum, quo
Polybii reliquiae pertrahantur.*

Lipsiae, Literis Loepariis, 1763. Alph. 2. pl. 4. in 4.

Inutilem fortassis operam sumeremus, si notam lectoribus doctrinam Cl. *Reiske* hoc loco commendaremus, aut longa ora-

ga oratione confirmaremus, et nos multa praeclare scripta in hoc volumine reperiisse, et ipsos bene de eo sperare posse. Illud tamen, etsi commune esse debet cum reliquis nostrum iudicium, sigillatim nobis profiteri liceat, nos praeter linguam Graecae, historiae, et antiquitatum cognitionem, admiratos esse studium, laborem, diligentiam, ingenium: quae si quis recte aestimet, facile intelliget, quid nostra hac admirationis professione contineatur. Non solum legit Polybium examinavitque, et pernoscere didicit; sed contulit Excerpta codicis Augustani, a Boeclero edita, Livium, in Excerptis praesertim, antiquas editiones, ut nihil fere sit in Hagenoensi et Herwagiana, quam in initio Excerptorum primum commemoravit, quod praeterierit: ac saepe adeo librorum illorum vestigiis insistens, devenit ad meliora, saepe eos defendit, aut improbat. In quo si multa bene cesserunt, in quibus opus erat vel iudicio de lectionibus, vel grammatica interpretatione, si obscuris lux adfusa est, et difficultates saepe sublatae: nec mirum videri debet, nec a quoquam negligi, qui in posterum Polybianam historiam legere volet, praesertim aliorum scriptorum permultis locis illustratam. Ac nos quidem nolumus velut sententiam de necessitate innumerarum coniecturarum, in hoc volumine propositarum, ferre, in quo genere suo quisque sensu uti vult, atque etiam debet, maxime in Polybio, in quo omnibus venia suspicandi et tentandi parata est: neque tamen magis obtrusae sunt lectoribus, quam libere commendatae. Grammaticae observationes, verborum plures significatus, saepenumero e communi origine universae notionis repetitos, invicem neclunt: quae quidem diligentia cum acuere solet studiosorum ingenia, tum ad perspicuitatem ac verisimilitudinem prodest; nonnumquam videtur ad philosophiae tenuitatem propius accedere, quam pro uberiore usus loquendi arbitrio, quem in illo nexu significationum constat, propter minimam interdum similitudinem, aliam notionem

verbo adiecisse. Illud perspicuitatis studio adscribimus, quod in definiendis verborum notionibus aliquoties verbis pluribus et formulis similibus usus est, ut, si non ex una, tamen multis conferendis intelligerentur. De latinis Polybii suis locis admonitum est. Ceterum, nullo observationum selectu usi sumus, sed, quae persequentibus libri ordinem in manus venerunt, huc retulimus.

Pag. 3. v. 3. de pragmatica historia sic agitur, ut, explicata primum vi verbi *πραγμαίων* de omnibus reipublicae partibus, verborumque coniugatorum de peritia, multo usu parta, etiam in deteriorem partem, quatenus est calliditas, addatur eius definitio, esse historiam, rebus vere gestis plenam, diligenter tradere rationes omnes, ad rem perspicendam necessarias, causas et consequentia demonstrare, aptumque reddere lectorem et ad iudicandum de narratione, et ad imitandas res. Ibid. v. 32. pro *της παρὰ τοῦ Σικυωνίου* legendum putat *της Ἀργείου τ. Σ.* cum non videatur Polybius ab initio carum sibi et in omni historia celebratum nomen celasse. Sed nec Polybius celavit, cum *τὸν Σικυώνιον* appellavit, ut monuit ad h. l. Casaub. nec videtur quisquam, illo saltem tempore, quo Polybius scripsit, de nomine Sicyonii Historici dubitare potuisse. Pag. 23. 9. *Φέροντες*, comparato Hom. Il. 1. 330. laudatoque Dorn. ad Char. p. 520. et Hemsterh. ad Lucian. T. I. p. 345. explicatur, *cupido, summo cum studio*. P. 241. 10. *τὴν μὲν ἐντὸς αὐτῶν* legendum esse monet, cum opponatur, *τὴν δὲ ἐκτὸς αὐτῶν*, et intelligit vallum, inter obsidentes et obsessos interiectum: nam quidquid sit in conspectu, id esse *ἐντὸς*, velut in potestate hominis et amplexu. (Nisi magis propter situm, quam potestatem et amplexum, ita dici coepit.) P. 30. 4. *της Ἰταλίας ἀκρατήριον* mutat in *της Σικυωνίας ἀκρατήριον*; nam a gravitate historici alienum esse, Italiae promontorium appellare, quasi unum sit totius Italiae, P. 39. ult. lectionem edit. Hagenoens. sic constituit:
ἀμω

ἀμρε δὲ καὶ τῶ συναγαγόμενον τῶ ἀν στρατηγῶν, καὶ τῶ ἐν
 ὄψει τῶν ἡγεμόνων ποιῶν τῶν κινδύων εὐχάριτον, ἐπικυβ
 et τῶ συναγαγόμενον interpretatur τῶν συναγαγόντων, præ-
 teres εὐχάριτον refert ad superioris commentum. Itaque tria con-
 firmarunt spem Romanorum, stataria in navibus pugna,
 militum labor cum ducibus communicatus, et ducum præ-
 sentium verecundia. Non magis est verborum illius edi-
 tionis, et valde verisimilis immutatio. P. 68. 8. Du-
 plex usus verbi ἐπιπροσθεν, quod vel rem ante aliam objec-
 tam, et officientem alteri, vel antepositam et prælatam in-
 dicat, multis exemplis explicatur. Priore modo sæpe dicit
 Clemens Alexandrin. Quae dicta sunt de verbo ἐπιπροσθεν,
 quatenus non est a θέν, cum impetu invahi, sed intervenirè,
 ad spectum rei impedire, ut parum analogico, cum esse de-
 beat ἐπιπροσθεν, ea veretur ut probari possint; cum ubi-
 que videatur duci debere a θέν, nec ab adverbio fieri pos-
 se aut ἐπιπροσθεν, aut ἐπιπροσθεν. Nam quae præcur-
 runt, i. e. eminent, alia obscurant. Ergo non opus est illo
 ἐπιπροσθεν, quod in se non habet obscurandi notionem, sed
 quatenus significat id, quod est ante aliud obiectum, προ-
 βεβλημένον. P. 83. 42. et addi vult ἀπαλλαχθέντες
 post ἀδυναμίαν, et probat ἐμβάθειν ex ed. Hagen. et Basil.
 significatu differendi, cuius exempla e Polybio commemo-
 rantur. Observatio de verbo συγκροτεῖν p. 87. 8. lon-
 gior est, quam quae huc transferatur: sed legisse verbi ve-
 lit genealogiam, neminem poenitebit. P. 113. 3. συν-
 σαίνετο vertit, consueverant, quum qui consueverint mutuo,
 se mulcere soleant. Per hanc occasionem de loco Paulino
 1 Thess. 3. 3. monet, olim visum sibi μηδὲν ἀσπασθῆναι (ne
 taedium doloris aliquem capiat, nam ἀσπασθῆναι esse
 aestu ventriculi laborare,) legendum: nunc quidem muta-
 tionem in σπασθῆναι, taedium affat, certam esse, quid-
 quid contra novitatem istius quidem verbi, post Pauli
 aetatem usurpati, dicatur. Cf. Homsterh. ad Lucian. T. I.
 p. 372.

P. 372. P. 119, 12. pro ἀμαχεῖ suspicatur ἀμαχεῖ. P. 131, 20. illustrato vulgari, δυσχαρία τῶν τόπων, similibus locis, in quibus bis eadem notio occurrit, ut ἀγγέλοις τῆς ψυχῆς, λειψυθρία τῶν ὑδάτων, putat tamen, vel δυσκαρρίαν, vel δυσέρεαν legi posse. Sed non est necessarium. Ad p. 133. ult. quinque significatus verbi παρακούειν exemplis illustrantur: *simulare se surdum, spernere, errare audiendo, i. non audire quod dictum est, negligenter audire, furtim audire*, quae non debeant audire. Τούτους p. 141, 3. abesse posse, ut abest ab edit. Hagen. docet, aliorum locorum comparatione, a quibus abest, ut ἐν (ταύτῃ) τῇ γῆ, ἐν (τούτῳ) τῷ τόπῳ. P. 162, 7. malit ἐξητάζοντο, inveniebantur, qui est usitatissimus significatus, et nobis idem venerat in mentem. Cel. Ernestius in Glossar. Polyb. etiam ἐξετάζοντο scribi posse admonuit, quia sequatur, κατέστησαν. P. 168, 4. defendit lectionem Hagenoens. συνδιαλαβόντες, nam διαλαμβάνειν esse rem paulum remotamprehendere, ἀβῆν εἰς χεῖρας τὸ δισηκός, Romanos autem dici manu interceptos Gallos, ideoque exclusisse facultate propius accedendi. In exemplis sunt, quae non habeant intercepti significatum, quoad impedimentum indicat, sed distinctionem per intervalla, ut χώρα διεσλημμένη Φυλακαῖς, Φρέασι, ex Diod. Sic. Sed de omni usu huius verbi egregie disputatur. Ita mox v. 10. διαλήψεως, *prehensum manu hostem gladio ferire*. P. 176, 10. ἐξαγωγή, *inlestium rerum depulso*, explicatur. Quae ad p. 181, 7. posita sunt, ea, cum non possint in compendium mitti, legenda commendamus. P. 196, 1. e lectione ed. Hagen. παρὰ λιονῆς Μεγαλ. efformat παρὰ μόνοις Μεγ. Ibidem de verbo ἀπάτης agitur, quod saepe indicat oblectationem, quae, curis exemptis, velut fallit animum; quem usum negat ab interpretibus recte animadvertum esse. Cum his confert ἀπάτην τοῦ πλούτου, Matth. 13, 22. P. 210, 19. negat se scire, unde ἐκεῖ ἐπιμίτων; posse tamen e lectione Hagen.

Hagen. ἐπιμεμῆτων fieri, ἐπ' εἰκῆ μέτων, otiose, nihil agendo, cum ἐπ' εἰκῆ significet *intassum*. Num vero. is nihil agit, qui per otium omnia diligentissime explorat? hoc enim otium a proeliis occupatione plenum erat. P. 232. 6. ἀτοπία alienatos animos significat, in quam rem de ipso verbo hic perspicue exponitur. P. 243. 8. suspicatur *σεγιότητος*, *taciturnitatem*, quae effecerit, ut ii scriptores nihil certi reperirent. P. 258. 1. f. ἐπράχθη τὸ πρᾶχθῆν, καὶ πότερα. V. 3. Ed. Hagen. tantum habet τὸ καταλειπόμενον οὐδὲν ὠφελεῖ τὸ παράπαν. Et potest sane oratio vel sic constare, ceteris omnibus omissis, quae versu quarto quinto et sexto leguntur, dubiumque est, Polybiumne imitari Thucydidem voluerit, an Grammaticus aliquis ei dictionem illam celebrem Thucydideam obtrudere ausus sit, e L. I. c. 22. Et videtur Polybius pro ἀγώνισμα potius ἀνάγνωσμα, aut e p. 259. 24. ἀκασμα scripsisse. Haec sunt ipsa Cl. Reiskii de hoc loco verba. P. 318. De δῖα, praeter, propter, apud, copiosissime agitur. P. 326. 31. παρὰσσις explicatur: est autem vel impetus animi, vel consternatio: utrumque huic loco convenire iudicatur. Habet p. 330. pen. editio Hagen. hanc lectionem, τρέπον, ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ὡς ἀν γεγῶσ —, unde Cl. Reiskius de ὅπλοις ἐνδύτοις, *illigabilibus, confrixtibilibus*, cogitavit, ut scuto, galea, gladio, lorica, pilo amentato, pharetra, frenis, stratis, quorum alia e loris dependerunt, alia corpori adstricta fuerunt. Sed admonitus loco p. 653. 19. 21. 28. opinatus est, posse etiam arma, ex aliis atque aliis commissa, intelligi, ut hastam, quae infixum scapo ligneo mucronem habet: quod nobis quidem valde probatur. Quae de acie Hannibalis multa cum opera ad p. 366. 24. traduntur, ea et integra legi debent, et his angustius maiora sunt. Praeterquam quod ad p. 392. 4. ostensum est, ἐπιπολαστικῶς χερῶν τῆ κραυγῆ, significare praeter modum inagnam clamorem, firmat coniecturam διαβαίνοντες, *dilabebantur*, pro διαμείνοντες v. 14, cum μένειν et βαίνειν saepius confusa sint, atque etiam Casaubonus et Gronovius locum tentarint. Ceterum

terum particulam *οἱ μὲν* — *Φαλαγγίταις* parenthesin esse iudicat. P. 403. 28. *ἀποτριβεῖται* accipit significatu deditendi, cum omnino sit *a se amovere*, quod exemplis docetur. Athenaeum, a quo Polybianus locus p. 626. repetitus est, putat de simulatione intellexisse, sed in illo loco festinasse. P. 410. 28. *προκατέβαλον τὸ ψ.* emendat, prius *literis consignabant formulam plebisciti*. Sic dici *καταβάλλειν* et *καταπάττειν*, reliqua observationis pars declarat. Accurata est et longa disputatio p. 439. 16. de *ἐπισύρειν*, quod omnino tarditatem et negligentiam in agendo exprimit, ut hoc in loco *ἀγῶν εἰς ἐπισυρμόν, protrahere in longum tempus*, non, *ludibrio tradere*, quod est *διασύρειν*. Mox *εἰς τὰ Σωτήρια* e cod. Aug. et ed. Hagen. rectum iudicat. P. 440. 21. malit *Ζηρόφαντον*, nam a *ξένος* fieri *Ξενοφάνης*. P. 467. 28. pro *πρόσλαον*, nomine novo, *Ἡρόστρατον* legi posse putat. P. 469. 8. *κατὰ γένος τὴν* habet Aug. cod. et ed. Hagen. e quo efficit *καταγελασὴν* P. 473. *Αἰπυόν* mutandum est e p. 477. 20. in *Ἐπειόν*, scribendumque *Αλιφειρέων*, ab *Αλιφειρέως* e p. 474. 26. et Stephano. P. 497. 33. *πολλῆς ἄρας* vertit. *inclinato iam die*. P. 522. 12. *ἀνάδοχῆ* forte est e dialecto Macedonica, et significat *carcerem* vel *custodiam*. P. 524. penult. quod habet Aug. cod. *τοὺς ἰέους ἰακτὸς*, id olim coniecerat Cl. Reiskius. *Πολιτικῶς* p. 528. 34. et *urbane* vel *eleganter*, et *rudiuscule*, *pinguiori Minerva*, significare potest. Exempli sat multa adiecta sunt, quae tamen omnia vel *humanitatem*, vel remissionem nimiae severitatis indicant, non illud, quod posuerat Reiskius, *pinguiore Minerva*, nisi quod *politici versus* dicti sunt effusi magis festinanter, quam meditato scripti. Praefert lectionem ed. Hagen. p. 539. pen. *διαποσόλας*, *mutuas legationes*, vulgato *διασολάς*, quod reconciliationem gratiae indicat. P. 539. 24. *ὑποτύθειν* est *ignem iniicere* v. c. foeno sicco, lupae, et iis, quae ignem lente pascunt, unde de intestinis animi flammis dicitur, in quam rem exempla Luciani T. 2. p. 908. et Aeliani V. H. 9. 41. profuit. Ad p. 572. 2. per multis exemplis docetur, *ἀτύχημα* esse scelus, flagitium, ut

ut *ἀτυχῆς, δίστηνος, ἀθλιός, οἰκτρὸς, τάλαια*, scelestum indicant; quae loca etsi omnia examinare non potuimus, tamen putamus, in aliquibus miseriam significari, quae est cum scelere necessario coniuncta, cum omnis malus miser sit. Nonne deinde in hoc Polybiano loco eadem res, *ἀτύχημα* et *ἀδίκημα*, bis dicta esset? Acies Ptolemaei et Antiochi ad p. 591. in tabula proposita est. P. 598. primum quaerit, cur 75 talenta ad oleum data dicantur, nec rotundo numero Polybius contentus fuerit. (Quia non est necessarium, semper rotundo numero uti.) Deinde, cur ad maiora minor summa fuerit suppeditata. (Forte, quia etiam vasa donaverunt, quorum in sacris usus esse posset.) Tertio, cur ad moenia et navalia reficienda nihil datum sit: (Fortasse noluerunt, aut satis magnum fuit *δοῦναι ἀπέλειαν τοῖς πλοῖζομένοις πρὸς αὐτούς*.) Ergo locum ita immutat: *λέγων καὶ Γ. οὐ μ. ἔδ. ἑβδομήκοντα τάλαντα πρὸς ἀνικοδομήν τῶν τειχῶν καὶ νεωρίων, καὶ πέντε ἄργ. τάλ. πρὸς τὴν εἰς ἔλαιον* —. Ut autem dubitationes poterant moveri: ita erat forte nihilium, e sua sententia tam multa addere. In illis porro p. 599. 3. *εἰς τὴν ἐπαύξειν τῶν πολιτῶν* haesitat, pro quo in ed. Hag. est, *καὶ τὴν ἐπαύξειν*, sine *εἰς*. Nam sive hanc summam advenis distribuere, aut ea homines ad coniugia allicere voluerint, exiguam videri, quam pro multitudine hominum, aut accessione rei familiaris. Olim ipse *εἰσάσειν* suspicatus erat, postea in versione Perotti *ad usum civium* repererat, unde *ἀπέλασειν* legisse aut coniecisse Perotrum crediderat. Tandem proponit, *εἰς τὴν ἐνδυσιν, ad vestiendas civet*, sed rem aliis diiudicandam relinquit. P. 630. 8. *ἀποπληροῦται* ponit pro *ἀπεκλ.* tandem exit in futuram plebis libidinem. Adscriptum erat margini ed. Heaw. P. 633. 2. *θεωρίαν* explicat naturam *τῆς*, alibi esse locum aliquem doctrinae. P. 690. 6. *περικοπὴ* est ornatus, quod illustravit Wessel. ad Diod. Sic. 2, p. 586. Reperere praeterea *ἐσθῆτας* in Aug. cod. et legi vult *ὁμοιώτατοι*, intellecto *ἐαυτοῖς* unde totum locum sic constituit: *περικοπῆς ὡς ὁμοιώτατοι — περικοπὴν, ἣν οὐτὸς προσαιε-*
F f f 2
λαμ-

λαμβάνειν) ἐδοῆται. Mutat p. 694. 23. ἄδος in ὄνειδος, ut ignominia conditionis privatae intelligatur, nam αἰδοξία est privata vita. P. 716. 36. παραλελυμένοις legendum est, quia παραλύειν (non παραλείπειν) τοὺς τὰρσεύς dicitur, cf. Liv. 24, 34. *dentis interioribus remis*. Herw. habet παραλεμμένοις, Wechel. παραλελυμένοις. P. 735, 18. τίθεσθαι (quali σιτιτίθεσθαι) τὰ πράγματα, explicari potest, *convolare*, (de quo tamen dubitandum videtur,) neque vero vulgata interpretatio prorsus repudiatur. Ad p. 752, 17. admonetur, γενεαλογίας dici origines deorum et heroum, συγγενείας cognationes populorum per colonias ubique sparsas. P. 810. 3. in εἰλώτων latere putat εἰδοτών, (explorarat e peritis illarum regionum,) quae est egregia coniectura: sed et populi nomen, velut Ἰλαργυτῶν, corrumpi potuisse. Pro αὐτὸν v. i. ed. Herw. habet αὐτοῦ, quod in αὐτοῦς mutatum ad Romanos refert. P. 859. 1. ἡ τούναντιον delendum est, ut scholion, vel varia lectio, nam πάλιν est h. l. *e contrario*. Ibid. v. 22. τῶν μερῶν εἰς ἕξ, i. e. πέντε ἕξης suspicatur legendum. P. 877. 34. *δυσπερίκοπτος*, qui verborum ambagibus resectis statim accedit ad rem. P. 938. 33. in verbo παραχίται, quod nonnisi e contextu utcumque intelligi potest, inesse putat latinum, parricida, quod est omnino opprobrii. P. 997. 17. *προσασία* est, area patens, spatiosa, in qua deambulare licet. Sed hoc, nostra quidem opinione, sine exemplis defendi nequit. V. 34. dubitat, utrum sit servandum διαφανής, an delendum, cum videatur explicatio τοῦ δικτυοτάς. P. 1008. pen. negat se videre, quid sit ἀνάσειρος, quod verbum etiam Cl. Ernesti in Glossario corruptum iudicavit. P. 1065. 29. cum Casaubono ad Theophr. Char. 4. malit διάρσως, pro quo et Diod. Sic. 2, 175. habet διαίρεσιν: quem locum Cl. Reiskius sic interpretatur, *cum sublato altius gladium ad alterum istum deferret*. Mutari tamen nomina, ab αἰρεῖν et αἰρεῖν ducta, admonet. P. 1092. 27. εὐχαρισεῖν vertit *gratulari*, ostendere laetitiam, et comparat εὐχαρισήσας Diod. Sic. 2, 621. Defendit ἰππίων p. 1093. 15. quod suadente

Ursino in *ισηθων* mutatum erat, cum Athenis fuerit quidam equitum ordo, et Livii verba, *sacerdotes* — *exceperunt*, ad v. 22. respiciant. Plura his addere nolimus, cum ei, quod ab initio diximus, iam fides facta videretur, et ex his de reliqua libri ratione iudicari posset, quod cum Aetorum consilio convenit.

NOVA LITERARIA.

BIBLIOTHECA LATINA NOVI TESTAMENTI *vetustioris Ecclesiae, varias recensiones latinas complexa, quae aut in libris scriptis, aut scriptorum ecclesiasticorum allegationibus, supersunt. Recensuit, qui et observationes addidit, et eruditorum adiumenta expetit, D. IOH. SALOMO SEMLER, in Academia Regia Halensi Theol. Prof. Publ. Ordinar. Seminarii Regii Director, Alumnorum Regiorum et Halberstad.*

Ephorus.

Nostrae huic aetati videntur venusta illa studia et frugifera eximis convenire, quae in sacros Christianorum libros haud paulo iam, quam patrum memoria, liberalius impenduntur. Itaque iis collaudandis iam non dabimus operam, quae ab *Erasmo*, *Stephano*, et *Beza*, atque post tristius aliquod intervallum, a *Millio* tandem, *Bengelio*, et *Wetsenio*, collata sunt in sacros graecos libros. Viderunt eruditi viri, praecipuum adiumenti, *criticum* non solum, sed etiam *interpretam*, si auspiciis optimis carere ipse nolit, *repetere a latina* interpretatione, tam *vulgata* nostra, quam *vetustiori*, quae ante istam fere ubique locorum obtinuit. Sed varii sunt libri, atque paucorum in manibus, nec sine multo labore et taedio adhibendi, e quibus illa colligenda sunt quibus hic opus est. Neque enim sufficit huic consilio, e *vulgata*, ex *Augustino*, ut forte invenire contingit,

F f 3

con,

conferre aliquid subsidii; meliori et copiosiori opus est ministerio latino. Nam nec *vulgata* vitiis caret, cuius historia interior paucis est perspecta; nec *Augustini, Ambrosii* etc. nomina, id praestant, quod quaerimus; cum et hi latini soleant *non una recensione*, sed pluribus uti. Istum autem Thesaurum, quo ex beneficio *Blanchinii* tandem potiri licet, (in *Vindiciis* scripturarum canonicarum, et praecipue in *Evangelio quadripartito*,) quoti quique vel oculis suis usurpare possunt? quem nec *Bengelius* adhibuit, nec *Westenius* satis in usus hos convertit. Superfunt praeterea multa in codicibus *scriptis latinis* aliis, apud *Sabaterium*, quae eximie hoc negotium adiuvant; ipsa autem *Sabaterii* diligentia, non solum *spicilegium*, sed fere messem nobis reliquit eorum, quae ex allegationibus *ecclesiasticorum* scriptorum vetustiorum repetenda sunt et critico et interpreti; quibus si caruerit, multum virtutis et roboris quasi deerit ad illud consequendum, quod sibi proposuit.

Ut itaque instituti nostri rationem prodamus, eam et dedimus et adhuc impendimus operam, ut *ista omnia*, quae sunt huius generis, in uno corpusculo modico exhibeantur collecta, quae ex *latina* ecclesia conferri possunt ad utramque hanc caulam; *partim*, ut graecum *ἑδαφος*, textus ipse, facilius possit a nobis perspicui, atque incorruptius diiudicari, quam fieri potest, si hac in re, quod fere solebat fieri, nostris graecis; qui superfunt, minus intemperatis codicibus praecipue nitamur *partim*, ut ipsa interpretatio et sensus longe melius adiuvetur, quam vel verbosis commentariis fiat. Quod ad istud caput attinet, ego non eam ob rem minoris facere soleo graecos scriptos libros, quod plerique aut multi sint *ad latina exempla interpolati*; eam in sententiam primus venit *Erasmus*, securius autem sic statuit *Milhius*, atrociter tere *Westenius* atque *Bengelius*, qui *graecolatinos* codices hoc nomine fere contemserunt; *Bengelius* adeo, ut ipsius calamo utar, *confixit*. Fueram et ipse hac in sententia; sed iam longissime ab ista via secessi. Hi iidem codi-

codices, quos *Millius*, *Wetstenius*, et alii, habent pro interpolatis ex translatione latina, servant saepe his exemplis, quae ab illis accusantur, vestigia *alterius recensiois graecae*, cuius iam demum ad nos redit quaedam notitia; plerique autem graeci codices supersunt nobis ex ea *iuuiori recensione*, quae *Luciani* fere nomine possit iam distingui, quae non ex *Aegypto*, *Palaeatina*, aliisque sub occidente sole provinciis, sed ex *Syria*, per orientales provincias, usque in *Constantinopolitanam* dioecesi inde a *Luciani*, Presbyteri, novo studio, dispersa fuit. Ista, fuit *Origenis*, atque adhiberi solet a quibusdam aliis scriptoribus, *Clemente*, *Eusebio* Caesar. *Isidoro* Pelusiota, *Basilio*, ab *Origenis* discipulis; superest hic ibi non parum ex illa in codice *Bezae*, *Wetstenii* D. (quem amabimus postea) C. L. 1. 13. 28. 33. 63. et paucis in aliis; in quibusdam *Evangelistarum* lacunias, quaedam apparent; ex ea expressa fuit translatio *vetustior latina*, quae superest aliquot in manuscriptis libris; quam fere excitare solent, *Tertullianus*, *Cyprianus*, alii *Africani*, *Hilarius*, episcopus, et alter, diaconus, et pauci alii scriptores. Expressa est in *copta*, *armena*; in margine *syriacae posterioris*. In excubo autem nostro textu graeco non raro foede *utraq; recensio* legitur coniuncta.

De his exponam alio loco copiosius, atque colligam simul *descriptions* latinorum *scriptorum codicum* meliorum: duorum *Sancti Germani*; 2 *Corbeiensium*; *S. Gatiani*, maioris *monasterii*; *Claronontani* etc. quibus usus est *Sabaterius*. Illustrabo etiam *Blanchinii* exemplaria. *Veronense*, *Vercellense*, et *Brixienſe*, (hoc, et *Veronense*, alicubi seruat *insignes reliquias* *recensionis* *vetustioris*.) Iam corpusculi quasi *ideam* delineavimus aliquot in foliis; ad quam adhuc melius informandam si quid conferre voluerint eruditi viri, rogamus ut in commune liberaliter consulant, ut, quod praecipue volumus, academicorum iuvenum studiis prospiciatur, quibus defuerunt fere huius generis libri, quorum indole partim ipsorum ingenia paulo liberalius excolantur, partim religio-

ligionis christianae rationem et causam interpretari eo felicius discant, quo magis nova malignitas eorum non deest, qui castissima sacra laedere audent atque convellere, et si harum rerum plerumque omnino ignari. Ceterum de nostra diligentia, quam ad hoc opusculum sacrum adferemus, recipimus, nihil quicquam a nobis omissum iri, quod ad integritatem causae pertineat. Colligetur autem et *index* phrasium latinarum, quibus graecae transferebantur; qua re ad iustam interpretationem speramus multum adferri posse adiumenti.

**NOVA ACTA
ERUDITORUM,**

Abdita Lipsia
MDCCCLXIII.
Paris. L.

PHYSICAE GENERALIS METHODO MATHEMATICA
TOM. III. Auctore IOANNE BAPTISTA SCARELLA, Clerico Regulari.

Brixiae, MDCCCLVII. typis Ioan. Boffini. 760 pag. cum tribus tabulis aeneis in 4.

Inter eminentiores, quibus sagacissimi rerum naturalium scrutatores hae Seculi nostri decennium distinxerunt, libros Physicos, merito referimus Muschenbroeckii introductionem ad Philosophiam naturalem, cuius Tomo secundo, non sine insigni huius scientiae detrimento, A. immortuus est; illudis post facti Wolffii continuatoris; col. Henovii Elementa philosophiae naturalis, seu Physicam dogmaticam, cuius superrime Tomus secundus prodit; et Scarelliani operis Tomum tertium, cui recensendo nos iam accingimus. Continent cuiuslibet horum Cl. Triumvirorum volumina, quamvis in his unus eiusdemque disciplinae praecleara inventa exponantur, praeter diversas eadem tradendi ac explicandi rationes, peculiaris ac propria merita, quae illis harum rerum amatoribus supra quam dici potest commendabunt, ac iis uberrimam meditandi materiam suppeditabunt. Cum Muschenbroeckius, viribus ingenii humani diffidens, in admirabili illa, quam magna cum cura instituit, experimentorum

copia fere fabisset, nec ultra conclusiones, quae Mathematicorum ratiocinis elictae sunt, progredietur, & generosiori impetu ductus Hanovius ad invenendas et declarandas Phaenomenorum rationes, omnia, quaequeque Experimenta, et principia mathematica ac philosophica suppeditant, praedia, tanta dexteritate tantoque apparatu conquirit, eaque adeo apte connectit, ut singulae propositiones ex eo insigni consequantur robur, ac omnes systema constituent elegantissimum. Scarella noster, cum eandem philosophiae experimentali in explicandis naturae phaenomenis tribuat vim cum Muschenbrokio, omnesque ingenii vires, aequae ac Hanovius, ad eruendas, quae magnis tenebris involutae sunt, rerum naturalium veras rationes, easque apte connectendas, intendat; tamen utrumque, uberiori, quam eodem cum illis consilio utitur, Matheseos apparatu vincit. In erudendis enim phaenomenis imprimis specialioribus, ac iis declarandis, ex sublimiori eaque abstrusiori Mathesi subsidia petit, quae vix aliquis, legendis vulgaribus libellis physicis assuetus, in libro physico expectasset. Magnam praeterea, eamque non vulgarem, habet Physica haec generalis ex eo commendationem, quod in ea Cl. Auctor non solum suam de rebus naturalibus sententiam erudite ac copiose exponit, sed etiam de aliorum aliter sentientium Physicorum ac Mathematicorum celeberrimorum sententiis luculenter differit, argumenta eorum enumerat, eaque, exposito eorum robore, examinat, atque modeste refutat. Quod quantum ad confirmandum ac consolidandum Physices systema valeat, quisque videt, imprimis si id a viro cordato, veritatem sincere amante sententiarum a Physicis ac Mathematicis in Germania, Anglia, Gallia, ac Italia, celebrioribus inventarum perito, ac necessariis ad eas examinandas subsidiis instructo, suscipiatur. His vero dotibus Scarellam nostram praeditum esse, quamque lectio huius libri docebit. Quare ut eo plures Cl. Auctori conciliemus lectores, atque ipsis aulam praebeamus, ex ipsa lectione experiundi, vera nos de eo praedicasse, dabimus brevem quidem, sed accuratam, atque auctoris ipsius sero verbis expressam, epitomen.

mos, ut quisque facili colligat ex consequentis ratione
 hoc volumen abundat meditationibus. Occurrit in eo pri-
 mum admodum prolixa disquisitio, ubi respondetur illi, quod
 data quodam sensu velocitate projectum in aliud iacurrit. At-
 que hic primus ad collisionem directam ab obliqua inter se
 eandem, centrum virium ac resistentiæ sollicite definitur,
 gravissimum deinde difficultatem examinat, in qua solvenda
 Ob. Viri, ut ex Deschales Tom. I. Mundi Math. lib. 1. p. 1.
 patet, ingenii vires contenderunt, quasque in declaranda ra-
 tione versatur, quid conferat maior aliquarum partium a
 puncto corporis impedito aut percusso distantia, eamque no-
 va meditatione solvere conatur, et tandem expendit *leges*,
 non solum corporum duorum obliquæ collisionis, ex qua
 motus rectus sequitur, sed et *leges collisionis trium corpo-
 rum* durorum ad examen vocat, elegantibus eas exprimit
 formulis algebraicis, ac earum constructiones geometricas
 exhibet. In sequente tractatu disputat Cl. Auctor de cor-
 pore, quod aliis ad perpendicularum insistit, atque to-
 tus est in eo, ut demonstrat, quod aliud est punctum cor-
 poris, quod est centrum gravitatis et virium, si corpus sit in
 superficie telluris, in ea scilicet a centro telluris, in quod
 contendit, distantia, in qua directiones gravitatis pro paral-
 lelis haberi possunt; aliud si in centro telluris collocetur;
 aliud denique, si in illo intervallo, in quo directiones versus
 se invicem inclinantur, quod ultimum semper variari docet,
 pro maiori corporis ad centrum telluris accessu. Quibus
 copiosissime expositis, multisque exemplis, non solum secun-
 dum vulgarem methodum, sed ex theoria etiam Illustr. Riccati
 illustratis ac demonstratis, ad corpora considerata se con-
 vertit, quæ continua vi sollicitata, super aliis oblique infi-
 stant, vel nisi perpetua vi sollicitentur, super aliis oblique pro-
 iiciuntur; et hic Lectores luculentis ut ante hseruimus, ab-
 strusioris Matheos exempla, in pertractatis curvis velerrimi
 descensus, synchronis, aliisque, nec non elegantem theorema-
 tum expositionem de Plano inclinato, invenient, una cum magna
 disquisitione sententiæ Eulerianæ, qua Tom. II. Mechanicæ

propositis ex motu perpetuo descendit oriri; nulli quovis motu
 tum ex potentia. Pertractata hactenus capita pertinebant qui-
 dem, ex consilio auctoris, ad *Equilib. Physicam* generalem; sed
 quia ille Tomus nimium excreverat, pertractatae sunt deinceps
 hoc Tomo tertio. Sequentia itaque capita ea praecipue sunt,
 quibus Tomus praesens absolvitur, in cuius capite prime pro-
 prietates primitivorum corpusculorum A. examinat, et ut tanto
 evidentius demonstraret, aliam alii densitatis esse rationem,
 confutat ea, quibus Eulerus V. Olim opusculo inscripto: *Recher-
 ches physiques sur la nature des moindres parties de la ma-
 tière*, quod continetur libro cui titulus, *Opuscula varii ge-
 neris*, se ita evidenter, ut nemo dubitare possit, demonstrasse
 putat, contrariam sententiam; minimas nempe particulas
 omnes, ex quibus corpora in sensu incurrentia conglutinan-
 tur, esse aequaliter graves, seu eiusdem esse specificae gravi-
 tatis ac densitatis. Cap. secundo de moleculis corporum
 docet, primo aquam, terram virginem, aerem, et ignem, in
 partes proximas dissimilares naturae viribus resolvi non pos-
 se, eamque sententiam ab objectionibus Boylei, Nieuventyi,
 Hookeii, Elleri, et aliorum Philosophorum vindicat, qua
 occasione in eum physices particularis locum deducitur, qui
 pertinet ad vapores et nubes, ubi contra recentissima argu-
 menta a Cl. Barbierio Comite allata luculenter docet, vapores
 esse bullulas quasdam aere inferiori in specie leviores, ac te-
 nui pellicula ex aqua et aere formata circumdatas, aereque
 valde rarefacto plenas. Deinde docet, poros et meatus esse
 non solum in corporibus, quae ex pluribus moleculis con-
 stant, verum etiam in ipsismet singulis moleculis; et tandem
 rationibus ex geometria petitis evincit, meatus aequae inter-
 stitia esse non posse unam causam illius tantae, quam in cor-
 poribus observamus, inter specificas gravitates differentias.
 Ex quibus demonstratis deinceps capite tertio plures
 necesse rationes ad persuadendum, corpuscula primitiva
 non esse eiusdem, sed alia alius densitatis; et capite quarto
 generalem exponit causam cohaesionis, tum primitivorum
 corpusculorum ad efformandas corporum moleculas, tum
 mo-

constituta, a deus quibus in quibusdam, offensa
 explosiva esse, generaliter preferunt, ut in stratis
 non pro hac idem generaliter quibusdam esse effere
 conatur. Sequentibus capitibus quibus corpora fluida ac
 consistentia, utrumque vales species expedit, et quidam
 primo in ea questione asserimus esse de quo Philosophi et
 Cartesii temporibus inter se disputabant, quibus veritas
 in constituenda fluidi corporis natura, ac eius consistentia
 bus differentia determinanda. Ubi imprimis summa arte
 persuadere allaborat, in fluidis omnibus re ipsa esse motum
 intestinum; eamque sententiam contra Muschenbroekium
 defendit; ex cuius rationibus consequi ostendit, equam in
 vase conclusam in consistentem massam abire oportere. De
 inde istum intestinum motum uberius declarat; docetque, a-
 quam, aliosque liquores, in exilissimis distribui vortices circu-
 lares, qui cum eo minores sint, quo a maiori pondere su-
 perimpositi fluidi comprimuntur, hoc maiorem habere vim
 centrifugam; atque exinde novam Hydrostaticam legum
 rationem deducit. Quae in re ita versatur, ut primum osten-
 dat, vanam esse rationem, qua id explicari conatur Mu-
 schenbroekius, neque locum hic habere posse ingeniosas ex-
 plicationes, vel Varignonii, ex legibus Staticae depromptas,
 vel Desaguillieri et aliorum, qui causam horum phaenome-
 norum ex celebri principio aequalitatis momentorum inter
 duo corpora, quorum massa sunt in inversa ratione celeri-
 tatum, repetunt. Quibus copiosissime consideratis systema
 Cl. Boscowichii, qui in natura fluidi constituenda aliam
 inuit viam, examinat ac refellit; ac tandem librum Fromondi,
 de Fluiditate corpori, Liburni 1774. editum, ad examen
 vocat. Cum is in explicanda corporum fluiditate aliam
 profus secutus rationem ac caeteri philosophi, multa innovet
 in universa Physica; quae ipsa illa capita eisdem funditus
 evertunt, quae communi suffragio philosophorum certa pu-
 tantur; copiosissime eius rationes ac argumenta exponit atque
 refellit. Post haec brevissimo de corporibus consistentibus
 in universa, ac praecipue de eorum a fluidis differentia;

diversisque diversitate et aptum quidem ab eadem sententia
 speciebus, diffinitio. Fluida, dicitur, quae in
 tenuis partibus comprimi possunt, ut sunt in illa, quae
 compressionem, saltem in sensu incurram, non patiuntur.
 Fluida compressibilia deinde dividit in ea, quae vi elastica
 se restitunt; et in ea, quae se restitunt occasione origine in
 vestigat elasticam vi fundatum, necque praefertim, et ex
 perimentis Boylei, Muschenbroeki, Hauksbee, Amontonii,
 Halesii, aliorum, duo genera virium elasticarum in aere colligit:
 aliam vim extrinsecus venientem, et ab igne profectam,
 aliam vero insitam in ipsismet aeris moleculis; effectus primae
 multo minores esse effectibus alterius, et imprimis conatur
 demonstrare A. secundam ortum ducere ab ingenita vi,
 qua particulae aeris, contra quam contingit in particulis aquae
 et mercurii, se invicem repellunt. Cum vero huius sententiae
 adversentur illa experimenta, quibus laudati philosophi probare
 conati sunt, saltem in iis compressionibus, quibus naturalis
 quadruplo densior sit, eadem compressiones ponderibus
 impositis proportione respondere, propter ea quod ex altera parte
 ex iis sequitur, vires particularum aeris esse in ratione
 simplici inversa distantiarum, et ex altera, in eius sententia
 rationem quidem inversam, sed duplicatam earundem sequantur
 necesse est; non solum multus est in declaranda sua sententia,
 ubi imprimis ad experimenta, Tomi II. Part. I. provocat, quibus
 clari nominis mulier, Bassia, edocuit, nimis precipitantes a
 Boyleo, et ab aliis, qui ipsum secuti sunt, positam illam legem
 fuisse, ut si quo pondere aer comprimeretur, is in spatium
 adduceretur tanto minus, et ab aliis restitum, saltem ad
 compressionem duplici maiorem: neque occasione, etiam
 Lemonosovii explicationem, qui in tentamine de theoria vis
 elasticae, ad modum quendam recurrit efflatorium, examinat,
 etque iterum Lib. IV. redit ad evendens speciales motuum
 leges, quae in motu corporum specialium observantur,
 easque duobus modis considerat, primum abstracte, et
 varias leges ex hypothesis affirmando, eo consilio, ut motus
 corporum

opt. Analysisi motu sicut metrum definit potestas deinde
 decem rationes, quas Physicorum regit propria ad omnia
 attendenda, quae in specialibus corporum motibus, quatenus
 in hoc mundo contingunt, efficiendis, variandis, et aliis
 aliterque suscipiendis, aliquid consistunt. Primum illam par-
 tem iterum in duas dividit Sectiones, in quarum prior de
 collisione corporum consistit, quae quatuor generis, in
 altera de illis, quae in dura, mollis, et elastica cadit, dispu-
 tat. Mirum vero sibi ad evadendam has motuum regulas, ma-
 nit, instituta ante meditationibus de vi inertiae, deque ip-
 sius centro in corporibus solidis. Ubi primo, cum Cl. Koe-
 nigio, et aliis, enarrat proprietates et effectus, qui ab ea re-
 petuntur, atque ipsius origine derivata ab illa, vi expulsi-
 onis in quam ab aliis corpora ad contactum perveniunt, ab illis
 attractio, placuit, quid illi acceptum ferri debeat, quid
 minus, et quatenus eius proprietates a recentioribus, obtrusae
 verae sint, et in rerum natura locum obtineant, quatenus vero
 commentitiae, aut ab alia causa repetendae. Cumque recentio-
 res eidem vi inertiae tribuant potestatem efficiendi, ut corpus
 perseveret in eodem statu quietis, vel motus in directum,
 in quo fortis est positum, nisi aliqua vis, cogat eum sta-
 tum mutari, exponit Cl. Auctor Boscowichii subriles ratio-
 nes, quibus §. 13. Supplem. ad I. lib. elegantissimi poet-
 matis de philosophia recentiori Cl. Stey, Romae 1771, editi,
 ostendere conatus est, nullas esse rationes illatas, aut affe-
 rendas a Physicis, pro demonstranda illa motus lege, eas co-
 piose ac funditus convellit, ac tandem Koenigii vestigia in-
 haerens, demonstrat, celebrem illam Cl. Newtoni legem,
 quod commune gravitatis ac inertiae centrum semper quiescit,
 aut aequabiliter in directum movetur, quatenus corpora, cir-
 cumiacentia aliter, aliterque in se agant. In ostendendis
 deinde legibus collisionis, tam directae, quam obliquae, cor-
 porum durorum ac mollium, duo praesertim ostendenda sus-
 cipit: primo discrimen inter oscillationes corporis duri ac
 mollis, interque illas, quae sunt in elastico; secundo con-
 tra Gravandum aliosque, quae leges in conflictu durorum
 obser-

inhaerens vestigiis Varignonii, Wolffii, et imprimis Eulero; aucta diversis hypothese, in magnam ponit lucem, explicando difficiliore Euleri calculo; et dando elegantes easque faciles quamplurimum problematum, potissimum logarithmicarum ac hyperbolae operum, constructiones. Constitutum erat Auctori in hoc Tomo tertio de specialioribus motuum legibus, quae ad physicam magis pertinent, cum in natura locum habeant, agere, sed cum is in magnam excrevisset molem, totam eam tractationem in physica specialiori se nobis daturum promittit, atque hic unum tantum resistentiae fluidorum effectum, qui in reflexione corporis ab aqua consistit, expendit. Atque primum enarrat experimenta, in hac re ab aliis facta; tum exponit causam huius reflexionis, quae in peculiaris libello allata est a Cl. Belgrado. Examinat eam perinde ac aliam, quae olim ipsi se commendaverat, sed explodit ac veram exponit, novis experimentis a se factis, et rationibus confirmat, ac ab iis quae ei opponi possent vindicat. Tandem huic Tomo appendix adiecta, in qua Cl. Auctor de legibus attractionis copiose agit, atque theoriam suam, quam Tomo II. Phys. generalis de attractione dederat, contra ea quae Cl. Gerdilius adversus attractionem eiusque leges scripserat, in libro qui sub titulo, Sur l'incompatibilité de l'attraction, et des différentes lois avec les Phénomènes, Parisiis 1754. prodiit, pulchre vindicat.

QUESTIONS DE DROIT NATUREL

h. e.

QUAESTIONES DE IVRE NATURAE, ET OBSERVATIONES in Baronis de Wolf, de Iure Naturae, Commentarios. Auctore Domino DE VATTEL.

Hagae Comit. 1763. 20 pl. in 8.

Variis iam egregisque scriptis orbem literis imbutum sibi devinxit Auctor illustris, doctrinaeque laude inclutus,
H h h

tus, eaque re loci, quam obtinet, dignitatem, tanto tu-
 tur praeclarius, quanto vehementius et delectatur scientiis,
 et iisdem amplificandis ipse studium impendit. In praefa-
 tione, Ius Gentium publica quadam tractatione ac singulari
 illustrare voluisse, ideoque Commentaria Wolfii diligenti ma-
 nu trivisse, et quae suum cohibuerint assensum in char-
 tam coniecisse, declarat, ex quo hae observationes sensim
 paulatimque maius ceporint incrementum. Excusat cona-
 tum suum, ea, qua honestum virum decet, ingenuitate, quod
 a tanti Viri, et omnino Philosophorum nostra memoria pri-
 cipis, saepe discesserit opinionibus; laudat simul eius in hunc
 literarum ambitum merita immortalia, systema eius admira-
 bile, principia in universum excellentia, plurimas consequen-
 tias iustas, appellat, plurimumque se ex eius profecisse li-
 bris gratissimo animo testatur. Hinc Criticum se agere vel-
 le negat, sed tantum commentari librum utilissimum Wolfii;
 cumque non omnes latina calleant, (cuius tamen linguae
 peritia veros philosophos aetate nostra instructos esse oportere
 censemus), ut Gallica seu nativa sibi lingua exaratum
 opus, libertatemque suam excusent lectores, vehementer
 orat. Nos omnino hunc laudamus conatum, verum a fal-
 so discernendi, finesque eruditionis philosophicae latius
 profertendi; laudamus humanitatem, quam tanto Viro, ut
 dignum erat omnino, exhibuit, et potiora iam, in quibus
 a Wolfio secessionem facit, afferimus.

Statuit Philosophus, hominem obligatum esse ad stu-
 dium virtutis, qua comparetur felicitas, et omne damnum
 evitetur. Sed haec demonstrandi ratio displicet Auctori, quod
 ita ad felicitatem modo, non ad virtutem, homo sit obstrictus.
*Car en général, il ne s'ensuit point, de ce que je suis obligé à une
 chose, que je le sois à une seconde, qui est l'effet même nécessaire
 de la première.* Wolfium felicitatem velut effectum virtu-
 tis necessarium considerasse, non velut obiectum; cum ta-
 men obligatio hominis omnium prima felicitatem spectet,
 et perfectio sit verus et unicus fons felicitatis huius, virtus
 autem medium solum perfectionis acquirendae. Itaque
 homi-

hominem potissimum ad felicitatem, tum, ut hanc consequatur, ad perfectionem, et ut huius compos fiat, ad virtutem tendere debere. Sed, an qui ad finem obtinendum respicit, nonne is ad subsidia quoque huius finis impetranda est obstrictus? Nonne in ordine officiorum semper virtus obtinebit primum locum, etsi, caput rei si spectes, felicitas summum, ita ut homo a virtute ad felicitatem ascendat? Homini esse suum corpus conservare, inde probaverat Wolfius, quod actiones liberae eundem finem sibi proponere debeant, quem naturales, has autem ad conservationem corporis tendere, et, quod ad perfectionem maximam obligati sumus, ideo et corpori conservando vacare debemus. Obiicit his ill. Vattelius, non omnes actiones naturales ad conservandum, sed ad corrupti potissimum et senectute confecti corporis destructionem ferri, et si summa sit perfectio homini quaerenda, tum profecto plurimam ei utilitatem afferri, si animum liberet a corpore, itaque eum libertati suae et vigori, qui mole huius carceris opprimatur, reddat. Sed nonne hic actiones naturales, seu corporis iamni, cum praeternaturalibus, ut Medici loquuntur, seu corporis aegroti, permiscetur? Nonne sic Ius Naturae *durissima* commendabit? Homini non competere dominium in vitam suam, in corpus, aut ullum membrum, Wolfius docuit, nimirum absolutum, et ipsi noxium. Sed Vattelius, eodem modo, instat, nec patrimonii sui dominum fore hominem, imo ne pedem quidem laesum rescandi potestatem habere, idque absurdum esse putat, omnem ita obligationem tolli. Wolfius certe Theologum egit, non solum Philosophum, confirmantibus oraculis sanctioribus, nihil esse nostrum, sed omnia Numinis praepotentis. Explicat hoc Wolfius, dum homini competere ius utendi organo suo dixerat, quoties eorum usum exigit obligatio quaedam naturalis: sed Noster hic sibi Philosophum repugnare arbitratur, propterea quod homo, qui non sit dominus organorum, neque iisdem uti possit. Crederemus ipsum Ius Civile hunc ei serapulum evellere potuisse; nam aliud est dominus, aliud

fructuarius. Carnibus animalium vesci licere, haud satis ad liquidum perductum credit. Noster, quod nondum extra omnem dubitationis aleam sit positum, num anima cogitante, et boni malique capace, sint instructa, imo forte Deum eadem de causa comedere sanguinem olim vetuisse. Sed quoniam plantae et lac bestiarum non sufficere videntur alimentis hominibus, imo quod haec ipsae plantae ac fruges consumi possent ab animalibus, nullo modo extirpatis, omnino licere eorum vesci carnibus arbitratur. Homo, statuente Wolfio, obligatur ad pulchritudinem naturalem conservandam, quoniam actiones eius liberae iisdem determinari finibus debeant, quibus actiones naturales. Ergo, obiicit V. obligari hominem ad deformitatem suam augendam, quod natura interdum in nonnullis corporibus actiones suas contulerit ad corpus informe reddendum. Sed his praeternaturalis est status, minime naturalis, qui semper ad pulchritudinem roburque corporis amplificandum inclinat. Dum W. magnanimitatem definit virtutem moderandi appetitum circa honores magnos, recte a Nostro vituperatur nimis ab usu et consuetudine loquendi recessisse, cum tantum speciem virtutis huius, non virtutem ipsam definiisse docet, quam ponit in actionibus excelsis, ad quas fertur animus humanus, nullo ab iisdem periculo vel gravissimo deterrendus, sui ipsius dominus. Sic Caesar erat magnanimus, non quod sperneret honores, horum enim erat avidissimus, sed quod hostibus suis, teste Tullio pro Marcello, ignosceret. Censet Wolfius, unicuique homini constantem inesse debere voluntatem, perfectionem ac felicitatem alterius hominis cuiuscunque augendi, idque dum proficitur, verum *ἡ φιλανθρωπία* declarat. At, Vattelii limitibus certis finibusque circumscriptam hanc esse oportere eorum putat, eandemque sane in sententiam Wolfius erat ingressus. Cum enim in summo discrimine vitam suam, altioris cum incommodo, imo morte, defendi posse doceat, profecto fines officiorum, quae sibi quisque debet, haud nimis late prorogavit. Neque nos fatemur compertum habere, num

onum mandatum Dei, quo aliis sicut nos ipsos diligere iubemur, ad solam sinceritatem, non ad gradum amoris spectet, ut A. Charisio videtur. Multo minus censemus fieri non posse, cum naturae repugnet, ut alter alterum eodem quo se, prosequatur amore, siquidem ipsa ratio docet, principum vitam parentumque nostrae anteposendam esse. Quae de amore, inimicis praestando, praecclare, verèque differat ille, haec ita in fingere studet adversarius, ut dicat, officia alterum iuvandi repeti ab auxilio mutuo, quod si cesset, ut in inimico vero cesset, etiam amorem desinere, itaque nec inosicium diligendum, quod nullum nobis auxilium committendumque afferat. Sed haec nimis utilitatem, ab honestate seivendam, spirare videtur. Naturam ipsam si in persuadet, autem leroin nobis odium adversus ea, quae nobis noceant, Deumque solum ab omni odio et ira hostium alienum esse. Quin imo, cum homo felicitatem augere suam debeat, eum necessario odio prosequendum videri, qui beatitudinem eius imminuere velit. At nonne sic appetitas affectusque imperat, ratio obtemperat? Nonne hosti, quem magno prosequamur odio, maiorem praebemus facultatem impotandi nobis damna, quam si, caritate ei exhibita, propensum eum nobis benivolunquè reddiderimus? Cum Wolfius probat, eum, qui facit ut alter maneat imperfectior, eius imperfectionem promovere; negat id Vattelinus, ratus, aliud esse si impediatur progressus, aliud si augetur imperfectio. Sed nobis videtur Wolfius de imperfectione morali loqui, quae si non impeditur, tum habitus peccandi inde oritur, ex quo re omnino eius imperfectio augetur. Tum vero praecclare sane Notter ostendit, Scientiam moralem haud methodo Geometrica, atque evidentia Mathematica demonstrari explicarique posse; quod ideas et termini vagas saepenumero propositiones incertasque efficiant, ex quo re ancipitem faciunt cogitandi rationem. Haud male etiam, contra Wolfium, calumniato em censet cogi posse, ut, quibus sit ad conviciandum rationibus impulsus, indicet, ut omnia consilia sua detegat, ut alios ea re de malitia propo-

-fili sui convincat, etsi Philosophum; quod negat, omnino
 convenire se cum credamus; dum alio loco addidit, sedem
 calumniatoris labefactare licere, eoque re ipsa Vatteli sen-
 tentiam confirmat, et ea, quae ipse dixerat ante, iam distin-
 ctius exponit. De proportione inter peccatum et poenam
 praecclare quoque Noster disserit; et Wolfio acutius omnino
 vidisse verum videtur. Dum autem sensum divinarum
 perfectionum alacrem et vividum (*sensient affectu*) ac
 posse quidem esse in hominibus; nisi admodum mediocri
 gradu, ideoque ne Deum quidem ex Iure Naturae, summo
 coli amore posse, in eo, nisi nos omnia fallunt, contrariam in-
 grediendam nobis esse sententiam putamus. Eodem certe
 obligationem hominis, Deum maximo amore complecten-
 di, Ius Naturae imponit; nec, si modo operam adhibere ve-
 limus, adeo paucas et exiguas Summi Numinis perfectio-
 nes, idem Ius, ex Theologia Naturali illustratum, ante
 oculos ponit. Ex tractatione partis secundae haec potissi-
 mum observamus. Erravit Wolfius, dum in communi-
 onem primaeva res *inartificiales* et artificiales communes censuit.
 De naturalibus non est dubium; sed earum rerum, quae quis
 produxit, auctorem excellentius sane ius habere quam alios,
 sapienter monetur. Eodem modo recte statuitur, si quis
 fossiles in agro suo conduxerit, iique in eodem auri argen-
 tique mineras inveniant, has haud esse operariorum, ut Wol-
 fus statuerat, sed eius ad quem ager pertinet, domini
 nempe, quod operae nomine huius, locoque, opus faciant.
 Sin usufructuarius invenerit, tum huic, non domino fundi,
 assignari thesaurum debere. Impensas autem utiles inter-
 dum esse necessariis praefereudas, nobis persuadere haud
 possumus; cum ea suppeller, quam negligit quis, ut aliam
 utiliore comparet, vel plane non necessariam, vel certe
 haud aequae necessariam, atque illam putat sapiens, cuius
 potiundae flagrat cupiditate. Etiam si enim haud necessaria
 sit revera, tamen ut necessaria a possessore consideratur.
 Aenigma omnino antiquitate vocum laborat, ideoque diffi-
 lem praebet sensum; cumque omnis sensus difficilis ex no-
 tionibus

tionibus pluribus, rei aut voci tributis, oritur, apparet exinde, in omni enigmate ambiguos esse terminos debere. Virtutem interdum simulare licere, contra Wolfium A. arbitratur, quod homo, nondum habitum castitatis consecutus, in consortio feminarum honestarum, tamen se castitatis amantem fingere debeat, etsi minime eam possideat virtutem. Sed dum Wolfus virtutem simulare prohibet, et verba et actiones respicit, tumque is iuvenis certe castitatem non simulat verbis, dum eam probat et laudat ex animi sententia, etsi re ipsa eam nondum possit probare perfecte; nondum habitum eius adeptus, amoreque certe virtutis huius pulcherrimae declarat, neque eum dissimulat ullo modo. Si quis rem cuidam promissam alteri denuo promiserit, priorem quidem ratere promissionem recte largitur Vattelius, cum Wolfio, sed sapienter adiungit; alteri rem aequalis pretii praestandam esse, si nempe res promissa sit eiusmodi, ut alter permittat mihi eam pretio mutare. Sed ne nimis longi simus, transeamus nonnulla, atque haec paucis adhuc tangamus. Perfidum omnino et eum appellamus, qui, quod se facturum recepit, minime perficit. Nam cum perfidia sit vitium, quo efficitur contrarium eius, ad quod faciendum fidem suam aliquis obstrinxit, omnino, si quis fidem non servet, contrarium facit, ob eamque rem est perfidus habendus; etsi Vattelius, hoc si fiat, falli fidem modo, sin illud, perfidiam exerceri arbitretur. Verba solum differunt, haud res. Beneficarium amare debere benefactorem, elegantius sane solidasque Wolfio, Noster probavit. Venditorem vitium rei, et illa quae in oculos incurrunt, emptori indicare oportere, rectissime idem ex conscientia demonstrat. De Lotariis, ut Wolfus vocat, (sur les Lotteries) pauca quidem, sed praecleara disputat, dissentiens a Philosopho; nam earum patrocinium suscipere non videtur. In summa tibi penuria omnino alterum occidere licere, ne sit omnibus pereundum, affirmat Vattelius, Wolfus negat. Ille quidem et vitam defendi posse, imo debere, praesertim si societatis integritas alius procuretur, existimat; ut si nautae, omnibus alimen-

alimentis destituti, inter se in eo convenient; aliquem ut
 mactent, quo vescantur. Quod etsi in summa angustia,
 haud illicitum videri possit, quod ex sententia Nostri, exi-
 guum incommodum maiori est comendo postponendum;
 tamen, num salus reliquorum omnium ea re augeatur, ve-
 hementer dubitamus. Nonne enim alter post alterum
 mactandus erit, omnesque demum necandi, nisi frumen-
 tum apportetur? Quae ratione igitur vigebit, salus omnium,
 extinctis omnibus? Videtur id animo prospexisse Wolfius,
 dum prohibet invitum vel forte ductum occidere, ne sit
 omnibus pereundum. Sed si vel id concedamus, nullam
 sane repugnantiam in Wolfii scriptis reperimus. Dederat
 ille potestatem resistendi laedere conanti, sed ademerat fa-
 cultatem, hominem in summa alimentorum penuria occi-
 dendi. Nulla vero hic pugna. Illic enim de summa vi ser-
 mo est, quam vi repellere licet; hic autem vetatur homo
 alteri vim inferre, seu vitam eripere, invito. Itaque, cum
 liceat vim illatam defendere vi, apparet, haud licere alteri
 vim inferre, seu invitum mactare, nisi me ante lacesserit.
 Aliud est etiam eicere e scapha alios insipientes, eamque
 praegravantes, ut in profundo mergantur, quod omnino
 licet iis, qui prius occuparunt scalmum; aliud homines man-
 ducare, atque ferorum modo hominum devorare. Nam
 illi, id si faciunt, certe hoc remedio servantur; hi autem se
 ipsos tandem comedere coguntur. Recte autem ostendit,
 fecerisse Wolfium, dum de immerita alterius laude erudito
 detrudere licere negavit, idque omnino permissum egregie
 docet; partim quod alio spectet, eripere cuiquam laudem,
 qua sit indignus, alio inurere, quod mereatur, dedecus;
 partim quod saepe numero salus publica eo homines officio
 obstringat, ut alteri indignum denegent honorem, ut si quis
 liberos suos tradat erudiendos magistro, qui stipens sit ac
 truncus, quales plurimi domestici, sed ab aliis indoctis laude
 et admiratione affectus. Quae de educatione liberorum,
 sumptibus communibus facta, si communio uxorum conce-
 deretur, traduntur, multis impedita sunt difficultatibus, ne-
 que

que ideo hoc vitium horrendum permittendum. Polygamia Nostro certe, ex iure Naturae ideo licita videtur, quod nonnulli, (et qui tandem hi sunt Epicuri de grege?) ne abstinere quidem possint a mulieribus per breve tempus, nisi sanitati vim inferri velint. Num vero effrenatae voluptates Iuri Naturae, non bestiis, sed hominibus dato, conveniunt? Sic omnia profecto scelera defendi possent, nec ul-
 lus esset homo puniendus, si quid cupiditatibus suis permo-
 tus instigatusque fecerit. Hinc Maiorum laudat Polygamiam, ip-
 sisque convenientior em putat fuisse, quam nobis fore pol-
 licetur. Alia ad hoc caput spectantia praeterimus, quod ni-
 miam Iuri Naturae concedunt libertatem. De auctoritate ac principatu mariti prae uxore, A. egregie sane sentit, negat-
 que, contra Wolfium, aequalem utriusque potestatem. For-
 tasse autem Philosophus eam intellexit Legem Naturae, quae
 in Statu Naturali, valeret, quoque nullus sane praestat alteri
 atque excellit. At nos hodie in hoc statu minime versa-
 mur. Quasi coniuges sapienter etiam reiicit, quos ita, co-
 pula carnali nuptos, Wolfius appellat. Sed hic finem
 recensionis nostrae imponimus, ne nimis copiosi, graves
 lectoribus simus. Id certe affirmamus, multa discendi cu-
 pidum in hoc libello inventurum, ad quae aciem ingenii, iu-
 diciique vim intendere possit; multa accuratius solidius-
 que quam a Wolfio disputata; multa quoque singularia,
 quae graviore commentatione dignissima sane videantur. In-
 terim omnino maximo opere laudandum Viri Amplissimi in-
 stitutum censemus; cumque tantam et modestiam et subtili-
 tatem ostenderit, ut de literis praeclaris egregie mereri per-
 gat, iudicii que sui copiam faciat pluribus, rogamus.

ANMERKUNGEN UIBER DIE BAUKUNST DER
 Alten, etc.

OBSERVATIONES SUPER ANTIQVORVM AEDI-
 ficiandi ratione, auctore IO. WINKELMANNO.

Lips. ap. I. G. Dyck. 1762. pl. 12. in 4.

Et iam facta est a nobis, et fiet saepius, mentio Cl. *Winkelmanni*, de quo quid est quod sibi non polliceri possint antiquae memoriae studiosi? Tanta est in viro doctissimo ingenii elegantia et doctrinae copia; immo tam benigna illi oblata est a fortuna occasio, cum, quae antiquis ex temporibus restant monumenta accurate contemplandi, tum indagandi nova solerter. Atque etiam in eo, quem indicavimus, libello, insunt quaedam neque obvia ubique, neque nota vulgo. Longe enim aliam rationem secutus est V. A. quam ii, qui adhuc aedium Romanarum formam et faciem explicuerunt.

Ipsa miratur, illas aedes, quae maxime memorabiles videantur, et sint, neglectas fuisse ab iis, qui antiquorum Architecturam illustrare conati fuerint. Illustrat hoc imprimis exemplo Posidoniae, sive Pesti, urbis prope sinum Salernitanum. Nemo enim reliquias huius urbis satis accurate contemplatus est. Atque ideo accuratissimam, quanta verbis fieri potest, illarum descriptionem dedit in praefatione Auctor.

Quod ad ipsum libellum attinet, divisus est ille in duas partes, quarum primo complectitur quae ad naturam Architecturae pertinent, altera tradit ornamenta.

Prima pars et materiam et aedificandi rationem, et formam aedium et partes exponit: quae quidem licet lubenter cum lectoribus nostris communicarem, vix tamen quidquam, praeter hinc inde decerptas particulas, dari a nobis potest. Describendus enim foret nobis totus libellus, si solum auctoris sequi vellemus. Inde a p. 1. exponit de lapidibus, quibus construebantur aedes antiquae, de pulvere Puteolano, quo lapides constringebantur, de fundamento aedium: p. 9. ratio fornicum explicatur, multaque p. 14. de muris e lapidibus coctis compositis monentur. Pergit p. 15. ad duplices muros, quos tum adhibebant; ubi verius editiorem montem aut locum aedes collocabant; eos ita ad-

adhibuere, ut inter utrumque non parum spatii relinqueretur. Hoc modo et humiditatem removere, et sibi cavere voluere a vento, animalibus fructibus et domibus noxio, qui Graecis $\lambda\psi$, Romanis Africus audiebat. Quanta cura parietes convestiti fuerint, quomodo etiam deinceps versati fuerint Romani in pavimento struendo, a p. 16. docetur.

Forma templorum (p. 18.) apud Graecos, si pauca exceperis, erat quadrata. Latitudo exaequabat dimidiam partem longitudinis. Rotunda forma apud Romanos usitata fuit, quam apud Graecos (p. 20.). Pertinent huc etiam columnae, quarum varia genera ita explicantur, ut et partes cuiusque indicentur, et, quo quodque inventum fuerit, tempus addatur. Imprimis explicatur locus Euripidis ex Iphig. in Taur. v. 113. parum recte a Wilh. Cantero intellectus. Operae pretium est, repetere inscriptionem antiquam, rectius ab auctore exhibitam p. 27. quam ab aliis. Habet illam ianua templi cuiusdam, et varias ob causas memorabilis illa est:

M. MANLIVS. M. F. L. TVRPILIVS.
DVOMVRES. DE. SENATVS. SENTEN-
TIA. AEDEM. FACIENDAM. COERAVE-
RVNT. EISDEMQUE. PROBAVERE.

Illustratur quoque p. 29. locus Plinii L. XXXVI. C. V. male intellectus ab Harduino, ubi narratur, architectos, Saurum et Batrachum, in columnarum spiris ea animalia posuisse, quorum appellatio nomini ipsorum in Graeco sermone responderet. P. 34. opinio refutatur, palatia divitum in agris una tantummodo tabulatione instructa fuisse. Contrariam enim rem ostendere, addit, villam Hadriani, et balnea Diocletiani atque Antonini.

Nolumus repetere, quae de tectis, fastigiis, ianuis, et fenestris aedium, inde a p. 35. dicuntur. Docet A. praeter alia p. 39. templa quadrata plerumque nullas fenestras habuisse,

neque aliam lucem, quam quae per ianuam admitteretur. Si, quae restant, antiqua monumenta, consideramus, magis adamasse tenebras, quam lucem in aedibus Romanos, apparet. Superne fenestrae adaptatae erant, unde immissa lux multas ob causas bonum usum praestabat. Nec displicere, quae p. 45. dicuntur de scalis, quae gradus altiores habuere, quam ut commode ascendi possent. Nempe hi gradus prope templa hunc etiam usum habebant, ut populus iis insidere posset. Si quis rationem hypocaustorum constructorum non tam expeditam, ut quibusdam videtur, cognoscere velit, ille legat ea, quae p. 48. dicuntur.

Ornamenta, hinc aedium duplicis generis sunt. Quaedam externam aedium faciem, alia internam, decorant. Illa pertinent ad fastigia, ad columnas, ad fenestras; haec ad vestibulum, ad contignationes, ad cubicula. Hinc ostenditur p. 50. quomodo ornamenta adhibendi studium sensim paulatimque creverit, demumque degeneraverit. P. 67. rationes subducit Auctor, comparatque antiquorum et recentiorum artificum longe diversam rationem adhibendi ornamenta. Ex antiquorum ornamentis, inquit, simplicitas eminent, ex recentioribus longe diversa facies. Illa amice conspirant, et tanquam unius arboris rami exeunt. Haec evagantur interdum sine et initio destituta. Tandem fronti aedium addita sunt illa, si fas ita dicere, ornamenta, quibus Gallici quidem et Augustani artifices extremum picturarum ambitum obruerunt. Michael Angelo non parsimoniam et antiquorum imitationem ita observavit, ut debebat; luxuriabatur, nec modum tenebat in ornamentis adhibendis. Boromini, auctor corruptae architecturae, exemplum dedit maioris etiam luxuriae, quae mox per Italiam ahaeque terras evagata, eo minus opprimitur, quo longius nostra aetas a simplicitate et severitate antiquorum recessit.

id est

DELICIAE HERALDICAE HEBDOMADALES.

Pars I. II. III.

Augustae Vindelicorum in Bibliotheca Academiae Franciscae liberalium artium: 1761-1762. cum multis figuris aere expressis, in 4.

Præfixa est parti primae lex Caesarea, quae Augustissimus Franciscus Academiam, quae Augustae Vindelicorum coaluit, liberalium artium, ratam habuit, et liberalitate non satis laudanda varia illi concessit, quibus hoc institutum adiuvatur. Quare etiam Societas, tanquam gratiae mentis documentum, *Samuele Wilhelmo Osterro* interprete, hanc primam partem Augusto Francisci nomini dicavit. Ubi licet facile agnoscamus pietatem Academiae, et gratum animum, minime tamen eandem se dignissimam praestitisse Caesarea gratia putamus. Quis enim illam imaginem huic epistolae additam intueri potest, quin, quam parum elegans sit huius Academiae omnium liberalium artium ingenium in inventendo argumento talis picturae, agnoscat? Certe pudere debebat Directorem Academiae, appingere canem allatrantem Augustam familiam. Nec ingeniosa satis est illa inventio, quae principem iuvenem imposuit chartae notatae verbis, *cum gratia et privilegio S. C. M.* Quis etiam est, qui primam picturam monstrorum, aut, ut auctor putavit, deorum plenam, adspiciat, quin optet, ut propitiorum deinceps experiatur Apollineum *I. D. Herz de Herzberg*. Certe si hic deus affuerit, non credimus nos iterum contemplanturos esse *Danielem* somnia *Nabuchodonosoris* interpretantem p. 173. In universum monere oportet, fideliter quidem reddita fuisse antiqua monumenta, atque etiam sit venuste, imprimis ubi *Reinii* manus ratum duxit; sed ubi ipsi artifices invenire aliquid vellent, tum saepe nihil apparere, quod

quod deceat liberalium artium Academiam. Redimus ad librum ipsum.

Primo loco apparet *Oetteri* praefatio, in qua et explicat, et illustrat, et auget, et emendat, (nam certe emendare debebat peccatum, quod scripserat *poëta Ligurinus* pro *poëta Guntherus* in *Ligurino*.) ea, quae illum disputasse dein indicabimus. Mox ad instituti rationem progreditur, et cum imagines additas explicat, et se omnia Caesarum, Regum, Principum, Comitum, Baronum, Nobilium, et urbium sigilla, quotquot inveniri possint, editurum esse pollicetur: sequitur praefatio viri ill. *Henrici Christ. de Senckenberg*, cuius argumentum brevibus enarrabimus. In universum quaedam monet de studii heraldici utilitate et adiumentis; atque olim rei heraldicae maiorem curam habitam fuisse, quam nunc, addit. Quaeque aula habebat regem armorum (*le Roi d'arme*), cuius vestigia pauca nostra quoque aetate restant. Illius erat non exiguum munus: omnes enim legati atque praecones ad eum ducebantur; eorum qui aulam adibant genus explorare debebat; cuiusque nobilis mores cognitos habebat; praecerat praekonibus; insignia curabat, emendabat; omniaque, quae huc pertinerent, curabat. Transit auctor ad praecones (*Herolde*), qui regi armorum subditi erant, quorum officium, in libello ao. 1520. edito, descriptum est. Enarrat auctor illorum munia, honoresque non exiguos, iura item. Penes hos erat olim omne ius insignium, quoniam regi armorum inserviebant, omniaque, quae spectabant ad profapiam, insignia, et honorem, curabant; donec Dei consilio illud tempus adveniret, quo Iurisperiti hanc quoque partem sibi vindicarent (*wo die Rechtsgelehrte auch ihren Kram bey dem Wappenwesen zu Marckte getragen.*) Hinc factum est, ut officium regis et praekonum sensim extingueretur. Suspiciatur V. Ill. praekonum etiam quasdam spartas fuisse in re feodali; deinde ad vocem *Herold* progreditur. Deducit eam ex voce *Heer* (exercitus), et *Aid* (servus). Coniicit, praecones originem suam ducere a populis Germaniae, ignotosque fuisse Italis. Nos quidem

dem, bona cum venia ill. Auctoria, putamus, munera patris patrati, praeconum, caduceatorum, et fecialium, certe occasionem dare potuisse huic muneri, praesertim cum notum sit, plura officia e republica Romana translata fuisse in Germaniam. Sed simul profitemur, eos, qui ad Alexandri magni usque tempora progrediuntur, lepide errare. Mox observat A. regem armorum et praecones peculiare collegium constituisse, ad quod pertinebant nuntii, tum pedites, tum equites. Monentur quaedam de auctoritate praeconum, qui etiam de victoria sententiam dicebant, et cui parti illa deberetur pronuntiabant: tum causas enarrat, cur optabile sit, ut munus praeconum iterum restituatur in magnis regnis: comparat dein praecones cum Notariis, eosque enarrat scriptores, qui de praeconibus exposuerint. Attexitur lanx satira observationum, quae ad rem heraldicam pertinent. Quaerit V. ill. quomodo sacerdotes insignia adepti sint? Facilis est responsio, lubentius in castris, quam in templo ve fari, gladium quam Sacram Scripturam tractare, solebant. Quanquam neque negandum est, sacerdotes Germaniae ex officio bellis interesse debuisse. Pergit A. signum gratiae fuisse, si Dominus cuiquam insignia sua, aut partem eorum, concesserit: duplicem Imperii aquilam a Graecis nos repetisse, iuvenes quoque principes Imperatoris aquilam usurpasse, immo etiam interdum principes extra legitimum matrimonium procreatos, de quorum ratione plura monentur: Fridericum II. primum duplicem aquilam adhibuisse (exstant nummi antiqui, dati a Bandurio, qui Byzantinos quoque Imperatores hoc insigne adhibuisse testantur). Adduntur excerpta ex Nicolao Uptono, Claudio Fauchet, et Spelmanni Glossario, una cum litteris quibusdam antiquis, quibus haec praefatio illustratur.

Transimus nunc ad librum ipsam *Oetteri*, quo explicatur insigne S. Rom. Imperii, ita, ut auctor magnam diligentiam, eruditionem non vulgarem, et praeclaram rei heraldicae cognitionem, ostendat. Ipse liber in IV. capita descriptus est. Cuiusque argumentum breviter indicabimus:

Notum

Notum est, quantae dissensiones fuerint inter viros doctos de origine aquilae: quas quoniam auctor putat inde ortas esse, quod heraldicarum figurarum coniunctiones ignorantiae sint, de hac coniunctione exponit. Explicare illam fatetur omnes rei heraldicae doctores, sed ad antiquissima tempora neminem accedere; immo, si ea attingant, quasi de re insolita loqui. Ostenditur hoc exemplo Zschackwitzii, Schmeizelii, Banizae, Reishardi, Estoris. Antiquam rationem figuras heraldicas coniungendi fuisse hanc: alteram figuram alteri impositam fuisse, atque inde unam quasi figuram factam: si exempli gratia princeps novum regnum acciperet, insignia gentilitia secum saepe afferebat, quae deinde insigni regni imponebat; ubi tamen notandum est, figuras tales esse debuisse, ut et apte imponi altera alteri posset, et discernerentur invicem, neque adeo una figura tota obtegeretur. Luculentum exemplum dant duo sigilla, repetita ex Olivarii Vredi Genealogia Comitum Flandriae p. 37. et 55. Eadem, pergit, ratio observata fuit in insigni Romani Imperii. Hoc certe compositum est ex duabus aquilis: hae figurae unius generis erant, poterat igitur altera apte imponi alteri; hoc etiam pro antiquo more artis heraldicae fiebat, una aquila alteri imponebatur. Idque eo melius fieri poterat, quia utraque aquila eundem colorem habebat. Una aquila tota ab altera obtegebatur, ita ut tantum duo pedes eminent, unum corpus conspiceretur. Ut autem appareret, duas esse aquilas, capita indicium praeferre debebant. Poterant etiam duo capita et colla obtegi, ut tantummodo unum caput, et unum collum observaretur; sed quia talis figura unius aquilae speciem praese tulisset, non imponebantur sibi invicem colla et capita, ut pedes, alae, et corpora, sed distinguebantur ita, ut alterum collum et caput versus dextram, alterum versus sinistram verteretur. Duo igitur capita illa indicio erant, non unam, sed duplicem aquilam exhiberi. Capite vero hoc ideo indicabant, quia caput primaria pars et hominum et animalium est. Duplicem aquilam esse bicipitem hanc
aqui-

aquilam docuerunt iam Noldenius, Molinaeus, Lipsius, quos male Pfeffingerus refutare studuit. Male etiam Vitriarius et Harzheimius in hac re versati sunt. Ex antiquis scriptoribus docetur, iam olim duas aquilas in signe Imperii Rom. constituisse. Haec de capite primo.

In altero quaerit A. quid hae duplices aquilae indicaverint, et quando primum usurpatae fuerint. Qui de hac rescripserunt, omnes adducuntur et refutantur. Sunt vero Lud. Heineccius, Pfeffinger, Joachim, Treuer, Struvius, Heumannus, Koelerus, Schwarzus, Elsner, Wagenfeil, Casp. Manzius, Spanhemius, Schlofferus, Linnaeus, Fritsch, Auctores repertorii iuris publici et feudalis, Spener, Tenzel, Seelaender, Harzheim. Quaerit denique, an duplex aquila orta sit inde, quod Germani sub Imperatore Augusto Romanis duas aquilas eripuerint, in clade Variana? sed hanc coniecturam non probari posse dicit.

Duplex aquila non est signum Romani Imperii, sed est signum Rom. Imperatoris. Aquila simplex et Rom. Imperii signum erat, et Romani Regis in signe. Tempus Imperatorum Suevorum simplicem et duplicem aquilam, tanquam in signe, vidit primum. Romanus Imperator duplicem dignitatem, aut duplex regnum habuit, nempe Germaniam et Italiam: huc spectat duplex aquila: huc pertinet duplex corona. Germania et Italia duo separata regna existimata fuerunt, etiam ab ipsis Pontificibus. Hoc pluribus argumentis confirmatur, disputanturque multa de quaestione, an aquila sit in signe Imperii Germanici, nihilque omittitur, quo ostendi possit, duplicem aquilam ad Germaniam et Italiam respexisse.

In Cap. IV. quaestiones sequentes illustrantur: quis Rom. Imperatorum aut Regum usurparit primus aquilam simplicem tanquam in signe? Auctor Ludovicum Bavarum primum hoc fecisse dicit: quid significet circulus, qui in sigillo Alphonsi caput aquilae ambit? dicit, signum esse imperitatis: cur aquila nigra exhibeatur? occidentalem aquilam ideo nigram esse putat, quia symbolum sit regni versus

occidentem siti. Denique quaeritur, cur Imperator Carolus IV. bullam auream filis flavis et nigris muniverit: nempe, dicit, insigne Imperii respexerunt. Clypeus flavus est, sive aureus: figura sive aquila, nigra; hinc etiam factum esse, ut vestes fervorum Caesareorum his coloribus distinguerentur, ut qui *postarum* officio funguntur, aut equitum Imperii nuncii sunt, eundem colorem prae se ferant. Haec de prima parte. Addimus illud unum, non pauca sigilla antiqua, de quibus tamen ob brevitatis studium nihil dicere possumus, illustrata esse.

Alteram partem implet eiusdem *Oetleri* illustratio Insignis Ducalis Franconici, atque imprimis tres quaestiones explicantur: primum, habetne episcopatus Herbipolensis insigne Ducatus Franconiae? tum, si habet, etiamne iure obtinet? denique, potestne Imperator hoc insigne alicui praeterea Statuum Imperii concedere? Occasionem huic disputationi dedit lis nuper coram iudicio imperii inter Episcopatum Würzburgensem atque domum Hohenlohe Waldenburgicam agitata. Totam orationis seriem sequi non possumus; quare tantummodo argumenta attingemus. Primum agit A. de duplici genere insignium: de insignibus vexilli et insignibus clypei, de insignibus sacerdotum. Ostendit, episcopatum Würzburgensem olim nullum insigne habuisse, nec posse usurpare insigne Franconiae: Franconiam nullum insigne habuisse, nec Sueviam, Bavariam, aut Saxoniam: si etiam Franconia peculiare insigne habuerit, non tamen Würzburgensem Episcopum illud usurpare posse. Würzburgensem episcopatum non accepisse Ducatum Franconiae, nec prae aliis Episcopatibus quidquam praecipui habuisse. Monitis quibusdam de Advocatis Ecclesiae, narrat, Advocatiam ecclesiae Würzburgensis penes familiam Conradi III. fuisse: episcopos Würzburgenses neque in nummis, neque in sigillis, titulum et insigne Ducale usurpasse, neque Seculo XV. hoc factum fuisse. Quaerit, quid occasionem dederit episcopis Würzburgensibus, appellationem Ducum Franconiae usurpandi: Gothofredum, ait, Limburgensem

fem, primum hoc nomen adhibuisse. Adduntur et illustrantur signa sequentium Episcoporum: illustratur utriusque insigne Episcopatus Würzburgensis, doceturque, episcopatum hunc iniuria quere, cum Imperator insigne Franconiae alicui Statuum Imperii concedit. Reliquam partem occupat illustratio novi insignis Hohenlohe Waldenburgici; addita sunt septem documenta antiqua.

Properamus ad partem tertiam, quae habet illustrationem insignis Archiepiscopalis Moguntiaci. - Primum loquitur A. de fabula illa satis nota, Archiepiscopum Willigisum, rotam, in opprobrium nobilium quorundam, usurpasse: examinat opiniones Gruberi et Estoris, Ayrmannique. De origine rotae sententia auctoris haec est: primum dicit, hanc figuram rotam esse, atque ideo insigne ecclesiae Moguntinae fuisse, nullam vero esse aliam rotam; quam curulem eandem. Refutatur fabula de Willigiso: non esse rotam S. Martini ostenditur, doceturque, hanc rotam indicare debere totum currum, et partem pro toto, ut aiunt, positam fuisse: intelligi debere ecclesiasticum currum, et aurigam ecclesiasticum: ita originem aquilae Imperii, a Petro de Vineis et Aenea Sylvio, ex Ezechielis cap. XVII. 3. 7. derivari. Fortasse igitur Moguntinum episcopum, id est, primum in Germania et proximum ab Imperatore, idem fecisse, et rotam ex eodem Propheta Ezechiele cap. I. 15. 16. repetisse. In litteris Archiepiscoporum Moguntinorum frequenter Prophetae Ezechielis mentionem fieri, (o quam tenue argumentum!) denique hanc inventionem confirmare similia exempla. Archiepiscopum Sigefridum litteras An. 1069. datas ita finire: *acta sunt haec anno dominice incarnationis indictione VII. regnante Domino Henrico quarto, Sigefrido Archipresule, curru Dei aurigante feliciter, Amen.* Iisdem fere verbis finem imponi aliis litteris 1074. datis. Adduntur alia quaedam, cur rota Moguntiaci albo colore, et in rubra area cur exhibeatur: quot radios haec rota habere debeat: quis Archiepiscoporum Moguntiacorum primus usi reperit hanc rotam: cur Archiepiscopi Episcopique alii sedentes

tes exhibeantur. Haec nobis dicenda esse duximus de hoc libro, quo antiquos aliquot nummos egregie explicari profitemur ab auctore, licet nec diffiteri possimus; illius opinionem magis nobis acute excogitatum, quam veram esse videri, praesertim si cogites, hoc symbolum currus Dei non magis aliarum ecclesiarum, quam Moguntinae, proprium fuisse.

HISTORISCHE NACHRICHT VON BAYERISCHEN MÜNTZEN,

id est,

HISTORICA RELATIO DE NUMMIS BAVARICIS etc. Auctore IOSEPHO EVCHARIO OBERMAYR.

Francofurti apud Montagium, 1763. Alph. r. plagg. 15. in 4. cum tabb. aeneis 10.

Accidit ao. 1753. in urbe Bavariae superioris, Reichenhall, ut ab operariis quibusdam nummi non pauci inveniuntur. Hos nummos illustravit auctor huius libri, cui non defuit varia doctrina, non defuit antiquissimae historiae accurata cognitio; sed defuit bene scribendi ratio: unde accidit, ut non sine taedio molestiaeque possis legere res praeclaras, dicendi genere parum Theotisco, diffuso, et ob longiorem verborum ambitum obscuro, narratas. Sed haec obiter. Laudamus auctoris ingenium, doctrinam, atque etiam patientiam. Externam faciem accurate consideravit, inscriptiones, figuras, materiam, pondus et crassitiem, bene exploravit, et cum accurate exhibuit, tum descripsit diligenter. In explicatione non potuit non saepe ad coniecturas coniungere; sed invenit tamen quaedam non parvi momenti. Ita ex Tab. VI. num. 76. 77. 83. et Tab. VII. num. 97. patet, Duces ante solium regis investitos fuisse; et ex num. 76. 77. tutoris iura eo processisse, ut suam etiam imaginem nummis imprimerent. In universum monendum est, non negli-

negligendos esse hos nummos, quoniam ad Bavariam pertinent, atque ex aevo repetiti sunt, cuius de nummis nihil existat, et de quo ideo pauca certe dici potuerunt. Sed agendum est de tota re paulo accuratius.

Pertinent hi nummi ad Seculum XI. et usque ad annum 1180. progrediuntur. Medium Seculum undecimum illud est tempus, quo nummi longe diversam a prioribus speciem prae se ferunt, in exhibendis variis historiis, ducibus, et episcopis, etiam sanctis, aut aliis ornamentis. Inde a Duce Arnulpho, qui a. 907. in Bavaria fuerat, usque ad Ducem Conradum, quem Imp. Henricus III. a. 1053. dignitate privavit, omnes nummi sibi similes sunt invicem. Exhibent crucem et lineas, quae templum indicant, inscriptiones autem nomen Ducis et loci monetarii, quaedam litterae ad artificem monetarium spectant. Hi vero nummi longe alii sunt, non inscriptiones, non litterae apparent, sed signa loquentia, symbola, et effigies. In tota collectione nullus nummus apparet, qui antiquioribus similis sit, id quod claro documento est, illos, his novis inductis, abrogatos fuisse, atque conflatos. Altera differentia est, quod paucissimi horum nummorum inscriptionibus gaudent, id quod et ignorantiae illorum temporum tribuendum est, et artificum studio erga signa loquentia, historias, et symbola, quae non potuerunt non iis temporibus tam clara esse, quam nunc sunt obscura.

In Praefatione auctor exponit de numis bracteatis, atque ratione eudendi bracteatos: immo etiam de pondere atque valore bracteatorum, ubi ostendit valorem monetae Carolingicae usque ad medium Seculum XI. durasse, licet historiae monumenta fileant, nummos tamen ipsos hoc testari. Diligenter hic annotatur differentia inter priores atque recentiores.

Initium totius libri fit a nummis peregrinis et ignotis, qui cum Bavaricis commisti erant, id quod ideo fit, quia hi proponuntur non interrupta serie, atque hinc coniecturae quaedam deducuntur. Primus nummus pertinet ad Coloni-

niam, similisque est alteri, qui Archiepiscopo Rainaldo tribuitur, qui a 1159. electus fuit. In altera parte clare conspicitur nota CHIES, quae procul dubio Archiepiscopi nomen indicat. Sequuntur nummi ignoti, atque hos nummi Caesarei, qui in Bavaria cusi sunt. Nempe, sermo est de iis nummis Caesarum, qui Duces Bavariae non fuerunt, et tamen ibi nummos cudi iusserunt. Nam Imperatores, aut liberos, aut alios quibuscum necessitudine coniuncti fuere, Duces constituerunt: proscriptiones etiam effecere, ut Imperatores Ratisbonae officinam monetariam haberent: Bavaria, atque urbs Bavariae primaria, saepe aut exercitus Imperii, aut iudicia vidit: praeterea etiam Imperatores inter iura reservata retulerunt hoc, ut quoties iudicia haberent in regionibus Episcoporum, quibus monetandi libertatem concesserant, telonium et monetam sibi vindicarent.

Non possunt nummi omnes describi; igitur qui illos cognoscere velint, ipsum librum adibunt, nos tantummodo paucos memorabiliores reliquis afferemus. In Tab. II. num. 19. est nummus, qui in altera parte sedentem Imperatorem, dextra crucem tenentem, et in averfa crucem ostendit. Auctor putat, nummum pertinere ad Conradum III, qui a. 1147. in Palaestinam exercitum duxit, *crucem a Bernhardo Abbate cum multa mentis alacritate fumens*, ut ait Otto Frisingensis. Monentur hic ab auctore quaedam, quae ad insignia Imperatoris pertinent.

Sequuntur nummi Bavarici ab Episcopis cusi, ubi docetur, dubitationem, utrum ducale, an episcopale ius monetandi antiquius sit, ex eo tempore diiudicari posse, quod ostendat, Ducem Arnulphum, et alios, longe prius a Romanis Imperatoribus ius monetandi accepisse, longe prius monetam cudisse, quam Episcopos. Quae huc pertinent exponuntur, una cum aliis quibusdam, quae ad historiam episcoporum spectant. Primo loco apparent monetae Salisburgenses, inter quas eminent quae memoriam habet Episcopi Salisburgensis, honore legati nati sacri officii ornati. Alius nummus pertinet ad historiam vexationum Salisburgicorum.

rum, occasione litis inter Imperatorem et pontificem, ob investituram cum annulo et baculo, agitatae, saepius, imprimis tempore Gebhardi et Conradi, obortarum. Sequuntur nummi Brixinenses, notati agno Dei, qui puritatem episcopalis muneris indicat. Unum horum nummorum in Tab. IV. num. 54. auctor coniicit ad Burckhardum, ab ecclesiae ministris occisum, pertinere. Hos excipiunt nummi Passavienses: quamquam opinio tota, hos nummos ad Passavium pertinere, coniectura nititur. Multo clariores sunt nummi Frisingenses, ob inscriptionem cum capite Sancti Corbiniani; nam Dux Henricus II, Hezilo dictus, tale caput argenteum episcopo Abrahamo donavit, ut antiquum carmen testatur,

*Dum iubet Henricus, quam sanctus Corbinianus
Splendet in argento, quod dedit ille Deo
Praefulis Abrami fulgescit imago benigni,
Omnipotens animam salvet in arce suam.*

Inter episcopales Ratisbonenses nummos Tab. V. non pauci sunt memorabiles: ubi etiam docetur, quid clavis indicet in manibus episcopi; quid significet angelus, quem nummi Ratisbonenses praeferebant. His enarratis, transit auctor ad nummos ducales in Bavaria post medium Seculum XI. Ducale ius monetandi antiquius esse episcopali, iterum docetur. Inventus fuit nuper nummus cum inscriptione in una parte, HRAHTOLDVS DVX, in altera vero, REGINA CIVITAS: qui quidem pertinere videtur ad filium nothum Arnulphi, Rhatoldum, quem ex Hollenradia procreavit. Porro ostendit A. duces iure proprio territorii, non ex privilegio Imperatoris, ut Episcopi, nummos cudisse; nam superioritatem territorialem penes Duces fuisse, non penes Imperatorem. Primo loco apparet Tab. VI. nummus Henrici VI. Ducis, a. 1053. cufus, aliusque eiusdem et Conradi II, alique ad an. 1056. usque, item nummi Imperatricis Agnetis, usque ad an. 1061.

1061. de qua Adelzreiter circa an. 1057. scribit. *Agnethi Augustae, ob spem prolis, qua se ferebat gravidam, Boariae Ducatus est permixtus.* Nummus Guelfi I. et II. qui ad investituram pertinet: nummus Henrici nigri et Guelfi II, qui memoriam servat ducum Guelficorum, excommunicatione papali liberatorum: nummi Henrici magnanimi, quorum unus ad proscriptionem pertinet: hi omnes eximii sunt. Leopoldi et Henrici Austriaci, nec non Henrici Leonis sequuntur, quibus adduntur quaedam de moneta, telonio, foro, et origine urbis Monachii. Revertitur auctor deinde ad Henricum Leonem proscriptum: quam historiam nummus servat. His expositis proponitur appendix, de nummis quibusdam ao. 1746. in monasterio Reichenbacensi inventis, cui additus est alius index, qui habet nummos anno 1760. in pago Norimbergensi, Offenhausen, inventos. Sunt illi circiter fine seculi XII, aut initio seculi XIII, cusi, faciuntque cum ad continuandam seriem nummorum Guelficorum, tum ad rem monetariam illius aevi illustrandam. Pergit auctor his dictis ad nummos Ducum e domo Wittelspacensi usque ad finem seculi XIII, et mox, tributis nummis quibusdam Ottoni, transit ad filium Ludovicum, qui ao. 1231. interfectus est. Venit dein ad Ottonem illustrem, & duces Ludovicum et Henricum; ubi simul quaedam adduntur de historia rei monetariae Ratisbonensis. His additus est *extractus* formularum pecuniarum, diversis locis et temporibus occurrentium, a Seculo X usque ad finem seculi XIII. ex variis antiquis scriptoribus compilatus; quibus accedit *tabula*, qua valor nummorum Reichenhallae inventorum accurate definitur; alia item, quae ad nummos Offenhausenses pertinet. Has excipit *recessus* rei monetariae Ratisbonensis, inter Henricum ducem Bavariae Straubingensem, et Henricum de Roteneck episcopum Ratisbonensem, circa annum 1284. initus, et e codice membranaceo sumtus, itemque recessus rei monetariae Ratisbonensis, inter Henricum ducem Bavariae inferioris sive Straubinganum et cives Ratisbonenses, post annum 1284. circiter initus, ex eodem

eodem codice. Ultimo loco apparet tabula, sumta ex codice antiquo, quae rem monetariam Seculi XIII. et XIV. multis modis illustrat.

**IANI PLANCI, ARIMINENSIS, DE DVPLICI
Tethyi genere, et de Manu Marina, ad Pium Iannel-
lium, Senensem, Academicum Physiocriticum.**

Senis, ex Tomo II. Actorum Anno 1763. fol. pag. 6.
Tab. aenea I.

Vt rem gratam faceret Ianus Plancus amico suo, Pio Iannelio, Senensi, epistolam scripsit in Actis Tomi II. Physiocriticorum inserendam, mense Aprili anni 1763: quae est de tribus corporibus marinis, quae non inepte zoophyta dixeris, si tertium excipias: haec licet ab aliis scriptoribus descripta, et aere expressa sint, tamen minus apte id factum Plancus putat, ut ex verbis figurisque ostendit.

Primum ex his corporibus est Tethyi genus, Aurantium Marinum dictum, quod Aurantium Lusitanicum forma et colore refert: hoc postremo descriptum fuerat a Vitaliano Donato, Professore Botanico et Historiae Naturalis Taurinensi, qui, dum haec ederentur, in Sinu Persico occubuit, dum res Naturae in remotis illis regionibus scrutaretur. Est vero illud a Donato nimis ornate descriptum, et pictum, ita ut res naturalis non videatur, sed potius quidpiam arte pictoria et circino geometrico deformatum; quod accidit in figuris fere omnibus ab eo descriptis: et tamen retinuit pulchrum Aurantii colorem. In hoc Tethyo, nam forte non nisi obsoletum et paene exsiccatum videtur, dubius etiam fuit, an ad Tethya, an ad Helothurta referretur Plancus igitur, ut est reversa in statu naturali et visibili, descriptit, et exprimi curavit. Omnino Tethym esse docet quod

quod semper aliis corporibus adhaereat, et numquam sit ab iis solutum; nisi vi avulsum, aut laceratum: Neque improbat Plancus Eliae Bertrandi Bernensis coniecturam, qui opinatur huiusmodi Tethya originem dedisse Phosphoro Bononiensi, qui ex stratis radiatis a centro ad circumferentiam est compositus, ut ex fibris osseis radiatim est conformatum Tethyum istud.

Secundum Tethyi genus, quod in hac epistola describit Plancus, est illud, quod descripserat Rondeletius libro de Insectis et Zoophytis cap. XXIII. sub nomine Mentulae Marinae, alterius speciei; sed rudem figuram ille dedit, et avulsam, ut potius ad Holothuria, quam ad Tethya referatur. Plancus semper saxi vel conchis adhaerens invenit, quare Tethyum revera esse dicit, ut talia corpora haerentia dixerunt Aristoteles, Theophrastus, et Rondeletius, alique. Corpus hoc a piscatoribus Adriatici maris Tamarognolo vocatur, ut Plancus ait. Tale corpus repertum fuit etiam Neapoli a Bohadschio, ut descripsit in Libro Dresdae edito, sub nomine *Tethyi coriacei*, cap. VII. sed ejus totum est ibi quibusdam punctis nigris notatum, ut quasi ex opere tessellato constare videatur, quod in Tethyo Planci non apparet, licet interdum puncta quaedam nigricantia in eo cernantur. Rondeletius et Bohadschius figuram externam tantum descripserunt, sed Plancus anatomicen internam dat, atque ostendit, hoc Zoophytum habere ventriculum quendam similem ei ventriculo mentulae illius informis, quae a Rhedio *Carnum* dicitur, et cuius apte variis figuris anatomicen dedit Plancus, in Appendice Libri sui, qui de Conchis minus notis inscribitur, capite XIX. Tab. VII. In prima editione eiusdem Libri, notitiam dederat eiusdem corporis, quod V. Clar. repererat in littore Ariminensi, semisiccatum, eiusque imaginem dederat in Tab. V. eiusdem Libri sub Littera V. et cap. III. pag. 45. sic nominavit: *Tethyum, seu Mentula marina, penem caninum referens.*

rens. Bohadschius variis in locis subtiliter circa hanc rem cavillatur, quod Plancus corpus illud *Tethyum* vocaverit, et *penem caninum*: verum si corpus illud adhaerens erat, ut patet ex fibris laceris, quae superiunt in eius basi, ad *Tethya* referri debebat; et si hoc *Tethyum* a Rondeletio vocatum fuit *Mentulae marinae* altera species, ad penem quoque referri potest, nam penis et mentula idem sunt. Anatomicen diligenter dat Plancus *Tethyi* huius sui secundi, cui rei tres integras figuras dicavit.

Postremo loco in hac Epistola describit Plancus *Manum marinam*, seu *Menum latronis* Botanicorum, quam multi memorant; sed eam melius quam alii pinxit Iosephus Ginannius, Ravennas, in opere suo posthumo, quod est de *Plantis marinis*, simulque ad fungos marinos retulit. Plancus hanc plantam horizontaliter dissecuit, et reperit eam tubulosam, seu fistulosam esse, ut est pedunculus plantarum aquatilium, et praesertim *Nymphaeae*. In extremitatibus superloribus huius plantae, seu in digitis eius, vidit quibusdam temporibus apices quosdam rubicundi coloris, quos flores credit, qui lente vitrea aucti videntur singuli ex sex staminibus geniculatis constare. Quare corpus hoc marinum plantam credit, et non polyporum nidum, ut sunt multa alia corpora marina, quae *Lithophyta*, *Keratophyta*, *Fuci*, et *Spongiae* vocantur. Quum nullum vestigium polyporum in tubulis illis reperitur, et coriacea sit materia tota huius plantae, non carnea, neque cartilaginea, ut sunt *Zoophyta* pleraque.

GRAECA ET LATINA LINGVA HEBRAIZANTES, seu de Graecae et Latinae Linguae cum Hebraica affinitate, Libellus, cui accedit brevis Tractatus de linguae Italicæ Hebraismis. Auctore P. PAVLO MARIA

MARIA OGERIO, *Ordinis Carmelitissimum, Sacrae
Theologiae in Taurinensi Coenobio Lectore.*

Venetis typis Sebast. Coleti, plagg. 12. in 8.

Vndecim capitibus, excepto Appendice de lingua Italianae Hebraismis, totum Auct. Cl. absolvit libellum. Praemittit autem Cap. I. Praenotanda quaedam circa linguarum affinitatem in genere, in quibus multa de diversis huiusce affinitatis modis ingeniose atque eleganter exposuit. Monet autem, id quod ambabus ipsi concedimus, falsissimam esse eorum persuasionem, qui, unius duntaxat idiomatis gnarum, aliorum profus inscium esse et extorrem credunt, quum propria quemvis experientia, ad diversarum dialectorum naturam attendentem, contrarium doceat. Nec minus recte V. Cl. praecepisse arbitramur, dum ait: in derivatione vocum ex una in aliam linguam, nullam vocalium habendam esse rationem, sed ex solis consonantibus, et quidem radicalibus, diiudicandam esse vocum affinitatem. In his vero litterarum eiusdem organi, quippe quae facile invicem, ob simillimam inter se consonantiam, permutantur; deinde gutturalium etc. denique figurarum, quales sunt Protheses, Apocopes, Epentheses, Metatheses scilicet, nec non diversarum formarum, absolutae nempe atque constructae, rationem esse habendam. Cap. II. propius ad argumenti sui tractationem accedit. Docet enim in eo, quatenam Graecae linguae cum Hebraica sit affinitas. Quae vero cum duplici modo sese exferat, quoad litteras nempe, atque idiotismos, utroque eam demonstravit. Litterarum vel vocabulorum, quorum magnum hic adiecit catalogum, exempla haec sunt: *αβαλη* inutile — *אבאלי* vanitas; *αγερω* congreco — *אגר* idem; *αγω* (*A. haeresis N*) — *אגו* idem; *αγια* moeror *איה* idem; *αγος* aviditia — *אגוס* ligare; *αδω* quidam — *אדו* Chald.

Chald. idem; *δίκη* iustitia (ablato *Σ* per *Aphaer*); — *דָּקָה*
 idem; *ερωταω* rogo (Metathesis) — *דָּקָה* idem; *Φωγγω*
 locutio — *דָּקָה* Chald. sermo. Inter Idiotismos Grae-
 cae linguae cum Hebraica communes, Noster primo loco
 ex Salmasio retulit hoc, quod Graecis olim usitatum fue-
 rit, cum verbo nomen affine, emphaseos gratia, coniungat
 re, ut *μεταγει μεταγειται*; *Φωγγει Φωγγειται*; deinde idiotis-
 mis haec quoque adnumerat, quod Graeci, Hebraeorum
 Hiphil imitati, ex *γνωω*, *cognosco*, fecerint *γνωωζω*, *notum*
facio; quod cum verbo singulari neutra pluralia coniun-
 gant; quod Graeca lingua, Hebraeae instar, dualem nume-
 rum admittat; quod duplex habeat E, breve E et longum
 H; quod denique Graeca olim, ut Hebraea, destituta fue-
 rit articulis. Cap. III. Linguae Latinae cum Hebraea af-
 finitatem exposuit. Vocabulorum autem, quae A. Cl. pro-
 duxit, haec sufficiant exempla: Abbas, Avus — *אבא* pater;
 Ad — *אד* idem; Adeps — *אדפס* fut. *אדפסנא* pinguescit;
 Accumulus — *אכול*, *אכולא*, contra; Asinus (ab auribus de-
 nominatus) — *אזניא* auris; Avoc — *אבוקא* concupiscere; Obe-
 dio — *עבד* idem; piger — *פגר* idem; Rapio (*Aphaer. T.*)
 — *סרף*; Via — *ביאה* idem; In generalioribus sermonis
 convenientiis numerat; quod utraque articulis nominum
 caret; quodq; vetus latina nullas olim litteras duplicabat,
 v. c. *tera* olim, *mos terra*; quod methodus scribendi abs-
 que vocalibus olim etiam apud Latinos invaluisse videtur,
 v. c. *bnē*, *ptere*, pro *benē*, *ptere*; quod tandem vetus la-
 tina in hoc etiam cum Hebraea convenisse videtur, ut
 subaudisetur Praepositio, aut Nomen in Adverbium dege-
 neraret. Cap. IV. in quo eadem affinitas inter duas
 hasce linguas, et Hebraeam, in characteribus ostenditur,
 mittimus, quum vix in eo reperias, quod non iam sit
 pervulgatum. Cap. V. ad quaestionem, quaenam ex
 his linguis ad Hebraeam propius accedat, respondet: Quod
 autem de Graeco argumento. H. Casauboni, a propin-
 quitate et loci et temporis desumpto, affirmavit, simulque

Thomasi contrariam sententiam explose. Sexto dein Capite, affinitatem harum linguarum cum Hebraica, et probare earum ab Hebraica originem, contendit. Cap. VII. Auct. Cl. probandam sibi sumit, discrimina, quae inter praefatas linguas supersunt, minime huic origini obstare; ait enim, eos, qui haec obiciant, in primis ignorare videri, quam diversa sit harum linguarum ratio, quantumque inter se similiter discrepent in sermonis ubertate et copia dictionum: uti enim Hebraea thomata vix ad mille quingentorum, vel secundum alios vix ad quingentorum numerum pertingant, Latinae e contra tantum esse vocum copiam, ut eorum quinque centena millia numeraverit Varro; neque minorem fortasse in Graeco reperiri. quapropter mutuam harum linguarum cum Hebraica affinitatem, non tam ex vocum Graecarum et Latinarum Hebraeae affinium numero dimetiendam esse, quam ex numero radicum Hebraicarum, ex quibus multae prodeant Graecae et Latinae dictiones. Mox Cap. VIII, nec Historiam Babelicam confusio huic origini obstare demonstravit. Putat autem, cum Deus universalem illam linguam, quae primitus vigeat, ita perturbare constituisset, ut opus inceptum Babelicae turris intermitteretur, ad id satis fuisse, ut alter alterius loquelam omnino non intelligeret; cui vero confusio pariendae quam levis sufficit varietas, ex linguae Latinae dialectis sat aperte introscere. Cap. IX. probare est conatus doct. Ogerius, linguam primae-
vam non interiisse, sed superesse adhuc, eamque non Arabicam, non Chaldaicam, non Armenicam, non Aegyptiacam, sed Hebraeam esse. Ad quam sententiam adducenda haec in primis momenta protulit: quoniam nempe haec lingua sit simplicissima; et quoniam sit singulari in rebus exprimendis energia. Cap. X. rationem, qua tot recentitae Hebraeae voces ad Graecos et Latinos pervenerint, docuit. Hanc vero non ex mutuo Hebraeorum cum Graecis atque Latinis commercio, sed ex coloniarum de-
ductio

ductione, de una regione in alteram, repetit. Cap. XI. quomodo ad Graecos et Latinos pervenerint Hebraeorum litteras, ostendere operam dedit. Quoad priores ab iis dissentit, qui putant, a Cadmo demum litteras in Graeciam esse illatas; sed characteres longe prius, et a primis iam temporibus, in Graecia obtinuisse arbitratur, quamvis non neget, lapsum temporis Cadmum, vel alium quempiam, illa ipsa, quam deinceps sortiti sunt, forma, characteres in Graeciam invexisse. Quoad Latinas autem hanc profert sententiam: Latinos a Graecis litteras non esse mutatos, sed eas Graecis vetustiores esse, vel saltem tam Graecas quam Latinas a primis hominibus ex Oriente fuisse delatas.

Huic tandem opusculo Appendicem de lingua Italica Hebraicis adiecit, quos in votibus iterum atque syntaxi reperisse putat. Primo in vocibus: Alfiere - אלף ductor; Ammalato - אמל debilis; Mangione - מנגון habitatio; Meta - מטא Chald. pervenire; tosto - טוש volare. Deinde quoad Syntaxin et Idiotismos: quod nulla in utraque lingua locum habet nominum declinatio; quod nullus datur comparativus, nullus superlativus; quod pronomem verbo, et praepositionibus, saepe etiam nominibus affigitur; quod nullus apud Hebraeos est usus Gerundiorum et Supinorum, sed istorum loco quatuor litteras כ כ ל מ, et Itali in, con, a, da, Infinitivo praeponunt; quod tandem in utraque lingua duae negationes successive non affirmant, sed negationem adaugeant.

Haec sunt potiora huius opusculi momenta, in quorum recensione, si per institutum licuisset, libenter uberiores fuisset. Restat sit, quid nobis de toto doct. Ogerii instituto videatur, breviter et ingenue dicamus. Negare non possumus, illud in universum nobis probari, quod ea, quae in hoc libello pertractantur, non ingeniose solum atque docte sunt excogitata, sed firmo etiam fundamento superstructa esse

esse videntur. Unde enim ea linguae Graecae et Latinae cum Hebraea affinitas, quae inter hasce linguas intercedit, oriri potuisset, nisi magister, magna saltem ex parte, suam deberet originem? Quamvis igitur huic Cl. Auctoris instituto in universum subscribimus; sunt quaedam tamen, quae non omnino probare possumus. Displicet, primo, quod non, antequam ad argumenti sui pertractationem accederet, aliquot Dialectos orientales, de quibus nempe certo certius est ex lingua Hebraea esse ortas, ita cum eorum matre comparaverit, ut pateret, quantopere lingua, ortu eadem, ab hominibus sub diverso climate habitantibus ulitata, deformari possit et soleat. Quae comparatio gravissimum sane pondus huic hypothese stabiliendae addidisset. Nec satis porro providus fuisse videtur Cl. Ogerius, in ipsa vocum Graecarum et Latinarum cum Hebraeis collatione. Saepius enim in hoc lapsus eum esse arbitramur, quod in levissima acquieverit similitudine, ita ut una vix littera vocis Hebraeae voci Graecae aut Latinae responderet; deinde, quod utriusque vocis significationem toties non curaverit, quae tamen, ut nos quidem arbitramur, in tali re maxime attendenda erat, cum non qualiscunque consonantia utriusque vocis solum, sed una potius eademque illius significatio, quae coniunctam secum habet consonantiam, unius ex altera ortum arguat.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calend. Septembris Anno MDCCLXIII.

Pars II.

*GEORGII CHRISTIANI GEBAVERI, ICTI ET AN-
tecess. Iur. Primar. Narratio de Henrico Brenkmanno, de
manuscriptis Brenkmannianis, de suis in Corpore Iu-
ris Civilis conatibus et laboribus. Accedunt Man-
tissa de libro rarissimo, Bibliotheca Antonii Au-
gustini, et Vita Henr. Newtonii.*

Goetting. ap. Vid. Vandenhoeck, Alph. 1. plagg. 11. in 4to.

Egregium fuit omnino consilium, quod coeperat olim de
nova Corporis Iuris Civilis editione curanda Illustris Ge-
bauerus: de cuius exitu, cum iam propter proVectiorem
aetatem fere desperaret, ne, quale esset, plane ignorarent
docti, copiosius in hac de Brenkmanno enarratione expo-
suit. Quo excellentiora autem eruditi expectare poterant
ab viro in antiquae iurisprudentiae commodum nato, omni-
busque rebus, quae in eleganti Iureconsulto praestantissi-
ma celebrantur, egregie instructo, et in labore perferendo
patientissimo; eo, magis visum dolendum est, cum occu-
pationum, quae ipsi omne otium surriperent, mole depres-
sum, nondum absolvere potuisse negotium, in quo et deli-
cias suas, et ab laboribus vacationes omnes posuerit, iam
vero eorum etiam valetudinis infirmitate redactum esse, ut de

Mmm

eo

eo perficiendo omnem plane spem deponeret. Non autem tam ipsius Gebaueri causa, et laborum et studiorum fructus, et paratissima eruditionis laus intercepta perire, quippe qui iam ab aliis editis, atque ab intelligentibus cum plausu et admiratione exceptis libris, eruditioni famaeque suae aere perennius monumentum posuit; quam universae potius rei litterariae causae dolenendum est, hocce praeclarum institutum viri Illustris exitu cartivis. Jam olim viri docti editionem librorum Iustinianeorum desiderarunt, quae fide summa esset ad antiquissimorum librorum auctoritatem expressa; quaeque simul doctorum virorum annotationes ita subiectas contextui exhiberet, ut omnia, quae ad rem pertinerent, statim lectorum oculis obversarentur. Recte enim intelligebant, in Taurellis nonnunquam fidem, in van Leeuwen semper diligentiam desiderari, Gothofredum multa inutilia posuisse, in universum autem Veterum Iureconsultorum reliquias ab criticorum audacia ita crudeliter effectas, ut, si earum auctores in vitam redirent, eas profuis agnoscere plane non possent; multa denique in variis Iureconsultorum recentiorum scriptis esse dispersa, quae si ad sua loca essent relata, plurimum luminis accendere, obscurisque legum capitibus intelligentiam et facilitatem afferre possent. Sed quantae difficultatis sit, atque laboris, in eiusmodi negotio suscipiendo, ad quod perficiendum, neque unius hominis ingenii vires, neque vitae spatium sufficere videtur, si quis cum laude in eo, et ita ut doctis et intelligentibus probetur, versari velit, quis igitur non intelligat? Praeter utriusque enim linguae iustam scientiam, et antiquarum rerum, humanarum pariter ac divinarum, cognitionem absolutam, indefessa diligentia in evolvendis antiquis cartis, et genuinis ad earum fidem legum verbis ubique restituendis, afferenda est, et summa patientia in perlustrandis doctorum commentariis, colligendisque, quae ad illustrationem vel emendationem singulorum locorum pertineant. Neminem igitur, nisi egregie doctum, in antiquissimis rebus versatissimum, iurisque praeceptis praeclare imbutum,

tum, quemque nec laboris immensitas, nec operis magnitudo, ab suscepto deicere possit, de hac re cogitare posse apparet. Quae cum ita sint, cumque tam multa desiderentur in editore Romanarum legum, quis, quaesumus, Gebauer, bonarum litterarum causa non maximas gratias agat, quod tanti laboris molem in se recipere non recusaverit, in primis cum eo nemo instructior paratiorque accedere potuisset, nostris maxime temporibus, quibus iureconsultis plurimaeque elegantiae, elegantiarum autem amatoribus iusta legum intelligentia, deesse solet: quae omnia in Gebauero longe aliter, quippe, qui forensium rerum quotidianum usum cum elegantiae studio sapienter coniungere a primis annis didicit, antiquarumque linguarum et rituum scientiam non minus, quam legum ad facta applicandarum rationem, optime tenet. Verum grandior haec felicitas, quam ut exitum habere potuisset. Magna multaque impedimenta effecerunt, ut tanti operis tantummodo umbram atque delineationem doctis dare possit, perfectionem aliis, quibus haec vestigia premere satis et otii et ingenii sit, relinqueret Gebauerus.

Iam igitur ipsa Narratio, cuius summam referre nostrum est, in quatuor divisa est partes. Primo loco de Henrico Brenkmanno exponit. Fuit autem Vir iste doctissimus origine Germanus, gente Belga, patria Rotterodamensis, natus anno superioris Saeculi LXXX, vel LXXXI. quem, quoniam incertus est, adscribere Gebauerus dubitavit. Prima studiorum stipendia Hagae, deinde Lugduni, sub Noodtii auspiciis, meruit. *De Legum inscriptionibus* proposita dissertatione, summos in iure honores a. 1705, consequutus est. Brevi post, antequam Academiam reliqueret, edidit librum *ad legem Remmianam*, qui hodie, una cum eius *dist. de factis calumniatorum sub Imperatoribus*, in Ottonis Thesauri Tomo III. habetur. Discessit deinde Hagam, ibique causis forensibus orandis non sine laude interfuit, annoque 1706. *Diatribam de Eurenaticis* publici iuris fecit. Iam cum intelligeret, scripta sua haud displicere sapient-

pientibus harum rerum aestimatoribus, de maiore opere suscipiendo cogitavit, consiliumque, hortante in primis Noodtio et Bynkershoekio, coepit de Pandectis in capita digerendis, naturalique suo ordini restituendis, cogitare; (de qua re etiam Leibnitzium cogitasse constat,) eiusque rei causa proposuit specimen, quod inscripsit: *Pandectae iuris civilis, auctoribus suis et libris restituti, vel. Speciminis loco hic prodit P. Alfenus Varus, Amst. 1709. 8.* Exiguæ molis, sed eximiae hodie raritatis libellus. Relictotamen deinceps hoc consilio, ad collationem Digestorum cum Pandectis Florentinis animum adiecit, et Italicam quoque ad visendum Tusculum Pandectarum librum peregrinationem suscepit. Risit hoc omne consilium Iacobus Gronovius, qui praeter suos quemquam sapere velle ferre non poterat. Eventus tamen votis Brenkmanni egregie respondit. Nam Vitriusio et Io. Clerico autoribus, Florentiae in familiaritatem Newtonii, Annae, magnae Britanniae Reginae ibi Legati, atque Antonii Mariae Salvini, pervenit; quorum primo principalis gratiae apud Cosmum III. conciliatore, altero in conferendo Codice laboris socio, usus est. Huic autem collationi integros menses XIV. infumit, aliosque decem excerpens Basilicis. Iterumque, reversus ex Romano et Neapolitano itinere, tres menses Digestis dedit. Romae autem Codices Vaticanos, Ottobonianum, et Barberinianum perlustravit. Iam quoniam totus esset in veterum Iuriconsultorum fragmentis perpoliendis, tamen reliquas litteras non neglexit, sed earum quoque utilitatem curavit. Id quod exemplis dilcitur. Scripsit nempe ad Gisbertum Cuperum de edendis Xenophontis Ephesiæ, et Charitonis Eroticis, cum versione et notis Salvini. Sed res exitu caruit, nullo apud Belgas bibliopolarum honestas condiciones offerente. Transmisit deinde Iosephi Averanii Interpretationes iuris ad Bynckershoekium atque Noodtium, qui illas typis exscribi curavit. Denique etiam Novellas nonnullas, ex Codice Vaticano et Mediceo descriptas, cum Hombergio zu Vach, illo tempore in Novellis latine reddendis

occu-

occupato, communicavit. Auctor denique fuit Societatis Litterariae, cuius suprema lex, cura promovendi commercii litterarii cum transmontanis, atque librorum doctorum Italorum in Belgio imprimendorum, fuit; quod tamen consilium, etiamsi propter communem utilitatem sese Italiam vel maxime commendaret, ob alias multas difficultates nullum exitum habuit. Antequam ex Italia discederet, ab Salvino Salvino, Antonii Mariae fratre, Academiae Florentinae Consule, Academici Florentini honores accepit. Recepit deinde se ex hac peregrinatione, cui XM. florenorum Hollandicorum insumerat, per Gallias, in patriam. Ibi redux, tanto Pandectarum edendorum flagrabat ardore, ut oblatos honores recusaret, atque allectus inter Senatores Supremae curiae Cuilenburgensis, inter honorarios collegas subsisteret, brevi autem post, studiorum causa, Henvlitam, insulae oppidum, secederet. Scripsit ibi *Epistolam de Consulibus, quorum in ff. fit mentio*, quae in Appendice ad Relandi Fastos consulares legitur. Sed infirma deinde, in primis oculorum, valetudo, Brenkmannum impedivit, quo minus abolveret opus, cui magnam vitae partem insumerat. Tandem anno post reditum ex Italia nono, *Historiam Pandectarum* edidit, quae futuri operis maximam cupiditatem apud doctos excitavit. Sed per tredecim deinde annos nihil scripsit, immo ita latuit, ut, an adhuc in vivis esset, non constaret inter eruditos. Tandem denique se adhuc superstitem esse docuit *Epistola ad Hessium* scripta, qua praecipua capita epistolae Guidonis Grandi de Pandectis, nec non dissertationis Schwarzii, similis argumenti, qui aliter atque ipse de Pandectis Florentinis senserant, examinavit. Annos natus LV. vel LVI. a. 1736. mense Aprili rebus humanis ereptus est. Pandectarum opere nondum absoluto. Haec noster de Brenkmanno. Sequitur narratio, de *Gsbaueri in Corpore iuris civilis Romani conatibus*. Erat Lipsiae Thomas Fritschius, celebris Bibliopola. Is novam splendidamque Corporis iuris editionem parabat, utebaturque opera Iohannis van de Waater, qui clarissimorum virorum in Belgio, Bynckers-

hoeckii, Noodtii, Schultingii, et aliorum observationes in breves notas redigeret; itemque Balthasare Branchu. Cum autem aliquem vellet, quem praesentem praeficeret, in Gebauerum incidit, eique id negotii demandavit: is etiam Prooemium Institutionum, cum decem prioribus Titulis, tanquam futuri operis specimen, litteris exscribendum curavit. Sed hoc totum consilium Fritschii mors evertit. Adiit deinde Gleditschius, Fritschii frater uterinus, Gebauerum, et ut suam operam in edendo Corpore Iuris, restituenda Taurellii Florentina lectione, Haloandrinis lectionibus variantibus adiaciendis, recensendis notis Gothofredianis, addendisque optimae notae Interpretum observationibus, interponeret, petiit. Conditionem Noster accepit. Verum Gleditschius deinde datam fidem infregit, atque nesciente Nostro, qui Göttingam, novum musarum templum, fortunarum suarum sedem transtulerat, novam Corporis iuris editionem curavit. Spretae igitur operae, violataeque pactiois iniuria, iam novos stimulos Nostro addidit, et ut de absolvendo, quod inceperat, opere, strenue cogitaret, effecit. Quare cum intelligeret, academicos labores omne otium sibi eripere, saepius missionem petiit, tandemque Senior Collegii Ictorum ab Illustri Münchhusio impetravit, ut tradito Ordinariatu, quem post Reinhardi mortem iterum cum summa laude vicarius gesserat, Wahlro, ipsi litterarum causa per aliquot annos secedere liceret. Dum haec geruntur, ad aures nostri adlabitur rumor de Manuscriptis Brenckmannianis, ea inter reliquos libros bibliothecae Bynckershoeckianae, sectionis lege plus licitantibus offerri. Adiit eius rei causa noster Ill. Münchhusium, precibusque effecit, ut is eorum emendorum curam in se susciperet. Votis eventus respondit, atque hic Brenckmannianus thesaurus ML. florenis Hollandicis emptus, summa fide et integritate ad Nostrum pervenit: eiusque enarratio tertium huius libelli occupat locum. Ipse Gebauerus hoc loco de singulis voluminibus diligentissimo exposuit: nobis, praeter inscriptiones, quicquam dare, propter harum ceterarum angustias, non licet.

I. Merito Brenckmannus omnis sui laboris fundum elegantissimam Pandectarum Taurelliorum Florentinam editionem fecit, eamque perpetuis notis distinxit: Vaticanæ quoque Iustitiæ, a Raphaele quondam Urbinatæ pictam, et ab Hartzoeckero quodam artificiosè delineatam imaginem, addidit: integramque paginam Tusci libri, ab se olim delineatam, adiecit, quam exempli causa nobis Noster hoc loco exhibuit. II. Notæ ad X. priores Pandectarum libros, maxime criticæ. III. Notæ ad libros ff. XII. - XXXVII. IV. Notarum marginalium supplementa. V. Βασιλικων cum ff. Florent. collatio. VI. ff. Florent. cum Taurelliana editione collatio. VII. Fontes mendorum in ff. Florentinis. VIII. Observationes criticæ ex ipso Digestorum Codice. IX. Fontes errorum, de litterarum permutationibus, omissionibus, et adiectionibus. X. Observata a Taurellio, quæ ad crîm pertinet, in editione ff. Flor. XI. MSS. Pandectarum difficilioribus in locis collatio, Continet hic liber Variantes Lectiones Codicum Vaticanorum, Ottoboniani, Barberini, Taurinensium, Parisinorum, atque Bynckershoekianorum. XII. Ad syntaxin ff. pertinentia. XIII. Orthographia Pandectarum. XIV. Græca in Pandectis. XV. Observationes miscellaneæ in nomina quædam propria Pandectarum. XVI. Extemporalia in Pandectas. XVII. Observationes et Emendationes Pandectarum. XVIII. Opuscula varia. XIX. Notæ selectæ ad Pandectas Cornelii van Bynckershoek. XX. Caroli Andr. Duckeri Animadversiones ad Notas Brenckmanni in Pandectas. Hunc recensum operum manuscriptorum Brenckmanni excipit *Narratio de Nostri post ea coemta consiliis et laboribus*. Primo igitur loco, quomodo ea in suos usus convertere studuerit, exponit. Pervenerant quidem, legati nomine, ad Bynckershoekium, ea lege, ut is novæ editionis Pandectarum, tribus voluminibus faciendæ, curam in se reciperet: verum hæc Brenckmanni voluntas ad Gebauerum non pertinebat, quippe qui in re sua, oneroso titulo acquisita, eam impune negligere poterat. Scilicet,

licet, non Digesta solum, sed totum legum Iustinianearum corpus, uno volumine, si fieri posset, edere constituerat. Quapropter cum ipse suam diligentiam arctioribus finibus circumscripsisset, in tam amplum, quam Brenkmannus, campum exspatiari non licuit: sed de eo in primis sibi elaborandum existimavit, ut veram ubique Florentinam restitueret lectionem. Egerat hoc iam Brenkmannus, illasamque ab malevolorum iniuriis famam Taurellis praestiterat. Primus nempe Laurentius Theodorus Gronovius Taurelliorum fidem in dubium vocarat, propterea, quod isti in recensendis Constitutionibus, Digestis praefixis, non eandem quam in reliquis diligentiam adhibuerant; quoniam eas extrinsecus accessisse, nec ipsum Imperatorem eas magni huius libri partem frontemque esse voluisse, existimarent. Sed eorum causam optime Brenkmannus defenderat; ab illa tamen culpa eos liberare non potuit, quod, ut ab recentioribus editoribus res non satis recte caperetur, occasionem dederint. Hanc, scilicet, sibi integerrimi viri legem scripserant, ut nullam plane Florentinae lectionis litteram mutare auderent, sed quae ipsis non satis recte se habere viderentur, ea certis signis lectoribus indicarent. Quapropter ubi v. c. Favius, fet, necessest, pro Fabius, sed, necesse esset, scriptum repererant, eius loco FaVius, seT, necESSET, artificiose reposuerant: addita autem per antiquum librarium duabus stellis; superflua cuneolo et lunula; neglecta, sed sensus causa restituenda, duabus lunulis; locos suspectos stella et lunula incluserant, e duabus denique lectionibus congruis, unam contextui inseruerant, alteram cruce notatam margini adscripserant. At recentiorum editorum ignorantia, vel neglectis, vel non satis intellectis signis, omnia miscuit. In eo igitur, ut genuinam Tuscam litteram ubique restitueret, diligenter Brenkmannus elaboravit: ad quam rem Volumina, sub N. I. II. III. IV. V. notata, pertinent, quae egregium Gebaero usum praestiterunt. Altera nostri cura versabatur in ordinandis variantibus lectionibus reliquorum Codicum Mssorum, quorum nomina laudare

dare Brenkmannus omiserat. Fecit id auxilio fasciculi sub n. XI. laudati. Variantes autem lectiones impressorum librorum fere plane noster neglexit, ne libri moles nimium cresceret, et quoniam eorum non tanta, quanta Msptorum raritas esset, denique deprehendisset, in his conferendis non ultimam diligentiam Brenkmannum adhibuisse. De Excerptis e Basilicis ea tantum, quae ad ff. illustrationem pertinerent, retinuit, reliqua seposuit. Notas denique e Voluminibus I. II. III. IV. V. VI. XI. XVI. XIX. et XXimo loco nominatis, collectas, suis quasque locis ascripsit; reliqua, sub n. VII. VIII. IX. X. XII. XIII. XIV. XV. XVII. quoniam separata esset opera, intacta reliquit. Haec de iis, quae Noster Brenkmanno debuit: quae sequuntur, ad eum unum pertinent. Primum ipse Codicem Digesti novi Redigeranum, liberalitate Senatus Wratislaviensis concessum, membranaceum, optimae notae, et forte ex ipso, nisi coniectura mirifice a vero aberret, Florentino libro descriptum, contulit. Deinde Leewenianum exemplum novae suae editioni aptavit, Taurellianamque lectionem et signa restituit, geminationes autem et permutationes litterarum in notas reiecit: Noricae editionis lectiones adiecit, Vulgatam denique, praeunte in hac re Brenkmanno, addidit. Ita ex his tribus editionibus, legitimis contextus verbis ordinatis, ad notas Leewenianae editionis descendit. Reprehendit in notis Gothofredi in primis nimiam prolixitatem, quae controversiis movendis, quaestionibus tractandis, pragmaticis rebus admiscendis, omnem notarum modum excedant: deinde crebram earundem rerum, iisdem verbis, in eadem saepius lege, iterum iterumque factam mentionem; denique inutiles legitimorum verborum, quae nihil difficultatis contineant, in notis repetitiones. Ab his naevis eas purgavit. Denique Brenkmanni, Bynckershoekii, Duckeri et suas notas, suis locis inseruit; atque universum Digestorum opus, omnibus numeris perfectum, absolvit. De suis in reliquis Corporis iuris partes meritis haec subiicit. Codicem omnem se a mōdis purgasse, cum Ha-

loandrina d. A. MDXXX. contulisse, doctorum virorum notas addidisse, Leewenianae autem editioni has curas nondum aptasse: Institutiones ad optimarum editionum fidem castigasse, notisque Cuiacii, Costae, aliorumque celeberrimorum virorum, illustrasse, nec iis praeter variantes Haloandrinae d. A. MDXXIX. in g. deesse amplius quicquam. In Novellis se nihil operae posuisse; attamen praeter graecam litteram, et vulgatam versionem, cuius auctoritas in foro dominetur, etiam elegantiae nomine laudabilem novam Hombergkii zu Vach versionem addere constituisse; in Feudis autem eo plus diligentiae adhibuisse. Non solum enim Codicem Rehdigeranum glossatum, membranaceum, optimae antiquissimaeque notae, contulisse, sed etiam Variantes, primae Consuetudinum feudaliura editionis, trium Codicum bibliothecae Augustanae, atque Codicis Schwarziani, liberalitate Schwarzii ipsi concessas, suis locis annotasse, atque haec omnia Leewenianae editioni aptasse. Sed iam emenso fere, quem sibi imposuerat, labore, ob gravissimas causas, ex otio litterario ad Collegium Iureconsultorum, quod de iure respondendo sedet, redit, atque Wahlio rebus humanis erepto, praeter voluntatem, sed ita Illustrissimis Academiae Patronis iubentibus, Ordinarii munus in se recepit, omnem autem spem perficiendi operis, iam annos LXXIV. natus, simul deposuit. Nos autem universae rei litterariae utilitatis causa optamus, eiusque nomine rogamus, ut hoc egregium consilium non prorsus negligere velit, sed opus iam fere perfectum, cuius vel sola elegantissima enarratio mirificum apud sapientes excitavit desiderium, penitus absolvere properet, ne suae sapientiae speciem ostendere tantum, fructum negare voluisse videatur; quam vanitatem, ab eius certe modestia, et de litteris bene merendi studio, quam longissime abesse scimus. Restat ut pauca de *Mantissa, de libro rarissimo, Bibliotheca Antonii Augustini, Tarraconensi Antiquitatis, et Vita Henrici Newtoni*, dicamus. Quem librum Brenkmannus, in Pandectarum historia, se in nulla alia, quam Romae in Barberinorum bibliotheca, Clemens autem

in suae Biblioth. T. II. p. 248. se nunquam vidisse affirmant, eundem inter suae bibliothecae cimelia servat ipse Gebauerus. Impressus est Tarraconae, apud Philippum Mey 1587. in 4to. Continet indicem Manuscriptorum graecorum et latinorum, atque librorum editorum variarum linguarum. Numerus graecorum ad 272. latinorum ad 561. editorum ad 975. ascendit. Speciminis loco e bibliotheca graeca et latina ius Caesareum exhibuit Gebauerus. Hos Codices maximam partem ipse legit Augustinus, omnes autem diligentissime pervolvit, eorum etiam indicem proprio studio confecit, id quod ex veteri scribendi ratione, quam vel propter Florentinum ff. librum, vehementer amabat, colligitur, aetates denique singulorum Codicum, etiam antiquissimorum, quam modestissime definivit. Libri in hoc indice laudati, non, ut Brenkmanno et Pancirollo visum, Philippo Hispaniarum Regi testamento Augustini relictis, quippe qui regalis aurae contemtor, omnia sua bona pauperibus vivis distribuit, et ipse in summa paupertate mortuus est, ut vix, unde offerri posset, relinqueret, sed a Philippo, vel alio quo, harum rerum sapiente aestimatore, per averhorem coempti videntur. Quae res haeredes, qui suis sumptibus indicem librorum vendendorum causa prelo subiecerant, sine dubio impulit, ut operas typographicas nondum finito opusculo cessare iubere, simulque plurimis imperfecti catalogi exemplaribus interitum attulit, paucissimis autem, quae ad nostra tempora ex hoc naufragio evaserunt, eximiam raritatem conciliavit. De Newtono denique Gebauerus haec habet. Natus est Henricus Newtonus, sive de Villa Nova a. 1651. Primis studiorum sacris initiatus est Oxonia in Collegio Mertonensi. Dedit se incipiens Poeti, autore Wasio, Oratoriae, Physicis, Mathematicis, et historicis studiis, atque iuris Doctoris, et Londinensis Societatis Sodalis honores assequutus est. Relicta Oxonia, Londini causas oravit. Deinde ab Episcopo Londinensi Cancellarius, hoc est, Iuridicus suae dioeceseos, constitutus, mox Consiliarius Admiraltatis creatus est. Annae postea A. 1704.

ad Cosmum III, suscepit legationem, ibique non solum ex voto suae reginae rempublicam egregie administravit, sed etiam amicitias cum viris in utraque republica summis, ipsi honorificentissimas, contraxit. Extant de ea re illustra documenta in eius Epistolis ad Eugenium, Sabaudum Imperatorem, et Daunium, Neapoleos Proregem, una cum reliquis eius Opusculis Lucae editis. In primis autem eius apud Cosmum singulari gratia factum est, ut Breenkmannd ita facilis et diuturnus Tusci Digestorum libri usus concederetur, in qua re eius de litteris bene merendi studium egregie adiugarunt Comes Magelottus, sanctioris apud Magnum Ducem admissionis amicus, atque Purpurati postea Quirinus, et Passlonéius Abbas. Inter reliquos Henrici amicos praeter ceteris Guido Grandus, Benedictus et Iosephus Averani, fratres, commemorandi sunt. Arcades, Florentini, atque Furfuranti, eum Socium adoptarunt. In itinere Romano A. 1708. suscepto, praeter spem Clementem XI. praesentem alloqui non licuit: summa tamen inter ipsos usque ad extremum vitae tempus litterarum necessitudo intercessit, non itaque firmatis rebus erepto, summus Pontifex per Hetruriae Legatum, Londini commorantem, viduae et filiius significavit, se non levem eius morte iacturam fecisse. A. 1706. ad Genuensem rempublicam Legatus abiit, de qua legatione eius Oratio ad Senatum Genuensem extat. Imperatis in Italia rite confectis, iubente Anna regina, a. 1710. et suscepta antea Hospitii S. Catharinae sacri Praefectura, meritorum praemio, regalisque gratiae documento, maritimo itinere in patriam reversus est. Auctus deinde hic honor a Georgio I. Rege, qui eum in summo foro Thalassarchico Iudicem esse iussit, addita insuper aurati equitis dignitate. Annos natus 64. subito a. 1715. apoplexia stupens, rebus humanis interesse desit. Filias reliquit duas: quarum minor natu Catharina, Nobili Beauclerkio nupta; haec, quae Gebauerus de Henrico nobis dedit, Thoma Bonneyo, Clerico in Ecclesia divi Iacobi, interprete, humaniter communicare non detrectavit.

THEO.

THEOPHRASTI CHARACTERES. RECENSUIT;
animadversionibus illustravit, atque indicem verborum
adiiecit, IOH. FRIDERICUS FISCHERUS. Accessit
commentarius ISAACI CASAUBONI.

Coburgi ex officina et sumtu Ioh. Caroli Findeisii,
 A. C. 1763. Alph. I. pl. 10. in 8.

Simul ac ad nos delatum est, occupari *Cl. Fischerum* cura Theophrasti edendi, multa praeclara speravimus. Cognoveramus ex aliorum scriptorum editionibus, quas ei cum multa gratiarum actione acceptas ferimus, cum in locum vilissimorum exemplorum, quae apud nos circumferri solebant, successerint, sed ex his cognoveramus, quanta in eo esset diligentia et tolerantia, quae in hoc critico genere principem locum tenent, quam copiosa porro, quam exquisita et accurata Graecarum et Latinarum literarum scientia. Neque vero frustra nos spem illam suscepisse, docuit Theophrasti tractatio. Eadem, et multo maior reperta est in libris scriptis et editis comparandis diligentia, similis in textu graeco mutando cautio, gemina in diiudicandis lectionibus variis et coniecturis solertia. Habebunt ergo et viri docti, in quo versentur, et studiosi, quod sibi exempli loco proponant, inque suos usus convertant: habebit item Lipsia, quod et de hoc Viro laetetur, cuius eruditione secunda opinio de amore huius urbis erga humaniores literas firmatur. Ut autem nostrum hoc iudicium argumentis idoneis probetur, de singulis singulatim exponendum est. Ordinemur ergo a praefatione, qua carere nullo modo possunt, qui veterum librorum historiam tractant.

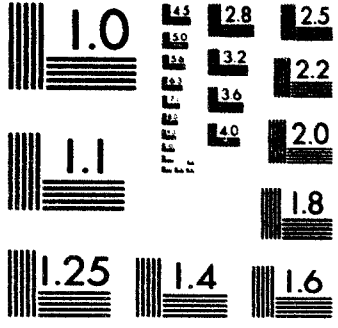
Divisa est permagna copia editionum Theophrasti in tres aetates, Pircamerianam, Camotianam, et Casaubonianam. Scilicet Bilibaldus Pircamerus, (Pirckeymherus), Noribergensis Patricius, cum e codice, quem Pico Mirandulano debuerat, a. 1527. 8. Noribergae primus quindecim chara-

Etres edidisset, imitatores nactus est Andream Crataudrum
 et Ioh. Oporinum, quorum ille Basil. 1521. 8. hic eodem
 loco 1541. librum repetiit. Idem est de Wechel. editio-
 ne, Hanoviae 1605. fol. expressa, iudicandum. Tum Ioh.
 Camotius, praeter illos quindecim characteres, alios octo e
 cod. MS. inseruit T. 2, Opp. Aristot. Venet. 1552. 8. Eius
 fides in tractando codice Cl. Fischerum movit, ut longe
 praestantissimam editionem appellaret. Secutus est Henr.
 Stephanus, qui non e codice, sed Camotiano exemplo, a.
 1557. cum paucis Aristotelis libellis Characteres vulgavit,
 paucisque animadversionibus criticis illustravit. De sus-
 pecta Stephani fide in universum admonentur, qui veteres
 editiones consulunt. Ex hac primum fluxit annis quatuor
 recentior editio Leonharti Lycii, Lipsiae octonis excusa,
 adiecta versione nova, paucis, sed bonis annotationibus:
 deinde Zwingeri, Basil. 1582. cum ethicis Aristotelis; ad-
 iectae sunt audaces Claudii Auberii coniecturae. Morellus
 porro in ea editione, quae Paris. 1583. 4. prodiit, ita imi-
 tatus est Stephanum, ut coniecturas partim in margine po-
 neret; partim in textum admitteret, et versionem, ubi Po-
 litianus desierat, ipse adiceret. Etiam Sylburgius, quan-
 quam suas, easdemque bonas coniecturas proposuit, tenuit
 tamen rationem Stephani: edidit autem characteres cum
 ethicis Aristotelis Francofurti eodem anno, quo Morellus.
 Tertiam aetatem exorsus est Casaubonus, cui alios quinque
 characteres, a Frohero transmissos, debemus. Eius ter-
 tiam editionem a. 1612. Cl. Fischerus tractavit, priores duas
 a. 1592. 1599. non vidit. Praeter Dan. Heinsium, a quo
 Theophrastus 1613. fol. Lugd. Bat. repetitus est, imprimis
 Cornel. Pavum laudat, nemini in interpretatione, conio-
 cturis, & iudicio de lectionibus, cedentem: absolvit editio-
 nem Theophrasti Traiect. 1737. 8. Io. Kirchmannus,
 editor Brunovicensis, et Melchior Schmidius, nonnulla Ca-
 sauboni coniecturas receperunt: anni vero editionum hi fue-
 re, Kirchmannianae 1604. Rostoch. 8. Brunovicensis
 1659, Schmidiana 1686, 4. Helvet. Quod autem Upsa-
 lienſe

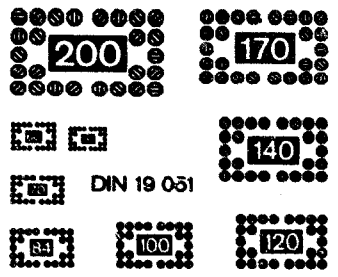
ense exemplum a. 1669. praefationem Io. Scheffeli continet, ab eo institutum opinatur Fischerus. De opera Thomae Galei in opusculo myth. omnia nota sunt. Alia Upsalensis, a. 1708. 8. ab Erico Benzelio curata, laudatur ob indicem verborum graecorum. Omnium optime a libris scriptis et editis instructus fuit Nedhamus, qui Characteres, cum multorum animadversionibus, praesertim Duporti praelectionibus in tredecim capita, Cantabr. 1712. 8. edidit. Codices eius, quorum auctoritate Fischerus usus est, hoc loco describuntur. Denique Io. Conradus Schwarzius Theophrastum curavit, sed nimia cum audacia, ut multa adeo depravasse videatur. Cum his ergo editionibus coniunxit Cl. Fischerus excerpta duorum codd. Guelferbytanorum, alterius e 13. Saeculo, alterius e 14., utriusque sic consentientis cum Camotiana, ut videantur ex eodem fonte manasse. Non veremur, ne quis summam praefationis, ad librorum historiam adeo utilis, huc a nobis relatum indignetur: quamquam, ne nimii simus, consilium nostrum illico ad animadversiones Cl. Fischeri accedere nos iubet.

In Prooemio verba haec, τῆς ἡλλάδος κειμήλιος, putat de Athenis accipi posse, vel ad instituta Graecorum, barbaris contraria, respici. Mox pro ἐπισηκόντων suadet ἰβδημήκοντων ponere, cum Laertii locus non sic corrigi posse videatur, ut πῖ (85) mutetur in ρϛ (99), quae nimium discrepant.

C. I. ὡς τύπω λαβεῖν primum occurrit in ed. Camotiana. Ibidem e pluribus libris ἐπι χείρον edidit, pro ἐπι τὸ χείρον. Eiecit ἐπὶ post τοιοῦτός τις, quod et abest a multis libris, et in cod. Guelf. 26. punctis notatum est, videturque ab aliquo in margine positum, ut significaret, Theophrastum alibi τοιοῦτός ἐστιν scripsisse. Enumeratis sententiis interpretum de verbis οὐ μισεῖν, tandem iudicat, cum non ubique diligentissime loquantur scriptores, videri sibi vulgatam lectionem cum Lycio sic explicandam: qui ad inimicos accedat fabulandi gratia, non exercendi inimicitiam, vel ut, in v. λαβεῖν ipse Fischerus in indice vertit, ita ut occultet odium. Ergo μισεῖν est non occultare odium. Ἐπὶ τοῖς κατ' ἑαυτ. iunctum cum

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1763

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX.88.

cum διαλέγεσθαι vertit de. Οὐδὲ γινέσθαι αὐτὸν, hic putat αὐτὸν pro ἰαντὸν, et γινέσθαι significatu *domum revertendi* positum. Ac in indice dicit, γινέσθαι pro παρὰ γινέσθαι accipiendum esse, quod probari potest, comparatque Act. 21, 17. Ioh. 6, 25. Sed illic additur eis, hic ὡς, neutro loco γινέσθαι absolute ponitur. Ἐραυίζοντες sunt, qui aut sibi colligunt eranium, aut pro aliis stipem petunt, in quam rem auctoritate Harpocrationis, in ἔραυίζοντες, et Lexici MS. apud Albertum ad Hesych. utitur, ne quis eum Salmasio putet, ἔραυιζομένους fuisse dicendos. Ceterum ὡς οὐ πωλεῖ sic intelligit: *ostendit dissimulator, se non habere quae vendat, nec paratam esse pecuniam*, ut ille apud Xenoph. Mem. 2, 7, 2. Edidit postea e multis libris, καὶ αἰδέσας τε, δοῦναι μὴ προσποιέσθαι, quod verbum in indice interpretatus est, *attendere*: reliquam varietatem lectionum diligenter collegit. Τὰ μὲν ἰσκέσθαι, quod probatur librorum auctoritate, recepit pro σκέψασθαι. Defendit ὅπως δὲ σοὶ ἀπισήσω, ἢ ἐκεῖνος καταγνώ, ἀπορῆμαι, intellectu denuo ὅπως post ἦ. Πιστεύειν Φωνάς, quod Pavus in dativum mutandum censuerat, tenet, cum nec libris repugnandum, nec ignota forma illico mutanda sit.

Cap. 5. Καὶ θαυμάσας . . . ἀφέναι. Haec integra iudicat, praesertim cum θαυμάζειν τὰς χεῖρας coniungi possit, *manibus comprimere dextram*, e more scriptorum, verba orationis ad res transferentium, de quo ad Flor. 1, 1, 3. *increpare saltu*, Graevius dixit. Paviانا tamen ratio nobis quidam lenior visa est. Mox servavit ἐπὶ ἐπαυῶν, et ἵνα κωνὸς εἶναι δοκῇ, nam de origine lectionis, ἵνα κ. εἰς εἶναι δ. quam repererat Nedhamus, assentitur Pavo. Iam τοὺς ξένους εἰπεῖν intelligit sic, εἰπεῖν, ὡς οἱ ξένοι — Tum εἰσιόντων absolutum ablativum esse censet. Πισσαγάγόμενος, cum verbis allexit, praefertur alteri προσσαγόμενος. Verbo θλιβόμενος, cum Casaubono aliisque, finiri putat hoc caput. Ἐπιστάλματα, quod omnino omnes libri servant, ut interpretes omnes suspectum iudicant, quorum sententiae collectae sunt, teneri potest, donec aliquid in utramvis partem definire liceat: *forte munera*
signi-

significat, ut ἀποδοῦναι, de quo ad h. l. Casaubonus. In indice Cl. Fischerus, comparando etiam hebraico *Schillichim*, hoc saltem efficit, posse munera ἐπιστάματα dici. Postea scriptum est Θουριακάς, nam hoc et Θηρ. et Θυρ. et τυρ. in libris variantur, negaturque iam expeditum esse, utrum Θούριον, Italiae oppidum; an Θύριον Acarnaniae, intelligatur, Pauuque coniectura, Θηραϊκάς vel Θηριμλέας, ingeniosa dicitur. Mox χεῖν necessarium arbitratur, ut sit, unde ἐπιδείνωσθαι pendeat. Sed nobis quidem, cum Sylburgio et Galeo, alterutrum redundare videtur. Illud eleganter statuit, in αἰεῖ esse ipsam notam ἀπειροκαλίας, ideoque a Bencelio male reici. Putarat olim, lectionem, αὐτός ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν ὕστερον εἶπεν, in quam, paucis mutatis, libri omnes consentiunt, hoc sensu integram videri: ipse, dum fiunt exercitationes, tandem venit et dicit, audientibus spectatoribus, ad alium: *Hic (ego) est dominus*: Sed cod. Gall. et Baroc. in quibus ἐπιείσιν est pro εἶπεν, suaserunt locum ita constituere coniectura: καὶ αὐτός ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν ὕστερον ἐπιέναι, ἐπὶ τῶν θεωμένων, εἶπεν πρὸς ἕτερον — Ceterum reliquorum omnium coniecturae huc congestae sunt.

Cap. 16. Coniungit περιβρανωμένος ἀπὸ ἱεροῦ, *adspersens se aqua lustrali, cum e templo exit*, ut haec sit breuiloquentia. Plura dixit in Ind. Recepit παραδράμη pro περιδρ. quod et alii probarant. Malit postea, ἕως αὖν διεξέλθῃ, cum, ut est in indice, et alii ἕως αὖν post πρῶτον posuerint. Secutus est porro eos, qui διαλάβῃ in διαβάλλῃ mutarunt: esse autem δια in διαβαλλεῖν dictum ut in διαβαίνειν. Solenni casuum immutatione ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ defenditur. Similiter εἶπον, quod est a coniectura Lycii, pro σοφῆν recepit. Καὶ τῶν λιπαρῶν praeferitur coniecturis omnibus, editurque ibidem ἐν ταῖς περιόδοις, item ἀπορραΐσαι, indicatis ubique variis lectionibus; quo effectum est, ut et origo emendationum, et cuiusque suspiciones apparerent. Rursus improbat aliorum opinionibus, defenditur ἐδύσασθαι, *abiecerē*, quocum Coloss. 3, 9. comparatur, ubi ἐδύσασθαι est ἀποδέσθαι, quod an omnino simile sit, dubitari potest. Indoles quidem, quam quis induit, ut

vestis abiicitur: sed non item saccus sic abiicitur, ut videatur exui. Futurum καθαίρειν contra Pavum et Reiskium, qui καθαίρειν maluerant, probatur, cum indicetur continuatio. Ἐπὶ λέξει, dativo casu, tuetur Cl. Editor frequentia casuum mutatorum; ipsum verbum puerperae lectum indicat, de quo in Ind. Apoll. Rh. 2, 1014. et Spanhem. ad Callim. H. in Iov. v. 14. laudantur. Nihil mutatur in his, ἐπὶ ταῖς τριόδοις, ἀπελθόν, — λούσασθαι; iungit enim ἐπὶ τ. τρ. λούσ. Σκίλλη, pro quo et σκίλλη et σκύλλη editur, retinuit: Auborius suspicatus erat σκιλίτη, vino *f. illitico et aceto*.

Cap. 23. Quamquam in verbo προσδοκίας non variant libri, tentatum tamen est a pluribus, quorum ratio vanitatis arguitur. Ipse Cl. Fischerus, cum Casaubono, *excitationem expectationis* intelligit: sed an potest προσδ, esse excitatio expectationis vel opinionis *in aliis*? Necessario desideratur verbum, quod ostentationem indicat. Mox αὐτῶ pro αὐτῷ probatur, et αὐτοῖς in cod. Guelf. iudicatur e ξένοις ortum. Inde a Casaubono τῆς ἐργασίας δανειστῆς editum est: revocavit ergo Cl. Fischerus e prioribus edit. cod. Guelf. et Trin. τῆς ἐργ. τῆς δαν. Μετ' Ἀλεξάνδρου recepit multorum exemplo, cum et μετ' Εὐάνδρου editum sit: firmari enim verbis sequentibus, et ipsa re. Est quidem τρίτον παραγενέσθαι, *se cum duobus venisse*, integrum; sed vehementer ei placuit Lycii Auberiique coniectura, τετραῖον. Non accedit Lycio, ξύλων in σύλων mutanti, sedem enim ἀλαζονείας esse in verbo αἰτελής, quod eleganter admonitum est. Casaubono contigerat, *in τῇ σποδία* diinare, quod olim *in τῇ σποδία* ubique scribi solebat. Quicumque vel aliter formarunt, ut πορεία, ἀποδημία, συσσιτία, *in ταῖς σπονδαῖς*, vel defenderunt, in quibus Furlanus fuit, qui ad συνοφανηδῆ retulerat, *ne vel in cinere esset calumniandi locus*, et postea καὶ οἷς πλείω scribi voluerat, ii omnes Cl. Fischero non probantur, ne Pavus quidem, qui *τὴν σποδίαν, ad carbones vilissimos, quibus animi admixtus esset*, tentarat, cum nec σποδία sic videatur in communi vita dicta, nec tum viguisse illud liberalitatis genus. Quam verisimilis sit Casauboniana emendatio, etiam similitudine

dine literarum, accurate ostenditur, et est tota haec animadversio diligentissime scripta. *Θῆναι τὰς ψήφους — κατὰ μίαν.* Haec ita explicat: *Offentator iubet alios ponere calculos sexcentos, et laudat totidem homines, quorum aliam cuique stipem dederit, ut singulis calculis respondeant singulae, sed diversae summae, quae efficiant talenta decem.* Sed si quis cum Salmasio malit *κατὰ μίαν*, ut singulis singulae minae datae videantur, non repugnaverit. Mox cum aliis recte *Φῆσαι* pro *Φήσας* edidit. Cum Sylburgio et Upf. I, *καὶ προσελθὼν δὲ τοῖς τοῦτ' ἱπποῦς* — scripsit, quoniam intelligi nequit, quod est in veteribus libris, *καὶ προσ. δ' οἷς τοῦτ'* — Servari autem δὲ, magis Theophrastum censet, quam cum Auberio omitti. Reliquorum coniecturas, diligenter enumeratas, accurate examinat. *Ἐπὶ τὰς σκηνάς*, reiecto *κλίνας*, editur. Meursius defendit *κλίνας*, quae sint ipsae illae *σκηνάι*. Sed nec Hesychii locus in *κλίνας* Fischeri videtur hoc conficere, et *σκηνάς* ab Atticis passim (in hoc genere) dicit commemorari, non item *κλίνας*. Mox dedit, *ὅτι οὐκ ἔχων χρυσὸν αὐτῷ ἀκολουθεῖ*, quod a Nedhamo sumsit, cum in Guelf. et Trin. legatur, *οὐκ ἔχων χρυσὸν αὐτῷ ἀκολουθεῖν*, cum *ὅτι* potuerit excidere, cum denique *νῦν τῷ* e Stephaniana venerit in ceteras. Agitur etiam de aliorum coniecturis, praesertim Cl. Reiskii. Libri sat multi, scripti et editi, *ἐν μισθῷ τῆν οἰκίαν* habent, quod Fischeri imitatus est: alii *ἐν μισθῷ τῆ οἰκίαν*, quod facile ex illo oriri potuit. De loco Xenophontis *Sympos. 4, 4.* idem nobis olim venerat in mentem, *ἐν μισθῷ αὐτὰς* esse legendum, quod Cl. Fischerus hic indicavit. Mox *καὶ ὅτι* a Casaubono accepit, recte repudiato vulgari *διότι*.

Restat, ut de Indice vocabulorum formularumque dicamus, quem quod sua opera conficiendum putavit, agnoscent grata mente, quorumcunque Theophrastum intelligere interest, praesertim cum diligentia eadem, quae in criticis animadversionibus, fuerit adhibita. Facile carebunt versionibus, qui cum illis notis indicem coniungent, in quo vixi nobis sumus reperisse consilium tam copiosi indicis. Nimirum, collecta sunt loca omnia Theophrasti, nec tantum

uno verbo, aut mero numero indicata, sed integra, et cum versione latina, quae modum graeca latine dicendi elegantissime demonstrat, id quod in illa brevitate Theophrasti, e qua saepe magnus interpretum dissensus ortus est, multo maiores gratias et laudes meretur. Praeterea disputatiunculae quaedam, vel de locis Theophrasti, vel omnino de verborum significato, adspersae sunt; sententiae veterum Grammaticorum et recentiorum interpretum laudatae aut repetitae; antiquitatum quaedam partes illustratae; usus linguae graecae exemplis scriptorum veterum explicatus. Itaque non dubitamus proferri, eos, qui hunc indicem assidue versaverint, et Theophrastum intellecturos, et in universum rationem, imprimisque necessaria et utilissima interpretandi praefidia cognituros esse.

DE COMPRESSIONE AC RESTITUTIONE ELASTICORUM, una cum accuratiori virium vivarum disquisitione. Auctore I. F. HENNERT, Societ. Scient. Batavo-Harlem. Socio.

Perlegi, haud sine voluptate, in Actis Erud. anni 1762. pag. 89. Problema de corporum imperfecte elasticorum collisione, ex virium vivarum conservatione deductum, cuius solutionem a summi Leibnizii affectis institui, in Schediasmate, mensi Decembri anni 1761. huius diarii pag. 565. inserto, negaveram. Per conservationis autem principium intelligo actionum ante et post conflictum aequalitatem, ad vires in pressione partium ac restitutione destructas animum non advertens. Etenim corporum contractione ac relaxatione, tamquam mediis, in collisione communicationem virium efficiendi, natura uti videtur. Mutationes, quas post ictum subiere corpora, ex viribus, quibuscum finita percussione agere valent, innotescunt: verum agere nequit vis, quae imperfecta elateris perit restitutione. Quis igitur in dubium vocabit, vires vivas superstites evasisse debiliores, quip-

quippe quibus vim imperfecti elateris relaxatione consumtam addunt, ut vires vivae ante impetum prodeant? Similem, quem Leibniziano adscripti principia, habet significatum quantitatum motus ante et post collisionem aequalitas, quae optimo iure conservationis privilegia praese fert. Quippe quod principium a sola actione et reactione pendet, in omni collisionis genere locum habeat est necesse: virium enim destructarum tunc ratio non habetur. Propter hasce rationes vis vivae conservationem sequenti aequatione expressi, $Aa^2 + Bb^2 = Aa^2 + B \frac{(a-b+a)^2}{p}$,

atque similiter ex actionis et reactionis aequalitate sequentem aequationem $Aa + Bb = Aa + B \frac{a-b+a}{p}$ sum na-

mus. Quibus mixtis rationibus, Leibnizianos provocavi, ac nunc provocare audeo. Quoniam autem Celeb. *Bermannus* sub conservatione virium vivarum vim in elastri relaxatione absumtam comprehendit, mirum non est, quod solutionem a nostra plane diversam, ex viribus vivis, ac quidem ad exemplum aliorum Eruditorum, praecipue Clar. *F. Gravesandii*, derivaverit.

§. 2. Ad vim in compressione impenfam eo facilius inveniendam, se finxisse dicit Cel. *Bermannus* inter duo corpora perfecte dura positum elastrum, praeeunti adnexum. Fictionibus heuristicis maior artis inveniendi absolvitur pars. Geometra, ad altiora natus, fingendi dexteritate cedere debet. Fictionem autem quasi Allegoriam continuo persequi, nec ab illa discedere licet; id quod Autor non fat, eleganter praestitisse mihi videtur. Idcirco de vi elateris compressiva ac restitutiva agere mecum constitui. Ante omnia me oportet condiciones, quibus positis, elastri actionis cum collisione instituire licebit comparationem, breviter exponere. Quando corpus insequens *A* in alterum *B* incidit, elastrum percutiet, atque hoc ictu motum, cui est adfixum, communicabit. Quatuor occurrunt casus. Accidere potest, elateris longitudinem a corpore feriente non mutari, ita ut

ambo corpora post ictum unita pari progrediantur passu. Simile quid contingit corporibus duris. Ponamus, elastri longitudinem ab impetu diminui, vel usque ad certum contrahi terminum, nec deinde relaxari; sic corpora una mole instar mollium incedent. Elastrum contractum licet denique concipere usque ad longitudinem, quam habuit ante ictum, restitui, vel ad breviorum. Priori casu, quo restitutio eadem est cum compressione, corpora erunt perfecte; posteriori vero imperfecte elastica.

§. 3. Verum hisce dictis non sat accurate corporum physicorum representavimus consistum. Corpora mollia, aeque ac elastica, sese invicem intropremunt, utriusque mutando figuram. Quamobrem ponere juvabit, elastrum non solum a regione massae incidentis, sed etiam ab illa praecedentis comprimi *). Si obex in obstaculum firmum statatur, in directione potentiae agentis tantum se contrahet. Iam obstaculum, cui est adnexus obex, in motu statuatur, patet, potentiam obicem tantum premere excessu suae actionis supra obstaculi motum; nam corpus *B* cum sua motus quantitate *Bb* quasi detrahet obicem motus quantitati *Aa* massae insequentis *A*. Ergo positis *a* et *b* velocitatibus massarum, prodibit vis motrix ad flexionem elastri impenfa $= Aa - Bb$. Verum in collisione directa vis motrix est $Aa + Bb$, quae scilicet oritur ex adplicatione utriusque corporis ad elastrum comprimendum, uti ex mutatis amborum corporum consequitur figuris.

PROBLEMA I.

§. 4. Definire corporum durorum collisionem directam.

Solutio.

Propter elaterem non flexum (§. 2.), simplicem tantum pressionem exercent dura. Prement se igitur summa virium $Aa + Bb$, quae post ictum uti vis motrix spectari debet.

Divi-

*) Idem de vi restitutiva erit statuendum.

Dividendo vim motricem per massas, nascitur vim acceleratricem $\frac{Aa+Bb}{A+B}$ ipsi velocitati post conflictum proportionalem.

PROBLEMA II.

§. 5. Vim compressivam elastri in collisione directa corporum mollium et elasticorum determinare.

Solutio.

Ponamus ipso momento ictus corpora A et B in locis A, B , longitudine elateris $AB = s$, distantia. $\frac{1}{A}$
 Durante compressione pervenerint tempore t ad a, b , $\frac{1}{B}$
 separata intervallo $ba = z < s$, quod contracti elastri longitudinem aequat. Sint velocitates v et u in punctis a et b quae ante conflictum fuerunt a et b , $\frac{1}{A}$
 Finita collisione existent corpora in α, β , intervallo $\frac{1}{A}$
 $\alpha b = c$, aequali ultimae elastri contractioni. Denique ponamus $Aa = y$, $Bb = x$, et $x - y = z$. Vis compressiva sit P . Propter nota motus variati principia sequentes habebimus aequationes, $Budu = Pdx$, et $Audv = Pdy$, nam velocitas massae A decrescit ob reactionem massae B in elastrum (§. 3). Subtrahendo aequat. praeced. obtinemus $Budu + Audv = Pdx + Pdy = Pdz$, et integrando prodibit $Av' + Bu' = 2 \int Pdz + C$. Ad inveniendam constantem, observamus vim P evanescere, vel z fieri s , corporibus in A et B existentibus, tumque velocitates v et u abibunt in a et b , quo pacto completum habebimus integrale, scil. $Av' + Bu' - Aa' - Bb' = 2 \int Pdz$. Ut autem prodeat momentum vis compressivae durante tota compressione editae, adnotandum est, eam non prius finiri, quam velocitates v et u ad aequalitatem accesserint, tum denique corpora, si forent mollia, instar unius molis moveri pergent. Posita ergo $v = u$, et $z = \alpha\beta = c$, prodibit momentum vis compressione absumtae, scil. $2 \int Pdz = \frac{A+B}{v} - Aa' - Bb'$. Inquirere ergo debemus in velocitatem v post ictum, ad quam eruendam animadverti debet, ambo corpora, eodem tempore t , ferri per spatia

spatiis et y. Hinc vi motuum varietatum legis compara-
 bimus nobis aequationes, $-Adv = Pdt$ et $Bdu = Pdt$,
 quas rite integrando, habebimus $Aa - Au = \int Pdt$, et
 $Bu - Bb = \int Pdt$, hinc $Aa - Au = Bu - Bb$, quae
 aequatio in quovis corporum situ locum habet. Sed finita
 compressione est $u = v$, ergo $v = \frac{Aa + Bb}{A + B}$, quo in

praeced. aequatione introducto, tandem nancisce-
 mur momentum vis compressione destructae, videl.
 $2 \int P dx = \frac{Aa + Bb}{A + B} - Aa^2 - Bb^2 = -\frac{AB}{A + B} \frac{a - b^2}{A + B}$

Inde evidens est, vim compressivam esse retardatricem, uti
 fieri debet.

§. 6. Restituto valore ipsius v in aequatione inventa,
 habemus $\frac{A + B}{A + B} v^2 + \frac{AB}{A + B} \frac{a - b^2}{A + B} = Aa^2 + Bb^2$. Inde

sequitur $\frac{A + B}{A + B} v = \frac{Aa + Bb}{A + B}$, quam aequationem, cor-
 porum mollium collisionem referre, jam alias constat. Pa-
 lam fit, conflictum corporum mollium, nisi ratione habita
 vis compressione deletae, viribus vivis repugnare. Vocent,
 si placeat, $\frac{AB}{A + B} \frac{a - b^2}{A + B}$ vim vivam compressione con-
 sumtam.

§. 7. Ut distinctius vis compressivae indolem intelli-
 gamus, sumamus eam in ratione multiplicata n longitudi-
 nem z elastri agere. Scribamus $P = \frac{gz^n}{z^n}$. Experimentis

evincitur, intervallo h elastrum vim g exerere. Ergo
 $2 \int P dx = C - \frac{2gz^{n+1}}{n+1} \cdot h^n$. Evanescet P , quando $z = 0$,

hinc integrale completum erit $2 \int P dx = \frac{g}{n+1} z^{n+1} - z^{n+1}$
 Vis

Vis ergo, durante conflictu compressa, habetur (posito $z=c$)
 videl. $-\int P dz = \frac{c}{n+1} g$ $\frac{e^{n+1} - c^{n+1}}{n+1}$. Statuamus vim P agere

in ratione inversa spatiorum, uti vulgo supponitur, hinc
 $n = -1$. Quem casum ex aequatione generali non deducere licet. Ad aequationem differentialem oportet recurrere, quae nobis suppeditabit $-\int P dz = -2gh \frac{f dz}{z}$,

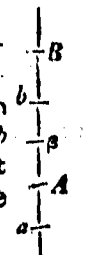
cuius integrale rite sumtum erit $-\int P dz = gh \log: \frac{e}{c}$.

PROBLEMA III.

§. 8. Vim restitutivam elastri corporum perfecte et imperfecte elasticorum invenire.

Solutio.

Assumamus, ultima contractione elastrum ad longitudinem $a\beta = c$, fuisse reductum. Deinde a vi restitutiva R dilatari, et quidem tempore t per spatium $ba > c$, corporibus A et B promotis ad loca a et b cum velocitatibus α, β . Sit $aa = x$, $ab = y$, sit $z = y - x$, ex principiis mechanicis constat fore $-A\alpha da = R dx$, et $B\beta d\beta = R dy$, quas aequationes subtrahendo, et valorem ipsius z introducendo, habebimus $A\alpha da + B\beta d\beta = R dz$, cuius integrale invenitur esse $A\alpha^2 + B\beta^2 = 2gR dz + C$. Ad determinandam constantem, observare est, vim R evanescere, vel fieri $z=c$, corporibus existentibus in a et β , atque celeritates α et β aequari ipsi velocitati v finita compressione acquisitae, quo pacto nanciscemur completum integrale $A\alpha^2 + B\beta^2 = A + B. v^2 = 2\int R dz$. Attendentes ad restitutionem elastris, facile intelligemus, illam in utroque corpore eodem tempore fieri, ergo propter vim acceleratricem elastris restituentis in sequentes incidimus aequationes, $-A\alpha a = R dt$,
 $P pp$

Rdt , et $Bd\beta = Rdt$, quas rite integrando, habemus —
 $Aa + Av = \int R dt$ et $B\beta - Bv = \int R dt$, ergo
 $v = \frac{Aa + B\beta}{A+B}$, quo valore substituto in ultima aequatione,

prodibit momentum vis restitutivae $2\int R dx = Aa^2 + B\beta^2$
 $-\frac{Aa + B\beta^2}{A+B} = \frac{AB(\beta - a)^2}{A+B}$. Positis corporibus in lo-

cis A et B finita restitutione, fiatque $x = AB = f$, obtine-
 bimus vim restitutione impentiam. Sequitur etiam vim re-
 stitutivam accelerare motum.

PROBLEMA IV.

§. 9. Collisionem directam corporum perfecte et im-
 perfecte elasticorum ex elastri compressione et restitutione
 deducere.

Solutio.

Invenimus vim compressivam esse $= -\frac{AB(a-b)^2}{A+B}$

• et vim restitutivam $= \frac{AB(b-a)^2}{A+B}$ (§. 5. 8). Ad compa-

randas hasce vires requiritur, velocitates ante et post ictum
 nosse, id quod ex ipsa compressione et restitutione cogno-
 scetur. Ex figura §. 5. patet, longitudinem elastri ante
 ictum fuisse $AB = e = a\beta + Aa - B\beta = c + \int v dt - \int u dt$.
 Atque ex fig. §. praeced. palam fit, longitudinem elastri
 post restitutionem evasisse $AB = f = a\beta + B\beta - Aa$
 $= c + \int \beta dt - \int a dt$. Si $f = e$, id quod contingit cor-
 poribus perfecte elasticis, erit $\int v dt - \int u dt = \int \beta dt - \int a dt$,
 vel differentiando, obtinebimus $v - u = \beta - a$. Quoniam
 haec aequatio pro quibusvis locis vera est, ergo et
 $a - b = \beta - a$. Hinc vis restitutiva erit $\frac{AB(a-b)^2}{A+B}$.

Evidens est, in collisione corporum perfecte elasticorum,
 sum-

summam vis compressivae ac restitutivae nihilo aequari, i. e. $\int P dz + \int R dz = 0$, vel $Aa^2 + Bb^2 = \frac{Aa + Bb^2}{A + B}$

$= Aa^2 + B\beta^2 = \frac{A\alpha + B\beta^2}{A + B}$ Sed ex valoribus ipsius v , in

§§. 5 et 8. inventis, consequitur fore $Aa + Bb = A\alpha + B\beta$, ergo $Aa^2 + Bb^2 = A\alpha^2 + B\beta^2$. 2) Si corpora non sint perfecte elastica, erit $e > f$, ponatur ergo $e = f + \int q dt$, ergo $\int u dt - \int u dt = \int \beta dt - \int \alpha dt + \int q dt$; vel differentiatendo prodibit $v - u = \beta - \alpha + q$, i. e. $v - u > \beta - \alpha$. ponamus $v - u = p(\beta - \alpha)$, ergo et $a - b = p(\beta - \alpha)$. Hinc inveniemus vim restitutivam fore $\int R dz = \frac{AB \cdot a - b^2}{A + B} = \frac{A\alpha^2 + B\beta^2 - A + B \cdot v^2}{A + B}$ (§. 8). Quo-

$p^2 \cdot \frac{A + B}{A + B}$ nam hoc casu $\int P dz > \int R dz$, sequitur revera $\int P dz + \int R dz = - \frac{AB \cdot a - b^2}{A + B} + \frac{AB \cdot a - b^2}{p^2 \cdot \frac{A + B}{A + B}} = -$

$\frac{p^2 - 1}{p^2} \cdot \frac{AB \cdot a - b^2}{A + B}$ aequari summam virium compressio-

ne ac restitutione elastici imperfecti consunttarum. Addendo denique aequationes $\frac{A + B \cdot v^2 - A\alpha^2 - B\beta^2}{A + B} = - \frac{AB \cdot a - b^2}{A + B}$ (§. 5.) et $\frac{A\alpha^2 + B\beta^2 - A + B \cdot u^2}{A + B} =$

$\frac{AB \cdot a - b^2}{A + B}$, obtinebimus $A\alpha^2 + B\beta^2 + p^2 - 1 \cdot \frac{AB \cdot a - b^2}{A + B}$

$= A\alpha^2 + B\beta^2$, quam aequationem Celeb. Bernmannus ex viribus vivis deduxit.

§. 10. Assumamus, ut in §. 7. vim restitutivam in ratione multiplicata n longitudinum z agere, ita ut sit $R = \frac{gz^n}{h^n}$, erit $2 \int R dz = \frac{g}{h^n} \left(\frac{z^{n+1}}{n+1} \right)$. Si elater

usque ad longitudinem f post ictum fuerit $n+1$ extensus, erit vis universa restitutiva $\frac{g}{n+1, h} (f^{n+1} e^{n+1})$, cui adden-

do vim compressivam $fP dx = -\frac{g}{n+1, h} (e^{n+1} e^{n+1})$, nan-

cificemur summam virium restitutione ac compressione absumtarum, quae ideo erit $\frac{g}{n+1, h} (f^{n+1} e^{n+1})$, atque

evanescet quando $f=e$, scilicet in conflictu perfecte elasticorum. Si elastrum agat in ratione inversa spatiorum, inveniemus ut antea (§ 7) vim restitutivam $= gh \log f$.

Hinc in collisione imperfecte elasticorum, quoniam $fP dx = -gh \log e$, erit vis universa in contractione et

relaxatione elastri impensa $= gh \log f$, quae evadet $=$

$gh \log e = 0$, quando $f=e$.

§. II. Patefit ex nostra solutione, vires vivas ex elastri proprietatibus, vel in genere a viribus acceleratricibus trahere originem. Etenim profecti sumus a motu variati legibus, aequatione $Av^2 = 2fP dx$ expressis, quae simul vim-vivam refert. Imo altera aequationis pars $P dx$ pressionem quovis temporis momento generatum indicare videtur; idcirco $fP dx$ numerum pressionum infinitum, vi-viae Av^2 equipollentem. Sequitur vires vivas ac mortuas vel pressionem inter se esse heterogeneas. Quae omnia cum Leibnitianorum sententia bene congruunt. Rem accuratius perpendens perspexi, quae prima fronte Leibnitianis favere videbantur, potius eorum hypothese funditus evertere. Alterum principium motus definitur per $Adv = P dt$, vel $Av = fP dt$, vel $Av^2 = (fP dt)^2$. Quis

non

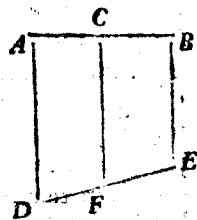
non intelligit vim vivam Av^2 a tempore t pendere: Vis viva enim debet esse quantitas finita; sed talis esse nequit, nisi vis premens P sit functio temporis t . Dicunt autem actionem non quantitate temporis sed virium vivarum augeri. Iam summus *L. Eulerus*, Vir ad rogam usque mihi colendus, monstravit in primo Tomo Monument. Acad. Berol. percussorem cum pressione comparari posse, determinando tempus, quo utraque effectum edere valeat. Tantum igitur abest ut generale principium omnis motus variatis viribus vivis patrocinetur, ut potius iis repugnet. Ex motu accelerato, non autem a ficta vi quadam viva, quicunque motus ortum trahit. Revera etiam motus acceleratus, et actio inde nata, eo fit celerior atque intensior, quo longiori tempore perduravit vis motrix. Praeterea principia memorata facili negotio ab acceleratione petuntur. Quicunque enim motus variatus, quovis instanti, uti uniformiter acceleratus spectari potest. Constat autem, spatia percurra esse in ratione vis acceleratricis uniformis et quadratorum temporis, ergo casu, quo vis acceleratrix quolibet instanti variari supponitur, prodibit $ddz = \frac{Pdt^2}{A}$. Sed

$dx = vdt$, ac quoniam instantia aequalia esse censentur, erit $ddz = dvdt$, propterea $Adv = Pdt$, quod erat unum, et eliminando tempus lucrabimur alterum principium motus, scil. $Adv = Pdz$ five $Av^2 = 2\int Pdz$.

§. 12. Non difficile erit monstrare, vim vivam in instanti non generari. Instanti enim nascitur $2Adv$, quod est incrementum vis vivae, atque pressioni Pdz aequatur, ergo etiam vi mortuae. Concludimus, vires vivas adplicari non posse ad mutationes subitaneas; quando nempe celeritas finita subito producit, sicuti plures eiusmodi casus in fluxu aquarum deprehenduntur. Iam Illustris *d' Alembert*, aliis plane rationibus nixus, idem observavit. Idcirco in tractatu de fluidis, gallice conscripto, saepius solutiones Exi-

mii D. *Bernoulli* reprehendit. Constat enim, praeclarum Geometram viribus vivis egregium suum opus Hydrodynamicum superstruxisse. Quibus sic constitutis intelligere est, cur conflictus corporum durorum a viribus vivis omnimode abhorreat. Nulla enim consequitur partium intropressio, hinc in instanti actio generetur est necesse. Si autem corpora instar elastorum in se agentia statuamus, non solum vires vivae passim tolerari possunt, sed et ipse durorum conflictus iis non omni modo repugnat, quoniam, uti supra monuimus (§ 4.), dura premere, non comprimere elastrum solent. Quis mortalium demonstrare audeat, corpora instar elaterum agere?

§. 13. Principio, quod vulgo Cartesio adscribitur, sum addictus, quoniam fictitium non est, sed potius arctissime convenit cum actionis et reactionis aequalitate, Mechanices physicae capite. Sit centrum gravitatis massarum *A* et *B* in *D*, quae ferantur uniformiter in lineis *AD*, *BE*, constat ex mechanicis, centrum *C* aequaliter per *CF* moveri, deinde fore $A \cdot AD + B \cdot BE = A + B \cdot CF$, sive propter spatia eodem tempore percurfa, erit $Aa + Bb = A + B \cdot v$, ponendo pro *a*, *b*, *v*, celeritates massarum et centri gravitatis. Si corpora *A* et *B* eadem via et directione incedant, sese percutient. Post percussione autem corpora in unam molem uniuntur, vel separantur; tertium non datur. Corporum coniunctim post conflictum motorum, figurae mutantur vel secus; priori casu dicuntur mollia, posteriori dura. Etsi corpora dura a mollibus physice differant, attamen quoad motum centri gravitatis similes effectus post conflictum exercent. Nemo enim ignorat, motum systematis corporum ex motu centri gravitatis definiri. Non temere suspicamur, compressionem aequae ac restitutionem partium, tamquam media actionem ex uno ad aliud trans-

transferendi corpus, naturam adhibere, conformiter cuiusvis corporis indoli. Ideo dura sibi actiones, non intro-
premo partes impertiunt, quoniam istae ita sunt compa-
ratae, ut ictui non cedant.

§. 14. Velocitas durorum aequae ac mollium post
conflictum erit $v = \frac{Aa+Bb}{A+B}$. Et quantitas motus massae

A post conflictum inveniatur $= A \cdot \frac{Aa+Bb}{A+B}$, ergo quan-
titas motus amissa $= Ab - A \cdot \frac{Aa+Bb}{A+B} = AB \cdot \frac{a-b}{A+B}$.

Eodem modo evincitur, quantitatem motus massae B acqui-
sitam fore $= B \cdot \frac{Aa+Bb}{A+B} - Bb = AB \cdot \frac{a-b}{A+B}$. Evi-

dens est, actionem in collisione durorum ac mollium aequa-
ri reactioni, unum corpus tantum est lucratum, quantum
alterum amisit. Dubius haereo, utrum ex ipsis virium
vivarum principiiis lucri ac iacturae virium aequali-
tas possit monstrari. Collisio corporum mollium se-
quentem nobis suppeditavit aequationem (§ 6)

$Aa^2 + Bb^2 = A+B \cdot v^2 + AB \cdot \frac{a-b}{A+B}$, hinc $v^2 = \frac{Aa+Bb^2}{(A+B)^2}$.

Ergo post conflictum vis viva massae $A = A \cdot \frac{Aa+Bb^2}{(A+B)^2}$, et

eius vis viva amissa $= Aa^2 - A \cdot \left(\frac{Aa+Bb}{A+B}\right)^2 =$
 $\frac{AB \cdot a-b \cdot (2Aa+B \cdot a+b)}{A+B^2}$. Eodem modo inveniatur

vis viva massae B amissa $= B \cdot \left(\frac{Aa+Bb}{A+B}\right)^2 - Bb^2 =$
 $\frac{AB \cdot a-b \cdot (A \cdot a+b+2Bb)}{A+B^2}$. Patet inde, vires vivas
amissas

amissas et acquisitas esse inaequales. Non fluunt vires vivae ex omni motus ac actionum fonte, nempe ex actionis ac reactionis aequalitate.

§. 15. Corpora quae post ictum separantur, sunt elastica. Durante compressione instar mollium agunt. Restitutione perfecta, corpora iisdem viribus, quibus fuere compressa, a se invicem repelluntur, ergo corpus insequens A iterum eandem vis iacturam $\frac{AB \cdot a - b}{A+B}$ faciet, aequae

ac B lucrabitur vim $\frac{AB \cdot a - b}{A+B}$, ita ut utriusque vis lucrum ac iactura aequentur $2 \cdot \frac{AB \cdot a - b}{A+B}$. Hinc vis massae

A post conflictum prodibit $A\alpha = Aa - 2 \cdot \frac{AB \cdot a - b}{A+B}$.

Unde $\alpha = \frac{Aa + 2Bb - Ba}{A+B}$, et tota vis ipsius B erit

$= Bb + 2 \cdot \frac{AB \cdot a - b}{A+B} = B\beta$, ergo $\beta = \frac{Bb + 2Aa - Ab}{A+B}$.

Nec hoc casu vires vivae amissae et acquisitae aequales inveniuntur, uti calculum ineunti patebit. Vis amissa corporis imperfecte elastici, aequae ac eius vis acquisita, evincitur esse $\frac{p+1}{p} \cdot \frac{AB \cdot a - b}{A+B}$. Hinc eodem modo ut antea habebimus

$\alpha = \frac{Aa + Bb}{A+B} = \frac{Ba - b}{p}$. Quis non inde intelligit, Cartesii principium omnibus partibus Leibnitiano antecellere?

§. 16. Definita collisione directa, alios casus evolvere opus non erit.

§. 17.

§. 17. Circa Problema Dynamicum, pace Celeb. Bernmanni, nonnullas animadversiones in medium proferemus, quae, si mavis, Leibnitianorum Solutiones generatim respiciunt. Virium vivarum Patroni, inter quos eminet Gal. f. Gravesande, praecipue ad partium intropressionem attenderunt. Ex quantitate motus elementari deduxerunt vires finitas, sed valde confuse, imo promiscue una alterave usurpant. Dicunt, unum corpus quovis conflictus momento tantam motus quantitatem elementarem lucrari, quantum alterum amittat; hinc $Av = B\phi$. (ponendo v et ϕ velocitates durante conflictu variantes). Sed an ultimo conflictus momento etiam $Av = B\phi$? Ergo forent v et ϕ ipsae velocitates post conflictum, quoniam corpora finita restitutione uniformiter moventur, tunc autem $v + \phi$ aequari $b - a$ foret absurdum. Videtur saltem Auctor v et ϕ pro celeritatibus ultimis usurpasse, nam aliter non posuisset $Av^2 + B\phi^2 = AB(a - b)^2$, quae aequatio vim universa elastri restitu-

$$p^2 \frac{A+B}{A+B}$$

tione redditam indicat. Quovis restitutionis momento vis restitutiva foret $Av^2 + B\phi^2 = AB \frac{(\phi - v)^2}{p^2}$, uti ex nota

stra patet solutione. Ut vim finitam ex vi elementari consequamur, summam omnium virium elementarium colligamus est necesse. Leibnitiani vim elementarem a vi finita inde generata non discernunt. Quoniam autem vis elementaris $Au dv$ vel fluxioni vis vivae, uti iam monuimus, minus non est, quin solutiones veritati consentaneae deprehendantur. Nam ultimo restitutionis momento generantur et vires elementares a velocitatibus v et ϕ , et vires vivae $Au dv + B\phi d\phi$. Ad ultimum hocce momentum non attendunt Leibnitiani; nam, si semper foret $Av = B\phi$, tum etiam finirente conflictu, sed v et ϕ tunc erunt ipsae velocitates post conflictum. Absurbum autem est, post conflictum esse $Av = B\phi$. Denique ex solutione Probl. Dynam. non manifeste patet, quid sit p . In Scholio

comparat. Celeb. Auctor quantitates motus perfecti et imperfecti alteris ad definiendum illud *p*. Cur in hunc finem non vires vivas adhibuit? Verum hoc modo *Ay*: *Bφ = p*: 1. Quid tunc significet *p*, primo intuitu intelligere difficilius indaginis esse videtur.

§. 18. Varia de corporum indole ex nostris solutionibus profuunt corollaria, quae Lectoris acumini eruenda relinquimus.

DUODENORUM NUMISMATUM ANTEHAC IN-
editorum brevis expositio. PHILIPPUS DE VENUTIS,
Praepositus Eccl. Liburnens. sclegit ex Gazophylacio
A. V. Antonii le Froy, Angli, et Nobiliss. Viro Hugoni
Lordio Willoughby de Parham, Societatis Londi-
nenfis Antiquariae Praesidi, dicavit.

Liburni, in offic. Fantechiana, A. 1763. pagg. 33.
 quaternis.

Cuius Museo numi, quorum descriptionem et delineationem hic libellus exhibet, debeantur, iam titulus indicat. Quales vero ii sint, nostrum erit commemorare. Intelligetur enim facile e recessione illorum raritas eximia praestantiaque, qua virorum doctorum atque his studiis auditorum attentionem merentur.

Primus numus est consularis, et pertinet ad Manliam gentem et Corneliam. In antica Romae capite gateatum cum epigrapha A. MANLI. A. F. Q. (*Aulus Manlius, Auli Filius Quaestor*). In postica Sylla equo insidens stanti, habitu militari, capite nudo, dextera elata, inscripta epigrapha L. SVLLA. FELIX. DIC. (*Lucius Sulla Felix Dictator*). Sine causa de antiquitate huius numi dubitatur: cum quia iste A. Manlius Syllanis temporibus in historia Romana nunquam apparet, quasi omnium, qui illa tempestate vixerunt, nomines, ad nos pervenerint, aut non multa

in numis reperiantur, quae frustra in libris veterum scriptorum quaerimus; tunc quoniam paullo rarior est scribendi ratio, D I Q. pro D I C T. Sed meminimus, in numis quoque Iulii Caesaris non raro legi DIC. PER.

Secundus numus aureus habet caput viri nudum, cum epigraphe: M. ANTONIVS. M. F. M. N. AVGVRI. IMP. THRT. (*M. Antonius, Marci Filius, Marci Nepos, Augur, Imperator Tertium.*) In postica est caput reginae Cleopatrae, crinibus in nodum religatis, continuata anticae epigraphe: COS. DIISIG. ITIR. IT. THRT. III. VIR. R. P. C. (*Consul designatus iterum et tertio, triumvir Reip. constituendus*). Quomodo numi aurei Triumvirorum omnes in magno pretio habentur, ita praecipue hic praecipue clarus est, quia duplex caput Cleopatrae et Antonii praefert. Huiusmodi numi non Romae, sed in Aegypto, vel in proxima Graecia, ab artifice barbaro percussi sunt: unde illa litterarum permutatio, qua duo H pro E occurrunt, ex perverso usu Graeca et Latina elementa permiscendi, atque E longum graecum adhibendi pro E, nam si de H transversa lineola demitur, habes H. Quae quidem scribendi ratio in antiquis marmoribus occurrit, nunquam antea in numis observata fuit. In Museo Veronensi (p. CLVI. h. 1.) legitur H P. pro ET. VALIR. pro VALER. PARN. THS pro PARENTES, et Similiter Rhefidus, (prave scribit auctor Rhefidus, pro negligentia, quam Itali in Germanorum nominibus corrupendis sibi permittant,) lapidem dedit, in quo legitur: BIINI MIRINTI, id est: BENE MERENTI.

Tertius numus est aereus, et praese fert caput Antoniae, solita capillamenti textura, in nodum retro collum revincti, cum inscriptione: ANTONIA AVGVST. In altera parte duplex cernitur Cornu copiae, quorum infra connexorum in area legitur: COR (*Corinthi*), in exergo: M. BELLIO. PROCVLO. IVIR. Numi Antoniae dicenti, post mortem demum foeminae cussunt: nam Augustae titulum a Senatu oblatum, ipsa, dum viveret, detrectavit.

Cornu copiae indicat fertilitatem Corinthiae soli, felicitatemque sub Imperatore Caligula. Ideo vero hic numus magni aestimandus est, quia nullus adhuc observatus, qui in Colonia cum Antoniae Augustae nomine cusus esset.

Numus *quartus* est argenteus, et ab una parte habet caput sororis Commodi, crinibus in nodum revinctis, admixtisque eleganter margaritis, cum epigraphe ΑΟΥΚΙΑΑ Α CEBACTH: ab altera stat dea velata et tunicata, pateram dextra tenens, et sinistra facem oblongam terrae innixam. Epigraphe est: ΜΑCΙΑΕΥC. ΜΑΝΝΟC. ΦΙΛΟΡΟΜΑΙΟC. (*Rex Mannus Romanorum socius*). De rege Manno unicum exstat Dionis testimonium. Traianus Ponticam suscipiens expeditionem, huius Arabiae reguli fidem suspectam habuit, igitur eum omni modo in partes suas traxit. At M. Man. us ille, qui in M. Aurelii, Faustinae, et Lucillae numis adparet, senioris illius Manni vel filius, vel nepos a Spachentio creditur, qui Philoromaei nominis adsumto, sibi tutelam ac securitatem a populo Romano, eo tempore procuraverit, quo L. Verus, Lucillae maritus, cum finitimis Parthis bellum renovabat.

Elegantissimus est numus *quintus*. Exhibet caput senis barbati, et laurea cincti, cum Epigr. SEVERVS PIVS AVG. In postico est ars plicatilis in medio posita. Imperatore velato et togato adstante, patera supra illam libationes operante, et sinistra manu volumen tenente. prope adstat cincinnatus iuvenis, duplices tibias insians, et ultimo loco apparet miles, sago amictus, et brevem pilum supra brachium ferens. Inscriptio est: VOTA SVSCEPTA. XX. Raritatis causam accessit ab adversae partis typo, nondum ab antiquariis in hoc Imperatore commemorato.

Sequitur aereus minoris moduli: in illo apparet caput iunioris foeminae cum verbis CΑΒΗ ΤΡΑΝΚΥΤΑΑΕΙΝΑ. C. (*Sabina Tranquillina Augusta*): ab altera parte Minerva tunicata stat, succincla et galeata, sinistra oleae ramum tenet, dextra nescio quid in vas humi positum conicit. Inscriptio est: CΙΑΗΤΑΝ. Horum Sidetarum, in Pamphylia populorum,

lorum, cultus frequens in Augustas multis numis probatur. Sed hic nondum antea fuit visus. Adversae partis typum melius intelliges, si recordatus fueris, Minervae apud eos fuisse celebre templum, cuius imaginem olim Haymium proferre meminimus. Difficultatem aliquam restare non negamus, nec quomodo tollenda sit illa, videmus. Auctor haec addidit: „Quid sibi velit ves anatum, an ludos significet, an in illud dea fructum oleae coniciat, an ad cultum Minervae, de quo in Areopago fuit quaestio, referatur, in praesentia non disputabo.” Sed utilius profecto erat de his disputare, quam contra Liebium in praefatione verbose ostendere velle, a privatis quoque hominibus numophylacia instrui posse et debere.

Rarissimus est numus *Septimus*, aereus, secundi moduli. Caput in illo conspicitur nudum ad pectus, et Epigraphe: M. AVR. ALEXANDER. CAES. In adversa Imperator stat loratus, cum paludamento et hasta transversa inversa cuspide in sinistra: gerit dextra sceptrum, retro surgunt duo signa militaria, humi fixa, quorum in apice corona, in altero Aquila Legionaria: in area est S. C. Epigr. PRINC. IVVENTVTIS. Numi Severi Alexandri, cum solo *Caesaris* titulo, inter rariores recensendi. Hic etiam explicat bellicum apparatus, et Imperatorem ad expeditionem promptum.

Octavius numus caput habet nudum, cum paludamento ad pectus: epigraphis est, M. OP. DIADUMENIANVS CAESAR. in aversa: SEP. TYRVS. MET. COLON. (Septimia Tyrus Metropolis Colonia). Dea stans capite turrato, veste barbarica, dextram imponit trophaeo, sinistra sceptrum transversum tenet, pone columella, super quam Victoriae signum cum palma et corona: hinc inde arbor palmifera et conchylium. Numi Diadumeniani Caesaris inter rariores collocantur, sed hic in Colonia eius pretium habet etiam novitatis ex aversa parte. Hic enim typus, licet non infrequens sit in aliis numis, numquam tamen in hoc Caesare apparuit. Quod ad deam attinet,

Astarte est, frequens in numis Sidoniorum et Tyrionum idolum: palma vero respicit ad Phoenicium regionem, quae palmarum feracissima perhibetur: conchylium notat pretiosa sua mercem Tyrionum, nempe purpuram muricis piscis sanguine infectam.

Nonus numus est ex aere rubro, tertii moduli, Aegyptio artificio cusus, praefert caput laureatum cum lorica et epigraphe: A. K. M. AIMIA, AIMIAIANOC, ETC. PTT. CEB. (*Imper. Caesar Marcus Aemilius Aemilianus Pius, Filius, Augustus.*) In postica Victoria gradiens tunica data, et succincta, dextra coronata, sinistra palmam habet sub humero: in aere: L. B. (*anno secundo.*) Hoc numo efficitur, ne amplius suspectus sit nobis numus a Bandurio datus, in Nummior. Imper. T. I. p. 98.

Aureus est numus *decimus*, et pertinet ad Brabi, cuius omnes aurei rari sunt, rarior reliquis hic, quem nec Banduriana collectio indicat. In altera parte est caput imperatoris laureatum, ad pectus trabea consularis, dextra tenet scutellum, in cuius apice aquila. Epigraphe est: IMP. C. M. AVR. PROBVS. P. F. AVG. Ex altera parte Hercules stat nudus, humeris Aprum gestans, supra brachium Leonis exuvias habens: inscriptio est: HERCVLIERY: MANTHIO.

Qui proxime sequitur numus ex tenui auro confectus est. In altera parte conspicitur Augustae protome, capite diademato et margaritis ornato, cum torquæ ad collum gemmifero, et veste aurea contexta, illic falcatae insidens, cum epigraphe MAGNIA VRRICA AVG. in altera dea vestita stat, tunicata, et stolata, dextra pateram, sinistra hastam purpuram tenens. Epigraphe: AVNO REGINA. Aureus huius Augustae numus cum hoc typo nondum fuit visus, sed argenteus tantum a Bandurio datus, isque rarissimus existimatus.

Ultimus numus argenteus est, et eximie caelaturae. Circa caput Minervam referens scriptum est: ΗΡΑΚΛΗΙΩΝ. In deo elegantè galea monetae nota K. in altera parte re-

peti-

petitum est ΗΡΑΚΛΗΙΩΝ nomen, addita sigla ΑΘΑ. Typus: Hercules stans nudus, dextra nodosam clavam gerit; sinistra arcum et iaculum, supra brachium pendent. Nemaeni leonis exuviae: in area supra clavam est lebes, seu poculum. Difficilis profecto huius nummi interpretatio est, id quod Auctor ipse intellexisse videtur. Si liceret, inquit, harriclarum, Cariam regionem, ubi Heracliorum urbs quaedam est: suspicarer in littera singulari K. In litteris illis ΑΘΑ quidquam ad Atheniensem urbem aut populos pertinens, mihi fingerem; ΑΘΑ pro ΑΘΗ, Dorico modo; sed malo haec acutioribus in medium relinquere, quam quidquam temere effutire.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

XENOPHONTIS OPERA GRAECE ET LATINE,
*ex recensione Eduardi W. H. Accedunt dissertationes
 et notae virorum doctorum: cura CAROLI AUGUSTI THIEME, cum praefatione IO. AUG. ERNESTI.*

Lipsiae ex officina libraria Gleditschiana: 1763. 8.
 Volum. I. Alph. 1. pl. 20. Volum. II. Alph. 1.
 plag. 20.

Cum in universum nec in textu graeco, nec in latina versione, aliquod a Welfiano exemplo diversum occurrat, sufficere, unum hoc dixisse, nihil studii, laboris, aut impensae praetermissum esse, ut Welfiana editio, etiam quoad paginas, quam diligentissime repeteretur, eiusque aperta vitia tollerentur. Neque enim committendum erat, cum Xenophon-tis libri inter nostros desiderarentur, ut vel impensis, vel diligenti operae parceretur. Illis hostri et *Cl. Thimio*, Viro graeco doctissimo, et Librario, magnas agenti gratias, qui curam ita diviserunt, ut profecto elegans et accurata editio prodiret, nostraeque urbis laus hac etiam ex parte augetur.

Sed

Sed de consilio toto melius iudicari poterit, cum Ernestinae praefationis summam indicaverimus. Iudicat ergo *Col. Herassi*, Welfianam editionem, etsi non omnino perfectam, tamen satis commodam esse, totamque fluxisse e recensione Leunclaviana, paucis a Stephano mutatis: neque enim videri Welfio propositum fuisse, ut lectionem ubique constitueret. Multos etiam operarum errores, eosque interdum graves, irrepsisse, pluribus exemplis confirmatur. Itaque *Thiemius* consuluit ubique Leunclavianam, ut Welfianus textus omnino talis esset, qualem videtur exhibere voluisse Welfius, praeterquam quod tum, cum notulae Welfianae diserte significant, quid ille probavit aut reiecerit, ratio Welfii et debuit et potuit plane servari. Interpretatio latina tota expressa est secundum Welfium; etsi haec quoque Leunclavio debetur. Descripta est editio in sex volumina, quorum quatuor Xenophontis opera, cum Hutchinisoni dissertationibus; et Dodwelli Chronol. Xen. continebunt, reliqua indicem Welfianae editionis et Aemilii Porti, observationes Virorum doctorum, et varias lectiones. In primo volumine praeter Cyropaediam dissertationes Hutchin. de Xenophonte, Cyro, Cyrop. et institutis Persarum occurrunt: secundum continet librum de exped. Cyri, Agesilaum, de rep. Athen. et Laced. et de redivibus, cum diss. Hutchin. de auctore *diva* *di* *ci* *ae* *ae*. Nos vero optamus, ut res feliciter ad finem perducatur; quamquam de utilitate et approbatione, digno Thiemiana opera praemio, nullo modo dubitare licet.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Octobris Anno MDCCCLXIII.

ABHANDLUNGEN UEBER WICHTIGE
BEGEBENHEITEN etc.

h. e.

COMMENTATIONES DE REBUS MEMO-
rabilibus historiae antiquae et recentioris.

Tiguri, 1763. Alph. I. plagg. 3. in 8.

Inter reliquas utilitates, ex historiarum monumentis in mo-
res ac reliquam vitam hominum redundantes, haec praeci-
pua etiam esse videtur, quam Livius in praefatione im-
mortalis operis tantopere praedicaverat: *inde tibi tuasque
reipublicae capias, quod frugiferum ac salutare fit, inde fandum
inceptu, fandum exitu, quod vites.* At enim vero, haec ipsa
diligens factorum consideratio, et accurata exemplorum
imitatio, quandam iudicandi vim, et acumen ingenii requi-
rit, adeo, ut minima pars lectorum verum et dulcem ex
historiarum monumentis capere fructum videatur. Quam
ob rem nonnulli Historici, ut, exempli causa, *Machiavellus*,
in historia Florentinae, *Guicciardinus* in historia Italiae, et
alii non multi, sed boni scriptores, rebus gestis, quas pro-
posuerant, statim observationes quasdam, ex prudentia ci-
vili petitas, addiderunt, ut exinde lectores eo maiorem ex

R r

enar-

enarratis rebus stultitiam caperent. Sed haec ipsa diligens cum historia coniunctio politicae, rerum gestarum ordinem paululum turbare videtur, indeque pauci historicorum illa exempla sunt secuti, sed potius lectoribus liberum de rebus gestis iudicandi reliquerunt arbitrium. Nonne vero ex immensa fere multitudine factorum, quaedam hac ipsa consideratione, examinatione, et accommodatione ad rempublicam ipsam, digna esse videntur? Nonne si diligenter inquiramus in naturam et arcanas rerum gestarum causas, hoc ipso studio historia optime illustratur? Quam ob rem praestantissimis viris, St. Evremont et Abbati St. Real, multum debemus, quod historiam pulcherrimis observationibus magis frugiferam reddiderunt. In hunc vero numerum iure ac merito etiam referendus est doctissimus auctor libri, cuius primam partem lectoribus accuratissime indicabimus. Tantam ille prudentiam civilem, variamque rerum gestarum cognitionem prodidit, ut eum omnibus illis, quibus curae cordique sunt studia historiarum, sedulo ac diligenter commendemus. Continet vero haec prima pars quinque commentationes. Prima et secunda explicat historiam reipublicae Carthaginiensis: tertia exponit causas foederis anno MDVIII. contra Venetos initi: quarta considerat historiam rerum in Europa ab anno MDXV. usque ad annum MDXXX. gestarum: quinta denique fata Poloniae anno MDCCXXXIII. et sequentibus proponit. Videamus de singulis. Posteaquam (p. 3.) de origine urbis Carthagini conditae a Phoenicibus sive Tyriis nonnulla dixit, formam reipublicae (pag. 4.) explicat. Haec ipsa forma primis temporibus monarchica fuit, paulo post vero in formam mixtam reipublicae, h. e. monarchico aristocratico democraticam transmutata est. Laudat imprimis Auctor, et sapienter ac recte laudat, quod Carthagine nulla exorta seditio populi, neque libertas (pag. 5.) reipublicae ab ullo tyranno fuerit oppressa. His egregiis commodis, ex praestanti forma reipublicae profectis, Roma nullo modo gloria potuit. Haec ipsa sapientia civitatis Carthaginiensis ex magi-

magistratibus eius omnium optime illustrabitur. Primi magistratus (pag. 6) erant *Suffetes*, qui partem reipublicae monarchicam administrandam susceperant, indeque saepe a scriptoribus latinis reges nominantur. Et profecto omnium optime (pag. 7.) sive cum Consulibus Romanis, sive cum regibus Lacedaemoniis, comparari poterunt. Senatus vero Carthaginiensis negotia belli, pacis (pag. 9.), foederum, navigationis, et commerciorum moderabatur. Penes populum porro (pag. 10.) ius suffragii in eligendis magistratibus, atque in ferendis legibus fuit. Loquitur deinceps Auctor (p. 11.) de *centumviratu et quinqueviratu* Carthaginiensi. His expositis moribus huius reipublicae explicat, et quidem primum illos (p. 12-16.), qui ex ipsa reipublicae forma orti esse videntur. Progreditur deinceps (p. 17. et 18.) ad reliquos naevos politicos. Faxat neglectam rem navalem, et conductum ex alio populo militum. Pulcherrime porro exposuit instituta quaedam Carthaginiensium (p. 19.) Palam convivabantur; qui mos sine ulla dubitatione a Spartanis ad Carthaginienses transierat. Religionem Carthaginiensium (p. 21-31.) illustrat. Origo illius religionis debetur Phoenicibus, nonnulla tamen ex ritibus Graecorum mutuati sunt. In universum vel maxime superstitioni dedita fuit illa gens, indeque multi ritus occurrunt, qui humanitati et honestati omnino repugnant. Ita verbi gratia dii, Saturnus et Moloch, non nisi victimis humanis placabantur. Exteri eam ob causam populi, atque reges, summo Carthaginienses prosequerantur odio. Solide auctor, exemplo Carthaginiensium, Morinum refutavit, qui in commentatione quae exstat in commentariis Academiae Parisiensis, usum victimarum humanarum apud populos plane negavit. Pag. 32. studia Carthaginiensium exponit A. bonas litteras, imprimis Philosophiam, parum excoluerunt Carthaginienses; contra vero in aliis studiis pertractandis operam posuerunt. Etenim memoria nonnullorum librorum, verbi gratia *historia de Asiatico Proconsulatu Manlii*, libri *Magonis de agricultura*, expugnata Carthagine iussu Senatus Romani in linguam latinam trans-

lati, Annales denique *Hannibalis*, satis superque illud testantur. Maiorem tamen gloriam architectura, aliisque artibus ad rem navalem et bellicam pertinentibus, sibi comparaverunt Carthaginenses. Ingens vero nomen, gloriamque plane excellentem, mercatura et navigatione consecuti sunt. Haec omnia uberius ab auctore (pag. 33-36.) exposita fuerunt. In mari mediterraneo, in oriente atque occidente, latissime commercia exercuerunt. Abundabant vero hi populi, et aliis terris succurrebant his mercibus: frumento, frugibus, vino, cera, oleo, imprimisque colore, qui ob pulchritudinem naturalem proprio nominatus fuit color Punicus. Contraria vero etiam ex parte aliorum populorum merces in rem utilitatemque suam pulchre converterunt. Ita ab Aegyptiis papyrus, a Tyriis et Phoenicibus purpuram, a Britannis ferrum, ab Aethiopibus Garamantis et Persis gemmas acceperunt. Indolem animi Carthaginensium, moresque huic populo veluti innatos, (p. 37-39.) belle auctor descripsit. Nulla fides scriptoribus Romanis de moribus atque ingenio Carthaginensium scribentibus habenda est, propterea quod illi partium studio obcoecati, ea tantum memoriae prodiderunt, quae ad iniustitiam populi Romani minuendam debilitandamque pertinerent. In universum, sicuti in reliquis rebus publicis, primis temporibus maiori opera virtuti studuerunt, corruptis vero deinceps moribus, vitiorum multitudine antiquam innocentiae gloriam obscuraverunt. His traditis bella Carthaginensium (pag. 39-64.) fusius explicantur. Prima bella isti cum Africanis vicinis gesserunt. Infelici quidem primum utebantur fortuna (pag. 40.); deinde vero Mauros vicerunt non solum, sed etiam partem ferrarum iis ereptam reipublicae suae addiderunt. Post devictos Mauros (pag. 41-43.) Sardiniam, reliquasque insulas Baleares expugnaverunt. His expugnatis potentissimam fertilissimamque insulam Siciliam (pag. 43-51.) subigere tentaverunt. Quae ipsa Siciliae expugnatio (pag. 44.) multis exposita fuit diffi-

difficultatibus, quae ab auctore (pag. 45-53.) accurate indicantur. At enim vero, Sicilia vix in potestatem Carthaginiensium redacta, bella cum Romanis exoriebantur, auctaeque potentiae Carthaginiensis magnitudo malorum deinceps sequutorum initium fuit atque principium. Uberiori oratione causas primi belli Punicī, et ipsam rerum gestarum seriem, auctor a pagina 53. usque ad finem primae commentationis, memoriae prodidit. Ea vero repetere nimis longum, et plane supervacaneum foret, cum ea tantummodo relata legamus, quae peritis historiartum aestimatoribus, ex ipsis rerum gestarum monumentis, satis superque constant.

Diuturnum bellum Punicum secundum, cuius origo in annum urbis conditae sexcentesimo septuagesimo secundum incidit, commentatione altera explicatum legimus. Pax Carthaginiensibus a Romanis extorta (p. 65.), non solum illis Sardiniam et Corsicam eripuerat, sed etiam per aliquod tempus magnitudinem et potentiam eorum (p. 66.) ingenti pecuniae summa imperata, debilitaverat. Haec Romanorum iniustitiam omnium Carthaginiensium concitaverat, quam sanandis vulneribus, quae illis inflicta erant, omnium optime minuere posse sibi persuadebant. Brevi igitur tempore rem restituerunt suam; quod ipsum tamen iniquo plane animo Romani serebant. Illi itaque (p. 67.) de pacis conditionibus violandis solliciti, omni modo occasionem quaerebant, qua oblata iterum collo Carthaginiensium iuga veluti imponere possent. Urbs Saguntus hanc opportunam causam dedit Romanis, novamque formulam pacis imperatori Carthaginiensium Hasdrubali extorsit. Hac pace civitati Sagunto, caeterisque Graeciae coloniis, antiqua libertas reddita fuit. Haec igitur iniqua novae pacis conditio paulo post bellum Punicum secundum excitavit. Mortuo enim Hasdrubale (p. 68.), fortissimus vir, Hannibal, superbiam urbis Sagunti, ex foedere Romanorum ortam, punivit, atque ipsam urbem obsidione cinxit. Romani primum

Legatos tantum modo ad Hannibalem miserunt, qui eum hortarentur, ut urbem obsidione liberaret, Hannibal vero nihilo socius, his minis spretis, urbem summa vi aggressus est, eamque ad extremum expugnavit. Hac urbe expugnata, bellum Punicum secundum inter Romanos atque Carthaginienses initium cepit. Varios huius belli eventus, incertaeque fortunae vicissitudines, ab auctore descriptas, a pag. 71. usque ad pag. 109. explicatas legimus: deinceps vero pag. 109. usque ad pag. 121. de vita Hannibalis commentatus est. Descripsit imprimis studia pacis, quibus Hannibal, sicuti bellicis artibus, adeo inter reliquos eminent, ut omnium excitaret invidiam ac aemulationem: porro fugam Hannibalis ad Antiochum magnum, regem Syriae, cum Romani eius vitae libertatique infidiarentur: inde fugam ad Erusiam, regem Bythinae: denique mortem tanti imperatoris, cum ipse ob insidias Romanorum veneno sibi vitam eriperet. His traditis, bellum Punicum tertium a pag. 121. usque pag. 142. exponitur. Quae vero repetere, cum satis nota sint, supervacaneum esse putamus. Ceterum multa his commentationibus addi poterant; imprimis ea, quae de Senatu Carthaginiensi, formaque reipublicae, A. tradidit, copiosius explicari potuissent, si illi innotuisset liber *Christophori Henrichii*, doctissime scriptus, de republica Carthaginiensi, qui superiore seculo prodit. Progredimur ad tertiam commentationem, quae causas foederis Cameracensis contra Venetos anno MDVIII. initi illustrat. Primum (pag. 147.) auctor nonnulla dixit de potentia huius reipublicae, quae a magnitudine commerciorum originem suam traxit. Haec ipsa commercia A. (pag. 148.) descripsit; deinde (pag. 149.) de terris reipublicae subiectis verba facit; porro ostendere elaborat, quomodo facili negotio haec respublica principatum in Italia obtinere potuerit. Ex conditione fatisque territoriorum, his temporibus, hunc ipsum principatum collegit. Ita verbi gratia a pag. 150. usque ad pag. 164. de regno Siciliae sub Ferdinando Catholico, de terrie ponti-

pontificis, de republica Florentina, de ducatu Mediolanensi, de Ducibus Sabaudiae, Ferrariae, et Mantuae, nonnulla dixit. Explicat deinde (a pag. 165-173.) ipsum foedus inter Pontificem maximum Iulium secundum, Ludovicum XII. regem Galliarum, Ferdinandum catholicum, et Maximilianum I. Imperatorem, contra rempublicam sancitum. Hoc tradito foedere bellum ipsum (pag. 171-182.) enarratur. De legatione porro, nomine reipublicae ad Maximilianum I. missa recte narrat, etiam oratione legati, Antonii Iustiniani, (183-186.) addita. Quamvis vero respublica optimas pacis condiciones Imperatori offerret, eas tamen hic plane repudiabat, ita ut respublica deinceps cogereetur cum Ferdinando catholico rege Hispaniarum pacem inire, cuius exemplum etiam paulo post Iulius II. summus pontifex (p. 186-196.) secutus est. Ita vero his reconciliatis laetiori fortuna Veneti iterum utebantur; et cum deinceps novum foedus contra Ludovicum XII, quod in historia sacrum dicitur ob Ducatum Mediolanensem exoriretur, Veneti pacem quietemque publicam (a pag. 197-205.) restituerunt. Ad extremum (p. 205-216.) nonnullas observationes politicas A. addidit, inter alia ubi legimus, quod pontifex maximus Iulius II. et rex christianissimus Ludovicus XII. Turcas contra rempublicam incitare voluerint. Progredimur ad commentationem quartam, qua res memorabile ab anno 1515. usque ad annum 1530. illustrantur. Posteaquam nonnulla in universum (p. 219-223.) de natura et conditione regnorum, his temporibus, et de statu litterarum et artium A. dixit, mores indolemque Francisci I. regis Galliarum (pag. 223-225.) pulcherrime describit. Vidimus et ex hac ipsa descriptione, Franciscum I. principem vitis et virtutibus magnum fuisse. Quomodo porro ille potentissimus princeps ducatum Mediolanensem suis adiecerit ditionibus, (225-228.) explicatur: inde natura ingenii, mores, reliquaque vita Caroli V. breviter quidem, sed eleganter (pag. 228-230.) delineantur. Paulo post, imperatoriam dignitatem (p. 230-234.)

234.) imprimis ex consilio *Friderici* sapientis, Electoris Saxoniae, *Carolo V.* traditam fuisse narrat, cui tamen parum gratiae retulit, sicuti ex historiarum monumentis satis superque constat. His traditis, potentiam domus Austriacae, (p. 235-236.) quae sub *Carolo V.* et *Ferdinando I.* latissime patuit, explicavit. Postea (pag. 236-247.) de causis bellorum inter *Carolum V.* et *Franciscum I.* exortorum verba fecit, Deinceps (p. 249-258.) de ipso bello, et imprimis de praedio illo decretorio prope Papiam, et de captivitate *Francisci I.* paceque secuta, sermo instituitur. Expugnationem urbis Romae, captivitatemque pontificis maximi (pag. 268-276) A. retulit. Denique novum bellum ex hac ipsa rerum conditione exortum (p. 277-289.) explicavit. Postea rerum in Septentrione gestarum memoriam examinat. Regnavit tum temporis celebris ille *Christianus II.* qui ob crudelitatem iure meritoque (pag. 289.) septentrionalis Nero nominatus est. Hanc crudelitatem imprimis (pag. 290) excitavit, aluit, auxit, *Gustavus Troll*, Archiepiscopus Upsaliae, penes quem summa rerum erat. Sanguinolentum animum, abiectos mores, et regis, et huius Archiepiscopi, A. (pag. 291.) bene descripsit. Inde narrat seditionem in Suecia exortam, sedatam vero paulo post, et anno MDXX. (pag. 293-296.) crudelissima multorum morte viudicatam. At enim vero, post breve tempus (pag. 299-306) iterum seditione exorta, summa rerum. *Gustavo Wasa* tradita fuit, qui tam laeta utebatur fortuna, ut principatum feliciter obtineret, *Christianus* vero secundus ille Tyrannus e regnis eiectus suis, extorris reliquam vitam ageret. Denique auctor in hac commentatione (p. 307-331.) expugnata ab Hispanis, ab anno MDXV. usque ad annum MDXXX, regna *Mexico et Peru*, enarravit, variasque observationes exinde pulchre deduxit. Ita verbi gratia egregia sunt ea, quae (pag. 308 et 309.) de incrementis commerciorum dixit; et cum crudelitatem Hispanorum, sine omni partium studio, recte et graviter (p. 309-321.) descripsit.

In

In extrema vero parte huius commentationis nonnulla dignissima lectu de statu ecclesiastico eius temporis (pag. 321-331) occurrunt. Quinta Commentatio continet bellum illud in Polonia exortum anno 1733. ob electionem Friderici Augusti III. Primum (pag. 338. et 339.) de factionibus Polonorum, cum alii partes Augusti sequerentur, alii Stanislai Leschinsky, sermo instituitur. Stanislao imprimis favebat Primas regni Poloniae, et rex Galliarum Ludovicus XV. (pag. 239-240). Contraria vero ex parte Friderico Augusto Carolus VI. Imperator et Anna Russorum Imperatrix: Loquitur deinceps (pag. 341-343.) de constitutione in Comitibus Varfaviensibus facta, ne regia Poloniae dignitas extero traderetur; porro (p. 344.) de exercitu Caroli VI. qui circa fines Poloniae convocabatur; porro de exercitu Russorum in Livonia; denique de bello (pag. 344-354.) eam ob causam a rege Galliarum illiusque sociis Carolo VI. illato, verba facit. Inde duplicem electionem (pag. 355-360.) describit. Causas deinceps, quibus commoti reges Galliarum, Hispaniarum, et Sardiniae, Carolum VI. bello aggressi sunt (p. 361-374.) proposuit. Inde eventus bellicos in Italia, in Germania, et in Polonia, (p. 275-392.) delineavit, quos repetere a proposito alienum esse videtur. Denique pacem Viennemensem (pag. 393-414.) nonnullis observationibus illustravit. Digna imprimis ea lectu sunt, quae de dignitate regia Poloniae, ad domum Saxoniam iterum translata (p. 402-403.), memoriae prodidit; inepae autem dixisse videtur: *Terris Saxonis hanc speciosam dignitatem regiam perniciosam magis, quam salutarem fuisse.* Nonnulla etiam legimus de illustrissimo Comite de Brühl, de quibus iudicandi arbitrium lectoribus relinquimus. Stanislauum, sapientissimum principem, ut dignissimum corona regia, A. magnopere laudavit (pag. 405-408.) In universum vero existimat, (pag. 414.) memoriam nummi illius celeberrimi, a Traiano Imperatore cusi: *REGNA ASSIGNATA*, ad pacem Viennemensem omnium optime transferri posse. Haec sunt argu-

menta doctissimi libri, cuius partem secundam lectoribus proxime indicabimus, Adeo vero graviter, libere; imo et prudenter conscriptus est, adeo varietate rerum multarum, frugifera historiarum cognitione, sapientissimis denique prudentiae civilis praeceptis abundat, ut plane nulla indigere commendatione videatur.

METHODUS INVENIENDI CURVAS, MAXIMUM vel Minimum efficientes, universaliter, et ex analyticis principiis demonstrata, a IOHANNE NICOLAO TETENS, Physic. Prof. in Acad. Fridericiana Büzzoviensi.

Quemadmodum methodus inveniendi *Maxima* et *Minima* in genere, ita praecipue pars illa, quae lineas, quibus inest proprietas quaedam Maximi Minime, definiendas docet, est ex praestantissimis Analyseos nostrae inventis. Nec Matheseos finibus vellem usum eius concludi, quem insignem certe haberet quoque in Philosophia, et in perplexis, quae de mundo optimo, qui sane Maximum quid est, agitantur, quaestionibus. Ad minimum enim, maior inesse posset exactitudo et evidentia Philosophorum ratiociniis, si perspecto genio methodi universalis de Maximis et Minimis, generaliora separare, et ad Philosophiam transferre vellent. Ne dicam de invenienda theoria Maximorum et Minimorum universalissima, ad *intensa* quoque applicata, cui nostra analytica methodus ansam dat et materiam. Sed haec alio loco dicenda sunt.

Methodum inveniendi curvas, *Maximum* vel *Minimum* efficientes, saeculo superiori a fratribus BERNOULLIIS primo excultam, EULERUS V. Celeb. uti alias Matheseos partes, ad summum fere perduxit perfectionis fastigium, in libro,

bro, cui titulus; *Methodus inveniendi lineas curvas Maximi Minimi proprietate praeditas, sive solutio problematis isoperimetrici, in sensu latissimo sumti*; qui confundendus non est cum *solutione problematis isoper. in sensu latissimo sumti*, quae ante iam Tom. V. *Comm. Petrop.* Vir summus inseruerat. Duo tamen adhuc desiderari queunt. Formulae enim, quae calculo longiori et difficiliori invenit EULERUS, aequationem continent, ex qua deinceps curva eruenda est, exemplis tantum et inductione confirmavit, generali autem demonstratione, qualem in *Analysi*, perfectissima quam habemus scientia, hodie merito quaerunt, illae nondum munitae sunt. Deinde quoque hic Vir clarissimus ex geometria lineari argumenta sua ita duxit, ut methodus de Maximis et Minimis ad curvas has applicata longe distare videatur a vulgari, cuius tamen est aut species magis determinata, aut iisdem cum haec principiis universalibus innititur.

Quum enim principia universalissima, quibus superstructae sunt regulae *Analyseos*, quibus Maxima et Minima in genere definiuntur, inquirerem, incidi in alias Methodos, ut et in demonstrationem formularum Eulerianarum. De illis quidem, num magis commodae et breviores sint Eulerianae, investigare alio tempore decrevi; hanc vero cum harum rerum amatoribus nunc communicare, eorumque iudicio submittere, non incongruum esse duxi.

PROP. I. *Sit functio quaedam proposita, quae Maxima esse debeat, aut Minima, W , et sumto differentiali eius, hoc oportet poni $= 0$, quo W sit Maximum aut Minimum.*

Constat hoc ex methodo vulgari. Observandum autem, 1) ope illius non inveniri nisi Maxima et Minima *relativa*, id est quae sint Maxima vel Minima respectu aliarum quantitatum, in quas abiret functio, si variables augeantur aut diminuantur quantitate *infinitis parva*. Regula autem, quae differentiale poni iubet $= 0$, universalissima est, locum quoque habitura, si loco differentiarum infinitesimalium sumerentur finitae quaecunque. His autem sumtis, detegeretur

quidem Maximum vel Minimum *absolutum*; attamen simul differentiatio ordinaria et consueta ratione non potest institui.

OBSERV. 2) Si W est Maximum aut Minimum, differentiale ut sit $= 0$ necesse est. Quoniam hæc propositio inverti, atque ex eo, quod differentiale sit $= 0$, satis tuto colligi nequit; ipsam quantitatem esse Maximum quid vel Minimum: addendæ sunt aliae investigationes, iuxta regulas ab Analystis expositas.

DEFINITIO I. Si proposita est functio W , quæ esse debeat Maxima et Minima quæ esse possit, si sola hæc functio consideretur. Differentiale eius ordinarium est simul differentiale, quod ponendum $= 0$. At si W Maxima aut Minima esse debeat non absolute spectata, quod fieri interdum nequit, sed respectu aliarum functionum Q, R, S etc. tum videndum, quam ratione variables quæ insunt in W mutantur, si W abeat in R aut S , sive, in genere, in unam ex reliquis. Atque posterius hoc differentiale ponendum $= 0$, quod hoc loco dicemus differentiale Maximi et Minimi.

OBSERV. Differentiale Maximi et Minimi in genere eodem modo ex quantitibus variabilibus invenitur, singulis seorsim consideratis, ac differentiale ordinarium. At potest fieri, ut signa huius differentialis diversa sint a signis differentialis ordinarii; vel ut pars quaedam in alterutro omnino excedat, ubi quantitas quaedam alias variabilis hoc respectu invariabilis est et constans. Differentiale ordinarium indicemus signo dW , at differentiale Maximi vel Minimi signo ΔW .

DEFINITIO 2. Si W est Maximum aut Minimum, inter W, P, Q, R ; et dividantur quantitates illæ in æqualem numerum partium, in diversis illis functionibus certa quadam ratione sibi respondentibus: functio W est Maximum vel Minimum *similare*, si quælibet eius pars respondens partibus reliquarum functionum hisce semper aut maior aut minor est; *dissimilare* contra, si non singulæ
in

in W partes, partibus singulis in P, Q, R , sint continuo maiores aut minores, quamquam integrum W Maximum sit aut Minimum.

PROPOSITIO 2. Si W Maximum aut Minimum inter V, P, Q, R , dividatur in partes aequales quotcumque n , aut quas in eadem sint ratione ad se invicem in singulis his quantitibus, $n W$ erit etiam Maximum aut Minimum inter $n W, n P, n Q, n R$ etc. Hoc sua sponte elucet.

PROPOSITIO III. Si partes quantitatum W, P, Q, R etc. sumantur quidem simili ratione positae, et numero aequales; non omnes vero aequalis magnitudinis, aut in eadem ratione mutua constantes: W Maximum et Minimum esse potest DISSIMILARE.

Sint enim partes ipsius $W; a, b, c, d$, et quantitatis P partes sint $\alpha, \beta, \gamma, \delta$; simili modo positae, at inter se non aequales, neque in eadem mutua ratione, pars a potest minor esse parte α , et b minor parte β ; at $(a + b + c + d)$ maior tamen $(\alpha + \beta + \gamma + \delta)$ simul sumtis; potest enim magis superare $(c + d)$ partes $(\gamma + \delta)$, quam $(a + \beta)$ superat $(a + b)$ et sic porro.

PROPOSITIO IV. Si W est Maximum vel Minimum simile respectu quantitatum P, Q, R ; erit etiam $d W$, sive differentiale eius ordinarium Maximum aut Minimum. Conf. Prop. II.

COROLL. Hinc si affectio quaedam Maximi et Minimi est in quacunque parte lineae curvae, differentiale functionis, qua Maximum et Minimum exprimitur, erit ibidem Maximum aut Minimum; et inverse. At in genere dici nequit, affectionem Maximi vel Minimi, quae est in tota quadam linea, inesse etiam in singulis eius elementis.

PROPOSITIO V. Si inter W, P, Q, R, S , etc. W est Maximum aut Minimum dissimilare, et in eo quidem tantum casu, ubi sumitur variabilis quaedam, quae illi inest, determinatam habere magnitudinem: sive ubi determinatus tantum sumitur numerus partium simili quadam ratione positarum, non vero

Maximum aut Minimum est si sumantur pauciores, oportet quoque dW esse Maximum aut Minimum.

Sint partes functionis W ; a, b, c, d, \dots, z , et partes alterius quantitatis P ; $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \dots, x$: iam quia W non est Maximum neque Minimum, nisi sumantur partes praecise ad x : ponatur ultimam partem z in w esse minorem parte ultima in P, x ; et haec pars sane non efficiet ut W maior fiat P : ergo iam antea fuisse W maiorem P necesse est; quod cum contra hypothesin, x maior esse debet parte z .

Idem valet si poneretur $x = z$. Ergo partem z oportet esse maiorem x , si W sumtis partibus usque ad z , et non antea, maior esse debeat quam P .

Eodem modo evincitur, partem ultimam in W oportere esse Minimum, si W in eo demum loco, et non in praecedenti quodam, sit Minimum. Hinc, quia incrementa quantitatum variabilium, sive differentia ordinaria, considerari possint tanquam partes infinitesimae quantitatum finitarum, intelligitur, ultimum dW , positis conditionibus, evadere debere Maximum aut Minimum.

COROLL. I. Partes curvae, quae Maximi Minime proprietate praedita est, cum partibus aliarum curvarum, ad eandem abscissam sumtarum, simili quadam ratione positae sint. Si igitur ad determinatam tantum abscissam, non vero in praecedenti loco, quantitas quaedam in curva est Maxima vel Minima, differentiale huius functionis W , dW in eo loco quoque Maximum vel Minimum esse oportet.

COROLL. II. Functio proposita W , comparata cum aliis, P, Q, R , partibus omnium similiter positae, evadere potest hoc loco Maxima, alio vero Minima inter reliquas; et quaeri possunt curvae, in quibus partes functionis W , ad datam abscissam sint Maximae, ad aliam autem Minime: et quaesitis punctis abscissae, in quibus dW est Maximum vel Minimum, habebimus loca ubi integra quantitas W queat esse Maxima vel Minima, licet non semper vere sit.

OBSERV.

OBSERV. I. Applicemus iam haec generalia ad problemata magis specialia, quo pertinent illa, quibus curva proponitur inveniendae, ad quam, vel pro quacunque abscissa, vel pro determinata quadam, data functio est aut Maxima aut Minima, quae esse possit in lineis aliis ad eandem abscissam relatis, aut omnibus, aut iis quae communi quadam proprietate praeditae sunt. Esse hos casus speciales, et posse methodum Maximorum et Minimorum ad alia adhuc extendi, e. gr. ad inveniendam legem progressionis seriei, cuius pars quaedam intercepta inter duos terminos aequaliter a primo distantes, summam exhibeat Maximam aut Minimam, respectu aliarum serierum; communes quasdam cum illa proprietates habentium, inter aequales et aequae distantes duos terminos interceptarum: et ad infinita alia.

OBSERV. 2. Propositionem quintam cum corollariis theoriae perficiendae gratia tantum adiecimus; infra autem Propos. VIII. ubi functiones pro curvis propositae Maximae aut Minimae *disfimilares* sint, aliam adhibebimus regulam. Sed redeamus ad curvas, quibus inest proprietas quaedam Maximi aut Minimi, et praemittamus duo Lemmata sequentia.

LEMMA I. Sit $A d^m y = B d^{m+1} y$ et evanescente $d^m y$ evanescat quoque B ; tunc si $d^m y = 0$ erit $A = d B$.
 Si enim $A d^m y = B d^{m+1} y$, erit $A d^{m+1} y + d A d^m y = B d^{m+1} y + d B d^m y$ et quia evanescente $d^m y$ evanescit B , erit $A d^{m+1} y = d B d^{m+1} y$ et $A = d B$.

LEMMA 2. Sit W functio continens quantitates ad curvam $A K D$ (Fig.) pertinentes $x, dx, y, dy, d'y, d''y$, ubi dx ponitur constans; et haec curva abeat in aliam, vel in

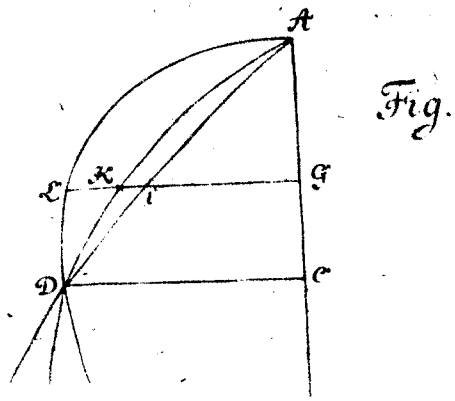
Tab. III.

in *Aid*, vel *ALD*, per eadem puncta *A* et *D* transeuntem, et priori infinite proximam; quaeraturque differentiale functionis *W* pro hac mutatione, et dicantur Δy , $\Delta^2 y$, $\Delta^3 y$ etc. differentialia quantitatum *y*, dy , $d^2 y$ etc. dico haec differentialia alternis vicibus sumi debere positiva et negativa, ita utposito Δy esse incrementum quoddam, fore $\Delta^2 y$ decrementum, et iterum $\Delta^3 y$ incrementum, et sic in genere,posito Δy incremento, sive sumto positivo, fore $\Delta^{n+1} y$ decrementum sumendum negative.

Fig. 1. Etenim primo neque *x*, *AG*, *AC* neque dx , *GC* mutantur. At *y*, sive *Gk*, abit in *Gi* aut in *GL*. Sit autem antecedens ordinata *y* et sequens proxime in curva $y^1 DC$; et est $y^1 - y = dy$. Incremento iam *y* parte quadam *P*, id estposito loco *y*, $y + \Delta y$ cum y^1 manet eadem, decrescet dy , et differentiale huius $\Delta^2 y$ erit decrementum, et signum habebit oppositum cum Δy . Praeterea autem est $d^2 y = d(dy) = d^2 y$, hinc decrescendo dy increfcet $d^2 y$, et differentiale illius $\Delta^3 y$ habebit iterum signum positivi. Atque in genere cum $d^2 y = d^2 y = d^{n+1} y$ necesse est deminuto $d^2 y$, quo $\Delta^2 y$ accipit signum (-), crescat $d^{n+1} y$ et $\Delta^{n+1} y$ accipiat signum (+). Alternabunt igitur signa Δy , $\Delta^2 y$, $\Delta^3 y$, $\Delta^4 y$ etc.

PROPOSITIO IV. Sit functio proposita *S. D W* maxima aut minima, continens quantitates *x*, dx , *y*, dy , $d^2 y$ etc. sique Maximum aut Minimum hoc SIMILARE.

TAB. III. ad Nov. Act. Erud. A. 1763. Mens. Octobr. pag. 508. seqq.

et quaeratur curva, ad quam S , & W Maxima aut Minima pertineat; differentiale Maximi et Minimi aequationis propositae, quod ponendum $= 0$. habebit formam $A\Delta x + B\Delta y + C\Delta dy + D\Delta d^2y + E\Delta d^3y$ etc. si differentiale ordinarium functionis est $A dx + B dy + C d^2y + D d^3y$ etc. quod ponendum $= 0$.

Quoniam enim S , & W est Maximum et Minimum simile, dW quoque erit eiusdem indolis. Hinc $\Delta dW = 0$. At quia differentiale eius ordinarium reducitur ad aequationem $A dx + B dy + C d^2y$ etc. et praeterea differentiale Maximi aut Minimi, quod oritur si curva permutetur cum alia ad eandem abscissam relata, eodem modo ex quantitibus integralibus formatur ac ordinarium, ea solum differentia, quae in praecedenti Lemmate exposita est, apparet differentiale Maximi et Minimi fore $A\Delta x + B\Delta y + C\Delta d^2y + D\Delta d^3y$ etc. quo posito $= 0$. habetur aequatio, ex qua curva quaesita eruenda est.

COROLL. I. Differentietur itaque dW , consueta ratione, et reducto hoc differentiale ad formam $A dx + B dy + C d^2y$ etc. sumenda est aequatio $A dx + B dy - C d^2y + D d^3y - E d^4y = 0$.

COROLL. 2. Potest vero quantitas x in universo habere pro constante, quoniam communis est omnibus curvis, quarum illa, in qua functio proposita est Maximum aut Minimum, quaeritur. Et praeterea quantitatum absolutae magnitudines non desiderantur, sed tantum relatio inter x et y et reliquas. Hinc pro differentiali Maximi et Minimi sumendum $B dy - C d^2y + D d^3y$ etc. $= 0$.

PROPOSITIO VII. In differentiâ Maximi et Minimi, sive in aequatione $Bdy - Cd^2y + Dd^3y - Ed^4y = 0$, quantitates B, C, D, E , etc. sic a se invicem pendent, ut $B - dC + ddD - d^3E = 0$.

Constat ex regulis methodi Maximorum et Minutorum vulgaris, in quacunq[ue] functione plurium variabilium, ad inveniendam harum variabilium rationem mutuam, in casu quo functio exhibet Max. aut Min. singulas variables unam post alteram esse considerandas, reliquis pro constantibus sumtis: oriuntur inde tot aequationes, quot adsunt variables, quibusque singulis relatio unius ad reliquas in casu Max. aut Min. determinatur. Hinc aequatio nostra proposita considerari poterit instar functionis plurium variabilium, quae sunt y, dy, Ddy etc. et primo poni y solam esse variabilem et reliquas constantes; deinde esse dy variabilem, et reliquas constantes, et sic porro. Atque eadem ratio, qua una harum quantitatum determinatur per reliquas, posita illa sola variabili, hisce vero omnibus constantibus sumtis, manebit quoque, si vel posteriores sumamus variables. Sit itaque

1) Aequatio $B\Delta y - C\Delta dy = 0$ et $B\Delta y = C\Delta dy$. Iam vero posita sola y variabili, dy vero constante; erit $\Delta dy = 0$, et hinc $B = 0$: deinde sumpta sola dy variabili et y constante, erit $\Delta y = 0$ et $C = 0$. Quare posito $\Delta y = 0$ erit etiam $C = 0$, et evanescente Δdy evanescit quoque B . Est autem per lemma primum $B = dC$; ideoque ob $B\Delta y = C\Delta dy = (Bdy = Cd^2y)$; $dCdy = Cd^2y$, et $C = \frac{dC \cdot dy}{dy}$, et

$$Bdy - Cd^2y = 0 = Bdy - \frac{dC \cdot dy \cdot dy}{dy} = (B - dC)dy = 0 = B - dC, \text{ quod immediate ex } B = dC \text{ sequitur.}$$

2) Si

2) Si aequatio est $Bdy - Cd^2y + Dd^3y = 0$, ponatur primo d^2y esse constans, et $d^2y = a$: et erit $Bdy - Cd^2y = 0$, et $B = dC$, $Bdy = Cd^2y$, $C = \frac{dC \cdot dy}{d^2y}$. Tum sumatur

y esse constans sive $\Delta y = 0$, dy et d^2y autem variables, et erit Δy sive $dy = 0$ et $Cd^2y = Dd^3y$, in qua aequatione iterum evanescente d^2y evanescit D , et si $d^2y = 0$, etiam $C = 0$: ideoque $C = dD$, et $D = \frac{Cd^2y}{d^3y} = \frac{dCdy \cdot d^2y}{d^3y} =$

$$\frac{dC \cdot dy}{d^3y} = \frac{ddD \cdot dy}{d^3y}. \quad \text{Hinc } Bdy - Cd^2y + Dd^3y = 0 \\ = Bdy - Dc \cdot dy + \frac{ddD \cdot dy \cdot d^2y}{d^3y} = (B - dC + d^2D) dy = 0$$

$dy = 0$: Esse autem hanc legem universalem, et esse $B - dC + d^2D - d^3E + d^4S = 0$, si fuerit $Bdy - Cd^2y + Dd^3y - Ed^4y + Sd^5y = 0$, probatur sequenti ratione. Si enim valet de serie $Bdy - Cd^2y + Dd^3y - + Sd^5y$, obtinet etiam in serie $Bdy - Cd^2y + Dd^3y - + Sd^5y - Td^{n+1}y$.

Oportet enim in hac serie posteriori poni, $Sd^5y = Td^{n+1}y$, cum in universum singulae variables et singulae duae pro solis variabilibus habendae sint, reliquis sumtis constantibus. Ideoque per lemma primum $S = dT$ et $T = \frac{Sd^5y}{d^{n+1}y}$. Conceditur autem esse $Sd^5y = d^{n-1}Sdy$,

ideoque etiam $S = \frac{d^{n-1} S \cdot dy}{d^n y}$. Fit igitur $T = \frac{d^{n-1} S \cdot dy}{d^n y}$

At ob $S = dT$, est $d^{n-1} S = d^n T$, et hinc $T = \frac{d^n T \cdot dy}{d^{n+1} y}$

et $T d^{n+1} y = d^n T \cdot dy$. Substituto igitur in serie proposita $d^n T \cdot dy$ in locum $T d^{n+1} y$, habebimus $B \cdot dy - dC \cdot dy +$

$d^2 D \cdot dy - d^3 E \cdot dy + \dots + d^{n-1} S \cdot dy - d^n T \cdot dy = 0 =$

$B - dC + d^2 D - d^3 E + \dots + d^{n-1} S - d^n T.$

OBSERVAT. I. Hanc formulam facillime ad Eulerianam posse reduci, ponendo loco $dy = p \cdot dx$, et $d^2 y = dp \cdot dx = q \cdot dx^2$, etc. statim apparet.

OBSERVAT. 2. Si functio proposita pro curva invenienda est $S \cdot dx$ et s functio quaedam quantitatum x, y , et independentium dy, dy^2, dy^3 , algebraica sive determinata, nullasque praeterea contineat formulas integrales indeterminatas, dicitur ab *Eulero* functio *determinata*. Huiusmodi Maximum aut Minimum *similare* est, et singula lineae elementa eadem gaudebunt proprietate, qua integra linea. E. g. si proponitur $S \cdot dx \left(1 + \frac{dy^2}{dx^2} \right)$, aut $S \cdot dx \frac{dy}{dx} \left(1 + \frac{dy^2}{dx^2} \right)$.

Pendet enim quantitas haec s a sola magnitudine variabilium x, y , quam habent in singulis locis curvae, nec interest, quamnam ante in praecedentibus locis habuerint. Hinc $S \cdot dx$ Maximum aut Minimum esse debet, sive sumatur abscissa x , sive sumatur $x + dx$, sive dx , id est in singulis curvae elementis.

Quod.

Quodsi vero in formula Maximi aut Minimi occurrunt integralia indeterminata, quo in casu functio *indeterminata* EULERO audit. E. gr. si $S. z dx = Syx dx. Sydx$, valor illius nondum definitus exhiberi potest, quamquam definiatur x, y, dx , sed pendet etiam a summa $Sydx$, ideoque a valoribus variabilium y et x antecedentibus. Hoc in casu Maximum et Minimum potest esse *dissimilare*, quia partes illius a se invicem pendent, ideoque ut singulae quoque partes sint Maximae aut Minimae, si integra quantitas has habeat proprietates, necesse non est. Et quamquam revera hoc locum interdum habeat, tuto tamen numquam id sumere licet.

PROPOSITIO VIII. Si proponatur $Sz dx$, et contineat haec functio Maximum aut Minimum *dissimilare*, sumaturque differentiale Maximi aut Minimi ipsius differentialis $z dx$; differentiale illud sumi debet $= 0$.

Sit $Sz dx = S. Ldx. Srdx$, et erit in alia quadam curva, a quaesita quam minimum diversa $S. Ldx Srdx + S\Delta Ldx Srdx + S. Ldx S. \Delta rdx$. Nunc vero per generalem methodum $S\Delta Ldx Srdx + SLdx S\Delta rdx = 0$, hinc etiam $\Delta Ldx Srdx + Ldx S\Delta rdx = 0$.

PROPOSITIO IX. Hinc variis modis aequationes differentiales, quae differentiam Maximi et Minimi contineant, et ex quibus sumtus $= 0$, aequatio pro curva eruatur, invenire licet. Brevitatis causa ostendamus solum, quo modo perveniatur ad Eulerianam.

Ponatur $Srdx = \pi$, et sit $d\pi = z dx$ et dx iterum $= Ady + Bd^2y + Cd^3y$ etc. et esse oportet $\Delta Ldx^\pi = Ldx. f \Delta d\pi$. Quantitates enim Ldx et π ita se oportet habere.

habere, ut crescente altera, altera decreseat, ideoque opposita habere signa. Nisi enim hoc esset, sufficeret alterutram solam adsumere, et curvam, in qua haec esset vel maxima vel minima, investigare; hac enim inventa, haberetur simul curva, in qua utraque in se invicem ducta esset eiusdem indolis.

At simul singuli termini huius aequationis $\Delta Ldx \cdot \pi = Ldx \cdot f \Delta d\pi$, ($= Ldx \Delta \pi$. def. 1. obl. 1.) debent esse $= 0$. Ponatur enim vel Ldx constans, vel π constans, et in utroque casu uterque terminus evanescit. Quoniam vero

$\Delta Ldx \cdot \pi = Ldx \cdot \Delta \pi$, ponantur primo π et $d\pi$ constans, et fiat integratio; erit $\Delta \pi f Ldx = \pi f \Delta Ldx = \pi \cdot Ldx$. Deinde iterum ponatur esse Ldx et $f Ldx$ constans quantitates, et differentietur, atque habebimus

$$\Delta d\pi f Ldx = d\pi \cdot Ldx = 0.$$

Iam vero Integrale $f Ldx$, sumta determinata abscissa a , evadat $= H$, et erit in genere $f Ldx = H - f Ldx$. Quodsi itaque $d\pi$ est $= x dx$, et dx iterum $= A dx + B dy + C d^2 y$ etc. solito modo si differentietur, $= d^2 \pi$; differentiale $d \Delta \pi$, sive differentiale secundum ita sumtum, uti debet, si est differentiale Maximi vel Minimi, erit $+ B \Delta y + C \Delta d y + D \Delta d^2 y$ etc. et per propof. sextam $\Delta^2 \pi f Ldx = B (H - f Ldx) d y - C (H - f Ldx) d^2 y + D (H - f Ldx) d^3 y - + etc. = 0$: ex qua aequatione eruitur per prop. VII. $0 = (B (H - f Ldx) - d. (C (H - f Ldx))) + d^2 (D (H - f Ldx))$ etc. cuius formulae universalitas simili plane ratione demonstratur, ac factum id fuerat in Prop. VII. Formulas has convenire cum *Eulerianis* apparet, si ubique loco $\frac{dy}{dx}$ ponatur p etc. more solito.

OBSERV.

OBSE RV. Alias quoque aequationes posse inveniri ex generali illa $\Delta Ldx. \pi = Ldx. \Delta \pi$, et forsan magis commodas ea, quam exposuimus, facile intelligitur: cui vero negotio in praesenti superfedemus. Hoc solum addendum, lineam, quam ex aequatione differentiali posita $= 0$ invenimus, tuto nondum sumi posse pro illa, in qua proposita functio Maximum est aut Minimum. Restat enim ut inquiratur quoque differentiale Maximi et Minimi secundi gradus, quemadmodum in methodo vulgari praescribitur.

MISCHNAH, ODER DER TEXT DES
TALMUDS, etc.

h. e.

MISCHNA, SEV TEXTUS TALMUDIS, id est, Collectio placitorum quae a Senioribus Iudaeorum profecta sunt, et Traditionum ore propagatarum, quibus hodierna Iudaismi conformatio Pharisaica continetur. PARS SEXTA. טהרות. de Purificationibus, secundum diversa impuritarum genera. Ex Hebraico Germanice vertit, periphrasin adiecit, et observationibus illustravit, IOHANNES IACOBUS RABE, Diaconus Ecclesiae urbis Onoldinae.

Onoldi, 1763. apud I. C. Pofchium: 2 Alph. 6. pl. quaternis.

Cum primum publicandi laboris eius, quem in vertenda et illustranda Mischna posuerat, spem iniiceret Ven. Rabius, longe plurimi, etiam ii ipsi, qui vehementer, uti par est, faverent utilissimae pariter ac difficillimae operae, metue-

metuebant tamen, ne propter gravissimum frigus, quo haec studia urgentur hoc tempore, audacior esset conatus illius, quam felicior, neque satis sustentaretur ab iis, qui quidem emendo legendoque opera huiusmodi excitare possent librarios, ut in libris edendis, non tam quae vulgatissimi saporis sint, spectarent, quam quae certam et perpetuam utilitatem haberent adiunctam. Iam, cum appareat, felicem fuisse viri egregii audaciam: merito hunc exitum non modo ipsi gratulamur, cuius etiam admiramur patientiam et diligentiam, cum rariore coniunctam doctrina; sed Germaniae quoque et Ecclesiae Evangelicae, quae utraque hunc fructum consequetur laboris recte collocati, ut intelligant posterum, ea ipsa aetate, qua negligi visa sunt non vanis iudiciis literaturae Iudaicae studia, fuisse tamen inter nos, non modo qui illa colerent, sed etiam qui colentes laudando utendoque adiuverent.

Sextam, hoc est postremam Partem (סדר) Mischnae, quae est de Purificationibus, (טהרות) complectitur hoc Volumen: quo ipso indicato facile colligent Lectores, quinam Codices (מסכתות) eo exhibeantur. Est sane haec Pars, multo quam priores; maioribus difficultatibus impedita: quo factum est, ut propter periphrasium et observationum multitudinem, quam desiderare videbatur, ceteris etiam Voluminis magnitudine praestet. Quod simul ad commendandam doctiss. Rabi curam, (erat enim profecto in hac Parte quod ageret,) pertinet.

Nihil attinet Codices XII. huius Partis recensere: de nonnullis tantum quaedam adferemus. Primum locum occupat Codex כלים, longissimus omnium, qui de *vasis* et *suppellectilibus* tradit, quae *immunditiam* contrahere possunt, docetque, quomodo ab ea liberanda sint. Hunc Codicem vertenti maxime obstat, quod Iudaeorum veterum tot designentur in eo vestitus et suppellectilis genera, quorum neque
formam

formam habemus cognitam, neque usum; adeo ut ipsi Iudaeorum interpretes coniecturis saepius, quam eo ventum est, nitantur, et opinionibus, inter se pugnent. Accedit, quod omnis haec Pars, si a Codice פתח גמרא discedas, Gemara caret. Itaque saepius Viro Clariss. hebraica vocabula retinenda fuerunt, et in annotationibus modo indicandum, quae sit de iis Rabbinorum sententia. Nec adfuit ipsi, cum eum Codicem verteret, *Theodori Dassovii*, peritissimi literarum Iudaicarum viri, in eundem libellus. Sed satisfecit tamen iis, qui ipso duce cognoscere summam opinionum Iudaicarum, de hac parte legis Mosaeicae ritualis exsequendae, cupiant. Tropiceis phrasibus, et technicis, ut adpellant, vocabus, rarius usus est; sed dum utitur, explicationes continuo addit. Ut cum v. c. *patres impuritatis* ponit, docet in subiecta annotatione, hoc nomen tribui iis rebus, quae impurum reddant eum, a quo attingantur. Ingens sane est, et stupenda Iudaeorum sollicitudo, ad minima quaeque translata, si Codicis huius praecepta de impuritate cavenda spectes; sed eo tamen nomine non indigna quae laudetur, quod summam gentis illius erga leges divinas, quamvis antiquitas dudum, comprobat. Derivatur enim omnis hic Codex, quod observat Rev. *Rabus*, e locis Levit. XI, 32. sq. Numer. IX, 14. sq. et c. XXXI, 20.

Hunc excipit Codex פתח גמרא, quod *Oheloth*, non *Oheloth*, ut vulgo fit, legi voluit, interpretatur Iudaeorum. Atque hic immunditiam, quae in tentorio cadit, persequitur. Unum inde et alterum exemplum proferemus. *Tentorium super mortuo* structum dicitur Iudaeis, cum hominum aliquis, aut supellex aliqua, recto filo imminet mortuo, et vestrem suam in eum praecipit. *Mortuus autem tentorium efficit* tum ipsis videtur, cum immundities ex mortuo, homini, seu supellectili imminet. — Saepe enim etiam *Melchior* in hoc Codice, (Cap. II. p. 109.) vel *tabernaculum* ipsam, quae gentes habet, immunditiam adferre Iudaeis, si particula ex hoc humo

Uuu

in

in terram Israeliticam transportetur: ea de causa, quod gentes ubivis locorum mortuos suos tellure recondant. Quodsi autem quis in ipsam gentium terram veniat, nec eam atrectet, sed equo vehatur, tamen ipso aere hauriendo statim impurum reddi.

Codex tertius ד'פ'נ'ג ex maxime memorandis est, qui hac Parte continentur. Agit enim curiosè satis de lepra, morbo illo singulari, de cuius natura et speciebus adhuc disceptatur inter *Aesculapii* filios. Sed legentibus illum fere usurpanda est poetae vox: *Fecisti prope, incertior sum quam ante*. Quod ipse Ven. *Rabias* fatetur. Non tam enim methodice de eo morbo differunt *Mischnici*, (et qui satis potuissent?) quam minutias cumulant, quae ipsa sarragine sua incondita tenebras offundunt narrationi. Ceterum hunc Codicem iam *Wagensilii* noster, multiplici ille doctrina celeberrimus, in libro, quem de Iudaico-Germanica loquendi scribendique ratione Iudaeorum recentiorum edidit, germanice versum proposuit.

In promptu essent quae ex reliquis Codicibus huius Partis, vel specimina interpretationum et explicationum Viri Cl. vel exempla decretorum Iudaicorum singularium, adferri possent. Sed neutro genere opus esse videtur hoc loco. Illas quidem satis et nos, cum de prioribus Partibus dicereamus, laudavimus, et iure laudatas esse publicis legentium assensus demonstravit. De his autem multo minus dicendum fuerit, cum iam non hoc sit nobis consilium, quae in *Mischna* tradantur exponendi, sed quam bene et utiliter transfusa ea sint a *Rabio* in linguam patriam. Igitur finem dicendi faceremus, nisi novus et amplissimus Viri perquam laboriosi conatus admoneret nos, ut ad eius memoriam paulisper commoremur. Cum merita eius in *textum* Talmudis exoptatos doctorum hominum plausus sortita sint, iam in eo est, ut iisdem *commentarium* quoque in Talmudem,
h. e.

h. e. *Generam*, eodem fore modo veram a se et illustratam, proponat, nihil actum a se existimans, dum aliquid agendum restat. Nos quidem hoc illius consilium plurimis, ut decet, votis prosequimur, lætaturi impense, ubi paulo maiorem magisque voluminosum laborem, non iniquius habitum intellexeremus, quam hunc, qui iam perfectus est, minorem. Quodsi forte V. Doctissimo, propter molem operis, ea felicitas non contigerit, ut integrum edere per *Sofos* liceat, utpote quorum *nases* non ex honore rei bene gestae, sed qui ex lucro oritur, odorem anhelant unice: hortamur eum atque rogamus, ut specimina tamen illius, ex iis, quae utiliora iudicat, ne denegat harum literarum studio: sis; vel, si neque hoc placeat, quam pollicitus est, uberio- rem *Mischnicorum* doctorum historiam, in lucem proferat.

IO. CHRISTOPH. GOTTSCHEDII, LOG.
et *Metaphys.* Prof. Publ. Ordin. vel. pro rationis suffi-
cientis principio, adversus *FASSONII* V. Cl.
obiectiones, dissertatio altera.

Susceperam ante quinquennium, et quod excurrit, *defen-
sionem Principii Rationis sufficientis*, *) contra tela *Adver-
sarii* acutissimi et celeberrimi, *Liberati Fissonii*, quae libel-
lo singulari, Senogalliae MDCCLIV. quarta forma edito,
adversus *Leibnitium* torserat. Hanc ipsi transmissam, tan-
tum abest ut in peiorem partem acceperit, ut potius da-
ta ad me epistola humanissima, continuationem *Animadver-
sionum* mearum sibi expeteret, seque iisdem regesturum
propediem benevole promitteret. Defuit hætenus occa-
sio publicae scriptiunculae, qua telam tunc coeptam per-
texere

Uuu 2

*) Inserta est haec dissertatio his *Eruditorum Actis*, mensi No-
vembri Anno 1760. pag. 597. seqq.

genere potuerim. Praesentem igitur habens arripio, addi-
turpa quaedam, pro optima Leibnitii causa tuenda: doliturus
autem, si Adversarius doctissimo durascula visa fuerint,
quae pro defendenda veritate in medium allaturus sum.

Pergit Clar. *Poffonius* pag. 33, Libelli supra memora-
ti sequentem in modum:

§ 47. PROPO. II. *Si hominum tentamus et experia-
mur naturam, constat voluntatem humanam suorum subinde
actuum veluti rationem sufficientem haberi posse.*

Dubitanter admodum Celeberrimus Vir Propositio-
nem hanc II. in medium adfert; nec sine formidine oppo-
siti probare eandem adgreditur. Quid enim, quaeso, ten-
tando et experiundo hominum naturam, constare asserit?
Hoc inquam: Voluntatem humanam, Nb. *subinde* suorum
actuum, Nb. *veluti* rationem sufficientem haberi posse. Vi-
dete quaeso, Lectores optimi, quanta sit in pectore ad me-
fiam, nato vis resistit! Mirum audeo, Vir doctissimus ca-
tegorice affirmare, vel proferre sententiam suam, experien-
tiae licet, ut putat, superstructam. Haud universum sem-
perque hoc observari, sed *subinde* tantum deprehendi, du-
bitanter quasi adserit: nec absolute voluntatem humanam
actuum suorum rationem sufficientem esse, sed tantum pro-
ex, Nb. *veluti haberi posse*, pronuntiat. Nonne latibula,
hoc moderamine, hac in asserendo modestia affectata et sin-
gulari, quaerit? Nonne precario quasi, id quod probandum
ipfi erat, a Lectoribus suis petere videtur? Non ita profe-
cto, Leibnitius Principium suum Rationis sufficientis pro-
posuit.

Verum ponamus tantisper, legendo quasi, id, quod
Clar. Auctor postulat: *Subinde* scilicet, *voluntatem huma-
nam* solum sibi relictam, *sufficientem esse actuum suorum
rationem*, sive productricem plenariam, nulla alia re,
vel cogitatione praevia determinatam: cur quaeso eadem,
ut

ut plurimum ab intellectus iudicio, a sensibus etiam saepissime, immo ab imaginatione nonnumquam, in actibus suis pendere deprehenditur? Sine errore enim illud, in universum de omni actu volitionis asseri non posse, Celeb. Faffonium ipsum confidentem habemus: eo, quod subinde tantum, id est rariuscule, et paucis in casibus, id evenire fatetur. Quid quaeso praesidii in actibus huiusce rarioribus suis, sine ratione determinante patris, pro libertate humana tubenda inveniet Philosophus, metuens, ne forte determinationes istae, tantopere exosae, necessitatem volitioni inducant, sicque libertati plenariae officiant? Nonne praestitisset, generoso pectore omne motivorum Voluntatis iugum excutere, omnimodamque eius, ab intellectu, sensibus, et phantasia independentiam asserere, plenariamque tandem ipsi libertatem vindicare? Vix enim aliam ob causam tantopere contra Principium rationis sufficientis pugnatur a multis, nisi ut eo penitus profligato, sua Voluntati humanae libertas constet. Quid igitur? pro intemerata hac libertate, quae, quicquid agat sine motivis determinantibus agit, quid quaeso triumpho capient defensores eius iurati, ubi voluntas nullius a rationibus determinata sufficientibus, *subinde* tantum, i. e. bis vel ter, sine omni ratione movente aliquid elegerit, egeritve? Libere an servus potius dicendus erit, qui totos dies remis alligatus, metuque plagarum ad eos movendos adactus, per quadrantem horae fortassis quotidie pro lubitu agere queat? Belle profecto libertatis causam agunt strenui hi Promachi eius! Verum enim vero,

Non defensoribus istis

Indiget haec acies!

Ita pergit Autor p. eadem 23.

„Exemplis rursus, nec quidem sine causa, adversus Leibnitianos configimus. Leibnitiu enim, qui in alia erat sententia, dogmatis sui, quamvis saepe laceffit a *Clarkio*, demonstrationem nullam expressit, soliusque experientiae ratio-

rationem haberi voluit, quam in omni casu et eventu, doctrinae abs se propositas favere contendebat. Ita, animadvertente Christiano Wolfio, se gessit Euclides, qui hoc inter axiomata retulit, *Totum esse maius sua parte*; non alia sane de causa, nisi quod veritas exemplis facile innotescat, a propositionibusque singularibus generalis evidentissime colligatur. Ita quoque se gessit Newtonus, quum instar axiomatis sumit: Omne corpus perseverare in statu suo quiescendi, vel movendi se, uniformiter in directum, nisi quatenus a viribus impressis de statu illo deicitur. (Philos. Nat. Princ. Leg. Mot.) Ita denique alii saepenumero se gerunt Philosophi, qui propositiones nonnullas axiomatum loco habent, quod exempla rem testatam faciant, et demonstrant. Leibnitium suum hic sequitur Wolfius, negans exemplo ullo sententiam suam falsitatis convinci posse. (Ontol. 878. seq.) Quum igitur adversarii se experientia fulciant, experientia si fieri potest refellendi sunt; et exempla in medium producenda, unde pateat, *voluntatem subinde operari*, etsi nulla potior suppetat ratio, cur ita citius, quam aliusmodi operetur.

R. Audimus hic Philosophum, Methodi a se adhibitae causam agentem, antequam casum ab experientia petiitum in medium proferat. Gratis autem hoc facit, ubi Wolfius iam ea omnia docuerat in Ontologiae P. I. Sect. I. Cap. II. §. 73. quo evincit, Principium rationis sufficientis ab exemplis, sive singularibus, tanquam universale abstrahi posse. Omnia etiam, quae de *Euclide* et *Newtono* allata legimus, indicaverat Wolfius, §. 75. p. 55. verum Leibnitium experientia sola hoc axioma probasse, non asserit: licet Theod. P. I. §. 44. ad eandem provocaverit. A Cartesio quippe facem ipsi iam praelatam fuisse monuerat §. 71. l. c. qui scripserat: *Nulla res existit, de qua non possit quaeri, quatenam sit ratio, cur existat?* Aliud autem quum sit, a singularibus abstrahere propositiones universales, aliud probare: non decebat posterius tribuere Leibnitio: licet idem a negant.

gantibus principium suum postulaverit, ut exemplum in contrarium afferrent. Additur tamen monitum: etsi exempla dentur, ubi ratio sufficiens latet, nullum tamen dari, ubi non pateat quod aliqua adesse debeat. Huic convenienter, Wolfius etiam l. c. expresse scribit p. 55. „Contra-rium adeo probaturus, afferre debet exempla, quibus, quod ratio sufficiens nulla adsit, demonstrari potest.“ Et alio loco (§. 72.) falsus erat: „sibi, veritatis amore flagran-tem, numquam incidere licuisse in exempla, ut ut studiose, conquisita, vel ab aliis, tanquam principio rationis suffi-cientis contraria proposita, ubi rationem sufficientem de-tere extempore minime potuerit.“

Ad hoc itaque momentum quum redacta sit omnis controversia, nimirum invenire casum minime dubium, ubi sine omni ratione sufficiente, vel movente, vel determinan-te, voluntas aliquid vel appetat; vel eligat, vel operetur; en! rem a nemine adhuc tentatam, vel infeliciter saltem susceptam, praestituri exurgit Clariss. Fassonius noster. Verum non ex trivio petit casum hunc, sed ingeniose con-fictum suppeditat; falsus, nisi omnia me fallunt, eo ipso, non adeo facile esse reperire exemplum, quod Principio huc opponi possit; posse scilicet quemquam sine rationibus quibuscumque determinantibus agere quidquam. Cur enim quaeso ad confictum eiusmodi casum provocare opus fuisset, si vulgaribus exemplis constare posset, quemquam sine rationibus moventibus, seu determinantibus, velle posse quidquam? Verum audiamus Auctorem nostrum p. 34.

„Coniiciantur in arcam duo quaecunque horologia, ita sui similia et fabrefacta, ut alterius ab altero differentia, iudicio saltem, testimonioque sensuum, deprehendi non pos-sit. Non habes cur repugnes. Horum deinde Horolo-giorum uni adscripta intelligatur littera E, alteri littera O. Postremo, accersito puero, optio illi detur, ut eligat ex illis alter-

alterutrum. Cedo quaeso, quae potior ratio sit, ut hoc magis, quam alterum praeferrî horologium debeat? Non solum enim Horologia, respectu ad sensus habitum, finguntur sibi similia; verum etiam, si quae dissimilitudo aut varietas interest, haec puerum praeterit, cognitis tantum litteris E, et O, quibus ea munera inter se differunt extrinsecus. An igitur puer, cui optio data est, muneris cupidus, suspensus semper et incertus pendeat, quemadmodum, iuxta Leibnitianam sententiam, usu venire oporteret? Non erit, hercule! tam despiciens, ut neutrum velit eligere, sed pro ea, qua valet, libertate animi, alterutrum praeferet, ne faciat utriusque iacturam. Quare, si humanam periclitemur naturam, constat, Voluntatem suorum subinde actuum rationem sufficientem haberi posse.,

R. Ad hoc exemplum, quid regeri possit, quemlibet intelligentem facile visurum confido. Etenim

I. Non ad experientiam, verum ad fictionem quandam affabre constatam provocat Cel. Adversarius noster. Horologiis enim simillime, quantum fieri potest, constructis, opus ipsi est, non adeo facile obvius. Litteris signanda arcaeque includend ea sunt. Advocandus est puer, etc. Quae omnia miram sollicitudinem in casu quodam confingendo demonstrant, quo posito, voluntas humana actum edat, cuius ratio sufficiens ipsa sola, sine motivis, censeri possit. Nonne tantus apparatus suspensionem movere potest satis iustam, non adeo bene cum experientia convenire doctrinam Auctoris, de omnimoda volitionum independentia.

II. Sunt tamen et alia multa, quae in hoc casu ficto desiderari possunt. Et secundo quidem loco, vix apparet, cur horologiis opus sit, simillime fabrefactis. Si oculis apertis optio peragenda sit puero eligenti, fateor, meo iudicio, similitudinem obiectorum ipsi propositorum utique necessa-

riam

riam fore. Verum, cur horologia potius, quam monetas quasdam, vel poma, vel ficus, vel fructus alios quoscunque supponamus, ipsique obiciamus valde similes? minime apparet. Haberi autem possunt tales, faciliori multo negotio sumtuque, quam horologia; minueturque ita difficultas experientiae, multis modis. Sed viderit ea de re Auctor intelligentissimus.

III. Cur horologia sua adeo similia supponat idem, ut internosci nequeant, non magis apparet. Repeto quidem et fateor, si contrectando manibus, considerando attente, et deliberando, electio haec instituenda esset, necessariam fore hanc suppositam in horologiis similitudinem et aequalitatem. Verum frustranea prorsus erit, ubi arcae includuntur eadem, nec oculis nec manibus examinanda. Cur enim quaeso, similitudine ulla hic opus est, nullum in optionem ipsam influxum habitura? Frustranea non necesse est confingere, ubi vel diversissima horologia, eundem habere usum potuissent; immo, ubi pyrum inter et murem puero electio instituenda dari potuisset; penitus nescienti quid arcae inclusum, litterisque signatum fuerit.

IV. Non melius constat, cur puerum in scenam produxerit Auctor acutissimus. Adultus enim quilibet nonne idem praestiturus fuisset? Nescire enim, quid arcae inclusum, litterisque signatum fuerit, viro quadragenario, cupidoque habendi Horologium affabre factum, aequae accidere, magisque forte ipsum, quam puerum movere poterat, ad electionem faciendam. Verum linquamus ista, quae ad praefens negotium nihil prorsus facere videntur; nisi quod demonstrant, quam sollicito Auctor noster, in exemplo confingendo versatus fuerit, ita ut in superfluo etiam et parum necessaria eum coniecerint studium partium, et victoriae cupido.

Ponamus ergo omnia ab Auctore conficta tamquam realia, et videamus, quid facturus sit puer i^o suppositus. Quod antequam faciamus, audiemus Auctorem, mentem suam ea de re uberius explanantem.

48. *Schol. I.* Neque enim puer, *Buridani*, ut in proverbio est, imitabitur Asinum, qui inter segetes fame enectus miserabiliter periit. Hic potius ad extenuandam argumenti vim, si ad *Wolffianam* de motivis doctrinam §. 31. confugas, nihil ut opinor proficies. Principio enim, quum ambo horologia confuse solum a puero cognoscantur, (nam in arca esse posita finximus,) neutrum certe attentionem eius primo ad se trahet, aut citius concitabit. Secundo neutrum ex illis familiarius dici potest, ad eligendumque commodius, sive puerilis corporis, sive litterarum, quibus illa notata sunt, habeas rationem. Nam puer moveri loco non debet, sed tantum littera *E* et *O* indigitare Horologium, quod sibi muneri elegerit. Quaeso autem, quae maior homini familiaritas esse potest, quamobrem ad unam potius, quam aliam pronuntiandam litteram moveatur? Nulla sane, si quid video. Quemadmodum etiam in Algebra nulla nos familiaritas, vel consuetudo, videtur adducere, ut ad indicandam quantitatem incognitam, *y* potius, quam *z* scribamus. Quid ergo? an cum *Georgio Davies* comminisceris, latere illam quidem, suam esse tamen electionis eius rationem. (Comment. de hoc princ. Schol. 2. ad §. 122. num. 5.) Sed iam satis superque responsum hanc occupavi.

R. Videamus iam, quid puer praesuppositus facturus sit. Nolo enim asino *Buridani* conficto similem eum supponere; ad quem satis solide dudum regressit *Leibnitius*. Quemadmodum enim fieri non potest, ut in eiusmodi asino, inter duo prata constituto, utrimque omnia, quae influxum quendam in eum habere possent, adeo similia et aequalia esse possint, ut neutrorum iste inclinari possit: sic etiam,
nec

nec in puero hoc eligente, si plano quodam infinito, per centrum eius perpendiculariter ducto, univrsum hoc biseccatum fuisset, utrinque omnia paria futura supponi possunt. Erunt itaque causae rationesque determinantes, suffecturae puero, quibusve mota mechanice lingua eius, (sin moraliter fieri id nequeat,) litteram E vel O pronuntiabit. Verum non opus est hoc ultimo quasi asylo nostro. Nomen fieri poterit, ut puer paulo ingeniosior, per litteras has symbolicas quasi, nec sine ratione, uti coniciet, Horologis inscriptas, aliquid indicari credat? Per *E* v. g. *elegans*, vel *egregium* significari suspicabitur, *O* vero *optimum* indicare, sicque hoc ultimum eliget. Forte etiam nominis sui litteram in alterutro inveniet, ubi forte vel *Erhardi*, vel *Ernesti*, vel *Onuphrii*, *Ortuinive* nomine gaudeat, sicque id sibi eliget, quod vel suam, vel Parentis sui litteram initialem, vel alius cuiusvis, prae se ferat. Vides, Vir intelligentissime, vel unum et alterum, ex infinitis aliis, quod movere eligentem puerum possit, ubi maiora desunt ad actum voluntatis determinandum. Vel minima enim sufficient, ubi praegnantia rationes desiderantur, ad aequilibrium animi tollendum; sicut in lance ad aequilibrium redacta, vel pulvisculo alteri adiecto idem destrui solet. Nec opus quidem est, ut aequilibrium mentis hic erga litteras destruat. Vbi enim rationes eligendi desunt, electionique et libertati exercendae locus non erit, mechanicis determinationibus linguae negotium omne relinquet puer. Musculis autem, nervisque linguae motoribus, inesse possunt causae imperceptibiles, et occultae, quare E potius vel O hic et nunc pronuntiet: id quod vel aliud agentibus, immo dormientibus, accidere solet. Tantum igitur adest, ut hoc casu, vel hac experientia, principii rationis sufficientis universalitas destructa fuerit, ut potius integrum adhuc manserit idem, atque illacsum. Alias plura.

RACCOLTA DI DISSERTAZIONI INTOR-
NO L'INSCRIZIONE DEL PANTEO
SAGRO D'ARIMINO.

id est:

COLLECTIO DISSERTATIONUM DE
Pantheo Sacro Ariminenfi.

Venetiis 1763. pag. 92. in 12mo.

Opusculum hoc, ut ex Praefatione *Iani Planci*, Viri Cl. intelligimus, quatuor Dissertationes continet super epigrammate, seu Inscriptione *de Pantheo Sacro*, quod epigramma in Museo eiusdem servatur, et quod XII. circiter abhinc annis, ab eodem epistolari Dissertatione fuit illustratum, in *Ephemeridibus Florentinis*. Epigramma, quod est in fascia marmoris Parii incisum, ita legitur.

PANTHEVM SACRM
LVICRIVS CYPÆRVS SEXVIR
ET SEXVIR AVGVSTALIS.

Plancus exponens hanc Inscriptionem, dixit eam aliquid peculiaris habere, quod in ea cernatur Arimini *Pantheum Sacrum* fuisse a L. Vicrio positum, et dedicatum, cum de Pantheo Romano dubitari possit an Sacrum fuerit, ut revera non inepte dubitavit *P. Lazzarus*, Iesuita Romanus, Dissertatione edita, qua contendit, Agrippae Pantheum initio sacrum non fuisse, sed balneum; cui favet etiam *Dio Cassius*, qui scribit, ut a Planco adnotatum legimus, Pantheum non ita dictum fuisse, quod simulacra Martis et Veneris acceperit, sed ὅτι θελοῦσθαι ἐν τῷ εὐρανόφω παύσαιμι: (Quod

(*Quod forma convexa fastigiatum, caeli similitudinem ostendat, ut Xylander vertit.*) Et haec quidem opinio Romanensibus quibusdam displicuit, quam tamen Plancus ex sententia Dionis receperat, adeoque Lazzaro Iesuitae ea in re non poterat adversari. Commotus ea re quidam Anonymus, quem multi opinantur Rudolphinum Venutum Cortonensem fuisse, quique dum haec ederentur Romae diem suum obiit, successorem nactus Winckelmannum, civem nostrum, virum doctissimum: hic igitur Anonymus Romanensis, personam *Aeditui Panthei Romani* mentitus, Apologiam pro hoc Pantheo, adversus *Ianum Plancum*, repertorem *Panthei Ariminensis* concinnavit. Apologia haec, res potius ludicra est, quam seria disceptatio. Nequiverat enim Aedituus ille rudis, cum *Iano Planco*, graece et latine docto, atque in omnimoda eruditione versato, certare. Quid enim contendat hirundo cycnis? Quare ad scurrilia et res ludicras confugit, nec quicquam sapit, quoniam Plancus ne verbum quidem huic inepto disceptatori respondit, praesertim quam disceptatio fidei Aeditui illius clam edita esset, sine scilicet Auctoris nomine, et sine nomine Loci, et Typographi, et res hoc modo editae ex Romanensium iure vetitae sunt, ut sunt res impiae omnes, et obscenae; quae iura tamen, sancta licet, violare primi Romanenses solent. Quare defectu fortasse materiae integra relata fuit in Ephemerides quasdam Venetas, Valvasenses dictas, et paullo post eam iterum edidit in Ephemeridibus suis Marcus Palearinus Typographus, in rebus similibus edendis nostra aetate famosus, et Romanus. Postea per XII. quidem annos siluerunt in pluteis erudita *Planci* de Pantheo suo Epistola, et scurrilis Aeditui Romanensis Apologia. Circa finem vero anni 1761. Monachus quidam Senensis, ex Theatinorum familia, qui Concionator fuit in feriis Adventus Dom. illius anni, in Ecclesia cathedrali Arimini orationem panegyricam praeter ordinem recitare voluit in laudem d. Gaudentii Episcopi, ut creditur, et Primarii Protectoris Arimini, in qua oratione panegy-

negyrica, ut stipem maiorem sibi compararet, laudes nonnullas admiscuit Urbis Arimini, sed plerumque multa cum *exaggeratione*, ut vulgares concionatores ineruditi solent, et memorans praeclarum Augusti Arcum, et egregium eiusdem Pontem, aliaque monumenta venerandae antiquitatis, quae Arimini sunt, de *Pantheo* sic italice locutus protulit, *o il Tuo preteso Pantheo*; quae verba susurrum quendam inter eruditos excitavit, praesertim cum corona frequentissima esset auditorum, inter quos duo Cardinales, Valens nempe, Arimini Flamen, et Crivellius, Aemyliae Proconsul, seu Legatus, uti vocatur. Quare Plancus per schedulam a Stendardio, sic enim vocatur concinator ille, quid sibi voluisset, quando verba illa, *o il Tuo preteso Pantheo*, pronuntiaret, quaesivit. Stendardus statim respondit, non directe quidem, sed recriminatione quadam facta Planco; tunc enim se esse explicaturum, quid sibi vellet *preteso*, quando Plancus sibi explicasset, quid sibi vellet *suppositum* Martyrium d. Gaudentii. Cui Plancus quoque e vestigio respondit, id se iam explicasse in sua epistolari Dissertatione de *Pantheo*; fretum auctoritate et rationibus Tillemontii, Historici Ecclesiastici gravissimi, qui asserit nullam persecutionem fuisse Arianorum in catholicos tempore Concilii Ariminensis, quae, ut addidit Stendardio Plancus, si fuisset, eam non reticuisset Athanasius, et Hilarius, qui multa passi sunt propter Arianam Sectam, neque eam memorat d. Hieronymus, qui fere contemporaneus fuit, et qui de Concilio Ariminensi emphatica illa verba protulit: *Tunc ingemuit orbis, quando totum se Ariacum miratus est*. Sancti enim illi Patres Arianis exprobrassent mortem Gaudentii, Episcopi Ariminensis, si eum post Concilium occidissent. Igitur Historici Ecclesiastici accuratiores, ut Fleurius, et nuper Vrsus Cardinalis, alium silent de Gaudentii martyrio. Concinator non stetit promissis, sed novas recriminationes in Plancum Planco ipsi congestit, quae neglexit iste, et ut directe responderet rogavit. Quare ipse tandem scripsit, se de Pantheo Sacro uti Templo Arimianensi dubitare, quia fictus ille Aedituus dubitat

bitat Romanus, cuius frivolas rationes, et mendacia, ille adducebat. Quare Plancus defensionem contra Aedituum illum parare, et contra concionatorem eius asseclam, qui vel ex cathedra ipsa verba illa proferre non dubitavit. Edidit igitur Responsum Anonymi cuiusdam, qui se Aedituum dicit *Panthei Ariminensis*, scilicet parvae Ecclesiae Parochialis, in honorem divi Michaelis Archangeli dicatae, quae antiquissima est, et cum testudine fastigiata, quam credidit Clementinus Historicus Ariminensis esse Pantheum Ariminense. Aedituus iste valde eloquens est, et eruditus, quare nervose et erudite Aeditui Romanensis castigat inscitiam et audaciam. Postremo Plancus, nova Dissertatione, in calce libri, solide refutat inoptias, et frivolas paeneque scurriles rationes Aeditui Romanensis, ostenditque, Concionatorem male ex cathedra, et in suis schedis, pro Aedituo illo stetit. Legi igitur merentur et Praefatio Planci in fronte opusculorum posita, et eius Apologia in fine; in cuius calce appendicis loco sunt quaedam contra Rambaldum, Canonicum ex Avvogarum, qui quaedam contra explicationes Planci protulerat, non quidem contra Panthoi veritatem, sed quod Plancus, auctoritate Fesli et Heineccii fretus, dixerit L. Vicerium, ut Sexvirum simplicem, qui erat Magistratus saecularis, aedificasse *Pantheum*, et ut Sevirum Augustalem, qui erat Sacerdotium, *Pantheum* ipsum consecrassse. Contenderat Avvogarus, in Dissertatione quadam sua, edita inter opuscula Calogeriana, Sevirum Augustalem, et Sevirum simplicem, idem omnino esse; quod si verum esset, splendidum Planci Epigramma *de Pantheo* putidam tautologiam contineret. Idem Avvogarus vitio verterat Planco, quod dixerit Ariminum quondam urbem fuisse Galliae Cisalpiniae. Avvogarus, auctoritate Sigonii, dicit Ariminum esse Urbem Italiae, sed non adverterat, Sigonium loqui de nova Italiae divisione, et non de antiqua. Antiquitus enim, non solum Ariminum, sed Pisaurum, Fanum Fortunae, et Senogallia, in agro Gallico erant collocata. Hic enim usque ad Aesum annum erat

por-

potrectus. Deinde hae urbes in Italicam Provinciam Praetoriam fuerunt redactae, cuius terminus erat Rubico, ut norunt omnes eruditi. Idem Plancus, quum addidisset in sua Dissertatione explicationem fragmenti Arae cuiusdam, Deo Aquileiensi Beleno dicatae, quod fragmentum nunc apud Plancum est, in quo hoc legitur:

BELEN. V. S

Beleno scilicet *Votum solvit*, dicitur Planco τῶν Beleno subintelligi Apollini, qui Apollo *Belenus* dictus sit, quasi Iaculator: Canonicus alter, Io. Dominicus Bartolus Aquileiensis, edidit in Opusculis Epistolam ad *Rosium* quemdam, in qua dicit *audacem et superfluum esse explicationem Apollinis* datam Beleno, cum tamen ipse in libro suo tres Inscriptiones afferat, in quibus distincte legitur APOLLINI. BELENO. Insuper addit ille, Belenum non significare posse *iaculatorem*. Sed hoc ab eo dictum est ex linguae Graecae inscitia. Βέλος enim, ut omnes vel mediocriter in lingua graeca eruditi norunt, *sagittam* significat. Quare Apollo Belenus erit Apollo sagittarius, seu iaculator, qui Homero perpetuo Ἐμβόλος, longe scilicet sagittas iaculans, dicitur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Novembris Anno MDCCLXIII.

DELLE MONETE DI FERRARA TRATTA- to di VINCENZO BELLINI.

In Ferrara, 1761. per Giuseppe Rinaldi. Alph. 1. pl. 18.
in 4. mai. cum figg. bene, multis numerorum
Ferrariensium.

Huius operis Auctor iam a. 1753. scripserat librum *de Monetis Italiae mediæ ævi hæcenus non divulgatis*, in quo multa numariae rei capita bene explicuit. Magna quoque laus debetur huic libro, in quo historiam numorum, qui ad Ferraram pertinent, egregie expositam esse intelleximus. Sunt enim in iis temporibus, quae destituta sunt bonorum scriptorum luce, per multa difficilia et obscura. Raro ætatis illius scriptores attingunt rem numariam, prodigiisque narrandis magis delectantur, quam rebus iis, unde fructus aliquis ad lectorem redundare possit. Hinc magna gratia habenda est viris doctis, qui se non deterreri patiantur iis difficultatibus, quibuscum non potest non conficari, qui hanc partem doctrinae sibi illustrandam sumit. Huius vero libri auctorem etsi satisfacisse expectationi nostrae fateamur, multaque illum egregie, et acute, et docte tradidisse addamus: vehementer nos tamen offenderunt imagines numorum, quorum non parvum numerum hic liber exhibet. Tam imperite

rite enim et temere illae efformatae sunt, ut non sine oculorum fastidio illas adspicere queamus; interdum etiam cum oris species obscura est, tum litterae parum luculenter apparent. Quomodo vero ex illa terra, quae tot artificibus olim floruit, immo quae etiam nunc claros arte viros alit, eiusmodi opus prodire potuerit, cuius adspetus cuique molestiam affert et fastidium, nos vix intelligere satemur.

Operis argumentum tale est, ut inde excerpti quidquam vix possit. Exhibentur enim numi qui ad Ferraram spectant, inde ab antiquissimis usque ad recentiora tempora. Monentur ea, quae ad illorum historiam pertinent, testimoniis honorum auctorum eadem confirmantur: uno verbo, quaecunque historiam rei numariae Ferrariensem constituunt expromuntur omnia diligenter.

Initium libri tangit monetas Ferrariae temporibus Frederici I. Imperatoris cufas, eisque adiuncta est disputatio de libra Ferrariensi. Conspicimus primo loco p. 8. numum antiquissimum, ab una parte litteris F. D. R. C. (Fridericus) atque verbo IMPERATOR, ab altera cruce et nomine FERRARIA. signatum. Non pauca hoc loco etiam monentur de Denariis Bononiensibus, quorum in una parte ENRICVS legitur, cum litteris I. P. R. T. (Imperator) in altera BONONIA. De libra Ferrariensi quae auctor copiose disputat, eo minus a nobis repetenda sunt, quo verbosius ipse rem exposuit in libro, qui Ferrariae a. 1754. prodit hoc titulo insignitus: *Dell'antica Lira Ferrarese di Marchesini, detta volgarmente Marchesana.* In cap. II. agitur de Solidis et Grossis Venetis. Caput III. complectitur numos a tempore Obizii III. Estensis, primi Vicarii Ferrariensis, usque ad Borsum ducem primum huius civitatis. Caput IV. habet numos Herculis I. et Alfonsi I. Sequuntur in C. V. numi Herculis II. et Alfonsi II. una cum numis Pontificum a Clemente VIII. usque ad Alexandrum VII. Numi Clementis X. Innocentii XI. et Clementis XI. exhibentur in Cap. VI. Ultimus numus, cuius interpretatio libro finem im-

imponit, habet in prima parte imaginem Pontificis cum epigraphe: CLEMENS XI. P. MAX. AN. XVII. in altera parte apparet imago fluvii, sub specie viri recubentis, cum verbis: DEFLVIT ET INFLVIT. 1717. atque literis ERID. (Eridanus) — Multa in hoc libro hinc inde occurrere, quae ad historiam Italiae atque Ferrariae imprimis pertineant, quisque facili coniectura assequetur, qui numos historiae quasi facem praeferre, atque multa illius capita egregie illustrare noverit. Praeterea etiam haec nobis via videtur, perfectum et magnum opus de re numaria totius alicuius populi occipiendi, si cuiusque provinciae numi peculiaribus libris illustrentur. Hinc enim sensim paulatimque coalescet corpus, quod omnia complectatur, quae rem monetariam spectant. Atque etiam negare non possumus, Italiam, multorum virorum doctorum opera, eos libros natam esse, quibus historia numorum praeclare illustrata fuit.

CAROLI ANDREAE BELII, PHILOS. ET
I. U. D. Poef. Prof. in Acad. Lips. Ser. Elect. Saxon.
Consl. Aul. Academiae Bibliothecarii, de causis
repentinae Pacis Crepiacensis, disputa-
tinnula.

In rebus gestis Caroli V. Imperatoris, sapientissimi atque fortissimi Principis, Crepiacensi Pace nihil magis inexpectatum est. Adducto enim in belli societatem Henrico VIII. Angliae Rege, iam Lutetiae imminabat Carolus, iam de Francisco gloriose triumphaturus videbatur, cum ecce pacem triumpho praefert, et, quod nemini forte in mentem venerat, honorifice cum Galliarum rege transigit. Visa illi

— pax una triumphis
Innumeris potior.

Yyy 2

Istius

Istius tam repentinae pacis causas quotquot scrutati sunt, adeo non reppererunt quod certo constituerent, ut mysterium politicum, (quod repentina omnia graviora videntur,) omnem eam pacem dicerent. a) Nos iam faciemus periculum, si forte detegi tam subitae rerum conversionis verae causae possint. Sed cum, quae deinceps dicemus, ab iis rebus, quae aliquot ab ea pace annis gestae inter Carolum atque Franciscum sunt, veluti continuata serie pendent, et ad consiliorum atque eventuum, qui deinde secuti sunt, intelligentiam, consensione quadam pertinere videntur: breviter eas, etsi repetitas altius, commemorabimus.

Paſſus, interceſſore Paulo III. Pont. Max. *Nicenis induciis*, Imperator Carolus, et Franciscus Galliarum rex, qui perpetuis se bellis exagitaverant, adducti tandem in concordiam poterant videri. b) Nam et Pontifici, Romam redeunti, fidem dederant, Legatos eo, paci componendae, mox venturos; et ipse rediturus ad Hispanos suos, e Liguribus, Imperator Carolus, salutandi Francisci regis causa, quem Niceae non viderat, ad *Aguas mortuas* classem appulit,

ca

a) SLEIDANVS L. XV. extr. atque ad eius mentem STRUVIUS, Corpor. Hist. Germ. Tom. II. edit. recentiss. p. 1068. *Accidit ea pacificatio*, verba eius sunt, *plerisque omnibus praeter opinionem. Nam qui Caesari familiares erant, certissimam sibi promiserant victoriam, priusquam in bellum iretur, et intra menses aliquot ipsorum ditionis Galliam futuram, aut regem imperata facturum esse, iactabant, cui potentissimi tres hostes imminerent, Caesar, Imperium, Britannus.*

b) Habes eam sanctionem anni 1538. in Recueil des Traites de Paix, de Trêve, de Neutralité —, par LEONARD, T. II. p. 407. et in Corps Diplomatique, par DUMONT T. IV. P. II. p. 169. sq. Per eam, quod quisque bello occupaverat, id tenebat deinceps integro decennio.

ea comitate acceptus a Gallo, ut, in quo pectore vulnus ingens fuerat, in eo non superesse cicatrix videretur. c) Confirmabatur in animis hominum opinio haec, cum, anno proxime sequente, Carolus, annuente Francisco, *Gandavum* per mediam Galliam peteret. *Le but était, d'aller faire pendre vingt-quatre malheureux Citoyens*, ait VOLTARIUS d): lepide, fatemur, atque ad risum, sed praeter veritatem tamen. Bello civili occurrendum fuit, quod minabantur consilia Gandavensium, hoc potissimum manifesta, quod Galliarum regi, subiecturos se illius potestati urbem suam, omneque Belgium, si vellet praesidio esse, receperant. Haec causa itineris fuit, DANIELE et FERRERA testibus, e) non civium laquei.)

Yyy 3

Etli

- c) v. VILLOA Vita del Imperad. Carlo V. ad a. 1538. Hanc ad Aquas mortuas congressionem, Pacis nomine insignivit CORN. SCRIB. GRAPHEVS, in Pacis, inter Car. V. et Franc. I. ad Aquas mortuas in agro Narbonis initae, descriptione metrica, Antw. 1540. 8. Sed damus hoc Poetae, ut istud induciarum nuper pactarum quoddam quasi complementum pacem dicat. Etiam induciae pax sunt. Immo istas inducias ipse Carolus V. pacem nominat, in *Déclaration de l'Emp. Charles V. que le Traité, fait à Nice, sera tenu et observé pour une ferme et assurée paix*: — de qua v. LEONARDVM l. c. pag. 417.
- d) v. Essai sur l'hist. universelle depuis Charlemagne, T. IV. p. m. 32. quem librum dicere potius debebat Histoire scandaleuse de l'Univers.
- e) DANIEL, hist. Gall. T. VIII. vers. germ. p. 494. FERRERAS, Hist. Hispan. P. XIII. Tom. IX. vers. germ. p. 240. Prior ille, e BELCARIJ rerum Gallicar. commentariis, cur iter per Galliam Carolus praetulerit, pulchre exposuit.

Et si vero ex his, quae supra posuimus, duraturam istam potentissimorum Principum concordiam longo tempore, facile credebatur, et merito, nam

Prona venit cupidis in sua vota fides:

tamen longe aliter res cecidit. Iam Mediolani Ducatum, tot votis expetitur, promissum etiam a Carolo plus vice simplici, tamen negari sibi, aegerrime tulerat, immo acceperat ad contumeliam Franciscus. „Spem fecerat, (Carolus,) THVANI verba sunt, f) Silvae, Vaurenfi Episcopo, qui Francisci nomine apud eum Oratorem agebat, de Mediolano restituendo; sed id petebat, ne in praesentiarum de ea re ageretur, ne necessitate adactus potius, quam sponte in id consensisse videretur: ceterum se, ubi primum in Belgium pervenisset, Regi facturum fatis. — Cum ille, dum in Gallia esset, Momorantio promissa verbis confirmasset, et Momorantius Caesarem promissa repraesentaturum Francisco recepisset, ubi Valencianas venit, iam de rebus Gandensium securior, instantem Vaurensem, ut fidem de restituendo Mediolano datam liberaret, excusatione primum, ad extremum denegatione elusit. Quod cum gravissime, ut par erat, tulisset Franciscus, — ad pacem intentum animum ad belli cogitationes iusta indignatione transtulit. Inde igitur belli redintegrandi consilia manarunt; maturata dein, interentis, incertum quo auctore, ad Papiam A. 1541 *Fregoso et Rincone*, regis ad Venetos et Turcarum Solymanum Legatis. Et si enim Imperator, incio se atque imprudente hanc Legatorum caedem evenisse, omni adseveratione adfirmaret: tamen adduci Franciscus non potuit ut crederet, sine Vastii Marchionis infidiis perpetratum hoc scelus fuisse. Quod deinceps Galli scriptores omnes, ut THVANVS, DANIEL, VOLTARIVS, RENALDVS, g) alii,

f) Historiar. sui temporis T. I. p. 28. edit. Londin.

g) L'Abbé RAYNAL, in Anecdotes historiques, militaires,

alii, memoriae prodiderunt; contrarium tuentibus Hispanis, vitae Caroli scriptoribus, et FERRERA. Dum bellum parat Franciscus, Caesar Africanus, qui nuper Tunetum subegerat, iterum classem ad Africae littora, evertendae Barbarorum Argeriae, magno, sed infelici consilio, deducit. h) In- victum agmen, si per tempestatum acerbiter licuisset, ne- que se credidisset mari clauso. Pars navium haustae. Ae- gre servatus Imperator Carolus, nam et de eius interitu fa- ma exierat, Carthaginem rediit. Huic igitur, quod pene attritum ea calamitate credebatur, allectis in belli societatem septentrionis regibus, aliisque in vicino Belgio principibus, bellum Franciscus, ineunte mense Maio A. 1542. denun- ciat. Atque hic Nicenarum induciarum finis fuit, acerbif- simi belli initium, quo de Christiano nomine, in Christia- nissimi regis societate, triumphaturus videbatur Turcarum Solimanus; nam et hic, classem pollicitus, foederi acceffe- rat, Antonio Escalino, Centurione, quem vulgo Polinum no- minant, internuncio, claro deinceps titulo *Baronis de la Gar- de,*

res, et politiques de l'Europe, depuis l'Elevation de Charles Quint au Trone de l'Empire, jusqu'au Trai- té d'Aix la Chapelle en 1748. T. I. P. I. p. m. 199.

h) V. NIC. VILLAGANONIS, Equitis Rhodii, expeditio Caroli V. in Africam, ad Argeriam; ad Belleum Lan- goem, Subalpinarum Gentium Proregem, Lutet. Par. 1542. 4. Inest commentarius rerum a Carolo V. in Africa bello gestarum, edente CORN. SCEPPERO, To- mo item secundo scriptor. SCHARDII. Quae schedae, etsi non sunt ab homine profectae, usu atque exercita- tione ad scribendam historiam factae: tamen habent prudentiae politicae multum, dictionem etiam a nemi- ne reprehendam. Scripsit Auctor de rebus, qui- bus ipse interfuit. Igitur ridicula est FRENOL, de hoc libello, querela: *c'est un catalogue peu recherché.*

de, triremium Gallicarum imperatore i), mox Nicenis induciis, in Turcarum societate, urbis eius excidio parentaturo. Comprimentis tot hostium conatibus, foedus cum Angliae Rege Henrico VIII. sancit Carolus k); estque tum illustri exemplo intellectum, quid sit privatas similtates post publicas res habere. Neque difficulter foedus istud coaluit. Opem Scotis Franciscus rex, labefactandis Henrici consiliis tulerat, quod neque DANIEL negare ausus est. l) Igitur et hic

i) V. LE LABOUREUR in Additions aux Mémoires de Castelnau, T. II. p. m. 5. Eius foederis SLEIDANVS meminit L. XIV. *Bellum, ait, rex facturus, Polinum remissit ad Turcam oratum, ut in Galliam sibi classem mitteret: cum autem serius aliquanto Polinus advenisset, Solimanus rem in annum sequentem remisit.* Conf. HEYTERVM rer. Austr. L. XI. c. 20. DANIELEM, hist. Gall. T. VIII. p. m. 519. sq. et BARRIVM V. Cl. Germanicarum rerum diligentissimum scriptorem, Histor. German. T. VI. verf. germ. p. 498. RENALDVS, qui paullo ante, (l. c. pag. 183.) scripserat: *il ne resta à la France de son alliance avec les Infidèles que la honte, que l'opinion publique y attachoit: nunc, cum instaurati istius foederis meminit, La situation de l'Europe, ait, ne permettoit pas d'espérer de puissans secours, que des Turcs ou des Vénitiens.* Durum, scilicet, telum necessitas, quidvis iubet aut agere, aut pati. *La situation de l'Europe!*

k) Habes eius Foederis condiciones in Corps diplomatique par DUMONT, T. IV. P. II. p. 217. sq. et in RYMERI Actis Publicis Anglicanis, T. VI. P. III. p. 86. seq. edit. Bat. ita inscriptas: *Articuli, in Tractatu undecimi Februarii 1542. concluso, contra Franciscum cum Turcha confoederatum, de Guerra indicenda, et Francia invadenda, sub manu Regis consignati.*

l) Hist. Gall. l. c. pag. m. 513. 514.

hic coniectura aberravit VOLTARIUS, cum scribit: *Le Roi d'Angleterre Henri VIII, par une fatalité inconcevable, s'alliait avec l'Empereur —: mais il semble, que c'était alors le caprice plus que l'intérêt qui liait Henri VIII, avec Charles-quin.* m) Eo bello varia fortuna pugnatum est: ad extremum adversa Francisco. Post bello victum Ducem Cliviae, post pacem cum Dano rege Christiano III. compositam, foederatorum praesidio nudatus Gallorum rex, (nam et Cheredinus interea classem ad suos reduxerat,) hostis etiam a Germaniae Principibus declaratus, Henrico Bononiam, Monterialiam Flandris, acriter oppugnantibus, Carolo interea, Luxemburgo recepto, expugnato Sandefirio, per Campaniam, (de quo cum Anglo convenerat,) restituta Lutetiam petente, non habebat propemodum quo se ingruenti tempestate subduceret. Ad quam calamitatem accedebat hoc, quod et classis Gallorum, ad littora Galiciae, cuius expilandae causa exierat, magnam paullo ante ab Hispanis cladem accepit. In medio hoc victoriarum cursu, in maxima trepidatione Lutetiae, Caesar, ad Crepiacum, in Sueffionibus, (nam eo cum exercitu deflexerat,) pacem facit, et, quod incredibile memoratu est, honorificam Francisco. n)

Huius

m) v. Essai sur l'hist. univ. l. c. pag. m. 36. Poterat, imo debebat hic idem scribere, quod p. 8. ad a. 1520. scripserat: *Il était naturel, que le Roi d'Angleterre prit le parti de l'Empereur, puisqu'en se liquant avec lui, il pouvait espérer de reprendre en France les provinces dont avaient joui ses ancêtres; au lieu qu'en se liquant avec François I, il ne pouvait rien gagner en Allemagne, où il n'avait rien à prétendre.* Non erat adhuc mutata rerum facies.

n) Iam hoc THUANUS agnovit, l. c. pag. 29. estque e pacis tabulis clarum, quas vide in *Recueil des Traités de Paix*, par LEONARD, Tom. II. p. m. 430. seq. et
Z L Z

Huius tam subitae rerum conversionis undenam du-
cendae causae sint, vix certo potest constitui: hoc, si quae
in Annalibus leguntur diligenter conferas, facile intelligitur,
fuisse mutatis tam repente Caroli consiliis aliquid, quod
eventurum ille non putarat; nam neque induciae pacem
praecefferant, et quae, expugnato Sandefirio, Franciscus
rex, ad Aggerem oppidum (*la Chauffée*), paci componendae
propofuerat, o) ea aspernabatur Imperator, atque eludebat.
Nos, primum Scriptorum super ea re coniecturas propone-
mus, dicturi deinceps quid nobis videatur.

Quod, metu violentorum consiliorum Caesaris, suffi-
nendo bello coaluerat Foedus Smalaldicum, dum Caro-
lus Turcis Gallisque debellandis intentus esset, insigniter
creverat; foederati etiam Principes, Henricum iuniorem,
Brunsvici Ducem, infensissimum Lutherani nominis hostem,
principatu avito depulerant, videbaturque omnis Germania,
civili bello, quod est bellorum omnium atrocissimum, mox
arsura. Ut tumultui occurreret Imperator, haberetque
Gallo ab armis discedente hoc certiore de foederatis spem
victoriae, aiunt, subito ad animum pacis consilia admisisse;
esseque hanc inopinatae pacis Crepiacensis veram causam. p)

No-

in Corps diplomatique par DUMONT, Tom. IV. P. II.
p. 279. seq.

o) *Convenere primum inter Vitriacum ac Catalaunum —, ac quaedam pacis fundamenta iecerunt, nec tamen quicquam certo pronunciarunt: verba sunt BELCARII l. c. pag. 761. 762.*

p) Haec plerorumque recentiorum Scriptorum opinio est. Itaque et VOLTARIUS l. c. pag. 37. *Le Luthéranisme fit alors le salut de la France, et la servit mieux que les Turcs, sur qui le Roi avoit tant compté. Les Princes Luthériens d'Allemagne s'unissoient alors contre Char-*

Nobis aliter videtur. In Comitibus Ratisbonensibus anni 1541. Imperator, turbis Germaniae sedandis, Concilium proposuerat, a Paulo III. convocandum in Germania; quod si ille detrectaret, Nationali Concilio, aut eius loco in Comitibus, dissidiorum causam omnem decisam iri. Ex quo istud haud difficulter intelligitur, nondum eo tempore Carolum de vi adhibenda cogitasse. Pax Crepiacensis d. XVIII. Sept. a. 1544. coaluit: die XIX. Nov. e. a. Pontifex Max. Concilium Tridentinum indixit, quod an accepturum essent Protestantes nondum scire Carolus poterat: anno demum 1546. cum in Ratisbonensibus Comitibus Concilium istud omnino renuerent, arma ab eo expedita legimus. Cum igitur in agro Parisino esset Carolus anno 1544. cum quidquid Lutetiae esset fugam circumspiceret, quidvis potius, atque inopinatum quiddam, quam belli in Protestantes consilia, (nam et exercitum illico dimisit,) a tam glorioso victoriarum cursu Imperatorem tam repente revocasse credendum est. Quid enim opus erat ea festinatione ituro in Protestantes post biennium? cur acceleranda

Zzz 2

randa

*Charles - quint, dont ils craignoient le Despotisme; ils étoient en armes; Charles pressant la France, et pressé dans l'Empire, fit la paix à Crépy en Valois, pour aller combattre ses Sujets en Allemagne. In his multa sunt perperam dicta. Nam primum quod de Lutheranismò dicit, saluti Galliae fuisse, id mox confutabimus. Quod de modo ponit de Lutheranorum foedere, deque armis, id non debuorat arcere Carolum a Tunetana atque Argensoli expeditione, (nam utramque praecesserat;) quomodo nunc, cum esset ad portas Lutetiae, movere potuit, ut bellum, tanto apparatu coeptum, tam repente componeret? Neque Status Imperii Germanici, ut vocant, quemadmodum Voltarius extremo scribit, sunt *sujets de l'Empereur*. Gallicismus hic est, Iuri publico Imperii adversus.*

randa pax, cum intra paucos dies, Galliae regia occupata, fors Francisci regis, quamvis durissima, videretur in manu atque potestate Caroli futura. q) Non haec eo dicimus, quasi nesciamus, quo animo in Protestantes Imperator fuerit, aut quae debellandis iis, immutandaeque Imperii formae, consilia ceperit. Istud volumus, inde non effici, quod vulgo putant; neque adeo quaerendas in hoc pacis tam festinatae causas esse. Sunt quidem, non diffitemur, in ipsis pacis tabulis, quae primo intuitu esse praesidio illi opinioni videantur posse: sed pensitatis diligentius clarum fit, eo pertinere verba illa, ut utriusque paciscentium auctoritate et precibus moveretur tandem aliquando romanus Pontifex ad instituendum Concilium; qua via restitui Germaniae concordiam posse, longe ante Imperator, atque omnino sibi persuaserat. Agnovit hoc BARRIVS V. Cl. r); immo agnovisse iam tunc temporis Paulus III. censendus est. Nam inter-

q) Male igitur PETRVS SVAVIS, in Hist. Conc. Trident. L. II. *La guerra trà l' Imperadore ed il Rè di Francia non durò longamente, perche Césare conobbe chiaro, che restando egli in quella implicato, ed il Fratello in quella contra Turchi, la Germania si avanzava tanto nella libertà, che in breve il nome Imperiale non sarebbe stato riconosciuto.* Nebula in pariete! quis est Germaniae Principum, qui legitimum Caroli Imperium tunc temporis recusavit?

r) *Et pource que cette dite paix, (ita est in tabulis pacis.) se fait et fonde pour le service de Dieu notre souverain créateur, réduction de notre sainte Foi et Religion en union chrétienne, et obvier à l' extrême danger et hazard, ou elle se trouve, et afin de parvenir à la générale pacification d' icelle; — pour procurer d' achémier et conduire la dite réunion, selon et par tous les meilleurs moiens et expéditions, qu' ils aviseront par ensemble convenir à si bonne et sainte oeuvre. — conf. BARRIVM l. c. pag. 528.*

interiecto a pace Crepiacensi quatuor hebdomadum intervallo, ne aut flecti precibus, aut cogi paciscentium auctoritate videretur, Concilium ultro indixit.

Sed neque illorum verior opinio est, qui propterea tam subito Carolum putant ab armis discessisse, quod, quocumque veteres similitates gerebat, Henricum regem vellet destituere, etsi foederatum, atque perniciosi dolo deludere. Profert haec talia RAPINVS THOYRAS, s) Scriptor caetera luculentus, et gravis, in eo tamen in Imperatorem iniurius, quod fraudem ei tribuit, a qua immunem res omnis, uti gesta est, loquitur. Ingenue BELCARIVS: t) Sandefrio, ait, profectus Caesar, Vitriacum iter instituit, ubi Anglum, quin prius Bononia Montrelloque potivetur, haud ultra progressurum rescit: hinc illi, ut pacis stare, Lutetiamque properaret, per Antonium, Granvellani Cancellarii filium, denuntiavit: sin in sententia perseveraret, nec inde abduceretur, saltem ut integra amicitia, foedereque inviolato, sibi, ut cum Gallo pacisceretur, indulgeret: — quum indulgisset Anglus, de foedere serio agi coeptum. Igitur et FERRERAS u) recte eius legationis meminit, qua causas mutati consilii nuntiare Henrico Imperator instituerat, additis precibus, pateretur, salvo tamen foedere, agi de pace cum rege Francisco. Respondisse Anglum ad haec, licere Imperatori, si ita videretur, cum Gallo transigere, modo ne foederati incommodo id fiat. Patet ex his, prudente atque sciente Henrico, quod negat RAPINVS, Crepiacensem pacem, neque adeo ullius fraudis interventu, coaluisse.

At idem iste FERRERAS, dum fraudis suspicionem a Carolo amolitur, aliam videtur in magnanimitate Principis istius pacis causam invenisse. Ait igitur, x) Imperatorem, cum esset apud Sueffiones, venissentque ad eum qui nomine Francisci regis pacem peterent, haud gravatim annuisse, propterea quod satis eo bello se gloriae consecutum, Gallo

Z 2 3

ad

s) Hist. Anglicae Vol. IV. vers. german. p. 488.

t) l. c. pag. 761. sequ. u) Rerum Hispanicar. Vol. IX. vers. germ. pag. 284. seq. x) ibid.

ad pacem expetendam adacto, existimaret. Sed non ita existimasse, ex eo potissimum intelligitur, quod, quas ad Aggerem oppidum (la Chaussée) Franciscus pacis condiciones proposuerat, eas non multo ante, quam in agrum Sueffionensem exercitum duceret, confidentissime respuerat; nondum enim deciderat de spe capiendae Lutetiae, quam sexennio ante, hospes, liberaliter acceptus, viderat. Ex quo effici cogique potest, moderatis Caroli consiliis, non profecto animi magnitudinem, non vota Francisci, sed longe aliud quid, quod mox dicemus, ansam dedisse. Scilicet, ad regiae Gallorum portas magnanimitatis documenta hostem eum daturum credemus, qui aegrotante in captivitate Francisco, opportunissimo loco, atque in Pactis Madritensibus non dederat. Hoc credemus, scilicet!

Quae igitur tandem causa subest, quamobrem tantam celeritatem in componenda ista pace Carolus adhibuerit? Dicemus nunc. Iam istud in confesso est, cupidissimum militaris gloriae Carolum omni tempore fuisse. Haec eum ambitio difficillimis expeditionibus, haec bellis continuis distinuit. Secunda fortuna fere constanter usus, ad extremum occupare nutantem solebat, ut se subduceret adversae. Igitur repente nonnumquam mutasse consiliorum rationes legimus, nulla alia de causa, quam ut parceret gloriae suae, eamque intenderet tum, cum quisque alius, tenax propositi, amissurus erat. Atque huc profecto, si quid videmus, et Crepiacensis pacificatio pertinet; quam ex alio fonte fluxisse, diligenter pensitato rerum gestarum ordine, induci ad credendum non possumus.

Lucemburgo recepto, commercium ad Mosam Caesar, mox et Lutiacum, Barrensis principatus oppidum, haud difficulter expugnauerat. Haesit deinceps, propter Matronam, ad Sandesirum, in septimam hebdomada; neque urbem eam, nisi honestissimis conditionibus, multisque suoribus amissis, in ditionem redegit. Eo spatio, accersitis e Pedemontio, ex Helvetia item et Grisonibus, auxiliis, ita accreuerat, Delphino
duce,

duce, Gallorum exercitus, ut quadraginta millia militum contineret, essetque Caesariano par, copiarum numero et virtute. *y)* Id iam ad Sandefirium Imperator compererat. Praeterquam enim quod continuis Gallorum e proximo assultibus urgeretur, videretque undique se commatu interclusum ante, quam ea urbe, medio Augusti, potiretur: poterat etiam ex eo prospicere, si ipse vellet cum exercitu progredi ulterius, tentandae Lutetiae, quid essent deinceps Galli pro patria, quid regiae tuendae, ausuri; et quam difficile esset futurum, si quid adversi evenisset, per devastatum ab Henrico Delphino circum regionem omnem, frigore et imbribus saeviente autumno, referre castra, collocareque intuto. Et re vera metuere haec mala Caesarem coepisse, etsi ad Vitriacum agmen promovit, ex eo intelligitur, quod admisisse iam tum ad animum pacis contilia videbatur: nam et Henrico, Angliae regi, foederato suo, significavit per Legatum, *z)* *exercitum suum Sandefiriana oppugnatione attritum, multis Hispanis caesis, multis item Germanis dilapsis, vix Gallico, Helveticis auxiliis auxilio, parem esse; tantum abesse, ut de potiunda Lutetia sperare debeat.* Actum subinde de compositione ad Aggerem, (la Chaussée): sed incassum. Fraudes feminae intervenerant; ita ut videretur eius beneficio, an maleficio, Carolus faventis fortunae obsequium experturus iterum. Qua enim frumenti inopia laboraverat, eam ista refarcivit, proditis Pernaci et Castris Theodorici granariis. Rem omnem BELCARIi verbis narrabimus. Ita vero ille: *a)* *In Francisci aula duae erant factiones; altera Henrici Delphini, altera Aureliani, natu minoris, partes sequebatur. Huius princeps erat Anna Piffelva, Stempensis reguli uxor, (Madame d'Estam-*

y) BELCARIUS l. c. DANIEL, l. c. pag. 540.

z) Verba sunt BELCARIi l. c. pag. 751. conf. Mémoires de LANGEI, L. X, DANIEL l. c. pag. 543.

a) l. c. pag. 762. conf. HEUTERUS L. XII. c. 4. SLEIDANUS L. XV. p. 439. DANIEL l. c. p. 544. seq. HARRIS l. c.

stampes.) *Francisco ab ineunte adolescentia in deliciis habita, quae zelotypia quadam adversus Dianam Pictaviensem, Delphino, licet provec̄ta admodum aetate, imprimis charam, sese Aureliano addixerat; cuius vel cum Caesaris filia, vel ex fratre nepte, matrimonium, et cum matrimonio Mediolanensem principatum, aut Belgicarum provinciarum imperium dotale sperans, omnia Francisci consilia Caesari, quasi Aureliani iam socero, ut mulieres nimis credulae esse solent, aperiebat: horum interpres erat Nicolaus Longavallus Bossius, acuto quidem, sed maligno ingenio praeditus. Magna commeatus penuria laborabat Caesarianus exercitus, quem undique Gallicus equitatus vel avertebat, vel corrumpebat. Hinc non longe a Catalauno, secundo Matrona, Caesar incedens, ad extremas prope difficultates devenerat, nisi uberrimum Epernaii ad nostrum exercitum alendum comportatum commeatum, et necdum pontem introrsum, Longavallius indicasset. — Isidem artibus,*
et

l. c. pag. 524. RENALDVS l. c. pag. 210. sequ. posteaquam narrasset, Etampiam, quam deperibat Franciscus, invisam Delphino, id operam dedisse, ut haberet mortuo rege certum suffugium; igitur Delphini fratris, Aureliae ducis, partibus studuisse, clam Caesarem de pace appellasse, Aureliae ducem filiae vel nepti, Belgio vel Mediolano dotandae, maritum commendasse: haec posteaquam narrasset, subiungit: *On ne pouvoit guères se flatter d'arracher ce sacrifice, lorsque le peril de l'armée Imperiale en fit hazarder la proposition: elle fut acceptée, parceque on l'accompagna de la promesse, de rendre les Espagnols maitres des magasins que les Francois avoient formé pour leur subsistance. L'intrigue fut en effet si bien conduite, qu'on ne soupçonna rien, et que l'Empereur se vit, sans avoir couru de risque, en possession d'Epernay et de Chateau Thierry, ou étoient toutes les munitions de guerre et de bouche.* FERRERAS de his feminae fraudibus altum silet, forte quod putabat Carolo opprobrio futuras: debebat tamen meminisse illius: *dolus an virtus, quis in hoste requirat?*

et ut Theodorici castrum, satis opulentum oppidum, eidem fluvio adiacens, in Caesaris potestatem veniret, procuravit. Hic propter commeatus distributionem, gravis inter Germanos Hispanoque seditio exarsit, ut vix a praelio abstinere. Etsi vero his artibus ingens frumenti vis Carolo obtigit, neque ea tamen diu suffecit agmini famelico; et Etampia, quod proderet deinceps non habebat. Caesar igitur, circumfossus ab exercitu Gallico, qui omni commeatu prohibebat, ductis per agrum Meldensem copiis, ad Sueffionem venit. Vix ibi constiterat, iterum in castris fames b); nec supererat ulla spes evitandae impofterum: et iam ad castrum Theodorici magna erat militum super frumenti dispensatione conflictio, ventura certo certius ad seditionem, ubi nihil esset futurum omnino quod distribuatur. Interea Gallici Legati, (Eleonora reginae, atque Aurelianensis factionis continuo hortatu, victo, etsi difficulter, re ipsa prodito rege.) pacis consilia redintegrant. c) Ad haec, ancipiti pressus periculo Imperator

b) DANIEL l. c. pag. 546. BARRIUS l. c. pag. 528. RAYNAL l. c. p. 214. et alii.

c) Adscribimus verba BELGARII l. c. pag. 762. ut, quibus artibus effectum id fuerit, plene intelligatur. Caesar, ne commeatu prohiberetur, ad Sueffiones iter intendit; ab Aurelianensibus, hoc est ab iis, qui Aureliani partes sequebantur, de regis consiliis, (quem illi, obiectis multis periculis, partim veris, partim inanibus, ad pacem cum Caesare quavis ratione faciendam instigabant,) diligenter admonitus. — Deinde accessit rex Aurelianensibus, pacem, licet iniquam, accipere consulentibus, ac tandem vehementi importunitate persuadentibus; quam Gabriel Gusmanus, sodalis Dominicanus, reginae Eleonora nomine procurabat. Contra, qui a Delphino stabant, iniquas pacis condiciones admittendas non putabant. Postremo rex in priorum sententiam concessit, Anna Pissleuva, aliisque eiusdem factionis urgentibus. Missus est ad Sueffiones Claudius Annebaldus Amira-

rator Carolus, haesitare ne poterat? Certe opportuna locutus est Ludovicus Alamanus, Florentinus, *d*) altero de pace colloquio: facilem eam pacis compositionem futuram, quod Imperator ea difficulter careret, Franciscus autem rex omnibus votis expeteret. *Nec credideris*, ait LIVIVS, *ullum populum, aut hominem, in ea conditione, cuius cum poeniteat, diutius, quam necesse sit, mansurum.* Igitur et Carolus repente fortunam in consilium vertit, ita, ut Francisci regis precibus dedisse videretur, quod dedit sibi *e*); atque ut, sine iactura gloriae, capiendae diripiendaeque Lutetiae consilium abiiceret tum, cum iam exsequi non posset.

Ex his, si quid videmus, defendi probabiliter putamus coniecturam nostram posse, necessariam Carolo pacem ad Crepiacum, neque aliam eius faciendae causam fuisse, quam quod fatisceret per inopiam exercitus: igitur famem. Cunctandum hic non erat; adeoque repente transactum. Sed haec haecenus. GEOR.

Amiralius, cum Nullio, supplicum libellorum magistro. — His itaque internuntiis pax Crepiacensis coaluit, quam Galli, quod Imperatoris atque Eleonorae Confessariorum artificia praecesserant, nominant *la paix des Confesseurs*. Tamen unus Confessariorum, Gabriel Gushmanus, opera sua alapas emit a Nullio, et repente quidem: vid. *Observations historiques et politiques sur les Traités des Princes, par AMELOT de la HOVSAYE, Tomo I, Collect, Leonardi pag. 78.*

d) vid. AMELOT de la HOVSAYE l. c. pag. 76.

e) Recte RENALDVS l. c. pag. 211. *La retraite de l'Empereur devint presque impossible par les savantes manoeuvres de l'armée Françoise. Il étoit peut-être à la veille de périr ou de se rendre prisonnier, si la même main, qui l'avoit sauvé, ne l'eut sauvé encore.* Atque hinc, cur Henricus Delphinus paci illi solennibus formulis intercesserit, intelligitur: v. LEONARDVM T. II. pag. 449. et BVMONT T. V. pag. 295. quod exemplum deinceps Curia Tolosana secuta est.

GEORGII HENRICI BORTZ, MATHES. PROF.
 Publ. Extr. Lips. et Coll. b. Mariae Virg. Collegiati, de
 insigni Semioticae Matheseos usu in Geometria
 et Physica Disquisitio.

Semioticae Matheseos nomine lecto, nemo non colligit, signifi- Tab. IV.
 cari eo omnem praeter verba ac voces signorum ac legum
 complexum, qui requiritur ad quantorum limites determinan-
 dos. Vocari posset Logica vel doctrina signorum, eiusque est,
 characteres quantorum commodissimos invenire, certisque le-
 gibus ac regulis dirigere. Quamvis vero ipsa haec quanto-
 rum signa sint arbitraria, atque ab arbitrio hominum pen-
 deant; quantum tamen ingenii, quantum acuminis requirant,
 multis ex historia Semiotices doceri posset exemplis. E plu-
 ribus utar hoc: denotet A quantum, quaeratur constituta mul-
 tiplicationis lege, ut in producto iuxta se ponantur factores
 nullo interposito signo, centesima ipsius A potentia; quan-
 tum ea spatii capiet? e contrario electa ad eandem quanti-
 tatem designandam litera minuscula a , et assumpta unitate ceu
 exponente dignitatis primae, binario secundae, n potentiae n
 tae, quam commode exhibebitur ea per a^{100} ? quam facile
 nos eiusmodi notatae potentiae deducunt ad arithmeticae
 potentiarum, insignem Semiotices Matheseos partem? quam
 breve eo pandetur iter ad reducendas potentias fractionum
 exponentium ad integras et tandem ad eas exprimendas,
 quoties opus est, per Logarithmos? Signorum horum vis
 ac commoditas in eo maximopere elucet, ut electis signis
 primitivis, aliis ad quanta cognita, aliis ad quanta incognita
 denotanda, quae notionum vices sustinent, simplicissimae in-
 veniantur regulae, omni, quo fieri potest, modo ea coniun-
 gendi, conferendi, separandi, ac signa derivativa, quae pro-
 positiones referunt, eruendi. Certis itaque legibus defini-
 enda est via perveniendi a signis primitivis ad omnia signo-
 rum derivativorum genera, quae scientiarum Mathematica-
 rum profectus requirunt, et iterum eruendi, quoties necesse
 est ex derivativis signis primitiva. Brevibus haec enuntiata
 quam

quam sublimia Semiotices Matheos capita continent? Datis quanti incogniti valoribus seu radicibus, iisque ad zyphram reductis, multiplicando facile itur ad aequationes cuiusvis gradus? Sed quantis artificis opus est ad eruendas ex aequatione cuiusvis gradus radices? nulla difficultate ex quanto, quod ex variabilibus ac constantibus conflatum est, differentiale seu fluxio eruitur, sed ex dato quovis differentiali invenire integrale seu fluentem, est problema, quod eminentissima ingenia inde ab inventa hac nobilissima Semiotices mathematicae parte exercuit, et adhuc exercet. Cum vero in quantis non nisi auctio ac diminutio concipi queant, atque Arithmetices sit, auctionum et diminutionum species determinare, signis commodis exprimere, ac legibus operationes cum iisdem institutas circumscribere: nemo non inde inferet, Matheos Semioticam esse universalem Arithmeticam?

Nulla in veterum Geometrarum scriptis vestigia huius scientiae apparent, quae post *Vietae* demum tempora *Hariotti* ac *Cartesii* opera effloruit, ac a Leibnitio et Newtono, aeternis in Geometria nominibus, infinitorum quantorum semiotica inventa, insigniter aucta adhuc quotidie, ut ex Arithmetica finium aliorumque quantorum a circulo pendentium cuius harum rerum perito constat, continua capit incrementa. Primi mortalium, qui notiones quantorum attentius evolventes, ea ad classes reducerunt modumque praescripserunt, quo intellectus in eorum dimensione dirigendus, nulla alia, nisi communi illa Semiotica, quam reliquae scientiae ac vita communis adhibent, quaeque vocibus ac verbis continetur, usi, omnes ingenii vires eo direxerunt, ut paucis terminis, qui Mathesi essent proprii, ad designandas ideas distincte evolutas excogitatis ac exacte definitis omnem quantorum disciplinae certitudinem ac evidentiam, quam quidem intellectus requirere posset, conciliarent. Quanta h. e. lineas, superficies, corpora schematibus iis similibus, ut ea, cum talia, qualia revera sunt, sola ratione cognosci possint, imaginationi ac sensibus quodammodo exhiberent, repraesentarunt. Sumptis deinde paucis notitiis communibus, quas axiomata vocant,

vocant, et de quarum veritate nemo sanus ambigere potest; Methodo synthetica, scientiam quantum novis propositionibus locupletare allaborarunt. Praecipuum in hac methodo, hoc est, ut a simplicissimis orsa principiis non interrupti ratiocinii, quod nulla propositio indemonstrata ingreditur, vi planissima faciat, quae ab omni cognitione remota videbantur. Superbiverunt hac methodo primum conscripta Elementa Euclidis, Viri vere Philosophi, ac inde ipsa methodus *Euclidea* dicta. Magnam ea et ingenii et acuminis et memoriae vim requirit. Quo a primis principiis remotiores propositiones ea arte demonstrandae: eo maior propositionum demonstratarum apparatus ita cognoscendus, ut eum quasi coram intuearis, singularumque nexum cum propositione demonstranda perspicias. Quanta hypotheseos resolutione, quam circumspicere singularum eius partium cum veritatibus indubitatis comparatione, quanta illatarum inde conclusionum inter se et cum veritatibus, quarum nulla precario sumpta ac indemonstrata, collatione opus est? Nescit Geometra ingentes ratiociniorum catenas, quarum altera ex altera dependet, donec inperturbato ordine ad id perveniat, quod sibi demonstrandum proposuit. Legant, qui haec capere velint, veterum Geometrarum monumenta: vel si haec desint, nostrum quondam *Hausenium*, Parte II. Elem. Geometriae, in qua ex lineis harmonice se secantibus proprietates curvarum conicarum hac methodo demonstrat. Quod si ea cogitatione comprehensuri sint, certus sum, eos dubios futuros, utrum magis certitudo ac pulcritudo systematis admiranda, an ingenii Hauseniani vis, quod illud tanta ratiociniorum, quorum alterum vix alteri salvo ordine vel praeposueris vel postposueris, mole extruxit? Cum itaque habeat haec methodus, quo animum sua pulcritudine percellat, et in sui admirationem rapiat, ecquid mirum, eam veteribus Geometris solam fere placuisse, et recentioribus quibusdam, Anglis imprimis, adhuc adeo placere, ut vix aliam in Mathesi ferre possint? Et profecto, si qua ratione assensum extorquet, propositionibusque certitudinem conciliat, eadem etiam artificia

cia inveniendi pariter recluderet, nec Mathesis quotidie nova caperet augmenta, nullus dubito, quin sola digna haberetur, qua omnes veritates mathematicae proponerentur.

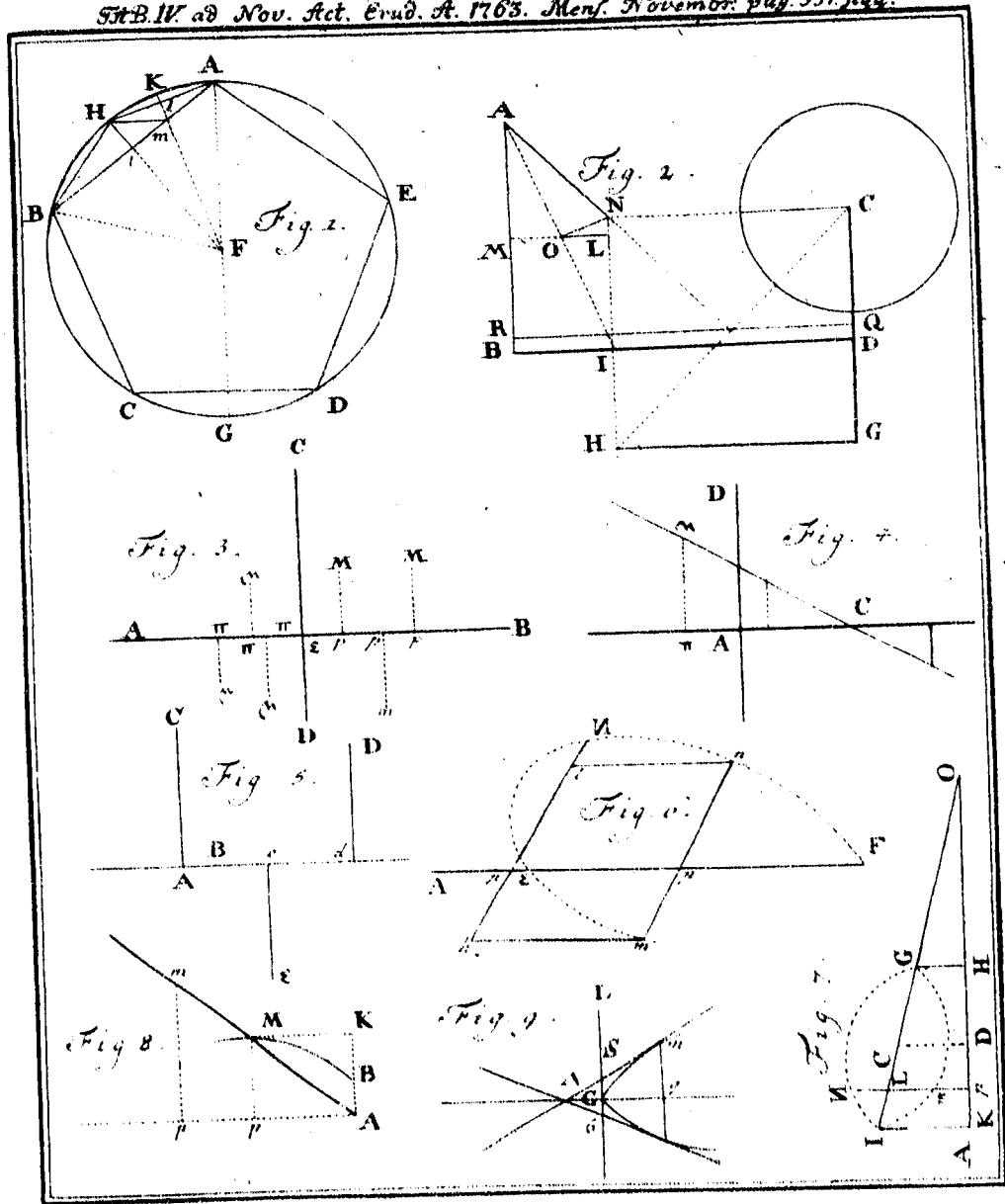
Sed mature, et quidem iam Platonis temporibus, Matheseos cultores, quibus non fatis erat propositionum mathematicarum inventarum certitudinem, systematisque, in quod redactae, pulcritudinem mirari, et consumpta demum maxima vitae parte in iis addiscendis tentare, utrum ex combinatione veritatum cognitione comprehensarum aliquas incognitas eruere possent, de alia commodiori methodo solliciti erant. Sublimi illo sensu, quod ex gaudio inveniendi proprio Marte etiam illas propositiones, quas se inventuros non expectarunt, incitati, Analysin Geometricam invenerunt. Haec quaesita ut inventa ponit, ex iis consequentias eoque deducit, donec ad propositiones perveniat, quae axiomatum loco haberi possunt, et sua radiant veritate. Luculenta huius methodi in scriptis Geometrarum vestigia occurrunt, ac eiusdem iterum *Hausenii* Part. I. Elem. proposit. XCIV. sequentibus ac Parte II. plures exhibuit. Satis haec methodus praedicari nequit. Ea animum ad conditiones Problematis attentum reddit: ea assidua diagrammatum consideratione pulcritudinem sola ratione cognoscendam, et dependentiam quaesitorum a cognitis ac datis ad ignoti evolutionem dirigit. In Problematis levioribus, qualia in *Hausenii* Parte I. Elem. Geom. occurrunt, haec ignoti ad cognita deductio ratiocinii vi, quod plerumque rationibus, proportionibus, aliisque subsidiis Geometricis fit, facili negotio peragitur; sed in difficilioribus haec incogniti evolutio res est immensi laboris. Qui haec intimius cognoscere voluerit, sumat, ut hoc levi e pluribus adhuc gravioribus utar, ex *Analyfi Dioptrica* magni *Geometrae Kaestneri*, problema III. atque tentet veteri *Analyfi Geometrica* radii ex Axis puncto incidentis in corpus pellucidum sphaerice terminatum medii densioris, quod tenuius undique ambit, post secundam refractionem

tionem non solum focus determinare, sed et leges aberrationum a figura ortarum invenire. Quas ingentes sentiet difficultates? Aut totus itaque fallor, aut haec ingens difficultas in evolutione incognitorum in difficilioribus Problematis illud ipsum fuit, quod occasionem dedit inveniendorum signorum, quibus proportionales, aliaeque quaesitorum et cognitorum rationes Analyseos mathematicae veteris ope elicita designari; iis designatis totum Problema in signa transponi, et ad aequationes reduci; hac reductione facta ratiocinia ex schematici cum universo saepe apparatu Geometrico non sine ingenti animi defatigatione continuanda plane seponi possent, ut ne ad significatum quidem eorum animus attendere opus haberet, donec reliquum negotii, ope regularum Semiotices, quae ratiociniorum vices sustinent, terminetur, ac ad felicissimum finem perducatur. Egregie signorum eiusmodi, quibus via perveniendi ad quaesitorum per cognita ac data determinationem, supra quam dici potest, facilitatur, inventio successit.

Palmarium in Semiotica Matheos eo redibat, ut conditiones auctorum et diminutionum, quae sibi oppositae, oppositis signis exprimerentur. Id factum est, cum notata una quantitas, siue fuerit cognita siue incognita, per +, ei opposita per — designaretur, ipsae vero quantitates per litteras alphabeti signarentur. Sumptis itaque pluribus signis primitivis, e. g. + a: — b; + c: — x ex Legibus quantitatum oppositarum summae (a — b + c — x) differentiae (a + b — c + x) producta + abcx, potentiae + aⁿ, — bⁿ, quarum posterior notante n numero pari +, et impari —, notanda, facile formatae: ex summis, ex productis, ex potentiis extrahio r suscepta ac existente n numero pari, si negativae simul sumtae & positivis, ad quantitates imaginarias ventum est. Pari arte signis ac legibus constitutis reliquae quantitates universales, quarum progrediendo nova genera detecta, legibus subiectae. Sed Matheos Semioticae multo maior labor sustinendus erat, ne, cum hoc apparatu instructa Proble-

blematis solvendis se accingeret, eius multitudine opprimeretur. Non enim aequae ac in Methodo synthetica a cognitis ad incognita in ea fit progressus: sed inventionis opus a permixtis inter se cognitis ac incognitis quantitibus initium capit. Non poterant non itaque ii, qui prima huius Analyseos recentioris experimenta instituerunt, inventa aequatione ad magis composita ac complicatiora signa deduci, quae reductione indigebant. Quemadmodum inventio aequationis, et qua denominationes quantorum eam ingredientium, et qua eius fundamentum, tota ab ingenio ac arte eius, qui Problema solvit, dependet; ita in resolutione eiusdem, licet regulis generalibus dirigatur, multum in casibus specialibus iterum dexteritati resolventis relinquatur. Reductionis aequationis negotium in ipsis Semiotices Mathematicos initiis facillime successit, ubi Problemata ad aequationes primi gradus redibant. Multo vero difficilius, si eadem ad IIdi gradus aequationes ducerent; superatae tamen antiquis iam temporibus difficultates a Luca Paciolo circa annum 1494. quoad resolutionis negotium. Quanto vero tempore usus radicum negativarum, tum in primi, tum IIdi ordinis, reliquorumque, aequationibus occurrentium, latuit? et quantis difficultatibus obsepta erat resolutio aequationum IIIIdi ordinis imprimis casus illarum, quem irreducibilem vocant? donec tandem profundissimis speculationibus summorum in hac arte virorum demonstratum est, omnes aequationes inferiorum aequae ac superiorum ordinum oriri ex multiplicatione simplicium aequationum ad zypfram reductarum tot, quot habet incognitae supremae aequationis ab omni irrationalitate ac fractionibus deliberatae exponens unitates, hinc quadratica ex duabus, cubica ex tribus etc. aequationibus simplicibus constant. Hae vero radices, quas aequationes tenent, possunt esse reales, positivae vel negativae, eaeque commensurabiles, quas etiam racionales dicunt; vel incommensurabiles, seu irrationales, possunt etiam esse imaginariae. Utar his

$$x^2 + 5x^3$$

$$x^3 + 5x^2 - 2x - 24 = (x-2) \cdot (x+3) \cdot (x+4) = 0$$

$$x^3 - 2x^2 - 13x + 6 = (x+3) \cdot (x^2 - 5x + 2) = (x+3) \cdot$$

$$\left(\frac{x+5-\sqrt{17}}{2} \right) \cdot \left(\frac{x+5+\sqrt{17}}{2} \right) = 0$$

$$x^3 - 3x^2 + 6x - 4 = (x-1) \cdot (x^2 - 2x + 4) = (x-1) \cdot$$

$$\left(\frac{x-1+\sqrt{-3}}{2} \right) \cdot \left(\frac{x-1-\sqrt{-3}}{2} \right)$$

vel generalissime $x^m + r x^{m-1} + q x^{m-2} + r x^{m-3} + \dots$
 $\pi x^{m-n} + \rho x^{m-n-1} + \dots + f x^2 + t x + u = (x-a)$
 $(x-b) \cdot (x-c) \dots$ tot simplicibus eiusmodi factoribus, quot m habet unitates. Quantis moliminibus demonstratae sunt regulae generales eruendi ex quavis aequatione data radices, si quas habet, rationales: irrationales? quanto ingenti labore *) investigatum est, ut, quemadmodum primo statim intuitu ac consideratione ex exponente incognitae supremae numerus radicum, h. e.posito exponente $= m$, numerus terminorum, $(m+1)$ et ex successibus ac permutationibus signorum, quibus aequationis termini iuxta ordinem exponentium ordinatae affecti, numerus radicum positivarum etc. constet: ita etiam ex eiusmodi consideratione statim innotesceret, utrum aequatio habeat reales an imaginarias radices. Porro demonstratum est: supra indicatae universalis aequationis et consequenter omnium, sumptis radicum quantitibus oppositis

- p . Coefficientem $m-1$ f. II di termini $=$ summae radicum
- q . - - - - $m-2$ f. III ti - - - $=$ summae productorum ex singulis binis
- r . - - - - $m-3$ f. VI ti - - - $=$ summae productorum ex singulis ternis
- .
- .
- .
- .
- .
- .
- u $m-n$ f. ultimum terminum $=$ producto ex omnibus radicibus. In

*) Vide Colin Maclaurin, Algebra, Sect. II. Cap. XIII.
 B b b b

In nulla aequatione ita exhibita apparent radicalitates, quia tum factores irrationales, tum imaginarii, qui semper pari insunt numero, ad factores rationales quadraticos reducuntur. Tandem imaginariae ad formam $M + N\sqrt{}$ — 1 reductae, qua reductione insignis harum quantitatum usus innotuit, et fines Semiotices Matheseos prolati. Ingens liber conscribendus esset, si hi progressus Semiotices Matheseos iusto ordine exponendi, ac singula in iis, prouti possunt, rigorosis demonstrationibus firmanda essent. Adeant qui haec scire volunt, *Analyfin fin. Celeb. Kaestneri*, qui haec si quis unquam solide demonstravit *), simulque in *Elementis analyseos infinitorum Semioticam infinitorum quantorum* luculenter ac copiose exposuit.

Mihi haec sufficiunt, ut aliquam lectores consequantur ideam eius scientiae, ob quam in virorum alias eruditissimorum censuram incurrunt Matheseos cultores. Probe hi quidem erga scientias bene affecti viri norunt, interesse generis humani, Geometriam, Mechanicam, Astronomiam, artem nauticam, reliquasve Matheseos adplicatae partes, cognitae perspectasque esse: probe norunt, interesse generis humani, ut hae scientiae, quibus potentia viresque hominum nituntur, tam late, quam fieri possit, propagentur. Id vero se nescire fatentur, cur, quo quis Mathesi sit magis addictus, tanto magis noctes diesque excolendae Matheseos Semioticae impendat, mundusque voluminibus non nisi literis ac characteribus repletis obruatur? Quare nihil iis magis usitatum, quam ut contra eandem, tanquam subtilem inanemque artem, quae solius ingenii ostentandi temporisque fallendi gratia immenso labore suscipitur ac colitur, magno animi fervore declament. Idque eo efficiunt, ut inter nostrates vix unum vel alterum exorare possis, qui ei addiscendae se accingere velit. Magno itaque cum studio expressi vestigia, quibus ingenium humanum in eruendis verita-

*) Confer eiusdem Viri Cl. *Dissert. de Theoria radicum in aequationibus*, Lipf. 1739. habitam.

veritatibus Mathematicis incessit, quaeque promendo Geometriam ad eam amplitudinem perduxit, quam hodie admiramur, ut, si forte haec legere dignentur, intelligant, nullam esse compendiosam viam ad addiscendas, quas colunt, ac amant, aut saltem amare praeseferunt, Matheseos omnes partes, eas excolendas, atque ad Physicam, artes, vitamque communem applicandas, quam eam, quam Semiotica Matheseos sternit. Lente progredimur Methodo synthetica: et ubi una alteraque propositio memoria exciderit, nexus systematis rumpitur, et cum artificia inveniendi in ea lateant, semper fere in discentium numero versandum; Analyseos veteris geometricae artificii instructa ingenia etiam non mediocria, in Problematis gravioris momenti defatigantur, adeo, ut his solis in omnibus scientiis Mathematicis grassari liceat, qui Semiotices Matheseos praesidiis instructi sunt. Magno itaque foenore compensatur iactura illius temporis, quod addiscendae nobili huic scientiae impenditur. Quod ut tanto luculentius Inventuti Academicae pateat, utilitates ex Semioticae Matheseos studio expectandae exemplis illustrabo, ad quas omnia Matheseos capita, in quibus Semiotica applicatur, reduci possunt.

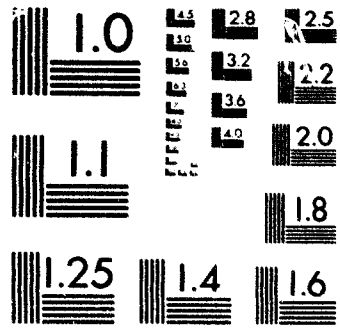
Considerent velim mecum, quantum Geometriae apparatus animo praesentem habere debeant, si methodo synthetica, cuius ideam in addiscendis propositionibus elementum consequuntur plerique, unica propositio cognoscenda. Sumamus quaeso 10. prop. XIII. Elem. Euclidis, quam fig. 1. exprimentam curavi, Demonstratur in ea, latus Pentagoni regularis Circulo inscripti posse latus Decagoni et Hexagoni regularium eidem Circulo inscriptorum esse. Cuius veritatem perspexitur cogitet, necesse est:

Inscripto in Circulo per 11. IV. Elem. pentagono regulari, cuius latus AB ac determinato p. 1, III, Circuli centro F , bifariam secto arcu AB 30. III. ac ductis Chordis AH et HB , sectoque iterum arcu AH bifariam per rectam FK , quae secat etiam rectam AH in I et AB in M .

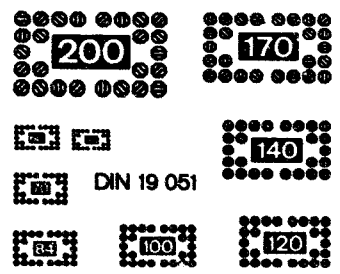
1 AF, BF esse latus Hexagoni regularis
Circulo eidem inscripti

15. III.
2 AH

Bb bb 2

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS 1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1763

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX.88.

2	$AH = HB$ et consequenter esse latus Decagoni regularis eidem Circulo inscripti	29. III.
3	Angulum $A FH = \text{ang. } B FH$	27. III.
4	rectam $AI = IA$	4. I.
5	Ang. $BIF = FIA = \text{rectis}$	def. 10. I.
6	$AI = IH$. et $AIF = FIH = \text{rectis}$	4. I.
7	esse Arcum $ABCG = \text{ar. } AEGD$	def. 17. I.
8	Arcum $CG = GD$ $CG = \frac{1}{2} CD$	3. et 4. Ax. I.
9	Arcum $AH = \text{arc. } CG$.	1. Ax. I.
10	$2 AK = CG$	1. Axiom.
11	$2 BC = 2 \text{ ar. } BH$	1.
12	Arcus CG et BC esse aequales multiplices arcuum HK, BH	1. V.
13	Arcum $BG = 2 BK$	
14	Angulum $BFG = 2 BFK$	33. VI.
15	Angulum $BFG = 2 FAB$	20. III.
16	Angulum $BFK = FAB$	1. Axiom.
17	ΔABF et ΔFBM esse aequiangula	32. I.
18	$AB : BF = BF : BM$	4. VI.
19	$AB \cdot BM = BF^2$	17. VI. . A)
20	$AM = HM$. Ang. $LAM = LHM$	4. I.
21	Ang. $LHM = \text{Ang. } HBA$	5. I.
22	Ang. $LAM = \text{Ang. } HBA$	1. Axiom.
23	ΔHBH et ΔAMH aequiang.	32. I.
24	$AB : AH = AH : AM$	4. VI.
25	$AB \cdot AM = AH^2$	17. VI. . B)
26	Ex A et B) $AB \cdot AM + AB \cdot BM = BF^2 + AH^2$	2. Axiom.
27	$AB \cdot AM + AB \cdot BM = AB^2$	2. II.
28	$AB^2 = BF^2 + AH^2$	1. Axiom.

Eandem diligentiam, quoniam proposito meo admodum conformis erat, in resolvenda hac levi propositione Euclidea adhibui, quam per totum Euclidem adhibitam invenies in editio-

editione novissima Batava*), adeo ut statim ex intuitu pateat, quanta animi contentione ad perspiciendam alicuius propositionis veritatem opus sit. E contrario, instituta levi analysi Geometrica, patet, totum negotium dependere ab inventione laterum decagoni regularis et pentagoni. Illud eruitur facile. Est positio radio Circuli $= a = r(\frac{1}{2}a^2) - \frac{1}{2}a$, quod pono $= b$. Pentagoni vero latus positio $AB = x$ $AG = \frac{1}{2}x$, $GE = r a^2 - \frac{1}{2}x^2$. $FG = a r a^2 - \frac{1}{2}x^2$

eruitur ex $AF^2 = FG^2 + AG^2$.

$$b^2 = 2a^2 - 2ar a^2 - \frac{1}{4}x^2$$

per regulas Semiotices Matheseos est

$$4a^4 - a^2x^2 = b^4 - 2a^2b^2 + 4a^4$$

$$x^2 = 4b^2 - b^4$$

$$\text{Est vero } b = r(\frac{1}{2}a^2) - \frac{1}{2}a; \quad b^2 = \frac{1}{4}a^4 - ar a^2$$

$$b^4 = \frac{1}{4}a^4 - 3a^2r a^2,$$

Ergo

$$x^2 = 4(\frac{1}{4}a^4 - ar a^2) - (\frac{1}{4}a^4 - 3a^2r a^2) : a^2$$

$$= \frac{3}{4}a^4 - ar a^2$$

$$= a^4 + \frac{1}{2}a^2 - ar a^2$$

$$\text{sed } \frac{1}{2}a^2 - ar a^2 = b^2$$

Ergo $x^2 = a^4 + b^2$. h. e. latus pentagoni potest latera hexagoni ac decagoni eidem circulo inscriptorum. Huc pertinent pleraeque propositiones Euclidae, paucis admodum elementaribus exceptis, Archimedeae, Apollonianae, et omnes sublimioris Geometriae, quarum demonstrationes methodo synthetica digestae adeo difficiles, ut summi Viri, cum eas bis terque legissent, omnesque animi vires intendissent, ab earum contemplatione tamen dubii recesserint, an vim illarum totam perceperint, quae ope Semiotices Matheseos tractatae omni difficultate carent, adeo ut ea ipsa facilitas, quam illis

Bbb 3

haec

*) Elemens de Geometrie, contenant les six livres d'Euclide, par Mr. le Professeur Koenig, augmentés de l'onzième et douzième Livre, par L.J. Blaisière: à la Haye 1762.

haec nobilis scientia conciliat, in causa sit, cur eam nonnulli non magni aestiment.

Habet vero ea et exinde singularem commendationem, quod solvendo eius artificii Problemata, in quae pleraque Theoremata converti possunt, non solum Analysis, qua veteres usi sunt, Geometrica abrumpitur, ac intellectus a ratiocinandi contentione requiescere potest; nihilo tamen minus problema ad formulam, omnes casus, de quorum unico tantum mens in ipso inventionis opere cogitavit, complectentem deducitur. Hoc illud ipsum est, quod mirifice percelle-re solet animos illorum, qui id primum in hac scientia animadvertunt. Dabo eius rei exemplum non sublime, sed rem ipsam egregie illustrans. Sit propositum: determinare ac invenire centrum Circuli tangentis alterum Circulum datum magnitudine ac positione in eodem plano ac rectam itidem positione datam ac transeuntis per punctum datum. Satisfactorius his Problematis conditionibus, sigillatim primum, post coniectum, non nisi unius Circuli centrum determinandum quaerit, ac in schematico, qualem figura 2. expressi, vel alio simili ponit inventum esse illud centrum in N. gnarusque Geometriae colligit:

1. Ductas rectas ex Centro ad puncta contactus et ad punctum per quod transit Circulus, h. e. AN , NE , ac NI , esse aequales.
2. Bifariam secta recta ex puncto, per quod transit Circulus inventus, dato ad datam BD perpendiculari in puncto M , ducta per bifariae sectionis punctum recta ML , et iunctis punctis I et A recta; hanc rectam in O bifariam secari. Quia BI parallela MO est itaque $AM: AB = AO: AI$ sed $AM = \frac{1}{2} AB$. Ergo $AO = \frac{1}{2} AI$.
3. Esse $\triangle ANI$ Angulum aequicurum, ac NO esse perpendicularem.
4. Esse Angula NOL et LOI aequiangula, ac proinde
 $NL: OL = OL: LI$ sit $OL = x$ $NL = y$ atque
 $y: x = x: c$ $LI = MB = AM = \frac{1}{2} AB$
 $= c$

Cum

Cum duae sint incognitae, ulterius colliget :

5. Producta recta NI versus H ita ut $IH = EC$ fore $NE + EC = NI + IH$, et connexis punctis H et C recta HC , esse NCH Angulum aequicurum.

6. Demisso perpendiculari CD in rectam datam BD eoque producto donec $DG = IH = EC$, HG parallelam BD esse.

7. Bifariam secta recta CG in Q , et per punctum bifariae sectionis ducta recta QR parallela BD , secare eam rectam CH in P bifariam atque rectam NP fore ad HC perpendicularem et Angula NPK , PKH et NPC similia, consequenter esse

$$NK : KP = KP : KH, \text{ vocatis } BD = 2a \text{ } CQ = QG = KH = b, MR = LK = d. \text{ Erit } PQ = KP = a - x,$$

ac per analogiam inventam

$$d + y : a - x = a - x : b,$$

$$db + by = a^2 - 2ax + x^2.$$

sed $y = \frac{x^2}{c}$ per analogiam Iamam.

Ergo

$$a^2 - 2ax + x^2 = bd + \frac{bx^2}{c}$$

$$c(a^2 - 2ax + x^2) = bdc + bx^2$$

$$ax^2 - bx^2 - 2acx = a^2c + bdc$$

$$x^2 - \frac{2ac}{c-b} + \frac{ac-dcb}{c-b} = 0 \text{ fit } c-b : a = c : \text{ quartam}$$

eam dicatur f erit $f = \frac{ac}{c-b}$: fit porro $a : b = d$: quartam proportionalem eam dicatur g erit $g = \frac{db}{a}$ et aequatio anterior mutabitur in hanc $x^2 - 2fx + (a-y)f = c$

Cumque facile inveniatur inter $a-y$ et f media proportionalis, sitque ea h , erit ultima aequatio

$$x^2 - 2fx + h^2 = 0.$$

Expo-

Exponens ipsius incognitae supremæ, quamvis unius solum in solutionis opere haberetur Circuli inveniendi ratio, indicat posse esse duos huiusmodi circulos, qui Problemati satisfaciunt. A radicibus vero huius æquationis eorum centrorum, ac proinde circularum, specialis determinatio pendet. Radices vero determinantur determinato et signo termini IIdi, et signo termini IIIii: hoc ut fiat, potest esse $c \neq b$ aut $b \neq c$ aut $c = b$. In casu I terminus IIdus necessario —,posito IIdo $-2fx + h^2 = 0$ IIIii termini signum determinatur ex eo, quod $a \neq g$, tum terminus iste necessario +, signabitur: vel $a < g$, tum erit $-h^2$, vel $a = g$, tum iste terminus evanescit. Unde sequentes orientur solutiones.

1. $x^2 - 2fx + h^2 = 0$ radices $(x - f + \sqrt{-h^2 + f^2})$.
 $(x - f - \sqrt{-h^2 + f^2}) = 0$
2. $x^2 - 2fx - h^2 = 0$ $(x - f + \sqrt{h^2 + f^2})$.
 $(x - f - \sqrt{h^2 + f^2}) = 0$
3. $x^2 + 2fx - h^2 = 0$ $(x + f + \sqrt{h^2 + f^2})$.
 $(x + f - \sqrt{h^2 + f^2}) = 0$
4. $x^2 + 2fx + h^2 = 0$ $(x + f + \sqrt{-h^2 + f^2})$.
 $(x + f - \sqrt{-h^2 + f^2}) = 0$
5. $x^2 - 2fx = 0$ $(x = 0)$. $(x - 2f) = 0$
6. $2fx - h^2 = 0$ $x = \frac{h^2}{2f}$

Sollicita hæc omnium casuum evolutio eo spectat, ut insignis ac vix ab aliis Methodis tractandi Mathematica expectandus usus Semiotices Matheseos declaretur. Quantum cognitionis compendium! quantum memoriae subsidium! una formula complexum id, quod ne cogitatione quidem, cum in ea eruenda occupatus eras, intendebas, intueri, quod ad plenariam rei comprehensionem necessarium est, quoque non nisi magna ingenii defatigatione, ac temporis magno impendio,

pendio, alia via cognosceretur, inprimis cum amplitudo scientiae ad ulteriora invitet, ac vita humana artibus admodum limitibus circumscripta vetet quaerere difficiliore via, quod breviori aequae certe invenitur. Quanto itaque aestimabunt aequi rerum iudices eorum scripta, qui e. g. Perspectivam, Catoptricam, Dioptricam, Gnomonicam, aliasque Matheseos applicatas partes, ex vastis voluminibus, methodo synthetica vel veteri analytica digestis, ad eiusmodi formulas et aequationes reduxerunt. Eae formulae sunt profecto fidelissimae interpretes continuitatis Geometricae: eae exhibent scripturae genus, ex quo animus legibus Semiotices Matheseos asuetus legit, et quicquid visui exponi, et quicquid eo comprehendi nequeat, quaeque possibiles, quaeque impossibiles in dato casu condiciones sint. Quam illustria ex Geometria sublimiori exempla huc transferri potuissent? addam unicuique complexum formula $u^4 - 2u^2 - 2b^2z^2 = 0$ cuius ramus expressus fig. 9. Haec ex legibus Semiotices puncta multiplicia concernentibus tractata redit ad hanc:

$$\frac{dz^2}{du^2} + \frac{dz}{2du} = 0 \text{ Eius itaque radices erunt}$$

$$\frac{dz}{du} = 0 \text{ et } \frac{dz}{du} = +\sqrt{-\frac{1}{2}} \text{ et } \frac{dz}{du} = -\sqrt{-\frac{1}{2}}$$

Quae satis indicant, in puncto G adesse triplex punctum invisibile, quod ad eius rami comprehensionem necessarium, quodque non visu, sed ratione, ope aequationis assequitur. Plura dabunt volumina Geometrarum *). Et *Kaefneri* Viri Cl. programmata, ei, qui ea intelligit, auro cariora, satis superque satis declarant, quanti in scientiis Mathematicis ex genuino Semiotices usu progressus expectandi sint.

Tandem venio ad illustrandum Semiotices Matheseos usum longe praestantissimum, qui novissimis demum temporibus

*) *Gabriel Cramer* introduction à l'Analyse des lignes courbes algébriques Chap. XIII.

ribus innotuit. Nobilis haec scientia suis, quas in ante memoratis commodis aliunde mutuo sumpsit, viribus nixa ac suffulta, nobis ad sublimiorem Geometriam viam aperit, et a cognitione longe remotissimas veritates docet. Ex quo enim tempore eas, quas supra laudavi, regulas, de natura aequationum, sagax summorum virorum solertia detexit, et ex iis imprimis eas, in quibus duae incognitae seu variables una cum constantibus arbitrariis, quarum altera est alterius functiono, profundius rimata est, non poterat non detegere felicissime: eiusmodi aequationum completarum seu universalium ac in aequationes simplices irresolubilium contineri, posito n , exponente alterutrius incognitae supremae, terminis numero $\frac{(n+2) \cdot (n+1)}{2}$ hinc omnes aequationes ordi-

nis I continentur hac

$$a + bx + cy = 0$$

Ordinis IIdi termini continent primum ordinem, ac praeterea quadrata cuiusvis incognitae in suos coefficientes, ac productum unius incognitae in alteram ductum incoefficientem, ut totus ordo comprehendatur formula, cui subsunt omnes quadraticae aequationes:

$$a + bx + cy + dx^2 + exy + fy^2 = 0$$

Ordo tertius continet IIdum, ac praeterea cubos cuiusvis incognitae in suos coefficientes, praetereaque producta ex quadrato cuiusvis incognitae in alterum in suos coefficientes, adeo ut prodeat IIIIi ordinis

$$a + bx + cy + dx^2 + exy + fy^2 + qx^3 + hy^3 + ix^2y + ky^2x = 0$$

Uterius ingenii subtilitas progressa demonstravit, divisa aequatione cuiusvis ordinis per coefficientem incognitae supremae universales has aequationes eo non fieri incompletas ac minus universales, ideoque reduxit facilitatis gratia numerum coefficientium in quavis ad $\frac{n(n+3)}{2}$

et formulas ad

I.

$$I. \frac{a}{o} + \frac{b}{c} x + y = o$$

$$II. \frac{a}{f} + \frac{b}{f} x + \frac{cy}{f} + \frac{dx^2}{x} + \frac{exy}{f} + y^2 = o$$

$$III. \frac{a}{k} + \frac{bx}{k} + \frac{cy}{k} + \frac{dx^2}{k} + \frac{exy}{k} + \frac{fy^2}{k} + \frac{gx^3}{k} + \frac{hy^3}{k} + \frac{ix^2y}{k} + y^3 = o.$$

Lexque IVti ordinis formulam, cuius ordinis curvas, et ab Abbate de Gua, et ab illustri Eulero *) , a quo mea potissimum desumpsi, et a Gabriele Cramero, pertractatae, formandi, reliquorumque, ex antecedentibus patet.

In assumpta recta *AB* fig. 3, quae huic rei perquam est accommodata, quaeque vocari solet axis variabilis *x*, sume valores ab $\infty . . - 1 . 0 . + 1 . . . \infty$ h. e. constituto in *E* puncto arbitrario, ubi $x = 0$, quodque punctum vocatur origo *x*, cape partes arbitrarias, quarum quaevis representat *x*, appellaturque abscissa, adeo ut omnes *x* repraesentari possint. Sumptis enim dextrorsum $+x$ erunt ex natura oppositarum quantitatum sinistrorsum $-x$. Secet iam recta *AB* Axi abscissarum sub quovis Angulo, cui est nomen Axis Ordinarum ac Angulo Anguli Coordinatarum, et educantur ex extremitate cuiusvis abscissae rectae parallelae Axi Ordinarum, erunt hae rectae ipsae ordinatae, ut *PM*, $\pi\mu$, earumque superiores si fuerint $+y$ erunt inferiores $-y$ adeo, ut hae rectae crucem *Analyticam* constituent, in qua ex hypothesi omnes $+x$, $+y$ in angulum *CEB*: omnes $+x$, $-y$ in angulum *DEB*: omnes $-x$, $+y$ in *AEC*, et omnes $-x$, $-y$ in *AED* cadant.

Cccc 2

Qui-

*) In introductione ad *Analyfin* infinitorum Cap. IV. sequ.

Quibus positis in quovis ordine, ut solius Semioticae Matheos ope figura lineae determinetur, nulla re opus,

quam ut arbitrariae constantes in primo, $\frac{a}{c}$ et $\frac{b}{c}$ definian-

tur, hoc fit posito $y = 0$, erit enim tum $x = -\frac{a}{b}$ et posi-

to $x = 0$ erit $y = -\frac{a}{c}$. Ex quo patet, cadere aequatio-

nem in angulum crucis analyticae *AED*. atque lineam duobus punctis determinari, h. e. esse rectam. Sumptisque nunc valoribus x . totius lineae tractus determinatur, itaque determinatis arbitrariis constantibus esse unicam. Cum vero innumeris modis determinari aliis possint hi coefficientes: innumeratae rectae eadem aequatione continentur. Sit e. g.

$$-b. \text{ et } -c \text{ erit } \frac{a}{c} - \frac{b}{c} x + y = 0. \text{ five } a - bx - cy$$

$$= 0. \text{ facto } y = 0 \text{ erit } x = -\frac{a}{b} \text{ et } x = 0 \text{ erit } c = -\frac{a}{c} \text{ hinc}$$

cadet y in angulum *CEB* et fig. 4tae facile aptabitur sumpta $AC = \frac{a}{b}$ et $AD = \frac{a}{c}$ $PC = \frac{a}{c} - x$. Erit $\frac{a}{c} : \frac{a}{b} = \frac{a}{c} - x : y$. hinc $a - bx - cy = 0$ *)

Eadem arte lineae ordinis II. si aequatio in factores simplices irresolubiles per quinque puncta determinantur, nec possunt non esse conicae, quod vel exinde patet, quod posito angulo coordinationis *CAB*: fig. 5 = 1 et $f = 1$, $a = c = d = e = 0$: et $b = -a$. orietur $y^2 = ax$.

et

*) vide *Cramer*, l. c. cap. III.

et $a = c = e = 0$ $f = 1$ $d = b$ et $b = +\frac{b}{a}$

orientur. $y' = bx - \frac{bx^2}{a}$ et

$y' = bx + \frac{bx^2}{a}$ simulque patet, immutato nu-

mero coefficientium in ordinis IIdi aequatione infinitas dari curvas ordinis IIdi, quae per puncta haec describi possunt. Econtrario, servatis omnibus quinque determinationibus, quae quinque dant puncta, per quae non nisi unica IIdi ordinis curva duci potest. Determinantur vero assumpto angulo coordinationis CAB , erectisque sub eo angulo dD, eE, AC

fit $AB = m$ $AC = n$

$Ad = l$ $eE = r$ fit aequatio $a + bx + cy + dx^2 + exy + fy^2 = 0$

$Ae = q$ $dD = p$ cum fit

- $x = 0$ $y = 0$ erit $a = 0$
- $x = 0$ $y = n$ $a + cn + fn^2 = 0$
- $x = m$ $y = 0$ $a + bm + dm^2 = 0$
- $x = l$ $y = p$ $a + bl + cp + dl^2 + elp + fp^2 = 0$
- $x = p$ $y = r$ $a + bq + cr + dq^2 + eqr + fr^2 = 0$

Ex tribus prioribus $a = 0$ $c = -fn$ $b = -dm$ quibus in reliquis duas substitutis, erit

$-dmt - fnp + dlq + elp + fp^2 = 0$ hac per qr
 $-dmq - fnr + dq^2 + eqr + fr^2 = 0$ et IIda per lp
 multiplicatis, et subtrahendo secundam ex prima, fit

Cccc 3

$\frac{d}{f} =$

$$\frac{d}{f} = \frac{npqr - nlp r - pq^2 r + lpr^2}{mlpq - mlqr - lpq^2 + l^2qr}$$

$d = pr(nq - nl - pq + tr)$ et $f = lq(mp - mr - pq + tr)$
omnes itaque coefficientes determinati ac ex aequatione in-
venientur plura puncta satis vicina, per quae curva transi-
re debet, eiusque ductus facile sine alio subsidio, quam Se-
miotices Matheseos, cognoscetur.

Non solum vero ductus IIdi ordinis curvarum ac reli-
quorum ordinum, ut ex antecedentibus patet, sed et abdi-
tissimae earum ac generalissimae proprietates, eruuntur.
Dabo aliqua eius rei specimina, cuius largam messem sup-
peditant illustris Eulerus et Cramerus l. c. reducatur aequa-
tio ad hanc formam.

$$y^2 + \frac{(ex + c)y + dx + bx + c}{f} = 0$$

I. Cum coefficientis $y =$ summae omnium radicum
oppositorum signorum, si sunt reales, quod fit si ordinata
bis occurrit curvae, sumpta itaque AEF pro Axe abscis-
sarum fig. 6. ac A origine abscissarum ac MP et PN pro
ordinatis, erit $PM + PN = \frac{-ex - e}{f} = \frac{-eAP - c}{f}$ du-
cantur aliae ordinatae sub eodem angulo, erit, cum una sit
negativa, altera positiva, $np - pm = \frac{-eAp - c}{f}$, hac a prae-
cedenti subtracta erit $PM + PN - pn + pm = \frac{eAp - AP}{f}$
 $= \frac{ePp}{f}$ ex m et n ducantur parallelae axi abscissarum,
quae occurrent ordinatis in h , et l , et $PM + PN - pn +$
 pm

$pm = Mh + NI$. Ergo $Mh + NI = \frac{e \cdot Pp}{f}$, qua in analogiam resoluta, habebitur elegans proprietas curvarum IIdi ordinis

$$Mh + NL : \left\{ \begin{array}{l} Pp \\ mh \\ ni \end{array} \right\} = e : f.$$

Si ex extremitatibus maximae ex duabus ordinatis in curvis ordinis IIdi educantur parallelae axi donec occurrant alteri ordinatae productae si opus: summa partium interceptarum inter parallelas et ramos curvae, quibus occurrunt, erit ad partem parallelae inter ordinatas interceptae in ratione constante. Quam ingens ex ea deduci posset numerus aliarum propositioinum, easdem curvas concernentium.

II. Terminus aequationis ultimus aequatur producto omnium radicum. Tertius itaque terminus huius:

$$y^2 + \frac{ex + c}{f}y + \frac{dx + bx + c}{f} = 0 \text{ h. e. ultimus}$$

aequabitur Producto ex duabus radicibus, h. e. $\frac{dx^2 + bx + c}{f}$

$= PM \cdot PN$. fig. 6. cuius radices AE et AF , proinde

$$\frac{dx^2 + bx + c}{f} = \frac{d}{f} (x - AE) \cdot (x - AF) = \frac{d}{f} PE \cdot$$

PF . Hinc $PM, PN = \frac{d}{f} PE, PF$. quae in analogiam

giam

giam resoluta dabit alteram bene multarum propositionum foecundam propositionem. Est enim

$$PM, PN: PE, PF = d: f.$$

III. Sumpta aequatione

$$y^2 + \frac{(ex+c)y}{f} + \frac{dx^2+bx+a}{f} = 0 \text{ in qua } -\frac{(ex+c)}{f}$$

$= PM + PN = 2Pl$ (fig. 7.) $Ml = \frac{1}{2}MN$. Per praecepta Semiotices Matheseos eliminetur illud eius terminus, quod in nullo casu fieri poterit, quam illo, in quo negativa radix = positivae. Fiat

$$y = z - \frac{(ex+c)}{2f}$$

$$\text{Erit } y^2 = z^2 - \frac{(ex+c)z}{f} + \frac{(ex+c)^2}{4f^2}$$

$$\frac{(ex+c)y}{f} = + \frac{(ex+c)z}{f} - \frac{(ex+c)^2}{2f^2}$$

$$\frac{dx^2+bx+a}{f} = \frac{dx^2+bx^2+a}{f}$$

terminis $+\frac{(ex+c)^2}{4f^2} - \frac{(ex+c)^2}{2f^2}$ reductis prodibit aequatio

$$z^2 - \frac{(ex+c)z}{2f} + \frac{dx^2+bx+a}{f} = 0 \text{ quae continet duas}$$

radices aequales h. e. $y - Pl = +z$ ac erit

$$+z = PN - Pl = lN.$$

$$-z = PM - Pl = -lM$$

ducatur $Pl = u$. erit $u = -\frac{ex+c}{2f}$ aequatio pro recta, quae

est locus omnium l . et posito $u = 0$ erit $-\frac{ex+c}{2f} = 0$

hinc

and...
 hinc \dots in Puncto \odot

(fig. 7.) erit $AO = \dots$ proinde $PO = \dots$
 et Tangens anguli $\frac{PL}{PO} = \frac{(cx+c)}{2f}$; \dots
 Positio itaque Diametri bifariam secantis ordinatas

curvarum Hdi ordinis erga axin abscissarum determinata, et quidem ope solus Semiotices Mathefeos. Determinari posset ulterius KH deinde IG^2 aliaque maxime recondita sublimioris Geometriae capita, imprimis si posthaec in ulteriori disquisitione in subsidium vocaretur Parallelogrammum Newtonianum Analyticum, felix Semiotices Mathefeos proles, et ingens eius instrumentum.

At dicet forte aliquis, declarasti praestantiam Semiotices Mathefeos in Geometria; sed quantum usum ex ea reliquae scientiae ac vita communis capient? Ego multis rationibus inductus, in scientiis solo rationis ductu cognitis, post morum doctrinam, praestantioris scientiam praeter Philosophiam naturalem seu physicam novi nullam. Quanta ex illa in omnes disciplinas, ac imprimis in artem salutarem, a qua multa speramus, et in vitam communem redundant commoda? Quod si itaque in ea Semiotica Mathefeos parem ac eandem exerat usum, nullus dubito, fore ut quisque credat, immensa eius esse in omnes disciplinas commoda. Rationibus undique conquisitis ac consideratis, eorum Physices doctorum sententiam probo, qui phaenomena corporum naturalium ex experientia, et experimentis summa cum cura institutis, colligunt: collectorum phaenomenorum rationes ex conditionibus virium motu icium, quibus corpus in alia corpora agit, vel quibus ab illis sollicitatur, et ex conditionibus

D d d

denfi-

densitatis, raritatis, figurae, structurae, et reliquorum quibus organismus continetur, vel si eoque cognoscendo penetrare nequeunt, ex phaenomenis generalibus et legibus motus explicant. Palmariam itaque Physices partem absolvit accurata Legum motus cognitio. Hae enim claves sunt, quibus pandeetae aevi et liber Dei *) arbitri seculorum recluduntur. Hae vero summa Virorum summorum subtilitate ad eiusmodi formulas s. aequationes iam diu reductae sunt, quibus in Geometria illa insignia commoda ope Semiotices obtinentur. Eccui ignotum differentiale celeritatis corporis, se vi quadam secundum legem datam variante moventis, esse in fine temporis dati ut rectangulum ex vi illa in fine temporis dati in differentiale temporis praeterlapsi. Cogitetur figura 8. solum mixtilineum $ABPM$. Exprimat AP abscissa tempus, sitque $AB:PM =$ vis in initio motus: vim in fine temporis AP , sit curva BM locus Geometricus omnium M . $AMBPM$ spatium exprimet summam omnium sollicitationum vis agentis tempore AP . eritque consequenter celeritas acquisita. Esto vis $= P$ celeritas $= c$ acquisita tempore $= t$ et $s =$ spatio emenso: erit $dc = Pdt$. Eccui porro ignotum, differentiale spatii emensi a corpore celeritate secundum aliquam legem datam variante, esse ut rectangulum ex celeritate in fine temporis in differentiale temporis elapsi: ita si figura 8. fuerit $AB:PM =$ celeritas in initio motus: celeritatem in fine temporis AP . spatium $APMB$ erit integrale omnium celeritatum, consequenter spatium emensum durante tempore AP , in subsidium vocatis anterioribus signis erit $ds = cdt$.

$$\begin{array}{l} \text{est } dc = Pdt \text{ multipl.} \\ \frac{Pdt ds = cdc dt}{Pds = cdc} \end{array}$$

Porro,

*) Account of Sir Isaac Newtons Philosophical Discoveries by Colin Maclaurin, p. 54.

Porro, sumpta $ds = cdt$ ac $dt = 1$. erit $dds = dcdt$.
 quae si per $dc = pdt$ multiplicetur, erit $dds = Pdt^2$.
 Quibus aequationibus assumptis ponatur $c = \text{constanti}$,
 qualis est in motu uniformi, curva BM sit recta MK et f
 ($cds = cdt$) = $s = ct = \text{rectangulo } AKMP$. unde
 veritas theorematum de motu aequabili deduci potest. Sit
 $P = 1 = \text{constanti}$ ut in lapsu gravium corporum pro-
 pe superficiem terrae. Curva BM sit recta Am (fig. 8.)
 quae cum basi Ap angulum datum constituit, eius in A oc-
 currit, si corpus motum a quiete incipit. Integralia ita-
 que aequationum, et quidem ipsius $pdt = dc$ erit $pt = c$.
 ipsius $pds = cdc$ erit $2ps = c^2$, quod indicio est, si Ap
 exprimit tempus, et perpendicularis pm celeritatem, et si
 ex puncto aliquo m basis ut P ducatur PM parallela ipsi
 pm , erit tempus Ap in motu gravium: tempus $AP = ce-$
 leritas pm in fine temporis Ap : celeritatem PM in fine
 temporis Ap . Et quia $2Ps = c^2$ est spatium emensum
 quadrato celeritatis aequale, erit $APM: Apm = PM^2:$
 $pm^2 = AP^2: Ap^2$.

Ita porro a motu uniformi, accelerato eundo ad
 vires centripetas ostendi posset, quomodo ope Semioti-
 ces ex his formulis tota Physica coelestis evolui posset.
 Sed haec sufficient.

Paucis adhuc adiciam singularem Semiotices usum in
 illustrandis per experimenta doctrinis ad Physicam spectan-
 tibus iis, quae formulis iam sunt complexae. Novi equi-
 dem probe, bene multa adhuc occurrere in nobilissima hac
 disciplina, quae legibus Semiotices nondum subiecta, studio-
 que ac opere seculorum insequentium relicta sunt: at id novi
 etiam, insignes iam eius partes, Geometrarum industria, ad
 magnum perfectionis culmen esse perductas. Quae iam in iis
 per experimenta confirmandis Semiotica praestat commo-
 da? Ut breviter mentem meam explicem, pono Physices
 D d d 2 docto-

doctorem velle per experimenta confirmare radii per corpus duobus planis, quorum positio erga se et erga radium incidentem datur, terminatam medii densioris, quam medium tenuius undiquaque arbit, refractiones secundas. Si ex Semiotica Matheleos scit, radii post secundam refractionem exitum determinari per formulam: $f \cdot \frac{1 - \mu \mu'}{1 + \mu \mu'}$ non casu, sed consilio instituet

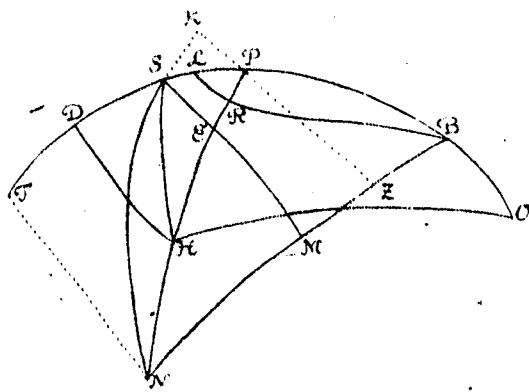
experimenta, atque praevisurus est, quando radius secunda vice refractus parallelus egredietur, quando plane non egredietur sed reflectetur, quando egrediens superficiem continget etc.

Possent ista ulterius deduci, ac uberius dilucidari: sed satis est intendisse digitum in praecipua, e quibus reliqua colligi queant.

*) *Kaefneri Systema Opticae Cap. II. Prop. II.*

TAB. V. ad Nov. Act. Erid. A. 1763. Mens. Decembris. pag. 577. fig.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Decembris Anno MDCCLXIII.

*DE MAGNETE LIBRI QUATUOR, IN DUOS
Tomos distributi: Tom. I. continens libr. I. et II. et
Tom. II. continens librum III. et IV. auctore IO-
ANNE BAPTISTA SCARELLA, Clerico
regulari.*

Brixiae Anno MDCCCLIX, apud Ioannem Mariam Rizzardi,
in quarto maiori: *Tom. I.* 300. pagg. *Tom. II.* 350. pagg.
cum duabus tabulis aeneis, quarum altera variationes pyxi-
dis nauticae, quibus annis 1700. et 1744. in omnibus
fere maribus obnoxia fuit, accurate exhibet.

Magnetis, admirandi, et ad itinera in Oceano dirigenda
utilissimi corporis, singularia ac innumera fere Phae-
nomena, inde a Philosophiae naturalis incunabulis, ad no-
stram aetatem, ingenia summorum Philosophorum exercue-
runt, et adhuc exercent. Omnes vero, qui de eo philoso-
phati sunt, non immerito ad duas revocantur classes. Ad
primam referendi sunt ii, qui sedulo, quae de Magnete expe-
rientia cognoscuntur, conquirunt ac colligunt. Accurate isti
nos docent, quot quisque magnes polos habeat, quaque arte ii
inveniendi, quomodo sit armandus, ac cuiusvis magnetis vires
augendae, artificia cognita luculenter indicant, artificiales ma-
gnetes parandi, artemque docent, et naturalium ac artificialium
E e e vires

vires attractrices, ac leges inclinationum declinationumque determinandi, magna que cura, quicquid experimentorum magneticorum vel ab aliis, vel a se ipsis institutum unquam est, in certum ordinem, et ad certam legem redigere conantur. Sed quamprimum id agitur, ut proprietatum tot experimentis confirmatarum causae atque origines detegantur, ingenue profitentur ac prae se ferunt, nolle se in desperata hac Philosophiae parte ingenii sui vires periclitari, ac cum sibi nihil certi in ea obveniat, ex quo tot variae, tamque abditae proprietates Magnetis declarari possint, malle se potius ignorantiam suam fateri, quam excogitare et proferre hypotheses; ad quas refutandas ac delendas vix ac ne vix quidem saeculo opus est. Callidum hoc Philosophorum genus etiam post fata Celebrissimus Muschenbroeckius, in praestantissimo opere, quod sub titulo introductionis ad Philosophiam naturalem duobus Tom. Lugduni Bat. 1762. prodiit, Tom. I. Capite XIX. §. ultimo, graphice describit, ipseque suum inter eos profitetur nomen. Alii vero, his paulo audentiores, cum cognoscant, quanti sit ad rerum naturalium cognitionem, Magnetis vim et eius effecta, quam maxime fieri potest, in lucem proferre; vestigia Copernici, Kepleri, Hugenii, aliorumque summorum Virorum prementes, conquisitis omnibus, quae prostant de Magnete, experimentis, in id omnes ingenii vires intendunt, ut causam iis explicandis aptam inveniant, et, si ea adeo abdita fuerit et inaccessa, ut e naturae latebris educi nequeat, tantum abest ut de ingenii humani viribus desperent, et omnem spem inveniendi veri in hoc Philosophiae naturalis capite nobilissimo ac utilissimo abiiciant; ut potius ex ipsa rei difficultate ac utilitate ingentes spiritus sumant ad exornandam, si qua se offerat, ingeniosam admodumque probabilem hypothesin. Inprimis cum iis ipsis, qui tantopere hypotheses omnes abhorrent, confitendum sit, multas doctrinas, olim tanquam hypotheses propositas, sensim sensimque cura studioque indefesso novis experimentis, observationibus, ac ratiociniis adeo illustratas et confirmatas esse, ut nunc de earum veritate ipsi non ambigant.

gant. Bono itaque fato Magnetismi factum est, ut Academia illustris regia Parisiensis Scientiarum, ingenuis scientiis summo opere favens, superioribus annis hanc potissimum materiam eligeret, circa quam Physicis ac Mathematicis problema solvendum proponeret, eoque doctissimos omnium nationum Philosophos ad rem eam ex professo tractandam incitaret, quo unum alterumve commentarium sapientissimo hoc consilio eliceret, qui circumfusas huic quaestioni tenebras dispelleret. Illustrissimam societatem spes, quam conceperat, omnino non fefellit. Praeter enim Commentarium Euleri, qui ab ea hac occasione praemium retulit, aliosque, quos, ut excuderentur, dignos iudicavit, orbis eruditus, etiam acceptum ferre debet huic provocationi vastum hoc et eruditissimum opus de Magnete Scarellianum. Duodeviginti abhinc annis huic operi Vir Clarissimus insudavit, atque ex eo tempore magna animi contentione, quicquid illustrandae vi magneticae vel propria meditatio, vel aliena suggereret, conquistavit, in ordinem redegit, novaque experimenta ac observationes magneticas collectas cum theoriae praeceptis comparavit, opusque adeo limatum et absolutum tot annis praestitit, praestissetque adhuc diutius, nisi illa provocatione excitatus fuisset ad illud aliquot annorum spatio sepositum rursus retexendum, cum Commentariis, qui de eadem materia prodierant, comparandum, ac novis luminibus, depromptis partim ex sua penu, partim ex aliorum scriptis, illustrandum. Ipsa itaque exalciati huius operis lectio quemque edocebit, Clarissimum Auctorem non imparatum ad hanc difficillimam materiam accessisse, multoque minus in conficiendo illo festinasse: sed potius cognitis pensitatisque diu proprietatibus Magnetis, quae adhuc innotuerunt; perspectis ab aliis ad eas declarandas excogitarum hypothesium difficultatibus, comparatoque demum omnis Matheos ac universae Philosophiae apparatu, ad rem accessisse, eamque ita ornare, ut aliorum hypotheses modeste, libere, acute examinet, rationibus rationes opponat, suas sententias distincte, perspicue, accurate explicet, idque praestare omnibus viribus alla-

boret, ut experimenta magneticae vis alia cum aliis optime consentiant, ac res deducatur eo, ut fere omnia cum systemate a se constituto congruant, nullumque sit quod cum eo manifeste pugnet. Et quidem *libro primo*, quod octo capitibus constat, primum de effluviis magneticis agit, ac docet, magnetis ad ferrum, et ferri ad magnetem accessum fieri non posse, nec universali attractione, nec externi aeris saltem crassioris impulsu. Lectu dignissima sunt, quae Auctor hac occasione, partim contra Muschenbrokium, Kraffium, omnesque qui maximas contra effluviiorum magneticorum systema difficultates neclunt, partim contra Reaumurium, qui primus de maiori facilitate, qua profluvia magnetica ferrum atque magnetem percurrunt, quam alia corpora, subdubitavit, atque Monnierium, qui corpuscula magnetica per ferri meatus aegrius, quam per aliorum corporum intersitia, transmitti, experimentis confecisse sibi visus est, luculenter disputat. Stabilitis magneticis effluviis, eorumque maiori facilitate transeundi per ferrum ac magnetem quam alia corpora: tertio huius libri capite, huius maioris facilitatis, indeque genitae refractionis ac maioris velocitatis, rationes et causas investigat. Quae in re primo exponit Cl. Euleri sententiam, qui Cartesiano more attractionem magneticam, indeque profectam directionem et inclinationem, ab aethere subtilissimo repetit, multisque rationibus contra V. Cl. docet, tam gravia corpora, qualia sunt magnes atque ferrum, materiae adeo subtilis, et nulla fere resistentia praeditae, actione commoveri non posse: atque tandem suam exponens sententiam statuit, duo esse debere in effluviis magneticis, quibus attractiones magneticae perficiantur: primum idoneam massam ad corpora tam magna trahenda, ne videlicet sit eius raritatis, quam esse in aethere rationibus subductis docuit Eulerus; secundo maximam facilitatem traiciendi vel solidissima atque crassissima corpora, adeoque ut haec, quemadmodum certis experimentis officitur, nullam prorsus, quae in sensus cadat, iisdem resistentiam obiciant. Ex experimentis itaque, et ex theoria, quam in *Physicae Generalis*

Tom.

Tom. I. §. 201. et II. §. 502. proposuerat, colligit A. effluvia magnetica donata quidem debere esse vi attractrice mutua ratione habita magnetis et ferri, ex quo fit, ut haec corpora maiori celeritate, quam alia quaecunque, et refractionem subeundo permeant; nulla vero nec attractrice nec expultrice respectu habito aliorum corporum quorumcunque, unde fit, ut sine ulla prorsus accessione velocitatis aut decessione, non per meatus solum, sed per ipsam interiorem eorum substantiam permeent. Ex quibus assumptis, capite quarto rationem reddit propositionis illius demonstratu difficillimae, cur, si magneti ferreum instrumentum oblongum admoveatur, fiat circa illud magneticus vortex, idque secundum longitudinem, ita ut in partibus eius extremis alter exitus, a quo magna vis eorundem erumpit, alter ingressus, in quem intrat magna vis illorum, quae a polo exitus eruperunt. Quinto capite, elegans non minus, quam erudita occurrit disquisitio, quid causae sit, cur ferrum magnetica vi praeditum a magnete differat, cum in aliis, tum maxime in eo, quod poli magnetis ut plurimum immutabiles sint, et quae illius pars boream versus semel dirigitur, eodem semper spectat, nec admotione alterius magnetis virtutem se convertendi ad alterum telluris polum ordinarie acquirat: at poli ferri identidem mutantur, et quod acus magneticae extremum ad alterum magnetis polum affricatum, ad boream se antea dirigebat, illud, si altero eiusdem magnetis polo tetigeris, ad austrum convertitur. Totius mirabilis discriminis explicationem ex natura ferri, et experimentis Lemerii, Hombergii, Galleatii, et Muschenbrokii deducit, mirificeque declarat. Post multas eius generis disquisitiones, tandem ad eam descendit, qua certis rationibus officit, esse in telluris visceribus substantiam quandam magneticam, ab altero ad alterum polum pertinentem, quae magneticus nucleus appelletur, et ex hypothesi, quam in sequentibus capitibus pluribus rationibus declarat, sumit, duplicis generis esse corpuscula circa magnetem terrae inclusum rotantia, quorum alia e polo boreali exeant, et circum tellurem con-

verfa in meridionalem ingrediantur, alia vero e polo meridionali egressa se intrudant in borealem. In ultimo huius libri capite disquiri A. cur circa magnetem et ferrum vortex gignatur et conservetur; deinde polorum naturam accuratius declarat, in eoque positam esse docet, quod ex apicibus et angulis huiusmodi corporum aut solum exeunt unius generis corpuscula, aut solum in eos ingrediuntur, cum ex aliis inter polos interceptis magnetis et ferri partibus, indiscriminatim tum egrediantur, tum in eas se influent. In Libri IIdi capite primo agit A. de motu solidi intra fluidum, atque secundo, capite de attractione magnetis atque ferri. Docet ex vorticibus constitutis, atque ex eorum viribus, cur duo magnetes, si eorum poli binomines sint obversi, se mutuo trahant, si eiusdem nominis, se vicissim repellant, cur attractio sit fortior repulsione, sed ad minus intervallum pertineat. Declarando eadem ratione attractionem ferri et magnetis, simul explicat discrimen, quod ad multa magnetis phaenomena intelligenda maxime necessarium, inter ferrum virtute trahendi carens, interque illud quod eadem praeditum est; tandemque ad duas Muschenbroeckii ac Krafftii rationes, adversus systema effluviolum prolata, respondet, easque refutat. In tertio Capite totus occupatus est in declaranda vi directrice Magnetis et acus Magneticae, phaenomenis inde pendentibus, atque expendendis experimentis, partim ab aliis, partim ab se institutis, circa modum, quo instrumenta ferrea magnetica vi imbuuntur. Et quidem primum examinat vim directricem acus ad Polos magnetis, et inde profectam inclinationem, cum polis insitit ad perpendiculum, deinde cum ad aequatorem magnetis transfertur, et initium facit ab iis, quae contingere debent, dum acus circa parvum rotundum aut ellipticum magnetem convertitur; ubi duos distinguit eventus, alterum acus, cuius longitudo ad longitudinem axis magnetis rationem habet finitam, ut contingit cum acus unius aut paucorum pollicum ad parvos Magnetes applicatur, alterum illius, cum longitudo sit instar puncti, ratione habita axis eiusdem, cuiusmodi est acus unius

unius aut paucorum pollicum, collata cum terrestri magneti. Hinc ratio petitur pro duplici vortice, et ab obiectis Clar. Fayi vindicatur. Deinde tractat A. de directione et inclinatione acus versus polos parvi magnetis, eamque considerat positam extra magneticum aequatorem, et ex constitutis vorticibus ac lineis, quas corpuscula magnetis peragere statuta sunt, hinc inde aut ab axe polos coniungente, aut ab aequatore ratio petitur plurium experimentorum, ab Auctore institutorum cum acu magnetica, quas aliter atque aliter inclinatur, dum per lineas axi ad perpendicularum insistentes, et ab aequatore aequae distantes, retrahitur in diversis a polo magnetis aut ab aequatore intervallis. Quae hoc capite de magnetica acus ad magnetis polos directione et inclinatione demonstrata sunt, ea facile ad terrestri magnetici nuclei polos transferuntur. Pius itaque Cl. A. haec tractat, examinando Virtutem quam acus aut oblongi ferrei instrumenti extremum ad polum magnetis affricum acquirat. Qua in re primum in quolibet magnete aut acu magnetica designat polum S, sive septentrionalem, qui septentrionem versus dirigitur, et M, sive meridionalem, qui ad meridiem tendit. Atque cum ad septentrionem vertatur polum ille magnetis, aut magneticae acus, qui admittit corpuscula quae a polo boreo terrestri magnetis effluunt, et per lineas curvas se conferunt versus meridionalem, et contra ad meridiem se vertat, qui corpuscula a polo meridionali eiusdem magnetici nuclei profecta, et ad boream tendentia: hinc concludit, extremum acus tactum polo M parvi magnetis, acquirere polum S, quia se vertit ad boream, et alterum extremum non tactum comparare vim poli M, quia se convertit ad meridiem, et extremum sibi affricum ad S magnetis, trahere polum S acus, et repellere M, alterum autem non affricum allicere M acus, et fugare S. Ex quibus efficitur, borealem magnetici nuclei terrestri polum, et meridionalem aliorum magnetum emittere corpuscula eiusdem generis, quemadmodum et meridionalem illius atque horum borealem. Quodsi polo S aut M magnetis medium acus imponitur, ex constituto systemate colligit Auctor Cl. utrumque

que extremum adipisci vim trahendi eundem polum acus, aut M, si acus medium polo S imponatur, aut S, si contra: id quod experimentis confirmat, admovendo filum ad polos acus, et acum ita affricam imponendo stylo; nam haec non cum meridiano magnetico versus boream et meridiem, sed cum aequatore orientem versus atque occidentem congruere observata est. Tandem A. explicat rationem, qua alia ferri instrumenta, praeter acus et fila oblonga, virtute magnetica inficiantur, et in qua parte, quique poli excitentur. Tria hic notatu digna observat. Primum concernit instrumenta, quae pluribus angulis constant, ut sunt laminae quadratae aut rectangulae, qui anguli omnes virtute poli donantur; alteram in annulis circularibus partem polo tactam virtutem acquirere trahendi polum acus, qui a tacto polo magnetis repellitur: alteram autem e diametro oppositam virtutem comparare alliciendi polum acus, qui allicitur a polo magnetis, cuius simile in electricis effluviis contingere ex Grahyo et ex Muschenbrokio notat. Tertium est in globis ferreis virtutem magneticam et polos excitari cum adhuc magnetico coniuncti sunt, interire autem simul ac disiunguntur, cuius rationes dum exponit, ea, quae de indole effluviis magnetis tendendi ad cuspides atque extrema in superioribus disputavit, luculentius confirmat, atque differit fufe de tempore in imbuendis virtute magnetica ferreis instrumentis insumpto, et de differentia inter attractionem et directionem acus in plano positae, et acus supra stylum aequilibratae. Quarto Capite huius Ildi Libri accuratius adhuc de directione acus ad terrestres magnetis polos agit. Orditur illud ab experimento proprio, quod in eo positum est, ut ubi pyxidem ita collocabat, ut acus magnetica, extremis quibusque ad suum terrestres magnetici vorticis polum conversis, axi pyridis insisteret, seu cum ea congrueret, et deinceps invertebat extrema, nihilominus acus congrueret cum axe, adque in eo situ quieta maneret, at si vel hulum retraheretur ab axe, continuo extrema ad suum quaeque polum telluris converterentur. Deinde progreditur ad illud
phae-

phaenomenon acus, quae eo maiori vi resistit, quo a meridiano magnetico longius recedit, et propius accedit ad aequatorem. Ex his rationem elicit experimentorum, quae cum duabus acubus a Cl. Hirio factae fuerunt, illius imprimis, in quo, cum uteretur pyxide, cuius peripheria in 360 gradus more vulgari divisa erat, advertit, polum borealem acus supra stylum positae, et cum gradu 360 congruentis, versus occidentem 41 gradus repulsum fuisse a polo boreali acus aequalis supra vitrum iacentis secundum longitudinem inferioris acus, ita ut polus borealis unius propior foret boreali alterius et australi, et altior solum tribus lineis. Cum vero etiam superior acus imposita fuit supra suum stylum, qui stylo inferiori insisteret, et cum illo unam rectam ad basin perpendicularem faceret, post aliquot oscillationes ambas observavit quiescere in eo loco, in quo boreales utriusque ad borealem telluris spectarent, sed 46° a se invicem, et aequaliter utrinque a meridiano, hoc est 23. gradus distarent. Atque deinde, post traditam rationem celeberrimi experimenti *veftis ferrei*, qui ob unum perpendicularem situm vim in australem, a Fayo instituti, pluribus experimentis docet, fieri posse, ut idem ferri extremum vi attractrice et directrice utriusque poli donetur; atque simul indicat, quanta diligentia ac patientia ad instituenda eiusmodi experimenta opus sit; praetereaque notat, de virtute ferreae scobis trahendae ac dirigendae a se adhuc non disputatum esse ideo, quod ea, quae de ferreis frustis dicta sunt, ad illam quoque pertinent, neque proinde animum sibi fuisse de iis disputandi, nisi Cl. Monnierius ab illius attractione quidquam adversus magneticos vortices, et facilitatem, qua corpuscula ferri meatus transmittunt, eliciisset. His commotus, Capite quinto de ea agit, difficultatibusque inde petitis Cl. Monnierii satisfacit. Hac parte libri de magnete absoluta, occasione itineris instituti, longam ac eruditam diuque a se expetitam tandem nactus est Cel. Muschenbrockii de magnete disquisitionem. Multa ipsi in ea perlegenda occurrerunt, quae in

hanc disputationem conferenda videbantur. Ne itaque labor iam perfectus iterum retexendus esset, omnia ea, quae in illo praestanti opere notavit, in sextum ac septimum Caput congescit. Totus vero in iis capitibus est, ut experimenta a Muschenbrockio prolata, ex constitutis magneticis vorticibus explicet, nihilque eam disquisitionem continere, quod illos evertat, illisve contrarium sit, declaret. Multa in ea disquisitione notatu dignissima occurrunt, imprimis cum Cl. Auctor, serie et ordine experimentorum Muschebrokianorum, ad acus nauticae ab orbis terraeque poli declinationem deducitur, atque in hac, quae aliis dignitate non concedit, utilitate etiam praestat, proprietate declaranda versatur. Quam, examinato in antecessum, in fine libri secundi, libro inscripto: *Traité sur les Aimans artificiels* - - - traduits de deux ouvrages Anglois de I. Michell et I. Canton par le P. Rivoire, aggreditur explicandam libro IIItio, in quo non solum de declinatione magnetica ab orbis terrae poli, sed etiam de inclinatione eiusdem ad eosdem agit, monens, difficultatem in eo circa hanc materiam positam esse, quod cum hae sint aliae in aliis terrae locis, eodem tempore, et aliae aliis temporibus in eodem loco, nondum tot observationes esse factas, quae ad aliquod systema constituendum sufficerent, praesertim quod attinet ad inclinationes, quibus accurate capiendis etiam diligentissimi, et acutissimi viri fere usque ad hanc aetatem idoneis instrumentis caruerunt; et quamvis nunc admodum apto instructi sint, tamen illud paucis abhinc annis demum excogitatum est, ita ut industriis viris magnum observationum numerum illius ope nondum colligere licuerit. Quare Auctor Cl. ingenue fatetur, ea quae hic disputet, non oportere haberi loco explicationis, vel theoriae, sed tentaminis earundem, in eum finem suscepti, ut acutiores ad certiora invenienda incendantur. Capite primo generales expendit causas declinationis magneticae acus. Qua in re amplectitur Halleianam hypothesin terrestri magnetici nuclei, et quatuor polorum, quorum duo boreales sunt, duo meridionales. Hac hypothesi constituta, primum
differit

differit de declinatione, quae a duobus polis septentrionalibus oriri debet, et posita 16 graduum unius poli magnetici borealis ab arctico telluris, et 12° distantia alterius, sumit primum in superficie telluris duo puncta in eodem meridiano, alterum in maiori, alterum in minori a polo eiusdem telluris distantia, et in diversis utriusque magnetici poli positionibus; ex quibus fit, ut circuli maximi per magneticos polos et per arcticum ducti cum meridiano, in quo duo illa puncta sumuntur, ad angulos diversos concurrant. Ex tabulis sinuum rationes inveniuntur inter distantias eorundem punctorum a polis magneticis, et inter sinus angulorum, quos cum meridiano faciunt maximi inter illa puncta et magneticos polos ducti circuli, in quibus distantiae punctorum ab iisdem polis accipiuntur. Deinde plura ex his calculis colligitur pro definienda directione acus magneticae, quae in dictis punctis fuerit collocata. Et primo attendendam esse docet tum magnitudinem vis, pendentem a maiori vel minori distantia eiusdem acus a quolibet polo, tum sinuum angulorum, quos cum eadem dicti arcus maximorum circulo faciunt; eo quod acus est instar vectis, cuius extremum a duobus polis magneticis hinc inde attrahitur: deinde plus esse declinationem acuum a puncto minus a polo telluris distantia, quam in eo, quod longius abest in eodem meridiano; demum lineam declinationis expertem, quae inter utrumque polum interponitur, non congruere cum meridiano, sed eum ad angulos acutos secare. Quo vero magnitudinem declinationis ex calculis accuratius definiat, alia quaedam ex dictis calculis colligit, pro definienda qualitate declinationis, et alii instituuntur ad maximam a polo arctico declinationem definiendam, in hypothesis, quod acus sit in distantia 30° a polo telluris, et quod vires polorum crescant in ratione inversa duplicata arcuum terrestrium in superficie terrae sumptorum, qui inter polum magneticum et acuum in aliquo ex dictis punctis collocatam intercipiuntur. Tum ponendo (vide *Figura*) P. polum telluris HP, meridianum et acuum in H, B et S magneticos polos, BP, SP arcus maximorum

Tab. V.

rum circularum inter polos magneticos et polum telluris interceptos HB, et HS similes arcus inter acum positam in H et polos B et S ultro citroque positos, docet, ubi rotatione polorum angulus BPH fit minor angulo circiter 40° , in quo maximam declinationem invenit, declinationem versus polum magneticum a polo telluris P minus distantem ita imminui, ut eius ad polum P regressio sub sensu cadere debeat: ubi vero poli B et S rotando ad planum meridiani HP pervenerunt, alter B ad punctum R summum, alter S ad punctum imum E, omnem declinationem cessare: at cum denuo poli ab eo meridiano digredi incipiunt, et B versus locum L, et S versus M se conferre, tum acum rursus declinare, sed aliam in partem, scilicet versus L, quorum polus B a meridiani superiore parte R discedens tendit, eiusque declinationem tandiu augeri, quamdiu angulus SPH maior 40 gradibus circiter non fiat: cum denique poli ab hoc angulo discedunt, de angulo declinationis recessum aliquam fieri, eamque tandiu continuari, quamdiu polus S versus Madhuc infra horizontem sit, et paucos ab eo gradus absit: ab eo denique puncto, ubi nullam esse iterum declinationem ostendit versus M iterum declinare, et in accessu poli S ad M declinationi novos usque ad certum aliquem angulum gradus accedere, a quo angulo decrescens declinatio tandem evanescet, cum poli denuo ad meridianum deducantur. Unde colliguntur varia. Primo acum pyxidis in integra polorum conversione quater recta ad polum P dirigi (*vide fig.*), bis, cum est interiecta inter utrumque polum S et B, hoc est poli sunt utrinque prope horizontem, semel, cum B est in orientali plaga, et S in occidentali, iterum, cum e contrario; bis vero cum poli sunt in meridiano HP, alter in inferiori, alter in superiori parte, semel, cum B est in puncto R summo, et S in puncto E imo, iterum e contrario, cum B est in R imo, et S in E summo: deinde quater acum declinare, bis versus orientem, et bis versus occidentem, easque singulas declinationes interpositas esse inter duos situs, in quibus acus recta dirigitur ad polum P, et in iisdem primo accessio-

accessionem animadverti, et deinceps decessionem. Postea discrimen observari inter duas declinationes, quae fieri incipiunt cum poli in meridiano positi ab eodem digredi incipiunt, interque alias duas, quae accidunt postquam acus facta est expers declinationis, quia inter utrumque polum interposita erat, quod in primo posito acus sequitur cursum polorum, seu potius poli superioris, et illorsum declinat, quorsum ille polus tendit, sive occasum versus, in altera autem in contrariam partem, sive orientem versus. Qua in re parum momenti non est, eo quod inde, una cum declinationum observationibus, in consequentibus colligit Auct. Cl. magneticum nucleum eiuque polos occasum versus converti. Quae assumpta ab auctore ingenti numero triangulorum sphaericorum, quae resolvit, illustrantur, atque tandem, ut fructus totius laboris immensi percipiatur, examinat, quantum oporteat esse declinationem maximam secundum constitutas hypothèses; et resolutis iterum multis triangulis sphaericis, elicit, hanc maximam declinationem ibi esse ad angulum circiter non 40, ut ante, sed 45°, eamque solum esse 12°. $\frac{1}{2}$, et quidem virtute poli magnetici a polo telluris longius distantis. Plura, eaque maxime curiosa, nec multum ab observationibus Parisiensibus abludentia, in ipso auctore legenda commendamus, ubi et dubia, quae contra methodum proferri possent, diluta, et quae iis calculis institutis in hac causa consequi voluit auctor Cl. exacte definita inveniuntur. Neque opus iudicamus ut multis recenseamus, quae fuso, de integra polorum conversione in motu et in declinatione usu venire docet, et qua lege declinatio a duobus meridionalibus polis terrestri magnetis oriatur: de iis enim iudicium ex anterioribus fieri potest, curiosique harum rerum Caput III. huius libri consulere poterunt. Post constitutam tot experimentis, ratiociniis, ac calculis illustratam Magnetis eiusque proprietatum theoriam, Cap. IV. huius libri tandem auctor Cl. observationes declinationum, tanquam lapidem theoriae lydiæ, subiicit. Ipsae declinationum Tabulae, quae in hoc libro eduntur, desumptae sunt

ex Muschenbrokio de magnete, ex P. Amort in Philosophia Pollingana, de falsitate Systematis Copernicani, ex observationibus Math. et Astron. coll. a P. Souciette, et Comment. Acad. Parisiensis et Londinensis. His adduntur aliae, contextae ex observationibus plurium auctorum, qui recentissime de hac re scripserunt, et ex iis, quas Cl. Viri in pluribus Italiae civitatibus, ab auctore rogati, recenter instituerunt. Comparat etiam Tabula declinationum pro omnibus maribus fere, de anno 1700, auctiorque de anno 1744. Tabulas Parisienses declinationum ad annum 1728. continuavit auctor usque 1758. et addidit etiam tabulas declinationum communicatas a P. Panigai S. I. Mathes. Prof. quae a Viro doctiss. confectae sunt ex observationibus, quas annis 1749. 1751. 1752. una cum P. Steph. Brancieri instituit in suo itinere Brasiliam versus, cum ambo iussu regis Lusitaniae illuc proficiscerentur. Longius iam est theoriae traditae examen, ad hasce tabulas, tantaque proponuntur in eo, quae vix in compendium redigi possunt, una cum conclusionibus magni momenti ex iis deductis, quaeque reliqua huius libri IIIi capita constituunt, tanto acumine conscripta, ut quemvis naturalem Philosophiam excolentem ad ea perlegenda in ipso auctore excitare queant. Ultimus tandem Liber constat IV. capitibus, in quorum primo auct. Cl. redit ad examen experimentorum Muschenbrokianorum, et quidem Capituli IVti supra memoratae dissertationis, illudque perspicuum reddere allaborat, Systema effluviarum etiam cum experimentis ab eo allatis congruere. Capite dein IIo agitur de situ, in quo virgae et alia oblonga instrumenta percutienda, ut vim acquirant magneticam, in quo plura Magnetis proprietatum phaenomena, sumpta ex quinto capite Muschenbrokianae dissertationis, explicantur. Capite tertio obiectionibus nonnullis Muschenbrokii et Monieri satisfacere conatur; et quarto, quod est ultimum totius operis, plura congerit auctor Cl. experimenta ac observationes Cl. Fayi, Buachii, Kraftii, Gellerti, eorumque ex systemate suo explicationes suppeditat. In explicando Cl. Gellerti

lerti miro et difficillimo phaenomeno, Euleri V. Cl. explanationem, quam in his Actis nostris dedit, examinat ac refellit; et tandem sub examen revocat librum, quo Cl. Ioanne Rinaldus Carli, Publicus Nauticae et Geographicae in studio Patavino Professor, declinationem acus magneticae singulis diebus a nautis posse cognosci docet. Plura, longaeque praestantiora, Opus hoc praestantissimum continet capita, quae hic neque delibavimus. Cum itaque labores Cl. Auctoris, quos tam vastis voluminibus cum orbe erudito communicat, eo potissimum spectent, ut Philosophiae naturalis difficillima capita in maiore luce ponantur: nulli dubitamus, fore ut omnes, qui nobilissimae huic scientiae favent, eamque promotam cupiunt, Viro Clarissimo, ex animo, et corporis et ingenii vires ardentissime expetant, quo non solum eminent Philosphiae naturalis particularis Opus, sed etiam alia ingenii monumenta, animo iam complexa, orbi erudito impertiri possit.

DE NUMISMATE AUGUSTI AUREO, FORMAE maximae, ex rudibus Herculanis eruto, et Praefationi Tomi II. picturarum subiecto, Libellus IOSEPHI KHELL e S. I. Bibliothecae Carellianae et rei antiquariae in Collegio Theresiano Nobilium docendae Praefecti, Academiae Helveticae Cortonen- sis Socii.

Viennae, typis Io. Th. de Trattuern, plagg. 3. ¹² quaternis.

Credimus, Lectoribus nostris gratam nos rem facturos, si, excerptorum loco, omnem hanc, quam indicavimus, doctissimi Khellii commentationem, hic exhibuerimus. Antiquariae, igitur et numariae rei, quae in hoc Viro est, praeclaram atque perfectam scientiam, norunt docti homines omnes; et qui haec legerint facile intelligent, de hoc

hoc Augusti numismate, non potuisse aut iudicari elegantius, aut praecipue ingeniosius. Sunt autem praecepta Auctoris haec.

„Obtulerunt nobis Cl. Cl. Academici Herculenses, ad calcem praefationis Tomi II. Tabularum, si tabulas reſtae ea pictorum opera nominare licet, quae murorum tectorio conhaerent, elegantissimum Augusti numum formae maioris ex auro flatum, cuiusmodi Cometa, ut ita loquar, nunquam in coelo antiquario haecenus comparuit: de primo eo Seculo scribo, cuius nullum maioris moduli aureum nec eruditissimi Vaillantii de praestantioribus Imp. numismatibus liber, etiam Romae auctus, in lucem protulerat; quarti enim Seculi Valentis Imp. numum eiusdem metalli, L. aureos Hungaricos adpendentem, cum nuper a Francisco Aug. emtus erat, manibus tractavi, pondere suo sane magnificentum.

Ut huic omne pretium a mole adcedit, ita neque alterum, praeter solam magnitudinem, commendat aliquid, quam studiosa in absentes numophilos, cum Academicorum, tum dignissimi Praesidis voluntas, atque ex singulari benevolentia profectum consilium, ut scilicet huiusmodi bellariis nonnunquam praegustationis more propositis, Tomos consecuturos avidae expectantium patientia aliquandiu leniretur. Nihil detraxi Herculensi numismati, cum eius omnem laudem intra dimensionis amplitudinem consistere definivi; etegim Dianae gradientis signum, cum epigraphae SICIL, variato adclamati IMP. tituli numero, aureae minores, atque argenteae monetae complures repraesentant.

Quamvis typus hic non est de rarioribus, videtur tamen eruditis antiquariis spinam aliquam defixisse: dubitare nempe, atque prudenter quidem, mihi videntur, an quae haecenus de caelatura haec proculae sunt sententiae, bene sibi constent; quae ipsa haesitatio, et nequaquam inane quoddam novitatis studium eas induxerit, ut duabus anterioris temporis opinionibus, tertiam aliquam suam adicerent.

Singu-

Singulas recensebo. Cl. Vaillantius arbitratur, numos hos typi fere similis, neque enim de unico Herculansenfi aureo res est, ob titulum IMP. VIII. quem anno V. C. 733. adfigit, Augusti honoribus consecratos esse, quod Siciliam composuit. Havercampius cum aliis numismata hoc signo percussa ad victorias Augusti Siculas, atque illam potissimum, qua Pompeii classis anno V. C. 710. pessime ad Mylas adtrita est, retulit. Herculansenfes, pro cruento caelaturae argumento amoenius alterum substituunt, scilicet Poema Augusti de Sicilia compositum.

Harum coniectionum nullam mihi probari dum ostendo, nihil tantorum virorum nomini detrabo, quin illorum imperia et nutus exequor, qui numariae rei peritis honestissima indulgentia permiserunt, ut sententiam liberrime edicant. Quae ex ipsa ratiocinatione enascetur opinio mea, id meritum habebit, obtenturam illam tam diu, dum melius aliquid in publicum proferatur: novi enim quam optime, facilius multo esse aliena evertere, quam propria ita stabilire, ut contra adgressiones omnes sint tuto obvallata.

Quivis facile videt, quamque huius trigas sectam id tantum certissimum habere, Dianae signo Siciliam repraesentari. Hoc praeiudicium antequam subruam, mirari satis non possum volubilitatem antiquariorum quorundam, parum hac in re Romanae in re monetaria constantiae adfuorum, quibus signa eadem, ut nempe explicatio procedatur commodior, diversa admodum, de quibus suis in officinis Illvirine somniaverint quidem, indicare debent: neque ab hac laebe eximius est Vaillantius.

Exemplum dabo: eadem Diana venatrix, quae in Augusti, de quibus agimus, monetis, Siciliam representat, se sit in Numo Nervae argenteo ita inscripto: *COS. II. DESIGN. III. P. P.* Quid hic vir eruditissimus? iisdem verbis T. II. editionis Romanae pag. 113. quibus in Parisina pag. 118, haec lego: *Dianae venatricis typus in numis Romanis insolens, ad designandam Nervae patriam percussus videtur, de qua Vissor: Quid enim Nerva Creteasi pruden-*

Gggg tius,

tius, magisque moderatum? *Nemo nescit, Dianam a Creten-
sibus maxime cultam esse, cedo, an non convenisset potius ad
Pamphiliam referre, quod illico templum Dianae Pergaeae
in consequente numo obiicitur?*

Ad rem venio. Non insolens solum, sed praeter omnem Illviorum monetarium morem erat, provincias aut urbes signis deorum, deorumve maioris ordinis, indicare, idque tam ante Augustum, quam eo vivente, atque posteriori etiam aetate: quare frustra in praesente auro, sub Dianae, ut ita loquar, persona, Sicilia confingitur. In familia Aemilia primum se offert Alexandria, caput turratum, quod antica habet, nequaquam Cybelem ipse existimat Vaillantius, sed solitam urbium representationem: In moneta gentis Fufiae Italia et Roma dextras iungunt, nempe duas mulieres, quarum altera cornu copiae, altera sceptrum gerit, sine minima nummi suspicione contuemur.

Quis observaverit, me studiose selegisse eiusmodi monetas, in quibus provinciae aut urbis nomen caelatum erat, quod etiam deinceps faciam, ne scilicet ex vaga Vaillantii, aut aliorum coniectione, aliquid minus firmum ad adfertionem meam stabiliendam adferrem. Ceterum si anepigraphos etiam numos adhibere libuisset, familia Poblizia sub muliere, scuto et duobus spiculis armata, Hispaniae imaginem mihi subpeditasset.

Quid quod in gente Claudia et Pompeia commodius etiam argumentum invenissem; tribus diversis signis Sicilia in his indicatur, in illa quidem per triquetram tribus spicis ornatam, in hac primum per fratres Catanenses, deinde per Seyllam: miror sane, monetariis, et quidem vivente Augusto, in mentem non venisse Dianae venatricis, quam tamen paullo post cum eiusdem Imperatoris capite tam liberallyter procuderunt. An non vel ex his monumentis, quibus addi potest numus Iulii Caes. ad familiam Allienam relatus, an non, inquam, rectius inferam, quoties Romani monetariis certo Siciliam in pecunia obiicere volebant, aliis semper typis usi fuerant; quare cum diversum, atque deinceps
etiam

etiam insolens signum hic compareat, nihil de Sicilia cogitaverint.

Erit qui ex denario gentis Liciniae apud Vaillantium Isidem pro Africa signatam obiciat: at Isidis signum esse confidenter nego. Omitto, quas Inlustrissimus Comes Caylus T. II. et III. *Recueil d'Antiq.* luculenter docet, plerumque hactenus antiquarios in definiendis Osiridis Isidisque statuis fuisse deceptos, quod utriusque sexus Sacerdotes pro numinibus, quibus consecrabantur, habebant, ipsae hoc in numo compendiarie epigraphae notae G. T. E. A. satis Genium tutelarem Africae produnt, quemadmodum in aliis Genium P. R. intuemur.

Ad Augusti et successorum monetas progredior. Ad annum V. C. 732, iuxta chronologiam suam Mediobarbus, atque adeo ad annum proxime praecedentem, quo Diana primum pro Sicilia percussa fuisset, argenteum numisma refert, *HISPANIA* inscriptum, sed pro Dea mulierem subcinctam stantem, d. duas spicas, s. duo spicula cum scuto gerentem videmus denique, quae representatio tam constans, ut eodem habitu in Galbae numis redeat; eodem anno quo Diana venatrix, cum epigraphae *IMP. LX.* malleum subivit, Armenia in numis conspicitur, neque tamen sub numinis alicuius persona, sed figura cultu patrio vestita.

Praetereo Galliam, immo tres Gallias, in Galbae monetis, nequaquam Amphitriten, sed mulierem stantem ad prostram navis, d. gubernaculum tenentem cum inscriptione: *BRITANNIA*, coniunxerunt Illviri monetales. Similis ad ingenium insulae sub Hadriano cooptus est typus, qui eam rupibus insidentem, d. signum militare s. hastam tenentem, sub Antonino Pio, Commodo, ad Severum usque representat. Ne taedium lecturis adferam, solos numos Hadriani inspiciant velim, edicantque, an in illis provinciarum nomine signatis: *AFRICA, ASIA, CAPPADOCIA, DACIA, MAVRETANIA, PARTHIA, PHOENICE, SYRTIA*, aliquid praeter muliebre signum cum regionis adtributis deprehendere possint.

Redeo ad Siciliam: iterum haec in numo Antonini Pii legitur, nihil de Diana etiam hic videbis, dum Britanniae typus sibi ad Severum constitit, signum muliebre videtur spicis coronatum, d. Lauream, s. hastam retinens. Ne quis rursus cum antiquariis nonnullis flavam Cererem conclamet, caveat, divae iniuriam inferat, etenim femina, quae in Hadriani numo cum epigraphe *RESTITUTORI SICILIAE* in genu procumbens ab Imperatore erigitur, spicea item corona redimita est; ne Graeci quidem, qui urbes et provincias deorum dearumve simulacris repraesentabant, ea ad suplicis gestum habitumque detruserunt, quaero an superstitioni ad insaniam deditis Romanis simile piaculum in mentem, et quidem in monumento publico venire potuerit?

Infinitus pene forem, si *Adventus, Restitutiones* provinciarum sub Hadriano, regiones alias sub principibus consequentibus referrem: satis arbitror, hac turba testimoniorum quivis de moribus Romanorum convictus erit non solum, sed didicerit etiam, nunquam temere hoc in argumento pronunciandum esse aliquid, nisi diligenti monumentorum comparatione instituta, qua in opinione ut semper eram, ita ab eruditissimis commentariis Inl. Caylus et Pellerin in dies magis confirmor.

Verum, inquiet aliquis, cur demum *SICIL* numismati aureo atque argenteis etiam aliis subscriptum? quidve tandem de Dianae signo fiet? quid dicendum probabiliter? de epigraphe agam inferius, prius alia quaedam, per quae via dicendis paretur, praemittenda existimavi; id interim velut per transennam quaero, cur in numo Nervae cum venatore dea non eadem inscriptio legitur? an Romani artifices hoc uno in loco a sua comprobata constantia desciverunt? an forsitan satis in vulgus iam notum erat, quemadmodum de aliis virtutum, ut Liberalitatis, Providentiae, etc. typis, sub gradiente Diana Trinacriam semper intelligi debere? aut cur tum expertissimus antiquarius imaginem ad Cretam retulisset? cur non in Nervae moneta paucae literae *CRET* exaratae, si deos primi subsellii provinciarum hieroglyphicis
fabri

fabri monetales adhibuerunt? si quis iterum importunum illud *SICIL* obtruserit, idem, sed ex numo Aquilii Flori Illiviri cum Augusti capite signati, in interpellatoris caput reiiicio, nec Proserpinam nec Dianam caelatam hic video, sed mulierem seninudam, quae a viro armato erigitur, simili nempe typo insulam repraesentavit Aquilius, quo in alio argenteo patrio habitu Armeniam flexo genu caelari fecit.

Ad alterum respondeo; nihil aliud de signo Dianae fiet, quam exemplum statuæ tum recens dedicatae. Laborem hoc in argumento non parum mihi levavit Cl. le Beau, Academiae Parisinae Inscriptionum membrum dignissimum, qui VI. libellis Tomo XXI. et XXIV. insertis luculenter comprobat, epigraphen: *REST*; conpluribus numis sub Tito, Domitiano, Nerva, Traiano inscriptam, non tam tyarii vel monetae restitutionem indicare, sed eorundem ipsorum publicorum operum, quorum imagines in metallo caelaverant. Fluit haec ratiocinatio sua sponte ex ingenio, an insania Romanorum, quae in monumenta huiusmodi, statuas, et minora etiam sigilla, ferobantur. Duo solum Plinii loca adducam: L. XXXV. c. I. dum haec ornamenta *montium deficientium subsidia* nominat, subiicit: *nes cessat luxuria id agere, ut quam plurimum incendiis* (quibus scilicet urbs saepius erat subiecta) *perdat.* L. XXXVI. c. 13. ubi aquae virginis magnificam deductionem ab Agrippa factam descripsit, *operibus*, ait, *iii signa trecenta aerea aut marmorea imposuit.*

Arbitror, si Romani monetarii eam aestimationem relectis operibus impenderunt, ut eorundem aeternitatem etiam apud posteros in pecunia conservatam voluerint, maiori eos studio recens dedicatas statuas, aedes etc. confectatos fuisse, ut scilicet eorundem magnificentia ad externos etiam, per commercium, cum Romani nominis gloria quam citissime perferretur? Idque propterea potissimum, quia hic labor non solum genio eorundem, sed posteriore etiam tempore principum voluntati, quam maxime erat consentaneus; indolem ad imitationem praecipue Graecorum aut recentium operum plurimum propendisse, non uno loco per

praestantissimos suos commentarios: *Recueil d'Antiquités*, nobis demonstrat omni laude maior Int. Comes Caylus, statuis non contentos, ad gemmas etiam progressos esse sculptores formarum monetarum, apud eundem leges Tomo III. pag. 162. Quod principum voluntatem spectat, cum de Augusto hic nobis res sit, ita de eo Suetonius C. 29. *Ceteros principes viros saepe hortatus est, ut pro facultate quaeque monumentis vel novis, vel relictis et exultis, urbem adornarent.*

Haecenus dicta novo aliquo argumento, quod in Cl. le Beau lucubrationibus me legere non commemini, stabilire placet. Occurrunt inter numos Familiarum non pauci, quibus adiectum est: *EX. S. C.* ita caput Dianae in familia Aemilia repraesentatur apud Vaillantium *Tab. V. N. 22.* Camelus cum roge Areta *Tab. VII. N. 44.* Herculis protome in Apronia *Tab. XXI. N. 4.* Capita Neptuni et Iovis in Caecilia *Tab. XXIX. N. 22.* In Fabia Iunonis Lanuvinae *Tab. LXI. N. 12.* Tropaeum navale cum Victoria in Fulvia *Tab. LXVII. N. 16.* Statua equestris in Papi-
ria Tab. CV. 4. etc.

Profecto minime opus erat, ut potestas cudendae monetae argenteae Illivris facta ipsis characteribus designaretur, sed eorum auctoritas ab Senatu profecta Romanis fuerat perspecta: existimo, quia paucioribus hae notae impressae fuerunt, singulare quid designare debuisse, neque quid aliud, quam ea publica monumenta, quorum caput aut partem aliquam, pro denarii exigua aera, retulerunt fabri monetales, Senatus Consulto aut diis dedicata, aut in praeclaram civium memoriam constituta fuisse.

Omnis praeterea studiose numos eos argenteos, si cum aliis comparantur etiam pauciores, in quibus S. C. solum legitur, ne Vaillantio litam intentare debeat, qui has notas, quaequodammodo alia, *EX* praepositione praemissa, profecto in singularibus numis, non sine ratione caelatas, aut negligit omnino, aut explicatione tam varia, quam elumbi, attingit, ut quamplurima reprehendenda forent, si de his
cha-

characteribus ex proposito mihi res esset. Splenem continere debeo, dum apud eruditum cetera hunc antiquarium lego de numo in Familia Aemilia N. XVII. cum epigraphe *M. LEPIDVS. PONT. MAX. TUTOR. REG.* notam S. C. adposuit, ut *Lepidum Senatus consulto eius principis tutorem nominatum fuisse significaret.* Velut nempe Romani in huiusmodi ~~republicis~~ sine tabulis aliquid egissent unquam, aut quae summi momenti in Senatu acta fuerunt, per pecuniam denique publicari debuissent.

Ad exempla ex numis Augusti petita gradum facio, quibus sententia mea in plena luce constituetur. Victus erat anno V. C. 723. ad Actium Antonius, atque mox certioris chronologiae scilicet *IMP. V. COS. IV.* inscriptus numus anno sequente comparuit, cum signo Apollinis stola muliebri contexti, et in inferiori segmento adiecta epigraphe *ACT.* nempe quo anno statua perfecta fuerit, altum deinde silentium, si catalogum Mediobarbi spectamus, per decem et septem annos, primi enim eiusdem typi monetae rursus conspiciuntur anno V. C. 742. cum titulo *IMP. X.* Intra hoc temporis intervallum sane statua aut vitium aliquod fecisse poterat, reficique, aut eidem nova quaedam ornamenta adiacere coepta fuerint, quae monetarios ad huius tyarii prae alio selectionem incitaverint, opere anno V. C. 743. absoluto, in alterum annum, nempe quamdiu rei novitas movebat.

Si cui haec non placent, dicam Illi viros monetarios inter continuas Augusti victorias ad recentiora semper facta distractos, tyaria pro prioribus caelata aliquandiu seposuisse. Altero a pugna Actiaca anno in potestatem redacta fuerat Aegyptus, posteriorem hunc felicem eventum illico, erecto tamen ante crocodili signo, denariorum fabri cum inscriptione *AEGYPTO CAPTA* in auro et argento vulgaverunt, ita tamen, ut ipsa Nilotica bellua malleum subiret. Publicum monumentum hoc fuisse eo confidentius adfero, quia numisma aureum inter praestantiora a Vaillantio eiusdem caelaturae cum hac epigraphe refertur: *IMP. CAES.*

CAES. TRAIAN. AUG. DAC. P. P. REST. Crocodilum hunc numi in tertium annum, scilicet ad Augusti *COS. VI.* repraesentant, quo Romanorum oculos minus feriebat insolentis bestiae squamatum dorsum, tum in *VIAS MUNITAS* averfos.

Quam in omnia, quae publice posita sunt, intenti fuerint, qui A. A. A. F. F. praefecti erant, non existimo melius doceri posse, quam ex monetis procutis cum epigraphe: *SIGNIS. PARTHICIS. RECEPTIS.* Eodem, quo Diana, si placet, Sicula etiam signata est, anno scilicet 734 iam intra coronam quernam, iam cum statua Parthi signa restituentis haec inscriptio legitur, anno consequente intra arcum triumphalem continetur, tertio nempe cum *TR. P. VI.* circa superbam molem tribus arcibus perviam legitur. Nempe, prima properatione nihil citius parari poterat, quam ara aut tabula marmorea, cui corona civica opere anaglypho insculperetur: talia monumenta refecta fuisse demonstrat numus aeneus Augusti cum Titi restitutione, in Museo Cl. Pellerin: interim adsurrexerit arcus, huic demum aut alae duae additae, aut alter trium porticum, maiore temporis et sumtuum impendio, alia in urbis regione structus fuerit. Ut magnifica haec erant, ita ab eorundem in pecunia facienda repraesentatione post annum 736. cessarunt fabri monetales.

Idem profecto fatum fuerat statuae Dianae, de qua disputo, primum in numis caelata est, cum titulo *IMP. VIII.* quo anno nempe 733. pro omni antiquariorum infortunio in Siciliam traiecit Augustus, neque apud Mediobarbum et Vaillantium ultra annum 744. ut ex titulo *IMP. XII.* liquet, comparet, nisi in aureo Herculansenfi sane praestantissimo, cum epigraphe *IMP. XV.* id quod cum intervallo annorum 758 762, etenim *XVI.* adclamatus fuerat *IMP.* gerens *TR. P. XXXII.* congruit; nihil enim cogit admittere, cum primo illico anno, ut Cl. Cl. Academici volunt, statum fuisse, intra spatium decem et quatuor, vel, si a prima eius dedicatione numeres, quinque et viginti annorum

norum damnum aliquod accipere poterat hoc signum, re-
fectumque fuerit eorum annorum aliquo, quo *IMP. XV.*
titulus Augustum ornavit.

Video, aut Augusti, antiquariorumve veterum clien-
tes, aut Siciliae suae studiosos aliquos obmovere posse, si-
gnum aliquod publice propositum esse non potuisse, ex quo
exemplum sui tyarii Illviri monetales fuissent imitati; va-
riae enim nimis sunt Dianae imagines, iam stolata, iam sub-
cincta, iam cum cane et hasta, iam sine his attributis sisti-
tur. Nihil his moveor, duae statuae diverso habitu positae
fuerint, aut ne servilis esset imitationis studium, parte reten-
ta, reliquum aut scalptores signorum, aut caelatores forma-
rum monetalium mutaverint: ita C. Marius Trogus Illvir
sub eodem Augusto solam Dianae protomen repraesentat
apud Vaillantium *Tab. XCIV. N. 12.* Quam varius est
Diomedes in gemmis?

Sed, inquires, cur eiusdem deae statuae eodem fere
tempore geminarentur? Non rationibus, sed exemplis rem
conficiam. Profert pag. 6. Mediobarbus numum argen-
teum Iulii Caes. cum hac epigraphe: *VENERI. VICTRI-
CI VOTA.* templum in moneta exhibetur hexastylon cum
signo deae d. Victoriolam retinentis. Eandem statuam no-
bis Sepulius Macer et L. Buca singulis in monetae stantem,
hic tamen etiam apud Vaillantium *Tab. LXXIII. N. 32.*
sedentem exhibuit, Maridianus et Mettius Illviri globum
et scutum stanti adiecerunt; quia tamen numus Iulii cum
Venere Callipyga, Victrice etiam et Genitrice in auro resti-
tutionem Traiani apud eundem Vaillantium *Tab. LXXVI.
N. 62.* profert, necesse sane est; eiusdem deae statuas
duas, et cultu situque multum diversas dedicatas fuisse, seu
id demum luxuriae Romanorum, seu variae artificum imi-
tationi tribuas.

Litem se secturos arbitrabuntur Siciliae patroni de mo-
ribus officinae monetariae convicti, si non de numo solum
ob rationes initio huius commentarioli propositas cuso, sed
de statu etiam, quod magnificentius, ob earundem causa-

sum aliquam confiteantur. Verum has ipsas iisdem, quos fortassis comminiscuntur, lapidibus aut aeris frustis tumulabo. Primam aggredior. Siciliam composuit Augustus: quam demum turbata tum erat provincia? Roma ipsa anno 733. magis iactabatur ob comitiorum eam turbationem, ut pene necessum fuerit, principem ex insula urbem repetere. Respiravit inde ab anno 717. quo ad Mylas navali pugna victus Pompeius eandem victori cessit, respiravit, inquam, satis ad annum 733. Sicilia; si Dionem consulo, arbitror, omne negotium Augusti fuisse, ut inspectis urbibus de stabili frumentum in Italiam traiciendi ratione aliquid constitueret, hoc enim sub τὰ τε ἄλλα Dionis comprehendere suspicor, ita ille L. LIV. pag. 525. Ο δὲ Αὐγύστος τὰ τε ἄλλα ἐν τῇ Σικελίᾳ διοικήσας, καὶ τὰς Συρακούσας ἐτέρας τὲ τινας πόλεις ἀποικίης Ῥωμαίων ἀποδείξας ἐς τὴν Ἑλλάδα ἱπερωϊώθη. *Augustus rebus aliis in Sicilia ordinatis, Syracusas, aliasque quasdam urbes, coloniae Romanae iure donavit.*

Neque peculiarem hoc anno Siciliae impendere voluisse sollicitudinem ex eodem discimus: paullo superius ita scribit: ἐν ᾧ καὶ ταῦτα ἐγένετα, ὁ Αὐγύστος ἐς Σικελίαν ἦλθεν, ἔπος καὶ ἐκείνην καὶ τ' ἄλλα τὰ μέχρι τῆς Συρίας καταστήσεται. *Haec dum fierent, Augustus in Siciliam venit, ut eam, ac omnes alias ad Syriam usque provincias, optimum in statum redigeret.* Et reapse exeunte vere inde in Graeciam traiecit, ubi aestatem et autumnum exegisse debuit, quia in Samo hiemavit. An forsitan ob frumenti rationes constitutas Augusto ab Siciliae statu Dianae decreta? aut hoc commodum Italiam potius, ac praecipue Romam spectabat. Gratum animum contestatae fuerint urbes in colonias adscriptae? Aut non minore beneficio adfecti sunt Lacedaemonii, quos Insula Cythera donavit, neque tamen Discurosum signa cum epigraphe SPARTA usquam posita leguntur, etsi Graeci magis in adulationem propensi.

Venerit etiam Siculis in mentem hoc consilium, statua tamen Romae dedicari debuit, quod ex numis hoc typo insignibus ob caelaturae Romanam elegantiam ipsi Cl. Cl.

Her-

Herculanenses Academici suspicari videntur, neque enim scalptores monetarii exteras in regiones proficisci solebant, ut formas denariis feriendis anxie conquirent, satis populus ille statuarum, quae Romae profabant, materiae suppetebat. Admisso, inquam, hoc Siculorum consilio, quod superius, nisi me omnia fallunt, luculenter refutavi, nego numos ad exemplar statuae signari potuisse anno V. C. 733. obtinente chronologica serie Mediobarbi ex titulo *IMP. VIII.* deducta, cui ut imitantur Herculanenses eruditi viri, ita eam non discutio.

Statua haec Romano artifice locata fuerit, vere eiusdem aevi; qui seu scalptoriae, seu plasticae et fusoriae eius temporis rationem perspexerit, nunquam sane profitebitur signum, de quo agimus, labente eodem anno perfici, dedicari, exempla inde numorum accipi potuisse, utpote in aere ad chalybis duritiem redacto labore permolesto, atque diuturno exaranda. Necesse ergo erit, superiore iam anno Dianam hanc publico in loco constitutam, quo tamen nulla peculiaris in Siciliam ab Augusto collata beneficia recensent Historici.

Cl. Havercampii opinionem, quam Tom. VIII. col. 1098. velut Dictator his verbis adnunciat: *Omnes hi numi ad eius Imperatoris victorias Siculas spectant: ex ipsis numis et temporum ratione evertit.* Cui probabitur, monetariis Romanis venisse in mentem victoriarum, quas quindecim et amplius abhinc annis de Pompeio retulerat Augustus, praesertim cum iam Armenia, Parthia, officinis monetariis satis negotii facerent; illam quidem, qua Pompeius Siciliam cedere coactus est, si Mediobarbum sequimur, eodem, quo reportata fuit, anno, et quidem non uno numo celebraverunt: adservantur in museis tropaea navalia, Neptuni d. acrostolium, s. tridentem tenentis, Victoriae seu navis insistentis, seu palmam coronantis, columnae rostratae cum Augusti statua, in averfis, aureorum, argenteorum, et aeneorum numorum partibus signa.

Ex latere me hic peti posse catus animadverto: hae scilicet statuae, ex quibus numismatum imagines descriptae, eodem, quo profligata est classis Pompeii, anno, flari aut scalpi poterant, Diana Siciliae, ut placet, indicium, non potuit? Non deerant eiusmodi monumenta civibus de republica optime meritis olim constituta, ex quibus exempla sumi potuerunt: atque ut a columna rostrata ordiar, huiusmodi Duillio positam fuisse novimus; nihil Victoria coronante in denariis communius, pro tropaeo palmam, ad designandam navalem, gubernaculum adiecerit sculptor, palma coronata videtur in moneta gentis Baebiae apud Vaillantium *Tab. XXVII. N. 2.* Eadem dea prorae navis insistens numos Familiae Fabiae *Tab. LXI. N. 9.* Pomponiae *Tab. CXV. N. 4.* ornat, atque ne similitudo propior desideretur, numus familiae Aemiliae *Tab. VI. N. 27.* eodem fere situ, cultu, et rerum adiunctis, victricem hanc deam caelatam obiicit cum Lepidi epigraphe, cum quibus in Augusti monetis ad hunc annum a Mediobarbo relatis obiicitur.

Neptunum geminum habemus in familia Posthumia *Tab. CXIX. N. 9.* apud laudatum saepe Vaillantium, ex quo haecenus dicta retuli; quem typum si cum Viro de re numaria optime merito ad Consualia anno V. C. 592. edita referimus, de statua istiusmodi sane dubitandum non est. Superfunt tropaea navalia, ut ab tentata multis ex partibus adgressione liberum me praestem.

Tropaeum navale fere simile repraesentat denarius gentis Domitiae *Tab. LVIII. N. 17.* ob Caesaris triremes ad Brundisium crematas ab Ahenobarbo; proxime ad hoc accedit alterum in numo gentis Iuniae *Tab. LXXIX. N. 24.* quod de auxiliis Antonio et Caesari ex Italia missis a Bruti classe caesis explicat idem eruditus Gallus; omitto tropaeum in pecunia familiae Mumiae *Tab. XCVIII. N. 2.* quod ob adiectum *EX. S. C.* forsan omnium maximum haberet auctoritatem. Ceterum, quis me adiget, ut servili adfectione numos eos omnes Mediobarbi nulla tribunitia pote-

potestate, aut Imperatoris probabili titulo, quibus iudiciis carent, eidem anno V. C. 718. cum Inl. compilatore attributam? Quae haecenus disserui, evincunt, eos ad consequentem minimum annum detrudendos.

Superest de opinionibus tertia, nova sane et singularis, quam unus aliquis forte in erudito confesso propugnavit quidem, ipsum tamen Academicum corpus, non nisi ut hypothesein excitandis ingeniis utilem, commentariis suis inseri permittit. Scilicet fieri potuisse, ut Illviri monetales poëma Augusti celebrare voluerint, de quo Suetonius c. 85: *Unus liber extat scriptus ab eo hexametris versibus, cuius et argumentum et titulus est SICILIA.* Fateor, me ad insolentem hanc coniectionem non parum haesisse, etenim turba contra pugnantium rationum ex tota antiquitate mihi illico obversabatur, has aliquem in ordinem redigam; censeo hanc opinionem nec cum Graecorum, nec cum Romanorum, aut ipsius Augusti moribus consentire.

Et Graeci et Romani claris Poëtis statuas dedicarunt, attamen nunquam alias, quam quae tantorum virorum vultus et habitum repraesentabant; hoc in adfero tam diu obfirmatus ero, dum equi Troiani signum, vel statua Aeneae Anchisen portantis, aut eiusmodi aliquod monumentum etiam, si fortuna dederit, numus familiae Iuliae profertur, in quibus aut epigraphae ΙΑΙΑΣ, aut ΑΕΝΕΙΣ legatur.

Tria Pausaniae loca ad testimonium omni exceptione maius produco. L. I. c. 21. pag. 48. *Εἰς δὲ Ἀθηναίους ἰκόνες ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ τραγωδίας καὶ κωμωδίας ποιητῶν αἱ πολλαὶ τῶν ἀφανισθέντων, ὅτι μὴ γὰρ Μένανδρος ἕδεις ἦν ποιητῆς κωμωδίας τῶν ἐς δόξαν ἠκόντων, τραγωδίας δὲ κῆνται τῶν φανερωῶν Εὐριπίδης καὶ Σοφοκλῆς. In theatro Athenis sunt Tragicorum et Comicorum statuae multae, horum tamen fere obscurorum, etenim praeter Menandrum vix aliquis inlustri nominis reperitur, ex Tragicis vero nobiliorum Euripidis et Sophoclis posita sunt signa.* De nulla hic Hecuba, aut Electra, ne minimum indicium.

Idem c. 25. pag. 59. de ornamentis arcis Athenien-
 sis loquens: τὸ δὲ τῷ Πανδίππῳ πλησίον ἔστηκεν Ἀνακρέων ὁ
 Τήιος - - - - και οἱ τὸ χῆμα ἴσιν οἷον ἀδοντος, εἰν ἰν
 μίθῃ γένοιτο, ἀνδράσι. *Xantippo proxime adstitutum est Ana-
 creontis Tui signum - - - - eius habitus est velut hominis
 per ebrietatem cantantis.* En, ut poetae lepidissimi indoles
 quam optime ab artifice est efficta, frustra Amorem ali-
 quem, aut Venerem circumspicis, odas cuiusdam argumen-
 tum. Nec L. V. c. 26. pag. 446. Hesiodi statua Theo-
 goniam refert, quod ex aere flatum atque columnae impo-
 situm Homeri signum ante fores Delphici templi L. X.
 c. 24. pag. 857. commemorat, inscriptionem quidem
 habet; cave tamen de *Batrachomyomachia* cogites, και, ait;
 ἐπιλεξαι τὸ μάντισμα ὃ γινώσκει τῷ Ομηρῷ λεγόμεν κ. τ. λ.
*leges oraculum, quod aiunt Homero ab Apolline de sua pa-
 tria factum etc.*

Ne Graecis omnia constipem, eundem morem Ro-
 mae fuisse, compendio quidem, attamen multa complexo,
 certiores nos reddit Plinius, Hist. Nat. Lib. XXXV. c. 2.
 pag. 680. Non est praetereundum, inquit, et novitium
 inventum. *Siquidem non solum ex auro, argentoque, aut
 certe ex aere, in bibliothecis dicantur illi, quorum immortales
 animae in locis iisdem loquuntur.* Si illos dedicatos dicit,
 qui in repositis ibidem libris loquebantur, profecto eorum
 vultus, non vero ideae titularum, qui eorum scriptis prae-
 figebantur, flatae fuerunt, ut ex sequentibus magis
 liquebit.

Prosequitur: *quin imo etiam, quae non sunt, finguntur,
 pariuntque desideria non traditi vultus, sicut in Homero evenit.
 Quo maius, ut equidem arbitror, nullum est felicitatis specimen,
 quam semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis.* Frustra
 hic aliquem offendet *novitium inventum*: quo referendum
 sit, mox indicat auctor: *Asinii Pollionis hoc Romae inven-
 tum, qui primus bibliothecam dicando ingenia hominum rem pu-
 blicam fecit.* Nempe, novitium quid Romae erat, biblio-
 thecam publicare, statuarum ratio pridem eadem fuerat,
 vel

vel si fingerem etiam hoc Pollionis fuisse inventum, Augustum eum aetate vixisse vulgo notum est.

Ceterum si inter tropaea de Armenia, Parthia, gentibus aliis etiam principis sui poesis honorare voluissent, arbitror Pegasus potius eos dedicaturos fuisse, quam figuram, quae poematis argumentum etiam cum titulo obiceret spectantibus; magis illud simplici eorum gravitati congruebat, neque sine anterioris temporis domestico exemplo. Familiae Titiae denarios habemus, quorum averfam partem alatus hic equus ornat, typum hunc ex signo Romae dedicato defunctum esse comprobatur numus, qui Traiano restitutionis laudem adscribit.

Sunt cum Begeero plures Antiquarii, quin eos obiectio Havercampii de alio eiusdem familiae, velut nempe non plures hoc praenomen habuissent, perturbet, sunt, inquam, qui hoc monumentum poetae Lyrico et Tragico adtribuunt, de quo canit Horatius Ep. L. I. ep. 3.

*Quid Titius Romana brevi venturus in ora?
Pindarici fontis qui non expuluit haustus,
Festidire lacus, et rivos ausus apertos,
Ut valet? ut meminit nostri? fidibus Latinis
Thebanos aptare modos sudent auspice Musa?
An tragica desuevit et ampullatur in arte?*

Fateor, si mei id hic foret negotii, ab hoc Titio mentem ab ipso versu primo Horatii, ad alium aliquem anterioris temporis abstrahendam, et forsitan ad illum, quem ex Ciceronis Bruto Cl. Havercampius indicat. Ut ut sit, liquet ex consensu virorum eruditorum, Romanos iam olim poetae hocce signum, utpote Apollinis et Musarum attributum, dedicavisse.

Necdum a moribus Romanorum abeo. Certum est, nequaquam liberum illum populum, praesertim sub monarchiae initium, in vilem erga principes adulationem propensos fuisse, cedo iam, an vel in Graeculis toleranda ea fuisset, qua Augusto ob poema Sicilia statuant erexissent? Summus confidentia haec dico: quantumcumque ob hoc versus insani-

erit

erit Siculus ille tyrannus, apud nullum tamen historicum statuas Dionisio ab adstantibus ob tragoediam aliquam positas fuisse, adnotatur, harum si vel unam Syracusae habuissent, ex hominis delirio arguo, ad hanc potius, velut ad tropaeum Philoxenum religatum, quam in latomias abruptum fuisse; ob Atheniensem illam in Lenaeis victoriam epulas, sacrificia, nihil publici monumenti decretum esse legitimus.

Crescit vis huius argumenti, si non mutilum, ut factum est, Suetonii locum, tum ipsius Augusti mores perpendimus. Ita Tranquillus c. 85. *unus liber extat scriptus ab eo hexametris versibus, cuius et argumentum et titulus est SICILIA.* Sed velim, quantum hoc demum poema? mox subiicitur: *extat alter aequo modicus epigrammatum.* Scio apud bonos Scriptores vocabulum *modicus* duplicis esse notiois, ita ut *humile* quid, atque etiam *parvum* designet, posteriore et Augusto minus iniqua sententia interim utamur; poemation ergo erat, atque paucorum carminum libellus. Verum urit me id, quod praemisera Suetonius: *Poeticam summam adigit.* Si latine intelligo, *summam* idem est ac *carptim, obiter, in obliquum*, quid a tali Poeta expectandum sit, quis facile videt, sane qualis illius Ajax fuerit, ipse Augustus satis inter familiares eo ioco professus est: *Aiacem suum in spongiam incubuisse.*

Vidimus, quantum qualeve fuerit Octaviani poema, et ob huiusmodi scriptum Caesari Dianam illam, ad aeternam nempe nominis gloriam dedicatam fuisse, quis in animum inducere poterit? arbitror neminem, qui Augusti mores pernovit. Luculentum Suetonii testimonium quam maxime adversatur: c. 89. ita concludit: *Componi aliquid de se, nisi et serio, et a praestantissimis, offerebatur: admonebatque praetores, ne paterentur nomen suum commissum obsolescere.* Nempe, qui noluit, ut qui in theatro carminum certaminibus committebantur poetae, humile aliquid de maiestate sua canerent, is passus, id Romani ausi fuerint, ut eius nomen, ob poemation omni ratione modicum, constituto publico monum-

numento non solum obsolefiat, sed ludibrio etiam traducatur.

Quid si nullum facerem hunc Augusti libellum? sane subtracta infirma basi praeclara illa Sicilia conlaberetur; hocque ipsum mihi tam facile est, quam vulpes pirum comest, argumentum de negantibus, non parvi apud Historicos atque praecipue Criticos hodiernos ponderis, ex Senecae ad Lucilium *epist. LXXIX.* ita instruo: varia dum sibi petiisset de Sicilia ingenio atque mirandis perscribi, ad Aetnam delabatur etiam: *Aetnam, ait, describas in tuo carmine, et tunc Solannem omnibus poetis locum adtingas, quem quo minus Ovidius tractaret, nihil obstitit, quod iam Virgilius impleverat, ne Severum quidem Cornelium uterque deterruit; omnibus praeterea feliciter hic locus se dedit, et qui praecesserant, non praeripuisse mihi videntur, quas dici poterant, sed aperuisse.*

Velim, cur vir, in augusta domo cum alumno suo agens, cui bibliotheca et forsan domesticum tabularium patuerit, qui ad Neronem incitandum maiorum exemplis commodissime usus fuisset, aliquid hic de Augusti Sicilia taceat? an non iure optimo pronuntiabimus, aut prolapsi m fuisse, narratione aliqua adrepta, Suetonium, neque unquam carmen istiusmodi extitisse; aut, si liberales sumus, tale fuisse, cui forsan Augustus ipse spongiam inleverit, aut tam *modicum*, ut ex reverentia Augustae familiae eius mentionem ne inferendam quidem censuerit Seneca?

Obgones, ratiocinationi huic, ex auctoris silentio petita, scutum nullo negotio obponi ex Virgilio: nemo negaverit, hunc artis principem, in discernendis poeticis operibus exquisitissimae fuisse aciei, hunc tamen ipsum de Augusto cecinisse *Elog. VIII. v. 10.*

Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

Scio Almeida, in commentariis ad Suetonium p. 311. huc prolapsum esse, verum novi plurimos, qui rectius sentiunt, Grammaticos, haec in Pollionis laudem scripta fuisse, multis rationibus stabiliantes: qui vero etiam de Augusto hic sermonem esse, melius, quam Almeida, tuentur, me-

cum sentiunt, respiciunt scilicet ad illud, quod superius ex Suetonio adduxi, voluntate principis edictum fuisse praetoribus, videant, ne a commissis in certamen poetis aliquid de se proferatur, quod oleum et admosos ungues non sapiat; atque huc spectant illa Horatii, quibus epistolam ad Augustum concludere incipit:

Sed neque parvum

Carmen maiestas recipit tua, nec meus audeo

Rem tentare pudor, vires quam ferre recusent.

Venio ad scopulum, in quem productae tres coniecturae impeggerunt. Si status Dianae, inquit, nec ob compositam insulam, nec ob relatam de Pompeio victoriam, aut poema Augusti est constituta, cur tamen segmentum inferius nunci epigraphen *SICIL* praefert? Nequaquam insulae nomen, sed Aedilis, qui signum dedicavit, ita lego: *Sextus ICILIUS*. De Harduinismo conclamari audio, quibusve demum in argumentis efficiendum sit, peti. Harduinismi aduersionem tantisper suspendi velim, argumento partim ea erunt, quae ut viam complanarem praestruxi, partim ala quaedam Colophonorum, quae haecenus in insidiis conquevit.

Nemini adhuc venit in mentem, ut in denariis, qui eodem fere tempore comparent, atque in antica caput Augusti, in postica Apollinem stolum, cum *IMP.* item titulo, crescentibus numeris repetito, exhibent, ut, inquam, illud *ACT.* infima parte caelatum de Actio urbe interpretaretur, nempe, quia Romanis extra morem erat, urbes aut provincias deorum primi ordinis signis indicare. Eandem rationem etiam hic toto suo pondere premere quis intelligit, quid in huiusmodi angustiis aliud praesidii Antiquariis, quam ut probabiliter suspicentur, literas inscriptionis separandas, in qua nempe negligentia aliquae interpunctiones omissae.

Reponi poterit, expressum in his monetis diligentissime punctum, quod abruptum *Siciliae* nomen indicet, quare nulla ratione oscitantiae arguendos sculptores monetarios,

rios, velut S ab I feiungere omiserint, praesertim cum tam in numis Augusti, quam familiarum, praenomina vel agnomina suis obelis sunt distincta; nequaquam hoc inficior, verum produci plures possunt denarii, in quibus etiam praesente ultimo puncto antea illud desideratur, cuius absentia non raro tironibus crucem figit: ita in collectione nostri Collegii, in numo tam parum detrito, ut a malleo fere adhuc calidus videatur, gentis Affrae, *SAFRA* caelatum est. Verum tam nota haec sunt, ut exemplis abstinere possim; ipse elegantissimus aureus, in cuius explicatione verfor, atque in cuius typariq scalpendo maior cura adhibita fuerit, tam in adversa, quam averfa parte, punctis, quae compendio literarum, aut titulorum finem definire in aliis solebant, destituitur.

Ceterum, ne de punctis hic litigemus, S. Icilium interim repono, in eo tamen semper firmus, Romanum nomen inscriptum fuisse et statuae et numo, Sicilium Coronam, virum senatorium substituo, si placet, de quo Dio L. XLVI. pag. 368. edit. Steph. *Καί τις Σικίλιος Κορωνᾶς βουλευτῆς ἀντικεῖς τὸν βεῖτον τὸν Μάρκον ἀπέλυσε, καὶ τὸ τε μὲν αὐτὸς τε ἐπὶ τῆς μίγῃ ἤνχη, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ἰπταίνε κέρφα ἐλάμβανε κ. τ. λ. Sicilius aliquis Coronas Senator M. Brutum in publico confessu absolvit, qua de sententia sua multum gloriatus, elancularias etiam laudes tulit etc.*

Et si hic subinde proscriptus et necatus fuerit, ne monetariorum curiositatem nimis languidam faciamus, ex familia tamen aliquis, ut benevolus erat Augustus, in gratiam receptus, (ut ipse Iulius proscriptorum filios ad munia publica admisit, teste Suetonio,) statuam hanc dedicasse potuit: quo posito, omni orthographiae et chronologiae iniecto vel iniiciendo scrupulo liberi, non solum statuae, sed numi epigraphen, ex Romanis moribus conceptam habebimus. Siciliae familiae confirmationem Cl. Cl. Academiæ domi suae etiam capere poterunt, si lapis, a Muratorio pag. MCDX. N. 4. indicatus, in hanc diem apud Caesarem Car-

duinium aut haeredes adseruatur. Eccum, quantum huc pertinet:

D.	M.
TITIUS	SICILLIUS
SATURNINUS	
SICILLIAE	PROCULAE
DULCISSIMAE ET	
CARISSIMAE CON	
IUGI etc.	

Neminem hic turbabit duplex L. satis novimus quadratariorum, ut cum scriptoribus huius argumenti loquar, errores, atque in eum, qui in praenomine Titi est lapsus, sine iniuria alter etiam error geminatae litterae tribui poterit; vel si etiam in mendo cubat Dio, cuius tres Garellianae bibliothecae editiones consentiunt, alteram ex geminis literis a monetariis omissam nonnunquam esse, docet numus Familiae Fanniae apud Vaillantium Tab. LXIII. N. 1. *M. FAN. C. F.* gentis Gelliae Tab. LXIX. *CY. GEL.* inscripti. Si quis urserit, frequentius geminum elementum retineri, ita Tab. IX. legi *C. ANNI.* Tab. XXXVII. *L. CASSI.* Tab. LXIX. *HERENNI.* Tab. XCV. *MEMMI* etc. his ipsis argumentis a mendis suspicione purgabo Dionem, quia elementum L. in his adici solitum in numo nostro desideratur. Sed ad rem, quae huc maxima facit, est redeundum.

Utramque paginam implem, si ex Pausania nomina eorum, cippis inscripta, recitarem, qui monumenta publica per Graeciam constituerunt. Quam avari huius gloriae fuerint, inde conici potest, in numis ipsis, quorum imagines ex statuis sumtae fuerant, dedicantium nomina fuisse inserta; testantur id aenei maioris formae, Antinoo cusi, atque complures alii, in quibus solemne illud *ANEΘHKE* legitur. Quam parum Romani in hac laudis adpetitione concesserint Graecis, uno Plinii loco conficiam.

L. XXXIV. c. 3. pag. 656. edit. Hard. ita scribit: *In mentione statuarum est una non praeterenda, licet auctoris incerti, iuxta rostra Hercules tunicati Eleo habitu Romae, torva facie*

de sentienteque suprema in tunica. In hac tres sunt tituli: L. Luculli imperatoris ex manubiis: alter pupillum Luculli filium EX S. C. dedicasse: tertius T. Sempronium Sabinum aedilem curulem ex privato in publicum restituisse. Atque praeclare pro re mea hunc in modum concludit: Tot certaminum, tantaeque dignationis simulacrum id fuit.

Propius iam ad historiam nostrae Dianae adcedamus. Retuli superius ex Suetonio, Augustum ipsum autorem fuisse viris principibus, ut pro facultate sua urbem monumentis vel novis, vel restructis et excultis, ornarent; narratae huic exhortationi mox subiicitur: Multaque a multis extructa sunt. Sicut a Marcio Philippo aedes Herculis Musarum, a L. Cornificio aedes Dianae etc. Hic sisto, quia arbitror, me nostram Dianam manibus tenere, censeoque, subiectam illam cum cane ibidem positam fuisse, dedicante aut curante aedile Icilio; hanc potius in templo constitutam esse inde coniicio, quia ab iniuriis quibuscunque magis tuta refectione non egebat, alteram vero stolatam ab excitatione hoc novo ornamento civibus et artificibus sub dio erectam fuisse, eo fere exemplo, quod supra de duobus Veneris Genetricis aut Victricis signis commemoravi.

Quare, ut illud Callipygae a Traiano, ita stolatae Dianae alterum ab Augusto, restructum fuerit eo anno, qui titulo IMP. XV. in aurea maiori moneta signato respondet, more nempe tum necdum inducto, ut eiusmodi restitutionum memoria ipsa in numi epigraphe celebraretur, sicut etiam post Traianum est abolitus, etsi Imperatores in huiusmodi refectionibus non minus diligentes fuisse sciamus ex inscriptis lapidibus, de quibus horum conlectores videri possunt.

Nec numi ad haec tenus dicta demonstranda desunt. Inter monetas gentis Claudiae Tab. XLII. N. 37. a Vaillantio recensetur aliqua, quae antica parte protomen Dianae cum epigraphe EX S. C. in postica templum tetrastylon representat, cum signo deae aliquantum diverso, adiecta inscriptione: AED. CUR. ubi laudatus antiquarius ipse de refectione huius aedis a Marcello cum collega suscepta suscipit.

spicatur. Puteal illud, quod in familia Scribonia confignatur, ab aliquo ex maioribus restitutum, dedicatumve fuisse, dubitare me non finit nomen nimis pervulgatum, ut ex Horat. Ep. XIX. L. I. conicio, ubi:

forum, putealque Libonis

Mandabo fisci.

Quidam ex nepotibus aut excoluerit, aut refecerit aram hanc, vel bidental, hinc in altero numo *LIBO*. in altero *SCRIBON*. subscriptum legitur, aliquid beneficentiae etiam huc contulerit deinde Augustus, quod praeclarus ille apud Haymium numus argenteus *Tom. II. pag. 172. edit. Ital. Latin. nostrae pag. 214. Tab. XXV. N. 7.* contestatur, in hoc tamen ipso epigramma est: *SCRIBON*. vetus nempe illud, quod cum Augusti titulis, ut nomen nostri Icili, coniunxerunt monetarii.

Verum obgerit aliquis: an ergo in numis Aquilii Flori Tab. XXI. N. 4. et 6. apud Vaillantium, quorum posterior cum capite Augusti proculus, etiam *S. ICILIUS* legetur? non veto, profecto etiam statuam sapit horum numorum aelatura; ceterum nihil me hic, ut in alio cum signo Dianae, ab lectione *Sicilia* cogit discedere, provinciam ex belli servilis calamitatibus a viro armato relevatam exhibet, more deinceps etiam conservato ab artificibus, et monetae fabris. Neque magis de Augusti in Insulam promeritis forsitan cogitaverit monetarius, quam dum florem in averfa capiti Augusti coniunxerit, ut enim in hoc denario ad suum nomen adlusit, ita in aliis compressum ab uno suae gentis servile bellum repraesentare voluerit.

Urgebis: simillimam in utriusque typi numis characterum dispositionem, utrobique *SICIL*. sculptum esse denique, quare hanc ipsam similitudinem exigere, nisi pro libidine fingamus, ut vocabulum aut nomen idem legatur etiam; viderit, qui ita est, ne converfo argumento Sextum Icilium praeter suam opinionem ipsis Aquilii numis inserat.

Video illis, quibus Icilius displicet, id ad extremum in mentem venire posse, aenigma forsitan nulla ratione certius solvendum, quam legendo: *Siciliensis*, nempe Diana, ut in aliis
numis

numis lectio *Actius* omnium consensione probatur. Fateor, commodius hic aliquid in medium proferri prae vulgata illa de *SICILIA* sententia, gentile hoc non uno loco in Cicerone legimus, quare istiusmodi vocabulum nec marmora nec numismata dedecet, exemplum etiam ab Apolline *Actio* opinionem primo intuitu certiozem reddere videtur. Metuo tamen, ne ex fratris moneta petatum argumentum epigrammati fororis obfit quamplurimum.

Diversa utriusque admodum est ratio. Non solebant veteres monumentis publicis aenigmata inscribere; quae in horum titulis abrupta per compendium prostabant tituli vocabula, vulgo nota fuerant, nemo profecto ad epigraphen *ACT.* adhaesit, quippe *Actii* Apollinis cognomen omnium ore circumferebatur. Audin Propertium L. IV. *Eleg.* 6. v. 57.

Actius hinc traxit Phoebus monumenta, quod eius

Una decem vicit missa sagitta ratis.

Atque ne quis dubitet, de eodem, qui in numis Augusti signatus est, Apolline rem esse, ipsius statuam alio in loco simillimo cultu depingit. L. II. *Eleg.* 31. apud Cynthiam de tardiore suo adventu se excusat in haec verba:

*Quaeris, cur veniam tibi tardior? aurea Phoebi
Porticus a magno Caesare aperta fuit.*

En quam in statuas et publica ornamenta ferebantur Romani, nec amicae gemitus Propertium a contemplanda diutius etiam porticu abstinerunt; hanc ubi deinde accurate ad Suetonii et Plinii narrationem pluribus versibus descripsisset, ita concludit:

*Deinde inter matrem deus ipse interque sororem
Pythius in longa carmina veste sonat.*

Proferatur iam aut Graecus aut Romanus Historicus, verficulus ex poeta aliquo, ara quaedam, vel fragmentum antiqui lapidis, in quo aliquod de Diana *Siciliensi* fiat indicium, ut de Ephesia, Pergaea, aliis; inter LX. diversa deae cognomina apud diligentissimum hac in re Pausaniam, de Siciliensi altum silentium; profecto cum in exemplis huius statuae, ita ut in Apolline *Actio*, et sub idem tempus, pene dicam insani-verint monetarii, ut eandem Dianam cum *IMP. VIII. IX. X.*

X. XI. XII. XV. qui nec in Aëlii monetis leguntur omnes, aliquod de nomine *Siciliensis* documentum adesse deberet, si aliquando hoc nomine nota fuisset. Consulantur compilatores alii, nihil de novitio hoc cognomine leges, etsi adnotetur Aricina et Aventina, de qua item canit Propertius L. IV. Eleg. 9. v. 3.

Phyllis Aventinae quaedam est vicina Dianae.

Ad tale aliquod testimonium, spondeo, me Icilium meum illico abmoturum, neque vel minimam molestiam facillituum familiarum Romanarum scriptoribus, ut has ambas, aut harum alteram, catalogis inferendo, Vaillantium aut Morellium feliciter augeant.

Etsi tamen ipse legero *Siciliensis*, tribus illis antiquariorum coniecturis nihil melius erit consultum: nam primo nequaquam statua posita fuisse poterat ob res in Sicilia ordinatas, aut beneficia Augusti, communia enim omnia etiam provinciis aliis superius ostendi; quid quod tum probabilius multo cippi epigramma in hanc sententiam conceptum fuisset: *COLONIAE SICIL*, aut *A. COMMUNI SICILIAE*, quod statuis Verris Romae positus incisum fuisse queritur Cicero Aët. II. Deinde ad victoriam de Pompeio non congruit, quia non illico post felicem hanc pugnam, ut Apollinis Aëtii signum, sed XV. demum anno in monetis comparuit. Denique nequaquam ob Augusti poema dedicata fuerit, alias enim profecto in Suetonio legeremus: *Unus liber extat scriptus ab eo hexametris versibus, cuius et argumentum et titulus est (non Sicilia, sed) Diana Siciliensis.*

Quidni ergo rursus ad Siciliam nostram, aut aedilem S. Icilium redeundum erit, dum, non ex ingeniis excitatis solum, quae saepe in literariam luxuriam abeunt, sed moribus et monumentis Romanorum adcurate inter se expensis, melior quaedam sententia procudatur, quod ut fiat quam citissime, ut rei numariae vortat quam optime, plurimum cupio, me interim eo *Horatii* L. I. Ep. 1. ad Maecenatem v. 33. consolabor:

Est quaedam prodire temus, si non datur ultra.

INDEX AUCTORUM, quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine recensentur:

I. Libri Theologici, et ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

A	stemanni (Ios. Simonii) <i>Kalendaria Ecclesiae universae.</i> Tomus III. <i>Kalendaria Ecclesiae Slavicae, seu Graeco-</i> <i>Moschae</i>	132
— — — —	Tomus IV.	161
— — — —	Tomus V. VI	364
Boysen (Frid. Eberh.)	<i>Adparatus ad Systema Philologiae He-</i> <i>braicae, ex mente Ill. Michaelis congestus</i>	68
Harzheim (Ios.)	<i>Concilia Germaniae, quae I. F. Schannat ma-</i> <i>gna ex parte primum collegit, ipse auxit, continuavit, notis,</i> <i>digestionibus criticis, charta et praefatione chorographicis il-</i> <i>lustravit Tom. IV. ab A. MCCXC. ad A. MCCCC.</i>	41
Mischina, seu Textus Talmudis.	Pars VI. <i>de Purificationibus,</i> <i>secundum diversa impuratum genera. Ex Hebraico Germa-</i> <i>nice vertit, periphrasin adiecit, et observationibus illustravit</i> Io. Iac. Rabe	515
Ruckersfelderii (A. F.)	<i>Sylloge Commentationum et Observatio-</i> <i>num Philologico-Exegeticarum et Criticarum Fasciculus</i> Prior	225
Schellhornii (I. G.)	<i>Amoenitates Historiae Ecclesiasticae Vol. I.</i> Pars III. et IV.	34
Semleri (Io. Iac.)	<i>Bibliotheca Latina Novi Testamenti vetustio-</i> <i>ris Ecclesiae, varias revisiones Latinas complexa</i>	409
	K k k k	II. Li-

I N D E X

II. *Libri Iuridici.*

- Gebaueri (Georg. Christ.) Narratio de Henr. Brenckmanno, de *Medis Brenckmannianis*, de suis in Corpore Iuris Civilis conatibus et laboribus. Accedit Mantissa de libro rarissimo, Anton. Augustini Bibliotheca, et vita Henr. Newtoni 453
- Hommeli (Chr. Ferd.) Iurisprudentia numismatibus illustrata, nec non sigillis, gemmis, aliisque picturis vetustis varie exornata Libri Duo 323
- Jugleri (Io. Frid.) Epistola de Commentariis suis de omnium Ictorum vita scriptisque 118
- Küffneri (Chr. Wik.) Chrestomathia Iuris Enniana, seu Locus Romanum illustrantes ex Ennio, cum notis adieclis 112
- Püttmanni (I. L. E.) Interpretationum et Observationum, quibus difficultiora quaedam Iuris Rom. capita explicantur, illustrantur, et ab emendationibus vindicantur, Liber singularis 125
- Vindiciae Libertatis Civitatum Imperii circa receptionem Cancellariae Equestris, eiusque Conjectaria. 51

III. *Libri Medici et Physici.*

- Academiae Scientiarum Petropolitanae Novi Commentarii, Tomus VIII. pro annis 1761. et 1762 241
- Gronovii Monitum de iconibus, animalia, ex Museo Academiae Lugduno Batavae desumpta, picta experimentibus. 199
- Hennert (I. Fr.) de compressione ac restitutione elastorum, una cum accuratiori virium visarum disquisitione. 472
- Linnari (Anton.) biniae ex nonnullis rariore morborum historiae 90
- Planci (Iam) de duplici Teithi genere, et de Mare Marina, ad Pium lamelliam Senensem, Academicum Physico-criticum 445
- Scarella (Io. Bapt.) Physicae generalis methodo Mathematica tractatae, Tomus III. 413
- — de Magnete Libri IV. in duos Tomos distributi. 577

IV. *Libri Mathematici.*

- Academiae Scientiarum Petropolitanae Novi Commentarii, Tomus VIII. pro annis 1761. et 1762.

AUCTORUM

- Bortzii (Georg. Henr.) *Disquisitionis de insigni Semioticae Mathematicae usu in Geometria et Physica* 551
 Klingenskierna (Sam.) *Textamen de definiendis et corrigendis aberrationibus radiorum luminis in lentibus sphaericis refracti, et de perficiendo telescopio dioptrico.* 105
 Lambert (J. H.) *Schediasma de ichnographica campi vel regionis delineatione, independenter ab omni basi perficienda.* 143
 Tetens (Io. Nic.) *Methodus inveniendi curvas, maximum vel minimum efficientes, univrsaliter et ex analyticis principis demonstrata.* 502

V. Libri Historici et Geographici.

- Belii (Car. Andr.) *Disputatiuncula de causis repentinae Pacis Crepiacensis.* 535
 Bellini (Vincent.) *Tractatus de Numis Ferrariensibus* 533
 Boehmii (I. Gottl.) *Acta Pacis Olivensis inedita. Tomus I. in quo Ioach. Pastorii ab Hirtenberg Aurora Pacis, alia.* 233
 Boyfen (Frid. Eberh.) *Monumenta inedita Rerum Germanicarum, praecipue Magdeburgicarum et Halberstadiensium. Tomus I. qui Georg. Torquati Annales continet* 173
 Commentationes de rebus memorabilibus historiae antiquae et recentioris. (Auct. Faesio.) 493
 Hartzheimii (Ios.) *Concilia Germaniae. Tomus IV. ab A. 1290. ad A. 1400.* 41
 Historia rerum memorabilium, in Europa septentrionali ab a. 1700 usque ad a. 1710. gestarum, Partes II. 388
 Koenig ab Koenigsfeld. (Gust. Georg.) *Collectio Actorum Comitatum sub imperio Friderici III. Collectio I. et II.* 81
 Obermayrii (Ios. Euchar.) *Historica relatio de numis Bavaricis* 440
 Oetteri (Sam. Wilh.) *Deliciae Heraldicae Hebdomadales, Pars I. II. III.* 433
 Schelhornii (Io. Georg.) *Anoenitates historiae litterariae et ecclesiasticae. Vol. I. Pars III. et IV.* 34
 Schwarz. (Godofr.) *Samuel Rex Hungariae, qui vulgo Aba audit,*

I N D E X

dit, ex historico et simul numario monumento, tam nomini quam populo suo restitutus. 381
 de Stetten (Pauli) *Historia Patriciorum S. R. I. Liberae Civitatis Augustanae.* 25

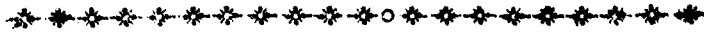
**VI. Libri Philosophici, Antiquarii,
 Auctores Classici, Philologi,
 Miscellanei.**

Abresch (Frid. Lud.) *Animadversionum ad Aeschylum Liber Tertius. Accedit Dilucidationum Thucydidearum Auctarium.* 354
 Bos (Lamb.) *Ellipses Graecae, sive de vocibus, quae in sermone Graeco per ellipsin supprimuntur, cum Doct. Viror. Christ. Schoettgenii, I. G. S. Bernholdi, I. F. Leisneri Observationibus, quibus et suas adiecit N. Schwehelius* 121
 Collectio *Dissertationum de Pantheo Sacro Ariminensi.* 528
 Gottschedii (I. C.) *Dissertatio altera pro Rationis Sufficientis Principio, adversus Vallonii, P. Cl. obiectiones.* 519
 Herodoti *Historiarum Libri VIII. Graece et Latine ex L. Vallae interpretatione, cum annotationibus Th. Galei et Jac. Gronovii, itemque L. C. Valckenarii et Juis, curavit Petrus Wesselingius.* 289
 Khell (Joseph) *de Numismate Augusti aureo, formae maximae, ex ruderebus Herculanis eruto, et Praefationi Tomi II. Pistoriarum, subiecto, Libellus.* 591
 Lamberti (I. H.) *Novum Organon, sive Meditationes de inquirendo et configuando vero, eoque distinguendo ab erroneo et mere adparenti.* 329
 Lastofii (Nat) *Epistola ad Clariss. Cortonensem Academiam, de Musico Phil. Farsetii.* 185
 Mariotti (August.) *de Numo Neptuni argenteo incuso Commentariolus.* 307
 Micha-

AUCTORUM.

- Michaelis (I. Dav.) *Quaestiones Societati doctorum virorum in Arabiam iter parantium propositae.* 154
- Ocellus Lucanus, *Graece et Gallice, adiunctis dissertationibus, de praecipuis argumentis Metaphysicis, Physicis ac Moralis scientiae veterum per D. d'Argens* 212
- Ogerii (Paul. Mariae) *Graeca et Latina Lingua hebraizantes, seu de Graecae et Latinae Linguae cum Hebraica assimilata Libellus, cui accedit brevis Tractatus de Linguae Italicae Hebraismis.* 447
- Orosiandri *Strategicus, sive de Imperatoris institutione Liber, ad Codd. Ms. fidem expressus et illustratus. Cura Nic. Schwebellii.* 201
- Reiske (Io. Iac.) *Animadversionum ad Graecos Auctores Volumen Quartum, quo Polybii reliquae pertractantur.* 400
- Stofch (Ferdin.) *Antiquitatum Thyrsiensearum Libri II.* 395
- Supplementum ad Novam *Thesaurum veterum Inscriptionum Cl. V. Lud. Ant. Muratorii.* 77
- Theophrasti *Characteres. Recensuit, animadversionibus illustravit, atque indicem verborum adiecit I. F. Fischerus. Accessit Commentarius M. Calauboni.* 465
- Timaeus Locrensis *Graeco et Gallice, adiectis Dissertationibus, de praecipuis quaestionibus ex Metaphysica, Physica, Morali Veterum, auctore Dno. D'Argens.* 373
- Vattel (de) *Quaestiones de iure Naturae et Observationes in Bar. de Wolf de iure Naturae Commentarios.* 429
- de Venutis (Phil.) *Expositio duodenorum numismatum antehac ineditorum.* 486
- Winckelmanni (Abbatis) *Gemmae Sculptae Baronis Stofchii, descriptae et dicatae Emin. Card. Alex. Albani* 1
- — — *Observationes super antiquorum aedificandi ratio- nis.* 429
- Xenophontis *opera, Graecae et Latinae, ex recensione Eduardi Wells. Accedunt Dissertationes et Notae virorum doctorum cura Car. Aug. Thieme, cum praef. Io. Aug. Ernesti.* 491

I N D E X

I N D E X
RERUM NOTABILIORUM.

A.	
<p><i>de</i> Aba, <i>Rege Hungariae, eodem cum Samuele, R. Hung.</i> 385</p> <p><i>de</i> Aberrationibus radiorum luminis in lentibus sphaericis refracti definiendis et corrigendis 105</p> <p><i>Abraxas in gemmis</i> 24</p> <p><i>de</i> Academia Franciscæ Augustana quaedam 433</p> <p><i>Academiae Scient. Petropolit. Commentarii</i> 241</p> <p><i>de</i> Actionibus naturalibus quaedam 423</p> <p><i>Aetorum Comitialium sub Frid. III. Imper. Collectio</i> 81</p> <p><i>de</i> Acu magnetica 583 sq.</p> <p><i>Acus nauticae nova descriptio</i> 273</p> <p><i>S. Adalberti res gestae</i> 166</p> <p><i>Adparens quomodo a vero distinguendum?</i> 329. 352</p> <p><i>Aedificandi ratio veterum illustrata</i> 429</p> <p><i>M. Aemilii Aemiliani numus</i> 490</p> <p><i>de</i> Aequilibrio virium corporibus applicatarum 273</p>	<p><i>de</i> Aequationum differentiarum integratione 241</p> <p><i>de</i> Aëre variae observationes 418</p> <p><i>Aesculapius in gemma</i> 17</p> <p><i>de</i> Aeternitate mundi <i>Argensii sententia</i> 220</p> <p><i>de</i> Agesilai vita <i>Xenophontea</i> 305</p> <p><i>Alethiologia, pars novi Organismi Lambert.</i> 344</p> <p><i>Albanensis Ecclesiae origines</i> 364 sq.</p> <p><i>Alexandri Severi numus</i> 489</p> <p><i>de</i> Algebraicarum functionum factoribus trinomialibus realibus 259</p> <p><i>de</i> Amore erga inimicos, ex praeceptis iuris naturae 425</p> <p><i>de</i> Analyti geometrica 554</p> <p><i>Animae immortalitas utrum ex ratione cognoscatur?</i> 258</p> <p><i>Animalia in gemmis veterum</i> 24</p> <p><i>Animalium carnis utrum vesci liceat?</i> 424</p> <p>— <i>icones pictae extendae</i> 189</p> <p><i>de</i> Antiquitatibus <i>Thyatirensis</i> 395</p> <p style="text-align: right;">Au-</p>

I N D E X

<i>de Bibliotheca Vaticana quaedam</i>	36	<i>de Cameracensis foederis caudam</i>	498
<i>de Binomio ad potentiam indefinitam elevando</i>	258	<i>de Campi delineatione ichnographica, independenter ab omnibus, perficienda</i>	143
<i>• I. G. Boehmio Acta Pacis Olivensis eduntur</i>	233	<i>de Cancellariae Equestris receptione in Civitates Imperii Germ. disputatio</i>	51 sq.
<i>Bohemiae Origines Ecclesiasticae</i>	165	<i>Canopus in gemma</i>	8
<i>Bos (Lamb.) Ellipses graecae, iterum editae, cum multis Viror. Doct. observationibus</i>	221	<i>ex Caroli XII. R. Suec. historia quaedam</i>	389 sq.
<i>de Bosniae historia quaedam</i>	367. 368	<i>de Carolo M. quaedam</i>	180
<i>de Braectatis numis quaedam</i>	441	<i>— — Gustavo R. Sueciae</i>	238 sq.
<i>de Henr. Brenckmanno et de eius Mssis narratio</i>	453	<i>Carolus V. cur pacem Crispianensem repente inierit?</i>	535 sq.
<i>de Ant. Brucioli vita, scriptis et cautionibus sacris adhuc ineditis quaedam</i>	35. 38	<i>— — in historiam eius observationes</i>	500
<i>de Lord. Bruni Nolani libro quodam</i>	37	<i>in Castelli locum quendam observationes</i>	255
<i>Bulgarica historia illustrata</i>	141. 383 sq.	<i>Carthaginensis reipublicae historia illustrata</i>	594 sq.
<i>Bulla aurea cur a Carolo IV. filis flavis et nigris munita sit?</i>	438	<i>de Io. Casimiro R. Poloniae</i>	236
<i>de Burgenfibus quaedam</i>	29	<i>Cautelae circa observationes meteorologicas</i>	279
		<i>Ceres in gemma</i>	12
		<i>Chrestomathia Iuris Enniana</i>	105
		<i>de Christiano II. Rege Septentrionis</i>	500
<i>de Caesarum numis, qui Duces Bavariae non fuerunt</i>	442	<i>Chrobatiae res illustratae</i>	168
<i>de Caloris gradibus summis, quos certa fluida ferro possunt</i>	227		170
		<i>de Cicadarum diversis generibus in Oriente</i>	156
		<i>de Civ-</i>	

RERUM NOTABILIORUM.

<i>de Circuli quadratura</i>	255	Cybele in geminis	9
Clementis XI. <i>Pont. Max.</i>			
<i>numus</i>	535		
Codicis <i>Mss. Hebr. Bibl. de-</i>		D.	
<i>scriptio</i>	229	Dalmaticae <i>Eccl. origines</i>	168
<i>de Collisionis legibus</i>	419	<i>de Dei amore ex Juris Natu-</i>	
Comitialia <i>Acta sub Fridrico</i>		<i>rae praeceptis</i>	426
<i>III. Imp. collecta</i>	81	— — <i>notione insita in ani-</i>	
Concilia <i>Germaniae, collecta</i>		<i>mis hominum</i>	224
<i>ab Harzheimio</i>	41	Diadumeniani <i>Caesaris numus</i>	489
Confessariorum <i>pax quatenus</i>		Diana <i>venatrix in numis</i>	593
<i>fit?</i>	550	— — <i>an pro Sicilia posita</i>	
<i>de Conticis sessionibus</i>	253	<i>fit?</i>	ib. sq.
Convivia in <i>geminis</i>	22	— — <i>in gemma</i>	12
S. <i>Corbini in numis</i>	443	Dianoilogia, <i>pars novi Orga-</i>	
<i>de Corporibus variae obser-</i>		<i>ni scientiarum</i>	331 sq.
<i>vationes</i>	415	Dilectum <i>de omni et nullo, an</i>	
Creichovici <i>pagi primores vi-</i>		<i>omnibus figuris syllogisticis</i>	
<i>ri disceptant de tabulario suo</i>		<i>inserviat?</i>	337
<i>cum urbe Heilbronna</i>	55	Dii <i>Deusque maiores pro urbi-</i>	
Crepiacensis <i>pax repentina e</i>		<i>bus et provinciis in numis</i>	
<i>quibus caussis profuxerit?</i>	535	<i>numquam positi</i>	594
Criticae <i>Commentationes</i>	225	<i>de Dioptrico telescopia per-</i>	
Crocodylus in <i>numis Augusti</i>		<i>ciendo</i>	105
	599. 600	<i>de Dracone in Halberstadio</i>	182
Cupido in <i>geminis veterum</i>	15	Ducalis <i>insigne Franconicum</i>	
<i>de Cupparum combustione in</i>		<i>illustratum</i>	438
<i>Magdeburgo</i>	182	<i>de Dynamico problemate quo-</i>	
Currus <i>Dei stylo ecclesiastico</i>		<i>dam observationes</i>	485
<i>quid?</i>	439		
Curvarum, <i>maximum vel mini-</i>		E.	
<i>imum efficientium, inveniendi</i>		<i>de Elastica vi corporum solido-</i>	
<i>methodus universaliter, et ex</i>		<i>rum</i>	420
<i>analyticis principiis demon-</i>		I. III	<i>de lila-</i>
<i>strata</i>	502		

I N D E X

<i>de Elastorum compressione ac resitutione disquisitio</i>	472	<i>Franconicum infigis Duode illustratum</i>	438
<i>Ellipses Graecae illustratae</i>	121	<i>Friderici III. Imp. historia il lustrata</i>	81
<i>Enniana Chrestomathia Iuris</i>	112	<i>de Frigoris gradibus summis, quos certa fluida ferre pos sunt</i>	277
<i>Episcoporum Bavaricorum numi</i>	442	<i>Frisingensium Episc. numi</i>	443
<i>de Equestris Cancellariae re ceptione in liberis civitatibus Imp.</i>	51	<i>de Functionum Algebraica rum integralium factoribus trinomialibus realibus</i>	259
<i>Eumenides Aeschylis illustratae</i>	355		
<i>Europe in gemma</i>	11		

G.

F.		<i>Gandavenses motus sub Ca rolo V.</i>	537
<i>de Phil. Farsetii Museo</i>	185	<i>de Gaudentii martyrio Arimi nensi scilicet</i>	530
<i>contra Liber. Falsonium dispu tatio</i>	519	<i>de Gebaueri (G. Christ.) la boribus in Corpore Iuris Ci vilitis</i>	453
<i>Ferrariensis rei monetariae hi storia</i>	533	<i>Gemarae versio paratur a Ra bio</i>	519
<i>Ferrum magnetica vi praedi tum cur a magnete differat?</i>	581	<i>Gemmae sculptae plurimae de scriptae</i>	1 sq.
<i>de Figuris heraldicis quaedam</i>	436	<i>Geometria quem usum capiat ex Semiotica Mathesi?</i>	551
<i>Florentinae Pandectae colla tae a Brenckmanno</i>	456	<i>Germaniae Concilia collecta ab Harshemio</i>	41
<i>an in Fluidis omnibus re ipsa sit motus int. sinus?</i>	417	<i>Germanicarum rerum monu menta medita</i>	173
<i>de Fluidorum resistantia</i>	252	<i>Graeca vocabula et phrasae il lustratae</i>	123 sq. 207. 467 sq. 296 sq. 397 sq. 402 sq. 355 sq.
<i>de Franciscæ Academia Au gustana quæ eam</i>	433		
<i>Francisci I. R. Gall. cum Ca rolo V. bella et induciae</i>	536 sq.		

Grae.

RERUM NOTABILIORUM.

Graeca lingua hebraizans	447	Hieroglyphæ in geminis	8
* Graecorum templa	431	Hispania in numis	395
Grotii duae epistolae ineditae	36	de Hispanico bello a. 1740 sq.	388
H.		Historia annorum 1700-1710. illustrata.	388
Halberstadiensium rerum monumenta inedita	173	de Historiae antiquae et recentioris rebus memorabilibus	493
Halonum extraordinariorum descriptis	280	— dignitate et conscribendae ratione	381
Hanovii in Physicam merita	413 sq.	ab Horologiis duobus petitum exemplum contra principium rationis sufficientis	525
— sententia de Samuele Rege Hungariae oppugnata	382	Hungaricae historiae ab a. 1705-1708. illustratio	394
Harpocrates in gemma	7	Hungarorum Origines ecclesiasticae	164
Hauseni Geometras laudes	513	de Hydrope peritonaei	90
Hebraica vocabula illustrata	448 sq. 68. sq.	I.	
Hebraicae linguae Graeca et Latina adfines	447	de Ichnographica campi vel regionis delineatione, independenter ab omni basi perficienda	143
Heilbronensis Civitatis disceptatio cum Equitibus Imp.	85	Iohannis (Sext.) pro Sicilia, in numo Augusti reponendus	610
Heracliorum numus	491	de Iconibus animalium edendis	199
Heraldicae scientiae illustratio	433	de Ideis compositis, praecipue abstractis	345.
de Heripolitanis episcopis observationes	438	Myrci origines ecclesiasticae	168
Hercules in gemma	18	de Inertia vi, eiusque centro in corporibus solidis	419
Herodoti nova editio, a W. f. Klingio curata	189	LIII 2	in-
Hecold vox unde deducenda sit?	454		

I N D E X

- I**
Inscriptionum veterum novus thesaurus edendus 77
Instrumenti cuiusdam, nautis loco barometri inservituri, descriptio 272
de Integratione aequationum differentialium 241
Isidis signum an pro Africa positum in numo? 595
Isis et Osiris in gemma 6
de Italicae Linguae Hebraismis 447
Iuno in gemma 11
Iupiter Axur, Seropis, Ammon, Apomyos in gemmis 9. 10
Iuris Chrestomathia Emisiana 112
in Iuris Civilis Corpore labores Gebauseri 453
Iuris Romani difficiliora capita explicata 125
Iurisconsultorum omnium vita et scripta enarranda 118
Iurisprudentia numismatibus illustrata 323
Ius Naturae variis observationibus illustratum 421
Iustinianeorum librorum Iuris nova editio qualis exoptanda? 452 sq.
- K.**
- Kalendaria Ecclesiae universae, imprimis Graeco-Moschae, illustrata* 131 sq. 161 sq. 364 sq.
- L.**
- Latina lingua hebraizans* 447
— — bibliotheca vetustioris ecclesiae in N. Testamentum adornanda 409
Leibnitiis defensus 378 sq. 519 sq.
de Lentium motu et attritu, dum super catinis poliuntur 269
de Lepra observatio 518
— — quaestiones propositae 155
de Libra Ferrariensis 534
de Linguarum affinitate in genere, praecipue Graecae, Latinae et Italicae cum Hebraica 448
Lucilla, soror Commodi, in numo 488
Luminis radiorum aberrationes in lentibus sphaericis refracti 105
Lunares observationes 287
de Lydia, in Actis Apost. 399 sq.
- M.**
- Machinarum duarum descriptio* 272
Magdeburgicarum rerum monumenta inedita 173
de Magnanimitate quaedam 424
Magnetis vis explicata 577 sq. de Ma-

I N D E X

<i>Pacis Olivensis Acta edita</i>	233	<i>de Praeconibus quaedam</i>	434
<i>de Pandectis Florentinis</i>	456	<i>Principium rationis sufficientis</i>	
<i>de Pannonia observationes</i>	386	<i>defensum</i>	519
<i>de Pantheo Sacro Ariminensi</i>	528	<i>Aur. Probi numus</i>	490
<i>Patriciorum urbis Augustanae</i>	25	<i>ad Pulchritudinem corporis</i>	
<i>historia</i>	25	<i>augendam an homo oblige-</i>	
<i>de Peritonaei hydrope</i>	90	<i>tur semper?</i>	424
<i>Philologicae commentationes</i>	225	<i>de Punico bello secundo</i>	497
<i>Philosophicae disquisitiones</i>		<i>de Purificationibus Iudaeorum</i>	
<i>Argenfi</i>	478 sq.	<i>scita</i>	515 sq.
<i>Phyicae quem usum praebet</i>		R.	
<i>Semiotica Mathefis?</i>	551	<i>de Radium lumen in lenti-</i>	
<i>— — generalis methodo ma-</i>		<i>bis sphaericis refracti aber-</i>	
<i>thematica tractatio</i>	413	<i>rationibus definiendis et cor-</i>	
<i>de Pindarici carminis genio</i>	226	<i>rigendis</i>	105
<i>Piscium rariorum descriptiones</i>	283	<i>de Rákotzio principe quae-</i>	
<i>Planci (Iani) Disputatio pro</i>		<i>dam</i>	393
<i>Pantheo Sacro Ariminensi</i>	528 sq.	<i>Rationis sufficientis principium</i>	
<i>Plantarum rariorum descriptio</i>	276	<i>defensum a Gottschedio</i>	519
<i>Plinii loci explicati</i>	431. 395	<i>REST. quid haec vox in pluri-</i>	
<i>Pluto in gemma</i>	13	<i>bis numis Titi et aliorum de-</i>	
<i>de Poetarum statuis et signis</i>		<i>signet?</i>	597
<i>observatio</i>	605 sq.	<i>Romanorum animus in Cartha-</i>	
<i>Poloniae Origines Ecclesiasti-</i>		<i>ginenses, et de iis narratio-</i>	
<i>cae</i>	165	<i>nes</i>	496 sq.
<i>de Polonico bello anni 1733.</i>	501	<i>— — aedificandi ratio illu-</i>	
<i>in Polybium animadversiones</i>		<i>strata a Winckelmanno</i>	429 sq.
<i>plurimae Reiskii</i>	400 sq.	<i>Rusiae locorum insigniorum</i>	
		<i>positio investigata</i>	284
		<i>Russorum historia illustrata</i>	162
		S.	
		<i>de Salisburgensibus moribus</i>	
		<i>quaedam</i>	442
			Samu-

RERUM NOTABILIORUM.

Samuel Rex Hungariae nomi- ni et populo suo restitutus	381	Sexvir Augustalis et Sexvir simplex, utrum idem sint?	531
— — Rex Bulgariae	383	Sicilia in numis et Siculae Au- gustiviſtoriae	593. 596 ſq.
Saturñus in gemma	8	Sigilla Caefarum, Regum, Prin- cipum, Nobilium et Urbium	illustrata et illustranda ab Oettero
de Saxonibus antiquis varia	180 ſq.	Slavicae Eccleſiae Kalendaria	131. 161
Scarellae (I. B.) inſiſtio in vi- res magnetis laudatae	579	Smalcaldicorum Foederato- rum arma num Carolum V. ad pacem Crepiac. inſundam adegerint?	542 ſq.
— — in phyſicam univerſam merita	413	Stofchii Baronis gemmae ſcal- ptae deſcriptae	1 ſq.
Script. S. loca illuſtrata:		Suecica hiſtoria illuſtrata	390 ſq.
Gen. I. 1.	379	Supplices Aefchylì illuſtrati	358
XI. 7.	74	de Syllogiſticis figuris obſer- vationes	337
Levit. XI. 32.	517	Syntaxeos theoria	350
Num. IX. 14.	ibid.		
XXXI. 20.	ibid.	T.	
Pſ. LXXIII. 15.	70	Talmudis Textus Germanice verſus et illuſtratus a Rabio	515
CXVI. 1.	ibid.	de Taurelliorum fide in eden- dis Pandectis	454 ſq.
LIX. 4.	71	de Teſcopio dioptrico perſi- ciendo	105
Jerem. VI. 3.	ibid.	de Templis Graecorum	431
Ezech. I. 5. 16.	439	Tentorium immundities, ex mente Iudaeorum	517
III. 5.	70	M m m m 2	N. Te-
XVII. 3. 7.	439		
XIX. 13.	73		
Hof. XI. 4.	73		
Mich. VII. 4.	72		
Ier. I. 4.	73		
Ioh. VI. 25.	468		
Act. XVI. 14. 15.	399		
XXI. 17.	468		
Rom. IV. 17.	379		
Apoc. II. 20. 21. 23.	397 ſq.		
Semele in gemma	11		
de Semioticae matheſeos uſu in geometria et phyſica	551		

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

<i>N. Testamenti Bibliotheca Lat. a Semlerio adornanda</i>	409	<i>de Vectis proprietate noua</i>	271
<i>de Tethyi genere duplici</i>	445	<i>Venus in gemma</i>	14
<i>Theophrasti Characteres, editi et illustrati a Fishero</i>	465	<i>Virium vicarum disquisitio accuratior</i>	472
<i>— a quibus illi editi sint, et quomodo?</i>	466	<i>Virtutem simulare utrum licet?</i>	427
<i>Thyacydideae dilucidationes</i>	354	<i>Ulyssis reditus in gemma</i>	20
<i>Thyatirenae antiquitates illustratae</i>	395	<i>erga Vitam aliorum officia hominum</i>	428sq.
<i>Timaeus Locrensis, Graece et Gallice, adiectis dissertationibus, editus</i>	373	<i>Voluntas humana utrum sufficiens sit ad bonum suarum ratio?</i>	520
<i>G. Torquati Annales editi</i>	173	<i>Magna Urbica Aug. in numo aureo</i>	490
<i>Sab. Tranquillinae Augustae numus</i>	488		W.
<i>Troianum bellum in gemmis</i>	19	<i>Wolfii (Christ.) Ius Naturae illustratum</i>	421
<i>Tropaeum navale in numis</i>	604		X.
<i>Turcarum cum Gallis societas</i>	539sq.	<i>Xenophontis opera, edita a Thiemio</i>	491
	V.		Z.
<i>Vectis ferrei experimentum</i>	585	<i>Zodiacis signa duodecim in gemma</i>	17
		<i>de Zoophytis tribus</i>	445

